

ARNOŠT HRABĚ HARRACH,

KARDINÁL SV. CÍRKVE ŘÍMSKÉ A KNÍŽE
ARCIBISKUP PRAŽSKÝ.

HISTORICKO-KRITICKÉ VYPSÁNÍ
NÁBOŽENSKÝCH POMĚRŮ V ČECHÁCH
OD ROKU 1623—1667.

NAPSAL

DR. FRANT. KRÁSL,

KANOVNÍK VŽDY VĚRNÉ METROPOLITNÍ KAPITOLY U SV. VÍTA
NA HRADĚ PRAŽSKÉM.

ČÍSLO XXV. — ZA ROK 1885

V PRAZE.

TISKEM KN. ARCIBISK. KNIHTISKÁRNÝ ZA ROHLÍČKA A SIEVERSA.

1886.

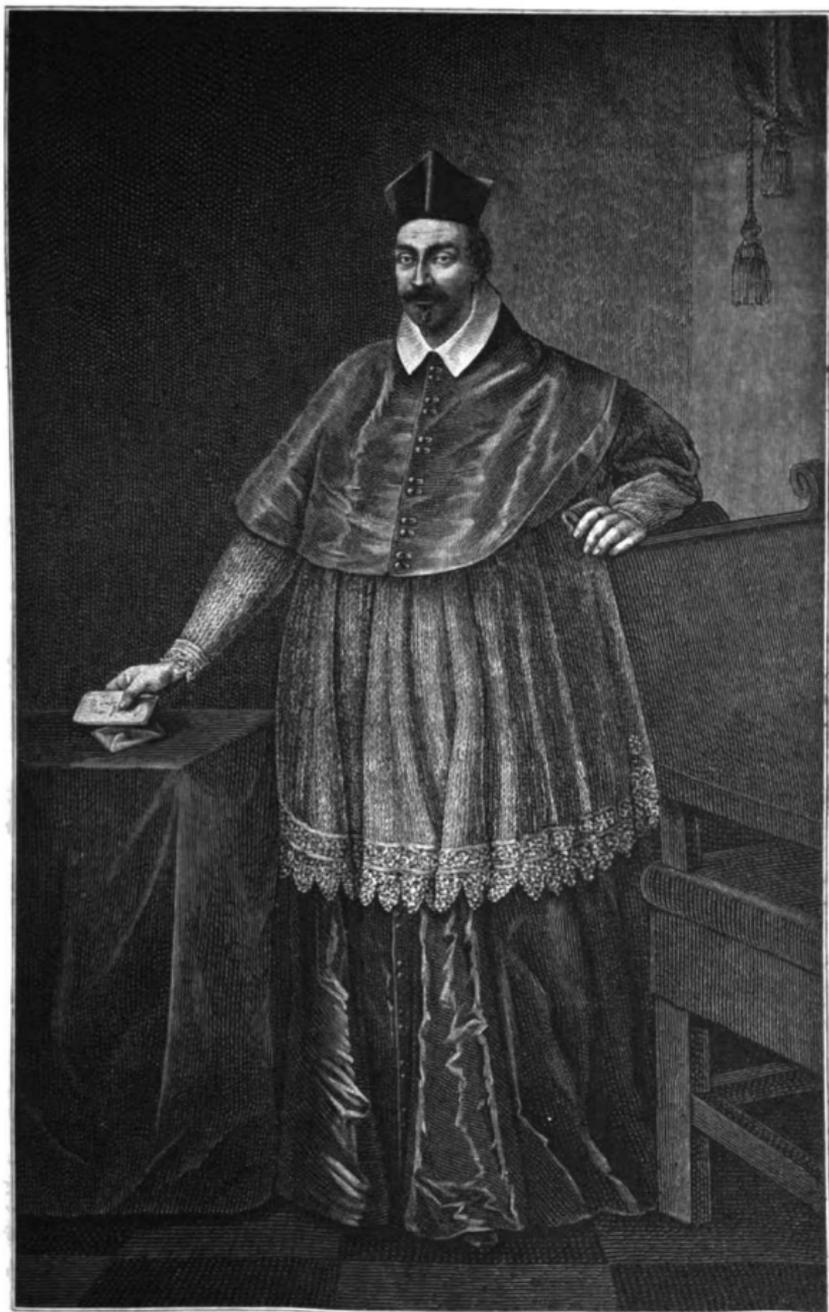
LOAN STACK

Předmluva.

Každý znatel dějin českých nám přisvědčí, že doba, ve které kardinál arcibiskup Harrach na prestolu sv. Vojtěcha a Arnošta z Pardubic zasedal, jest pro novější náš dějepis církevní nejdůležitější. Nejen za tou příčinou, že tento církevní kníže — potomek slavné rodiny Harrachů — dosud nejdéle mezi všemi arcibiskupy Pražskými církevní záležitosti České řídil, an celých téměř 45 let úřad vrchního Pastýře českého zastával, ale hlavně proto, že arcibiskupoval v době třicetileté války, která právem za nejsmutnější a nejosudnější v celých dějinách českých se pokládá. Neblahé rozmišky náboženské přivedly lid český na pokraj záhuby. Kéž nikdy podobné doby na naši drahou vlast se nevrátí! V dobách tak bouřlivých třímati pastýřskou berlu bylo nad míru nesnadné, any obtíže, s kterými slavnému arcibiskupovi zápasiti bylo, nepřekonatelnými býti se zdály. Harrach však se jim postavil, je všechny odstranil aneb přemohl. Církev katolická děkuje mu z toho, že víra katolická v Čechách jeho přičiněním a snahou zapustila tak hlubokých kořenů, že bohdá toho nikdy nebude, aby náboženství katolické v naší milé vlasti zahynulo. Pokud katolíci v Čechách budou, vždy vděčně a uctivě vzpomínáno bude jména Arnošta Vojtěcha z Harrachů.

Vyličiti zevrubně jeho život a vypsati jeho dlouholetou mnohostrannou činnost jest pro bohatost historické látky obtížné. Podáváme obé jen v hlavních rysech, nejsouce s to, abychom veškeré věci sem hledící do podrobná rozebírali. Z jakých pramenů jsme čerpali, o tom soudný čtenář na každé stránce přesvědčiti se může. Prameny ty po většině nebyly dosud uveřejněny jmenovitě některé důležité listiny z bohatého archivu Harrachovského, který nyní ve Vídni se nalezá. Skriptor universitní knihovny v Praze pan Ferd. Tadra, který s velikou pilí tento archiv prozkoumal, byl nám v této příčině pokyny i radou nápomocen, za kterou přízeň a ochotu jemu milerádi povinné díky veřejně vzdáváme. Rovněž díkem jsme zavázáni dp. Františkovi Vackovi, kaplanu v Bubenči, nadějnému spisovateli v oboru církevních dějin českých, který nám při upravování látky k tomuto spisu platné služby prokázal.

Za to, že toto dílo mohlo býti vydáno, buďtež díky vzdány veledůstojnému Výboru Dědictví sv. Prokopa, který se svým o církevní dějepis český velezasloužilým vysoce důst. p. Starostou dr. Klementem Borovým v čele stále toho dbá, aby církevní historie naší vlasti pilně byla pěstována a aby objektivním vyličením jednotlivých dějů rozličné předsudky, proti katolickému náboženství v naší zemi bohužel zavládnuvší, odstraněny byly. Kéž Dědictví sv. Prokopa na přimluvu svého sv. patrona prospívá a roste v národě našem! Kéž počet jeho údů stále se množí, aby toto náboženské a literární bratrstvo vypěstovalo brzy tak žádoucí bohovědnou literaturu, abychom i v tomto oboru důstojně staviti se mohli po bok jiným velikým národům. Kněžstvo české slynuvši vždy láskou ku vědám a šlechetnou snahou vdělávati lid a upevňovati jej u pravé víře, svým časem za pomoci Dědictví sv. Prokopa zajisté si bohovědnou literaturu rozmnoží a ještě vytvoří. Zárukou toho jest celá řada pěkných děl, která nákladem Dědictví již byla vydána.

Kardinál hrabě Harrach.

K těmto má se družiti i toto historické dílo, které nijak nepokládáme za dokonalé, nýbrž jeň za pokus a základ, na kterém kdo jednou zevrubné dějiny církevní této doby psáti budou, budovati mohou důkladné dějepisné dílo své. Za tou příčinou vyslovujeme ku konci přání, aby s tohoto stanoviska spis náš posuzován byl a aby došel se strany všech přátel našich dějin vlasteneckých laskavého povšimnutí. Omyly vážnější, které se při tisku vzdor vši pečlivosti do knihy této vloudily, račiž si laskavý čtenář dle jich seznamu na konci uvedeného opravití.

V Praze v úterý den blah. Anežky Přemyslovny 1886.

Spisovatel.

ARNOŠT HRABĚ HARRACH.

—

Úvod.

1. Když dokonal pouť zemskou arcibiskup Pražský Jan Lohelius¹⁾ a slynuv života svatostí dne 2. listopadu r. 1622. povolán byl k nadpozemským důstojnostem, a když tělesná schránka

---

¹⁾ Jan Lohelius narodil se v městě Chebu leta P. 1549. z rodičů chudých ale nábožných. Aby vždy svého nízkého rodu byl pamětliv, zvolil si později (jako arcibiskup Pražský) za znak zdvihadlo (hever) s nápisem: *Suscitans a terra inopem et de stercore erigens pauperem.* V mládí pásával ovce, až se nad ním slitoval opat Teplský Jan Murregius, který ho přijal za zpěváka při chrámu Teplském. Pro své neobyčejné vlohy a výtečné mravy byl do řehole Teplské přijat a r. 1573. bílým rouchem sv. Norberta přiděán. Od svého opata poslán na vysoké učení Pražské, kde pod dohlídkou několika kužl z tovaryšstva Ježíšova v řečnictví a mudrctví se cvičil a takové pokroky činil, že r. 1576. na kněžství posvěcen býti a v chrámu P. Teplském první oběť mše sv. konati mohl. Svými řečmi duchovními toho dovedl, že obyvatelé Teplští upustivše od protestantismu přihlásili se k víře pravověrných otců svých. Při konci r. 1578. zvolen byl Lohelius za převora pustého tehdejší kláštera Strahovského v Praze. Kanonii sionskou zvelebil tou měrou, že r. 1586. svorným hlasem bratří za opata strahovského byl zvolen. Jako opat slynul moudrostí, zbožností, rázností, zvláště pak dobročinnou útrpností k chudým. Rudolf II. nesmělka rady jeho věhlasné používal v státních i církevních záležitostech. Nezůstalo též neznámo sv. Stolicí, jakým výtečným mužem jest Jan Lohelius a proto opat Strahovský stal se r. 1603. suffraganem (episc. *Sebastenus* i. p. i.) arcib. Zbyňka Berky z Dubé a později koadjutorem arcib. Karla z Lamberka. Po smrti jeho stál po celých deset let (1612—1622) v čele církevní provincie České. Ustupuje nepřátelům církve katolické odešel do vyhnanství do Vídně a vrátiv se po třech letech (1620.) zasazoval se horlivě o to, aby zubožená církev jeho vzkřísena byla z pohrom časových. Zemřel věku svého čítaje 73 let.

Kard. Harrach.

jeho slavně uložena byla v chrámu Páně kláštera Strahovského¹⁾, shromáždili se po dvakráte prelati a kanovníci kapitoly sv. Vítké a radu brali, koho by učiniti měli nástupcem osiřelého prestolu arcipastýřského. Vážná doba tehdejší vyžadovala zajisté, aby nástupce Loheliův spojoval obdivu hodnou horlivost sv. Vojtěcha s příkladnou vytrvalostí Arnošta z Pardubic a zdoben jsa všemi ostatními ctnostmi apoštolskými neunavnou péčí přiložil k těžkému úřadu svému. A hle, již dne 9. měsíce listopadu sjednotili radící se kanovníci hlasy své a po starobylém právu zvolili Arnošta i Vojtěcha, žádající si za arcibiskupa (per postulationem²⁾ Arnošta Vojtěcha svobodného pána z Harrachu, kterýž stár jsa tehdáž 24 let v Římě meškal a u sv. Otce Řehoře XV. úřad komořský zastával.

Nikoho není tajno, že voličům nového arcibiskupa Pražského bylo si nejopatrněji vésti, neboť věru ujal-li se Antonín Brus z Mohelnice (1561—1580) vlády arcidiecése Pražské v době na výsost nepříznivé a bohaté na převraty, daleko trvám trudnější byla chvíle, když Arnošt II. berlou byl obmyšlen. Byltž zvolen pastýřem a *postrádal stádcu, neměl kněžstva, neměl semináře, chud byl na kostely, nuzen na statky pozemské. Fostrádal stádcu, vždyť téměř celá země Česká zaujata byla bludným učením Kalvinovým a Lutherovým a oslabena odbojem a vnitřními spory; obyvatelé slavného jindy království i Češi i Němci sjednotili se v odporu proti náboženství katolickému a svorně nenáviděli hlasatelů víry po otcích zděděné. Kněží dříve katoličtí následovali zhoubného příkladu v Německu daného. Mnozí totiž nakaženi byvše duchem vzpoury buď odpadli od víry a naklonili se k bludům; buď vypuzeni byli násilně ze sídel svých a jestliže předce tu i onde se udrželi, obcováním bezpříkladným a kázní nevázanou druh nad druhu předčival. Otcové na sněmu Tridentském shromáždění vědouce předobře, že velmi mnoho na*

¹⁾ Vzácné ostatky jeho spočívají v kostele strahovském po levé straně velikého oltáře, blíž hrobu sv. Norberta, zakladatele řádu.

²⁾ Volba biskupská děje se „per postulationem“, když kapitola aneb jiný zákonitý volenec za to prosí papeže, aby dovolil osobě, která bavena jest závadou prominutelnou, přijati hodnost velepastýřskou. Závadou bylo u Arnošta z Harrachu mládí (defectus aetatis); neboť církevní zákony vyžadují mimo jiné, aby každý, kdo zdoben býti má důstojností biskupskou, nejméně byl 30 let stár. Jiný způsob jest *electio*, při kterém se biskup volí od kapituly, a *nominatio* (praesentatio), kde bývá způsobilá osoba jednoduše jmenována.

tom záleží, aby církev Kristova řízena byla hodnými a zbožnými kněžími, prikazovali ¹⁾, by zakládaly se v každé diecési semináře kněžské, ve kterých měli se vychovávatí budoucí sluhové církve sv., aby náležitě ve vědách a mravech křesťanských pokročice stali se moudrými učiteli a dobrými vůdci svěřeného lidu. Leč, ačkoliv uplynulo již více než 60 let od té doby, kdy slaven byl sněm Tridentký, nestávalo dosud v Čechách *seminářů žádného* ²⁾, nýbrž jinochové stavu duchovního žádostiví vychovávaní byli v soukromých ústavech klášterních, jako v semináři sv. Václavském a v konviktě sv. Bartoloměje u otců ze řádu Ježíšova. ³⁾ *Většina chrámů Páně* aneb zbořena byla od protestantův aneb osazena kazateli jejich, tak že kostely prospívaly více rozšiřujícímu se učení bludnému nežli bohoslužbě katolické. *Statky arcibiskupské*, které císař Ferdinand II. ze zábavy vyprostil a předchůdci Arnoštovu na stolci vrchnopastýřském navrátil, totiž zboží Vltavo-Týnské, Rožmitálské, Řečické ⁴⁾, Hněvkovické, Rychnovské, nenesly téměř žádného užitku, neboť nejednou zpusťošeny byly ve dnech nepokoje a boje na pokutu katolických držitelů jejich. Mravy lidu pozbyly bývalé jemnosti a hrubě k zlému se klonily, obyvatelé vlastní vinou upadli v bídu a nouzi, mnozí o své vůli vlast opustili, mnozí bezděky

¹⁾ Concilii Trid. Sess. XXIII. cap. 18.

²⁾ Již arcibiskup Antonín Brus z Mohelnice navrátiv se v lednu 1564 ze sněmu Tridentského, se svědomitou pílí při každé příležitosti o to usiloval, aby výnosy tohoto slavného sněmu všude v Čechách uznány a v skutek uvedeny byly. Obzvláště se zasazoval o zřízení duchovenakého semináře, ale většina stavů církve katolické nepřiznivých žádost arcibiskupovu o potřebné nadání veledůležitého ústavu pokaždé zamítla. Viz Dr. Borového spis: „Antonín Brus z Mohelnice, arcib. pražský“ v Praze 1873. Str. 84, 259, 260. Nástupce Brusův arcibiskup Martin Medek vznesl v únoru 1587 k císaři Rudolfovi II. žádost, aby dal své svolení ku zřízení semináře. Císařský kuchmistr pan z Breitenbachu totiž odkázal v poslední vůli své r. 1586. několik statků na zřízení a vydržování semináře kněžského a ustanovil arcibiskupa pražského vrchním vykonavatelem své poslední vůle. Avšak nejen snahy arcibiskupa Martina, ale i všech nástupcův až do Harracha narazily na tubý odpor stavů. Viz Dr. Borového spis: „Martin Medek, arcib. Pražský“. Str. 8. a 146. V Praze 1877.

³⁾ Jinochové tito vstupovali valnou většinou do tovaryšstva Ježíšova, proto byl nedostatek světského duchovenstva. Arcibiskup Martin Medek založil, chtěje vyhovětí pění sv. Stolice, prozatimní seminář při špitále křižovníckém, v němž 20 i více žáků své vychování mělo ku stavu kněžskému se připravující.

⁴⁾ Beckovského Poselekyně dílu II. sv. 2. str. 371.

ji ztratili. Kam dělo se slavné jméno království Českého, jež stálo druhdy baštou náboženství katolického oproti národům pohanským, kam děla se pověst města Prahy, která slyouc kdys zbožností dítek svých ¹⁾ a množstvím chrámů nazývala se „druhým Římem“ ²⁾ Vnukové slavných dědů, synové statečných předkův sřekše se viry jejich zakoušeli bidu velikou, cesty otčiny jejich, abychom slov prorokových užili, lkály hlasitě, že nechvátá nikdo k slavnostem, všecka zdoba vyhostila se ze země, ana stížena byla hořkostí. Vše to, čeho v krátce jsme se dotekli, tanulo na myslí kanovníkům kostela sv. Víta, když vznášeli pokornou žádost svou na císaře Ferdinanda II., jak následuje :

Veleposvátný a přemocný Císaři, Pane pane nejmilostivější!

Ježto rozžehnal se před krátkým časem se životem nejjasnější a nejdůstojnější kníže a pán, pan Jan, metropolitního chrámu Pražského arcibiskup, vidělo se nám, když sešli jsme se do jednoho muže k volbě vhodného nástupce jeho, obrátiti zřetel svůj k nejjasnějšímu Pánu, panu Arnoštovi Vojtěchovi svobodnému pánu z Harrachů, rodem Čechu, synu nejjasnějšího pána pana Karla svobodného pána z Harrachů, V. C. M. tajného rady, a komořímu Jeho Svátosti Papežské; neboť za hodna jsme jej uznali, abychom podle stanov kapitoly naší žádali oň pro arcibiskupství metropolitního chrámu Pražského, jež uprázdnilo se smrtí nejdůstojnějšího, jak již svrchu řečeno, pána Jana posledního a bezprostředního držitele jeho. Jakož pak soudili jsme, že nemálo na tom záleží, aby arcidiecése Pražská, má-li zhostiti se v těžké době této bludů, nezůstávala na dlouho pozbavena útěchy zákonitého pastýře svého, tak za to máme, že muž, za kterého žádáme, nebude toliko dědičnou urozeností svou na ozdobu arcidiecése Pražské, nýbrž že výtečnými ctnostmi svými a svatou horlivostí o náboženství katolické nemalou záštitu poskytně, aby víra sv. v ni se rozšiřovala, o kterou nejvíc nám běží. A tak daleko bylo nás, abychom opomenuli posv. C. M. V. náchylnost svou k řečenému nejdůstojnějšímu Arnoštovi Vojtěchovi z Harrachů slovy vyjevití; za tou příčinou pokorně pro-

¹⁾ Vždyť se v Praze rodili a žili světci; vždyť v Praze za Karla IV. bylo více sv. těl a sv. ostatků než v kterémkoli jiném městě mimo Řím.

²⁾ Za Karla IV. stálo v Praze asi 100 svatých, z nichž bylo 5 kostelů kanovníckých, 44 farních a 25 klášterních. Viz Fr. Ekerta dílo: „Posvátná místa král. hl. města Prahy“. Díl I. str. 2.

síme, posv. C. M. V. ráčiž žádost naši nejen milostivě vyslechnouti, nýbrž i přispěti, by volba dožádaného arcipastýře podporována a urychlena byla u Jeho Svatosti pána našeho, aby snadněji a v čas zniklo království České z těžkého jha kacířského, pod nímž upí a konečně k blahu svému zotaviti se mohlo. Ostatně přejíce si, aby posv. M. V. požívala žádoucího zdraví, poroučíme poníženou prosbou sebe i metropolitní chrám náš obzvláštní přízni a ochraně Vašeho císařského Veličenstva.

V Praze, z kapitoly naší, 9. listopadu leta Páně 1622.

Posv. Císařské a Královské M. V. nejpokornější sacellani. Probošt. Děkan. Arcijáhen. Scholastik a celá kapitola metropolitního chrámu Pražského¹⁾.

¹⁾ Latinský original žádosti té chová se v archivu metropolitním a zní takto :

Sacratissime ac Potentissime Imperator, Domine Domine Clementissime Sublato nuper e vivis Illustrissimo ac Reverendissimo Principe et DD. Joanne Metropol. Prag. Eccl. Archiepiscopo, ut de idoneo successore eidem provideretur, Capitulariter congregatis occurrit Illustrissimus Dominus D. Arnestus Adalbertus Baro ab Harrach Boemus, Illustrissimi DD. Caroli Baronis ab Harrach S. Caes. Maj. Vestrae intimi consiliarii filius, nec non Sanctissimi Domini nostri Pontificis Maximi Camerarius, quem dignum judicemus ad Archiepiscopatum Metropolitanum Ecclesiae Pragensis per obitum Reverendissimi dicti Domini Joannis proximi et immediati ejusdem possessoris vacantem, juxta statuta Capituli nostri, postulandum. Nam, uti hisce difficilimis temporibus, pro haeresum extirpatione, plurimum interesse censuimus, ne archidioecesis Pragensis legitimi pastoris solatio diu maneat destituta; ita praefatum postulatam talem aestimamus, qui praeter avitae Nobilitatis decus, ob eximias vi tutes, sincerumque catholicae religionis zelum, archidioecesi Pragensi in religione, cujus potissima habetur ratio, propaganda, haud parum praesidii esset allaturus. Itaque praetermittendum minime duximus, quin nostram erga praedictum Illustrissimum Arnestum Adalbertum ab Harrach, propensi animi voluntatem S. Caes. Maj. Vestrae exponeremus. Quare S. Caes. Maj. Vestram submissee rogamus, dignetur postulationem nostram non tantum ratam gratamque habere, verum etiam apud sanctissimum Dominum nostrum, Postulati causae juvandae et promovendae haud deesse; quo regnum Bohemiae ex iis, quibus premitur haeresum gravaminibus, facilius commodiusque emergere ac tandem aliquando feliciter respirare possit. Ceterum S. Maj. Vestram commoda valetudine frui optantes, nos et Metropolitanam ecclesiam nostram Majestatis Vestrae Caesareae singulari protectioni et tutelae precibus submissis commendamus.

Pragae ex Capitulo vostro, 9. Novembris anno Domini 1622.

S. Caes. Regiaeque M. V. humillimi Sacellani.

Praep. Decanus. Archidiaconus. Scholasticus et totum Capitulum Metropol. Ecclesiae Prag.

2. Císař Ferdinand II. ochotně žádosti té vyhověl; neboť nakloněn jsa přízni celému rodu Harrachovu radoval se z toho srdečně, že voličové kapitolní na jednom ze členů jeho hlasy své sjednotili, za vrchního pastýře a pána si ho žádajíce. V brzku na to dosáhl na papeži Řehořovi XV., že nového arcib. v úřadě jeho potvrdil. Vrátil se pak roku následujícího po skončeném sněmu říšském v městě Řezně dne 11. dubna 1623 do Prahy spolu s nunciem apoštolským Karlem Caraffou vyzýval k radosti všech dobrých katolíků Arnošta listem do Říma poslaným, aby urychlil příchod svůj a uvázal se v řízení stolce arcipastýřského. Prve než se tak stalo, ježto ani suffragana v Praze nebylo, zastával úřad jeho po několik měsícův apoštolský nuncius Caraffa.

3. Nově zvolený arcibiskup Arnošt II. byl ratolestí urozeného a proslulého rodu Harrachovcův, kterýž původu jsa Českého od starodávna sídlil na hradě zvaném Harrach¹⁾ v kraji Budějovickém. První zmínka o pánech rodu toho naskytá se v dějinách století XII. Vypravuje se totiž, že r. 1160., ano útokem vzato bylo kteréśi město Vlašské, padl v bitvě Bertold Harrach spolu s jinými pány Českými. R. 1165. vyznamenal se v turnaji před císařem Bedřichem Rudovousem odbývaném pan Tomáš z Harrach a získal sobě i rodu svému velikou chválu a vážnost. V dějinách Českých století následujícího (r. 1272.) paměť čestná se činí o panu Beneši z Harrach. Jiný člen téhož rodu pan Jetřich zplodiv osm synův zesnul r. 1336. a uložen byl ve Vyšším Brodě (Hohenfurt) k věčnému odpočinku. Jednoho ze synův jeho příjmím Buzeka považovati dlužno za děda Harrachovců Českých, kdežto bratra jeho Oldřicha (Udalricus) nazývají zakladatelem Harrachovců Německých či lépe řečeno Rakouských²⁾. Větev Česká slula později po hradě Hřebenu Harrachové ze Hřebene (Hřebenáři z Hřebene) aneb skráceně Hřebenáři. Prodávše tvrz také Hřebenáři z Harrachu sluli. Z rodu toho pocházel slavný válečník český Jan Vitovec z Hřebene. Původní jméno Harrach opět přijal Jan Hřebenář z Hřebene, pán na

¹⁾ Slovník naučný d. III. str. 652. Upomínkou na bývalou tvrz jest dědina Harachy, němčině Horra na bývalém panství Rožmberském v Budějovicu.

²⁾ Beckovského Poselkyně d. II. sv. 2. str. 372. tvrdí: „Rod Harrachovský z Čech do Rakous skrze pana Přibyslava z Harrachů léta 1289. byl přenešen.“

Mostkách a Deskách, jenž umřel 1610 u vysokém věku. Bratři Jan Jáchim a Ferdinand Markwart H-ové, povýšení jsou 1706 do stavu svob. pánův a 1706 do stavu hrabat království Českého. Tato větev vyhynula Janem Jáchimem hrab. z H - u, který zemřel 30. června 1732¹⁾. Mezi Harrachy Rakouskými vynikl za císaře Maximiliána Linhart pán z Rorova (Rohrau), který r. 1552 stal se pro věhlasné zásluhy své svobodným pánem (baro) a ozdoben byv r. 1585. od krále Španělského rounem zlatým, rytířem téhož řádu byl jmenován. Syn jeho Karel, první hrabě (comes) z Harrachův, otec arcibiskupa Pražského, narodiv se ve Vídni r. 1570. zemřel v Praze v náruči synově leta 1628. Již od r. 1614. konal služby poslanecké císařům Římským, obzvláštní přízni císaře Ferdinanda II. těšil se v té míře, že ustanoven byl vrchním hofmistrem císařským (supremus aulae caesariae praefectus), kterýžto úřad tehdáž na rovni stál s. hodností prvního ministra. Ferdinand II. činil vždy radu s ním v nejdůležitějších záležitostech vládních a průjevy lásky své nejednou mu osvědčoval, až konečně dne 6. listopadu l. 1627. povýšil jej do stavu hraběcího, aby tak zásluhy jeho o trůn vděčně odplatil. Proto také jmenuje se arcibiskup Pražský Arnošt II. ve všech písemných památkách do té doby vyhotovených „svobodným pánem“, napotom však „hrabětem“ z Harrachu se zove. Karel z Harrachu rovněž jako otec jeho a děd arcibiskupův Linhart vyznamenán byv zlatým rounem, rytířem řádu toho byl jmenován. Za manželku pojal svobodnou pani (baronku) Marii Alžbětu zu Schrattenbachu. Z manželství toho zplazeno bylo šest synův a dcera. Prvorozeným synem byl Arnošt, narodiv se ve Vídni dne 4. měsíce listopadu leta P. 1598. o svátku sv. Karla Boromejského, kardinála sv. Římské Církve a biskupa Milánského, důstojného to vzoru působení arcipastýřského, který již tenkrát za světce byl ctěn, ačkoliv teprv 1610 za svatého prohlášen. Z bratří Arnoštových, kteří služby své věnovali císař-

¹⁾ Kardinál H. dozvědév se o příbuzenství Rakouských Harrachů s českými, žádal císaře Ferdinanda III. dne 14. listop. 1643, aby mu dovoleno bylo hledati v archivu Třeboňském, kde prý Rosenbergové přemnohé vzácné listiny uchovali, zdali by se z tamních listin bližších zpráv nedopátral o této příbuznosti. Tomu přání vyhovél císař s tím podotknutím, že bude archiv Třeboňský přenesen do Prahy, prohlédnut a aby po tom místodržitelé bližší zprávy kardinálovi podali. (Archiv rod. H. fasc. 18. fol. 146.)

skému pánu svému, jmenují se: Linhart (Leonhardus¹⁾), Oto Bedřich²⁾, František³⁾, Maxmilian⁴⁾. Sestra arcib. Alžběta Kateřina provdávši se za proslulého vojevůdce Albrechta z Valdštýna těšila se vždy něžné lásce hrdinného manžela svého⁵⁾. Arcibiskup Arnošt byl tedy sešvakřen s vévodou Fridlanským, a ne jeho synovcem, jak někteří míní.

¹⁾ V archivu arcib. v list. ze dne 10. pros. 1634 zmínka se činí o bratru kardinálovu Linhartovi a matce jeho. Žila tedy paní Marie Alžběta z Harrachů po smrti manžela svého r. 1634. ve Vídni.

²⁾ Viz arcib. archiv. V listu zedne 14. dubna 1635 dočítá se možno, kterak přejal Oto Bedřich Harrach statky: Lomnici a Brannou. V listině téhož archivu dne 27. července 1686 jmenuje se důstojníkem vojanským (praefectus militum). Linhart a Oto stali se praetci obou nynějších linií, starší a mladší.

³⁾ František sluje náčelníkem jízdy (magister equitum). List v archivu arcib. r. 1637. neudáváve určitého dne obsahuje odpověď hraběnky Evsebie Berkové, že nehodlá mu splatiti jakýchsi tisíc zlatých na výdaje vojenské. Tentýž František žádal s Hanušem Karlem Harrachem, pátým bratrem kardinálovým, aby jim dvě panství od vévody Valdštýnského po osvobození Slezska od nepřátel zaslíbená vydána byla. Valdštýn jim mezi tím platil každému 200 zl. měsíčně, a poněvadž již po 7 měsíců ničeho neobdrželi, aby jim císař peníze za těchto 7 m. vykázal. (Archiv v Mostě n. L. Nyul ve Vídni fasc. fol. 507.)

⁴⁾ František Pacificus (Smiřlivý), otec ze řádu Kapucinského v Hostinném (Arnau), jakož svědčí archiv arcib. list. ze dne 6. červc. 1638, psal děkanovi Náchodskému: „Prosím za to, aby na paměť se uvedlo Jeho Eminenci, že vlastní jeho bratr Maximilian, jenž před několika lety zemřel v táboře vojenském, zde v Hostinném jest pohroben za oltářem. Kdyby snad dověděl se J. Em., že nestává tu žádného pomníku, žádného popisu, trvám že by postaviti dal nějaký památník na hrob.“

⁵⁾ Pro svou pobožnost nazvána od součastníků *princeps religiosissima*. Po násilné smrti Valdštýnově bylo jí snažeti dosti útisků. Přihlásila se o panství, jí jako vdově vévodou zůstavené a sice o Nové zámky, o dům v Praze se vším pohyblivým majetkem, o 300.000 zl. jako daru, a o 12.000 dukátů ročně ku své výživě. Předložila listiny, kterými své a své dcery právo na výbavu 100.000 dukátů dokázala. (Archiv v M./L. fasc. 1. fol. 711. r. 1634.) Císař usřídil, aby v té příčině svolána byla komise, a čímž vdova spokojena nebyla a proto žádala, aby mezi vyjednáváním, které se asi protáhlo, jí 2000 zl. měsíčně vypláceno bylo na výživu (Ibidem). Nové Zámky jí byly odstoupeny od vévody ještě za živa a ona z tohoto panství svou výživu vždy měla. Po smrti manželové byla ve veliké nouzi a bídě a proto jsouc nevinná prosí císaře za milost. (Ibidem fasc. I. fol. 713.) Komisaři zabavili jí 6000 zl., které jí švakr Maximilian z Valdštýna na její měsíční deputát zapůjčil, musila

4. O dětinném věku a mládí Arnoštově dochovala se nás paměť, kterou dějepiscové jedněmi ústy potvrzují, že nadějný mládeneček záhy jevil přichylnost ke skromnosti, poslušnosti, pokoře, zbožnosti a vynikal vzácnými dary duševními, chápavou myslí a bystrou pamětí, jež rozněcovaly touhu jeho po vědách a umění. Otec péči máje o to, aby ušel milovaný prvorozenec nebezpečenstvím, která v hlavních městech ohrožují mravy mládeže a spolu vyplňuje přání syna svého vypravil chlapce nejprve do Krumlova (Crumaviense collegium) a později do Jindřichova Hradce, aby v tamějších kolejích jesuitských náležitě vychován a vzdělán byl. Když pak v Jindřichově Hradci meškal a ke přijetí svátosti sv. biřmování se připravoval, touhou svou se netajil, aby přidáno mu bylo jméno druhého biskupa Pražského, světce Vojtěcha. Arcibiskup Jan Lohelius ochotně vůli jeho vyplnil a žehnaje nadějnému mladíkovi přál mu výmluvnými ústy, aby stal se kdysi nástupcem sv. Vojtěcha na prestolu arcibiskupském. Prorocká slova arcibiskupova v skutku se vyplnila. Dospívaje věkem svěřil se Arnošt zbožným rodičům svým, že hodlá zasvětit život svůj Pánu Bohu a sloužiti mu celou duší v úřadu kněžském. Radosti povzneseni schvalovali rodiče bohumilý úmysl jeho a vypravili jej do Říma, aby v koleji Německé¹⁾ u Otců ze řádu Ježíšova studia svá zdárně mohl

tedy prositi císaře, aby jí byly tyto peníze vráceny. (Ibidem fol. 712.) Císař Ferdinand II. listem daným dne 1. července 1636. z Lince svolil, aby vévodkyni Isabele Kateřině, ačkoli listiny od ní podané u dvorní kanceláře nejsou dosti zřejmé, poněvadž se dovolává milosti císařské za všechny její domnělé nároky, bylo dáno i jako odbytné fiscu propadlé panství po vévodovi Valdštýnském Nové Zámky s městem Lipou se vším zbožím, všemi právy a příslušenstvím právě tak, jako je měl vévoda Fridlanský sám. Toto panství má býti její vlastní, dědičné a má se jí dáti i s požadavky, které fiscus ještě na něm má, tyto požadavky musí fiscus vymáhati. (Archiv v M. n. L. fasc. 1. fol. 568.) V archivu arcib. ke dni 30. srpna 1635 připomíná se sestra kardinála Arnošta a vyslovuje se přání, že by mělo se jí vdově po Albrechtu z Valdštýna odevzdati panství Opočenské, zbytek to bývalého zboží Trčkovského dle arcib. archivu (30. srpna 1635). Opětne jméno její uvádí se v listině ze dne 25. září 1636, ve které běží o panství Novozámecké (Neuschloss).

¹⁾ Kolej německou založil v Římě sám sv. Ignác z Loyoly, který ji chtěl učiniti baštou proti zmáhajícímu se protestantismu v Německu. Založena byla za papeže Julia III. r. 1552. Druhým zakladatelem tobo ústavu, který během času výtečně se osvědčil, jest papež Řehoř XIII. Rozáftil ústav totiž

dokonati. V Římě tedy oddal se na vědy filosofické a theologické a prospíval v nich měrou nemalou. Častěji vedle stanov Německé koleje řečnil ve shromáždění učencův a šlechticů, před preláty a kardinály, ano i před sv. Otcem Řehořem XV. a vynikaje nad ostatní dary duševními, získal si v brzku chválu a přízeň samého náměstka Kristova na zemi, že sotva posvěcen byv na kněžství v Římě stal se komořím a tajemníkem papežským. Než i ve vlasti jeho Rakouské čekaly mladého horlivého kněze vysoké hodnosti. Císař a jiní mocní přátelé přimluvili se u markraběte Tyrolského a kanovníků Tridentských, aby vyvolen byl Arnošt za domicelláře kapitoly Tridentské a později ustanoven kanovníkem s praebendou téže kapitoly. Volba ta zasluhuje proto zvláštní pozornosti, že na sklonku života, když v chudobu upadl arcibiskup Arnošt vynaloživ jmění veškeré na potřeby církevní v Čechách, jmenován byl vlivem císaře Leopolda I. knížetem biskupem v Tridentu a tím zároveň stal se bezprostředním knížetem a svéprávným v říši Německé. V Římě na dále prodlévaje vyžádán byl od kanovníků kapitoly sv. Vítské, jak již svrchu jsme se zmínili, za arcibiskupa Pražského a v hodnosti té schválen císařem Ferdinandem II. a byl od papeže Řehoře XV. v Římě na biskupa potvrzen. ¹⁾

---

těž na království Uherské, proto se nyní Collegium Germano-Hungaricum nazývá. Císař Ferdinand II. velice tento ústav, jehož vedení Jesuitům bylo svěřeno, podporoval, ustanoviv mimo jiné výnosem ze dne 14. září 1628: „quod alumni ibidem promoti gaudere debeant iisdem privilegiis, quibus ii, qui in aliqua Italiae vel Germaniae universitate gradus susceperunt, et ad omnes dignitates ecclesiasticas in Germania possint promoveri.“

¹⁾ Zvěcnělý biskup Frind dokládá, že Arnošt potvrzen byl (confirmatus) Urbanem VIII. dne 6. srpna 1623. Tvrzení to o pravdu opíráti se nemůže; neboť Urban VIII. téhož dne, 6. srpna 1623, vyvolen byv za papeže, v den volby své nového arcibiskupa stěží jen potvrditi by mohl. Oproti tomu podotýká výslovně Beckovský (v Poselkyni v dílu II. sv. 2. str. 373), že Arnošt stvrzen byl v hodnosti své sv. Otcem Řehořem XV. Dále dočítáme se u Pešiny v knize „Phosphorus septicornis“ na str. 391. jak následuje: „Roku následujícího, t. j. 1623. přišel dne 11. dubna císař do Prahy; brzo na to přišel i od Stolce apoštolského stvrzený arcibiskup Pražský dotčený Arnošt a přejal posvátného prestolu vládu těše se veliké libosti kanovníkův a všeho kněžstva katolického“. Anno sequenti Pragae die XI. Aprilis imperator venit; venit paulo post etiam a Sede apostolica iam confirmatus archiepiscopus Pragensis, praememoratus Arnestus et sacrae Sedis gubernacula cum magno capitularium ac totius cleri catholici applausu suscepit. Ježto pak, jakož svědčí Caraffa

5. Jisto jest, že Arnošt od papeže Řehoře XV. byv potvrzen počátkem května r. 1623. do Prahy přibyl a s císařem Ferdinandem II. i s apoštolským nunciem Caraffou o záležitostech církevních v Praze rokoval.

6. Dříve nežli císař město opustil, vydal dva předůležité výnosy pro Církev katolickou v Čechách, a sice 1. rozkaz, aby obnovovalo se náboženství katolické v království tom a 2. ustanovení svědčící kněžstvu, že vráceny jim býti mají statky církevní¹⁾, které kdysi jim náležely a tu i tam ke zboží odbojných byly přičteny a rozprodány. I naporučil císař místodržitelům svým, jichž tehdá bylo v Praze dvanáct ustanoveno, aby neprodávali statky toho druhu aneb, byly-li již prodány, jiným zbožím škodu nahradili.

7. S arcibiskupem bral císař radu, kterak by se zříditi mohly na útraty královské (ex aerario regio) semináře u Dominikánů, Minoritů a Augustiánů při kostele sv. Tomáše, aby alespoň po 12 či 15 bohoslovců v nich mohlo se vychovávat; dále rady o to mezi sebou skládali, aby odevzdáno bylo vysoké učení Pražské otcům ze řádu Ježíšova, aby mnohé kostely svěřily se péči řeholníkův a kazatelé (praedikanti protestantští) z nich

---

na str. 190., císař dříve nežli do Vídně se odebral dne 15. května arcibiskupa nabádal, aby zasszoval se především o obnovu náboženskou, musil arcibiskup v Praze již sídliti.

Že věc tak se má, tomu nasvědčuje i Beckovský píše na str. 386. tamtéž takto: „Spíše nežli Ferdinand císař do Vídně odjel, arcibiskupa Pražského žádal, aby dle největší možnosti víru katolickou rozmnožoval“. Nad to jest v archivu arcibiskupském historická listina, která veškeru pochybnost rozptyluje. Žádají v ní zajisté starosta a konšelé Vltavo-Týněští, aby arcibiskup Arnošt přimluviv se u císaře osvobodil je od nájezdu vojska pana Zdeňka z Kolovrat a potvrdil starobylá práva a výsady jejich List ten ze dne 16. května r. 1623. počíná slovy: „Že Pán Bůh všemohůcí Vaši knížecí Milost v dobrém způsobu zdraví ano i šťastně do tohoto království českého doprovoditi a na rezidenci Vaši Kn. M. v dobrém způsobu zdraví ano i šťastně radostně dosednouti dáti ráčil, nad tím všichni společně jakožto věrní a upřímní V. Kn. M. poddaní upřímně se těšíme a radujeme.“ — Pešina stav se před smrtí kardinála Arnošta členem kapitoly metropolitní pravý stav věci věděti mohl a taktéž i současník Caraffa, který příchod arcibiskupův vyčkával, pravdu řekl.

Arnošt posvěcen byl na biskupa od papeže Urbana VIII. teprve dne 2. dubna r. 1624., ježto mladistvý věk jeho dříve byl na překážku, jak tvrdí svěznělý biskup Frind.

¹⁾ Caraffa: Germania restaurata 190.

byli vyhostěni. Konečně aby i kněžstvo světské na nedostatek toužiti nemohlo, zvýšeny byly příjmy kanovníkův, důstojnosti proboštská a děkanská byly takofka obnoveny a farářům dostalo se větších důchodův. I o tom několik dní bylo rokováno mezi císařem a arcibiskupem, by stav kněžský, kterým tehdáž všeobecně se pohrdalo a opovrhovalo, nabyl hodnosti své, před dvěma sty lety ztracené, vřáden byl mezi stavy zemské a první místo zaujímal ve sněmu.

8. Panovník vlastním příkladem nabádal Čechy, aby zamílovali si opět víru katolickou. Pod dvakrát vydal se na pouť do Staré Boleslavi k zázračnému obrazu blahoslavené Rodičky Boží Marie Panny, modlil se vroucně u něho štědrým a darem svým několika tisíc dukátův ¹⁾, což za těžkých dob tehdejších velikou bylo obětí, k tomu přispěl, aby zveleben byl kostel Panny Marie Staro-Boleslavské. Dne 15. měsíce května vyjel z Prahy branou Vídeňskou a za dvanácte dní, t. j. dne 27. května dorazil pohodlně do Vídně ²⁾.

9. O měsíc později, dne 26. června, list poslal křižovníkům Pražským, ve kterém potvrdiv všechny výsady jejich k tomu je měl, aby zvolili si Arnošta za *genera'la* řádového či velmistra a tak nadlepšili peněžitý díl jeho. „Panství, darování, výsady, nadace a ztvrzování“, praví císař v listině té, „kterým těší se křižovníci s červenou hvězdou, netoliko že schvalujeme, obnovujeme a potvrzujeme, nýbrž i toho zřetel máme, aby ochotná volba a přijetí nynějšího arcibiskupa a některých předešlých arcibiskupů Pražských za velmistra jejich nebyla na závalu a újmu výsad jejich a svobod a práv a starobylých zvyklostí; leč pro budoucnost, jakmile nutnost doby toho bude vyžadovati, nechť za velmistra křižovníků s červenou hvězdou *vždy* obrátí a vyvoliti si mohou muže hodného a vzorného *toliko ze středu svého* a ze řádu, aniž by jim překážky kladli a na odpor byli budoucí arcibiskupové Pražští aneb jiní hodnostové duchovní. Psáno ve Vídni v pondělí po svátku sv. Jana Křtitele“ ³⁾. Kři-

¹⁾ Beckovský: Poselkyně díl II. sv. 2., str. 385.

²⁾ Caraffa Germania restaurata str. 191.

³⁾ Majestates, donationes, privilegia, fundationes et confirmationes non tantum crucigeris cum rubea stella approbamus, renovamus et confirmamus; verum etiam ipsi crucigeris prospicimus, ut ipsorum moderni archiepiscopi et quorundam praeteritorum archiepiscoporum Pragensium in suum Generalem Magistrum benevola electio et susceptio non cedat in praejudicium et dimi-

žovníci s červenou hvězdou obdrževše list císařův bez zdráhání přikročili k volbě a vyvolili Arnošta za velmistra řádu svého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku i Polsku ¹⁾). Jako velmistr křižovníků vystavil Arnošt špitál křižovnícký. Za to však odevzal důvody Loheliovými jsa veden Cisterciákům Osek.

10. Sv. Otec Urban VIII. vyznamenal již dne 11. ledna 1626 arcibiskupa Pražského *hodností kardinálskou* přiděliv mu chrám Panny Marie Andělské v lázních ²⁾) a protože mimo to vynikal nově zvolený kardinál stár jsa teprve 28 let rodem vznešeným a sličností tváře, štíhlou postavou, zbožností příkladnou, nazýván byl od lidu Římského „andělem mezi kardinály“. Později kolem r. 1650. dostalo se mu staršího chrámu (titulus) sv. Praxedy a v podvečer života jeho, když zvolen byl za náměstka Kristova Klement IX., r. 1667. stkvěl se Arnošt, první kardinálů kněží, purpurem při nejstarobylejším chrámu Páně sv. Vavřince u Luciny ³⁾), kterýžto obyčejně nejstaršímu členu celého sv. kollegia se uděluje ⁴⁾). Není se věru diviti, že kardinál Arnošt z Harrachu byl r. 1667. nejstarším mezi kněžími sv. sboru; vždyť hodnost kardinálská více než 40 let byla údělem jeho. Již za Urbana VIII. zemřeli všichni kardinálové, kteří povoláni byli k důstojnosti té od předchůdcův Urbanových. Na památku toho raziti dal papež peníz a kázal napsati naň: „Nevyvolili jste mne vy, nýbrž já vyvolil jsem vás!“ Arnošt

nutionem suorum privilegiorum, libertatum, juri um et antiquarum consuetudinum, verum in futurum ubi tempus et necessitas requisiverit, in Generalem Magistrum cum rubea stella personam condignam et exemplarem tantum ex ipsis et ordine suo sine omni impedimento et contradictione futurorum archiepiscoporum Pragensium aliorumque Spiritualium semper proponere et eligere valeant et possint. Datum Vienna feria II. post festum s. Joannis Bap. Viz Beckovský tamtéž str. 391.

¹⁾ Beckovský str. 372 tamtéž.

²⁾ Chrám „s. Mariae Angelorum in Thermis“ při klášteře Kartusianském v Římě vzal jméno po lázních, které otroci křestanští za Diokleciána stavěti musili.

³⁾ Basilika ta vystavena byla k poctivosti sv. Vavřince nákladem sv. Luciny r. 432. Beschreibung Rom's von Ernst Platner und Ludwig Urlichs. Tubingen, 1845.

⁴⁾ Zvěcnělý kardinál Bedřich kníže Schwarzenberg mohl, dosáhnuv též hodností nejstaršího kardinála ve sv. sboru, rovněž zaměnití titul svůj sv. Augustina v titul sv. Vavřince in Lucina, čehož však nečinil.

byl jedním z prvních kardinálů, které jmenoval sv. Otec Urban VIII. ¹⁾).

11. Když pak roku 1655. po smrti papeže Innocence X. rokovalo se o volbě nového nástupce Petrova, již k tomu se klonili mnozí kardinálové, aby zvolen byl arcibiskup Pražský za výtečné ctnosti své novým strážcem sv. Sionu. Než přílišná dobročinnost Arnoštova a láska k chudým, která nebyla neznáma za hranicemi vlasti České, obavu budila ve sboru voličském. Římané zajisté se strachovali, že stana se papežem veškeré dědictví sv. Petra chudým rozdá, ačkoli dobře věděli, že dobročinnost jeho jakož i ostatní ctnosti hodně by zdobily Stolicí sv. Petra. Za papeže vyvolen tedy kardinál Fabio Chigi, který přijal jméno Alexandra VII. ²⁾).

---

¹⁾ Frind omylem tvrdí, že Arnošt z Harrachu prve byl kardinálem při chrámu sv. Vavřince in Lucina a že později teprv přijal titul sv. Praxedy. Ostatně chrámu Páně blahosl. Panny Marie Andělské mlčením pomjít.

²⁾ Beckovský „Poselkyně“ II. sv. 2. str. 375.

Rozvrh.

---

12. Ličiti život kardinálův v přirozeném postupu (systematicky), není tak snadno, jako mnohému na první pohled mohlo by se zdáti. Mnohé výkony, jež na př. plynou z úřadu učitelského, přišly teprve později na řadu. Kdybys zachoval pořádek let a chronologie si hleděl, prohřešíš se proti věcnému postupu událostí. Přidrželi jsme se tedy hodlajíce ličiti život kardinála Arnošta pořádku věcného, stálý majíce zřetel, aby nevzala úrazu chronologie a v čelo vypravování postavili jsme události nejdůležitější. Ježto pak získati půdu náboženství katolickému stalo se úhelným kamenem činnosti arcibiskupa Arnošta II., netřeba široce dovozovati, proč jednati dlužno o předmětu tom na prvním místě. Než co se týče protireformarce, t. j. snahy o rozšíření Církve katolické, rozeznávati lze tři doby, a sice první sáhá od r. 1623. až do l. 1627., druhá od r. 1627. až 1650. a poslední od l. 1650—1655. Prostředky, kterých chápali se bylo, aby Čechy získány byly trvale Církvi sv., provázely snahu protireformační co krok a jsou to především seminář a nové diecése. O nich pojednáme za tou příčinou v dílu I. tak sice, že promluvíme v Hlavě první o reformaci katolické, v Hlavě druhé o zařízení semináře Pražského a v Hlavě třetí o zařízení diecése Litoměřické a Kralohradecké.

Díl první.

Hlava první.

O pokusech protireformačních v Čechách.

A) Protireformace od r. 1623—1627.

13. Valné šíření se luteranismu ze sousedních zemí mělo zhoubné účinky na naši milou českou vlast. Čechové bohužel dopustili se té chyby, že opustili starou svoji víru, pro kterou až do těch hrdel a statků jednou bojovali, a přidávali se houfně k vyznání novému. Od těchto dob nadešel úpadek národu našeho. Šlechta česká z největšího dílu stala se luteránskou neb kalvínskou a zavedla podobné vyznání na statech svých. Staří utrakvisté jsou stále víc a více potlačováni, až konečně roku 1609. známým majestátem Rudolfa II. zcela zanikli. Splynuli dílem s katolíky v jedno, neb smísili se s českými bratry, kteří jediní učení své v původní formě zachovali, neb stali se protestanty. Z utrakvistův a českých bratří vyšlo nejvíce mužů národních a spisovatelů jazykem českým píšících. Vyznání luteránské a kalvínské živlu českému rozhodně bylo na újmu. Na Bílé Hoře dne 8. listop. 1620 dokrvácela česká šlechta a pochována byla česká samostatnost. Čechy na pospas dány byly surovým žoldákům třicetileté války. Že nezahynul národ český, má v popředí děkovati sv. patronům českým, ku kterým nikdy v zemi úcta nevyhynula.

14. Kanovníci voličové vyžadující si na císaři Arnošta za pána svého sami označili, čeho očekávají od budoucího arcibiskupa: „Soudili jsme, že nemálo na tom záleží, aby arcidiecése

Pražská, *má-li zhostiti se v těžké době této bludařství*, nezůstávala na dlouho pozbavena útěchy zákonitého pastýře svého“, a opět: „Račiz C. M. V. žádost naši nejen milostivě vyslechnouti, nýbrž i přispívati, aby *snadněji a v čas zniklo království České z těžkého jha bludařského*, pod nímž úpi, a konečně k blahu svému zotaviti se mohlo.“ Novému arcibiskupovi, abychom krátce jinými slovy totéž vyjádřili, mělo uloženo býti, aby Čechy Církvi katolické odcizené opět přivedl do lůna její. Naděje kapitoly v Arnošta skládané lichy nebyly. Pastýřskou horlivostí, mírností, opatrností, rázností započal a konal dílo sobě svěřené a Bůh žehnal a dával zdaru všemu, cokoli nový arcibiskup k oslavě jeho podnikl. Kéž byli ve Vídni jen arcibiskupovi ponechali dílo to apoštolské, neb se řídil zásadou: „Fortiter in re et suaviter in modo“. Mnohé veliké bezpráví, mnohý těžký hřích, mnohý surový skutek nebyl by se udál, kdyby byli hlasu kardinálova uposlechl. Již napřed toto podotýkáme, aby nebylo počítáno na vrub kardinálův, čeho zameziti nemohl, čeho dopouštěli se v otčině naší cizí žoldáci a suroví jich náčelníci. Zásluze jeho ne-li naprosto tož zajisté z velikého dílu přičísti dlužno, že nynější obyvatelé země České netapají ve stínu bludův, nýbrž klidně spočívají na mateřském lůně Církve sv. Čím hlouběji vnikneme do údajů oněch neblahých, trudných a protivných 44 let, ve kterých stál v čele arcidiecezi Pražské, tím snáze oceníme zásluhy Arnoštovy a z toho srdce žehnati budeme slavné památce jeho.

15. Císař Ferdinand a všichni jeho rádcové pevně o tom byli přesvědčeni, že nesvár náboženský jest kořenem zla a pohrom veškerých, které přikvačily na vlast Českou a po tak dlouhou dobu ničily všecken květ její. Všech nepokojů původ, pramen nesvornosti a zášti, prolévání krve nevinné, kažení měst, hradův a dědin, ponížení university Karlovy dlužno hledati v převráceném učení, kterému se dopřávala svoboda neobmezená. Po dvakráte již vynořily se nové bludy náboženské a bujily v půdě mylným učením zkyplené. Čechové vypověděvše poslušnost rodu Habsburskému vyvolili krále o své vůli oddaného bludařství, uvedli ho do země a posadili ho na dědičný trůn panovníka zákonitého. Císaři hrozilo nebezpečenství života, když odbojný stavový sídlo jeho ve Vídni obléhali. Konečně došlo k bitvě na Bílé Hoře, voje císařské napjaly všechny síly, pomocné zástupy nešetřily lidských životů; úsilím jejich dobyto bylo vítězství přesmutného, král přemohl vlastní své

poddané! Že mnozí krutě byli ztrestáni, že většina pracovitých obyvatel zemi opustila, že přetrháno bylo pouto vzájemné lásky poddaných ke králi, za vše to a mnoho jiného děkovati máme neblahému luteranismu a kalvinismu, který i Čechy do moře převratů světových byl strhl. Tak přemýšlel císař a vláda jeho ve Vídni.

Nebyli to katolíci, nýbrž protestantští vladařové, kteří vynalezli a řídili se nespravedlivou zásadou: „Cujus regio illius et religio“ a důsledně ji provádějící především ve Švédsku, Anglicku, Dánsku, Prusku, Sasku a v zemích sousedních nelidsky přinutili poddaný lid, aby zapřel zděděnou víru po otcích a oblibil si bludné učení jejich ¹⁾. Císař Ferdinand oddán byl z celé

---

¹⁾ Dokladů hojnost uvádí kniha Menzlova: „Geschichte der Deutschen“ na str. 747. a násl. Kdo nepodepsal se v Sasku za Kristiana II. k listině o smřu (Concordienformel), byl vypovězen ze země a jmění mu zabaveno. V Anglii zapovězeno bylo katolíkům zdržovati se v zemi a kdo předce zůstal, smrti byi pokutován. Nejkrutěji si vedli protestanté v Iraku. Katolíkům se ukládalo, aby protestantské kněžstvo vydržovali. Každý úkon náboženský trestal se smrtí. Kněží a biskupové byli vypovězeni; navrátil-li se kdo z nich tajně z ciziny, byl vypovězen neb čtvrcen. Na hlavu katolického kuže bylo vysazeno 5 liber šterlingů, která suma se vyplácela také tomu, kdo zabil vlka a hlavu jeho anglickým úřadům přinesl. Kdo vypovězeného kněze přechovával, propadl buď veliké peně žité pokuté aneb smrti. Veliký apoštol národů praví: „Slovo Boží není ukované“ a ani v Iraku nedálo se ukovati. Uprostřed lesův a pustin, v jeskyních hlásalo se za noční doby sv. evangelium a přinášela se nekrvavá obět nového zákona pod způsoby chleba a vína. Tisíce jinochův odebíralo se s nebezpečenstvím života přes moře do ciziny, aby tam studovali, na kněžství se vysvětití dali a pak se do vlasti drahé navrátili, která jim podávala ne statky a důstojnosti, ale korunu mučnickou. Jen vševědoucímu Bohu jest známo, kolik jich zahynulo ve svatém povolání. Aby Iry udrželi v nevědomosti, zakázáno, aby žádný katolik ani veřejně, ani soukromě nevyučoval: učil-li, přišel o majetek. Zákonem zakázáno, aby žádný katolík nebyl důstojníkem aneb státním úředníkem; žádný nesměl voliti ani volen býti jako člen anglického parlamentu; žádný Ir nesměl býti soudcem, porotcem, státním zástupcem, správcem statků, důchodním, ba ani ne myslivcem. Žádný Ir nesměl býti poručníkem ani vychovatelem dětí. Aby i rodinný mír byl porušen, poroučel zákon, by dívky katolické, které se odhodlaly přestoupiti k protestantismu, ihned obdržely otcovský podíl a jen ony po otci dědily. Přestoupí-li katolická paní, budiž též paní statku a buď ji volno manžela katolického dle libovůle vyhnati. Žádný katolický Ir nesměl koupiti, ani ne za nejdražší peněz, pozemek, on jej směl jen pronajati na 30 let. Vytěžil-li příčinlivostí svou neien nájemně, které mu bylo platiti, ale pro své potřeby ještě třetinu ná-

duše náboženství katolickému a proto uživ dříve všech mírných prostředkův, ustanovil se konečně na tom následovati příkladu knížat protestantských a provésti reformaci cestou kratší. Tím ovšem nebyl oprávněn k některým skutkům, kterých se dopustil a kterých schvalovati nelze. Než i přísnější zákony, které za tím účelem byl vydal, nebyly tak bezohledny a příkry, jako to shledávám u protestantů. Nechceme upírat, že tu i tam překročilo se přísně k dílu a příkře naložilo se s jinověrci, než nelze to klásti na účet arcibiskupa Pražského, co zavinila barbarská doba tehdejší a náčelníci vojenští, kteří rádi a často užili moci své ve větší míře, než by slušno a spravedливо bývalo ¹⁾. Co se dělo brzy

jemného, pak ho směl každý protestant ještě před uplynutím lhůty vyhnati. Aby vzdělávání pozemků se stěžilo, nesměl míti katolík koně, který by měl cenu 50 zl. Tento hanebný zákonník Viléma Oranského zůstane věčnou skvrnou v dějinách anglických. Angličané se ovšem zaň stydí, a proto jen málo slovy v dějepisných knihách o něm se zmiňují. — Královna Alžběta chtěla Iry pro jich katolickou víru stůj co stůj zničiti. Pronásledování ruské v Polsku nedá se s hrůzovládou Alžběty ani porovnat. Uvádím svědectví protestantská. Dějepisec Morrison praví, že Alžběta zralé obilí na polích dala zapalovati, aby Irové papeženci zbyhli hladem. Bylo prý viděti v ulicích měst a na venkově tisíce mrtvol nešťastných Irů, jejichžto ústa byla zeleně zbarvena od kopriv, lebedy a jiné trávy, které z nouze jim bylo požívat. Básník Spencer, který od Alžběty dostal celé panství v Irsku darem, vypravuje: „Irové byli tak ubídněti, že i kamenné srdce by se bylo nad nimi ustrnulo; z lesů prý vycházeli lezouce po čtyřech, poněvadž je nohy slabostí nésti nemohly; hlas jejich byl hrobový, živili se mrchami a byli šťastni, když nějakou nalezli, tráva jim byla pochoutkou.“ Tímž způsobem řádil fanatický Cromwell v Irsku, vraždil, páčil, ničil. Podobné zákony vydány byly a prováděny ve Švédsku a Norvéžsku. Krutostí, jaké páčány byly na katolicích v zemích právě uvedených, nedopustil se přec oproti protestantům v Rakousku a Francouzsku nikdo.

¹⁾ Převedení Čech do lůna Církve katolické stalo se z ohledů politických a bylo po rozumu Ferdinanda II. a jeho rádců nutné, měl-li konečně rozhostiti se v zemi pokoj a mír. Jak mnoho zakusili katolíci v Čechách! Kdekoliv zarazilo své kořeny svobodné učení evangelia, očekávaly katolíky bída a utrpení. Smutné následky barbarské věty: Cuius regio illius religio bylo snášeti větší měrou katolíkům nežli protestantům. Běda vlasti naší, že právě ona musila též jich zakouseti! Ferdinand II. ani z daleka neodvážil se nápodobiti ukrutností, jakých dopustil se ku př. Jindřich VIII. a Edvard VI. a nelidská Alžběta proti katolickým poddaným svým. Zběsilost Gustava Wasy hodláme raději mlčením pomínouti. Katolíci Angličtí nechtěli státi ku poslušnosti nezákonné dceři kubény královské, která nehodně zezlem byla ozdobena; ve Švédsku ani nevedli katolíci odpor proti Gustavovi Wasovi: oprot

po bitvě na Bílé Hoře, totiž že zabaveny byly statky, že vypovězeny byly ze země četné šlechtické rodiny a trestáni na hrdle mužové slavní, zasloužili a přesvědčení svému věrní, stalo se pořadem krutého práva válečného. Zazníváť z tohoto pronásledování staré: „Vae victis.“ Bylyť to neblahé následky odboje nastrojeného proti králi Ferdinandovi a nelze je tedy připsati k reformaci katolické. Na obrat dobře jest uvážiti, že přemnozí nikoliv pro víru svou potrestáni byli v Čechách, nýbrž protože byli nevěrnými králi svému, učinili vzpouru, utratiti chtěli místopředsedu císařské a pronásledovali mnohé katolíky ¹⁾).

16. Blížící se protireformaci v Čechách, o níž zmíniti se hodláme, zvěstoval již list císaře Ferdinanda II. ke knížeti z Lichtenšteina, nejvyššímu správci království Českého, ve Vídni dne 13. března 1621 složený ²⁾, kterým vypovídali se z Prahy kazatelé kalvinští. Pohnutky vykládaly se v listu císařském v ten rozum: „Za tou důležitou příčinou, že lidé ti i posluchače své rozlučují se zákonitým panovníkem a k odboji vedou, taktéž že přijímají nauky cizí a neslýchané a posluchačům svým radí a je navádějí, aby neupustili od špatných zvyklostí a výmyslův“ ³⁾. Jakož pak na jevo jde z druhého výnosu císařova, který vydán byl dne 3. června 1621. bezprostředně před popravou na staroměstském náměstí Pražském, provedl Karel z Lichtenšteina vůli pána svého potud, že ze tří kostelů kazatele vypudil a chrámy ty u sv. Mikuláše, sv. Jiljí a sv. Jindřicha

---

tomu v Čechách bouřili se protestanté proti panovníkovi. Kardinál Harrach nejednou toužil veřejně na bezpráví a přehmaty, kterých dočinili se vojínové, byl laskav a shovívav odpadlíkům, pokud jen mohl a chtěl tomu, aby přivedeni byli chybující k lepšímu poznání byvše dříve o pravdě poučení a přesvědčivše se o horlivosti a nezištnosti svých missonářův. Jsou po ruce i doklady, že též Jesuité, kteří pro tuto katolickou reformaci v nenávisť upadli, radili k shovívavosti, an císař přísněji naložiti kázal s nepovolnými.

¹⁾ O protireformaci důkladně pojednati, ku její někdy přísnosti a smutným následkům všude poukázati, není účelem toho díla. V té příčině jest žádoucí dílo samostatné a nestranné. My přihlížíme jen k osobě kardinála Harracha, pokud i on reformace té se účastnil. Hlavní dekrety nevycházely z arcibiskupské, nýbrž z císařské kanceláře ve Vídni.

²⁾ Srovn. archiv místodr. dne 13. března 1621.

³⁾ *Et potissimum nomine, quod ii homines et auditores suos a legitimo domino alienent ac deficere faciant, nec nou quia peregrinas et inauditas doctrinas suscipiant, facem auditoribus praebeant, inducantque, ne isti a malis consuetudinibus ac inventionibus abstineant.*

katolickými kněžími osadil. Proto vybízí se ve druhém listě tom nejvyšší správce království Českého, aby odevzdal katolíkům kostely Betlémský a Božího Těla a pokud možná i chrám sv. Vojtěcha v Podskali, aby obnoveno bylo posvěcení jejich (reconciliatio) od arcibiskupa Pražského a v brzku konaly se v nich služby Boží. V ostatních obcích nechat navrátí se kostely katolíkům, především pak ať basilika blahosladené Rodičky Boží před Týnem přejde ihned v držení jejich. Až se to stane a rozkaz bude vykonán, druhého neb třetího dne potom, kdy ohlášena bude v Praze a království Českém vůle panovníka, nechat všichni kazatelé, professoři, učitelové, kteří přidrželi se a rozšiřují bludy kalvinské aneb přiznavše se k' bezbožným sektám v zemích císařských a kdekoli jinde zakázaných (rozuměj družstvo Českých bratří), neuposlechli prvního výnosu císařského, dále i ti, kteří ve školách zradu šířili aneb pro falckrabí hlasovali, vypoví se z dědičného království Českého a aby snadněji odejítí mohli, propůjčí se jim krátkého času k tomu. Kdo neuposlechne a setrvá v kraji kterémkoli, přísněji ať k odchodu se donutí. *Uvedené výnosy* císařské nazvati dlužno předchůdci reformace katolické, neboť měli-li měšťané a poddaní vůbec odvedeni býti od bludu a klamu, nutno bylo především, aby výhost dána byla vůdcům jejich.

17. Kníže Karel z Lichtenšteina čině po vůli císaře Ferdinanda rozkázal, aby všichni ti, o nichž jsme se zmínili, opustili Prahu ve třech dnech, zemi Českou pak do osmi dnův a spolu dovolil, aby odnesli sebou zboží své movité a prodali nemovité skrze právního jednatele (procurator), kterého si sami vyvoliti mohou. Kdo vyhnancům přístřeší by poskytl a záštitou stál, propadne v příslušný trest¹⁾.

18. Když odešli z Prahy kalvini a pikhardi či Čeští bratří s Janem Cyrilem, starším konsistoře bratrské, a Janem

---

¹⁾ Tyto rozkazy byly přísné a přehnané. Opět neblahé následky věty: Cuius regio, illius religio. A přec nebyly tak přísné jako jinde jednali protestanté, n. př. v Anglicku a Švédsku. Nebylo jim dovoleno vzít sebou majetek svůj do ciziny, nýbrž naopak byli o něj oloupeni a cena určena těm, kdož je zradili. Že by dopřáno bylo vyhnancům Anglickým a Švédským voliti si prokuratora, toho nikde dočísti jsme se nemohli. V Čechách ustanovili si vyhnanci odcházejíce ze země právního zástupce, aby majetk jejich teprv tehdy prodali, až nalezne se kupec poctivý a nabídne cenu slušnou. Ovšem že se také majetek prodával za fatku a mnoho rodin ozebračeno bylo. Byli to smutní váleční časové!

Corvinem i Pavlem Fabriciem, vypovězeni byli ze země luteráni Čeští, či lépe řečeno kazatelové luteránští, jichž bylo mnohem více na počet než kalvinů. Jak totiž zdráhal se Jiří Dicastus ¹⁾, administrator konsistoře pod obojí, přijati následující základy smíru: aby odevzdala se určitá část peněz císaři na žold vojenský, aby prohlášena byla korunovace Bedřicha Falckého za neplatnou, aby obnovila se stará ústava církevní, aby kněží pod obojí, kteří zvrhli se na luteránské kazatele, svěcení byli od arcibiskupa Pražského a aby všichni predikanti propustili ženy své; vypovězeni byli všicki kazatelové luteránští z Čech a nakázáno jim, aby opustili ve třech dnech Prahu a za osm dní ze země se vyklidili. Mezi těmi, kteří tehdaž osazeni byli v Praze, uvádějí se ²⁾: Jiří Dicastus, farář Týnský spolu se dvěma kaplany Václavem Vittaciem a M. Janem Lansmaniem, M. Viktorin Vrbenský, farář u sv. Mikuláše na Starém Městě, M. Samuel Martinius u sv. Haštala, Jakub Jakobides u sv. Martina, Vít Jakeš u sv. Havla, Jan Lunacius u sv. Jiljí s kaplanem svým Janem Vrškovským, M. Jakub Jakobeus u sv. Michaela; na Novém městě Pražském Vít Flagellus, farář u sv. Jindřicha, Jan Hertvicus u sv. Štěpána, Matyáš Etesius u sv. Vojtěcha Většího, Mikuláš Mařík u sv. Vojtěcha Menšího, Adam Klement u sv. Václava a konečně Jan Rosacius u sv. Mikuláše na Malé Straně.

19. Za dvě leta 1622. a 1623. navraceny byly bývalé kostely katolické vlastním držitelům a na místech, kde ozýval se po drahný čas hlas bludných pastýřův, hlásalo se opět přesné učení katolické a odbývaly se služby Boží jako před věky. Násilí, kterého dopustili se jinověrci vedravše se do stánků Božích, bylo zlomeno a právo Církve katolické opět obnoveno. Výnosem ze dne 16. července 1621 povoláni byli otcové ze řádu Ježíšova do koleje Pražské a chutě dali se do práce. Vyučovali především dítky, jež jsou klíčem k srdci rodičův, aby dospělé Pražany tím snáze přivedli k lepšímu poznání pravdy ³⁾. Někteří

¹⁾ Jiří Dicastus z Mřkova narodil se okolo r. 1560., studoval v Německu, byl r. 1614. farářem u sv. Štěpána v Praze a konsistoriánem, po té děkanem v Jičíně a od r. 1619. posledním administrátorem konsistoře pod obojí, korunoval Fridricha Falckého za českého krále. Byl ze země vypovězen, žil v Žitavě, kde r. 1630. umřel.

²⁾ Viz Beckovský; Díl II. sv. 2. str. 353.

³⁾ Viz Časopis kat. duchovenstva roč. 1875. str. 273.

šlechtici katoličtí zakoupivše levně zabavené statky jinověrců uváděli na panstvích svých ve skutek rozkazy císařovy i knížete z Lichtenšteina a pečující o to, aby náboženství katolické zapustilo hlubší kořeny do srdcí poddaných, vyžadovali si jesuity za missionáře ba sami příkladem svým snažili se pohnouti lid svůj k ochotnému přijetí víry katolické.

20. Jiným náznakem bližící se protireformace bylo, že snímaly se všudy *kalichy* s průčelí chrámových, které starší kalíšníci, protestanté a sbratřenci jejich symbolem víry své nad vraty kostelními postavili. Tak zejména sňat byl dne 23. ledna 1623 s průčelí chrámu Týnského obrovský kalich kamenný, jenž vystaven a pozlacen byl nákladem Jiříka z Poděbrad (1423), mecenáše podobojích¹⁾, a na místě jeho položen byl dne 27. září 1627 obraz Rodičky Boží Marie Panny. V Hradci Králové zastřen byl na kostele sv. Antonína bývalý kalich obrazem monstrance s převráceným kalichem a kolem zhotoven byl nápis: „Domus mea domus orationis est et non tua Calvine“. (Dům můj jest domem modlitby a nikoliv domem tvým, Kalvine!) V Litoměřicích odstraněny byly z chrámu Páně obrazy M. J. Husi a Jeronyma Pražského. Než vše to, čeho stručně jsme se byli dotekli, bylo prvním krokem a nepatrným počátkem vlastní reformace.

21. Když dověděl se císař Ferdinand II. na počátku r. 1622., zpraven byv o tom ve třech listech²⁾, kterak výhodně obnoviti by se dalo náboženství katolické v Čechách, a když opět a opět nabádal jej apoštolský nuncius přikročiti opravdu k dílu a všechnu péči k tomu přiložiti, aby přivedeny byly Čechy do lůna Církve sv.: tu o tom rozcházeli se radové císařští, kterou cestu bylo by nastoupiti a jakých prostředků užívati. Nuncius apoštolský Karel Caraffa, poměrů jen málo znalý všemožně o to se zasažoval, aby ihned proti protestantům se zakročilo, ježto bylo nebezpečností již svrchované a náboženství katolické blízko záhuby³⁾. Doufali zajisté někteří, že Ferdinand II. obměkčen buda snažnými prosbami knížat Německých a především volence Saského, který vždy držel ochrannou ruku nad jinověrci v Čechách, dovoli a vyhlásí svobodné vyznávání víry, jako to učinil císař Rudolf II. Přes zákazy císařské⁴⁾ zůstali mnozí ka-

¹⁾ Pelzel II. str. 742.

²⁾ Listy ty nemajice data uloženy jsou v archivu arcib. k r. 1622.

³⁾ Viz Hurter „Ferdinand der II.“ Band IX. Seite 214.

⁴⁾ Caraffa: Germania restaurata. Str. 154.

zatelové i kalvinští i luteránští v zemi České¹⁾ a měli za to, že nevztahují se na ně výnosy panovníkovy, poněvadž v odboji Čechů proti králi nestáli po straně Bedřichově²⁾. Jiní v Praze ovšem ukázati se nesmějíce za to v královských městech a v sídlech šlechtických a domech pánů protestantům nakloněných hlásali veřejně, u poddaného lidu a na venkově soukromí, a rozšiřovali bludy své a to s úspěchem nemalým. Byliť Čechové tak si oblíbili přijímati z kalicha, že lásku svou přenesli na všechny kazatele, kteří jim v tom hověli a tupili a pohrdali kněžskými katolickými, protože jim kalicha odpirali³⁾. Mimo to bylo kněží církevních toliko hrstka a ti, kteří uvedeni byli do far, postrádali všelikých důchodův a na velikou bídu a nouzi přicházeli. Ký tedy div, že mnozí z nich chtěli opustiti osady své a bylo se obávati, aby tyto nebyly opět osazeny od jinověrcův. Mnozí katolíci zvláště šlechtici myslii na to celým srdcem, aby všichni slova Božího rušitelé bez rozdílu byli vyhostěni ze země, dobře vědouce, že pokud se to nestane, víra katolická v Čechách vzkvétati nemůže. Luteráni Němečtí, kteří posud v zemi se trpěli, ač Českým bratrovcům jejich bylo se do vyhnanství bráti, vedli sobě den ode dne směleji. Tak neostýchal se jeden z nich v Praze o svátku Nanebevzetí Panny Marie r. 1622. pronášeti rouhání proti Rodičce Boží, ač dobře byl povědom přísnosti tehdejšího správce království. Jiní neodvážili se toho veřejně, leč potají mezi svými tupili víru katolickou. Stoupencům Kalvinovým a Lutherovým v Praze nehrubě bylo na újmu, že vypovězeni byli ze země čeští kazatelové jejich; vyhledalif predikanty německé, kteří obou jazyků znalí bludné učení své osiřelým „ovečkám“ česky vykládali. Apoštolskému nunciiovi neušlo z toho ničeho, i vynaložil na to všechnu starost svou pohnouti císaře, aby uspišil s dílem reformačním. Než úsilí jeho mařili z části kníže Karel z Lichtenšteina a ostatní radové císařští tvrdíce ze strachu před volencem Saským, že opatrně jest si počínati a neradno vyháněti Německé kazatele luteránů dříve, dokud nebude odbýván sněm Řezenský. A císař Ferdinand II. byl povahou svou příliš úzkostlivý⁴⁾ a vždy na

¹⁾ Caraffa tamtéž.

²⁾ Alespoň s těmi mělo se mírněji naložiti, kteří byli úplně nevinní a tiši.

³⁾ Kalich byl Čechům právomocně povolen. Tim, že později nedodrželi podmínky, za kterou byl dán, dopustili se chyby, která měla zlé následky.

⁴⁾ Na doklad výroku toho ukazujeme k smrti Valdštýnové. Ačkoliv dobře věděl císař, kterak vešel ve smlouvu Valdštýn s králem Francouzským

vahách se ocital, co by měl činiti. Proto právem vece Caraffa: „Nezřídka shledal jsem u Jeho Majestátnosti jakousi úzkostlivost, když běželo o tyto výnosy“¹⁾. Někteří z rádců císařských prostřední cestou se berouce naváděli k tomu, aby ponechaly se Německým luteránům alespoň dva kostely v Praze, aneb aby se jim popřály chrámy a hřbitovy mimo město Pražské a čelnější města království Českého ležící, aneb aby se jim pouze určitý počet let dovolilo vyznávatí víru svou, a svoboda ta aby rozličnými výminkami se obmezovala. To ovšem nebylo důsledné; když musili kazatelé čeští opustiti hned hlavní město, proč ne i ostatní?

22. Když rokovalo se o tom ve hromadě radů císařských v měsíci říjnu r. 1622. ve Vídni svolané, opíral se všem pa-pežský vyslanec Caraffa a ukazoval k protestantům, kterak netrpí v zemích svých žádného kněze katolického, jak nedopouštějí jim svobodně víru vyznávatí a nehrubě ohlížejí se na vůli císařovu a prosby přátel svých. Výkladům Caraffovým ku pomoci přišel kníže biskup Würzburgský Jan Gottfried řka, že lépe jest upadnouti do rukou lidských a rozdělití se s lidmi, nežli upadnouti v ruce Boha živého a zhřešiti proti němu. Slova jeho tak veliké měla váhy, že úzkostlivý a bojácný císař na myslí se rozhodl opravdu pustiti se do reformace katolické a setrvatí v ní, pokaváde těžké dílo to nebude ke konci přivedeno. Bohoslovci katolických universit v říši Německé v týž rozum vyřkli, že nesmí císař chrániti a trpěti jinověrce v Praze a v Čechách vůbec, nechce-li se dopustiti hříchu. Z toho vzešlo, že odňaty byly i německým luteránům dva kostely, a sice nejsv. Spasitele na Starém Městě Pražském a nejsv. Trojice na Malé Straně (nynější chrám Panny Marie Vítězné)²⁾ a farářové

Ludvíkem XIII., ačkoliv zrada vévodova nade vši pochybnost byla zjištěna, ač naléhal naň vyslanec Španělský, aby prohlásil rozsudek smrti, tož úzkostlivý císař v pochybnostech tona toho neučinil. Butler a Gordon o své újmě potrestali chrabrého vojevůdce. Uslyšev vyslanec o krvavé pokuté zvolal: „Bohu díky, že se to již stalo, císaře bych byl k tomu nepříměl!“

¹⁾ Non semel inveni in Sua Majestate anxietatem aliquam, cum de his decretis ageretur.

²⁾ Khevenhiller IX. 1652 Ku kostelu sv. Salvatora na Starém Městě Pražském byl položen základ dne 27. července 1613 u přítomnosti mnohých šlechticů českých i saského vyslance Jana Seussia od saského dvorního praedikanta Hoe z Hoenneggu. Hlavním podpůrcem stavby z nekatolických pánů byl hrabě Joachim Ondřej Štik. Za tři léta byl velikolepý kostel ukončen a dne 5. října 1614 s nádhernou slavností svému účelu odevzdán. Vedle

při nich usedlí milostivě byli propuštěni a bylo jim pokynuto, aby sami odešli, nemají-li býti vypovězeni. Byli to M. Kašpar Wagner, M. David Lippach, Sigismund Schererz, M. Fabián Nathussius a jiní, kteří v měsíci listopadu r. 1622. z Prahy vyšli ¹⁾. Nic jim neprosnělo, že podal dvorní kazatel Saský Dr. Hoe zvláštní žádost knížeti z Lichtenšteina, v ničem nespomohla ochrana volence Saského ²⁾. Císař dostaviv se dne 24. listopadu 1622 k sněmu Řezenskému sesadil zimního krále Českého falckrabí Bedřicha z hodnosti volence říšského a přenesl ji na knížete Maximiliana Bavorského. Když pak rokovalo se o protireformaci v Čechách, důrazně císař na tom stál, že věc ta není podrobena sněmu volenců říšských, tvrdě, že si toužebně přeje, aby zachovávan byl mír náboženský, avšak jakož každému volenci a knížeti nižšího řádu dovoleno jest, aby rozhodoval svobodně v dědičných krajích svých o věcech náboženských, tím méně že se toho zbraňovati může císaři v dědičných zemích jeho. Jakmile sněm Řezenský byl ukončen, spěchal císař s vyslancem Caraffou do Prahy. Cestou podány mu byly mnohé stížnosti na kazatele luteránské; kudy se bral, shledal kostely zpustošené od jinověrcův, města ohněm byla zničena, vesnice v popel obráceny a tu i onde trčely ze země trosky, kde druhdy kvetoucí osady stávaly ³⁾. Příchod císařův do Prahy dodal ducha mnohým kněžím katolickým, že v několika farách úrad pastýřský na sebe vzali. Když na to i nový arcibiskup do Prahy

---

kostela zřízeno luteránské šestitřídní gymnasium, při němž vyučovali saští učitelové přibylí z Lipska a učinili je semeníštěm luteránství v Čechách, najmé v Praze. — Ku chrámu Panny Marie Vítězné položen základ od luteránů dne 9. července 1611. Stavba dokončena 21. července 1613. Nový kostel nazvali chrámem Nejsv. Trojice. Císař Ferdinand II. nechával po bitvě Bělohorské Němce luteránské při svobodě náboženské a to s ohledem na spojení svého saského kurfiřta Jana Jiřího, který sám Luteránem byl. Proto ponechání prozatím i po vypovězení českých i nekatolických duchovních německí luteránské kazatelé, až i na ně došlo dne 29. října 1622. Viz Fr. Ekerta dílo: „Posvátná místa král. hl. města Prahy“. Díl II. str. 369.

¹⁾ Schererz „Vale Pragense“ 1622.

²⁾ Na sněmu řezenském radili r. 1623. mnozí vyslanci knížat, aby pro upokojení kurfiřta saského, horlivého Luterána, ty kostely německým Luteránům vráceny byly, avšak císař radu tu zamítl. Geschichte des 30. jáhr. Krieges von Anton Gindely I. 23. 250—252.

³⁾ Caraffa tamtéž. Str. 183.

dospěl, vydán byl císařem tak zvaný dekret reformační. Císař odebral se zatím do Vídně a posýlal výnos za výnosem arcibiskupovi Harrachovi a knížeti z Lichtenšteina, jakou cestou jest se bráti, aby reformace se zdařila. Listem ze dne 25. září 1623. ¹⁾ ukládalo se arcibiskupovi, aby výhost dal kazatelům všem a vypověděl je nejen z měst ale i z vesnic a Karlovi z Lichtenšteina bylo nařizeno podporovati arcipastýře v spasitelném díle tom. Než když přes to mnozí predikanti v zemi setrvali ani k poslušenství arcibiskupovi ani císaři státi nechtějice, obnovovány byly výnosy proti nim, jako dne 27. dubna 1624, a stávaly se vždy ostřejší. Nejdůraznější prohlášen byl dne 18. května 1624. ²⁾ Aby zlo z kořene se vyhubilo a poslední věci nebyly horší prvních, nechať arcibiskup o to se postará, aby pilně pátralo se po všech kazatelích a kdekoliv budou postiženi, ať bez prodlení a shovění se propustí a jestliže náboženství katolické za své nepřijmou, z celého království se vyženou. Kniže z Lichtenšteina nejednou byl vyzýván, aby pomoci svou přispíval v bohumilé práci té arcibiskupovi Pražskému, jakožto řádnému pastýři celé země, a každou chvíli byl mu mocnou záštitou³⁾. Vroční správce království maje poručeno od císaře, aby žádný nekatolík v obcích země České nebyl zanesen do seznamu občanův, aby jinověrcům nedovolilo se ženiti a nikdo k svátosti manželstva se nepřipouštěl, kdo sv. zpověď nevykonal a Tělem Páně se neposilil ⁴⁾, vyřídil je i hejtmanům královským sobě podřízeným a šlechticům Českým. Nechceme upirati, že záповěď manželstva mezi nekatolíky, způsobena byvší sňatkem jakéhosi měšťana Pražského Martina Schmertofena se sirotou z Litoměřic, byla nevěcným prostředkem reformačním, neboť sňatky mezi jinověrci klásti dlužno za mnohem lepší nežli veřejné souložnictvo ⁵⁾. Missionáři a okresní vikáři často a opět toužili na to u arcibiskupa, jenž vždy byl hotov příslušný výnos

¹⁾ Srov. archiv nejv. gubernia a archiv arcib. dne 25. září 1623.

²⁾ Archiv nejv. gubernia a arcib. dne 18. května 1624. Z toho patrno, že císařská kancelář a ne arcibiskup Harrach vinu nese, že se náboženství katolické nerozšiřovalo v duchu Krista Pána. Že musily býti dekrety opakovány, to dokazuje, že arcibiskup Harrach mírně, ne dle litery je vykonával.

³⁾ Archiv guberniální list. ze dne 26. listopadu 1624.

⁴⁾ Archiv gub. list. ze 30. července 1624.

⁵⁾ Uznával to i nuncius apoštolský Caraffa píše: „Když dán byl zákon, vynášela se i zloba a bylo pozorovati, že mnozí vešli ve sňatky tajné (matrimonia clandestina), jiní kuběny si drželi aneb tak si vedli, že vidno bylo,

císařský mírněji vykládati. Rovněž tak, že odpíralo se po vůli císařově pohřbu jinověrcům, více na škodu bylo reformaci nežli na prospěch, neboť dílem dráždily se tím mysle mnohých a nenávisti plnily, dílem na dobré to nevyšlo, poněvadž jinověrci tajně mrtvé pohřbivali, aneb nebylo-li jinak násilí prováděli. Na větší užitek bylo, že císař toliko katolíkům prodávati dal zabavené statky. Mnozí aby před pohromou uchránili majetek svůj a koupí pokud možná jej zmnožili, přijali víru katolickou; třetina zboží připsána byvši k pokladně zemské přišla v držení mužů katolických¹⁾. Nový způsob ten nemálo prospíval Církvi katolické v Čechách.

23. Paměti hoden jest návod knížete z Lichtenšteina, jak vésti si jest hejtmanům královským, kterýžto vydán byl v měsíci červnu r. 1624. a obsahuje jádro všech předchozích výnosů císařských²⁾:

1. Zapovídá se nekatolíkům, aby neměli žádného zboží nemovitého.

2. Zapovídá se, aby nečinila se kázání kacířská; pokuta peněžítá sto zlatých přisouzena bude na křest a svatbu v domech soukromých, a kdoby platiti s to nebyl, potrestá se vazbou šestiměsíční. Kdoby kazatele u sebe hostil a podporoval, těžkému trestu propadá. (Proto, že mnozí kazatelové zhrdajíce rozkazy císařskými, mařiti a kaziti chtěli reformaci).

3. Katolický kněz nepochová jinověrce, avšak má nároky na poplatek štolový.

4. Kdoby služebnou práci konal aneb jezdil aneb prodával v neděli a o svátcích katolických, vězením aneb pokutou 10 zl. se na něho dokročí.

5. Kdo ve dnech nedělních za slavných služeb Božích v krčmě by seděl, zaplatí 10 zl. a krčmář 20 zl.

6. Kdoby pohaněl katolického kněze aneb dovolil v domě svém konati obřady nekatolické, poslán bude do vyhnanství a statky jeho se zabaví.

-----
kterak ani tento lék neprospívá.* *Inventa lege inventa fuit malitia, notatumque fuit, plures matrimonia clandestina contraxisse alios scortum aluisse vel fecisse ita, ut neque hoc remedium sufficere visum sit.* Caraffa pag. 218.

¹⁾ Caraffa 218.

²⁾ Beckovský: Poselkyně. Díl II. sv. 2., str. 402. Tedy ne arcibiskup, ale kníže Lichtenstein má zodpovědnost.

7. Kdoby nezachovával kázně církevní v postních dnech, k nimž i sobota se počítala, pokutou 10 zl. bude povinen.

8. Neobcuje-li zámožný o nedělích a svátcích mši sv., zaplatí 4 zl., chudý dvě libry vosku přinese.

9. Rodičové katoličtí nechať posílají dítky své do škol katolických; jinověrec, který by vyučoval děti soukromí, ztratí všecken svůj statek.

10. Nekatolíci v Čechách zbavují se práva odkazu.

11. Děti a sirotkové nikde ať se nepřijímají do učení se jakémukoliv umění neb řemeslu, nestanou-li se prvé katolíky ¹⁾.

12. Kdoby pronesl rouhavá slova o Bohu, blahoslavené Panně Marii, o světcích Božích, obřadech Církve katolické, o císaři a jeho rodině, ztratí statek ano i hrdlo ²⁾. — Takovéto prostředky přiči se duchu katolickému a ti, kdo jich užívali, uškodili spíše Církvi, než jí prospěli. *Munus convertendi verbis non poenis est agendum.*

¹⁾ Největší potíží bylo obracetí řemeslníky ku víře katolické. Nemajíce pozemků byli nejzatvrzejší a když přsněji se na ně dokročilo, opustili města a zanechali je prázdná herouce přec sebou své umění, aneb jak zhusta a leckde se stalo, zapálivše vlastní stavení uchýlili se do lesů se ženami a dětmi, jiní o holi vyšli se země. Caraffa tamtéž str. 219.

²⁾ 1. *Omnia immobilia acatholicis interdicuntur.* 2. *Vetantur conciones acatholicae, baptismus et nuptiae in domibus privatis sub poena centum florenorum, qui poenam solvere non posset, carcere sex mensium est puniendus. Qui praedicantem sub tecto suo asservaret cumque promoveret, graviter puniendus. (Ratio, quia multi praedicautes decreta caesaris negligentes reformationem impossibilem reddere voluerant).* 3. *Sacerdos catholicus ne sepeliat haereticum, sed jure stolae gaudeat.* 4. *Qui diebus Dominicis et festis catholicis graviter laboraret, veheretur, venderet, carcere est puniendus vel mulcta 10 fl.* 5. *Qui diebus Dominicis inter missarum solemniam in caupona esset, 10 fl. solvat, caupo vero 20 fl.* 6. *Qui catholicum sacerdotem contemneret vel in domo sua caeremonias acatholicas pateretur, exilio puniatur et bonorum confiscatione.* 7. *Qui statuta jejunia, ad quae et sabbatum pertinet, non observaret, 10 fl. solvat.* 8. *Dives diebus Domini et festis missam non audiens 4 fl., pauper duas libras cerae det.* 9. *Parentes catholici liberos suos in scholas catholicas mittant, haereticus qui privatim liberos erudiret omnibus bonis est privandus.* 10. *Acatholici in Bohemia jure testandi privantur.* 11. *Liberi et orphani nullibi recipiantur ad quaecunque artificia et manufacta, nisi prius catholici fiant.* 12. *Qui blasphemias de Deo, de B. V. M., de sanctis Dei, de caerimoniis ecclesiae catholicae, de imperatore et ejus familia locutus fuerit, bonis immo et capite privetur.*

24. Když výnos tento veřejně byl prohlášen, opustili mnozí protestanté zemi Českou. Z odcházejících kazatelů připomínají se: Jiří Galli, děkan Sušický, Martin Mylius Vodňanský, Petr Kreuziger, děkan ve Stříbře, Václav Schindler, děkan Poděbradský, Sigismund Tiessik Kutnohorský, Matěj Perlitz, děkan Berounský, Jiří Oeconomus, děkan Chrudimský, Pavel Raubitz, děkan Velvarský, který později katolíkem se stal, Jacobaeus Hrabaeus, děkan Králové Hradecký.

25. Pojednávajíc o vzniku reformace katolické v Čechách posud z úmysla jsme se nezminili takřka ani slovem o arcibiskupovi Pražském dílem proto, že neměl účastenství na poradách Videňských a nebral přímo podílu na výnosech císařských, dílem aby tím zřejměji se zračila neunavná činnost jeho v rádkách následujících. I nový arcipastýř do práce se dal opatrně a moudře při tom si počínaje a užívaje rady a pomoci mužů výtečných a osvědčených. Ku pomoci zajisté mu přišli: arcibiskup Olomúcký kardinál z Dietrichšteina ¹⁾, kapitola metropolitní, zejména: Šimon Brosius z Horšteina, suffragan a arcibiskup Trapezuntský, v letech 1614—1642. probošt kapitolní, muž velice obezřetný a vysoce vážený, na mravech neuhonný; Kašpar Arsenius z Radbuzy, děkan kapitolní po leta 1614. až 1629. arcibiskupský official; Jan Arnošt Plateis, kanovník od jinověrců zhusta pronásledovaný; Josef Macarius z Marfelicze, děkan kapitolní a official po smrti Arseniově v letech 1629. až 1635., bohoslovec na slovo vzatý; Ondřej Kocker, nastoupiv na důstojenství Macariovo držel je až do r. 1650., řečník neohro-

---

¹⁾ František hrabě Dietrichštejn narodil se 22. srpna 1570 v Madridě, kde byl otec jeho Adam hrabě Dietrichštejn diplomatem při dvoře španělském. Studovav jako později Harrach v německé koleji v Římě stal se r. 1591. kanovníkem v Olomouci, r. 1599. kardinálem a působením též papežovým zvolen biskupem Olomouckým. Měl totéž postavení na Moravě, jako později Harrach v Čechách. Dietrichštejn učinil si úkolem života svého úplný rozkvět církve katolické na Moravě. Aby toho dosáhl zlomil moc šlechty nekatolické, pod jejíž ochranou byli bratři moravští a jiné sekty. Nešetřil klopotného osobního namáhání ani jmění svého, byl neunavený v kázání slova Božího, zpovídání a navštěvování nemocných. Přičiňoval se všemožně, aby jinověrce do lůna církve katolické zpět uvedl. Ferdinand II. povýšil ho do stavu knížecího. — Stinné stránky jeho povahy byly, že nebyl v prostředcích svých opatrný a že četných konfiakací použil k rozmnožení svých statků. V jednání byl mírný, proto býval prostředníkem mezi stavy a panovníkem.

žený, myslil celým srdcem na to, aby obnovena byla kázeň kněžská a svědomitě pečovalo se o duše, které opět přilnuly k Církvi katolické; Maximilian Rudolf svobodný pán ze Schleinitzů, později první biskup Litoměřický; Kašpar z Kvestenberka, opat Strahovský, P. Valerian Magnus ze řádu vel. otců kapucínů, muž věru veliký slovem, skutkem i postavou. P. Basilius, z téhož řádu. Arcib. Arnošt účastnil se horlivě porad o reformaci, jež každý týden v Praze se svolávaly. Aby pak obnova náboženská v brzku dařila prospěchem dilo tak obtížné, zvoleni byli zvláštní komisaři světšti jménem císařovým, duchovní po vůli arcibiskupa Pražského. Ze světských uvésti dlužno: Benigka z Petterstorfu, Zdeňka z Kolovrat, don Martina de Hoeff Huerta, don Baltasara de Marradas¹⁾, Jiřího z Nemyšle, Wolfstirna a t. d.; z duchovních: Jeronyma Kecka pro děkanský obvod Kladský, Michaela Mansilla ze řádu Menších bratří Františkánů pro kraj Chrudimský, Boleslavský a Králové Hradecký, Dr. Václava Täubnera pro Friedland, Graefenstein a Jablonné, Jeronyma Lapiusa ze řádu Menších bratří pro kraj Slanský a Litoměřický; Dr. Jiřího Landhera ze řádu kazatelského pro kraj Žatecký, Drachovského, kanovníka Staroboleslavského pro kraj Kutnohorský a t. d.

¹⁾ Huerta a Marradas budou vždy v Čechách v neblahé paměti. Martín Huerta pocházel z Nizozemska, nar. se v druhé polovici XVI. století v hrabství Limburském. Vynčiv se řemeslu krejčovskému vstoupil 1604 do vojska Marradova. Vynikal zmužilostí a odvážlivostí tou měrou, že byl jmenován r. 1618. podplukovníkem a světeno mu vedení 1000 jezdců, s nimiž pod Buquoieem a Marradou bojoval proti vojsku stavovskému v Čechách. Po dobytí Písku 10. února 1619 stal se ve městě velitelem, i vedl sobě tak nelidsky, že veškeré obyvatelstvo proti sobě popudil. Obohatil se skonfiskovanými statky udělav komoře císařské nesmírný účet za náklady válečné na svůj pluk. Vojenský dobrodruh tento byl poslán s vojáky svými tam, kde reformační komisaři neohlí něcho vyfíditi. Užíval prostředků přísných, surových a nedovolených, takže lidé aspoň na oko se obrátili. Jeho povaha celá zrcadlí se v pořekadlu, které častěji proslovil, že totiž více v krátkém čase lidu na víru obrátil, než sám Kristus P. a veškerí apoštolé dohromady. Ku konci života svého činil však Huerta skutky milosrdné. — Podobně si vedl v naší vlasti don Baltasar de Marradas. Rodem ze šlechtické rodiny španělské bojoval s vyznamenáním ve službě domu rakouského v Uhřích. Po vypuknutí povstání českého r. 1618 najal na svou ruku pluk jízdný, s kterým mnohých měst ve východních a jižních Čechách dobyl. Při reformaci vedl si nelidsky jako Huerta, že jméno jeho tak jako Huertovo v nechvalné přísloví vešlo. Obohativ se nepravým způsobem jako Huerta měl účastenství v dalších bězích válečných, až do své smrti, která ho zastihla dne 12. srpna 1638.

26. Nejprve vyslán byl komisař biskupský do obcí a na panství, jenž přišed zavolal k sobě učitele nebo pána, když již sám neodebral se k nim, a předložil jim rozkaz královský, aby kazatel byl vypuzen a farář katolický zpět povolán. Jestliže uposlechli, konal komisař sám služby Boží a přisluhoval svátostmi a bylo-li tu faráře katolického, uvedl jej instalaci v úřad jeho. Když však vzpěchovali se přijati kněze církevního, odvolával se komisař na rozkaz císařský a hrozil, že obsadí se domy posádkou vojanskou. Pakliže i potom neuposlechli, dostavil se komisař císařský s průvodem vojenským a čeho pokojně nemohlo se dosíci u tvrdošijných odpůrcův a jinověrců laskavou domluvou vyslance biskupského, snažil se přísností dosíci světský jeho nástupce. Vojínové ovšem, jak ani nedá se jinak mysliti, dopouštěli se velikých přehmatův a krutě nakládali s jinověrci, avšak neplynulo z vůle arcibiskupovy, čeho na svou pěst generálové se svou soldateskou podnikali. Pověstným se stalo hospodaření jejich a v dějepisu označováno bývá jmenem *Lichtenšteinských dragonád*. Vrstevník dobyté a svědek očitý Caraffa ¹⁾ rozepisuje se o činnosti arcibiskupově v letech 1623—1627. takto: „Pro celou arcidiecési svou určil a ustanovil slovatné a vybrané komisaře a propůjčiv jim rozsáhlou pravomoc s přísnými výnosy rozeslal je po širém království Českém, aby osobně zavítali do všech jednotlivých kostelů celé země a k osadníkům podřízeným arcidiecése Pražské a je napomínali, k lepšímu rozumu přivedli a duchovenstvo, pokud by se to dalo činiti, aby opět navedli k bývalé vážnosti mravův a neúhonnosti života.. Mimo to bylo jim uloženo, na tom horlivě pracovati, aby požitky všech farností, zboží a důchody zaneseny byly do inventáře a do účtů farních a tak mohli se uložit v archivu arcibiskupském. Nad to pak se jim na srdce kladlo, aby co nejrozsáhleji osadili osiřelé chrámy, z kterých vypuzeni a vyhnáni byli kazatelové vedle dekretu císařského, faráři katolickými nebo jinými osobami řeholními a pro nezbytné přisluhování svátostmi třeba jedinému muži učenému a církevně smýšlejícímu přidělili úřad duchovní ve více farnostech. Arcibiskup zrušil dále svobodu tisku, pokud se týče vydávání knih jinověrcův a jich prodeje a poručil, aby mužové na slovo vzatí navštěvovali a zkoumali knihovny Pražanův. Děkanům a jiným správcům duchovním nařídil, že jest se jim varovati úkonů při pohřbech jinověrcův“.

¹⁾ Caraffa, Germania restaurata str. 207.
Kard. Harrach.

27. Ježto však pocítoval se veliký nedostatek kněžstva, přimluvil se arcibiskup a vyslanec papežský u kongregace pro rozšiřování sv. víry, že vydala rozkaz všem vrchním představeným klášterním, aby propůjčili schopné řeholníky k řízení úřadů farních po zemi tak rozsáhlé a přispěli tím k rozkvětu a zvelebení vinice Páně. Nejvíce missionářů bylo z Tovaryšstva Ježíšova, neboť nejenom v Praze nýbrž i v městech venkovských podporovali reformaci katolickou, jako dělníci pracovití a missionáři horliví, kteří hlásali věřícím slovo Boží a přisluhovali jim sv. svátostmi¹⁾. Missionáři Tovaryšstva Ježíšova kázali v městech a na panstvích následujících: V Hostinném P. Fr. Fischer, Havel Kremanský, Jiří Schadt. Na Rohozci Jan Partusius, Pavel Andelius. V Novém Městě Jiří Mazenius, Jiří Pusch. V Liberci Kašpar Hildetrandus, Jan Lauterbach. V Krupné Jiří Helmerich, Ondřej Ebrle, Kašpar Praverus. V Černíkovicích Pavel Skultet, Antonín Šubertas.

Na výpomoc komisařům posláni byli do St. Boleslavi Jesuité: Martin Marchal, rozený Němec a Václav Barthonides, rodem Čech. Do Hor Kutných a krajiny okolní vypraveni byli Karel Lukavický, Jan Porubka, Václav Smakovius. Do Hradce Králové přišel Ant. Rikcius, V. Barthonides; do Chomutova Fab. Ruda, Bart. Krispinus, Jan Kabirse, Vilém Molitor. Do Litoměřic zavítal Sam. Homelius a Jan Mitrovius. Do Kladska se odebral Rudolf Reichensperger, J. Jordan; do Svidnice Vavřinec Peck. V Jičíně působili Šimon Huber, Jan Skribonius, V. Stanzel, Jan Molitius, Martin Černík, Frant. Sebastiani, kteří v městě a okolí kázali jazykem vlasteneckým. Pro okresy Německé určení byli Tobiáš Reichel, Bedřich Koránek, Frant. Schudt, Martin Lick, Tomáš Malobický, Jan Šubertas, Václav Příbramský, Jiří Puda. Do Klatov přibyl Josef Novák; do Jihlavy Bedřich Bridelius a Jiří Puda; do Přísečnice Jiří Konstantini, Martin Fumák a Josef Hájek.

28. Z klášterů cizozemských povolávali se *kněží Polští*, aby kázali Čechům a *řeholníci Slezští*, kterým uloženo bylo působiti v krajinách německých. Poláci obíráni byli proto, že jazyk jejich příbuzen jsa řeči naší mateřské, alespoň poněkud byl srozumí-

¹⁾ V archivu arcibiskupském uložena jsou jména missionářů ze řádu Jezuitův, kteří nejpilněji pracovali na obrácení jinověrců v letech 1623—1627. Listina či lépe řečeno seznam jmen jejich označen jest letopočtem 1624, postrádá však zevrubnějšího data.

telným pro osadníky České. Nedostatek kněžstva byl zajisté tak veliký, že Zikmund Kdovský rodem z Polska, člen řádu Karmelitánského, podnikaje cestu do Říma, zdržen byl od kardinála Harracha v Praze a přijav s vůlí nejvyššího představeného řádu svého církevní správu pěti kostelů farních v Praze, totiž u sv. Havla, sv. Haštala, u sv. Martina, sv. Michala a sv. Kříže na břehu Vltavském, ve všech chrámech střídavě vykonával posvátnou bohoslužbu. Později až řeč bude činěna o duchovenstvu zvláště, dovíme se, že na venkově jediný kněz při dvou, třech, čtyřech ba i dvanácti a čtrnácti chrámech, jako na př. děkan Fridlanský, obstarával službu kostelní, což věru nezdálo by se ani víry hodno. Do Slezských kněží málo kdy bylo ztěžováno, avšak na Poláky toužili nejednou osadníci i vikáři arcibiskupští, jakož četné doklady námkův jejich uloženy jsou v archivu arcibiskupském. Opatové totiž řeholí Polských chybovali potud, pokud zanechali si v klášterích bratří neuhonné a do Čech posílali syny pohoršlivé, jejichž život a mravy nebyly chvály hodny. Poláci tedy věru málem prospěli reformaci katolické v Čechách, ba spíše počínání jejich bylo dobré věci na újmu¹⁾. Proč tak mnohé obtíže naskytovaly se reformaci katolické, proč obnově víry tak nehrubě se dařilo, proč tak nevalně prospívala, toho vinu přičísti jest ne neprávem kněžím Polským. Co dobrý kněz pracně získal, to v brzku a snadno pokazili Poláci²⁾.

Když vypuzeni byli z jednotlivých osad učitelové jinověrci, do škol tu i tam dosazovali se klerikové katoličtí, kteří posud nedosáhli svěcení na kněžství. I ukládalo se jim, aby pro nedostatečný počet kněžstva někdy i v okrese několika míl rozsáhlém udělovali křest sv. z nutnosti a alespoň o nedělich

¹⁾ Felzel ve své *Geschichte von Böhmen* poznamenal k r. 1626., jak následuje: „Indessen hatte man nicht katholische Geistliche genug, um die erledigten Pfarreien zu besetzen. Man liess also aus Polen eine Menge Priester und Mönche kommen, die das Volk bekehren sollten. Sie predigten und lehrten zwar mit vielem Eifer, allein sie fahrten auch ein lasterhaftes Leben.“

²⁾ Caraffa píše o nich doslova takto: „Quod maxime deflebam totaliter haeresi infectam Bohemiam, e qua non ita pridem praedicantes haeticorum migraverant. Populum, quem nunc religiosus Polonus aut Germanus sobrie satis instruebat ob defectum scientiae, probae vitae, parvi respectus, pauperatis, diffidentiae. Maxime vero obstinatam voluntatem incolarum, quod patienter dissimulandum erat, donec adesset in tanta messe major maturitas et operariorum abundantia.“

a svátcích vykládali pravdy křesťanské vedle katechismu a na místě kázání a oběti mše sv.

29. S obnovou náboženství katol. započalo se v Praze později. Komisaři chodili dům ob dům, navštěvovali příbytky soukromé a předkládající obyvatelům výnosy císařské, které předtím připevněny byly na dveřích chrámových, dávali si zodpovídati následující otázky: 1. Jsi rodem katolík? 2. Byl jsi obrácen na víru katolickou? 3. Slibuješ, že za svou přijmeš víru katolickou? 4. Nedáš se nikterak pohnouti, abys přijal náboženství katolické? Ježto však nemalý byl počet těch, kteří tvrdili, že nijak nehodlají měniti víru a státi se katolíky, usnešeno bylo, že se má poněkud vyčkati, aby snad přílišný spěch a chvat nebyl podnětem vzpoury a neblahých výtržností. Pražané musili platiti t. zv. perdon, t. j. částku přiznaného jmění postoupiti na výdaje vojenské, by nikdo, kdo ve vzpouře podílu bral, bez trestu nevyšel.¹⁾

Tuto podáváme zprávu o některých městech, ve kterých nebyl přijat ani komisař arcibiskupský ani duchovní katolický, tak že nutno bylo pomoci komisaře císařského.

30. Na Horách Kutných²⁾.

K rozkazu komisaře Viléma z Vršovce přinuceno bylo 20 kazatelův opustiti město před západem slunce dne 21. července r. 1623. a v osmi dnech následujících prázdnu býti země České. Mezi vyobcovanými protestanty těmi byl Jiří Pauli, který vypuzen byv z děkanství Časlavského dlel v Horách Kutných, Cyprian Pešín, Vít Jakeš, Václav Karion, Řehoř Vítáv, Jan Kubín, Mikuláš Sebastus, Jan Klaudian, a mnozí jiní. Vyprovázeni byli četným davem lidu, kterému v širém poli učinil kázání Jan Mathiades jmenem ostatních druhů svých, vykládaje na rozloučenou slova písmá sv.: „Ze škol vyženou vás“ a se slzami v očích nabádal je k stálosti. Dne 6. prosince r. 1625. přijelo vojsko císařské do města a rozloženo bylo po domech. Hejtman vojska toho vedle rozkazu sobě daného obsadil domy šesti předních měšťanův, jakož byli: Purkmistr Hlavsa, Pavel Skreta, Jan Šrejter, Jan Agathon, Jan Kozel a mistr Petr Kapo, páni radní. Pokud mohli, dodávali jmenovaní měšťané vojákům i jídla i nápoje a když již neměli odkud vojáky živiti, tajně

¹⁾ Die Primatoren der königl. Altstadt Prag von Jaromir Erben. Str. 76.

²⁾ Beckovského Poselkyně díl II. sv. 2. str. 376, 388, n. Peschek II. Band, S. 46 a 196.

z domova uprchli a setrvali raději v odporu vůli císařské nežli by zůstali u krbů domácích a sřekli se bludného učení. Tak nechtěl Kr. P., aby se k svatému evangeliu obracelo. Sv. Pavel byl spoután v železech a hlásal, nikde však nečteme, že by byl za pomoci a pod zástitou vojska sv. evang. rozšiřoval. Touto nešťastnou methodou musilo krásné a vznešené učení katol. u pobloudilců, jak zříme v Kutné Hoře, vejíti v nenávisť. Podobně i z ostatních sousedův málo kteří dali se přivésti na pravou cestu. Na bílou sobotu r. 1626. přitřhl do Hor K. hejtman vojska Don Martin de Hoeff Huerta v čele ozbrojených oděnců svých. Měšťané bojíce se přísných trestův, uprchli z města a skrývali se v okolních vesnicích. Dověděv se o tom přísný nad míru hejtman Don Martin, pospíšil do Prahy a dosáhl toho při úřadu místodržitelském, že pokuta 100 tolarův položena byla na toho, kdo by vědomě zběhlého měšťana skrýval. Když se sousedé nevraceli, vydán byl dne 17. srpna patent čili otevřený list a jím promíjelo se vše sousedům, jestliže vrátí se k statečkům svým. Mnozí tedy se navrátili, dali se od missionářů vyučiti ve víře, dobrovolně přijali pravdu katolickou a na r. 1627. zvolili ze středu svého magistrát z mužů katolických. Ostatní však r. 1627. i s manželkami i s dítkami tajně z města se vystěhovali. Tím ztratila Kutná Hora dosti četné množství obyvatelstva, tak že 300 domů prázdných zůstalo.

30. Ve Slaném¹⁾.

Mezi komisary kraje Slanského a Litoměřického byl Jiří Vilém Michna z Vacinova. Týž na den sv. Kateřiny r. 1622. zavítav s rytířem Oldřichem Bechyněm z Lažan jakož i s Prokopem Tendlem, komorním písařem do města Slaného, sesadil radu městskou, v čelo města dosadiv Jana Kašovského, katolíka; zajal děkana tamějšího mistra Jana Koupila a ve třech dnech z fary a v osmi dnech z města ho vypověděl. Za účast ve válce jmění města neopatrně skonfiskováno. Město i s celým zbožím v zástavu dáno panu Jaroslavu Bořitovi z Martinic ve 200.000 kop míš. Po té r. 1623. dosazen místo císařského hejtmána rytíře Hynka Jiří Žďárského ze Žďáru Martinický hejtman Mikuláš Hanžburský z Kopečka, jemuž jako zástupci nové vrchnosti slibována poddanost, poslušnost a věrnost²⁾. Měšťané a

¹⁾ Beckovského Poselkyně díl II. sv. 2. str. 376, 406.

²⁾ Paměti král. města Slaného. Díl I. str. 164. a 165. Napsal Jos. Lacina, gymn. prof. ve Slaném.

všichni obyvatelé Slanští napomínáni byli od hraběte Jar. Martinice Smečenského, zástavního pána svého, aby dobrovolně vrátili se do lůna církve katolické. Mnozí uposlechli a učinili mu po vůli. Přemnozí stěhovali se valem z města. Dva z nich zvláště setrvali tvrdošíjně při jinověrectví. Když totiž hejtman panství i města Slaného Mikuláš Hanzburský z Kopečka jmenem pána svého nařídil, aby všichni měšťané podílu brali na veřejném průvodu Božího Těla dne 6. června 1624, Jan Blejsa radní přítomen býti nechtěl a proto po devět neděl ve vězení byl držán ¹⁾. Spolusoused jeho Jan Jahoda pokutován byl nad to 50 toлары, že nejenom nesúčastnil se průvodu, ale ani nedopustil, aby při domě jeho oltář byl vystaven. Když pak zakoupena byla penězi, kterými propadl za trest, monstrance pro kostel a Jahoda rouhavá slova dal o tom slyšeti, že není žádné jiné smírné oběti, toliko oběť na kříži že jest smírnou, opět po celý měsíc u vězení seděl a z něho chtěl-li býti propuštěn, jiných 50 tolarův přinucen byl složit. Po té ihned s manželkou i dítkami město opustil. Uchýliv se do Prahy, zemřel po roce na mzi. Jan Blejsa proto, že pokřtiti dal nově narozenou dceru svou knězi protestantskému, do žaláře i s manželkou byl uvržen. Později oba ze Slaného byli vypovězeni a odešli do Mišenského města Perna.

Dne 27. července 1624 uhodil p. hejtman na samého primasa Václava Hanzburského. Na tohoto rázností svou pověstného muže učinil p. hejtman otázku, proč jsa předním v městě do chrámu P. nechodí, že by na sobě dobrý příklad dáti měl, aby též jiní z obecního lidu do kostela chodili. Na tuto otázku p. primas za odpověď hejtmanovi dal, že jeho není třeba informovati, že jest z milosti Boží vynaučen a že náboženství pod obojí způsobou starobylého jest. Hejtman se ohražoval, že „on jeho k náboženství nenutí, toliko vůli pána svého že jemu oznamuje, aby do kostela chodil a k Pánu Bohu se modlil, když to vykoná třebas v berana věřil, že na tom přestane, jinak však že na ustanovenou pokutu jedné libry vosku nastoupiti chce.“

● Poněvadž se nepolepšil, opakoval se na to výstup ostfeji. Na vytáčku primasovu, že jiného za sebe do kostela posílá, pravil hejtman: „Nemáte za sebe posýlati, ale jeden každý má sám

¹⁾ Tento Jan Blejsa byl rodák Kutnohorský, syn Ondřeje Bleysy horníka, a přišel jako svobodného umění studiosus do Slaného, kde se r. 1618. oženil a práva měšťauského nabyt. — Tamtéž str. 226.

za sebe choditi, pročež já vám jak předešle tak nyní jménem jeho vysoce urozené hraběcí milosti poručím, abyste do kostela chodili, jestli nebudete, tehdy kolikrátkoli nepřijdete, tolikrát po jedné libře vosku dáti musíte, a pročež hleďte na sobě jiným dobrý příklad dáti a do kostela chodte.“ „Já vím, koho mám poslouchati,“ odbyl jej primas, a zdá se, že tím i záležitost skončena ¹⁾).

Pro těžká břemena, spojená s ubytováním vojska, vystěhovali se ze Slaného r. 1624.: Šimon Celeryn, Jan Hradecký, Daniel Gelazyn a jiní sousedé, tolikéž i vdovy dokládajice, „že od svých domů pryč ujiti a je na ten čas Pánu Bohu poručiti musejí, poněvadž v takém soužení od těch vojáků zůstávají, však aby jim to k nějaké budoucí újmě počteno a k všetečnosti počítáno nebylo“ ²⁾). Vzpomenutý Václav Hanzburský, zanechav statek, ženu i dítky a s ním jeho příbuzní Václav Pelargus a Václav Linhart pryč odešli. V měsíci červenci 1626 odešel Daniel Vepřek z města Slaného pro náboženství, nechtě býti katolickým. Toho času odešlo sousedů 87 a všech všudy sousedův, nádenníkův, řemeslníkův, žen a dětí jejich přes tři sta deset, z nichž někteří v půl druhém letě, někteří ve dvou letech, když své nábytky utratili, k svému se vrátili a katoličtí byli. Tak emigranté vůbec doufali brzy v Mansfelda, brzy v Betléna, v Kristiána Dánského, v Gustava Adolfa, ale všechny tyto hvězdy byly jim jen bludicemi, až mnozí poznali, že jsou klamáni a vrátili se.

Na místě vyhnaného Koupila ustanoven za děkana ve Slaném Jan Heřman Blovský, prvý děkan katolický, který se choval ke Slanským šetrně a mírně oproti svým ovečkám. Jeho nástupcem byl od r. 1629. Bartoloměj Rotlender, kanovník Vyšehradský a někdy děkan Smečenský ³⁾).

31. Ve Velvarech. ⁴⁾

R. 1620. a počátkem leta následujícího řídil církev Velvarskou protestantský kazatel Václav Nucellius (Voiříšek). Nejvyšší pan purkrabí Pražský Adam ze Šternberka, jakožto ochranc

¹⁾ Tamtéž str. 227.

²⁾ Tamtéž str. 226 a 228.

³⁾ Tamtéž str. 77.

⁴⁾ Vacek: Paměti královského města Velvar. Str. 199.

města právě řečeného, vzkázal panu purkmistru a ostatním osobám radním, aby knězi Václavovi odpuštění dali a jiného správce duchovního sobě obrali. V radě městské, která shromáždila se dne 19. dubna 1621, bylo jednohlasně snešeno, že vypraví se poselství ke knězi Pavlovi Roubičkovi Pražskému do Budyně, aby ve Velvarech přijal úřad kazatelský. I stalo se tak. Roubiček opustil Budyň a přistěhoval se do královského města nad Červeným potokem. Po tři leta tu působil, musil konečně r. 1624. odejít do vyhnanství. Komisař arcibiskupský dosáhl po odchodu jeho na pánech Velvarských, že přijali za správce kostela svého kněze církevního Vavřince Augustina Hanžburského, který dočkal se u nich malé radosti. Obyvatelé města k němu nepřilnuli, jsouce více protestanty nežli katolíky. Někteří ovšem činili výjimku a dověděvše se, že nový správce duchovní hodlá opustiti osadu sotva získanou, stěžovali si u pana purkrabí Pražského do osob radních, kterak nehrubě plní povinnosti své a nevšímají si rozkazů císařských. Nicméně sřekl se Vavřinec Hanžburský úřadu svého ve Velvarech a postoupil jej Jakubovi Peitovi. Nový děkan byl muž učený a dobrosrdečný. S pláčem přicházel k mnohým sousedům a napomínal je i prosil, aby přijali víru katolickou. Často jim předkládal, že je ta věc nemine, ba že svolají velikou pohromu na město, sebe i dítky své, jestliže budou na odpor vůli císařské. Avšak nic naplat. Málo bylo těch, kteří uposlechli otcovského hlasu jeho. Než převrat nebyl daleko.

Hejtman pluku Breunerova, který tak zle hospodařil v Litoměřicích, vydal se odtud se setninou vojinův na cestu do Velvar a dne 18. března 1626 zavítal do města. Obec shromáždivši se u větším počtu, spěchala k veliteli vojska Tomáši Thresserovi do dolejšího hostince a dala promluvíti k němu ústy Jiřího Beneše, žádajíc prosebně, aby vojiny své tu v městě nerozkládal, že beztoho předešle od jiných vojákův nanejvýš zbědováni jsou a mnozí sousedé že by pro svou velikou nemožnost zloupené statečky své opustiti musili. Avšak prosba jejich nebyla vyslyšena. Za malou chvíli objevili se vojini v bráně Roudnické a obsadili domy. Sousedové nevědouce, čím by je živili, opustili rodné krby a mimo 17 nejstatečnějších uprchli na venek. Zástupcové města obrátili se k panu purkrabí Jiřímu mladšímu z Mitrovic, prosíce snažně, aby zbavil je nemilých hostí, avšak nedosáhli ničehož, leda že bylo poručeno, by stoh žitný pana Bartoloměje Vepřeckého přivezen byl

do stodoly jeho, a z něho aby se po částech vojínům rozdělovalo. Mimo to platilo se vojákům po 10—12 kr. na stravu denní. Nevděčný tehdejší úřad purkmistrovský zastával Jan Šviha. Městská rada po delší čas jenom soukromí se shromažďovala. Po 17 neděl zůstali vojínové Breunerovští ve Velvarech a připravili obyvatele města toho o všechny téměř potřeby životní. Mnozí sousedé nevidouce jiného zbylí, přijali víru katolickou, někteří pak byli k tomu vojskem donuceni.

32. V Rokycanech.¹⁾

Ježto Rokycanští vzpěchovali se dobrovolně přijati víru katolickou, přitřhl do královského města jejich hrabě Zdeněk Lev z Kolovrat a vojsko své tu rozložil. Dne 19. prosince r. 1624. svolal měšťany a napomínal je řečí mírnou i přísnou k poslušnosti vůle císařské a k přijetí náboženství katolického. Po té sepsati dal jména všech obyvatel města a sice tak, že na první listině zaznamenáni byli katolíci, na druhé sestaven byl seznam těch, kteří slibem se zavázali že ve dvou nedělích znáti se budou k církvi sv., a konečně třetí listina obsahovala jména i počet zatvrzelcův, kteří nikterak nehodlali se sřici učení protestantského. O svátku sv. Tomáše ap. povinni byli všichni obcovati službám Božím, při kterých velitel vojska hrabě Zdeněk Lev z Kolovrat Tělo Páně pod jednou způsobou přijímal. Soused Václav Krocina, jak se zdá, byl všech ostatních stálejší u víře své. Pro tuto stálost trhal ho jistý vojin za šedivou bradu. Někteří měšťané uprchli tajně do území Saského a tam bidně živořili.²⁾

33. V Bydžově.³⁾

Když don Martin de Hoeff Huerta přijel s oddílem vojska císařského do Bydžova r. 1625., svolati dal obec města toho a nejenom osobám radním, ale i soukromým vedle výmluvnosti své radil, aby nekladli odporu rozkazům císařským a ochotně i rádi přiznali se k poslušnosti církve katolické. I povstal

¹⁾ Beckovského Poselkyňé dílu II. sv. 2. na str. 406. a n.

²⁾ Historia persecutionum str. 294.

³⁾ Beckovského Poselkyňé dílu II. svaz. 3. str. 7. a n.

z měšťanstva Jan Kolářník a prohlásil jménem a na místě spolusousedů svých, že žádá se na nich věc nemožná, neboť prý Bydžované chtějí nejen na delší leta ale i na vždy setrvati při vyznávání víry své. Odpověď tak rozhodná a příkrá rozhněvala vůdce dona Martina, že poručil tělesně potrestati smělého řečníka a vyhnal jej z města. Měšťané vidouce, co se děje, na tom se usnesli, že opustí potají rodné město a již i manželky i dítky své z něho vysílali a movité statky jim přidali, aby sami bez překážky za nimi pospíšiti mohli. Zvěděv pak to don Martin, vyslal vojiny své za uprchlíky a když je pochytili, kázal nejenom osoby z města zběhlé, ale i manžely jejich do žaláře vsaditi, dokudby nezmoudřeli.

34. V Domažlicích. 1)

Přibík Jenišek, podkomoří a komisař císařský, namáhal se ze všech sil, aby přiměl obyvatele města Domažlic k přijetí víry katolické. Avšak veškeré namáhání jeho, všechna houževná práce a upřímná snaha vycházela na prázdno, neboť Domažličtí rozhodně stáli proti úmyslům jeho a vybočovali z města kněží katolické. Když r. 1625. rozmlouval Jenišek v Praze s donem Martinem de Hoeff a stěžoval si do zatvrzelosti obyvatel města Domažlic, nabídl se don Martin, že za krátký čas je obrátí. I učinili oba páni sázku mezi sebou o 500 dukátův, které případnouti měli Martinovi, jestliže se mu podaří vykonati, co byl přislíbil. Jak lehkověrně ba přímo nemoudře jednáno v tomto případě. Vojevůdce se sází, že přivede Domažlické k lepšímu poznání. Ovšem že ano, ale jakým nedovoleným způsobem. Přísný vojevůdce ten dal se tedy na cestu k Domažlicům, obsadil město vojskem, položití kázal předním měšťanům četnou posádku 10—20 vojinů do domu, povolal kněží katolické, aby slovem svým i příkladem poučovali měšťany a za krátkou dobu oznamoval panu Jeniškovi, že většina jich stala se členy církve sv. Sázka byla mu tedy vyplacena, avšak ztrátu její nenesl pan podkomoří, nýbrž obec městská ještě větší sumou peněz byla pokutována. 2)

1) Beckovského Poselkyně dílu II. sv. 3. str. 9.

2) Takové obrácení na víru nikdy neschvalovala církev katolická, vidíme z něho jen vojenskou zpučnost, kterou nezavinili misijní katoličtí, neb se namáhali, aby toho dosáhli dlouhým poučováním.

35. V Mladé Boleslavi¹⁾.

V městě tom bylo sídlo bratří Českých, kteří r. 1623. spolu se staršími jednoty své ze země vypuzeni byli. Po odchodu jejich přiložili zde dva bratři ze řádu Kapucinského ruku k dílu a poučovali obyvatele, kteří neprotivili se vůli komisařů arcibiskupských, o výhodách dobrovolného přijetí víry katolické. Uprímná snaha jejich a nezištné namáhání korunováno bylo skvělým výsledkem, neboť již po třech letech voleni byli na úřady městské mužové církvi sv. věrně oddaní. Než v starobylém městě tom a odvěkém středisku bratří Českých byli i mnozí, kteří tvrdošijně vzdorovali vůli císařské. Aby pak nástrahy jejich nemařily výsledky zdárné práce missionářův, vysláno bylo v měsíci únoru r. 1626. něco vojska do Mladé Boleslavi, které protivníky náboženství katolického dílem z města vypudilo, dílem i do vězení uvrhlo. Dne 20. března vyhnanstvím pokutováni byli tři konšelové: Adam Trubač, Jan Bukač a Petr Stehlík. Každému z nich na cestu dána byla čtyrhřanná hůl a na ní poznamenána příčina trestu. Tak ku př. opatřena byla hůl Trubačova nápisem po jedné straně: „Vy jste chtěli krále vašeho vyhnaného míti a nyní hle! král váš vyhání vás.“ Na druhé straně čísti bylo slova: „Jdi a uč se poddaným býti Bohu a králi svému!“ poněvadž prý Trubač řekl kdysi komisařům k obnově náboženství zřízeným, že nemá duši slaměnou, aby si jí tak nehrubě vážil a obětoval víře katolické. Třetí strana nesla nápis: „Žádný není tak mocný, aby mému svědomí rozkazovati mohl.“ A konečně čtvrtá strana popsána byla slovy: „Kdybych svou duši ztratil, zda-li by mně císař jinou dal?“ jak totiž Trubač nejednou opakoval. Janu Bukačovi napsáno bylo mimo jiné: „Jak Bukač se vypovídá, poněvadž řekl, že všichni katolíci jsou lotři a zrádové a Bohu zpronevěřili.“ Petr Stehlík přelámal na kusy hůl sobě danou a proto není nám známo, jakým nápisem byla opatřena. Mistři svobodného umění Jiří Kezelius a Jindřich Daniel Semanický, napotom Daniel Mikonius, Bartoloměj Lang a Jiří Smidarský opět a opět byli napomináni, aby stali se vyznavači víry katolické; než nic naplat. I vsazení byli do žaláře zároveň

¹⁾ Beckovského Poselkyně dílu II. svaz. 3. str. 25 a nn. Všecky tyto správy o katolické reformaci líčeny jsou valnou většinou dle *Historie o téžkých protivenstvích církve české*, tedy dle pramene protestantského, jenž katolíkům nikterak nenadrňuje, spíše tu a tam přehání.

s jinými osobami, které v bludu setrvaly. Ve vězení tom mnozí onemocněli a Jiří Smidarský živ z něho nevyšel. Po té byli vězňové propuštěni na svobodu a dána jim lhůta a opět prodloužena. Než když ani potom neměli se k povolnosti, poslání byli do vyhnanství.

36. V Litoměřicích¹⁾.

Měšťané Litoměřičtí poukazujice k usnešení vydanému r. 1517. dne 21. srpna, odpírali všem katolíkům, kteří totiž pod jednou způsobou přijímali, přístup k veřejným úřadům a hodnostem městským. Usnešení jejich do slova tuto uvádíme, abychom přesvědčili čtenáře své též o náboženské nesnášlivosti oproti katolíkům v Čechách: „Aby žádný pod jednou způsobou oltářní svátost přijímající, byť on i tu v tom městě rodilý byl, za měšťana pro zachování lepší svornosti přijat nebyl. Přimlouval-li by se který soused toho města, aby takový pod jednou způsobou přijímající za měšťana byl přijat, ten a takový soused aby se ve čtyřech nedělích pořad zběhlých vystěhoval a neprodleně vyprodal²⁾.“ Nespravedlivé usnešení to obecní podrželo platnost a váhu svou po celé století. Když pak r. 1617. zakoupili katolíci Mikuláš Mrázek a Bartoloměj Kollen domy ve městě Litoměřicích a za sousedy přijati nebyli, toužili na bezpráví na nich páchané u kanceláře královské. I povolání byli tři konšelé městští pro tu věc do Prahy a bylo jim tu slyšeti mnohé a trpké výčitky netoliko od nejvyššího kancléře nýbrž i tajemníka jeho Pavla Michny³⁾, kteří to způsobili, že oni

¹⁾ Beckovského Poselkyně dílu II. sv. 3, str. 7. a 27. Peschek II. 204.

²⁾ Císař takto neukládal ničeho více jinověrcům než to, co jinověrci v Litoměřicích ukládali po celých 100 let katolíkům.

³⁾ Pavel Michna z Vacinova byl při českém místodržitelství sekretářem a horlivým pomocníkem Zdeňka Popela z Lobkovic; Viléma Slavaty a Jaroslava z Martinic, proto byl od stavů protestantských až na výsost nenáviděn. Při pověstném vyhození místodržitelů z okna měli protestantští stavové také na něho namířeno, že však na ten čas nebyl v Praze meškaje ve Vídni, sáhli po nevinném jeho kolegovi Fabriciovi a vyhodili jej za jeho pány. Stavové zabavili Michnovo jmění. I mírnější katolíci měli ho za jednoho z předních původců českého povstání. Po bitvě Bělohorské byl činným protireformatorem, začal jmenován jest císařským radou a povýšen do stavu hraběcího. Z jmění dílem po otci Martinu Michnovi zděděném, dílem vlastní přičinlivostí nabytém, skoupil četné skoufiskované statky, které zůstavil synům svým.

konšelé vsazení byli do vězení na hradě Pražském a tam držáni býti měli, pokud by nezměnili bezprávného a bezohledného počinání svého proti katolíkům. A když se to stalo, neuplynulo ani pět měsícův a svrchu řečený Mrázek vyvolen byl za konšela a později stal se i rychtářem královským v Litoměřicích. Neustával pak vlivem svým a všemi silami o to se zasazovati, aby obyvatelé města venkoncem protestantští přilnuli k náboženství katolickému. Tito vidouce, že kazatelové jejich vypovězení jsou a že není naděje, aby se kdy vrátili a nad to doslechše o přísných trestech, jež by je snadno mohly stihnouti, jali se obcovati službám Božím katolickým. Největší zásluhu o příznivý obrat smýšlení jejich získali sobě dva členové řádu Kapucinského, a sice komisař arcibiskupský Valerian Magnus a František z Rozražova. Aby pak jisto bylo, kdo účastňují se bohoslužby kostelní a kdo chrámu Páně se vyhýbají, rozdávaly se o bílou sobotu r. 1625. na radnici lístky všem měšťanům a spolu bylo jim na srdce kladeno, aby do posledního muže najíti se dali o Hod Boží Velikonoční o po oba následující dni sváteční v chrámu Páně, aby tam slyšeli kázání a mši sv. a na důkaz poslušnosti své odevzdali lístky kostelníkům. Kdo by toho zanedbal, trestán budiž 5 kopami grošů Mišenských. Když přibližovala se slavnost Těla Božího ¹⁾ téhož r. 1625, přibyl do Litoměřic oddíl vojska, jehož vrchním velitelem byl don Baltazar Marradas. Všem měšťanům nařízení se dalo, aby neobmeškali podílu bráti na veřejném průvodu a k tomu účelu podělení byli alespoň vznešenější z nich pestrobarevnými svícemi, které nésti měli při processí. Konšel Pavel Stránský ²⁾ rozkazu toho neuposlechl a při průvodu Těla Božího se neukázal. Vojínové císařští, jakož jim přikázáno bylo, obsadili dům jeho a když pana radního marně v něm hledali, manželku jeho Kateřinu přinutili, aby jim zásoby spíží otevřela a z nich veliký díl

¹⁾ Přítomnosti této slavnosti vyznávají katoličtí křesťané víru svou v nejsvětější Svátost oltářní veřejně. Kdo v celou nauku o nejsv. Svátosti pevně věří, o tom lze s jistotou předpokládati, že jest dobrým katolíkem a že též ostatním článkům katolické věrouky přisvědčuje.

²⁾ Dějepisec český, který se narodil v Zapech 1588. Povýšen byv v Praze na mistra svob. umění r. 1607., odebral se dvě léta po té do Litoměřic, kde se oženil a napotom obci v rozličných úřadech prospěšně sloužil, nejprve jako městský písař, potom jako člen městské rady, jsa při tom horlivý přívrženec víry bratrské. Po bitvě na Bílé Hoře odsouzen ke strátě polovice jmění.

jídla i nápoje věnovala. Za to však na peníze a drahocenný nábytek vojínové nesáhli. R. 1627. vyzván byl Pavel Stránský, aby se vystěhoval z města. I odešel u vyhnanství do města Perna v Sasku a tam spisoval dílo své: „De republica Bojema“¹⁾. Zemřel pak, dalek jsa milé vlasti, jako professor a dohlížitel gymnasia v městě Toruni nad Vislou r. 1657. Mistr Jiří Kolfinius, zeť jednoho z konšelův Litoměřických, volán byl na soud vojanský a když se dostavil, vyzval jej rytmistr Vavřinec z Medici, aby se zodpovídal, proč utiskoval katolíky a na ředitele kruchty se obořil a střelil. Že však nemohl se dosti ospravedlniti, poslán byl do vězení a setrval v něm potud, pokud neodešli vojínové z Litoměřic do pole proti králi Dánskému.

R. 1626. příklusal do města Litoměřic pluk vojska Breunerova. Velitel jeho poručil položiti do domů vznešených a bohatých sousedů, netoliko jinověrcův ale i katolíků po 10—20 vojácích, kteří stravovatele své věru nelidsky sužovali tak, že polovina jich utekla potají do města Perny. Rychtář císařský dovědév se, co se děje, pokáral pých vojska a listem svým laskavě napomínal měšťany zběhlé, aby se navrátili k opuštěným rodinám svým domů, chtějí-li totiž naplniti podmínky následující: 1. Pokud nepřiznají se k víře katolické, nechať v městě v podružství žijí. 2. Dítka jejich buďtež vychovávány v náboženství katolickém. 3. Věkem dospělí dávejtež se vzdělávati v téže víře buď kázáním buď soukromým vyučováním. 4. Zachovávejtež posty církevní, svátky kostelní, znejtež se k obřadům v církvi sv. obvyklým a podílu beřtež na veřejných průvodech čili processích. 5. Nechať o katolíky neukládají aniž odvažují se jim škoditi. 6. Do svátku sv. Jana Křtitele budiž poslední lhůta položena návratu jejich do církve. Ačkoliv téměř všichni vrátili se z ciziny domů, tož podmínkám právě řečeným přemnozí vzpěchovali se zadosti činiti. Opět tedy přinuceni byli počtem více nežli 500 otčinu svou opustiti. Ostatní konečně uposlechli a vyznali viru katolickou.

---

¹⁾ Tento spis vydán byl vícekrát, také v německém překladu. Jest to spis dobrý a důkladný, ve kterém se pojednává o poloze a povaze země České, o krajích a městech jejích, o moci krále českého, o správě církevní, o dvoru a důchodech královských. Jiný spis jeho: „De majestate Bojema“ nevyšel nikdy tiskem.

37. V Hradci Králové.¹⁾

Jakmile opustil město protestantský kazatel Jakub Hrabý, obnoven byl úřad archidiacona a jím ustanoven Jan Coelestin, který jménem knížecího pána svého, arcibiskupa Arnošta z Harrachů laskavě a mírně přimlouval měšťanům, aby uposlechli a věsti se dali vůli císařskou. Coelestin byl muž apoštolské věru horlivosti. Maje v ošklivosti všeliké násilí, obzvláště u věcech víry, našťěvoval měšťany v příbytcích jejich soukromých a otcovsky je nabádal i napomínal, aby přijali víru katolickou. Než sousedé ti byli tak nepřístupni a zatvrzeli, že Coelestin ani po čtyřech letech neustálého namáhání nedočkal se patrného úspěchu. A jako on tak i missionáři do Hradce vyslaní marně o to se pokoušeli, aby přiměli sousedy k rozumnému náhledu o obnově víry. Když pak missionářům hrozilo se smrtí, vyslán byl celý pluk vojska Breunerova do Hradce Králova a velitelovi jeho bylo uloženo, aby dříve neopouštěl města, pokud by obyvatelé jeho nedospěli k lepšímu náhledu. I obsazeny jsou brány a branky ve zdích městských vojskem a nikomu nebylo dovoleno se vzdáliti. Sousedé povoláni byli do mista radního a nejednou napomínáni, aby sřekli se marné tvrdohlavosti a uposlechli hlasu císařova. Ti, kdož slíbili, že chtějí býti povolnými a víru přijmou, propuštěni byli domů; vzdoroviti však měšťané byli do žaláře vsazeni a domy jejich vojínům za příbytky určeny. Archidiakon Jan Coelestin sám vyhledal lékaře městského Mikuláše Akantia, kterýž byl ostatních svéhlavější a prosil a napomínal a poučoval je, jak nejlépe mohl a uměl, avšak nebylo nic na plat. Obyvatelé ostatní vidouce, že do tuhého jde, jediným dnem všichni, toliko 28 jich vyjímaje, přijali víru katolickou a tak podali nezvratný důkaz toho, kterak bludné nauky nejsou vkořeněny hluboko do srdce jejich²⁾. Mezi těmi, kteří počtem 28 až do konce odpírali a proto ztrátou domova pokutováni byli, jmenují se: Šimon Daniel Semanický, Jan Žák, Jan Nigrinus, Pavel Jakobaei, který později sřekl se vyznání protestantského.

¹⁾ Beckovského Poselkyně dílu II. sv. 8. str. 7. n., 27. a n.

²⁾ Proto tak touží na ně Peschek II. 209. Hrůza válečná jediného dne otlásla základy celého města a všemi obyvateli jeho, kteří po dvě století ržnili se náboženským vyznáním od staré víry katolické. Sloupové hnutí Husitského, neohrožení ochranci zradných kněží, postrachové celých východních Čech za doby Žižkovy, podali se. Bylo to částečné dílo šlechetného Coelestina.

Dr. Mikuláš Akantius pakostníci jsa trápen, odešel s ostatními do Lešna, města v zemi Polské v Pozňansku a tam přijat byl mile od druha za dnů mládí a vrstevníka studií svých Jiřího Wechnera. Zemřel pak u něho r. 1632. Šimon Daniel Semanický zvolen byv za primatora v městě Lešnu, uložil tam kosti své r. 1654.

38. V Chebu a Lokti.¹⁾

Chebští obrátili se po bitvě Bělohorské ku knížeti z Lichtenšteina s prosbou ze dne 14. června 1622 datovanou, aby jim jejich statky, práva a privileje ponechány byly a aby svobodně náboženství své vykonávati mohli. Pravili, že území jejich jest říšské, že bylo ke koruně české jen zastaveno, že oni neradili ku volbě nového krále, že se jen s bázní podvolili a nátlaku ustoupili, obrátivše se s ostatními třemi stavy ku Praze. Poněvadž také kurfirst saský, pod jehož moc se utekli, za ně orodoval, dosáhli toho svými vyslanci v Praze dne 19. dubna 1623, kteří při té příležitosti císaři holdovali, že městu a rytířům statky byly ponechány, že císař veškerá jejich práva a privileje dne 10. května 1623 a opětně dne 17. července 1625 potvrdil a co se tkne svobody náboženství ku trpělivosti je odkázal.

Cheb bylo město důležité, neb leželo na hranicích a mělo býti baštou a ochranou proti bludařům. P. Lamormain, který město navštívil, vyličil smutné tamní nábož. poměry císaři. Poněvadž veškerá královská města mezi lety 1624—1626 donucena byla vojskem ku přijetí náboženství katolického, naléhala reformační komise na to, aby se tak i v Chebu stalo bez ohledu na práva tohoto města. Císařští místodržitelé poručili dne 11. února 1626 tamní městské radě, aby všichni predikanti země prázdní byli. Město i rytíři obrátili se za tou příčinou v měsíci dubnu t. r. k samému císaři, toho se dovolávajice, že při dobrovolném podrobení jejich svoboda náboženská kurfirstem saským jim byla zaručena. Avšak dne 30. dubna 1626 a dne 31. července 1627 bylo uveřejněno od královských místodržitelův otevřenými listy, aby všichni obyvatelé království Českého vůli císařské se podrobili, pod trestem nikoho, kdo by z měst neb panství unikl, nepřechovávali, nýbrž ho cis. úřadům udali.

¹⁾ Pelzel: Gelehrte aus dem Orden der Jesuiten str. 41.

Kdoby tak neučinil, měl dle nařízení cis. ze dne 3. května 1627 zaplatiti tolikrát 100 kop českých grošů, kolikrát se toho přechovával. Dne 31. července 1627 byli také páni a rytíři napomenuti, aby v 6 měsících katoliky se stali; průběhem toho času měli se dáti v náboženství katolickém vyučiti, kdoby se zdráhal, měl země prázden býti a v dalších 6 měsících své statky svým příbuzným neb katolíkům prodati. K tomu účelu mohl si každý svého zástupce zvoliti. — Poněvadž obyvatelé Chebští se zdráhali tyto císařské rozkazy uveřejniti, spoléhajíce na své zvláštní postavení v zemi, poslal císař dne 12. pros. 1627 hraběte Heřmana Černína, svob. p. Jiřího Michnu a Jáchymovského horního hejtmana Křištofa rytíře Gradta jako komisaře do Chebu, jimiž Chebští měli především vydati německý dům s gymnasiem a kostelem sv. Mikuláše, který město r. 1608. zakoupilo a tímto majetkem podací právo ke všem téměř farám v území, jež druhdy německému řádu náležely, obdrželo. Rytíř řádu maltánského Křištof svob. p. Thun měl dle vůle císařské ze dne 23. srpna 1627 dům ten za dřívější kupní cenu 55.000 zl. od Chebských získati. Mezi tím v obou městech pracoval horlivě na obrácení jinověrců Michael Beniš, rodem z Fridlandu, člen řádu Ježíšova, který povolán byv od komisařův, častěji rokoval s Luterány a dosáhl toho při členech komise císařské, že někteří jinověrci přinuceni byli opustiti město Cheb a celé okolí Chebské (Egerland). I uprchli do města sousedního jménem Aše. Toliko advokát městský Jeremiáš Scherzer dal se uvězniti a potom vyhnanstvím byl pokutován.

39. V Žatci.¹⁾

Kazatel protestantský Jan Regius sesazen byv z úřadu svého vedle výnosů císařských, opustil město. Kněží katoličtí, kteří vysláni byli po vůli komisařů do Žatce, horlivě hlásali tu slovo Boží, avšak nebyli tu jisti životem pro neústupnost a zatvrzelost sousedů. K ochraně jejich povolání byli vojínové císařští na počet nemnozí a ti rázností svou přiměli obyvatele k tomu, aby obcovali službám Božím. Že pak Žatečtí ani u přítomnosti velebné Svátosti nechtěli smekati, k dlužné uctivosti

¹⁾ Beckovského Poselkyně dílu II. sv. 3. na str. 8.
Kard. Harrach.

této násilně vojáky byli pohnuti. Primas městský Stryalius jménem nechtěl účastniti se veřejného průvodu při slavnosti Božího Těla r. 1625., začež trestán byl pokutou 50 tolarův a dům jeho obsazen po tři dni vojanskou posádkou. Dne 12. srpna přijel do města Žatce don Martin de Hoeff Huerta s jízdnými svými a ohlásiti dal obyvatelům dva rozkazy císařské netoliko v kostele nýbrž i na radnici. Prvním z nich se ustanovovalo, aby sousedé donesli bible a všechny knihy jinověrecké do místa radního, nechtějí-li propadnouti v pokutu 100 zl. rýn. Kdo by pak nemohl platiti, po 5 neděl vězením buď trestán. Druhý výnos císařský přikazoval obyvatelům, aby dali se najíti v kostele při oběti mše sv., aby pozorně kázání poslouchali a přítomni byli všem obřadům církevním v chrámu Páně, jinak že zaplatí 5 zl. rýn. a 3 libry vosku. Dne 22. srpna r. 1625. spáleny byly knihy bludařské od vojáků před hradbami městskými. Nedlouho potom odebral se don Martin do Loun a vykonav tam bez obtíže a odporu obnovu náboženskou, dne 6. ledna 1626 opět vypravil vojsko své do Žatce, neboť měšťané znova vzpouru činili proti kněžím a náboženství katolickému. Vojáci vpuštěni byli do domů jinověrcův a vynutili na nich každý dle libovůle značné summy peněz. Dne 20. ledna vrátiv se don Martin sám do města, tak polekal sousedy, že vše opustivše, tajně raději uprchli. To když znamenal vůdce, zapověděl listem, který byl vyvěšen na radnici, aby nikdo více neopouštěl města, kdo na hrdle trestán býti nechce.¹⁾ Purkmistra vsaditi dal do žaláře a dříve ho nepropustil, pokud neslibil, že stane se katolíkem. Dva konšelé Matěj Litomyšlský a Samuel Klatovský, kteří nechtěli uctivě pozdraviti velebnou Svátost oltářní, vězením pokutováni byvše, po 24 dnech přiznali se k náboženství katolickému. Dne 26. ledna svolati dal don Martin de Hoeff Huerta radu a všechny obyvatele. Na to provázen jsa kněžími a vojanskými důstojníky vstoupil do středu shromážděných a přimlouval jim, aby uposlechli rozkazu císařského, vyhledali zpovědníky a přijímali Večeři Páně pod jednou způsobou chleba. Přisliboval pak těm, kteří neoslyší hlasu jeho, že zhostění budou obtížné posádky vojanské; kdežto přísnyými tresty hrozil oněm, kteří by neuposlechli. Když nikdo z radních

¹⁾ Jednání toto bylo nerozumné. Nejprve vyhrožoval a trestal přísané, když občané to vydržeti nemohli a jali se utíkatí, zase jim to zapovídal.

pánův neměl se k odpovědi pro strach před trestem, povstal Václav Vysocký, jeden ze starších obecních a žádal, aby volno bylo Žateckým přidržeti se náboženství, jež by se jim nejvíce líbilo. Že pak slova jeho snadno mohla zavdati podnětu ke vzpouře, odveden byl Vysocký do tuhého žaláře a po tři neděle připravovali jej duchovní k přijetí svatých svátostí. I přislíboval jim Vysocký, že rád vykoná sv. zpověď, jestliže mu bude dopřáno tolik svobody, aby mohl se odebrati do lázni Teplických, neboť prý na nohy je ochromen. Než sotva že mu v tom bráněno nebylo, opustil město a nespěchal tak do Teplice jako spíše do země Mišenské, odkud nikdy více domů se nevrátil. Don Martin obávaje se, aby i jiní nenásledovali příkladu jeho, poručil strážníkům brány městské. Sousedé nemohouce jinudy uniknouti přelezli porouchané zdi hradební a počtem jsouce více nežli 500 hlav, pospíchali za Vysockým do Mišně. Mezi uprchlíky, kteří ničeho sebou nevzali, byla manželka předního měšťana Jana z Králic. Vypravuje se, že ušla z města podzemní stokou a vyhledala manžela svého, který již předtím u vyhnanství odešel do Mišně. V cizině dařilo se nevalně uprchlíkům, neboť Sasové nešetřili souvěrců svých ze země České a jak jen mohli o peníze je připravovali a odírali. Neosvědčila se láska bratrská u Sasů, kterou měli lnouti ku svým spoluvěřícím. V největší nouzi uvedeni byvše, vrátili se mnozí o žebrácké holi do vlasti a živili se almužnou. Jakmile však někdo z nich byl polapen, v žaláři pykal přenáhlení svého. Mistr Lucius a M. Falko, měšťané Žatečtí, navrátilvše se potají do rodné země, nejprve v Žatci po celý rok věznění byli, potom od dona Martina na zámek Velhartický byli dopraveni a teprve, když vlastní rukou podepsali smlouvy jim předložené, dosahli kýžené svobody ¹⁾.

40. V Lounech.

Jak doznávají sami současní spisovatelé protestantští, nestálo to mnoho práce, aby obyvatelé Lounští přijali víru katolickou. Kazatel jejich uprchl ze strachu před stíhajícími jej vojiny a měšťané doslechše, že blíží se k městu don Martin de Hoeff Huerta, uposlechli bez meškání vůle císařské ²⁾.

¹⁾ Beckovského Poselkyně dílu II. sv. 3. na str. 29. n.

²⁾ Stránský: Respublica Bohemorum na str. 441.

41. V Jablonném¹⁾.

Roku 1623. vypuzen byl z města Řehoř Roscher, kazatel protestantský a odebrav se do Žitavy, skrýval se tam po devět rokův. Když r. 1627. nemohli se v Jablonném missionáři vykázati patrným úspěchem díla svého, přitáhl k městu hrabě Zdeněk z Kolovrat, maje sebou něco vojska a postaral se o to, že v měsíci únoru spáleny byly veřejně spisy Lutherovy a zničeny obrazy Jana Husi, Martina Luthra a Filipa Melancthona. Katolický farář Dominik Alanus, převor Dominikánův Pražských, stěžoval si trpce komisaři císařskému do protestantův, dokládaje, že ohrožovali holemi a zbraní kněží katolické, zahrnovali je nadávkami, nejmenujice je jinak nežli zloději. I tvrdil, že by i anděla pronásledovali, kdyby k nim byl poslán a jim slovo Boží hlásati chtěl. Když pak vojínové zlým za zlé se jim odpláceli, na vojsko nemálo nařikali.

42. V Pardubicích.

Kazatelové, kteří trvali v městě Pardubicích, podněcovali lid k rozbrojům ano i ke vzpouře. Komisař arcibiskupský ustanovil tu děkana, který proti odbojným jinověrcům přivzal na pomoc vojiny, aby je z města vyobcovali. Kazatel Martin Felmer postavil se jim na odpor, byl však vsazen do žaláře, desíti tolarů pokutován a konečně vyhostěn z města. Po té snadno přivedeni byli sousedé Pardubští, jako svrchu již o Lounských jsme slyšeli, k zralejšímu náhledu a podrobili se obnově náboženské.

43. V Benešově (Bensen).

Komisařem arcibiskupským byl tu převor kláštera Doksanského. Přibrav si k ruce několik bratří řádu svého, dlouho se přičiňoval, obzvláště počátkem r. 1627., aby obyvatele města toho přiměl k poslušnosti. Práce jeho nevalně se dařila, a sice proto, že obyvatelé nalézali mocnou podporu v sousední zemi Saské, aby tvrdošijně stavěli se na odpor vůli císařské.

¹⁾ Hamburgerova Geschichte von Gabel str. 152.

44. V Karlových Varech ¹⁾.

V městě tom byli mužové povolni přijati viru katolickou, kdežto ženy nemálo zatvrzelé dlouho se bránily. Pomník, který postaven tu byl na paměť vítězství náboženství katolického, jest podnes toho zřejmým důkazem, že komisař arcibiskupský spolu s missionáři prospěšně tu pracoval.

45. V Rumburku.

Když r. 1624. přinuceni byli dva kazatelové protestantští opustiti město Rumburk, uchýlovali se jinověrečtí sousedé zdejší do Seifhennersdorfu v Lužici a konali tam služby Boží vedle starého zvyku svého. Za tou příčinou nebylo možná obnovu náboženství katolického v Rumburku ku konci dovésti.

46. V Liberci ²⁾.

Albrecht z Valdštýna, který obdařen byv štědrostí císařského pána svého na odměnu mnohých služeb vévodstvím Fridlandským, byl alespoň na oko příznivcem náboženství katol., proto nebyl přívětiv na poddané své protestanty. Na panstvích jeho byl komisařem arcibiskupským kanovník Pražský Jan Ctibor Kotva z Freienfeldu ³⁾, znamenitý kazatel, který pro svou vážnost a výmluvnost nazýván byl Českým Ciceronem, muž

¹⁾ Schallerova Topographie von Böhmen II. na str. 29.

²⁾ Rohnova Geschichte von Friedland und Reichenberg na str. 151.

³⁾ Byl nepřítel novotářů a horlivý katolík. Roku 1615. byl děkanem na Smečně, kde připravoval lid ku přijímání pod jednou. R. 1617. stav se kanovníkem na hradě Pražském působil ve prospěch katolický svými kázáními. R. 1618. byl mezi prvými, kteří místodržícím z okna vyhozeným přispěli na pomoc a Jaroslavovi z Martinic pomohl k útěku z Prahy. Za vzpoury musil opustiti Prahu, ale po bitvě Bělohorské navrátil se zase. Odevzdána mu správa fary Týnské, kde sňal se štítu kalich a sochu krále Jiřího. Byl jako komisař in spiritualibus po boku Albrechtovi z Valdšteina r. 1623. K témuž účelu byl poslán r. 1624. do Rakovníka, kde po čtyři léta působil. R. 1629 stal se proboštem v Litoměřicích, kde měl býti i biskupem, kdyby časové váleční nebyli zamezili střízení přestolu bisk. Zemřel 29. září 1637 a pochován jest u sv. Michala v Praze.

zbožný nad míru a vzdělaný, později pak probošt Litoměřický¹⁾. Albrecht z Valdštýna nemálo jsa mu nakloněn, vyžádal si jej od arcibiskupa Pražského za komisaře a později, když běželo o to, aby zřízen byl v Jičíně nákladem Valdštýnovým stolec biskupský, označen byl za budoucího biskupa. Komisařem císařským byl hejtman Valdštýnův Jan z Gersdorfu. — Dne 12. srpna 1623 přibyl Jan Kotva na panství Albrechtova a nejprve zevrubně prozkoumal, kde by možno bylo obnoviti a zříditi fary katolické. Dne 4. května 1624 ohlásil dekret císařský, kterým vypovídali se všichni kazatelové protestantští ze země. Nadarmo namáhal se jménem druhů svých superintendent Fridlandský Wolfgang Günther, aby dokázal, že výnos císařský jest nespravedlivý. Jan z Gersdorfu přitrhnuv s vojíny Valdštýnskými, přinutil je k odchodu. Dva z nich, kazatelové Heisch a Neumann opustili město Liberec již dne 4. května 1624, a katolický farář Augustin Stein, rodem z Elsasska, uveden byl dne 1. května od Ctibora Kotvy v úřad svůj. Purkmistr Liberecký uprchl do Žitavy²⁾.

47. Ve Fridlandě.

Jesuité z Jičina zavoláni byli od kanovníka Kotvy a poslání od Albrechta z Valdštýna do města Fridlandu, „aby přivedli lid k poslušnosti církve Římské a hlásali spásonosné učení katolické.“ Když odešel superintendent Wolfgang Günther, který nemálo zdržel obnovu náboženství řečí svou „o pokání“ konanou, byl chrám Fridlandský znova požehnán od Ctibora Kotvy a dne 12. května 1624 uveden byl do něho a na děkanství nový správce duchovní jménem Baltazar Waldhausen. I namáhal se ze všech sil, aby získal protestanty a sobě je naklonil, avšak málo čeho dosáhl, neboť sousední krajina luteránská byla útlkem vzdorujících uprchlíkův³⁾. Mnozí se časem vystěhovali, kdežto Fridland teprve po r. 1649. stal se městem katolickým.

¹⁾ Pešina Phosphorus septicornis str. 591.

²⁾ Obšírně líčí události ty Peschek II. 75—88.

³⁾ Peschek: dílu II. str. 82. dokládá: „Der neue Dechant Baltasar hatte einen schweren Stand. Die Friedländer verliessen theils den Ort, theils giengen sie in benachbarte lausitzische lutherische Kirchen.“

48. V Jáchymově.

Horní město to mělo od r. 1516., kdy se v tamních báňských nalezná bohatá stříbrná ruda, z rozličných národů smíšené zvláště akatolické obyvatelstvo. Král Ludvík již roku 1520. a po něm Ferdinand I. r. 1528. povýšili je za královské horní město, nadali hojnými právy a výsadami, které od nástupců jejich potvrzeny a rozmnoženy byly. Uprostřed XVI. století rozšéval tu učení protestantské přítel Lutherův jménem Mathesius. Kniže z Lichtenšteina poslal dne 26. června 1623 císařskému radovi a hejtmanu Jáchymovskému panu Křištofovi Gradtovi z Grüneberka návod o obnově náboženství katolického ¹⁾. Hejtman byv takto zpraven o vůli císařské, dal zavřítí dne 19. srpna večer kostel a sesadil dne 22. srpna s úřadu duchovního faráře Jakuba Schobra a jeho jahny Řehoře Richtra a Pavla Müncha. Aby složení se svých úřadů mohli živi býti, učinili shromáždění radní dne 18. listop. mezi sebou sbírku a mimo to dali každému z nich něco obilí. Že však nebylo tu po ruce katolického faráře, dovolil arcibiskup Harrach, aby některý hodný katolik křtil novorozence a o dni nedělní a sváteční předčítal i vykládal čtení písem sv. a sv. evangelia ²⁾. Z téže příčiny dopustil toho arcibiskup, aby i v sousedních městech Schönfeldu a Lauterbachu předčítali zbožní věřící po odchodu protestantských kazatelův evangelia nedělní i sváteční a na místě mše sv. trvali na zbožných úkonech, jako jsou modlitba, zpěv hymnův a písní kostelních. Ovšem, že nikomu

---

¹⁾ Z listu toho, který uložen v archivu místodržitelském a jest datován ze dne 26. června 1623, vyjímáme: „Da seine kais. Maj. Ruhe und Frieden in allen ihren Landen und unter allen Ständen und Einwohnern (die bisher von nicht katholischen und den kirchlichen Befehlen des Erzbischofs von Prag nicht Gehorsam leistenden Priestern immer aufgezett und zum Aufstande gegen ihre rechtmässigen Obrigkeiten verleitet werden), Unterdrückung aller Widersetzlichkeiten, und Liebe und Eintracht wünscht: so befehle ich Euch unter Androhung strenger Ahnung im Namen und auf Befehl Sr. kais. Maj., dass Ihr alle nicht katholischen Priester, die sich zu Joachimsthal und in der dortigen Gegend aufhalten, die Gemeinden versammeln und Predigten halten, alsbald entfernt, und ihr ganzer Gottesdienst abgeschafft werde.“

²⁾ Podobná bohoslužba byla od laiků konána již v prvních stoletích křesťanských. Doporučuje se všude, kde jest katolické náboženství pronásledováno. Tak konali laikové v poslední době podobné služby Boží, kdy Prusko kruté pronásledovalo církev katolickou.

z nich nebylo dovoleno kázati. Když pak ukončeny byly nábožné písně, říkali věřící modlitbu Páně, pozdravení andělské, apoštolské vyznání víry, desatero Božích přikázání. Na to oznamovány byly příští svátky a dni postní. Mládež i dospělí cvičili se v katechismu katolickém o nedělích i svátcích, ne však na jiném místě, nežli kde odbyvalo se odpolední požehnání. Věřící laici, kterým svěřeny byly služby svrchu řečené, mohli se odívati černým rouchem kněžským. Mimo to uloženo jim bylo, aby dozor měli na nehybné statky kostelní a ochraňovali hybné zboží jejich, povinni byli též účty skládati tomu, kdo byl patronem kostelním. (Srvn. archiv mistodrž. listina ze dne 15. října 1624.). Pokud týkalo se těchto výmínečných případův, vydal arcibiskup Arnošt zvláštní nařízení o křtu a pohřbech: „Nechat uděluje se křest sv. toliko v chrámu Páně a při něm ať dávají se dítkám jména ryze katolická. Užíváno buď vody požehnané od kněze, která se po celý rok bedlivě bude opatrovati. Knihy křestní obsahující jména křtěncův buďtež svědomitě psány a vedeny. Zachovávajice obřady církve katolické, nechat přísluhují toliko křtem prostým¹⁾ (baptismus simplex) a ze slavného (solemnis) dovoluje se jim toliko přibrati svíce křestní a podati ji kmotru, který dítko na rukou drží, říkajice při tom slova, jichž i kněz při křtu povinen jest užívati“). Co se tkne pohřbův, ať jde chlapec v čele před průvodem, jestliže mrtvé tělo vynáší se z domu, nesa kříž, za ním školní mládež a kantor, zpívajice žalmy, dále nesou máry s mrtvým tělem a konečně následují dospělí s hořícími svícemi v rukou. U hrobu ať vykonají věřící vroucí modlitbu a po ukončeném truchlozpěvu spustí se mrtvola do hrobu.

Teprve dne 4. září 1624 přišel do Jáchymova komisař arcibiskupský dr. theologie Jiří Landher, člen řádu kazatelského a vysvětliv znova dne 9. září 1624 kostel městský, který až posaváde uzavřen zůstával, přinesl v něm téhož dne první oběť mše sv. a počal hned hlásati slovo Boží. Kolik útrap a těžkých protivenství zakusiti musil od protestantův, vypočítává stížně

¹⁾ Křest prostý záleží ve formě této svátosti: N. já tě křtím ve jménu Otce, Syna a Ducha sv. a v trojím polévání vodou. Ostatní všechny obřady musí se vynechati.

²⁾ Tato rozžatá svíce znamená světlo víry Kristovy, kterýmžto křtěnec jsa osvěcen má před lidmi svítiti a Kristu po příkladu moudrých panen vstříc vejíti.

v listu svém zaslaném k hejtmanovi, tehdáž poněkud churavému a spolu i v psaní, které zaslal arcibiskupovi Arnoštovi¹⁾. Ocitnuv se v zjevném nebezpečení života, brzy tajně město opustil. Nebylo jiné rady ni pomoci, nežli aby povoláno bylo vojsko, aby chránilo katolíky proti násilným přechvatům jinověrcův. Ještě však k tomuto prostředku nebylo přikročeno. R. 1625. dostavila se opět reformační komise do Jáchymova. Císař Ferdinand II. povolil na přimluvu kurfirsta Saského Jana Jiřího lhůtu tři let 1625—1627 Jáchymovským, Platským, Bohdalským a v Oloví, aby zatím poučení a vycvičení byli ve víře katolické a nekladli jí více tak houževného odporu. Dne 4. března 1626 dopsal radě městské hejtman císařský Gradt a napomínal úřady Jachymovské, Platské, v Božích Darech a v Abertanech, aby vliďně přijali missionáře, vyslané od opata Teplského Ondřeje Eberspacha, děkana Kadaňského Jana Hagla a některé jiné kněží katolické, kteří hodlali jim vykládati základní články víry. Císař chtěl, aby dobrými prostředky přivedeni byli ku víře kat. a ne vojskem, by se báním neubližilo. Ale tímto způsobem se reformace katolická nikterak nedařila. Komisařům, kteří se r. 1628. dostavili, podařilo se jen několik lidí obrátiti ku víře kat., kdežto ostatní dle zprávy městské rady Jáchymovské ze dne 16. května 1629 stůj co stůj chtěli věrnými zůstatí svému bludnému učení.

¹⁾ List ten ze dne 4. září 1624 uložen jest v archivu arcibiskupském a spolu do slova uvádí se u Peschka, díl II. str. 295.: „Mit betrübtem Gemüthe schreibe ich diese Zeilen. Ich bin hier in Joachimsthal in viel Verfolgung und Lebensgefahr. Zwar hat der ganze Rath mich auf's freundlichste empfangen, aber der wüthende Pöbel hat mich fast bis in den Tod verfolgt. Ich ging meinem Auftrage gemäss in die Kirche, ich wartete daselbst wohl zwei Stunden; doch niemand erschien als eine Menge ungezogener Buben, diese schrien, fielen mich mit Worten und Schlägen an auf eine fürchterliche Art, Steine flogen überall um meinem Kopf und das war höchst auffällig. Dies boshafte und verwünschte Volk blieb auch immerfort da, und warf Staub von oben. Mögen der erlauchte Fürst diesen Aufianf ja nicht unbestraft lassen und der Fürst Statthalter ersucht werden, diesen Ungehorsam gebührend zu strafen. Sie nannten mich einen Satan, Teufelsknecht, bösen Buben und mit zahllosen Schimpfnamen. Hätte doch meine Commission in diesem bösen Orten unter diesen Ketzern ein Ende! Gott weiss, was ich gelitten habe! — Mit diesen wenigen Zeilen empfehle ich mich Ew. Hoheit. Eiligst zu Joachimsthal am 4. September 1624.“ Kdyby se něco podobného přihodilo pastorovi v městě katolickém v Iraku, byla by dobrá polovina obyvatel o hrdlo připravena. Jáchymovským ani jediný vlas na hlavě nebyl za to zřiven.

Podobným způsobem dala se obnova náboženství i v jiných větších i menších městech, kterých jsme tuto výslovně nejmenovali.

49. Obyvatele venkovské přemnohé přiměli komisaři a kněží katoličtí, což ani spisovatelé protestantští nemohou zatajiti, prosbami a přimlouvami, aby přijali náboženství katolické. Poddani pánů katolických v brzku vyznávali víru svých zákonitých dědičných vrchností. Missionáři vyprošovali u lidí bohatých a štedrých peněžitě příspěvky a jiné potřeby životní jako obilí a jiné věci a rozdělovali je mezi chudší a nouzi trpící lid. Ačkoliv ve Vysoké u Hor Kutných a tu i tam jinde nakládalo se přísně s obyvateli venkovskými, nestalo se to z vůle arcibiskupovy, nýbrž učinili to nevázaní vojínové na vlastní pěst, nemajíce k tomu nijakého práva ani rozkazu; a tak náboženství katolické spíše poškodili, nežli mu prospěli. Někteří zemaně katoličtí, jako Severin Tahlo v dědině Oudřsti a Jan Adam Čejka v Němčicích v kraji Plzeňském překročili právo a řád, naléhajíce přísně na protestantské své poddané, avšak přísnost jejich jakož i tvrdost Jiřího Mitrovského z Manetina dala by se ne sice chváliti, ale vyložiti tím, že protestanté, pokud ještě vrch drželi v zemi, dopouštěli se velikého násilí obzvláště v kraji Plzeňském proto, že obyvatelé jeho povždy věrni zůstávali sv. víře po otcích zděšené¹⁾.

50. Obnově náboženství v Čechách a úspěchu její v r. 1625. nemálo na překážku byl mór čili nakažlivá hliza, tak zhoubná a smrtonosná, že nikdo v Čechách jí nebyl pamětníkem. Ze strachu před morem odešli po zimních měsících toho roku všichni téměř hodnostáři světští i duchovní ze země. V Českém Brodě umíralo denně 40 osob, v Jihlavě celkem 9000 obyvatel morem bylo zachváčeno. Na odvrácení tak citelné metly Boží poručil arcibiskup, aby 40 hodin konaly se vroucí modlitby a zachovával púst nejenom v pátek a sobotu, nýbrž i pokaždé ve středu.

51. Když pak mor se uložil a mír učiněn byl s odvčkým nepřítelem křesťanstva, myslíme totiž na sveřepé Turky, kteří

¹⁾ Město Plzeň a kláštery Plasský i Tepelský tvořily takofka zeměpisný trojhran dobrého a neporušeného zrna katolického. V krajině ohraničené řečenými místy nemohl protestantism zapustiti mohutnějších kořenův dílem proto, že město Plzeň setrvalo vždy věrně při církvi katolické, dílem že řečolníci jmenovaných klášterů statečně odráželi útoky protestantů na území jejich činěné.

pobidnutí byvše proti císaři některými uherským pány, pokročili až k městu Olomouci, všechno na cestě kazíce mečem a ohněm, i příměří ujednáno bylo s Betlenem Gaborem, pustil se císař s větší chutí a obnoveným úsilím do díla reformačního, k čemuž znova nabádal arcibiskupa. Kusý výsledek, jehož dodělali se kněží při obnově náboženství, naplňoval ducha císařova menší radostí nežli starostlivostí. Nedá se upřít, že úspěch tak namahavé práce nebyl přiměřen obětím, jichž si byl vyžádal a že reformace velmi pomalu prospívala a nevalně se dařila. Příčina jest na bíle dni. Vojáků nevyslal Kristus Pán, aby ostrím meče hlásali sv. evangelium, ale poslal tiché a mírné apoštoly, kteří slovem a příkladem svým obraceli na víru.

Dne 12. března 1626 a o osm dní později¹⁾ obdrželi místodržící císařští rozkaz, aby rokovali společně u přítomnosti arcibiskupa Pražského o díle reformatorském, že jest na čase, aby konečně vypuzeni byli ze země kazatelové bludařští a obyvatelé hlásili se ochotně k víře staré a tak aby blížila se obnova náboženská žádoucimu cíli a kýženému konci. Císař zaslal do Prahy množství patentův, které sestaveny byly ve Vidni a chtěl tomu, aby místodržitelové i arcibiskup co nejdříve je zkoumali a zrale uváživše obsah i působnost jejich, aby o nich se pronesli a nepokryté dobrozdání své císaři dali. Běželo totiž císaři o to, nalezti nejkratší a nejvhodnější cestu, aby obnova náboženství katol. v dědičném království Českém zdárně se brala v před a v brzku byla dokonána. Podnět pak k tomu zavdaly stezky, jež přednášeny byly Ferdinandovi nejen od protestantův, ale i od katolikův.

52. Mnohá města královská přijala sice na oko víru katolickou, než smýšlení a jednání obyvatel jejich daleko bylo ducha katolického, ba obrácení jejich bylo toliko zdánlivé tak, že zůstali vlastně protestanty, kryti jsouce rouškou katolictví. Města v kraji Žateckém, Podbrdském, Rakovnickém a zvláště Královéhradeckém přiznala se k víře katolické z velké části proto, aby zhostila se surových vojinův. Při tom však podrželi si sousedé kazatele protestantské a scházeli se k nim v lesích a roklinách. Netřeba ani dokládati, že predikanti vyhlašovali při schůzkách těch císaře za tyrana a ukrutníka a podněcovali lid ke vzpouře proti úřadům a k odboji proti pánům. Tupili

¹⁾ Viz v archivu místodržitelském list. ze dne 12. března 1626, a arcibiskupským listinu ze dne 20. března t. r.

náboženství katolické a hlasatele jeho a lid věřil jim na slovo.¹⁾ O Berounských se vypravuje,²⁾ že docházeli ke kazateli na vrch Lejškov řečený mezi dědinami Tmani a Lounínem. Věrní synové církve těžce nesli tuto neupřímnost a kdekoli se o ní přesvědčili, neváhali zpraviti císařského pána svého o pokrytectví nově obrácených spolusousedův svých.

Protestanté opět bĕdujice a oplakávajice pohromu, která je stihla, hledali si mocného ochrance a našli jej v kurfirstovi Saském. Jan Jiří toužil u císaře zvláště na mnohé přechvaty a násilnosti, jež páchali vojínové na obyvatelstvu protestantském, ačkoliv vlastně byl by raději ohradil se proti reformaci katolické vůbec, která mu byla, jak se snadno domyslíme, nevhodnou. Že vojínové dopouštěli se mnohých surovostí, rádi připouštíme, avšak nemůžeme zatajiti, že i katolíci mnohých příkoří zakoušeli zvláště od vojáků pluku Breunerova.

53. Tak hořekuje na př. katolický farář Jan Glodomasteus z *Nového Kolína* v listu svém arcibiskupovi³⁾, že musil mnoho zlého snášeti od sousedův i vojínův. Měšťané, praví, toliko zdánlivě jsou katolíci, nepřicházejí do chrámu P., nýbrž v místech odlehlých scházejí se s protestantskými kazateli. Vojínové jsou jinověrci, najali si jakéhosi predikanta a „nám katolíkům, kteří nejsme četni počtem, všechna protivensství, jak jen mohou, činí“⁴⁾. V *Litoměřicích* a ve *Velvarech* pronásledovali vojínové císařští pluku Breunerova jak nekatolíky tak i katolíky, jsouce k tomu penězi podplaceni, ba sami katolíci je živiti a vychovávatí musili.⁴⁾ Protestanté začasté týrali katolíky a nejednoho z nich i o život připravili. Když Oto Jindřich z Vartemberka slovy velmi vřidnými a laskavými napomínal na zámku svém v *Markvarticích* (*Maffersdorf*) poddané, aby vrátili se do lůna církve katolické a zřekli se bludů novotářských z ciziny sem

¹⁾ V archivu místodrž. v listině ze dne 17. kvĕtna 1625 čteme tak o Hradeckých.

²⁾ V archiv arcib., list. ze dne 27. kvĕtna 1625.

³⁾ V archiv. arcib., list. ze dne 28. srpna 1624.

⁴⁾ Ludmila Hromadová oznámila Jiřimu Mitrovskému z Nemyšle, komisari zřizenému k obnovĕ náboženství, že Velvarští podporováni jsouce od vojínův, zajata drží manžela jejího z nenávisti proti vyznání jeho katolickému a i proto, že nechtĕl spiknouti se s nimi proti císaři. Archiv místodržitelaký, list. ze dne 15. ledna 1625; 29. prosince 1625; 1. dubna 1626.

zanešených, ukrutně zavražděn byl dne 28. října 1625 o svátek sv. apoštolů Šimona a Judy.¹⁾

Mansilla z Drepanu, ředitel konventu menších bratří sv. Františka u sv. Jakuba v Praze, komisař arcibiskupský kraje Mlado-Boleslavského, Chrudimského a Králové Hradeckého, vypravuje²⁾, že hr. Karel ze Žerotína potupiv pravomoc vyslancovu, poručil otevřítí dveře kostelní v *Morašicích*, které pečeti komisarovou byly opatřeny, že haeretického kazatele okázale a slavně uvedl do chrámu, který pak bez překážky křtil jinověrce, pochovával je a oddával přes výslovné zákazy císařské. „Tak zhrdá se duchovenstvem“, praví dále, „uráží a pohoršuje věřící lid, farářové o důchody se připravují a děkan okresní na posměch se vydává.“³⁾

Podobně stěžoval si do dotčeného Karla ze Žerotína, ochránce bratří českých, který poněvadž asi 40 kněžím bratrským útulek na svých panstvích poskytl, později a sice r. 1628. z Moravy vypovězen, r. 1629. do Vratislavi se vystěhoval, děkan Lytomyšelský v listu svém ze dne 14. října 1624 archidiakonovi Hradeckému zasláném⁴⁾: „Dvěře kostelní násilně bývají otvírány, do chrámův uvádějí se kazatelové k radosti zjevných jinověrcův, nám pak katolíkům na hanbu. Nezbyvá tedy katolickým farářům jiného, leč aby sřekli se svých úřadův“. Nejinak dalo se na panstvích Trěkovských, kde bylo katolíkům mnohé a veliké překážky překonávati.⁵⁾

Jan Girard, správce koleje jesuitské v Chomutově a Michael Thot, farář tamější, složili v tato slova list prosebný k místodržícím císařským, aby mohli konati slavný průvod Božího Těla v *Chomutově*: „Etliche haben dieses Fest voriges Jahr (1624) mit grosser, hochsträflicher Gotteslästerung ganz despektirlich gehalten, indem sie aus antrieb des höllischen Geistes auch in der Stadt herumbgangen anstatt des hochheiligen Sacramentes eine ruebe, für die Monstranz ein abscheuliches Gefäss (Nachttopf) gebraucht, für blumen und rosen, mist und andre gleichfalls abscheuliche Sachen, solche prae verecundia et honestate nicht nennen sollen gestreut, zur Verletzung Ihrer Majestäten Auctorität und despekts des hochheiligen Sacramentes

¹⁾ Archiv arcib. list. ze dne 1. listopadu 1625.

²⁾ Tamtéž dne 26. října 1624 a 22. ledna 1625.

³⁾ Archiv arcibiskupský loco citato.

⁴⁾ Archiv arcib. list. ze dne 14. října 1624.

⁵⁾ Archiv místodrž. list. ze dne 14. května 1625.

schändliche Lieder und pasquillen gesungen, daraus wegen conivirung und nichtstrafung die catholische Religion verachtet, dass auch etliche dadurch mehr anlass zum Heidenthum als zum Christenthum gewinnen. Die Zünfte, Bürger, Unterthanen sollen somit durch ein Dekret zur Beiwohnung unter aller Straf mit Tragung der Fahnen und Lichter compellirt werden. An Sonn- und Feiertagen Predigten anhören und der Messe beiwohnen¹⁾.

Cisárský hejtman Schmied ze Schmiedenbachu sděluje²⁾, že přislíbilo více nežli 400 lidí vznešených v okresu Chomutovském, kterak ochotni jsou přijati viru katolickou a na den sv. Tří Králův přistoupiti ke stolu Páně, toliko prý radní z města Chomutova se vzpěchovali a proto byli jati a odsouzeni k pokutě říšského tolaru denně. Mimo Ondřeje Zuschnera, který spasil se útekem do ciziny, pojav sebou i sestru svou, stali se všichni katolíky. R. 1626. toliko dva měšťané nechtěli podíl bráti na processí Božího Těla. Byl to jakýsi Lunczer a Hans Kolbe, kteří později spolu morové ráně podlehli. Severin Goldschmid, rodák Chomutovský, zůstával zarytým nepřitelem kněží katolických. I hnětlo jej to nemálo, že mnozí spolusousedé jeho spěchali do koleje jezuitské, aby tam dali se poučovati o pravdách sv. náboženství. Goldschmid na ulici je za plášť tahal, volaje, aby všichni jej mohli slyšeti: „Sie sollen nicht zu den Teufelsleuten gehen!“

Purkmistr města *Mostu* veřejně potupil výsměchem komisaře císařské a dotýkal se rouhavými slovy katolíkův tak, že mnozí velmi se nad tím rmoutili a myslí pozbývali³⁾. V *Trutnově* byli téměř všichni měšťané katolíci, vyjímaje jich toliko pět a několik žen, které bez mála všudy byly horlivější a zatvrzelejší mužů svých, zdržovaly obnovu náboženství, haněly a zlehčovaly katolické věřící a odsuzovaly je k věčnému zahynutí⁴⁾.

Ačkoliv poručil císař Ferdinand II. velmi šetrně nakládati s městi horními, jako jsou *Jáchymov, Plat, Boží Dary, Lauterbach*, a arcibiskup Harrach snažil se získati obyvatele jejich pomocí

¹⁾ Místodržící vyhověli žádosti té, vydavše dne 23. května 1625 přianý výnos proti výtržníkům při processí B. Těla.

²⁾ V archivu místodržitelském list. ze dne 27. prosince 1625.

³⁾ Tamtéž list. ze dne 11. srpna 1626.

⁴⁾ Tamtéž list. ze dne 28. ledna 1625.

kněží vzorných a neúhonných, a sice jednak proto, aby nevzaly za své výnosné doly císařské, kdyby zrušení horníci je opustili, jednak k libosti sousední země Saské: neuznali protestanté v nich osedlí dobré vůle císařovy ani arcibiskupovy a jak jsme již svrchu byli zaslechli, přivítali komisaře arcibiskup. řečeného Landhera kamením a reformačních komisařů později též neuposlechli. V městě Ústí nad Labem, kde žili katolíci u značné většině, kdežto protestanté mohli se vykázati toliko nepatrným počtem hlav, snažili se tito překaziti všelikou reformaci a podněcovali spolusousedy své k neposlušnosti a vzpouře¹⁾. Na důkaz toho klademe tuto několik slov ze stížnosti proti nim vedené: „Es ist aber benebst vorkommen, dass etliche widerspenstige nicht allein für sich selbst keine inclination zu der heiligen Religion blicken lassen, sondern noch andre ihre Mitbürger mit allerlei Antichtungen von ihrem gueten proposito ab- und zurückhalten, welches zu nichts anderm führen kann als zur Stiftung neues ungehorsams und Rebellirens“²⁾.

54. Stěhovati se ze země bylo sice dovoleno, ale přec zejména lidem poddaným stěžováno, neb tenčil se tak počet lidí osedlých, peníze vynášely se za hranice, uprchlíci a vyhnanci konali nepříteli služby vojanské, tupili císařského pána svého u cizozemcův a posýlali množství hanopisů do vlasti České. Vážice si na výsost spravedlivého soudu a nedadouce se zaslepití stranickou vášní, rádi připouštíme, že i mezi protestanty bylo množství mužů znamenitých, kteří stálostí svou a statečným hájením víry podali důkazu, že jsou přesvědčením protestanty. Totéž jisto nade vši pochybnost, že člověk, který byl již od útlého mládí rodiči svými nábožensky vychováván, nerad a těžkým srdcem sřiká se víry otcovské, ba činí to teprve tenkrát, když zevrubně o jalovosti její byl poučen a o bludu svém úplného nabyt přesvědčení. Řádného poučení a důkladného přesvědčení mnohým ovšem se nedostávalo, neboť úloha tak důležitá svěřována byla tytýž i osobám velmi nejapným a kněžím nehrubě vzdělaným. Nebude tedy s podivením, že protestanté zhusta raději opouštěli rodnou zemi svou, nežli aby uvěřili slovům nevýmluvných učitelův.

I bylo v brzku všeobecně za pravdu jmíno, že těmi prostředky, kterých až posaváde se užívalo při obnově náboženství

¹⁾ V místodrž. archivu list. ze dne 12. dubna 1625.

²⁾ V místodrž. archivu list. ze dne 12. dubna 1625.

katolického v Čechách, nelze dojiti cíle vytknutého. Za tou příčinou přemítal sám císař o cestě jiné, daleko schůdnější, a nabádal arcibiskupa Pražského, aby rokoval a radu bral s místodržícími zemskými a po té neváhal mu oznámiti, co by činiti a čeho by se varovati bylo. aby konečně reformace katolická blížila se příznivému konci. Zároveň pak zaslán byl do Prahy nový návod ve Vídni zpracovaný a císař žádal si toho, aby kardinál a místodržící nečinili jej tajna vlastního úsudku a dobrého zláni o věci tak důležitého obsahu. Arcibiskup Harrach ochotně přivolil a poradiv se s místodržícími, v měsíci srpnu r. 1626. předložil návrhy své¹⁾ hledící k obnově náboženství katolického, jak následuje: „Země Česká budiž rozdělena v 5 biskupství²⁾, obroči farní buďtež zlepšena tím způsobem, že z každé bečky soli, která přiváží se do Čech, vynaloží se 10 kr. k účelům církevním; zboží jinověrcův nebudiž zanašeno do veřejných desk zemských, všudy dosazování buďtež toliko faráři katol., dítky vychovávejte se pouze v náboženství katolickém, knihy kacířské buďtež ničeny a snoubenci dříve ať se neoddávají, pokud by nevykonali svátostné zpovědi.“ Toť ovšem zase prostředky, do kterých vede se od protestantů stížnost. Kardinál k nim sáhl, poněvadž při zarytosti některých obyvatelů bylo nezbytí a poněvadž znal dobře vůli i přání císařovo i místodržitelů.

55. Návrhy ty předložil císař počátkem měsíce října radám svým, mezi kterými byli kardinál Dietrichstein, hrabě Slavata, pánové Stralendorf, Werdenberg a Nostic. K poradám těm přibyl sám kardinál H. do Vídně vzav sebou svého nad jiné důvěrného rádece Valeriana hrab. de Magni, provinciála kapucínů na Hradčanech v Praze. K rádcům přibrán byl též Antonín, opat Kremsmünsterský, který se později biskupem Vídeňským stal. Rádcům předloženy byly čtyři otázky: a) Jakým způsobem by se dalo jinověrectví v Praze a v Čechách vyhubiti? b) Jakby se mělo náboženství katolické zase v Čechách utvrditi? c) Co se má diti v příčině zabraných statků církevních? d) O vysokých školách pražských. — Duší těchto porad byl Valerianus Magnus. K prvé otázce odpověděl, aby se upustilo ode všeho donucování, nebo víra jest velikým darem Božím. Reformace po-

¹⁾ V archivu arcib. list. z měsíce srpna 1626. Časopis kat. duchovenstva r. 1875. str. 286.

²⁾ Již tenkrátě přál si Harrach, aby bylo více biskupství v Čechách. I za našich dob bylo by veleprospěšno, kdyby Čechy alespoň o dvě biskupství více měly.

nechejž se duchovním správcům a za touž příčinou zřídtež se v Praze a po celých Čechách stanice, na které budtež dosazování řeholníci při nedostatku světského duchovenstva. Ke druhé otázce dal Valerian radu, aby v Čechách zřízeny byly čtyři podružné biskupství, jelikož kardinál sám není s to, aby tak velikou arcidiecési řádně spravoval. V Praze budtež zřízeny dva semináře. Co se tkne třetí otázky, nebudtež církevní statky nynějším majitelům odnímány, neb by to vedlo k velkým zmatkům a rozbrojům. Císař dej náhradu ze solní pokladny a poukaž roční summu na vydržování biskupství a seminářů. O čtvrté otázce nebylo učiněno usnešení a ani se vůbec o ní nejednalo, poněvadž byly veliké obtíže proti jejímu řádnému rozřešení. Valerian rozhodně se protivil, jsa jmenován apoštolským missionářem pro Čechy, některým řeholníkům, kteří sami chtěli podjati se úkolu reformace české a výtěžky ze solní pokladny věnovati zamýšleli jen na zařízení seminářů místo tak nutných biskupství. Totéž přání projevila a potvrdila Kongregace de propaganda fide. Radové císař. nesouhlasili ve všem s kardinálem Harrachem a namítali: Prve nežli jednati se může o rozdělení země na diecése, pomýšleti jest na zřízení far. Síl jest nejpotřebnější přísadou jídel a proto, pokud se koupě její tkne, nelze nové břímě klásti na bedra obecného lidu. Lid nechať se více a lépe poučuje a ve víře vzdělává kněžími schopnými, ať již světskými ať řeholními. Ježto tedy lišilo se mínění rad císařských od náhledu arcibiskupa Pražského, byl úzkostlivý císař na rozpacích, koho spíše bylo by mu poslechnouti. I uchýlil se o radu k zpovědníkovi svému P. Lamormainovi, který vychován byv v konviktu sv. Václava v Praze a ozdoben r. 1587. vavřínem mudretví na universitě Ferdinandově též přednášeje na ústavě tom nějaký čas o filosofii, byl povědom záležitostí náboženských v Čechách. Lamormain sepsal „*Paměti obnovy náboženské v království Českém*“ a předložil je císaři. Tvrdil pak zajisté, že jest povinností císařovou, aby vykonávala se pravá reformace v zemi, poněvadž panovník její jest králem katolickým a obdržel od Boha všelikou moc k tomu. Při biskupech jest, aby přivedli zbloudilé ovce na pravou stezku spásy, kdežto králi přináležeti trestati odbojníky. Proto nechať zvolí se komisaři královští a arcibiskupští, oni ať přikročí k osobám zpurným přísněji a rozhodněji, tito však ať vždy vedou si mírně a snaží se poučiti nevědomé. Školy katolické všudy budtež zřízeny, založen buď seminář pro 200 bohoslovcův, fary ať se zvelebují

na příjmech, knihy kacířské odnímají, nekatoličtí snoubenci nechať se oddávají, avšak slavný pohřeb odepřen buď všem zatvrzelým bludařům. Cena soli, jakožto věci nanejvýš potřebné, nesmí býti zvýšena, nýbrž císař může sám postoupiti 10 kr. z bečky, za kterou dostává se jemu neméně než 45 kr.

56. Tyto tři návrhy, jak podány a schvalovány byly císaři, nelíbily se Ferdinandovi II. a proto sestavil nový spolek čili komisi z nejproslulejších theologův a na slovo vzatých mužů katolických, kteří vybrali nejlepší jádro z návrhů dříve jmenovaných a sestavili z nich předlohu čtvrtou v tajném sezení svém dne 15. ledna 1627. Předloha ta poslána byla z Vídně do Prahy, a sice jak arcibiskupu Harrachovi tak i místodržícím, označena jsouc datem 5. února 1627, podepsána císařem Ferdinandem a doložena podpisem Otona z Nosticů a Jana Kaspera ¹⁾. Návod v ní obsažený pro kardinála a místodržící jest na výsost důležitý, neboť stal se základem nové reformace v Čechách a vedle něho se pokračovalo, dokud nebyly Čechy uvedeny do lůna církve katolické. Že pak návod ten jest z míry obšírný a dlouhý, nelze nám jej celý tuto klásti. Za to však zmíníme se zevrubně o jednotlivých důležitých odstavcích jeho.

B. Obnova náboženství katolického v letech 1627—1650.

57. V návodu nedávno řečeném uvádějí se především jména čtyř vrchních komisařův k obnově náboženství zřízených: Kardinál Arnošt Vojtěch, tajný rada a přítel císařský; Jaroslav Bořita z Martinic, pán na Smečně a Hagendorfě, nejvyšší komoří království Českého; Bedřich z Talmberka na Vlašimi a Domašíně, nejvyšší sudí královský a president nad appellacemi, Krištof Vratislav Mitrovic na Bozezíně, nejvyšší písař království Českého. I klade se jim na srdce, aby jali se pracovati na díle reformačním s příkladnou horlivostí, nezištnou spravedlností a neunavnou laskavostí, a sice tři posledně jmenovaní jménem i na místě samého císaře, arcibiskup pak Arnošt vedle povinnosti úřadu svého vrchnopastýřského. Kardinál nechať o to péči má, aby obrali se hodní a zachovali členové řeholních

¹⁾ V archivu ministerstva kultu a vyučování list. ze dne 5. února 1627.

řádův, pokud lze je v Čechách nalézt a ti, kteří za schopné budou uznáni zvláště proto, že již účastenství měli na získání jinověrcův, na hlásání slova Božího, na poučování protestantův a učených hádkách s nimi, ustanoveni buďtež za ředitele či vůdce (institutores) reformace. Při kardinálovi bude, aby je znova poučil, kterak mají si vésti, kdykoliv obcovati jim bude s bludaři. Až zřízení budou vůdcové ti, nechať nelenuji komisaři císařští poraditi se se zručným a obeznalým tajemníkem a povolajíce k sobě přední osoby každého města, městyse i dědin venkovských, a i poddané a faráře, sdělí s nimi, proč přišli a předčítají jim velmi přísné výnosy císařské o obnově náboženství. I budou jim líčiti, jak velikého prospěchu užívati mohou, jestliže uposlechnou rozkazu císařského a zase na obrat, jakou škodu z toho vezmou, zatvrdí-li srdce svá a nebudou šetríti hlasu milostivého panovníka. Liknavé a vzdorovité vážně napomenou komisaři císařští k povolnosti a poslušnosti a určí jim lhůtu, pokud se jim shověti může, anebo ustanoví čas, do kterého bude jim vystěhovati se ze země. Než ve věci té doporučena buď největší opatrnost a rozšafnost. Osvědčení kazatelové nechať poučují lid těch osad, kam zavítají komisaři. Když pak vůdcům či kazatelům bude se dále bráti, zaujme místo jejich vlastní farář osady; nebude-li však úřadu svého úplně schopen, zanechání mu buďtež k ruce dva kazatelové. Starostové obecní, úřady městské a vrchnosti poddaných povinni jsou ve všem péči míti o vůdce či kazatele, všemožně je podporovati, nabádati lid sobě svěřený k poslušenství a hroziti jim tresty, jestliže zdráhati se budou konati, co se jim uloží.

S reformačním dilem mělo se opět počíti v Praze a odtud vycházejíc rozširovati je po celém království. Když pak dále bráti se budou komisaři císařští, ustanoví za zástupce své vedle neobmezené pravomoci sobě dané několik spolehlivých mužů katolických, kteří mohou se vykázati neúhonným životem a povždy setrvávají v místě. Vůdcové kazatelští podávati budou věrné zprávy každého měsíce o tom, jak prospívá práce jejich, a zašlou je komisařům; tito pak odevzdají zprávy jejich královské kanceláři České. Kdekoliv znamenati budou řečení vůdcové kazatelští, že cosi na závalu jest zdárnému vývoji reformace, povinni budou ihned a zvláště zpraviti o tom komisaře. Příházelo se to tehdá, když pilná byla potřeba, aby prodloužila se lhůta jinověrcům propůjčená aneb když ukazovala se jistá naděje spásy. Jakmile zpráva o tom došla a kardinál spolu

s vrchními třemi komisaři uznával by za vhodné, aby se shovělo, dopřáno buď nové lhůty, avšak budiž výslovně při tom podotknuto, že dále čekati se nemůže, a ti, kterým uděluje se milost podobná, za zatvrzelce a zbuřníky budou pokládáni a zemrou-li v bludech, že poctivého pohřbu nedojdou. Počet vůdcův ať ustanoví sám arcibiskup vedle dobrého zdání a potřeby. Proti odbojníkům buďtež vysláni vojáci, aby je náležitě potrestali.

Někteří šlechtici a zemané přechovávají u sebe a podporují kazatele a učitele protestantské, zavádějí lid a popouzejí jej k novému odboji. Ti a jim podobní buďtež vypátráni a pokutováni poprvé ztrátou podací kostelního, po druhé odnětím některého dílu statku jejich aneb všeho zboží nehybného. Jestliže však ani to jich nezalekne a zemané takoví zdráhati se budou propustiti kazatele, nechať jména jejich oznámi se císaři, aby určil jim tresty jiné přísnější předešlých. Každý zjevný kacíř, který by odvážil se sváděti jiné osoby neb dával jim pohoršení, budiž ihned vyobcován ze země. Jestliže však by se na pozor měl, aby nepohoršil ostatních a poučovati dal sebe sama a vychovávatí ditky své v náboženství katolickém, budiž déle ztrpen a té milosti účastným učiněn, aby se mu propůjčila delší lhůta konečného přijetí sv. víry. Jinověrci, kteří dají se obrátiti na viru, mějtež odpuštění, i kdyby byli při vzpouře podílu brali a císař ochoten jest vrátiti městům všechny statky a obnoviti jejich výsady, ba i přetrhnouti soudní půhony jednotlivcův, jestliže dostane bezpečnou zprávu od arcibiskupa Pražského, že si usmyslili, uhodili na dobrou cestu a vrátili se do církve sv. katolické. Pánové víře věrní buďtež oporou reformace tím, že přimějí poddané, aby vychovávatí dali ditky v náboženství katolickém.

Ve všech městech, obcích i dědinách nechať ustanoví se učitelové katoličtí, kteří by co možná nejpilněji přiučovali ditky i dospělé jinověrce katechismu. Nebudiž činěno žádného rozdílu mezi panstvími vrchností katolických a protestantských, nýbrž všudy jednako dlužno obcovati a nakládati s lidem poddaným. Úředníci jinověrečtí, pokud jsou na závalu reformace, jako byli predikanti, buďtež vyhostěni z povinnosti svých a uprázdněná místa svěří se katolíkům. Komisařům bylo uloženo, aby zrale uvažovali, zdali na větší prospěch by bylo oživit v Čechách jedno biskupství či zříditi tu biskupství dvě.

Co pak se tkne pohřbu sektářův, jenž nikdy okázaly býti nemůže, oddavek zasnoubencův, řeči a spisů kacířských, sám arcibiskup nejlépe ví a rozumí, kterak by si vedl u věci té vedle povinnosti biskupské. Ježto však jim, pokud ještě nejsou dostatečně poučeni o člancích víry, nemohou toho odpirati kněží katol. k vůli dítkám, komisaři reformační, zvláště pak arcibiskup o to pilnou péči míti bude, co by se tu činiti dalo, neboť věci toho druhu hledí spíše k úřadu jeho biskupskému. Jakožto vrchnímu pastýři jejich dbáti mu bude, aby osadily se kostely osobami hodnými a zmařeno i odstraněno bylo všechno to, co na překážku jest službám kostelním, dilu reformačnímu a rozkvětu náboženství katolického.

58. Císař dobře věda a nahlížeje, kterak bez peněžitých prostředků nelze dokonati nížádného důležitého díla, povolil nedlouho před tím, nežli vydán byl návod svrchu řečený, t. j. dne 25. ledna r. 1627., aby z každé prodané bečky soli obracelo se 5 kr. k účelům církevním tak, že císař dostával by toliko 40 kr., kdežto druhdy připadlo mu z bečky 45 kr. Kardinál Harrach a císařská rada ve Vídni poukazující k tomu, že jest potřebí mnohem více peněz, aby mohly se zakoupiti věci k] reformaci nezbytně nutné, přimlouvali se za částku 10 kr. z každé bečky. Ferdinand II. nevyhověl sice přání jejich, nýbrž ustanovil dne 5. března, aby vyplatilo se z pokladny státní 8000 tolarů kardinálovi Harrachovi. Penize ty určeny byly na vychovávání komisi reformačních a na uhrazení jiných výdajův za účelem reformace katolické. Roku následujícího 1628 bylo neméně peněz věnováno na obnovu náboženskou. Teprve leta 1629. a po 30 let následujících mělo odváděti se 15 kr. z bečky soli. Kardinálovi bylo ponecháno, aby příspěvky ty vedle vůle své rozděloval ¹⁾.

59. Z toho vidno, že nyní nemalá úloha při reformaci katolické svěřena byla kardinálovi Harrachovi, že jemu vyhraženo bylo první místo a závažné slovo téměř ve všech záležitostech k ní hledících, ba že důležité věci odvislé byly na jeho vůli a nikoli na vůli ostatních rad císařských. Právem tedy nazývá se arcibiskup Arnošt obnovitelem náboženství katolického v Čechách.

60. Císař rozhodně žádal, aby náboženství katolické bylo zase zavedeno v celých Čechách a zřejmě prohlásil, že jiného

¹⁾ V archivu mistodrž. listiny ze dne 25. ledna a 6. března 1627.

náboženství v zemi trpěti nemíni. V ústavě zemské a v obnovených výsadách, pokud by nečelily proti dřívějším majestátům, totiž slavné paměti Ferdinanda I., zřejmě pronesl se císař dne 29. května 1627, že nebude trpěti v království Českém náboženství leč katolického. „A poněvadž jest rozdílnost v náboženství největší příčinu k té minulé rebellii podala, tudíž chceme a máme všechny stavy království našeho dědičného Českého v jednotě sv. Římské katolické církve držeti, a žádné jiné víry a náboženství aneb provozování jeho v témž království Českém netrpěti, nýbrž kteří ještě ke katolické víře nepřistoupili, je náležitými prostředky k tomu přivésti dáti, tak aby rovné víry a myslí jsouce, předně Pánu Bohu všemohoucím a nám tím lépe sloužiti a tudíž obecné dobré a užitečné fedrovati mohli“¹⁾.

61. Ježto návod svrchu řečený na zřeteli měl poddané a o zemanech a šlechticích nekatolických toliko mimochodem zmínka se v něm činila, vydány byly dne 31. července 1627 otevřené listy, které svědčily nejvíce osobám urozeným, t. j. pánům a rytířům: „Zemané a šlechtici nechať svítí dobrým příkladem svým poddaným a tak podporují obnovu náboženskou. Dědičné království naše nikdy a v žádné době netěšilo se lepšímu a zdárnějšímu rozkvětu jako za panování Karla IV. slavné paměti, a to především proto, že nejvíce o to péči měl, aby nebylo rozdílného náboženství. I poručil Karel IV. úředníkům a radám svým, aby přede všemi jinými věcmi co možná nej-svědomitěji k tomu přihlíželi, aby bludy, kacířstva a falešná učení nebyla zavlečena do země. Za Václava IV., Rudolfa II. a Matyáše povstala kacířstva a odbojům, nesvornostem i vzpourě zavdala podnětu v zemi. Císař dobytých vítězství na Bílé Hoře žádá si toho, aby království k bývalému květu a lesku se povzneslo, a to státi se může jen tehdy, až vykoření se bludná učení a obnoveno bude náboženství katolické“²⁾. Král vázán jest k věci té úřadem svým, při něm jest pečovati o spásu duší, neboť jedenkrátě skládati bude počet o poddaných svých svrchovanému Soudci. Jednotou náboženskou vrácen bude pokoj

¹⁾ Že církev katolická k jinověrcům jest tolerantní, snášelivá, o tom Ferdinand II. pravého poněti sice měl, ale nechtěl trpěti nájezdy proti církvi.

²⁾ Cestu k provedení tohoto úmyslu, po které kráček Ferdinand II., nelze ve všem schvalovati, ačkoliv to císař dobře myslil. Karel IV. jehož se dovolával by si v té příčině byl vedl opatrněji, mírněji a ne tak ukvapeně.

a kýžený řád celé zemi, až všichni snášeti se budou s císařem u věcech víry náboženské, kteráž samojediná zaručuje lidu věčnou spásu: v bezpečnosti bude i právo i moc císařova i jeho nástupcův. Za tou příčinou nutna jest reformace a Bohu na výsoř milá. Páni a rytíři nekatoličtí vyzváni buďtež skrze vyslané komisaře a za šest měsícův ať vycvičí se v náboženství. Jestliže v šesti měsících nepřijmou za své náboženství katolické, vedle tohoto listu zhola nikomu z nich nebude dovoleno, aby po uplynutí lhůty té zůstával v zemi, aniž možno dopustiti, aby držel zboží své vlastní, nýbrž všichni takoví povinni budou ze země dále se bráti. Statky své prodají pokrevním přátelům anebo jiným následovníkům náboženství katolického a apoštolského, anebo postarají se o to, aby skrze ně byly prodány“.

„A za tím účelem poručíme a dále jinou lhůtu stanovíme k prodeji statkův jejich. Aby však nedomníval se nikdo, že tomu tak chceme, zavedení byvše lakotou a nevyhledáváme cti a slávy všemohoucího Pána a blaha svých poddaných, netajíme před nikým, že velmi ochotně dopouštíme a dovolujeme těm, kteří neuposlechnou hlasu našeho, aby se bezplatně vystěhovali a odešli. Ano nad to dopouštíme, aby každý někoho ze svých příbuzných neb jiných osob katolických vyvoliti směl a mohl mu svěřiti prodej statkův a vyupominání dluhů v zemi, které věru aby snáze vymohli, vždy jim pomocnou ruku podáme . . . Císaři ovšem bylo by nejvíce vhod, kdyby rody a rodiny starožité, jejichž předkové vždy byli katolíci, setrvaly v zemi a obrátily se k víře katolické“¹⁾.

62. Výnos ten oznámen byl veřejně v zemi České od mistodržicích královských v měsíci srpnu tak, že lhůta zemanům propůjčená vypršela počátkem měsíce března r. 1628. Než mnozí šlechtici dosáhli toho prosbami u císaře, že doba k poučení byla prodloužena. Císař povolil, ohled bera na pány i rytíře, a odložil určenou lhůtu do konce měsíce května 1628, avšak to si vymíňoval, aby v tom čase každý dostatečně dával se poučovati, ochotně a volně najíti se dal k poručení komisařův a přijal samospásné náboženství katolické. Kdo nehodlá je přijati, ať se vyprodá aneb postará o prodej a ať země prázden jest, naději mimo sebe pustiv, že by lhůta konečná opět se od-

¹⁾ Z poslední věty přece vidno, že se Ferdinand II. strachoval následků násilného obrácení, aby země úplně nespustla.

kládala do nejisté budoucnosti. V listu tom císařském, který prohlášen byl dne 6. prosince 1627, ukazoval se císař proto milostivějším, že protestantští pánové drželi v Čechách rozsáhlé statky a bylo tedy spravedливо, aby se jim poskytlo více času k prodeji jejich; mimo to soudil císař, že tak vyvarovati se lze nepokojův a bouří.

63. Nechceme upírati, že v listu tom mimo jiné také přílišné a přísné rozkazy obsaženy byly, pokud běželo o vdovy a sirotky. Všichni sirotkové mohou setrvati v království Českém, statky jejich svěřeny budou opatrovníkům a poručníkům, osobám katolickým, které ustanoví císař, aby z povinnosti své účty skládali. Vdovy, jestliže nechtějí přiznati se k víře katolické, nýbrž odhodlány jsou země prázdnu býti, mohou odejiti, avšak správa zboží sirotčího jim odevzdána nebude, nýbrž vložena do rukou mužů katolických. Způsob obcování s jinoverci svrchu naznačený přísně budiž zachováván vedle návodu již řečeného.

64. Nový ten způsob reformace lišil se od předešlého tím, že byla zřízena ústřední správa v Praze, totiž onino čtyři vrchní komisaři, kteří měli za povinnost řídit celé dílo reformační. Kdežto dříve běželo hlavně a především o vypuzení predikantův, uloženo bylo nyní o reformaci pracujícím, aby obraceli lid k víře katolické. Oba komisaři, biskupský a císařský, měli společně vejíti do měst, osad a dědin, an dříve přišel nejprve komisař arcibiskupský a teprve když práce jeho na prázdno vyšla a on sám ocitl se v nebezpečnosti života, přichvátal mu na pomoc komisař císařský, provázen jsa ozbrojeným lidem. Ubírali-li se komisaři, tak bylo nyní nakázáno, do místa široko daleko známého pro tvrdošijnost jeho obyvatel, přidání jim budou k ruce vojínové. Komisař císařský předčítal rozkaz panovníkův hledící k obnově náboženství a spolu sdělil s nimi dovolení, aby se vystěhovali (*privilegium emigrationis*, jež protestanté zhusta nazývali *privilegium miserabile*); komisař arcibiskupský vysvětloval, jaký prospěch v zápětí má reformace katolická a přislíbil, že v brzku dostaví se vůdcové, kteří blíže seznámí lid s účelem obnovy.

Prvê uváděl do kostela a úřadu duchovního arcibiskupský komisař nového faráře, nebo zanechal na osadě alespoň jediného missionáře, poněvadž nedostatek kněžstva byl nemálo citelný, nyní však farář byl již ustanoven a k němu dostavili se vůdcové duchovní, když odešli komisaři i vojsko. Vojáci povinni

byli se vzdáliti, jakmile vůdcové přišli, aby tito bez překážky a svobodně mohli působiti. Vůdcové pak vedle potřeby setrvali v místě 10 až 20 dní a poučovali lid, připravujice osadníky katolické na sv. zpověď. Císařští úředníci měli přísně nakázáno, aby je co možná nejvydatněji podporovali. Výnos k tomu hledící ochraňuje se v archivu arcibiskupském, má datum 29. ledna 1628 a složen jest v tato slova: „Kdykoli dotčení instruktoreš jaké pomoci, zpráv aneb čehož slušného od vás by požádali, abyste se jim v tom volni ukázali a všelikou assistenci nápomocni byli“.

Starostům osad bylo toho dbáti, aby alespoň všichni muži brali účastenství na kázání správčův či vůdců reformace. Jakmile pohnuli tito purkmistra a radu aneb rychtáře k tomu, aby přistoupili ke zpovědi a sv. přijímání pod jednou způsobou a tak drželi vrch celé osady, nebylo vítězství daleko, neboť ostatní sousedé a osadníci snadněji dali se vésti a uposlechli. Reformace končila obyčejně zpovědi a rozdávaním velebné Sv. oltářní pod jednou způsobou. Jen do těch míst, kde vůdcové duchovní byli pronásledováni, vrátilo se vojsko na jejich ochranu. Zprávy o vývoji a zdaru reformace podávány byly komisaři arcibiskupskému a císařskému, kteří bydlili v předním místě okresu či kraje. Tito pak odeslali řečené zprávy čtyřem vrchním komisařům v Praze. Když odcházeli vůdcové jinam, zůstavili obyčejně jednoho ze středu svého na výpomoc místnímu faráři. Pánům a měšťanům královských měst prodlužovala se zhusta lhůta jim propůjčená, nikoliv však poddaným a podruhům, kteří neměli pozemkův, nýbrž tito musili vedle nařízení císařského ihned vykonati zpověď a přikročiti ke stolu Páně¹⁾.

65. Abychom přesvědčili se o tom, jakým výsledkem odměněna byla obnovená snaha o reformu náboženství v Čechách, jaké ovoce přinesl nový způsob jednání nařízený návodem císařským, hodláme se zmíniti alespoň o některých místech a pamětech jejich z doby této. Kdybychom všechna města i osady chtěli vypočítávati, pokoušeli bychom se o věc velmi obtížnou. Obsírné zprávy zajisté uloženy a ukryty jsou v archivech městských i panských a znenáhla vydány budou. Mezi komisaři císařskými, kteří na díle byli hejtmány krajskými, dílem však

¹⁾ Náboženství katolické žádá co se tkne přijímání sv. svátostí rovnost všech, proti které zde vůči chudším lidem jako podruhům a poddaným reformační rádcové císařovi pochybili.

obírání byli vedle dobrého zdání císařova, uvádějí se zejména tito: Jan starší Kavka z Řičan a svěřeny mu byly pod správu tři kraje Podbrdský, Vltavský a Plzeňský¹⁾; Humprecht Černín na panstvích hrabat Kinských a pana Hoffmanna v severních krajích Českých; hrabě Zdeněk z Kolovrat vypraven byl do kraje Litoměřického, Boleslavského a do Míšně²⁾; hr. Florián Dittrich ze Sory byl komisařem kraje Slanského, Oldřich Skuhrova v kraji Kouřimském³⁾ Mimo to jmenují se komisaři Vilém Liebštýnský z Kolovrat, Adam Popel z Lobkovic, Adam Jiří Kokořovec, Bohumír Haertl a j.

66. V Praze.

Počátek učiněn byl, jakož již svrchu řečeno v Praze. Na Starém městě čtyři měšťané Theodor Sixt, Jan Pedřimovský, Abraham Anděl, Jan Jakub Hejden posláni byli pro zarputilost svou do vyhnanství v měsíci červenci; před vystěhováním bylo jim platiti perdon; ostatně dařila se práce k uspokojení císařovu a bez znamenitějších překážek a obtíží. Ovšem bohatší měšťané raději se vystěhovali z Prahy, nežli by zřekli se zamilovaných náhledů svých o náboženství. Z menšího města odešlo toliko osm sousedův vyznání Kalvinského, ostatní dali si říci a přijali náboženství katolické. Na Novém městě Pražském rádně bylo nějakou chvíli vyčkati, neboť tak tomu chtěly zvláštní okolnosti místní.

Na jaře r. 1627. odebrala se deputace Starého města Pražského, záležející z královského soudce, starosty a primatora Losellia jakož i z některých členů městské rady do Vídně, aby vymohla pro magistrat a katol. obec Starého Města Pražského potvrzení bývalých privilegií. Císař přijal deputaci milostivě a potvrdil zřetel bera na věrné katolíky, kteří žádného učastenství při vzpouře neměli a mnohých utrpení v tom čase zakoušeti musili, listem daným dne 8. dubna 1627 ve Vídni 43 listin, ve kterých privileje zanešeny byly, s následujícím podotknutím: a) Zakázal, aby se jinověrcům udělovalo právo měšťanské aneb aby se vůbec do města přijímali; jinověrec nesmí se státi

¹⁾ Rukopis Českého musea list. ze dne 9. dubna 1629.

²⁾ V archivu místodržitelském list. ze dne 5. července 1630.

³⁾ Tamtéž list. ze dne 13. září 1628.

městským úředníkem a kdo mezi úředníky neb služebníky městskými jinověrci jsou, nechť se okamžitě propustí; b) Měšťané Starého Města nechť si zpravují samostatně své kostely, špitály a veškeré nadační jmění, aniž jim kdo v tom zbraňovati smí; c) Veškeré dluhy, které po času vzpoury jménem obce učiněny byly, prohlášeny buďtež za neplatny; d) Domy zanešené v městských knihách nebuďtež zanášeny do desk zemských; e) Od židů po bitvě Bělohorské neprávem zakoupené domy nesmí se více v případě prodeje od židů kupovati, nýbrž od křesťanů; který žid by takový dům zase židu prodal, ten bude zabráním domu potrestán¹⁾; f) Měšťan aneb měšťanka, kteří pryč se stěhnjí, musí zanechatí šestinu pohyblivého i nepohyblivého jmění svého k městským výdajům; g) Vdovám a sirotkům ustanoví se poručníkové, kteří městu účty skládati budou ročně ze správy sobě svěřeného sirotčího jmění; h) Kdykoliv se shromáždí radní páni na radnici k poradě, budiž po celou hodinu a sice od 6.—7. hod. ráno zvonem ve věži nad radnicí zvoněno.

67. V Rožmitále.²⁾

Komisařem arcibiskupským kraje Plzeňského, Podbrdského a Vltavského byl Arnošt Platejs z Plattenštýna, komisařem císařským Kavka z Řičan. Za vůdce duchovní vyhlednutí byli otcové ze řádu Ježíšova. Jeden z nich Pavel Kočelius toho zprávu učinil jménem ostatních, že šest předních osob z těch, které držány byly v žaláři zámeckém pro tvrdošijný odpor, přijali víru katolickou, přemnozí však že uprchli do lesův: „Do vesnic posud ani jsme nevkrčili; neboť pan hejtmán se domnívá, že tam nikoho nezastihneme, poněvadž i dědinníci přechají, ba obává se, aby snad nestrojili nám i jemu samému nepřátelských lécek. Poroučíme se do rukou a ochrany Boží. Nejzatvrzejší

¹⁾ Židé po bitvě Bělohorské rozšířili bez dovolení své město. Židovské město Pražské sestávalo původně jen z jedné tak zvané židovské ulice. Po Bělohorské bitvě zakoupili židé asi 50 domů s touto ulicí sousedících, takže byli v držení asi 160 dříve křesťanských domů ve farních okresech sv. Kříže, sv. Mikuláše a sv. Valentina. Ačkoliv rada Starého Města Pražského proti tomu námítky činila, potvrdili místodržitelové listem ze dne 31. června 1623 tuto koupí „sintemahl die Juden gegen solcher Gnadt eine namhafte Summa Geldts zu der vorstehenden Kriegszahlung in's böhmische Rendtmeisteramt abzuführen sich erklehrt haben“. Jaromír Erben: „Die Primatoren der königl. Altstadt Prag“. Str. 76. a 76.

²⁾ V archivu arcib. list. ze dne 26. září 1627.

ze všech jest Kašpar Stránský, mistr řeznický v Rožmitále, a proto prosím, aby stížen byl příkladným trestem; nechceť připustiti žádného poučení, tvrdí, že jest již dostatečně poučen a kdyby přišlo tisíc kněží neuposlechne a chvástavě se táže: „Co potom se stane?“ Dne 5. října podávali zprávu Platejs a Kavka, vrchním komisařům takto dopisující: „Lidé vyhýbají se našemu pohledu a setkání se s námi tak, že ani na zámek nepřicházejí, když obesláni byli od pana hejtmana, ba ani v kostele nedali se najíti ve dni nedělní a sváteční a uzří-li z daleka buď pana hejtmana buď nás, rychle na útěk se dávají a nehrubě toho dbají, že pan hejtman již několikráte sepisovati a oceniti dal majetek jejich. Nejlépe svědčila by pracím reformačním doba zimní, neboť by byl útěk obtížný a pro mrazy stěží jen uchýlovali by se lidé do lesův.“ Příbramští taktéž byli nepřístupni poučení, nesvětili svátkův, nezachovávali postův, toliko sedm jich přišlo ke zpovědi v čas velikonoční¹⁾. Když odepřel děkan Marek Sallerus pohřeb jakémusi mlynáři, který zemřel pevně stoje v bludu svém, domácí a přátelé pochovali jej při kostele filiálním za hlaholu zvonův a proto pokutováni byli od přivolaného vojska citelnými tresty. V kraji Podbrdském byli nejprohlášenější bludaři Berounští. Vůdcové duchovní ze řádu Ježíšova ocitnuvše se tu v patrném nebezpečnosti života, žádali za pomoc vojanskou.

68. V Mímoní, Jablonci a Grafenštýně (Grabštýně).

Komisaři pro kraj Mladoboleslavský byli Václav Oldřich Täubner, děkan Rychnovský, vyslaný od arcibiskupa a císařský plnomocník Zdeněk z Kolovrat. Oldřich Täubner oznámil čtyřem vrchním komisařům Pražským²⁾, že reformace v Mímoní a Jablonci zdárně pokračuje. V Mímoní vykonalo po skončeném cvičení 527 osob sv. zpověď, v Jablonci 706 věřících. I sděloval dále, že ctihodný kněz Vavřinec Himmelthan svědomitě si vede a vedle vůle představených svých z kolleje Jičínské setrvává po boku komisařův v obnově náboženství zřízených. „Když jsme se vším byli hotovi“, praví do slova dále, „co nám bylo

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 1. června 1628.

²⁾ V archivu arcib. list. ze dne 3. března 1628.

uloženo vykonati na panství Mimoňském a Jablonském, zaměřili jsme na panství Grafenštýnské a zvoliti jsme chtěli zámek za svůj byt a hospodu, poněvadž nejlépe se nám hodil, abychom mohli za dosti učiniti povinnosti své. Než práce naše nevalně prospívala. Neboť počínaje 13. dnem toho měsíce musili jsme ve veřejném hostinci pod zámkem seděti u jednoho stolu s jakýmisi zajatci a nocovali jsme spolu s nimi na slámě. Zámek totiž uzavřen byl před příchodem našim, aby tím zastoupena byla cesta a na zmar přišlo dílo reformační. Paní Tschirnhausová uprchla den před tím do Žitavy spolu se všemi služebními, nezanechavši nikoho na zámku mimo hradníka, který několika žoldnéři strážiti dal zámek. Neotálejice dopsali jsme paní a přimlouvali jsme ji vlídně, aby pro větší pohodlí a zdar obnovy náboženské poručila otevřítí hrad, ale ničeho jsme nedosáhli. I měli jsme ztrpení a od toho dne mimo zámek meškáme v místě, kde není ani příhodné komnaty, abychom mohli sloužiti mši sv. a svolávati a poučovati lid. Konečně když jsme znamenali, že odklad děje se na veliký úkor J. M. císařské a nejjasnějšího pana kardinála a nuceni jsme byli pilnou potřebou, otevřítí jsme dali dnes přede mši sv. zámek a našli v něm kapli přespanilou a i jiné místnosti, které velmi dobře nám poslouží, abychom úřad svůj mohli zastati. Nepochybují ani dost málo, že paní Tschirnhausová těžce to ponese a bude do nás si stěžovati u nejjasnějšího pana kardinála a J. M. císařské, avšak nemohli jsme si vyhlídnouti bezpečnějšího a pohodlnějšího místa nad zámek, dílem proto, že kaple jest tu již vysvěcená, dílem, že by se nám jinde úklady strojili od jinověrcův a poddaný lid dá se snadno sem svolávati, kdežto na jiném místě tak lehce najíti by se nedal. Na šťastný počínek dnes po snidani přišlo jich 70 na cvičení, kteří v sobotu příští vykonají sv. zpověď, v neděli pak přistoupí ke stolu Páně s jinými, jež zítra zbývá nám poučiti. Čas užitečně vynakládáme na zvelebení jména Božího a jakmile dá se to příležitost činiti, uvedu nového faráře do předního městyse tohoto panství jménem Chrastava (Kratzau). I doufám a důvěřuji se v Boha, že bude to kněz pilný a vzorný, což věru v těchto končinách na výsost jest potřebné, aby mohla vzniknouti naděje hojně žně. Tak jsme hrubě rozkřičeni v těchto místech od jinověrcův, že lidé více se nám vyhýbají nežli psu a hadu. Koluje tu pověst, kterou sami do běhu dali, že jsme násilně otevřeli ústa přijímajících kleštěmi a vnutili do nich sv. hostii, kterak prý holemi, žele-

zem, okovy, žalářem a ohrožováním života doháníme lidi k víře katolické. To věru jakož roznášeno bylo od lživých (salvo honore) bludařtův, samo vyhláno jest. *Způsobem nejlaskavějším nakládali jsme se všemi a dobrými slovy a přesvědčivými pohnuli jsme je k tomu, že Jablonečští a Mimoušští skládali nám pokorné a ponižené díky, když jsme od nich odcházeli“).*

Potom když odebrali se vůdcové do Chrastavy ¹⁾, za příčinou potupných oněch řečí sběhlo se tam kolem 300 sedlákův z panství Grafenštýnského, kteří raději hrdlo, statky a všechno chtěli ztratiti, nežli by se stali katolíky. Sedláci ti útokem hnali na missionáře, volající při tom: „Alle vor einen und einer vor alle!“ a jistě byli by je uházeli kamením, kdyby dvěře domů nebyli si opevnili. I vznesl děkan Täubner žádost v Praze ²⁾, aby co možná nejrychleji vyslána byla tlupa vojinův jízdných, poněvadž osada jeho jsouc v sousedství země Lužické, ohrožena jest Českými vystěhovalci, on pak sám že trvá v nebezpečnosti života. Paní Tschirnhausová, praví dále, větším dílem uškodila reformaci nežli prospěla. I dokládá, kterak neodvažuje se více kázati lidu veřejně, ačkoli počátek reformace byl velmi slibný; ba připojuje snažnou žádost, aby směl odejiti. Když dne 2. dubna objevili se vojáci v Chrastavě, přichvátavše z panství Rychnovského, hlásal opět děkan slovo Boží a dílo jeho lépe prospívalo, neboť obyvatelé prokazovali mu poslušnost a přijali faráře k nim uvedeného. Dne 5. dubna přistoupilo ke zpovědi a sv. přijímání 55 obyvatel Chrastavských a po snídani 118 sedlákův se vyzpovídalo. Do farní osady Hradecké (Grottau) uvedl Täubner kněze a přikázal mu k prozatimné správě mnoho jiných farností tak, že duchovní úřady celého panství řízeny byly dvěma kněžími. Komisařem arcibiskupským vévodství Fridlandského byl kanovník Ctibor Kotva. Než přes to odevzdal správce vévodský v moc Václava Täubnera, aby zajal všechny kazatele, kdekoliv na statech Fridlandských budou postiženi.

69. V České Lipě

převzal Täubner již r. 1623. do své správy kostel sv. Petra a Pavla, nemohl však, ačkoli s dostatek podporován byl od vé-

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 16. března 1623.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 17. března 1627.

vody Valdštýna, mnoho vyříditi, proto zavolal si nejprve kapucíny Roudnické a r. 1624 Augustiny na pomoc, kteří byli dosti činní. Provincial jejich obdržel svolení r. 1625 založiti klášter na vrchu Bezdězu a v České Lípě, kde základní kámen položen byl r. 1626. Valdštýn důtklivě obyvatele již r. 1624 napomínal, aby se nevzpěchovali náboženství kat. přijati, v neděli a ve svátek do kostela chodili, dítky tam s čeledí posýlali, zbožně se tam chovali, sice že od něho trestání budou. Sliboval, že založí v České Lípě školy, do kterých jim bude mládež posýlati. Provincial Augustinský Crussenius častěji město navštívil a toho dbal, aby zase ku víře kat. se vrátilo. Valdštýn poručil, aby město Augustinům ročně 1000 zl. platilo. Dne 12. března 1627 vydal Valdštýn základní listinu kláštera se slovy, aby „v jeho vévodství kat., apošt. římské náboženství zkvétalo, dobrý mrav se vštěpoval, prahnoucí duše ku prameni pravé vědy vedeny byly a aby se bludařstvo vyhubilo.“ Klášter dost bohatě nadal a po deset let ku stavbě kostela každoročně dvěma tisíci zlatých, dřevem, cihlami, vápnem i kamením přispívati přislíbil. Lipské pak zavázal, aby vždy každoročně klášteru o Všech Svatých 1000 zl. dávali. Obyvatelé však se dobrou polovinou vystěhovali, jak vysvitá z listu městské rady Lipské ku komoře Jičinské ze dne 24. ledna 1634¹⁾.

Totéž dosvědčuje Baltasar Kühnel, hejtman vévody Fridlandského v Nových Zámcích, v listu dne 2. února do Jičina zaslaném²⁾. Nadarmo jim nabízel Valdštýn svým hejtmanem p. Gerardem z Taxisů odpuštění a prominuti daní na tři leta, aby se vrátili a aby všecko nespustlo. Exulanti vedli pohoršlivé řeči oproti císaři. Jejich domy a pole musily jiným dány býti. — Dne 12. března 1629 stěžuje si Pavel Coupeus u Gerarda z Taxisů, jak špatně to dopadá v České Lípě s reformací a jak jiných prostředků by se bylo za touto příčinou chopiti. Dne 13.

¹⁾ Archiv místodrž. f. 67, 8 g. orig.

²⁾ Praví mezi jiným: „Auf der Herrn mir zugeschnittenes Schreiben gehe ich zum Bericht, dass zu der Zeit als Pater Crussenius, Provincial Sct. Augustini Ordens zu Leippen, starck antrieb, die katholische Religion zu erkennen und anzunehmen, etzliche damahlige Burger ihr Mobilia und was deren bahres Vermögen war heimlich wegschaffen, sich aber selbsten mit ibren Weib und Kindern alsdann bei der Nacht flüchtig davon machten, ihre Heuser und welche etwas an Ackern, Satten also wüste stehen: und deren mehren thails etwan einen Pasquil und Schandtbrif hinter sich liessen.“

března píše Gerard radě Českolipské¹⁾ „aby měšťané více chodili na katolické služby Boží, aby ponechávali studující ku potrestání Augustianům.“ Učitel Lipský, na kterého Conopeus rovněž žaloval, byl od Gerharda z Taxisů varován, aby netrpěl ve škole bludařské knihy, aby nezpíval v kostele a při pohřbech luteránské písně, aby neodluzoval ditky školní Augustianům a sobě svěřené ditky aby pilně do kostela vodil, sice že bude přísně potrestán.

Ve vévodství Fridlanském bylo několik šlechticů, kteří nížádným způsobem nechtěli přistoupiti ke kat. náboženství. Těmto pohrozil Valdštýn svým hejtmanem Gerhardem z Taxisů dne 8. května 1629 buď aby ve 14 dnech kat. náboženství přijali anebo ze země se vystěhovali. V témž roce učinili rolníci pozdvižení na Fridlansku, zabili jednoho jesuitu, začež od císařského vojska potrestáni byli. — Roku 1631. vrátilo se mnoho exulantů se Sasiky zpět, mezi kterými byl též Wolf Sahlhausen, kterého kurfirst saský jmenoval komisařem kraje Litoměřického a který měl ukládati daně. I Jiří z Wartenberka se navrátil, který z Nových Zámků vybízel poddané vévody Valdštýna ku vzpouře. Katolickým duchovním bylo hledati spásu v útěku, za to se v České Lipě usadili dva protest. kazatelé Martin Felmer a Pavel Mikan ovšem jen na krátký čas. Valdštýn staral se po vybití Sasiků opravdově, aby všichni jeho poddaní byli katolíci. Staral se o horlivé duchovní a ustanovil nejvyšším visitátorem všech far ve vévodství Floria z Cremony, který svou snahou Českou Lípu a celé vřkolí ke kat. náboženství přivedl.

70. V Boleslavsku²⁾.

V měsíci květnu toho roku odebral se děkan Täubner se Zdeňkem z Kolovrat do Mladé Boleslavi a připadl tam na tři urozené jinověrce. I slíbili mu, že do dne jim určeného města prázdní budou. Na panství Bělském (Aquae albae) ukryval se kazatel protestantský, na kterého mocí sáhnouti Täubnerovi nikterak se nepodařilo. Pan hrabě Zdeňk z Kolovrat obesýlal den co den ostatní šlechtice kraje Mladoboleslavského a někteří

¹⁾ Archiv místodrž. F. 67, 8 G. conc..

²⁾ V archivu arcib. list. ze dne 6. a 10. května 1628.

hotovi byli vrátiti se k poslušenství církve sv., kdežto ostatní hotovili se na odchod. Děkan Oldřich Täubner svolával okolní faráře, ačkoliv jich nehrubě mnoho nalezl při tak velikém počtu kostelův, neboť kdo měl nejmén: z nich, měl čtyři farní osady na starosti. Děkan Rožďalovický dostaviv se dne 10. května, stěžoval si, že posud nezískal ani jediného jinověrce, ačkoliv po tři léta pilně hlásaje slovo Boží, o obrácení mnohých horlivě se zasazoval. Kazatelové zastírají se cizím selským i světským šatem, aby nebyli tak snadno poznáni a vypátráni a těší se ochraně především vrchního lesníka vévody Fridlandského. Mnozí byli druhdy přivedeni k poznání víry, nyní však přemluvíti se dali kazateli a potrativše práv a výsad i prospěšného obchodu, vystěhovali se při hodu Božího Těla z kraje Bolešlavského¹⁾. — Nekatolickým měšťanům odňata byla všechna starobylá práva, koupě, prodeje a obchod zapovězen jim pod přísným trestem.

71. Na Hradecku.

Pro kraj Králové Hradecký zřízen byl komisařem opat kláštera Strahovského v Praze Kašpar z Kvestenberka a po bok mu postaven Bedřich z Oppersdorfu, hejtman krajský²⁾. K obnově náboženské užívali vůdcův duchovních ze řádu Ježíšova. Ti pak tak pilně pracovali na vinici Páně, sjednotivše síly své s děkanem Coelestinem z Kronenfeldu, že v brzku přiznávali se všichni Hradečané k víře katolické. Na odměnu jejich horlivosti potvrzeny jim byly práva a výsady městske, když císař Ferdinand II. to si byl vymínil, aby nikoho z jinověroův nepřijímali za spolusouseda³⁾.

72. V hrabství Kladském.

Za komisaře kraje Kladského vyprošoval si děkan Jeronym Keck opata Kašpara z Kvestenberka⁴⁾. Že však řečený prelát příliš zanešen byl prací, ustanovil arcibiskup Arnošt v povin-

¹⁾ Beckovského Poselkyně. Dílu II. sv. 3. str. 53. a 54.

²⁾ V archivu arcib. list. ze dne 7. dubna 1629.

³⁾ Solařtův: „Dějepis Hradce Králové“ na str. 314.

⁴⁾ V archivu arcib. list. ze dne 9. února 1628.

nosti té, jakožto komisaře hrabství Kladského, děkana Jeronyma Kecka samého. Císařský hejtman Kladský byl vyhlédnut za komisaře světského. Vůdci reformace byli otcové jesuité Kladští. Než ani hejtman císařský ani správce koleje jesuitské se valně neosvědčil; vždyť sám Keck v listu svém ze dne 9. srpna 1628 do nich si stěžoval a pravil, že špatně poradili zájmům katolického náboženství, ba původem jejich že mnozí již na víru obrácení uprchli a opět k bludům se naklonili. „Nenadálým pychem vojanským, kterým se na ně přikročilo, ztratili odvalu a volí raději uchýliti se odtud do míst jinověrci osedlých a tak setřásti se sebe jho branné moci, nežli aby dále se brali cestou opácnou vedoucí k pravé víře. Manželky katolických mužů posud nehrubě poučeny byvše, odtud z Kladska uprchly a opustily manžely své, jen aby uvarovaly se zpupnosti vojska. Z Habelschwerdtu ušlo jich více nežli sto osob. Vojanské zakročení mělo mnoho krutosti v zápětí. Žoldnéri vkročivše do domu jednoho každého měšťana, křičeli, aby všichni se zavázali, že obrátí se k náboženství katolickému; zatím pak dopouštěli se všemožných přechvatův a i svatokrádeže a nestydatosti by byli páchali, kdybych se jim byl nepostavil na odpor a některým jinověrcům déle neshověl. A shověti věru jest potřebí netoliko aby mohli býti poučeni, nýbrž abychom i my kněží čas získali a tak četný lid cvičiti po chvíli měli. Abych na málo slovech přestal, pan hejtman nakloněn jsa láskou a přízní otcům ze řádu Ježíšova a vyhledávaje přátelství jejich, snaží se všemožně, aby je vyvýšil a kdyby to možné bylo, aby pravomoc Vaší Výsosti, která mně nehodnému nejmilostivěji propůjčena byla, na ně přenesl. Ba věru již do Říma při svou vedli a osobují si svémocně všeliké spravedlnosti ke kostelu a lidu, neohlízejíce se na odvislost svou a poslušnost, kterou povinni jsou nejjasnější Vaší Výsosti. A pan hejtman podporuje je podle sil svých.“¹⁾ Mírností děkana Kecka jest to přičítati, že celé hrabství Kladské v brzku přijalo víru katolickou. Proto obnoveny a potvrzeny byly výsady měšťanů Kladských již dne 31. října 1628²⁾.

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 9. srpna 1628.

²⁾ Rukopis Českého musea znam. 23 E. 10 f. 180.

73. Obnova náboženství katol. na Horách Kutných,
v Kolíně a v Poděbradech.

O šťastném konci reformace- na *Horách Kutných* podával zprávu ¹⁾ arciděkan Ploczar, za to se přimlouvaje, aby městu starobylá práva a privileje byly obnoveny, ježto mimo několik málo osob všichni sousedé jsou katolici. Za to že v Kutné Hoře působili, měli Jesuité pole, které přináležely k arciděkan- skému kostelu, a jich jako vlastních užívali. Udělovali sv. svá- tosti také u sousedních baronů a šlechticů, křtili, oddávali a uváděli ²⁾. — Příznivého výsledku dočkali se reformatoři i v městě *Kolíně*, jehož obyvatelům taktéž té doby ztvrzena byla práva a výsady, ačkoli Kolínští jak se zdá byli jen na oko katoliky ³⁾.

V *Poděbradech* byli nedovedností a nedbalostí hejtmanovou přemnozí bludaři. Dozorce nad rybami a jeho druh ve službě J. M. C. byli nejhoršími bludaři.

74. Obnova náboženství katol. na panstvích hrabat
Kinských a v některých končinách Mišenských.

Na panství *hrabat Kinských a v některých končinách Mišenských* ⁴⁾ ustanoveni za komisaře děkan Budyšinský Řehoř Khacmann z Maurugh a pan Humprecht z Černína. Kardinál Harrach je zvláště napomenul, aby co nejopatrněji přiložili ruku k dílu v krajině, která jinoverci byla zaplavena ⁵⁾. O nezdaru práce své podával zprávu řečený děkan, že Hanšpachští sedláci zdvihli různici a bouřku, zanašeli komisaře hanlivými slovy, že mnozí uprehli, kterak ocitl se farář Lobendavský v nebez- pečenství života, když šest protestantů vrazilo násilně za doby noční do farního domu a všechno pobrali ⁶⁾. Podobně prý po-

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 14. srpna 1628.

²⁾ Archiv rodinný Harr. ve Vídni fasc. 22. fol. 300. R. 1637.

³⁾ Roku 1637. stěžoval si Novo-Kolínský děkan do některých měšťanů, kteří vše uchvacují, kostelům ničeho dátí nechtějí, ani kapitál ani úroky ne- platí. Co školám a učitelům náleží, to uchvacují.

⁴⁾ Rukopis Č. musea zn. 23. E. 10 fol. 183.

⁵⁾ Tamtéž na str. 172.

⁶⁾ V archivu místodrž. listina ze dne 30. července 1630.

kulhává reformace v Hilgersdorfě, Riesdorfě, Horním a Dolním Einsiedlu, sedláci sebrali obilí z pole a majíce ku pomoci Sasiky, odnesli je tajně do Saska¹⁾). Podnětu k tomu zavdali učitelové jinověrců. Když přišlo vojsko do Hanšpachu, a sice sto pěších a dvacet jízdných, přihlásilo se 180 osob ke zpovědi, ženy však a služebné osoby ženské vzpěchovaly se jíti ke zprávě boží. Lepšího dospěchu užili missionáři v Leiersdorfě a Warnsdorfě, kde všichni bez mála dostavili se ke zpovědi. I ve Šluknově lépe se jim dařilo nežli v Hanšpachu, ačkoliv stály tu obnově náboženské veliké a mnohé překážky v cestě. Všechny kostely od jinověrců zneuctěné musily býti svćením usmiřeny, jakož komisař arcibiskupský v práci tu se uvázal. Když odešli vůdcové ze řádu Ježíšova, přilnuli opět obyvatelé řečených panství k bludařství. R. 1635. vypraveno bylo nové poselstvo do krajín, které mezují se Saskem a obyvatelům jejich poskytnuta byla lhůta 14 dní, aby zmoudřeli. Na ten čas noví držitelové panství Wolf hrabě z Mansfeldu a pan Krištof Löwel obrátili se pro sebe k císaři²⁾), aby je zřídil za komisaře, tvrdíce, že dělá se naděje, aby venkonce všichni byli obráceni k víře, jestliže císař prodlení dáti ráčí.

75. Obnova kat. náboženství na Slánsku.

Na *Slánsku*, kde pan Jaroslav Bořita z Martinic rodinné statky měl, učiněna vzpoura. Podnět k ní dal predikant Jiří Balcar, který ve vesničce Tmáni, jež náležela rytíři Bohuchvalu Valkounovi z Adlaru na Štafě, Poštovicích a Račiněvsi, potají kázal horle proti církvi katolické i proti císaři. Pan Valkoun odebiraje se v dubnu r. 1629. do Prahy, nařídil rychtáři Zlonickému Jiříkovi Klimšovi sobě věrnému, aby na statku bedlivě pozor dával a o všem, co by se přihodilo, Valkounovi do Prahy dopsal. Klimeš věděl dobře, že se o velikonoci mnoho lidu do Tmáně k Balcarovi schází, který slovo Boží hlásá a poučuje. Proto vyslal na zvědy tři osoby, které zvěstovaly, že o druhou neděli velikonoční bude u Balcara schůze. Klimeš přitáhl asi s 32 ozbrojenými muži ku Tmáni, kde bylo shromážděno okolo 200 lidí mužského pohlaví, větším dílem muži dobře ozbrojeni.

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 31. srpna 1630.

²⁾ V archivu místodrž. listina ze dne 3. prosince 1635.

Zpivali; mezi nimi byl Balcar maje před sebou pisně výroční malé a zákon nevelký, z kterého předčítal. Klimeš protlačiv se mezi lidem, pravil k Balcarovi: „Mlč, ty knězem nejsi.“ Po té mu nakazoval, aby toho kázání a tlachání zanechal; pak poručil těm, kteří s ním přišli, aby sebrali knihy, které měl Balcar před sebou. To hnulo kazatelem a když sahal po knihách, tu je zachytil a pravil, že mu nikdo na ně ničeho nepřidal. Klimeš chtěl na to sousedy zatknouti a do vězení Zlonického uvésti. Když však Balcara se chopiv ze světnice jej táhl, tu prohlásili přítomní, že nepůjdou, že nepřišli na nic zlého, než k slyšení slova Božího. Potom je Klimeš mírně napomínal, obávaje se přemoci jejich, aby se mu zle nevedlo. Pak poslal pro děkana Smečenského, který v blízkých Skuřích mši sv. sloužil. Tento přichvátav vytýkal Balcarovi, z jaké moci ovečky duchovní správě katolické svěřené, proti Pánu Bohu a církvi katolické pozdvihuje, sám nejsa knězem. Shromáždění počali se ze dveří hrnouti, kde jim zbrojenci Klimšovi hole a zbraň odníмали, což se bez odporu událo. Na návsi jim děkan opět domlouval, proč majíce řádných služeb Božích v Zlonicích a na Skuřích ku kazateli chodí, nyní aby se odebrali do Zlonic. Shromáždění ale odporovali a mysliili teprv nyní na opravdovou obranu, jsouce zbraně zbaveni. Brzy byli přemoženi, někteří utekli, jiní byli snímáni. Valkoun dozvěděl se o tom, nařídil vyšetřování a vznesl zástupcem svým Jakubem Svojanovským u rady krajského města Slaného na Balcara žalobu, že se provinil proti církvi, neboť jsa po drahný čas katolíkem, odpadl k bludům, lidi k sobě lákal, je sváděl, proti kněžím podněcoval, obecnému pokoji se protivil.

Balcar se hájil, byl však dne 9. července r. 1629. odsouzen, poněvadž proti Bohu, proti církvi, proti králi, proti sněmovnímu usnešení, právům a zřízením zemským, proti vrchnosti své dědičné, obzvláště pak patentům po všem království Českém v příčině reformaci náboženství o přechovávání nepořádných kněží predikantských, věda dobře o záповědi, se prohřešil; poněvadž od viry odpadl, dělal se tím, kým nebyl, ve dvoře svém novou sektu zarážel, lidi k sobě lákal a je sváděl. I také v tom se prohřešil, světle mluvě, že se žádné vrchnosti pod nebem ani duchovní ani světské nebojí; tak se Pánu Bohu rouhal a proti J. M. C. bouřil. Brzy po rozsudku rady Slánské byl Balcar do Prahy dopraven a dne 14. srpna „ráno k šibenicí vyveden, sřat a rozčtvrcen, kteréžto čtvrtě na kůle byly

zavěšeny a k divadlu po rozcestích vystaveny.“ — Dvaadvacet od něho svedených, byvše obviněni, že víru katolickou, kterou nedávno přijali, zase opustili, k svým bludům se navrátili a mezi sebou svátost oltářní rozdávali, proti králi se bouřili, bylo dáno do vězení a vyptáváno, avšak ničeho dalšího jim neučiněno, poněvadž nadešel vpád Sasiků do Čech.

76. V Chebu.

Farní osady v okolí Chebském patřily tenkrát k diecési Řezenské. Proto tázal se arcibiskup Arnošt v listu svém ze dne 22. července 1628 biskupa Řezenského¹⁾, zdali sám hodlá v okrese tom ve skutek uvést ustanovení císařská, či přenechá obtížné dílo to rozhodnutí císaře Ferdinanda II. Odvětil biskup, že po zdání jeho lépe zdaří se reformace katolická, bude-li jako v ostatních krajích Českých tak i v Chebsku řízena moudrostí arcibiskupa Pražského a císaře, avšak chráně podací právo kostela Chebského, že sám ustanoví tu zkušeného faráře. Kardinál Harrach zřídil nejprve za komisaře komendátora Chebského, jenž s luterány častěji tu rokoval. Než protestanté nemohouce přesvědčiti vyslance biskupského o právech svých, musili od cis. komisařů na dobrou cestu uvedeni býti.

Dne 14. pros. 1627 převzali svrchu jmenovaní cis. komisaři²⁾ hrabě Heřman Černín, svob. p. Jiří Michna a rytíř Gradt něm. dům zaplativše městu stanovený obnos, zmocnili se městského farního kostela s 8 filiálními kostely, které na zejtrí dali zavřít. Svob. p. Thun měl v úmyslu do něm. domu v Chebu povolati Jesuity, ale hrabě Jindřich Šlik, rytíř řádu zlatého rouna, cis. maršál a předseda dvorní válečné rady, který od Jesuitů v Praze před několika lety byl v náboženství katolickém vyučen, ho předešel. On sám chtěl se státí zakladatelem kolleje Jesuitů v Chebu, z čehož byl císař tou měrou potěšen, že k naznačenému účelu ze svého 50000 říšských tolarů věnoval. Jesuité P. Jan Emrich a Jan Seel byli z Prahy do Plané k hraběti Šlikovi posláni, aby se s ním v příčině založení nové kolleje v Chebu smluvili. Když svob. p. Frant. Metternich veškeré predikanty z města vyhnal, byli Jesuité dne 1. září 1628 do Chebu uvedeni. Mimo již dva uvedené přibyli P. Chr. Hoch-

¹⁾ Rukopis Č. musea zn. 23 E 10 fol. 175.

²⁾ Viz str. 49. této knihy.

holzer a P. Jan Fellmann, všichni usadili se v kaplance nedaleko kostela sv. Mikuláše. Administrátorem kostela jmenován byl dr. theol. Jan Troyer, s jehož jakož i biskupa Řezenského dovozením Jesuité ve farním kostele dne 3. listop. 1628 počali hlásati slovo Boží.

Noví reformační komisaři Sezima hrabě Wrtby, předseda král. české komory, Pavel hrabě Michna, cis. tajný rada, Bohumír Haertel z Leutersdorfu, hejtman Loketského kraje a Bartolom. Brunner z Vildenavy přibyli do Chebu dne 18. září 1628, vyhnali dne 20. t. m. zbylé predikanty z města a dne 22. ohlásili, aby všichni obyvatelé průběhem dvou měsíců buď náboženství katol. přijali aneb město s územím opustili. Přes to přese všechno komise reformační jen málo vyřídila, nebo jednak byla městská rada naskrz luteránstvím prosáklá, jednak i proti zákazu císařskému ukřivčovali se predikanté na blízku, buď ještě v Chebsku neb blízko za hranicemi, kam Chebští na služby Boží chodili. Za tou příčinou byly 28. března 1629 protestantské služby Boží zakázány na dobro, učitelé protestantské ze škol propuštěni a dozor nad nimi Bohumiru Haertelovi z Leutersdorfu svěřen. Haertel odevzdal školy Jesuitům, kteří z Prahy dva učitele Michaela Albrechta a Petra Merkla povolali. Dne 3. dubna 1629 byla městská rada sesazena, nová zvolena, ve které již také katolíci zasedali, což mělo za následek, že dne 3. června 1629 celá městská rada Tělo P. pod jednou přijala. Když však přemnozí měšťané Jesuitům nadávali, jim se vysmívali, veřejně je pohaněli, tu komise reformační s městskou radou ku přísnějším prostředkům sáhla. Někteří měšťané byli vyslycháni a ti, kdo jiným hrozili, že jim hlavu utnou, jestliže ku náboženství katol. přestoupí, hned do žaláře vsazeni. Na konec r. 1629. obrátilo se celkem 105 měšťanů ku kat. církvi, povzbuzeni jsouce hlavně příkladem lut. predikanta, který dne 21. pros. 1629. v kostele sv. Mikuláše v Chebu vyznání víry kat. složil a proč tak jedná, lidu vyložil.

Přemnozí bohatší měšťané opustili město, jejichž počet obnášel až k r. 1631. celkem 143, musili však pátý díl svého jmění zanechat, který však připadl obci, ne císaři ¹⁾.

¹⁾ Viz o tom obšírné pojednání Tomáše Bílka v „Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Boehmen“ XXIII. roč. čís. 4. str. 391. „Dieses Geld wurde angelegt zu dem Ende, dass dadurch die vorhin sowohl den Emigranten als den Verbleibenden zu Nutz und Frommen contra-

Dne 7. listop. 1629 odevzdala komise reformační další dílo katolické městské radě, jež se řídila instrukcemi císařskými ze dne 10. pros. 1629 a přiměla občany tím, že jim odňala bludařské knihy a trestala účastníky služeb Božích protest., že přičiněním hlavně Jesuitů 1630 a 1631 většina jich stali se alespoň na oko katolíky.

Při vpádu Saském zmocnilo se 13. pros. 1631 jedno oddělení vojska počtem 200 mužů Chebu a bylo od evangelíků s jásotem přivítáno. Saský plukovník Kaslovic slíbil sice všem měšťanům ochranu, poněvadž žádného odporu nekladli, ale již dne 14. pros. o 3. neděli adventní byly kat. služby Boží ve farním kostele hanebným způsobem přerušeny. Po té zmocnili se vojáci s protest. luzou Jesuitské školy a komendy křížovnické, kde vše na dobro vyrabovali. Již se chtěli zmocnit i kláštera panen sv. Kláry, ale bylo jim od jednoho důstojníka v tom bráněno. Že celé město nebylo drancováno, bylo děkovati dřívějšímu purkmistru, s ostatními vystěhovalci při vpádu Saském se vrátivšímu Wolfovi Adamu Pachhelbelovi. Predikanté Brandtner, Brusch a Fleischmann zmocnili se farního kostela, do kterého Jesuitům přístup byl zakázán. Městu bylo platiti 4000 zl. výkupného, pak 3000 zl. v témdni saské posádce, konečně musili složit měšťané kurfirstovi saskému přísahu věrnosti.

Jesuité P. superior Emrich, P. Daniel Sander, P. Paulus Koweindl, M. Petrus Merkel, M. Jan Berndt a Fr. Konrad Frey, městský far. Troyer s faráři Wildsteinským a Frauenreuthským, kteří se do Chebu utekli, měli platiti výkupného 1000 zl. a když je nemohli zapraviti, uvrženi jsou do žaláře, ba pohroženo jim mučením. S velikým namáháním se výkupné sehnalo; Jesuité byli osvobozeni, opustili i s faráři město, odebrali se do Pasova a odtamtud do Kremže ku svému zakladatelovi hraběti Šlikovi.

Po vybití Sasíků z Čech musilo město Cheb, poněvadž se bez odporu vzdalo, 8000 říš. tolarů pokuty platiti, nad to

---

hirten Schulden und Gemeinde-Lasten erleichtert werden und solchergestalt von den Emigranten eine Zahlungsbeihilfe geschehen möchte. Also ist diese Impositio in onere mere civili gleich Anfangs nicht Ihrer kaiserl. Majestaet, sondern den Gemeiuden zu Nutzen geweint worden, zumal auch Ihre Majestaet von den Emigranten niemals einen einzigen Pfennig oder Heller begehrt, noch haben wollen, damit es nicht das Ansehen haette, als ob man unterm Scheine der Reformation Geldmittel zu erpressen suchte."

dostalo se mu posádkou pluku Breunerova. Mimo to měly městu a zpronevěřilým rytířům území Chebského od Valdštýna statky pobrány býti. Poněvadž však po vybití Sasíků katoličtí starostové města Göldner a Wolfgang Vetterle se namáhali, aby měšťané ku kat. víře hojnější měrou přistupovali než dosud, odpustil jim císař dne 15. pros. 1635 tento trest ¹⁾).

Po vpádu Sasíkův do Čech a po smrti Valdštýnově vyhlédnutí byli za komisaře Jan Troyer z Arnshaimu, dr. theol. a okresní vikář, a urozený pan Wolfgang Vetterl z Wildenbrunnu. Tito pak podavše zprávu vrchním komisařům ²⁾, o obnově náboženské v Chebu takto se rozepisují: „Nachdem wir unsre Commission intimiret, haben sie alsobald aus ihrer Mitte den Syndikus Albrecht Chemnitzern bevollmächtigt und uns zugeordnet, mit welchem wir uns conjugiret und den 18. Mai im Namen Gottes einen Anfang gemacht haben. Dass wir nemlich vielerlei Leuth in der Religion befinden etlich guet catholisch Christen und derselben wenig, andern welche zwar vor Jahren bei der Reformation catholisch worden, aber weiln der Reiff gleichsamb in die Plühe kommen und der sächsische Einfall bald darauf erfolgt, sind sie irregeleitet worden, dass sie zwar nicht abgefallen, aber doch ihre katholische Andacht wenig haben spüren lassen. Dreie sind relapsi, 4 sind etliche junge Leut, welche im wehrenden Unwesen sind. Wir finden bei den meisten einen Gehorsam, dessen wir uns nicht versehen und hoffen, dass die hohe Obrigkeit itzt und künftig eifrige, catholische und treue Bürgerschaft finden werden. Die Egerer sollen aber von ihrer Kriegspressur befreit werden.

Was wir sonsten bei dieser Commission desideriren, ist nicht von solcher Importanz, dass wir Ew. Gnaden damit behelligen sollen. Als allein weiln die wenigen H. Jesuiten zwene und zwene Herrn Franciscaner mit informiren und Beicht hören, überaus grosse Mühe und Arbeit haben, wir entgegen nichts bei Handen haben, damit die arme nothleidenden Herrn in etwas möchten recreirt werden in dieser schweren Zeit. Ein Guettel und zwene Häuser nach Macasius und Johann Tiether, welche zuvor emigrirret truziger weis, wieder hereinkommen, itzt wieder halsstarriglich ausgezogen sind, solche Felligkeiten beiderlei Herrn Geistlichen pro adjuto di costa kommen. Wir

¹⁾ Viz tamtéž str. 399.

²⁾ V archivu místodrž. listina ze dne 15. června 1635.

verhofften sonst nicht, dass einige Bürger sich der Religion halber von hier begeben werden, ausser Andres Frischeysen, welcher weilm er sammt seinem bösen Weib (deren der arme in allem folgen muss) simpliciter abgeschlagen hat catholisch zu werden, haben wir ihm 14 Tag zur Emigration gegeben. Worüber er den zwene Tag also bestürzt ist, als ob er von Sinnen kommen wollte, er mag seinem Weib und seiner Widerspenstigkeit klagen. Wir haben besten Glimpff nicht gespart und ist gar nicht rathsamb, denn ein solch unreines Schaff unter der Hertt gelitten werde.

Uff unser freundlich ersuchen ein Rath uffm Rathhaus haussuchung gehalten, hier eine schöne silberne Monstrantz, silbernes Kreuz mit haythumben, silbernes Rauchfass und etliche schöne Kelche sammt etlichen vielen schönen und gemeinen Messgewandt befunden, welches die Lutherischen eine lange zeit der Kirchen vorenthalten. Die Egerer haben solche dem vicario als parocho cum beneficio inventarii eingehändigt. Und ist das hochheilige Fest Corporis Christi vor 8 Tagen in der Stadt mit solcher Solemnitaet gehalten worden, dergleichen innerhalb 5 Jahren allhie in Eger nicht geschehen. Der Allmächtige verleihe seinen Segen weiter!“

Titéz komisaři psali dne 12. srpna 1635, jak následuje¹⁾: „Der bürgermeister Paul Junkher nach seiner ankunft aus Wien ärgerliche Reden führe, als ob es kaiserliche meinung und Wille nicht sei zu reformiren, die Commission illudiret und schmähet, es möge desshalb Assistenz geleistet werden. Den 29. November 1636 sind schon alle verheirateten Männer katholisch, ledige noch nicht alle, ebenso wenig alle Frauen, welche Praedicanten nachlaufen. Am ärgsten geberden sich jene Frauen, deren Männer katholisch geworden. Desshalb solle eine kais. Verordnung gegeben werden für Eger, dass die Unkatholischen kein Gewerbe treiben, ihre Kinder nur in katholische Schulen schicken, alle an Sonn- und Feiertagen die Kirchen besuchen sollen. Der Adel in der ganzen Umgegend ist unkatholisch mit Ausnahme des Veit Diedrich von Steinheimb, ihm gegenüber ist schwer zu handeln.“

Luteráni Chebští chodili na služby Boží protestantské do Hohenberka a Schoenberka za hranice, proto poručila r. 1637 městská rada, aby hohatši, budou-li přistížení, platili 25 až 50

¹⁾ V místodrž. archivu listina ze dne 29. listop. 1636.

tolarů, chudší aby trestáni byli na těle. Zejména obyvatelé městyse Redwitze, který k Chebu přivtělen byl, chodili ještě r. 1640 do Brodту a na jiná místa k predikantům. — Jesuité byli mezi tím časem nad míru činni. R. 1643. převzali a administrovali některé venkovské fary, jako *Albenreuth*, která fara administrátorovi P. Janu Rohrwolfovi byla r. 1646. od p. hrab. Leopolda z Reinsteina úplně přenechána. R. 1644. byli z Chebu posláni missionáři do Falknova, kteří 500 akatolíků obrátili. R. 1645. bylo v Chebu 16 Jesuitů, kteří konali služby Boží nejen v městském farním chrámu P., ale také v *Haslavi*, v *Lomech horních*, v *Trebendorfu* a v *Treunizi*. Také fara *Kinsbergská* a *Kinzvartská* svěřena Jesuitům, ona od Wolfganga Elbognera z Unterschoenfeldu P. Jiřímu Helmreichovi, tato od Lothara svob. p. Metternicha Jesuitům P. Jindřichovi Kornovi a P. Vavřinci Molitorovi, kteří mnoho poddaných na těchto statcích ku víře katol. obrátili. Také ve *Falknově* a v *Jindřichovicích*, které statky hrab. Nosticovi náležely, súčastnili se Jesuité v missiích ¹⁾.

Roku 1647. zmocnili se Švédové Chebu; evangelíci pod ochranou švedského plukovníka Wrangla hned uvedli své predikanty do kostela sv. Mikuláše. Po uzavření míru usiloval falckrabě Karel Gustav, aby se protestantům Chebským starých práv a privilegií dostalo, ale pozůstali predikanté vedli si tak rozpustile, že o vánocích r. 1649. katolické služby Boží schválně rušili, s ostatními okolními predikanty v Aši a v Liebensteině poddané veřejně proti císaři popouzeli, že Ferdinand III. na prosbu městské rady Chebské a svých tajných radů Trautmannsdorfa, Slavaty, Martinice, Kolloreda, Auersperka, Valdštýna, Kurza a Gebharda 15. ledna 1650 poručil, aby predikanté přinuceni byli opustiti ve 24 hodinách Cheb i zemi českou. Přívrženci jejich směli sice v městě zůstat, ale veškeré schůzky jim byly zakázány.

77. V A š i.

I v městysi tom nastal po r. 1627. poněkud obrat k lepšímu. Pánové Zedvičtí povoláni byli do Chebu a zde předloženy jim rozkazy císařské o predikantech a reformaci katolické.

¹⁾ Tomáše Bílka zhora uvedené pojednání str. 401. a 402.

Vrátivše se domů, zvěstovali přátelům svým vůli panovníkovu. Po té ustanoven byl dne 28. září 1628 na místo luteránského kazatele při kostele sv. Ludvíka P. Kašpar Degemajer ze řádu křížovnického katolickým farářem. Jak nehrubě naklonění mu byli pánové Zedvičtí, z toho jest vidno, že po dvou letech opustil faru svou, dne 24. března 1631. Lid zajisté navyknuv volnějšímu životu a svobodě u výkladu slova Božího, nelnul více k náboženství katolickému, zanedbával bohoslužbu a stranil se duchovního správce svého. Po odchodu jeho zůstávala fara Ašská neobsazena po 18 let, až teprve r. 1649. svěženo bylo řízení její luteránskému kazateli. Mezitím namáhali se protestantští zemané v okrese Ašském ze všech sil, aby zmařili veškerý výsledek reformace katolické na statcích svých. Nejprve ovšem utekli se ke knížatům Saským a Braniborským, snažně je prosíce, aby přimluvili se u císaře za shovnění a později dokonce za svobodu vyznání Augsburského. Císař Ferdinand divě se žádosti té, vyšetřovati dal r. 1637. pohnutky v prosbě mu předložené a tázal se: V čí zemi leží Aš, zdali platí zemské daně v Čechách obvyklé, či jest lénem pánů zahraničných? Odpověď na tyto otázky nebyla na prospěch žadatelův. Aš a okolní dědiny patřily ke kraji Chebskému a byť neplatily správně daně zemské, byly přece toliko osobním lénem majitelů jejich a proto podrobeny byly zákonům, jež vázaly obyvatele země České vůbec a kraje Chebského zvláště. Ferdinand horšil se nemálo, an doslechl, jak se věci mají, pokáral knížata říšská za nespravedlivou a strannickou přimluvu a hrozil pánům Zedvičtům nemilostí svou a zábavou statkův, jestliže nepoddají se reformačním dekretům jeho. Proto vyčkávali pokošení zemané příhodnější chvíle a bojíce se trestu, neobsazovali fary luteránskými kazateli.

Když skončena byla 30letá válka, za které navštívili Sasíci okres Ašský a hubili Chebsko a když v míru Westfalském na sněmě v Münsteru r. 1648. odbývaném uklízely se spory náboženské, bylo mimo jiné ustanoveno, aby v říši Německé převedlo se vše na míru r. 1624, to jest města a osady, které již tenkrát byly oddány protestantismu, nechať i na dále požívají svobody té, ostatní pak pozbaveny budtež výhody podobné. Lenní páni Ašští, ačkoliv nemohli pojeti býti v ustanovení sněmovní, jsouce poddanými Českými, radovali se srdečně a děkovali za ně markrabím Braniborským, dokládajice, že i oni patří bezprostředně k říši a smějí tedy požívatí výhod

pánům říšským udělených. Ježto pak roku 1624. byla Aš již městysem protestantským, obsadili opět faru i kapláňku dvěma, jak praví, zručnými kazateli. Sotva že se donesla zpráva toho do Prahy, hrozila vláda zemská, že potrestá zvlí nepoddajných zemanův a vyšle zvláštní komisi vyšetřovací do Aše, aby učinila přítrž další libovůli jejich. Avšak hrozba ta splněna nebyla. Obyvatelé městyse Aše a 18 okolních dědin setrvali ve víře neprávem jim vnučené, obzvláště když císař Karel VI. uznal r. 1738 práva protestantských duchovních jejich a dcera jeho Marie Terezie ve sporu o svrchovanost zemskou s pány Zedvicí prohlásila dne 16. února 1757, že oni a jejich nástupci lenní nemají rušení býti ani u svobodném vyznání náboženství konfesse Augsburské, ani že se jim nemá klásti žádná závada u vykonávání práv jejich církevních a kostelních.¹⁾

79. V Sušici.

Jan Kavka starší z Řičan a arciděkan Krumlovský byli tu zřízenými komisaři, děkan Herrmann Sušický a přidani mu k ruce otcové ze řádu jesuitského přejali vůdcovství vlastní reformace²⁾. Ačkoli přislíbovali všichni sousedé, že nebudou klásti odpor víře katolické, dostavil se toliko purkmistr a několik osob radních ke zprávě Boží a přijímali velebnou Svátost pod jednou způsobou. I všichni téměř obyvatelé venkovští stáli k vůli a poslušnosti komisařův. Farář Kašperskohorský (Bergreichenštyňský) Adam Sustius stížil nemálo reformaci tím, že věřícím z kalicha píti podával. Sebral totiž drobtý, kteréž při oběti mše sv. odpadly od Těla Páně, shrnul je do jiného kalicha na oltáři postaveného a obmyv ruce nad ním přísluhoval kalichem přítomným věřícím³⁾. Neobvyklým způsobem tím nemálo po-

¹⁾ Srvn. „Blahověst“ z r. 1882 na str. 376. n.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 9. ledna 1629.

³⁾ Ve staré církvi a sice skrze celých jedenácte set let, křesťané pravověrní přijímali večeti Páně pod obojí způsobou chleba i vína, ač vedle toho obecného obyčeje vyskytá se jako výjimkou také přijímání pod jednou způsobou a to buď samého chleba s nebo samého vína. Tak nosíval k nemocným kněz toliko posvěcený chleb a zase naopak takovým nemocným, kteří by nic suchého polykati nemohli, bylo dovoleno vlíti do úst eucharistií, tedy patrně jen způsobu vína. Nemocným a dětem podávány bývaly také obě způsoby zároveň, totiž posvěcená hostie namočená v posvěceném víně. Tento obyčej

horšení byli obyvatelé venkovští okresu] Sušického a vyhýbali se chrámu Páně, ačkoliv dříve ochotně obcovali službám Božím. Nový děkan Jan Struthius toužil na to u komisařův, že sotva tři neb čtyři sedláci přišli ke zprávě Boží o Velikonočních svátcích r. 1635., kdežto z města vykonalo 464 věřících sv. zповěď.

79. Katolická reformace na některých panstvích českých.

Na panství *Náchodském, Opočenském, Novoměstském a Smiřickém* byli jinověrci dosti zatvrzeli, kteří požadovali býti oddávánu a počestně pohřbívánu, ačkoliv nechtěli přijímati

---

počal se záhy rozšiřovati, takže někde i v kostele vůbec věřícím tak podáváno; již synoda držaná r. 875. ve městě fečeném Braga (nyní v Portugalích) dí, aby každá způsob se podávala zvlášť. Tento obyčej toliko původně u nemocných připouštěný a nařizovaný, šířil se v 11. stol. znova skutečnou praxí vůbec při přijímání i v kostelích. Pročež proslulá synoda Clermontská r. 1095. znova nařídila, aby krom zvláštní potřeby podávalo se „než tělo zvlášť a krev taktéž“. Podobným způsobem nařídila i synoda Londýnská r. 1175. Avšak v těchto časích šířil se již v západní církvi obyčej přijímání pod jednou způsobou a sice chleba. Obyčej ten nebyl uveden žádným obecným zákonem, vycházejícím od papeže nebo od oekumenického sněmu, a nebyl obecně schválen, než až teprva v Kostnici r. 1415. Pomíjení kalicha vcházelo v obyčej po různu, a nikoli všude zároveň. Také na přechodu od přijímání pod obojí ku přijímání pod jednou lze rozeznati jisté *prostřední stupně*, jež tu a tam některý čas byly v obyčeji. Tak byl v řádě cisterciáckém starý obyčej, že kněz přijav tělo a krev Páně, nechal něco krve v kalichu, do něhož pak nalilo se prostého vína, aby laikové z toho pili. Vyskytá se také obyčej, že laikům po přijetí posvěcené hostie podáno k pití *vino nesvěcené*. Víno toto dávalo se k pouhému zapití, jak svědčí synoda Kolínská nad Rýnem z r. 1279. Tomáš Štrasburský, jenž zemřel v Paříži 1357, nasvědčuje tomu, fka: Laická osoba po přijetí těla Kristova není povinna přijímati krev, ale může požití vína nesvěceného. V Čechách zbožné hloubání M. Matěje z Janova o tom, jak spasitelné účinky má požívání večeře Páně a že jest rádnó často ji přijímati, vedlo nástupce jeho k uvažování, jak ta svátost byla ustanovena a v prvotné církvi přijímána; z toho pak uvažování vzešla u Husitů obnova podávání pod obojí způsobou. V pozdějších časech znamenáme nenáhlý návrat od přijímání pod obojí ku přijímání pod jednou tím, že kněz drobtu z posvátné hostie do kalicha sebral a je obyčejným vínem polil a pak lidu místo krve P. podával, jako výše jmenovaný farář Sušický aneb docela jen ablucl věřícím přísliboval. Viz Dr. Kalouska: „O historii kalicha v dobách předhusitských“. V Praze 1881.

večeři Páně pod jednou způsobou. Komisaři a vůdcové k reformaci zřízení upadli v nebezpečnoství života, neboť v předposti velikonočním ztropen byl pokřik veliký a zjevné pozdvížení proti vyslancům arcibiskupským. Jak později o tom řeč bude činěna, zavražděni byli ukrutně od vzbouřencův dva vůdcové duchovní Matěj Burnatius ze řádu Ježíšova na Rovensku a Kamillus, člen řádu sv. Benedikta. V končinách svrchu jmenovaných po delší dobu pracoval neunavně na díle reformačním P. Adam Kravařský, horlivý dělník ze řádu Ježíšova, který slynuv života svatosti, tu i jinde získal 32140 jinověrců více v pravdě Kristově a uvedl je do lůna sv. církve katolické.

80. Na veškerých *panstvích klášterních a statcích, které patřily pánům katolickým*, jako bylo panství Smečenské, Teplské, Osecké, Plasské a Vyšňobrodské, nezapustily bludné nauky tak mohutných kořenův a proto reformace náboženství katolického nebyla tak pracná a obtížná jako jinde. Obstarávali ji opatové jednotlivých klášterův ústy a příkladem jednotlivých podřízených řeholníkův, kteří za nedlouho dovedli obnovu náboženskou k žádoucímu cíli a konci.

81. Na panství *Řečickém a Velhartickém*¹⁾ obzvláště ženy překážely dílu tomu a nedávaly se pohnouti ani napomináním ani prosbami ani dobrým příkladem a nerady přistupovaly ke stolu Páně, prolévajice mnoho slz a rukama lomíce, dávaly nelibost svou na jevo. A nebylo také divu, vždyť sám majitel zboží Velhartického pan Jan Roznata Vrtba byl a zůstával v bludu svém.

82. Na panství *Budyňském* všichni do jednoho muže přijali svátost pokání a dali se posílit chlebem nebeským ve Svátosti oltářní²⁾. Poddaní Libochovičtí přistoupili všichni mimo několik málo osob k hodům Kristovým. Pracovaliť tam na spáse duší křesťanských kromě vůdců reformačních tři správcové duchovní Matouš Erinaceus Libochovický, Václav Slanina na Křešíně a P. Daniel v Klapích. Brozanští nemohouce se dosouditi vlastního pastýře duší, podrželi si vůdce duchovního ze řádu jesuitského. Na statcích kláštera Doksanského, které již tenkrát hleděly k opatství Strahovskému, přijali všichni dospělí sv. svátosti.

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 29. března 1628 a 16. července 1629.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 29. července 1629.

83. V Chrudimi¹⁾, na Mělníce a některých jiných městech.

Když vzdálili se komisaři z města, byli všichni sousedé katolíci, vyjímaje toliko 30 osob zběhlých. Děkan Chrudimský Appian de Milego poručil vsaditi do žaláře jakéhosi predikanta, člověka nevzdělaného ale v přesvědčení svém stálého. Jinověrci však z venkova zajatce tajně navštěvovali a živili. Chrudimané hověli rádi zvyklosti, že na zasvěcené svátky, jako o Nanebevzetí Panny Marie, kdy hlučná pouť se u nich slavivala, odbývali výroční trh, ve dni postní nezachovávali příkazu církevního a málo dbali o služby Boží. Komisařům bylo tedy uloženo, aby nepřistojné zvyklosti ty přetrhli²⁾.

84. *Mělničti* z veliké části ba skorem všichni obrácení byli k náboženství katolickému skrze komisaře a přimluvami otců ze řádu Ježíšova utvrzení byli v pravé víře. R. 1630. napočítáno bylo těch, kteří neobmeškali zpovídati se v čas velikonoční v Mělníku 1496, v osadě Štelské a Skrebické (?) 506, v klášteře sv. Vavřince pod městem Mělníkem 133, v chrámu Páně Hrobčickém 152, Řepinském 160, Chluminském 71, Vrbenském 51, Liblickém 17. Celkem tedy bylo na panství Mělnickém 2778 katolíkův³⁾.

85. *Mostečtí* vzdorovali ze všech sil reformaci; uchvátivše statky kostelní, nechtěli se k tomu znáti, aby je navrátili, vzpěchovali se přijíti ke zprávě Boží a přijímati velebnou Svátost Těla Božího, nesvětili svátků kostelních. Za tou příčinou dovoňoval se děkan jejich a vůdcové pomoci vojanské⁴⁾.

86. Osadníci *Dušíčtí* byli lidé od pravé víry dokonce převrácení, neboť i tenkrát na bludech trvali, když o nicotě jejich byli dostatečně přesvědčeni. Tak o nich píše reformační komise. Nesvětili svátků katolických, uctivali hlučně památku Jana Husi a Jeronyma Pražského, v sobotu podvečer hodovali a od literátův svých dávali si zpívat. hymny protestantské a písně složené na potupu katolických věřících. Vůdcové k obnově náboženské zřízení dopsali do Prahy, že na pokoření obyvatel nezbytně potřebí bude vojínův⁵⁾.

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 24. června 1628.

²⁾ V archivu arcib. list. ze dne 10. července 1630.

³⁾ Tamtéž listina ze dne 18. dubna 1630.

⁴⁾ Tamtéž list. ze dne 22. srpna 1631.

⁵⁾ V archivu arcib. listina z r. 1635.

87. Měšťané *Turnovští* a z *Mnichova Hradiště* vychovávali si 24 predikantův, když odešli od nich komisaři. Kazatelové ti potulno tékali po sousedních dědinách, ukrývali se na horách a v lesích, oddávali své přívržence, křtili, hlásali bludařské nauky a přisluhovali večerí Páně vedle způsobu protestantského. Obnově náboženské špatně se dařilo. „Pokrytci přijímají sice svátosti církevních“, tak dokládali missionáři ze řádu Ježíšova, „avšak činí tak proto, aby zhoštění byli posádky vojanské. Nezbyvá než aby vojínové se vrátili, jinak celé dílo a namáhání naše na prázdno vyjde. Mnichovští příklad sobě berou od Turnovských a i po vykonané reformaci pevně stojí k bludům. Sotva kde bylo by lze naléztí podobné farnosti jako jest Mnichovská, neboť farář u nich jest takorča pouhým hercem, z tisíce osadníkův sotva 30 jich přijímá sv. svátosti.“ Proto také žádá si farář, aby v brzku zbaven byl svého úřadu a na jiné místo se dostal. Jak ze všeho vidno, nevedlo se missionářům valně, poněvadž v zápětí jejich bylo vojsko. Vojskem přiváděti ku přesvědčení jinému, jest velmi nebezpečno. Proč pak se tentýž český lid dal obrátiti sv. Cyrillu a Methodějovi na víru a dosti snadno?

88. Bludařské knihy překážkou reformace katolické.

Když radové císařští ve Vídni toho zkusili, že na největší překážku reformace jsou bludařské knihy, přimlouvali se u císaře, aby vydal rozkaz o ničení knih kacířských. Arcibiskup totiž byl příliš zaneprázdněn mnohými jinými starostmi, nežli aby sám čeho mohl naříditi o škodlivých knihách, ačkoliv jemu vlastně to bylo zanecháno. Císař tedy sám prohlásiti dal v Praze dne 10. května 1628 ¹⁾ rozkaz, aby knihy ve kterých postižena budou klamná učení odporující sv. jedině pravému náboženství katolickému a bludy nesčíslné, jako jsou postilly, modlitební knihy, jednotlivá kázání buď rukopisná buď tiskem vydaná, pojednání bludařská, byly vyhledávány u poddaných skrze určité k tomu právem zřízené osoby, aby donášely se na místo vykázané a buď hned pálily, buď v knihovnách klášterních ukládaly. I zapovídalo se zároveň knihy ty a jim podobné, pokud uvodí se jimi hana na náboženství katolické, čísti aneb

¹⁾ V archivu místodrž. list. ze dne 10. května 1628.

tisknouti a kdo by nedbali zákazu toho, buďtež stížení přísným a neodvratným trestem.

Výnos císařský právě řečený zavdal podnět mnohým výčitkám a neustálému hanění katolíkův. Každý rozumný a soudný člověk musí ovšem doznati, že za vše, co činil Ferdinand II., nemůže býti církev katolická zodpovědnou. Znalec věci uznati musí spolu, že nikoliv tak doba kališnická jako spíše doba ona, ve které vzmohl se protestantismus v Čechách, neplodna byla na spisy jadrnějšího obsahu. Ve knihách nebyly snad uloženy poklady vědění lidského (*inter arma silent Musae*), neboť knihy vědecké o právech a lékařství, které ani nedotýkaly se poměrův a záležitostí náboženských, neutrpěly tenkrát pohromy ani té nejmenší. Naopak knihy pokutě propadlé, jakož dovoditi lze ze seznamu jejich a vlastního náhledu v knihovnách klášterních, byly překlady luteránských traktátův, jak tenkrát vydávaly se v zemi Saské, traktáty *de controversiis fidei articulis*, překlady luteránských biblí, hanopisy a potupná skládání o papežích a církvi katolické, kterými popuzovali se poddani a naváděli k boji proti církvi a ke zradě nad vlastní a národem. Podobně přepjat jest počet řečených knih; ba nezdá se nám jinak, než jakoby lidé, kteří tak rádi plýtvají miliony, neměli pravého ponětí o hodnotě obdobného čísla toho. I prostředek tento nebyl zcela vhodným, poněvadž ještě více rozjítřil obyvatele jinověrecké.

Mnozí páni i měšťané samochťice zničili knihy své, jako to známo jest o hraběti Náchodském a jiných šlechticích, kteří přešli do tábora katolického.

Dále nutno poznamenati, že neměl tenkrát obecný lid v rukou knih vědeckých, nýbrž spíše bible, postilly, jak často se těmi spisy chlubivali. Že ty a jim podobné knihy byly kaženy, pokud zlehčovala se jimi vážnost církve sv., na jevo jde z výnosu císařského. Největší bezpráví páchají tedy na katolicích ti spisovatelé, kteří obviňují je z toho, čeho dopustili se Švédové a Sasové, když zavolání byvše od jinověrcův do Čech, veliké množství knih tu odcizili a ze země vyvezli.

89. Obnovení výnosů reformačních.

Když pak jinověrci, jakož svrchu byli jsme toho očitými svědky, odporovali komisařům, dal Ferdinand II. prohlásiti dne 24. června 1628 edikt¹⁾, ve kterém obnoveny byly výnosy

¹⁾ V archivu místodrž. listina ze dne 20. a 24. června 1628 datum v městě Znojme.

reformační minulého roku proto, že mnozí nenáležitě povrhli otcovskou péčí jeho a nechtěli se dáti obrátiti, ba ani dosti malou nadějí nedělali, že by kdy uposlechli a poručil císař, aby příkaz nově vydaný vyplněn byl zevrubně bez ohledu na osobu lidskou. I vrchní komisari obdrželi nový návod v ten rozum, aby všichni jinověrci v jednotlivých okresích obesíláni byli a postavili se před komisaře reformační a od nich napomínáni byli, aby přijali víru katolickou. Kdo neuposlechne neb se nedostaví a bude jisto, že se nechce dostaviti, tomu vzkážou komisaři jménem císařovým, že musí prázden býti království Českého a všech zemí, které svazkem státním k němu přináležejí, a to v šesti dnech po sobě zběhlých tak, že první lhůta položena do dne třetího, druhá do pátého a den poslední bude i konečnou neodkladnou lhůtou odchodu. Kdo ani potom neodejde, propadá osobou svou v žaláři a jiných přísnějších pokutách. Veli telové vojska buďtež vždy hotovi přispěti na pomoc komisařům. Kdož pak se dostaví, volní jsouce dáti se poučiti a skutkem na jevo dají, že hotovi jsou odřici se bludův a přijati víru katolickou, buďtež laskavě přijati, *nechať se jim dá za učitele ten, koho si sami oberou*, svšak lhůta jim propůjčená nesmí býti delší měsíce, čím kratší bude nežli měsíc, tím lépe. Učitelové ti podávejtež každého téhodne nebo lépe dvakráte do téhodne věrohodnou zprávu komisařům reformačním, kterak pokračuje dílo jejich. Co se tkne vdov, pokud se nepřihlásí k náboženství katolickému, nelze jim svěřovati, aby vychovávaly dítky, aby vládly poddaným a spravovaly statky své, nýbrž povinnosti ty vloženy budou na osoby věrné katolické. Všechny dítky i sirotci *nechať* vychovávají se v náboženství katolickém. Vdovy, které by i samy zůstaly oddány vyznání jinověreckému i rodinu svou a jiné osoby příbuzné k tomu by měly, buďtež vyhostěny ze země, dříve nežli uplyne lhůta všem ostatním daná. —

90. Stěhování se jinověrců ze země.

Nedlouho po bitvě na Bílé Hoře odešlo ze země České 12 tisíc osob, jež dílem k tomu přinuceny byly, dílem samy o sobě tak učinily. Neseme to těžce a upřímně toho želíme, neboť mezi vystěhovalci bylo mnoho mužův učených, vzdělaných a urozených, ze země vynášely se odchodem jejich potřebné peníze, království bylo připraveno o značnou část obyvatel a za hranicemi povstávali nepřátelé vlasti, neboť vyhnanci a vystěhovalci napojeni byvše, jak ani jinak nemohlo býti, nená-

visti proti císaři, přimlouvali se u cizozemcův, aby způsobili převrat v Čechách a vše na starou míru převedli. A předce nebylo nic žádoucnějšího nežli, aby zasvitli vlasti naší tak těžce zkoušené a zubožené dnové pokoje a blahobytu. V zemích protestantských, jako jest Dánsko, Anglie a Švédsko, vedli sobě jinověrci mnohem krutěji proti katolíkům tak, že pod hrdlem bylo zapovězeno meškati u nich v zemi a kdo byl polapen, propadl bez litosti hrdlem svým. Tak přísnými tresty nepfikročilo se nikdy v Čechách, ale co naplat, vyhnanství zůstává vyhnanstvím a jest v něm těžko chléb jisti. Mnozí z vyhnanců hladem a zimou skutečně zahynuli. Vyhnanství, kterým pokutováni byli r. 1623. bylo spíše trestem zrady a odboje nežli trestem vyznání náboženského.

Právo, aby se nespokojenci stěhovali ze země, propůjčeno bylo teprve r. 1628 a hledělo především k protestantským poddaným, poněvadž pánové vystěhovali se již dříve před tím. Všech emigrantův počítá se za všechna leta po bitvě Bělohorské 36 tisíc rodin, počítaje v to 185 rodin šlechtických. Poddaní používali výhody stěhování se do cizích zemí, a to nejenom proto, aby setrvati mohli při náboženství, nýbrž že tím i osvobození byli od poddanství, buďže penězi se vykoupili u pánův svých, buďže tajně a bez vědomí jejich uprchli. V Čechách zajisté byly poměry poddanství dosti obtížné pro sedláky, svazek mezi panstvem a nevolníky byl mnohem tužší, nežli v sousední zemi Saské¹⁾. Protestantská knížata přijímala ráda vystěhovalce a vyhnance, nikoliv snad proto, že byli stejného náboženství a snášeli příkoří pro viru, nýbrž spíše, že území

¹⁾ Jak se nejen vesnicané, ale i měšťané poddanství báli, viděti z pamětní knihy Slanské, které město, když se nemohlo ze zástavy vybaviti, dáno v poddanství panu Jaroslavu Bořitovi Martinicovi dne 30. srpna 1638. V pam. knize Slanské stojí psáno: „Čeho jsme se od dávných let a časů všichni obávali a strachovali skrze mnohé anežnosti, pečování, jednání a nemalých outrat na to vedení, aby tomu spomoženo býti mohlo; toho když možné nebylo dojíti a to nijakž minouti nemohlo, již se vykonalo. V čemž, o Bože věčný, račiž nás sám posilovati a ve své božské ochraně míti a jestli v tom vůle božské velebnosti tvé rači býti, vyvobození zase učiniti, skroušeným srdcem tvé božské velebnosti prosíme.“ Pak následuje epigramm:

„Quae fuerat Slanae libertas ante vetusta
Jam subit, oh miserum subditionis onus!
Sed quoniam viribus nullis succurrere tanto
Haud valuit statu, tu Deus ipse Juva.“

jejich nebyla dosti zalidněna a tak mnoho získala novými pilnými osadníky z Čech přicházejícími, kteří přinesli sebou dostatek peněz a byli vzdělanější nežli mnozí tuzemci. Snadno se mohl vystěhovati ten, kdo všecko své zboží sebou nesl, obtížnější byl odchod osob, které těšily se v zemi statkům nehybným. Císař sice usnadnil prodej majetku, prodlužoval lhůtu k prodeji určenou, což uznávají sami protestanté. Z počátku prodávaly se statky snadno a výhodně, než když rostl a se množil počet těch, kteří stěhující se neb bezděky opouštějíce zemi, na prodej měli domy a pozemky, nedostávalo se kupcův a jestliže přece tu i tam se vyskytli, nehrubě mnoho peněz podávali. I v tísní té ukázal se císař lepším nežli panovníci protestantští vůči svým katolickým poddaným. Ferdinand II. přivolil totiž tomu, aby zvolili si zástupcem muže katolického buď příbuzného buď cizího, komu by úplně důvěřovali, že spravovati a ošetřovati bude majetek nepřítomných držitelův. Dluhy ovšem musily býti splaceny, jakož spravedливо a slušno bylo.

Nebyla to také alespoň u některých náklonnost a láska k víře, co pudilo mnohé vystěhovalce z vlasti, nýbrž podnět k tomu zavdalo cosi jiného. Království České přivedeno bylo tenkrát na velikou bídu a chudobu, kdežto ukazovala se naděje, že v zemích sousedních naleznou noví obyvatelé snaduější výživu a vychování, když potřeby životní mohou si za laciný peníz opatřiti. Výnosy císařské zbavovaly práva měšťanského a výsad s ním spojených jinověrce, ba ani toho se jim nedopouštělo, aby mohli se řemeslem živiti. Což tedy divu, že mnozí toto jednání těžce nesouce odešli, aby dokázali císaři, že nestojí o jeho milosti, aby za náboženství vykupovali si svobody a práva občanská. Co jeden učinil, zalíbilo se v brzku i jiným, že následovali bezděky příkladu jeho. Tak se stalo, že v zástupech po 60—70 hlavách z jednotlivých měst pryč se ubírali. V brzku ovšem želeli přenáhlení svého a rádi by se byli navrátili, neboť málo toho našli v cizině, čeho hledali, ba i toho se jim nedostávalo, co doma opustili. Kurfirst Saský byl největším ochrancem a rozhlášenou záštitou vystěhovalcův, ačkoliv ani on ani předkové jeho neměli pravého ponětí o snášlivosti náboženské, jakož často příklady to doložili. Všecky jeho pokusy, aby pohnul císaře shovívati protestantům a povoliti návrat exulantův do Čech, neměly žádoucího výsledku¹⁾.

¹⁾ V archivu místodrž. list. ze dne 1. června 1620.

91. Císař Ferdinand II. byv o tom zpraven, že mnozí vystěhovalci rádi by se vrátili a předstírajíce rozličné důvody, za milost tu prosí, vydal list¹⁾ dne 1. června 1629., ve kterém stanovil jisté podmínky návratu, avšak všeobecný návrat nijak povoliti nechtěl. Podmínky řečené byly asi následující: Kdo chce se navrátiti, nechať prosí císaře za dovození, oznámi příčinu své žádosti a slíbí, že se dostaví ke komisi reformační, jakmile vkročí do své otčiny, že se dá poučiti od duchovních vůdcův, kteří za tím účelem byli zřizeni a jak přesvědčí se o pravosti náboženství katolického, přijme je za své, a potom ať zůstane v zemi. Jestliže tak učiniti nehodlá, nechať ihned prázděn jest vlasti, jakmile dojde lhůta jeho²⁾. Ježto pak přemnozí prosili za milost návratu, udělil císař listem svým ze dne 4. srpna 1629 pravomoc vrchním 4 komisařům, aby sami propůjčovali vystěhovalcům povolení návratu do země. Mnozí emigranti, dílem aby hledali podporu v nouzi své, dílem aby popuzovali věrný posud lid proti vrchnostem jejich, vraceli se tajně do vlasti své, nevyprosivše si žádného dovození. Tak činili nejvíce kazatelové protestantští. Císař poručil, aby takoví zběhové ihned byli polapeni a do bílé věže Pražské vsazeni.

Navrátiti se z vyhnanství do rodné země, dovolovalo se hlavně za tou příčinou, aby vystěhovalci spořádali záležitosti domácí³⁾ a prodali statky své, pokud ještě nepřešly trhem do rukou a držení nových majitelův. Císař opětně ujišťoval, že nechce míti ze jmění vystěhovalcův ani halěře. Obyčejně dopouštělo se pobytu v zemi čtyři neděle, jakož právě ve výnosu nedávno řečeném tak dlouhá lhůta poskytuje se poddaným hraběte Thuna. Jestliže vystěhovalci navrátivše se nebyli hotovi za ten čas a neprodali svého zboží, ustanovena byla veřejná dražba a při ní prodalo se tomu, kdo nejvíce podal a co zby-

¹⁾ V archivu místodrž. list ze dne 1. června 1629.

²⁾ Tak čteme v listu v arcib. archivu ze dne 1. srpna 1630: „Emigrant Jakub Kršovský žádá místodržitele České, by směl za příčinou uspořádání svých a své manželky věcí na 6 téhodnů do měst Pražských se vypravit. „Jak bych pak se do měst Pražských dostal, chci se před Jich Milosti pány komisaře postavití a budu-li moci poučen jsa v srdci svém seznati náboženství katolické pravé, odporen býti nechci. Neseznám-li je pravým, po 6 uplynulých téhodnech se vyhostím.“

³⁾ V archivu místodrž. listina ze dne 4. března 1630.

valo po splacení dluhův, zasýlalo se vystěhovalcům. Když příkaz císařský hledící k návratu a prodeji statků vyšel dne 25. září 1630, poručil císař, aby ti, kteří neprodali statkův svých a neustanovili na dále zástupce či plnomocníka, pozbyli majetku svého, kterýžto pak připadl pokladně panovníkově. Co pak se týkalo hotových peněz, ustanoveno bylo resolucí císařskou ze dne 30. května 1631, aby zůstávaly v zemi. Jinověrci pak těžili z nich zákonitě roční důchody, avšak jenom tehdá, když plnomocník jejich mohl dokázati, že majitelové hotovostí těch nezdržují se v zemi¹⁾. Všichni ti, kdož přechovávali soukromí jinověrce, měli přísně býti trestáni²⁾.

92. Čechové vystěhovali se do Saska, do města Perna, Drážďan, Lipska a j.; do Holandska zvláště mužové učení odešli; do Švédska, kam pozváni byli od krále Gustava Adolfa, do Dánska, Polska, kde usadili se v městech Lešně, Vladavě, Baranově, Ostrorogu, Skokách, Lissé. Palatin Belský, hrabě Rafael z Lešna, Mikuláš Ray z Naglovic byli předními jejich ochranci. Nejvíce však nakloněn byl chudým vystěhovalcům kníže Kristof Radziwill, který štědrostí a laskavostí oslazoval dosti krušné dni jejich. Někteří pak zašli do Uherska na panství Puchovské a Lednické na pomezí Moravském, které v držení měl Jiří Rakocy, známý příznivec protestantův³⁾, někteří až do Sedmihradska se uchýlili.

93. Přemnozí z těch, kteří odešli do sousedního Saska, učinili nechvalitebný spolek a sice návodem Jiřího a Lacka Sekerky, Karla Pfefferkorna a jakéhosi Šťastného a překročující hranice vlasti své České, dopouštěli se v pomezních městech a vesnicích mnohého nepřístojného. Císař doslychaje o tom, poručil sesílití posádku vojenskou na ochranu měst Teplic, Ústí a Hrobů a žádal na volencovi Saském, aby přestupníky, kteří vedli si jako lupičové a i zločinů se docinili, poslal do Vidně a vzdáliv ostatní emigranty České od hranic Českých, popřál jim útulku v odlehlejších městech a dědinách Saských.

Vpád Sasův do Čech r. 1631.

94. Na nevýslovné neštěstí a zkázu vlasti naši obnoveny byly té doby hrůzy válečné ve Střední Evropě. Švédský král Gustav Adolf zastíraje bojechtivost svou láskou k protestantům,

¹⁾ V archivu místodrž. listina ze dne 30. května 1631.

²⁾ Tamtéž list. ze dne 12. a 20. března 1631.

³⁾ Posud nalézají se potomci Českých exulantův na statcích magnátův Turza z Illeshazy, Revaye, Nadasdyho, Niaryho a Višheleta.

prohlásil se za ochrance a obrance jejich a jal se válčiti s císařem Ferdinandem. Holandsko, Anglie, Francie, protestantská knížata Německá, Sedmihradsko a Turci strojili se k válce proti císaři. Vůdce císařského vojska Tilly zmocniv se města Magdeburku, poražen byl dne 17. září 1631 u Breitenfeldu od Švédův, kterým pomocné ruky podali Sasové, byvše neustále k tomu podněcováni od vystěhovalců Českých. I kořistice z vítězství svého, vnikli Švédové do Bavorska a Sasové do Čech¹⁾). Vedeni jsouce Arnimem vyloupili město Šluknov, usmrtili krutě tamějšího faráře katolického a zmocnili se Děčína i hradu jeho, Ústí, Roudnice, Litoměřic, Slaného, Mělníka a vsudy drancujíce a dědiny pálice, přiblížili se až ke Praze²⁾). Ze strachu před nepřítelem opustili mnozí hlavní město České, kardinál Harrach odešel, Josef Makarius, děkan metropolitní kapitoly vzal sebou korunu královskou a odznaky korunovační jakož i jiná drahocenná roucha kostelní. Královští místodržící, hrabě Michna, Albrecht Valdštýn a Baltazar Maradas, nejvyšší vůdce vojska v Čechách, nehodlali se dočkati nepřítele a opustili Prahu. Vojsko i strážcové bran městských uprchli před blížícími se

¹⁾ Pamětní kniha Slanská vypravuje: „V sobotu dne 8. listopadu přitrblo vojsko císařské prchající od Loun k Slanému. Odpočinuvše si, najedše se a místy zloupívše některé sousedy okolo 19. hodiny ku Praze vtrhli. Již pak následující pátek dne 14. listop. 1631 přitáhl lid kurfirsta Saského do města Slaného. Nadělali tu znamenitých a nenabytých škod na obilí, koních a jiných věcech. Za prvním zástupem postupovali další a v neděli na den sv. Klementa (23. listopadu) přitáhl do města pluk Klocingerův a nadělal mnohem větších škod nežli celá armada. Ve středu dne 14. ledna přitáhlo 80 vojínů kurfirstských vyslaných z Budyně, aby město proti Charvatům a lidu císařskému hájili. Nad tyto horších nebylo, nebo sami o sobě svědectví dávali, že jsou ďáblem posedlí a bohaprázdní. V sobotu v den sv. Timothea přitáhl druhý praporec vojínů kurfirstských do města a náleželi nejvyššímu wachtmistru Vilému ze Šenfeldu. Ten Šenfeld přes celou simu lidí ubohé trápil a obíral, co se mu líbilo bral, na Smečné hodiny zámecké, v kostele posítiv a jiná instrumenta, z Buštěhradu zvony, křtitelnici, svícny a jiné věci, na Kladně, Buštěhradě a jinde na kolika místech pánve z pivovarů, štěpy mladé a drahé ze zahrad panských, okolních, též v městě ze sousedských i vinné révy a mnohé věci, které nemožno vyčísti a to všecko do Němce posílaje, formany, sousedy dovozovati dal, ano i s tím vozův a koní tam nechati musili.“ — Šenfeld se uále jmenuje katanem. Podobně a ještě hůře trpěla jiná města česká. — Lacina: Paměti kr. města Slaného str. 168 a 169.

²⁾ Obšírně o tom vypravuje Pelzel Geschichte von Böhmen str. 766. a Beckovský v Poselkyni dílu II. svaz. 3. na str. 89. a nn.

Sasky, kteří dne 15. listopadu obsadili Bílou Horu a rozbili zde svůj tábor. Pražané nevědouce si rady, když město nepřitelem bylo obklíčeno a vojska císařského nebylo na blízku, jednali o mír s vůdcem Arnimem, který stále je ujišťoval, že nepřišel s úmyslem nepřátelským, nýbrž chce se ukázati přítelem země České.

95. Mezi čestnými podmínkami, o které obě strany se sjednotily, uvedeno bylo na prvním místě, že Pražané vzdávají se sice, avšak skutek ten že nemá býti nižádným způsobem na úkor J. M. císařské, poněvadž zůstanou věrni pánu svému. Vojínové Saští, až vpuštění budou všichni do města, nesmí nijak rušiti mír a poklid sousedův, aniž v čem ubližovati jim na hrdle nebo statech; žádný z nich nechať nedopustí se násilného činu proti kollejím, klášterům, katolíkům a osobám církevním, ať světským ať řeholním, neboť osoby ty považovati jest za nedotknutelné. Všichni císařští radové, rytíři a páni prosti budou břemen válečných, t. j. nebudou přijímati do domů svých vojáky Saské aniž je živiti; nesmí býti žalářem trestáni, nýbrž při povinnostech svých pokojně zůstaveni a zachováni a kdyby se jim vidělo za dobré, mohou se volně z města dále bráti. V sobotu dne 15. listopadu u večer Sasové majice klíče sobě odevzdané, vkročili do tří měst Pražských a spolu s nimi přišli i mnozí exulanti Čeští, jako Matyáš Thurn, pán z Roupova, Pavel Kaplíř, kteří chránění a podporováni byvše vojáky, zmocnili se domů i statkův svých, když byli držitele jejich z nich vypudili. Dne 20. listopadu přibyl sám kurfirst saský, potvrdil podmínky o vzdání se města a usadil se v paláci Lichtenštýnském. Sasové zmocnivše se přemnohých měst Českých, jako jmenovitě Chebu, Lokte, Falknova Žatce, Mostu, Kadaně, dále Brandýsa, Nové Boleslavi, Kolina, Poděbrad a Nymburka, kteréžto město do základu zničili, nedostáli slovům a slibům svým a olupovali mnohé domy Pražské.

96. Nedlouho po svém příchodu zmocnili se násilně kostela metropolitního sv. Víta na hradě a uvedli do něho kazatele, který hlásal tam bludné nauky jejich. Když pak kanovníci odpor tomu kladli, poručil kurfirst protestantům, aby opustili chrám sv. Vítský a uchýlili se do sousedního kostela Věch Svatých. Vlažní katolíci, někteří vždy novot žádostivi Čechové brali účastenství na službách jinověreckých a i zjevně odpadali k protestantům. Tím alespoň na jevo dali, jak neupřímně oddáni byli náboženství katolickému. Oproti tomu mu-

žové rozhodní a pravdy milovní, jako Ondřej Kocker a Eliáš Kolb hájili viru buď veřejně hlásajíce slovo Boží buď soukromými rozmluvami a nedali se zastrašiti ani přítomným nevlídným vojskem cizáckým, které dva tisíce panských i měšťanských domů věrolomně vydrancovalo. Horlivost a statečnost jejich utvrdila mnohé v dobrém předsevzetí, aby setrvali u víře i při hrozícím nebezpečnosti života.

97. Dne 22. listopadu, to jest za týden potom, co vpuštění byli Sasové do bran Pražských, viděti bylo v městě velmi mnoho exulantův, kteří konali nepřátelům služby válečné, skrývajíce se oděvem vojanským. Kazatelové protestantští zmocnili se farního domu při chrámu Panny Marie před Týnem. Z rady městské vysláni byli k nim čtyři zástupcové, aby se jich otázali, jakým právem obsaditi mohli stavení farní. Odvětili, že učinili tak na rozkaz hraběte Thurna, jmenovaného vrchního komisaře krále Švédského v Čechách a dokládali, že se nejenom farního obydlí nýbrž i kostela Týnského zmocní. Dne 29. listopadu přišli vysláni od predikantů k primasovi Starého města Pražského Františkovi Cortesiovi z Peregrinu a žádali na něm klíče kostela Týnského a to jménem tři stavů Českých, Tělo a Krev Páně pod obojí způsobou přijímajících. Moudře jim na to odvětil primas, že neví ničeho o třech stavech království Českého pod obojí přijímajících, žádost jejich že čelí proti podmínkám o vzdání se a proto že bez výslovného rozkazu kurfirsta Saského něčeho podobného učiniti nesmí. O den později první neděli adventní po jitřních službách Božích Rorate řečených, když se při kostele Týnském zvonilo velikým zvonem, sešli se všichni stavové pod obojí přijímající, to jest několik šlechticův a vyhnanců do vlasti se navrátilivších a ostatní protestanté Pražští, mezi nimi 66 kazatelův, ke chrámu Panny Marie před Týnem, vynutili násilně klíče kostelní na faráři Janu Čechiádovi a zmocnili se kostela. Mistr Samuel Martinus z Dražova vystoupil na kazatelnu a činil řeč k četně shromážděnému lidu. Když pak ukončil kázání, oznamoval přítomným, že odpoledne odbývati se bude pohřeb hlav oněch pánův a měšťanův, kteří r. 1621. na hrdle byli trestáni a hlavy jejich až po tu dobu vztýčeny byly na věži Mostecké.

O 2. hod. odpolední sňaty byly hlavy od přátel zesnulých za hlaholu zvonů Týnských. Jedna každá vložena byia do malé skříňky opatřené jménem státého a všechny společně do rakve sametem potažené byvše spuštěny zdvihly se na máry s černým příkrovem. V čele průvodu toho pohřebního nesen byl cínový

kříž, za ním kráčelo 67 kazatelův a Samuel Martinius nejbliže rakve ukončoval jejich řadu. Ohlas písně, kterou zanotovali predikanti: „Křesťané pravdy Boží praví milovníci“, rozlehal se ulicemi Staroměstskými, kudy průvod se bral za účastenství velikého množství divákův. V kostele Týnském vystoupil Samuel Martinius na kazatelnu a jal se konati řeč pohřební, vyhlašuje v ní staté pány a měšťany za mučeniky Páně. Po té pohřbeny byly hlavy odsouzených v kostele na místě posud neznámém. Dne 3. prosince dostavil se primas Staroměstský a některé osoby radní tří měst Pražských u pana polního maršálka Saského a stěžoval si jménem ostatních do počínání protestantův. Pan Arnim odpověděl na místě volence Saského, že vše, co se stalo, dalo se mimo vědomí a vůli knížecího pána jeho, který ustanovil toliko chrám sv. Salvatora u Pavlánů za modlitebnu evangelickou, poněvadž již před tím konali v něm protestanté svou bohoslužbu, a sám Jan Jiří mnohou částkou peněz na stavbu jeho přispíval. Zástupce arcibiskupa Pražského Vilém z Zumackru zaslal dne 5. prosince list stížný do rady Starého města Pražského a ohražoval se v něm proti přechvatům jinověrcův. Než nedosáhl ničeho, neboť Samuel Martinius setrval při kostele P. Marie před Týnem a predikanti vyvolili si jej admin. nyní zase obnovené konsistoře pod obojí přijímajících. Přisedícími čili assessory konsistoře té byli Jan Rosacius, Pavel Kruppius, Jan Hertvic a Štěpán Olomučanský. Konsistoři pak odevzdána byla universitní kolej Karlova, a předsedou její vyvolen byl příčiněním stavů pod obojí řečený Samuel Martinius z Dražova. Jan Čechiades přísluhoval svátostmi církevními v kostele sv. Michala, neboť chrám ten opuštěn byl od otcův ze řádu Servitův, kteří ze strachu před nepřátely z města uprchli.

98. Dne 26. prosince o svátek sv. Štěpána prvomučenika nařizeno bylo otcům ze ř. Jež., aby téhož dne z měst Pražských se vyhostili a žádný z nich, kdo nechce hrdlo ztratiti, aby více se nadále neukazoval. Do kostela jezuitského uvedeni byli bezděky řeholníci Pavlánští, poněvadž kostel jejich od Sasů byl obsazen. S jesuity naložilo se tak přísně a bezohledně proto, že byli horlivými kazateli a rozšiřovateli víry katolické a tím svolali na sebe hněv nejenom vůdců vojska Saského, nýbrž a to především stavů pod obojí. Obzvláštní záštitou Jesuitů byl purkmistr Petr Kunz. Téhož dne 26. prosince brannou rukou vyhnáni byli z kolleje sv. Klementa, přenocovali

u sv. Mikuláše v Menším městě Pražském a po 8. hodině ranní dne následujícího vyvedeni byli vojáky z města. Vojínové neušetrili ani nemocného člena řádu toho P. Combosta. Nadarmo odporoval počínání tomu Vilém z Zumackru listem svým zasláným radám měst Pražských, nadarmo odporovali tomu vyslání k panu Vavřincovi z Hoffkirchu, zvolenému nejvyššímu oficiálovi kurfista Saského, poukazující k podmínkám smlouvy o vzdání se měst Pražských. Otcové ze řádu Ježíšova musili odejítí a chrámy jejich zůstávaly osiřely. Dne 6. února 1632 poručil saský generál hrabě ze Solmsu Malostranské městské radě, aby katolické bohoslužebné náčiní z kostela sv. Mikuláše odnesla, poněvadž on ten kostel pro luteránské kázání mítí chce. Následující neděli, 8. února, kázalo se tu luteránsky po německu, avšak již dne 23. února přeložena německá protestantská kázání k P. Marii Vítězné a do chrámu sv. Mikuláše uveden býv. farář Jan Jiří Rosacius, jenž s jinými predikanty pod ochranou Sasíků do Prahy se vrátil. Od té doby kázal Rosacius česky u sv. Mikuláše až do doby, kdy Valdštýn vytiskl Sasíky z Prahy¹⁾. Ovšem někteří z řehole jes. vraceli se tajně, oděni jsouce cizím šatem, do Prahy a po celou dobu, co obsazena byla Praha vojskem Saským, přísluhovali obyvatelům její sv. svátostmi. Obzvláště byl to P. Adam Kravařský a P. Švábenský, kteří přestrojeni za uhlíře často oklamali strážě Saské a do města i z města se dostali.

Když žádali za to úřadové městští, aby otevřen byl kostel sv. Salvatora a opět konaly se v něm služby Boží a rozdávaly milodary sv. svátostí kněžími katolickými, přivolil k tomu Vavřinec Hoffkirch a určil členy řádu Pavlánského pro kostel řečený, avšak vyžádal si v náhradu za to vlastní kostel jejich. Pavláni přestěhovali se dne 31. prosince do kostela jezuitského. Přitom odevzdán jim byl inventář všech věcí kostelních i seznam knihovny, aby vše to jedenkrát bez újmy navrátili pravým vlastníkům.

99. Dne 3. ledna jat byl²⁾ na rozkaz Vavřince z Hoffkirchu farář Jan Čechiades a spolu s kaplany svými odveden byl brannou rukou od sv. Michala do žaláře na radnici Staroměstské. Za vinu se mu kladlo, že nechtěl pochovávatí vojíny protestantské a častěji přechovával u sebe vypuzené jesuity.

¹⁾ Ekert: Posvátná místa král. hlavního města Prahy I. 174.

²⁾ Hammerschmid: Prodromus str. 42.

Kaplani jeho v brzku opět na svobodu byli propuštěni. Vilém z Zumackru přimlouval se u primasa a rady Staroměstské, aby ujali se vězně a vyprostili jej ze žaláře. Stálo to mnoho práce a proseb, nežli nejvyšší vůdce vojska vyslyšel prosby jejich a dovolil, aby Jan Čechiades z vězení vyšel. Konečně však přece za nevinna byl prohlášen a ke kostelu sv. Michala do-sazen. Když pak zhostěna byla Praha nepřátel, vrátil se Jan Čechiades ke chrámu Panny Marie před Týnem a znova pří-sluhoval tam sv. svátostmi.

101. Dne 28. ledna 1632 otevřeli otcové ze řádu kazatel-ského školy katolické, poněvadž rodiče nechtěli posýlati dítky své do škol jinověrců v kolleji Karlově.

101. Zatím osazovali se všudy kazatelové protestantští při kostelích, vyvolili si komisaře ze středu svého, aby vedle způsobu katolíkův odstraňovali faráře církvi svatě oddané a ustanovovali za ně predikanty. Než dílu tomu ne-valně se dařilo proto, že protestanté neostýchali se utlačovati sourodáky své a věrně podporovali Sasíky, kteří týrali lid, vy-máhajíce při něm mocí neslýchané daně a přepjaté poplatky. Saští vojáci kradli a loupili, co se ukrásti dalo. Když některý obyvatel, nemoha týráni vydržeti raději Prahu s manželkou a dítkami opustil, tu Sasíci hledajíce zlata a stříbra dům jeho zbořili. Z královského hradu a bezpochyby i z paláce kardinálova kázal volenec Saský veškeré drahocenné věci odnésti. Také z královské zbrojirny dal staré zbraně, děla a hmoždíře na lodi naložiti a do Drážďan odvésti. Dne 1. února násilně byl odňat katolíkům kostel svatého Jindřicha na Novém městě Praž-ském a odevzdán ke správě jinověreckých kazatelův. Nejinak neprávem a násilím zmocnili se v měsíci březnu jinověrci kostela blahosl. Panny Marie v Lúži, kostela Betlemského a chrámu sv. Petra na Poříčí. Při kostele na Proseku, ku kte-rému přivtěleny byly farní chrám Třeboratický a Vinořský, zřízen byl za kazatele Jan Hájek z Litomyšle. V kostele sv. Štěpána Většího a sv. Apolináře střidal se v úřadu kazatel-ském Jan Hertvic se soudruhem svým Matoušem Pirynaem, jenž druhdy býval farářem Bezdědickým.

102. Mezi tím Albrecht z Valdštýna postaven byv v čelo vojska císařského, přiblížil se ku Praze. Císař v neblahých a těžkých dnech těch těšil se nemalé podpoře papeže Urbana VIII., který odhodlal se přispívati na útraty válečné měsíčně 24 tisíci tolarův a připověděl, že sřekne se po tři léta následující ve

prospěch císařův 16. dílu ročních příjmů kostelních, jež odvádělo duchovenstvo České kolem sv. Michala do pokladny papežské. Sasové sužovali nelidsky katolíky i protestanty Pražské, dopouštěli se v městě neslýchaného bezpráví, zapověděli všechny obřady katolické o vánocích a velikonocích a obírajíce obyvatele o všechny potřeby, na velkou bídu a nouzi je přivedli tak, že již hlad a mor se dostavoval. Dne 25. května přitřhl tedy Valdštýn s vojskem svým k městu a přinutil Sasíky, aby se okamžitě vzdali a složíce zbraň téhož dne s vůdcem svým Wilsdorfem z Prahy se vyklidili. Po té vévoda císařský dobyl i ostatních měst na nepřátelích a predikanty Pražské vedle příkazu kardinála Harracha, který se zatím do sídla svého z Vidně navrátil, vsaditi dal do vězení na radnici Staroměstské. Tamtéž uvězněn byl i administrátor pod obojí mistr Samuel Martinus. Tak dostalo se všem odměny za to, že přičinili se o vypuzení katolických kněží z Prahy a šlechtěného muže faráře Týnského Jana Čechiada o kostel oloupili a do žaláře přivedli.

Brzy na to poručil Valdštýn, aby kolem 50 pastorův spolu se ženami jejich a dítkami pod záštitou vojska (*salva guardia*) z Prahy a z Čech se vystěhovalo. Vévoda kladl na srdce jízdným svým, kterým provázeti bylo vyobcované pastory, aby laskavě s nimi nakládali a snažili se žádostem jejich ochotně vyhověti. Denní pochody byly velmi krátké, aby dítky se neunavily. První den urazili dvě mile cesty a přišli do města Velvar, druhého dne došli do nedalekých Doksan nad Ohří. Že pak byla již tu posádka vojska Saského, opustili jízdní vojáci vyhnance a vrátili se do Prahy. Co souditi máme o slovech protestantských spisovatelů¹⁾, kteří stále touží na Pražany, že byli ukrutní, že dopustili tomu, aby kazatelové jejich byli vypovězeni, že byli úplně lhostejnými a plácem a nářkem nepřiměli polního vůdce, aby rozkazu svého nevyplňoval. Pražanům bylo dobře známo, že kdyby se byli ujímali predikantů, potom těžce by za to zkoušeti musili. Ostatně Sasíci v Praze zle hospodařili, týrajíce bezbranné obyvatelstvo a proto i predikanti v lásce nebyli.

103. Uznati dlužno, že protestantští kazatelové malého úspěchu se dodělali za čas vpádu Saského do Čech, ačkoliv dělali si naděje veliké, domnívajíce se, že všudy přijati budou otevřenou náručí. S vůlí Boží se stalo, že z vyhnanství vrátili

¹⁾ Viz Peachkovu *Geschichte der Gegenreformation* d. II. str. 344.

se do země, neboť za pobytu jejich osvědčiti měli nově na víru obrácení, jak pevné a stálé je přesvědčení jejich katolické, čili abychom užili slov písma sv. „aby zjevila se smýšlení v srdcích mnohých.“ Nejvíce na škodu bylo protestantům, že přilnuli k nepřátelům vlasti a hájíce zájmy jejich, domnívali se, že i své věci a prospěchu její slouží. Mnozí jinověrci vidouce, co se děje, nestěhovali se více ze země, neboť na své oči se přesvědčili o tom, že neběží tak Sasům o ochranu náboženství a víry, jako spíše o prospěch hmotný.

104. Císař zmocniv se Čech poručil opět, aby vyšli ze země všichni protestanté, kterých vrátilo se z vyhnanství na počet 7000 hlav a nařizoval, aby pokračovalo se v díle reformačním tak, jakož již r. 1627. začátek jeho byl učiněn. Dne 4. prosince 1632 došel rozkaz místodržících královských, aby pátrati dali v jednotlivých krajích po emigrantech zpět přichozích a oznámili jména jejich císaři. Dále jim bylo uloženo, aby se tázali žen do země se navrátilvších, zdali hodlají se přiznati k víře katolické, když po tři měsíce poučovány budou o pravdách víry té od kněží katolických, a jestliže do té doby neobráti se k víře, aby ihned vyhnanstvím byly pokutovány. Muži však nechať potud u vězení dli, pokud nedojde odpověď o nich z Vídně. Když pak mnozí vykázati se chtěli nepravými listy, jakoby dovoloval se jim návrat do vlasti (pas a repas s padělanými podpisy císařských důstojníků), nařizeno bylo, aby komisaři bedlivě k tomu přihlíželi a pátrali, kdo listy toho druhu psal¹⁾.

105. Hlavní zřetel císařův neobracel se více k městům uvnitř země, kde v brzku obnoven byl bývalý řád, nýbrž k městům pohraničným, ve kterých reformace náboženská nechtěla se nijak dařiti a ke sklonku chýliti. Sousední Sasové kladli zdaru její nepřekonatelné překážky, neboť rádi by byli získali pracovitě obyvatele měst těch pro sebe, rádi by se byli

---

¹⁾ V novém ediktu císařském ze dne 20. července 1634 na srdce se klade místodržícím: „Ihr werdet zumal bei diesen gefährlichen Zeiten auf dergleichen verdächtige Leuth böser Correspondenz, heimlicher Praktiken und tumultuswegen, so sie ansinnen sollten, billig genaue Achtung geben und ein wachsames Aug haben, damit auch auf dem Land dergleichen schädliche Leuth nicht geduldet, sondern wegeschafft werden, damit das Land von dergleichen Personen gereinigt und gesäubert werde.“ V archivu místodrž. istina ze dne 20. července 1634.

zmocnili císařských dolův a za tou příčinou všemožně tajné i zjevné úklady strojili a snažili se mařiti i ničiti dílo reformační. Kdybychom tedy zevrubně líčiti chtěli osudy obnovy náboženské v městech právě řečených, bylo by nám obšírné o tom se rozepsati.

Obnova náboženství katolického v horních městech.

106. V horních městech v *Jáchymově, Abertánech, Bohdale, Olovi, Lauterbachu, Slavkově, Schoenfeldu a Platu*. když po tolikerém namáhání nebylo docíleno výsledku žádného, byli obyvatelé ohroženi vojskem, žalářem aneb vyhnanstvím. Rada Jáchymovská a horní úřad s havíři obrátili se 21. května 1629 prosebně k císaři, aby lhůta k obrácení ku víře katolické neb k vystěhování jim byla ještě prodloužena. Ve Slavkově, Schoenfeldu a Lauterbachu obrátili se dle zprávy správců Slavkovských radní, úředníci a horníci až na čtyři radní Schoenfeldské ku kat. církvi. Poněvadž reformační komise si stěžovala do české komory, že na radu horního hejtmana Gradta, který od jinověrcův asi byl podplacen, stále otálí a důkladných prostředků ku kat. reformaci v horních městech nedbá, byla česká komora cís. listem ze dne 18. června 1629 vyzvána, aby reformaci v Jáchymově a v horních městech provedla, jelikož se císař na tom ustanovil, raději škodu ve svých příjmech trpěti, nežli přihlížeti ku zkáze tolika nesmrtelných duší.

Brzy na to přichvátal Jiří Michael Michna, svob. p. z Vacinova, vrchní hejtman královských panství v Čechách, s Jodokem Tomášem Selgem, okresním vikářem Ostrovským i s vojskem jako reformační komisař do těchto krajin a 16. listop. 1629 bylo hejtm. Křištofovi Gradtovi poručeno, aby z horních příjmů zapravil veškeré výdaje s reformací kat. spojené. Dále dostalo se mu dne 29. listop. 1629 rozkazu, Jáchymovské ku kat. víře přidržovati, zatknouti ty, kteří dávají své dítky křtíti od predikantů, kteří vůbec i ostatní svátosti od nich přijímají a kteří by se vzpěchovali vydati Jesuitům Chomutovským své knihy k prohlédnutí. Když v Jáchymově povstalo pro tento rozkaz jítění, přibyl Michna s dvěma Jesuity chomutovskými dne 5. ledna 1630 do Jáchymova, shromáždív na zejtrí veškeré měšťany v radnici, tázal se jich, chtějí-li ku kat. náboženství přistoupiti čili ne. Starosta Herold slibil s 12 členy nové městské

rady, že brzy přistoupí k sv. zpovědi a ku stolu Páně; ostatní však žádali lhůtu dvou let a minili dále trvati v bludech. Tu poručil Michna neposlušné vyhnati a když v noci své věci přes hranice přenést chtěli, nedopustil tomu, nýbrž žádal, aby dříve zapravili clo.

O těchto rozkazech, které byly dány Jáchymovským, zpraveny byly též městské rady Platská, Bohdalská a Abertanská. I těmto bylo poručeno, aby měšťané své ditky nedali za hranicemi křtíti od predikantů, by vůbec svátostí z jejich rukou pod přísným trestem nepřijímali, aby kostely své zavřeli, luteranských postill nečtli, že farář Jáchymovský sám učitelům jejich ukáže, co by jim předčítati bylo. Někteří měšťané po té vyžádali si lhůtu na rozmyšlenou, a sice jen jediný den, avšak mnozí přehli, nežli uplynul, přes hranice tajně do Saska.

Roku 1631. přibyli do Jáchymova noví reformační komisaři hrabě Zdeněk Lev z Kolovrat a Melichar z Wahlu s dvěma jesuity. Obyvatelé žádali stále delšího shovění a potom že jistě se obrátí slíbovali, avšak když lhůta udělená vypršela, nalezali opět a opět nové prostředky, aby z reformace unikli. Manželky měšťanů Jáchymovských poslaly a darovaly drahocenné krajky urozeným paním dvorních hodnostářů ve Vidni a vyžádaly si na nich ochranných listů proti komisařům reformace¹⁾. A manželové zašli tak daleko, že učinili vzpouru proti nim. Komisaři poručili, aby vojsko obsadilo domy jinověrců, při čemž domy měšťanů, kteří se uzavřeli, násilně otevřeny byly. Dne 21. března bylo měšťanům jíti na kázání, pak se shromáždit na radnici, kde jim přečten byl rozkaz, že statky všech měšťanů, kteří do ciziny utekli, nevrátí-li se do tří dnů nazpět, se zabavují. Totéž opakovalo se dne 22. března. Mezi tím přemnozí unikli do Saska a kdo zbyli, nechtěli více poslouchati. Osm z neposlušných bylo na ulici chyceno a mnohými ranami zbito, což obyvatelé tou měrou podráždilo, že se vojákům protivili, kamením po nich házeli a nadávkami je zasypávali. Vojákům bylo se utéci na radnici a poněvadž vzpoura se šířila, Jáchymov opustiti. Poněvadž Jáchymovští jsouce vystěhovalci sesílení, zbraně složití nechtěli, radili vrchní reformační komisaři dne 4. dubna 1631 císaři, aby větší síla vojska posádkou do Jáchymova poslána byla. Jáchymovští však prosili opětovně českou komoru, aby při svém náboženství ponechání byli, že budou za

¹⁾ Peacock: Geschichte der Gegenreformation in Boehmen. II. str. 240.
Kard. Harrach.

to věrnými poddanými císařovými. Prosbu tu podporovali vřele horní úředníci poukazující k tomu, žeby i jiní horníci do Jáchymova pod touto podmínkou se dostavili a příjmy báni že by se zvýšily. Báně Jáchymovské byly pro stálé války ve smutném stavu. —

Císař však pro učiněnou vzpouru na tyto prosby nevzal ohledu. Když r. 1632. císařské vojsko k Jáchymovu se přiblížilo, musili Jáchymovští za pokutu platiti na vydržování císařského vojska 100.000 tolarů říšských. Důstojník Marzin zatkl a do žaláře uvrhl deset usedlých měšťanů, kteří se musili 3000 tolarů vyplatiti, a zabral 41 centů cínu v ceně 935 tolarů. K tomu ke všemu musilo město dne 30. června 1632 pivo, chleba a maso pro císařské vojsko v Ostrově dodávati, takže měšťanům nezůstaly nežli holé a prázdné domy.

Dvorní česká kancelář poručila dne 20. června 1632 české komoře, aby protest. učitel z Jáchymova byl vyhnán a aby dosazen byl do horního města toho hodný katol. kněz, který by nabádal obyvatelstvo, by navštěvovalo katol. služby Boží.

Rozličnými cestami a sliby přiměli Jáchymovští císaře k tomu, že byl náchylen učiniti po vůli jejich. I tázal se ¹⁾ na počátku roku 1633. arcibiskupa, zdali by radno bylo dovoliti, aby v Jáchymově a v jiných městech přísluhovali predikanti svátostmi. Netřeba ani dokládati, že kardinál z vážných důvodů záporně odpověděl ²⁾.

Rudolf Zúr, katolický kněz v Jáchymově, podával zprávu ³⁾ dne 13. března 1634 zástupci arcibiskupskému Vilémovi z Zuckmackeru, že haeretičtí hlasatelové v Platu, Abertanech a v Božích darech veřejně křtí a řeční k lidu a kazatele tajně si vychovávají. Po tu dobu nestrpěli u sebe žádného faráře, nýbrž kněz soukromí meškal u císařského hejtmána, aby pohotově byl, kdyby tohokoliv potřeba vyžadovala. Teprve roku 1634. uveden byl k nim za faráře František Albanus. Týž přál si,

¹⁾ V archivu arcib. list. z r. 1633.

²⁾ Vyjímáme některá slova z odpovědi: „Dass er als loci ordinarius auf keine Weyse verwillige, dass eine ketzerische Persohn mania praedicandi et sacramenta administrandi vertrette, noch auch als commissarius reformationis vorrathsamb finde, solches positive zu gestatten, sowohl wegen des bösen Exempels, ale weil hernach desto schwerer fallen würde, was besseres seiner Zeit dort zu statuiren. Wan's noch ein qualificirter laicus wäre, so fände er weniger Diffikultät dabey.“

³⁾ V archivu arcibiskupském list. ze dne 13. března 1634.

aby vypuzeni byli učitelové protestantští proto, že svádějí mládež bludnými naukami svými, jinak že není možno na reformaci pomýšleti. I prosil, aby za učitele protestantské poslání byli z Prahy katoličtí pěstounové mládeže.

Dne 27. ledna 1635 sděloval písemně ¹⁾, kterými prostředky dali by se Jáchymovští a všichni obyvatelé měst horních vůbec přivésti k lepšímu rozumu, aby přijali víru katolickou: „Commissionen nützen nicht, weil kein Commissär hier lange bleibt, wohl aber möchten folgende Mittel nützen: 1. Lutherische Praedikanten ganz und gar von hier proscibiren, ebenso die Praedikanten von Platten und Abertham, welche von den Obrigkheiten geschützt werden, werend katholische Priester verfolgt werden. 2. Kirchen und Schulen mit Leuten zu besetzen, die wahrhaft katholisch sind. 3. Durch verordnete Personen alle Bürgerweiber und Kinder aufzeichnen, damit die Alten Vormittag bei dem Ambt der Messe und der Predigt, die Kinder und das ledige Gesind aber Nachmittag dem Segen und der Lehre zugegen sein können. 4. Alle sollen bei dem Oberamte erscheinen und die Gründe angeben, warum sie nicht die katholische Religion annehmen wollen, die halstarrigen solle man als hartnäckige Ketzler fortschaffen, keinen solchen mehr zum Bürger annehmen und ihm kein Handwerk betreiben lassen“.

Dne 18. června 1635 rozepisoval se Albanus o rozličných úskocích, kterých používají protestantští kazatelové, aby jej oklamali. I dokládá, že osadníci ve Slavkově, Schönfeldu a Lauterbachu po čtyři leta již nepřišli ke správě Boží a stále vzpěčují se posýlati dítky své do školy farní.

Roku 1636., kdy císař Jáchymovským bývalá práva a privileje pod tou podmínkou potvrdil, jestli se ku katol. náboženství navrátí aneb raději vystěhují, shledáno, že v Jáchymově jen tři katolíci se nalezali. Proto prosil starosta s městskou radou zase o lhůtu 4—5 let, že se dají mezi tím časem poučiti, bude-li poslán do Jáchymova hodný kněz katolický.

Roku 1637. svěřena reformace v horních městech nejvyššímu mincmistrovi Oldřichu Adamovi z Lobkovic, který ji měl mírným způsobem dle instrukce prováděti. Radové městští měli dle rozumu této instrukce ostatním dobrým příkladem předcházeti, k sv. svátostem častěji přistupovati, služby Boží

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 27. ledna 1635.

navštěvovati, k tomu též své manželky. dívky i čeládku přidržovati, dívky jen do katol. škol posýlati; radní místa měli jen katolíci zaujímati a žádnému nekatolíku práva městského nemělo se dopřáti, knihy bludarské neměly se prodávati; zvláště ale o dobré katolické duchovní mělo postaráno býti.

Ačkoli tímto mírným způsobem měli horníci do lůna církve katol. uvedeni býti a sice otci Kapucíny, které p. Oldřich Adam Popel z Lobkovic povolal, nic to neprosplávalo; raději se vystěhovali, takže též luteránští horníci z uherských baňských měst do Jáchymova povolání býti musili. Dobrymi a mírnými prostředky nic se nevyřídilo, neb jak Mikuláš svob. p. ze Schoenfeldu, reformační komisař r. 1650. oznamuje, byla všechna města horní v Loketském kraji jako Jáchymov, Bohdal, Plat, Oloví, Abertany, Jungenhengst, Výprty, Český Wiesenthal, Slavkov a Schoenfeld akatolická.

107. Kardinál Harrach hlavní váhu klade na missie při reformaci katolické.

Když ujednal císař Ferdinand zvláštní mír s volencem Saským dne 30. května 1635 a postoupil mu obě Lužice, zanechav i knížatům Německým statky církevní, pokud drželi je již před smlouvou Pasovskou a vymínil si, aby ústupky jim učiněné nevztahovaly se na dědičné země jeho: vydal kardinál Harrach, pobídnut byv císařem dne 31. července 1635 nový patent hledící k obnově náboženství katolického v Čechách. V něm největší váhu kladl na to, aby konaly se missie a jinověrci pilně a svědomitě poučovali se o pravdách víry a stanovil, aby ke kazatelům, kteří tu i tam posud se ukryvali, přísněji se dokročilo. Císař pak nařídil dne 4. prosince¹⁾ místodržícím, že vedle řečeného patentu dlužno se ujeti reformace, aby konečně zapustilo náboženství katolické hlubší a mohutnější kořeny do srdce obyvatel. I doložil k tomu, proč tak a nejnak poroučeti ráci: „Jsúce přesvědčeni a povděční, že pan kardinál tak horlivě na rozmnožení víry katolické v Čechách pracuje.“ Toho prostředku mělo býti použito již od počátku, a tak by nebyval taký odpor proti pravému spásonosnému učení Krista P.

108. Missie a missionáři katoličtí v Čechách.

Téhož roku konaly se missie v Netolicích, Blatné, ▼ Mladé Boleslavi, Karlově Týně, Kolíně, Žamberce. R. 1637. v Teplici, r. 1638. ve Vrchlabí, Smiřicích, Turnově se v díle tom pokračo-

¹⁾ V archivu místodrž. list. ze dne 4. prosince 1635.

čovalo. Kněží, kteří zastávali úřad vůdců duchovních čili missionářů získali si od nynějška počínaje veliké zásluhy o uvedení obyvatel země České do lůna církve sv. Mnohým nebylo za těžko i s nasazením vlastního života poučovati lid jadrným cvičením křesťanským i pilně pracovaným kázáním a připravovati jej, aby vykonal zpověď vedle předpisu církve katolické, neboť zpověď jinověrcův tím se lišila a liší od zpovědi svátostné, že jinověrci spokojují se všeobecným vyznáním hříchův. Missionáři rozšiřovali úctu blahoslavené Rodičky Boží Marie P., rozdávajíce lidu růžencův a tisíce obrazův, zbavovali jej nebezpečných společníkův, vedli svěřence své k tomu, aby společně se modlili o klekání ranním a večerním pozdravení andělské, zavedli do příbytků chvalitebný zvyk kropiti se svćenou vodou, přimlouvali věřicím, aby věrně a svědomitě zachovávali povždy posty církevní. Mimo to pilně dohlíželi na učitele a neustávali, dokud nepřiměli rodičů k tomu, aby posílali dítky své do škol katolických. Tak byli zběhlí v důkazech a opatrní ve veřejných rozmluvách, které měli s jinověrci, že takorůka mnohé donutili, že jali se nejprve pochybovati o pravosti víry luteránské, která jak známo na přesné a nezvratné důkazy nespolehá, a potom v brzku přešli do tábora katolického. Zvláště pak dbali o to, aby zachováván byl všudy pel neúhonných mravův, aby přetrženy byly styky a nebezpečné spolky mezi mládeží, útlým dítkám odníмали knížky haeretické a neslušné a vedli je k první zpovědi i prvnímu sv. přijímaní s velikou a okázalou slávou, aby upomínka dní těch nevymizela nikdy z paměti jejich. Pečovali též o rozkvet bohoslužby a o znovuzřízení a okrasu chrámů Páně. —

Z listův a zpráv jejich se dovidáme, že proto asi Čechové zabředli do učení jinověreckých a cizích vyznání, že nauka a víra katolická nebyly jim dosti pochopitelnými a srozumitelnými činěny, a že tajemství sv. víry hyzděna a ošklivena jim byla od kazatelův. Missionáři sedávali trpělivě celé dni ve zpovědnicích, mile přijímali katolíky i kající jinověrce, a jestliže obyvatelé venkovští nedostavovali se ke správě Boží, sami je v dědinách a příbytcích jejich vyhledávali a k tomu povzbuzovali a vyzývali¹⁾. Rozšiřovati úctu nejsvětější Svátosti oltární bylo jim svatou povinností a že až po dnešní dobu koná se hod Božího Těla slavněji a velebněji nežli kterákoliv slavnost církevní, toho zásluhu přičísti jest některým horlivým missionářům té doby. V této příčině obzvláště se chváli Jesuité

¹⁾ V archivu arcib. list. z měsíce června a července r. 1635.

zvláště Chanovský, Kravařský, Burnatý, Slaninus, Nigrin, Joanides, Stefanides, Oppel a Začal. V Praze již dříve vycházel *Albr. Chanovský* každodenně z Klementina a svolával zvonečkem i slovem děti, jež vodil do kostela sv. Vojtěcha v Jirchářích, kde je učil katechismu v píseň uvedenému. Lidé chodili za dětmi a učili se hravě náboženství. Jiný kněz Jesuita *Bernard Oppel* vodil dívky tímže způsobem do kostelů Božího Těla a sv. Štěpána, a když to mělo požehnaný výsledek, rozcházel se denně po městech Pražských 6 Jesuitů, kteří přiváděli lid do kostelů, kde katechismus vykládali a kázali.

Missionáři Adam Kravařský a Albr. Chanovský.

109. Abychom ukázali, jak apoštolským duchem missionáři ovládnuti byli, podáváme tuto v krátkosti životopis dvou nejznamenitějších snad missionářů této doby z Tovaryšstva Ježíšova *Adama Kravařského a Albrechta Chanovského* ¹⁾. Prvý n. se r. 1585. v Bavorově, městečku Slezském bližší Ratiboře z rodičů chudých. Studoval ve školách jezuitských v Olomouci a v Chomutově. Roku 1607 poslali jej Jesuité, an do Tovaryšstva vstoupiti si přál na zkoušku do Brna, kde nejnižší služby vykonával. Dokonav zkoušku řeholní v Lublani, učinil obvyklé sliby r. 1609 v Jindřichově Hradci. Po té vyučoval po čtyři leta na národních školách v Praze. Pak studoval bohosloví v Štýrském Hradci a v Olomouci, až r. 1618. na kněžství vysvěcen byl. Pak účinkoval s apoštolským knězem Albrechtem Chanovským na panství višovickém na Moravě, kde mnoho bludných duší katolické církvi získal. Po tom účinkoval u Slováků v Trnavě, odkud prehl do Bavor, když Gabriel Betlen vzpouru učinil proti Ferdinandovi II. a hořejší část tohoto království až k moravským hranicím dobyv, Jesuity z Trnavy vyhnal. Po bitvě bělohorské usadil se Kravařský v kolleji sv. Klementa v Praze, kde hlavně obstarával nuzné študentstvo v semináři sv. Václavském, aby strádání nemusilo a spolu církvi sv. se nezpronevěřilo. R. 1624. vyslán jest Kravařský ku prosbě katolického pána Vil. Slavaty na jeho statek Košumberk. Za nějaký čas obrátil zde 500 jinověrců ku víře katolické. V Častalovicích (v Hradecku) měl Ota svob. p. Opersdorfu choť, která tou měrou ke bludům přilnula, že s ní nikdo ničeho poříditi nemohl. Avšak přičiněním Kravařského obrácena jest k víře katolické, v čemž jí také služebnictvo následovalo. Z vděčnosti za to odkázal svat její p. Bedřich z Opersdorfu Tovaryšstvu statek Žampach. — Po té bylo

¹⁾ Viz Blahověst roč. 1874. Str. 178, 194 a 202 jakož i násled. Balbin: „Bohemia Sancta“ str. 139—149.

Kravařskému konati missie v kraji rakovnickém. Na počátku bydlil na Křivoklátě a v jiných hrazených místech, poněvadž lid sedlský zbraně se chopil. Na jeho kázání přicházeli bludaři v plné zbroji; libeznou jeho řeči byli však obráceni na víru nejprve starší a váženější, jejichž příkladu pak ostatní následovali. Podařilo se horlivému missionáři, že v kraji rakovnickém 10.000 duší na pravou cestu obrátil. Potom byl poslán na panství Třeboňské, které Ferdinand II. r. 1627. synu svému daroval. Zde byli čeští bratři v hojném počtu, kterým Petr Vok z Rožmberka školu (sbor) vystavěl. Za rok přivedl Kravařský v Třeboni, v Soběslavi, v Lomnici, ve Veselí a v úkolních vesnicích 5000 zbloudilých do ovčince Kristova, začež mu sám Ferdinand pěkným listem poděkoval.

Podobně poslán byl Kravařský k pilné prosbě p. Jana Kavky z Říčan na panství Karlšteinské, kde téměř veškeren lid byl bludařským. Na kázání chodili mužové s ručnicemi; jakmile jen zmínku o jejich bludu učinil, uprchly ženy domů a mužové s nadávkami do lesa. Na Tetině, když jednou katechismu vyučoval, vedrali se do kostela dva bludaři se sekerami a obořili se naň řkouce: „Nač si k nám přišel, jaké novotě učíš?“ Lidé zmizeli z kostela; ale osamotnělý kněz vlídnou řečí zuřivce udobřil. Ovocem apoštolské práce několika měsíců byl zisk pěti set duší na katolickou víru obrácených. Po té byl povolán do Prahy a učiněn správcem Novoměstské pražské residence Jesuitů. Všelickou chvíli prázdnou věnoval občanům Novoměstským, s kazatelny v kostele Božího Těla rovněž i po domech zvěstoval pravdu Kr. P. zjevenou a obraňoval katolickou víru. Vedle něho pracovali v Novém Městě pražském jesuité Bernard Oppel r. 1628., a za následních let Martin Bouda, kazatel při chrámě sv. Štěpána. Toto působení jejich zastaveno bylo vpádem Sasiků do Prahy. Kněz Adam Kravařský ještě s některým řeholním druhem v městě ostavený obcházel některé osiřelé kláštery, odkud řeholníci ze strachu se uprázdnil, zejména Strahovský, obyčejem starostlivého hlídače. Ve městě byla bída, neb Sasíci okolo dvou tisíc domů vydrancovali. Kravařský jsa srdnat, ani se do svého světského oděvu nepřevlekl; byl tedy od protivníků pravdy B. urouhán a zbit. Vraceje se kdys v průvodu světského sluhu Zemana z Hradčan z kapucinského kláštera na Staré Město, potkal na mostě tlupu saských jezdců na hrad sv. Václava jedoucích; i uhnul se u muk Božích k zábradlí. Vůdce jezdců, evangelický šlechtic, počal

jesuitu proklínati a bičiskem do něho práti. Kravařský opřev porouchanou hlavu o kámen, probral se za nějaký čas z mrákot a pravil k rouhači, ukazuje na kříž: „Dobrého svědka máme.“ I Zeman měl od šlehání obličej krví zalitý. V kolleji Klementske vyzvídali bratří na porouchaném Kravařském, jak přišel k té nehodě? Odpověděl: „Na mostě zaneprázdnňoval mne jakýsi jezdec, musím za něho zítra mši sv. obětovati.“

Z vyhnaných z Prahy a potupených Jesuitů, kteří za rachotu bubnů, vřesku trub a rouhání jezdcův i pěšáků na rozkaz Vavřince Hoffkircha z Prahy vyvezeni byli, zdržovali se kněží Kravařský a Švábenský u Prahy v okolních vesnicích, odkudž potom za uhlíře převlečení do hlavního města katolíkům k potěše uhlí vozili. Toto uhlí nejvíce od nich kupoval p. Rafael Miševský ze Sebusína, potomní podkomoří Českého království. Vůz s uhlím táhnoucích volů popohánějice zastavovali se umounění jesuité před domem zpomenuťého pána. Najatý sluha skládal uhlí. Onino vešli pak do stavení, svlékli své haleny a umyvše se, vstoupili do pěkné jizby vším opatřené, čehož k obětování mše sv. potřebí. Tam sloužili mši sv. a kázali slovo Boží domácím, též ze sousedstva přizvaným katolíkům a bezpochyby, že jim také svátostmi přisluhovali. Potom oblékše se do halen a umounivše sobě tváře odjeli, odkud přijeli. Na počátku leta 1632. meškal kněz Kravařský v Táboře; městský děkan uprázdnil mu rád v děkanském chrámu kazatelnu. Obrátiv tam některé ku víře katolické, vrátil se ku Praze, obležené císařským vojskem pod velitelstvím Albrechta z Valdštyna. Dne 16. května 1632 dobyl Valdštýn Malé Strany a Hradčan. Však Kravařský dostal se v tentýž den do Prahy, dříve nežli vojsko císařské; doplavil se totiž Vltavou po loďce protějšiho břehu a kvapil do kolleje Svato-Klementske. Tu zadržel pomoci sousedů židy, kteří rozličné věci od Sasiků za fatku skoupivše právě z města upláchnouti chtěli.

Když pí. Maria Maximiliana, vdova po hr. Adamovi Šternberkovi, r. 1630. na vyzdvižení lat. škol při jesuitské residenci na Novém Městě peněžitých prostředků darovala, otevřel správce Kravařský 25. března 1633 ty školy študentstvu; v den ten měli jesuité jen 16 žáků, na konec však roku již 100. Aby residence v kolleji proměněna býti mohla, darovala jmenovaná paní v nadaci ještě 30.000 zl. Slavnost založení této koleje dala se 14. září 1633, při které příležitosti mezi mši sv. před obětováním podal Adam Kravařský zakladatelce svici. Při té

kolleji přičiněním Kravařského založen seminář sv. Frant. Xav. k vychovávání chudého panictva, ku kterému účelu Maria Maximiliánka 12150 zl. věnovala. Na Novém městě obrátil Kravařský okolo 4000 obyvatel ku pravé víře; nejdéle náboženství katolické zamítali bohatí piva nákladníci. Roku 1634. nalezáme Kravařského v Hradci Králové, kdež za odkázaný p. Bedřichem z Opersdorfu statek Žampach zřídil nejprve jesuitskou residenci s latinskými školami, která později v kolleji proměněna byla. Již r. 1638. mělo T. Ježíšovo v Hradci residenci, ve které bydlilo 9 jesuitův, a vedle residence pětiletá latinskou školu. Z počátku leta 1639. napočteno v těchto pěti školách 200 žáků.

Švédové vtrhnuvše r. 1639. také do Hradce, odkud Jesuité do Moravy se utekli, pobrali v kapli, v klášteře a ve školách vše, co se pobrati dalo, ostatní pak zničili. Z menší kaple učinili šatlavu, ve které zavírali na noc několik setnin ledajaké chátary, které k děláni naspů používali. Taktéž škodili zboží jesuitskému v Plotišti a v Žampachu. Kravařský vrátil se po zahánání Švédův od cisařských do Hradce zase vše obnovil, načež r. 1644. residence v kolleji proměněna byla. Za svého pobytu očistil Hradeckou obec od bludův a apoštoloval též na vůkolních panstvích. Jediným kázáním v městě Hradci získal osmdesát osob katolické církvi; mezi kterými byli též radní páni. V Žampašsku obrátil k přesné víře 400 duší; v Častalovicu též 400; v Rokytnicku 600; v Supihorsku 700; v Žamberecku 2000. S podivením bylo, že Kravařský do žamberských hor vnikl, kdež měli čeští bratři najmě v Kunwaldu svá sídla. Kravařským ku katol. víře obrácení Kunwaldští přilnuli k ní s celým srdcem, o čemž Bohuslav Balbin s dostatek se přesvědčil, když po letech touž krajinou procházel. Balbin podotýká, že Kravařský také panství Rychnovské a Náchodské se všemi městečky a vesnicemi z bludů vytrhl. Z Hradce Králové povolán jest k sv. Mikuláši v Menším městě Pražském do domu professů, kde strávil ostatek života svého, leč že v letech 1650—1652 ještě na missii vyslán byl. Na Bysterském panství v Chrudimsku bylo mnoho luteránů, kalvincův a českých bratří. Lucie Otilie, vdova po Františkovi Libšteinském z Kolovrat, nejvyšším purkrabí Pražském († 1650), bála se, aby lid na Moravu a do Uher neutekl, kdyby byli přivoláni missionáři a aby tím způsobem všecko její hospodářství nebylo uvedeno v niveč. Na její prosbu dostalo se Adamovi Kravařskému roz-

kazu, aby lid shlédł, zdaž by s ním čehosi pořídil. Kněz Kravařský odebrav se na to panství, obrátil ku katol. víře 2000 jinověrců. Z vnuknutí vděčné hraběnky Lucie přispěl její bratr Jiří hrabě Bořita z Martinic, nejvyšší kancléř, 10.000 zl. k založení chrámu bl. Panny Marie při kolleji jesuitské v Klatovech; ona pak sama obětovala r. 1651. ku kolleji této 50.000 zl. a 30.000 zl. ku podpoře jesuitských profesních domů v Praze a ve Vidni.

Své zásluhy dovršil Kravařský r. 1652. na panství v Opočně. Nejvyšší c. k. polní maršálek Rudolf hrabě z Colloreda, velmistr řádu maltánského, žádal na Tovaryšstvu Ježíšově missiionářů, kteří by na jmenovaném panství proti jinověrcům účinkovali. Vyslán jest tam Kravařský s pěti druhy, jenž rozdělil mezi ně a sebe dílo apoštolské, dočkal se veliké radosti. Po pěti měsících, za kterých kázáním, křesťanským cvičením a katechismu vykládáním v kostelích a po domech vyučováno, běhali davem lidé do Opočna k němu, aby je církvi katolické přivtělil. Bylo jich 6040. Hrabě Colloredo přivezl sám muže apoštolského jako u vítězoslávě zpátkem do Prahy na Malou Stranu do kláštera sv. Mikuláše.

O missiích mezi bludaři zachovával kněz Adam tento způsob: Vstoupiv na kazatelnu, klekl a ohlašoval: „Boha i Jeho Svatých se dokládám, že k vám řeč o tom učiním, čehož vám k spasení věděti a konati třeba; na mne přijdiž před stolicí Boží trest, kdybych vás v příčině náboženství oklamal.“ Články víry katol. obhazuje a bludy jinověrců vyvracuje, dokládal pravdu písmem sv. a výroky sv. Otců. Mluvil prostě, ze srdce k srdci, jadrně a milostně. Zevnějšek vážnosti mu dodával; byl vysokého vzrůstu, širokých plecí, jiskrných očí. Všecko vzezření jeho zvěstovalo apoštola.

S uctivostí a láskou pohlíželi k němu katolíci v Čechách. Soudobý spisovatel praví o něm: „Často jsem putoval městy, městečky a vesnicemi mezi Prahou, Klatovy a Březnicí, též mezi Prahou, Hradcem a Kostelcem, a opět ke Krumlovu; a skoro vždy ptali se mne lidé na otce Kravařského, kdeby nyní bydlil a zdráv-li jest? — rádi na něho vzpomínajíce, jenž je byl na katol. víru obrátil.“ Nejvyšší purkrabí Jaroslav Bořita hrabě z Martinic měl obyčej i u prostřed panstva, byla-li řeč o Kravařském, nazývati ho „pravým apoštolem české země“. Vilém Lamormain, zpovědník císaře Ferdinanda, říkával o témž missiionáři: „Muž ten byl od Pána Boha všecken vybrán k tomu,

aby českou zemi na viru katolickou obrátil.“ Císař Ferdinand II. vzkázal mu leckdy v listech svých pozdravení.

Muž tento mohl se se sv. Pavlem chlubit, že pro viru byl mnohokrát v nebezpečnosti života; když Švédové na statku jesuitském v Žampachu po chuti loupili, zamykal náhodou Kravařský nějaké dvěře. V tu chvíli střelil do něho voják z ručnice, avšak koule smekla se po růženci, který se Kravařský často modlil. Jednou po něm střelil loupežník a zase byl Kravařský zachráněn. Jednou padl pod kolo, které přes něho jelo, a přece vyvázl životem. Vracaje se z Budyšina došel zálohy, ve které na něho čekali zlí lidé, když tu potkal posla, nesoucího císařský list k hejtmanu lužickému; s ním vrátil se do města a tak vyvázl z rukou jinověrců.

Kravařský byl spanilý v obcování, upřímný a velmi zbožný. Po příkladu Otce vlasti miloval modlitbu rozjímavou, byl ctitelem velebné Svátosti oltářní, příkladně sloužil mši sv., byl hledaným zpovědníkem. Svátostmi umírajících řádně zaopatřen usnul v Pánu dne 30. srpna 1660 v jesuitském klášteře či v domě professů blíž kostela sv. Mikuláše na Malé straně. K hrobu doprovázelo jej množství lidu, z panstva pak nejřednější a nejváčnější mužové a ženy v království českém.¹⁾

Nevyrovňali se ovšem všichni missionáři P. Adamu Kravařskému, ale mělo-li jich T. Jež. jen několik podobných, ký div, že v kolleji Klementske pražské skládalo každoročně několik tisíc jinověrců vyznání viry.

110. Jiný výtečný missionáf byl jes. *Albr. Chanovský z Dlouhé Vsi* (de Longueville). Pocházal ze starožitného rodu rytířského, který se již v XV. století připomíná a kterému náležely Chanovice a Nová Ves v bývalém Práchensku. Albrecht narodil se r. 1581 ve Sviraticích. Rodičové poslali hochu, který velmi záhy velikou náklonností ke stavu duchovnímu na jevo dával, na studie k jesuitům do Prahy. Po té studoval v humanitních školách v Krumlově též u jesuitů, kde uzavřel vstoupiti do

¹⁾ Tato data životopisná čerpána jsou ze spisů: *Matthiae Tanner: Societas Jesu, Apostolorum Imitatrix 1694*. Bobuslai Balbini: *Bohemia Sancta. Praga 1682*. *Hammerschmid: Prodromus Glorise Pragenae 1823*. *Jarosl. Schaller: Topographie v. Prag. Prag 1791—1792*. *Frant Švendy: Paměti Králové Hradce. V Hradci Králové 1808*. Sdílel je znatel této doby z řádu Tov. Ježíšova.

Tovaryšstva, ačkoli si toho jeho otec hrubě nepřál, neb chtěl syna svého z Krumlova odvézti, anto syn do Brna unikl, kdežto noviciát vykonal. Theologii věnoval se ve Štýrském Hradci, ve kterém městě byl r. 1614. na kněžství posvěcen. Po vysvěcení přednášel po nějaký čas v Praze a v Olomouci, věnuje se spolu záhy misijnářské činnosti. Po bitvě Bělohorské usadil se v Praze v domě professů u sv. Mikuláše; chodil se zvonkem v ruce po ulicích a vyučoval katechismu. Missie byly jeho živlem. Po celých 20 let neunaveně apoštoloval v Prachaticích, v Blatné, v Horažďovicích, v Sušici, v Strakoncích, v Březnici, v Klatovech, v Nepomuku a v Plzni. Katolíky vyučoval a utvrzoval u víře, jinověrce do lůna katol. církve přiváděl. Města i vesnice, zvláště Klatovy a Sušici učinil katolickými. Arcibiskup a představení řádu dovolili mu, že se mohl sám bez dovolení z domů řádových podle libosti vzdáliti a všude farní funkce vykonávati. — Co se tkne zevnějšku byl tento znamenitý muž postavy dlouhé a hubené, pleti bledé, vlasů bílých a nosil vous. Oděv jeho býval chatrný. Nosil vak, ve kterém míval rozličné věci, růžence, obrázky, české knížky, svičky, zvoněk a t. d. Ráno vyšel z kolleje Pražské, neb Krumlovské, neb Klatovské a učil několik neděl po sobě ve vřkolu. Obyčejně se přidružil k lidem, vypytaval se na jejich zaměstnání až konečně je počal v náboženských věcech vyučovati. Někdy zabočil z cesty do lesa, by se tam o samotě modlil. Zvláště rád zdržoval se u jedné kaple nedaleko Nepomuka. Taktéž rád obcoval mezi venkovským lidem, těše ho při práci a poučuje, ba i zpívaje jako n. př. se ženci na poli nábožné písně. Byl veliký přítel dítek a tyto též lnuly s celým srdcem k tomuto daleko široko známému muži. Jakmile se v některé dědině jen ukázal, nechtělo se dítkám do školy, chtěly býti u něho; a když do některé dědiny dlouho nepřicházel, ptali se maličci, kdy zase dobrý ten muž k nim zavítá.

Přišel-li po prvé do osamotnělé vesnice, tu na návsi počal nejdříve zpívati starou českou píseň: „Má duše, nespouštěj se nikdy Boha svého.“ Brzy dostavili se hoši a děvčátka, aby zvědavost svou pohledem na misijnáře ukojili. P. Chanovský obdaroval je obrázky, pak je učil zpívati onu píseň a po té je vedl v průvodu do kostela. Nebylo-li v místě kostela, tehdy vyndal ze svého vaku červenou nebo zelenou látku, upevnil ji na žerdi a zarazil někde do země. V místech, kde již byl, tam si objednal žebřinový vůz, který táhlo pár volků, připevnil

naň v předu prapory a jeden hoch držel v ruce sochu Marie Panny. S podivením dívali se lidé na zvláštní ten průvod a spěchali též za Chanovským. Bylo-li lidu dosti pohromadě, tu se průvod zastavil a Chanovský jal se vyučovati katechismu. Spolu nabádal lid, aby šli do kostela, tam že s nimi více sdělí. Aby ukojili svou zvědavost šli za ním do kostela neb pod košatý strom, neb k soše nějaké, nebylo-li v místě kostela. Po katechesi hochy a děvčátka zkoušel, pilnějším dával obrázky, knížky, růžence aneb ovoce i jiné předměty. Někdy poslal svému bratru na zámek Dožický celé davy dítek, aby je vyčastoval a obdaroval. V tom záležela reklama missionářova.

Ve filiálních aneb i ve farních chrámech, při kterých nebylo duchovního, konal služby Boží, kázal v neděli a ve svátek, v postě též ve středu a v pátek. Mluvil jednoduše, dojemně, otcovsky, zpovídal, pochovával zemřelé. V sv. témdni stavěl rád boží hroby, o vánocích jesličky a o Božím Těle oltáře pod širým nebem. Při tom provozoval hry s dětmi. Po dopoledních službách Božích navštěvoval a zaopatřoval nemocné, vyučoval soukromě hříšníky a přivedl mnohého zatvrzelce ku podivení všech na pravou cestu. Odebral-li se z některého města neb vesnice jinam, tu ho četní lidé doprovázeli. — Aby děti v jeho nepřítomnosti na katechism nezapomněly, zařizoval katechetistky, které by s nimi opakovaly, k pobožnosti je nabádaly, posvátná roucha šily a zhotovovaly a při tom samy v křesťanské dokonalosti se cvičily. Nechtěl na svých apoštolských cestách nikdy jezdit neb dáti se vozit. Rád se zdržoval u svého zpovědníka, faráře Nepomuckého. V Březnici byl na hřbitově domek, ve kterém často přenocoval. Sám si připravoval jídla; přecasto obědval u pramene pod širým nebem. Od svých bohatých příbuzných ničeho nechtěl přijati. Sám si stlal postel, sám si metl svou světličku. Spával málo, jen na slámě, v noci obyčejně se modlival. Někdy nalezli ho v lese, kde usnul pod stromem. Chodil někdy i na přástky, kde vypravoval poučné příběhy a vyzýval k pobožnosti a mravnosti. Ba i do hospod se odebral, aniž však čeho požil neb pil a vyzýval hosty, by byli přítomni jeho katechesim.

Podobně účinkoval mezi šlechtici, z nichž mnozí rádi by ho byli zadrželi delší čas na svých hradech, on se však ani ukrytím výše jmenovaného vaku zdržeti nedal. Velice se věnoval služebnictvu a čeledi na statcích šlechtických, aby z nich byli dobří křesťané.

S velikým namáháním založil kolej jesuitskou v Klatovech s krásným kostelem, ve které poslední dny svého života trávil. Chanovský vydal správným jazykem českým spisy: „Zpráva křesťanská s krátkým výtahem podstatných věcí, které každému člověku věděti sluší“ a Vavřince Suria „Životové a skutkové svatých a světic“. Latinsky napsal: *Vestigia Bohemiae pia seu res quae nam memoratu dignae, quae in Bohemiae acciderunt*. Všechny tři spisy vydány byly v Praze.

Veliký byl výsledek jeho neunavné činnosti. Mnoho tisíc jinověrců v jižních Čechách obrátil ku pravé víře, vystavěl několik kostelů a škol. Zemřel dne 16. května 1643. Pohřeb jeho byl velikolepý. Jeho tělesné pozůstatky odpočívají v kryptě jesuitské v Klatovech. Někteří ho měli za polovičního blázna, jiní za světce; byl posledním. Německé řeči byl jen málo mocen, za to vyznal se výborně v jazyku českém. Jeho rod, kterému posléze náležely svěřenské statky Němčice a Kraselov, vymřel teprv r. 1877. Poslední toho rodu byl Frant. svob. p. Chanovský ¹⁾.

Neunavným pracím missionářským požehnal Pán tak, že tehdejší již utěšeněji vzkvétati počalo náboženství naše ²⁾, vyjímaje ovšem města horní a sousedstvo jejich, kde jinověrci posud všemu úsilí vzdorovali.

111. Nadarmo napomínal farář Jáchymovský osadníky své, aby uposlechli hlasu císařova ³⁾. Okresní vikář Selge právem si stěžoval, že v Jáchymově, v Schönfeldu, Slavkově a v ostatních městech v okolí setrvává tvrdošijně větší díl obyvatel v bludech mimo několik málo spolusousedův jejich, kteří před lety brannou mocí k víře byli obráćeni. Sotva kde v Čechách bude města nebo městyse, dokládal, kde by bludná učení tak bujela a kvetla jako v městech našich horních. — V měsíci květnu r. 1636. žádali Jáchymovští a později opět a opět o to se ucházeli, aby prodloužila se jim lhůta do čtyř ba pěti let, avšak kard. Harrach více nechtěl jim slechu poskytnouti. Posláno bylo několik horlivých sluhů P. jak praveno již spolu s kom. Adamem z Lobkovic do Jáchymova a přidány jim byly zvláštní návody, kterak na výsost opatrně a mírně mají si počínati, aby poslání jejich nevyšlo na prázdno, když všecko namáhání a úsilí před

¹⁾ Tato data životopisná jsou čerpána ze životopisné monografie, která v roce 1660 v Kolíně nad R. tištěna byla.

²⁾ V archivu arcib. list. ze dne 5. ledna 1636.

³⁾ Tamtéž list. ze dne 22. ledna 1636.

tím mijelo se příznivým výsledkem¹⁾. Slavkovští obyvatelé sotva že několik měsícův pro viru katolickou získání byli horlivými missionáři, opět svěsti se dali úlisnou řečí a neopatrným obcováním s kazateli protestantskými tak, že stali se z nich horší nepřátelé církve sv. nežli dříve byli²⁾. O Přisečnických³⁾ napsal sám kardinál v listu svém zaslaném císaři Ferdinandovi: „Wollen sich pro his festis paschalibus nicht zur Beicht und Communion einstellen, die Frauen und wittiben der Ratsherrn daselbst wollen die Ermahnungen des Pfarrers P. Ferdinandi Weghueber nicht anhören.“

112. Císař Ferdinand II. rozdělil se dne 15. února r. 1637. se světem, nedočkal se konce reformace a ovoce namáhavého díla svého. Dokonání jeho odkázal dědictvím synu svému Ferdinandovi III., který kráčeje otcovskými slépečemi, týmž způsobem pokračoval v reformaci. Protestanté, alespoň za hranicemi bydlící, se domnívali, že smrtí Ferdinanda II. reformace katolická neli dokonce bude zastavena, tož jistě oslabena bude, avšak Ferdinand III. již jako král Český dokazoval, že protestanté staví zámky naději svých na písčité hory, neboť r. 1635. poroučel kardinálovi a místodržícím⁴⁾, aby přísně dolehli na 30 kazatelův, kteří v kraji Litoměřickém se rotili proti císaři a žalářem pokutovati dal lékaře Pražské, pokud známo bylo, že nedobrymi plány se obírají⁵⁾.

Nedlouho před smrtí otce svého stanovil peněžité pokuty těch, kteří poskytovali přístřeší emigrantům⁶⁾, a sice, aby páni platili 3000 zlatých, vladykové 2000 zl. a měšťané o polovinu méně. —

113. Kurfirst Saský Jan Jiří předložil císaři pamětní spis obširný a zevrubný, a snažil se jím pozorna ho činiti na mnohá nebezpečnosti, která nastanou zemím Rakouským původem Švédův, Francouzův, knížat Německých ano i Turkův, jestliže císař neustane v díle reformačním. I žádal volenec Saský⁷⁾, aby udělil Ferdinand III. svobody náboženské všem jinověrcům

¹⁾ V archivu místodrž. list. ze dne 17. července 1637.

²⁾ Tamtéž list. ze dne 11. května 1637.

³⁾ Tamtéž list. ze dne 21. dubna 1637.

⁴⁾ V archivu místodrž. list. ze dne 24. června 1635.

⁵⁾ Tamtéž list. ze dne 4. ledna 1635.

⁶⁾ V archivu arcib. list. ze dne 13. února 1637.

⁷⁾ V archivu místodržitelství listina ze dne 16. června 1637.

a tak získal si věhlas a slávu spravedlivého a lásky milovného knížete. Císařova odpověď nebyla asi po chuti knížete Saského. Odvětil ¹⁾ zajisté Ferdinand, že důvěru svou skládá v Pána Boha, který řídí osudy lidské a vše moudře spravuje, dokládal pak dále, kterak nehrubě léká se zloby nepřátelské, že království České od nepaměti bylo zemí katolickou, jinověrci odboje milovní že nikdy nezachovávali věrnost ani Bohu ani zákonitému panovníkovi svému, nýbrž vždy o to jen stáli, aby vše na ruby převraceli, ba nyní dokonce překaziti chtějí dobrou vůli a svornost mezi císařem a volencem Saským. — Markrabí Brandenburskému pak císař přísně zakázal, aby na panstvích svých v Čechách neodvažoval se usazovati kazatele protestantské ²⁾.

Obnova katolického náboženství v Boleslavsku, Královéhradecku a Čáslavsku.

114. Arnošt Zdeněk Liebštýnský z Kolovrat a Bohumír Hirsch, spolu s mnohými členy řádu Ježíšova vypraveni byli ³⁾ hned na počátku vlády Ferdinanda III. do kraje *Boleslavského, Králové Hradeckého a Čáslavského*, aby zbývající jinověrce, kteří potají se tu zdržovali, obzvláště na statcích druhdy Albrechta z Valdštýna a přítele jeho Trčky, vyhledali a buď na pravou cestu uvedli a sice do vyjití 4 měsícův, buď přiměli je k tomu, aby v 6 nedělích vystěhovali se ze země, když již k povolnosti se neznají.

115. Do města *Hostinného* a okolní krajiny vysláni byli otcové ze řádu kapucínského s představeným svým Františkem Pacifikem ⁴⁾. Zdárnému úspěchu obnovy náboženské byli tu na velikou překážku učitelové, kteří bludným učením sváděli lid v Petřikově, Herrmannseifenu a v Mohrenu, až konečně působením arcibiskupa Arnošta byli z míst těch vypuzeni.

116. Mimo jesuity jali se nyní pracovati o missiích zvláště minorité od sv. Jakuba, Františkáni, premonstráti Tepelští a Strahovští a Broumovští benediktini, kteří v rozličných krajích

¹⁾ V archivu místodrž. list. ze dne 10. září 1637.

²⁾ Tamtéž list. ze dne 17. června 1637.

³⁾ V archivu arcibiskupském list. ze dne 14. srpna 1637.

⁴⁾ V archivu arcib. list. ze dne 1. července r. 1638.

dělili se o práci. Aby pak duchovní vůdcové ti nezůstávali bez dohledu a missie pravým řádem se dály, ustanovil kardinál Harrach po vůli císařského pána svého r. 1638. tak zvané *konjaské komi-áře*, muže to slovutné a učené ze řádu Ježíšova a obmyslil je zvláštními právy a plnou mocí. Ti pak jakožto dozorcové miszi v kraji sobě přiděleném docházeli z osady do osady, oběsýlali k sobě jinověrce, pokud postižení a vypátrání byli od missionářův a přimlouvali jim, aby se obrátili; měli dohled na missionáře a kde toho potřeba se ukazovala, přicházeli jim vlivem a mocí svou ku pomoci. Zvláště pak toho dbali, aby shledávaly se knihy bludy oplývající, které buď do Prahy zasýlali, buď ihned mařili. Ježto již vyslanec papežský Caraffa odpíral podávání kalicha v Čechách, odstraňovali missionáři všude, kamkoliv přišli, přijímání pod obojí, kteréžto bylo sice Čechům dovoleno papežem Piem IV. r. 1564., že však přijímající z kalicha, zdráhali se vyplniti podmínky od téhož papeže předepsané a kalichem krve Páně zakrývali učení své protestantské, práva toho sami se sřekli.

117. Stav katolického náboženství v některých jiných krajích.

Z některých zpráv vikářův o reformaci vyjímáme jako n. př. zprávu Kouřimského vikáře, Bechyňského a Žateckého. Na panstvích Brandýsském, Přerovském a Kounickém, které náležejí J. C. M. jsou všechny fary bez duchovního správce až na Kosteleckou. Šlechtici jsou akatolici, kteří nechodí ku sv. zpovědi. Rovněž jest 28 ještě far bez kněze ve kraji Kouřimském. Okolo Kouřimi žijí zjevně tři bludaři šlechtici se svými rodinami. Na všech panstvích nejv. purkrabí náležejících v kraji Kouřimském jsou poddaní většinou akatolici.

V Zásbukách jest hejtman akatolik. Měšťané Kouřimští zpěčují se dáti děkanovi a jiným sluhům církevním výživu, sami však v noci vynášejí tajně vystěhovalcům potravu. Na panstvích Lichtenšteinských predikanti kážou, křtí, sňatkům žehnají. V Bechyňském kraji jsou poddaní nedbali u přijetí sv. svátostí. Vinu toho nesou šlechtici, z nichžto nejnedbalejší jsou p. Jan Černín, p. Šebestian Leskovec a p. Paradais. — Ze Žateckého vikariátu si stěžuje vikář, že se od cis. úředníků i od patronův zdržují církevní peníze (Archiv rodinný Harrachů. fasc. 22. fol. 300. — Excerpta ex relationibus vicariorum foraneorum — 5. Oct. 1637).

118. Nové návrhy, jakby obyvatelstvo ku katolickému náboženství přiváděti se mělo, podané od kardinála Harracha.

Aby všichni obyvatelé byli pravými katolíky a nejen na oko, jest třeba vhodných prostředků k tomu. Dříve však musí se smutný stav jejich znáti, než léku upotřebiti možno. Kardinál sděluje s císařem, že má zprávy z některých vikariatův a činí z nich výtahy. Mýlil by se však, kdoby se domníval, že jsou poměry všude stejné. Když císař komisaře vyšle, tu se obyvatelé na oko obrátí, pak ale po jejich odchodu se zase ku svým bludům vracejí. Návrhy, které kardinál císaři činí, jsou tyto:

1. Třetina nebo zcela polovina poddaných nebyla dosud vyučena ve sv. náboženství, jsou úplně bez pastýře, jak by kdo mohl vyznání katolického od nich žádati. Více jest far neosazených nežli osazených. Duchovní pro velikou chudobu zastávají úřad pastýřský v šesti až v sedmi farách, tak že do některé osady po celé měsíce nezavítají. Proto více kněžstva třeba.

2. Ať se dosazují v zákonném čase hodní kněží na fary a spolehliví. Přemnozí patronové neosazují far a když kardinál vhodného kněze jim pošle, tu ho nechtějí přijati. Dovolávají se chudoby svých poddaných a své vlastní. Toť však lež, nebo přemnozí *uchvátili statky* církevní, celé dědiny si připojili, desátky platiti nechtějí a ničeho se tak neobávají jako visitace. Při takových se musí s reformací náležitě započítati. I nejhrošlivější kněží při tomto smutném stavu ničeho nevyřídí, alespoň slova jejich hlubokých nezapustí kořenů.

3. Daně ať se uleví kněžím, ani jsou tak chudi, že přemnozí hladý mrou, neb z celého kraje jako ze Slanského až 100 se jich vystěhovati chce. Musí k vůli výživě větší štoly požadovati, čímž udílení sv. svátostí přichází v neuctění. Musí se dáti zváti, jen aby se nasýtí, mnozí oddávají se ze zoufalství pítí. Patronové to nahlížejí, avšak odpomoci nechtějí. Někdy patronové daně za duchovního platí, pak si ale sedmkrát a i vícekrát zejména z desátku nahrazují.

4. Ať jsou přinuceni patronové podávati zprávy o jmění kostelním a o obyvatelech, kteří ku sv. zповědi nechodí. Vikářové vždy visitovati nemohou, nebo kněží je nemohou vydržovati, a kde jest osada bez kněze, tam by na mnoze obyvatelstvo

vikáři výživu a příležitost poskytlo, avšak patronové tomu zabraňují, Vikáře za visitatory uznati nechtějí. Ku konci se dí:

„Impossibile circa parochias provisas exactissimam informationem per parochos dari posse (contradicientibus ipsis patronis), sed quid fiet de vacantibus, ubi nullus est parochus et nec parochiani nec aeditui templorum nec capitanei nec ipsi fundorum domini rationes seu registra et inventaria eccl. et parochialia exhibere, imo vicarium seu visitatorem ne quidem ad templum et parochiam admittere volunt. Queruntur nempe patroni, novam et in hoc regno insolitam visitationem contra eorum immunitates, privilegia, indulta et statuta patronalia e diametro pugnare et Em. Cardinalem in illorum collaturas (quos illi empto fundo etiam persolvere tenentur) nihil jurisdictionis habere.“ (Archiv. rod. Harrachů list. ze dne 5. října 1637. fasc. 22. fol. 300).

Z tohoto nového návrhu vidno, že hlavní překážkou zdárného vývoje reformace katolické byla také lakotnost šlechtických patronů, kteří zabravše jako všude jinde v Německu církevní statky, duchovním katol. ani praskrovné výživy popřáli nechtěli.

Vpád vojska švédského do Čech pod Bannerem r. 1639 a stav nábož. katolického v této době.

119. Ukrutný vůdce vojska Švédského Banner, jemuž Čechové také Pannýř říkali, překonav polem vojsko císařské u Kamenice v Sasku, přiblížil se r. 1639. k hranicím zemským a přerušil tím dílo reformační na delší dobu. I vzkázal Čechům a prohlásiti dal, že přišel propůjčiv se za ochrance protestantů v Čechách, aby jinověrci ti pokojně ve vlasti trávití mohli léta svá, že nemá žádného škodlivého a nepřátelského úmyslu, ba že jest z té duše nakloněn jinověrcům, hodlá tedy potěšiti protestanty, získati jim svobodné vyznání víry a zbaviti je velikého bezpráví, kterým po dlouhá léta již byli zahrnováni. Všem prý vojinům svým zapověděl pod hrdlem, aby neubližovali nikomu z obyvatel království Českého. Jak pravdiva byla slova a sliby Bannerovy v brzku se ukázalo. Sotva že překročil hranice, kazil vlast naši mečem a ohněm a ani v nejmenším neušetřil obyvatel katolických. Ve vojsku jeho, které čítalo více nežli 40 tisíc hlav bylo nejméně 1000 vystěhovalců Českých a ti po boku vojinův Švédských bojovali proti obyvatelům tohoto království.

Bannerovi již nedaleko Prahy jsoucimu přinešena byla zpráva, že blíží se císařský generál Hatzfeld a proto odtrhl k Brandýsu a plenil města Nymburk, Poděbrady a jiná mnohá do základů vyvrátil a popelem položil. Katolíky, zejména kněží, ať tu ať onde je postihl, způsobem ukrutným a nelidským týral, tři nevinné missionáře ze řádu Ježíšova dal r. 1639. zavraždit a popravčí jejich, jako druhdy za dnů Žižkových se dalo, skvěle odměňoval. Chrám Páně byly vojskem jeho poskvřňovány a hyzděny, v chlévy a stáje koňské proměňovány, obrazy kostelní nohama se šlapaly. Sami protestanté mnoho při tom zkoušeli a trpěli, vidouce zřejmě, jaké ovoce nese hlásání čistého a neporušeného evangelia. Katolíkům pak, jestliže nechtěli snášeti den ode dne nevýslovné příkoří vojákův, nezbyvalo jiného, nežli aby všecko opustili, uprchli do lesův, skrývali se v hlubokých roklích, kde hladem, mrazem a morem hynuli. Běda tomu, koho tito protestantští žoldnéři chytili; byť i byl člověk bezbranný, neušel hroznému mučení. Dějepisci vypravují, že toto protestantské vojsko v témž roce 1639. veliký až do tisíců sahající počet vesnic, městeček a měst v Čechách vydrancovalo a vypálilo. Švédové neslitovali se ani nad mrtvými těly katolíkův, otevřeli hroby ve Staré Boleslavi v obou kostelích a rozházeli kosti zesnulých. Byly to kosti bývalých ctitelů sv. Václava a Panny Marie, poněvadž si někteří zbožní předkové za živobytí svého zvláště vymohli, aby právě na těchto místech po smrti těla jejich byla pohřbena. Z těl těchto pokradli žoldnéřové nejprve všechny šaty, prsteny a jiné památky, kosti pak poháněvše a jim se navysmívavše rozházeli. V Jičíně na rozkaz vůdce Bannera uržili mrtvému tělu Valdštýnovu hlavu a pravé ramě a poslali obé do Švédska. Zúplna a podrobně vyličití bídu a neštěstí národa Českého ve dnech těch, které jsou a budou vždy nejstrastnější dobou dějin jeho, o to marně by se kdo chtěl pokoušeti. Toto vše činili žoldnéřové Švédští ze zášti proti víře katolické, majíce v tom kratochvil a zábavu svou. Vše co se dalo odnésti, nakládali na vozy a na lodě; co nemohli odnésti a odvézti, to zničili¹⁾.

120. Mor tak se rozmáhal, že v Praze již dne 20. září 1639 zapovězeno bylo zvoniti umiráčkem a farářům hrozilo se ztrátou úřadu, jestliže pohřbívati budou zemřelé leč mezi 22. a 23. hodinou celého Staročeského orloje.

¹⁾ Viz Votkovy: Památky Staroboleslavské. Str. 342 a 344.

121. Roku 1642. (Archiv rodinný H. fasc. 22. fol. 35) hrozilo Praze nebezpečnosti od Švédů a tu téměř veškeré kněžstvo přihlásilo, že se zbrání v ruce chce brániti hlavní město: Kardinál se svými kněžími i dvořany, rovněž metropolitní kapitula, farář od sv. Vojtěcha se 3 žáky, probošt Zderazský se 20 lidmi, rektor kolleje Novoměstské se 16, Karmelitáné od sv. Havla s 5, Minorité od sv. Jakuba a Benediktíné od sv. Mikuláše všichni, Pavláni též, Augustiáni od sv. Václava počtem 15, Jesuité z Klementina počtem 90, Jesuité od sv. Mikuláše počtem 18, Superior od sv. Maří Magd. se 4, Karmelitáné na M. Straně s 8, Augustiáni od sv. Tomáše s 20, farář od sv. Štěpána Bilenberg se 4 a jinými, farář u sv. Petra se 7 zpěváky, farář od sv. Václava na M. Str. se 3 zpěváky, Milosrdní počtem 5, Hilbermové počtem 12, Kapucini všichni.

Na vyžádání pomoci Boží v tak hrozném soužení bylo ustanoveno na den sv. Jakuba 1642 velikolepé processí z hradu sv. Jakuba, kterého se účastnil hrabě Vratislav, a na Malé Straně se připojil hrabě Wrthy. Uprostřed mostu jelo 5 šlechticů na koních a chtěli středem processí se bráti. Tu jim poručil hr. Wrthy, aby s koňů sestoupili a v průvodu se účastnili. Na Starém Městě připojil se kníže Lobkovic. Nejvyšší purkrabí s ostatními místodržiteli též přibyl. Kázání bylo české, ale ku konci kazatel pravil, že sv. Jakuba v Praze neznají, osířel, nemůže zváti pány k tabuli, nemá ničeho, poněvadž vojáci vše strávili, přeje jim oprátku a sobě také, poněvadž se přihlásil k vojsku k ochraně města a neví, co tomu J. Sv. v Římě řekne. Za toto slovo byl potrestán i od provinciala i od arc. konsistoře.

122. Kdežto tedy Švédové podporovali celkem protestanty a zdržeti chtěli úpadek jejich v Čechách, vyhánějice ze všech farností, které obsadili vojskem, kněží katolické a dosazující na místa jejich pastory, jako se to stalo ve Fridlandě, kde zřízení byli za kazatele Jakub Riedel, Bartoloměj Trautmann a Jindř. Bartsch aneb v Novém Městě (Neustädtl), kam usadili mistra Krause, r. 1649. opět od kat. vypuzeného: pokračovala reformace katolická utěšeně a nadějně v krajinách, kam nevkrčila noha Švédská, neboť obyvatelé jejich obměkčili srdce svá, znamenajice v neblahém osudu země patrný trest Boží. Missiím v Klatovech, Jičíně, Náchodě, Kouřimi. na panstvích urozených pánů z Nosticů, Řičan, Švihovských, ze Šternberka a Lobkovic dobře se dařilo. Katolíci hojněji byli poučováni, námitky jinověrců vracejících se pod ochranou vojska Švédského jako prvé

Saského, byly statečně odraženy, svátostmi horlivě se přísluhovalo, mysl rozechvěného lidu útěchou byla konejšena, aby všecku svou nadějí pokládal v Boha, který i u prostřed bouří a soužení jest nejlepším ředitelem osudů lidských.

123. V archivu Harrašském ve Vidni přechovává se listina (fasc. 3. fol. 339) o povšechném stavu náboženství v království Českém r. 1641. tedy za času vpádu Švédského. Práví se v ní:

1. *Co se tkne osob světských* jsou baroni, šlechtici, měšťané a venkované. *Baroni* jsou všichni alespoň na oko katolíci, až na ty, kterým dovolil císař, by se vrátili z ciziny buď nadějí veden, že se obrátí aneb pro jiné příčiny. *Šlechtici* na oko jsou též katolíky aneb se ku katol. náboženství všichni přihlásili za tím účelem, aby statky své podržeti aneb děditi mohli. Jsou však živi jako dříve, čeleď protestantskou mají, k zpovědi několik let nechodí. Vyzváni jsouce předstírají privilej, že v Čechách šlechtic může se zpovídati, komu chce a kde chce. V některých krajinách žijí zjevně v bludu a na některých panstvích královských až i veřejné úřady zastávají. *Měšťané* jsou katolíky tam, kde jest nezbytná toho nutnost a kde se k nim přísně přihlíží. Jest však dokázáno, že mnozí v královských městech i úřední osoby jen zdánlivě jsou katolíky, nebo šidí aerar o výlohy, které se vynakládají na faráře a na kostely, překážky kladou reformaci, predikanty tajně v městě neb mimo město vydržují a jim pokrmů poskytují. Co se tkne královských horních měst, zvlášť Jáchymova, ani stý obyvatel se nepřiznává k církvi katolické ni tak návodem sousední Mišně jako spíše přirozenou divokostí. Důvěřují se, že císař proti nim k vůli baním přísně nezakročí. Někteří by se zase rádi přiznali k církvi katolické, ale bojí se pronásledování svých souvěrců. *Venkované* buď z nevědomosti neb tvrdošijnosti většinou v bludu jsou. Páni jejich ani úředníci toho nedbají a mimo to špatný po většině příklad jim dávají. Páni se nepostí, svátků nesvěti a své poddané o nejsl. dny ku práci přidržují. Všude tajně se zdržují predikanti, kazí venkovany, ač páni o tom vědí, ba je ještě podporují. Páni zatčené predikanty osvobozují. Vystěhovalci vrací se zpět, svou stálost vychvalují, po dědinách kupčí, víno dovážejí. Nutí-li páni své poddané ku zpovědi, tito se rozutekou do lesův a za nějaký čas, když věc utichla, se zase vrátí. Mnozí stěhují se do Moravy, kde je rádi přijímají a katolické duchovenstvo s nimi mírně nakládati musí. Páni jsou tomu rádi, osvojují si statečky venkovanů a neplatí z nich

desátku. Jest veliký nedostatek kněží katolických a proto **zhusta** se stává, že upadají lidé zase ve blud, kde již dříve se ho **zřekli**.

2. *Co se tkne kostelů a farářů.* Kdysi bylo v Čechách 2303 farních kostelů, nyní jest jich jen 1000, z nichžto dobrá polovina jest osiřelých. Ty ostatní jsou tak špatně nadány, že až na 20 neb 30 sotva faráře vyživí. Stalo se tak buď nehodami válečnými buď podvodem kollatorů. Jeden farář zastává šest až sedm far, v některé po celé měsíce se neukáže, tak že ji za uprázdňenou považovati dlužno. Většina venkovanů jest stádcé bez pastýře, bez dohlídky, bez svatých svátostí. Jak také od nich žádati katolického náboženství, jak uvěří, když se nekáže. Ať se pošlou pastýři věrní, kteříby z kořene vytrhli bludy ze srdce jejich a nevypleli jen tak mimochodem. Tak se stává, že mnozí chodí ku sv. zpovědi a ku sv. přijímání a byloby lépe, kdyby raději nechodili, nebo se zpovídají obyčejně svato-krádežně. Dále praví Harrach, jest 30 obvodů, ve kterých jest 24 vikářů. V kraji Slanském, který tvoří jen jeden vikariát, jest 88 kostelů, 20 kaplí a 2 jiné chrámy a při těch všech jest jen 11 kněží. V Chrudimském jest 165 kostelů a 21 farářů, v kraji Kouřimském 100 kostelů farních a filialních, ponejvíce spustlých, asi 50 z nich bez kněží. Příčiny toho jsou:

1. spustošení kostelů a krajů,
2. nedostatek kněží,
3. sami patronové.

124. I v některých místech, do kterých ani Švédové nedospěli, jali se protestanté vztyčovati schýlené hlavy a znova protivili se císařským rozkazům. Slavkovští nechtěli vydati knihy bludařské¹⁾, učitelové již dávno vypuzeni ze země setrvali přes výslovné zákazy na panství Kristofa z Valdštýna (Herrmannseifen), svobodného pana Mičana (Mohren), hraběte z Vajeru (Vlčice, Wildschütz), urozeného pána z Marrazzino (Vrchlabí, Lanov či Langenau), statkáře Grodockého (Studeneč), vdovy z Vachi (Mikulášovice).

Farář Semilský Jan Herrmann ze řádu menších bratří sv. Frant. nařiká v listu svém²⁾, že kazatelové protest. vrátivše se na statky pana Lamothea, kážou, přisluhují Večeři Páně, rozšiřují bludné nauky a tak osadníky dříve katolické zavádějí do blu-

¹⁾ V archivu arc.b. listina se dne 21. a 22. října 1641.

²⁾ V archivu arcib. listina se dne 20. ledna 1642.

dův. — Martin Karas, arciděkan Králové Hradecký, zprávu podává arcibiskupovi ¹⁾, že i do *kráje Hradeckého* vrátili se predikanti a zasazují se všemi silami o to, aby vlákali opět katolický lid do neblahých osidel svých. Kazatelové, praví, pochlebují lidu, ctí na oko lidi zámožné, na kterých odvisli jsou chudí, podávají jim lepšího vína při přijímání a ve skvostnějším kalichu; jestliže však bohatí schůzce nejsou přítomni a toliko chudí účastní se služeb jejich, dorážejí smělymi slovy na pány a lidi bohaté, avšak prosí a zapřísahají posluchače, aby ničeho o tom u veřejnosti nemluvili. Tak věru všichni jsou mámeni a k bludům sváděni. Bohoslužbu svou vykonávají v opuštěných domech a samotách aneb v přibytku vznešenějšího jinověrce.

Chlumecí sousedé tak velikého ducha nabyli, slyšíce o vpádu vojska Švédského do Čech, že vyhnali z města katolického faráře ²⁾. — *Milčínští* poznovu oddavše se na bludy, mstili se rozličným příkořím na duchovním správci svém, nazývali katolíky psy papeženskými, tropili si posměch z věroučných článků katolických, potupili postní příkazy a strojili bouře a povstání. *Opočenská* obyvatelé spolu se *Solnickými a Novoměstskými* ³⁾ odhodili škrabošku, za kterou se skrývali a jako dříve byli tajnými jinověrci, stali se nyní zjevnými bludaři. Hejtman pana hraběte Colloreda, jménem Rassin, sám je k tomu měl a podle sil svých podporoval. Na bílou sobotu r. 1644. sešli se dohromady, aby podílu brali na Večeři Páně. Kazatelem Opočenským byl Jan Kmochian, skrývající se v dědině Skuhrov řečené. Solničtí docházeli k predikantovi Václavovi do vesnice Kaceroва, Novoměští scházeli se u Daniela Simeona ve vsi Dnesné. Darius Gallašek a jakýsi poběhlik Pavel nápodobiti chtěli na třech panstvích nedávno řečených missionáře a putovali z místa na místo, hledajíce ztracené ovečky.

Poměry náboženské po odchodu vojska švédského ze země České r. 1646.

125. Když pak počátkem r. 1646. opustili Švédové zemi Českou a zanesli pochodeň válečnou do sousedních krajů Německých, zvoleni byli opět komisaři reformační zvláště pro ty

¹⁾ Tamtéž listina ze dne 26. ledna 1642.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 30. září 1642.

³⁾ Tamtéž list. ze dne 26. června 1644.

krajiny, kde protestanté se osadili a uloženo jim, aby zdvojenou pílí pracovali na obnově náboženství katolického a ji konečně k šťastnému cíli a konci přivedli. Protestanté pak opuštění byvše od svých ochrancův a obhajců, klesli na mysl i a nekladli tak houževného odporu jako před tím. V *Jáchymově* a ostatních místech horních zastával úřad císařského komisaře Popel z Lobkovic; jemu k ruce přidáni byli kapucíni Barnabáš Bamberský a Prosper Sjevus jakožto vůdcové čili instruktoři a vikář okresu Ostrovského (Schlackenwertského) jakožto komisař arcibiskupský¹⁾. Ti pak konečně toho se dočkali, že obyvatelé městští povolnější byli a k vyslancům aspoň slušně se chovali. *Slavkovští* kárání byvše pro svou neposlušnost a vrtkavost u víře se přiznali²⁾, že nejsou bludaři srdcem nýbrž toliko tělem a k tomu že byli nutkáni strachem před nepřitelem.

126. Vyznati dlužno, že Švédové jako předtím i Sasové mnohem více ublížili zájmům protestantů v Čechách, nežli jim chtěli a mohli prospěti. Ba protestanté i ti, kteří nejvíce horovali pro své vyznání, poznávali a se přesvědčili, že Švédům neběží o zvěstování a šíření neporušeného evangelia, jako se veřejně chlubili a honosili duchovní ti synové Luterovi a dědicové velikého ducha jeho, kteří krásnou vlast naši proměnili v nevlidnou poušť, jako spíše že jim jde o bohatou kořist, lupictví cizího majetku, vraždu osob nevinných a páchání mnohých jiných nešlechetností. Takové ovoce dozrávalo na větvích odštěpených od kmene církve sv. Sami protestantští spisovatelé povážlivě kývají hlavou nad tím a hořce si stěžují. Peschek na příklad pronáší se ve II. díle spisu svého *Geschichte der Gegenreformation in Böhmen* na str. 352. jak následuje: „In Reichenberg, wo auch das neue Evangelium viele Anhänger fand, so dass die Stadt zu einer Zeit ganz protestantisch war, sahen die Häeretiker die Handlungsweise ihrer Glaubensbrüder mehr als deutlich. Den 11. September 1645, als Torstensohn von Brünn durch Böhmen zurückging, wurde Reichenberg von Schweden überfallen. Die Bürgerhäuser wurden ausgeplündert, das Vieh weggetrieben, die Inwohner, so sich nicht verbergen konnten, über die Maassen mit Schlägen beladen, das schwächere Geschlecht ohne Unterschied gewaltthätiger Weise geschändet, die Rathstube erbrochen, die kais. Privilegien zerrissen

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 2. října 1644.

²⁾ Tamtéž list. ze dne 28. října 1645.

und verbrannt, welches üble Verfahren drei Tage dauerte. Auf diese Weise hausten sie auch in anderen protestantischen Städten und gaben sich somit nicht als treue Glaubensbrüder der Protestanten zu erkennen.“

Vpád Švédů do Čech r. 1648.

127. Mezitím co chýlila se ku sklonku válka 30letá, zmocnili se nenadále Švédové r. 1648 Prahy, vedeni jsouce gen. Königsmarkem. Ačkoliv ještě na jiném místě hodláme se zmíniti o počínání Švédů v Praze, toho tu slovy se dotýkáme, co bližší přístupuje k dějinám refor. a záležitostem církve katol. ¹⁾ v Praze. Švédové netoliko že zajali a v zajetí drželi kardinála Harracha, nýbrž i kanovníky o majetek oloupivše, veřejně ulicemi vlekli, posměchem a potupou je zasypávali a ranami až do krve pokrývali. Avšak členy kapitoly sv. Vítské neopustila síla ducha a obvyklá snaha chrániti a brániti zájmy církevní; nýbrž naopak tenkrát zaskvěla se leskem jasným statečnost jejich, kterou zastali se utiskovaného náboženství a dokázali, že dovedou obraňovati poklady jim svěřené. Hlasatelové učení luteránského plni jsouce pychu a nadutosti, jali se v metropolitním chrámu Páně sv. Víta řečniti k lidu a vychvalovati svobodu slova Božího protestantskými reformatory očištěného a zusuščeného. Doslechše o tom přední kanovníci kostela toho probošt František Rasch a Krištof Reinhold, děkan kapitolní, naplněni byli zármutkem pro zneuctění velebné a slavné svatyně Boží a nerozpakovali se dlouho, co by jim bylo činiti. Odebrali se k vůdci vojska Königsmarkovi, muži to tvrdému a nepřístupnému, kterého lahodnou a milou řečí svou tak obměkčili, že poručil, aby protestanté vyklidili se z kostela sv. Vítského. Že pak jim jiného nezbývalo, nežli uposlechnouti rozkazu nevládného vůdce, uchýlili se do královské kaple Věch Svätých na hradě Pražském a tam shromažďovali po příkladu daném již Sasiky, pověřivý lid kolem sebe.

Dne 2. srpna 1648 ustanoven byl mistr Fux od Königsmarka za hlasatele nauky luteránské a jal se kázati a rozdávat Večeři Páně po svém způsobu. Každodenně odbýval Fux bohoslužbu protestantskou v kostele sv. Mikuláše v Menším městě Pražském. Z kostela sv. Mikuláše vyhnali totiž Švédové násilně Jesuity již dne 26. července, při čemž vetvý stařec Adam Kravařský a Martin Santin byli stlučeni až do krve. Kostel byl oloupen, představený jesuitů Martin Santin a Kravařský

¹⁾ Pešínův Phosphorus septicornis na str. 397.

ven z kostela na náměstí vedení před velitele, který je však kázal propustiti. Ostatní vojáci vrhli se na OO., kteří se před obrazem Matky B. modlili, a klením i ranami žádali od nich peněz, svlékli je ze šatův a některým i spodní roucho vzali, jen aby nějakou kořist odnesli. Dne 29. července nařídil vrchní velitel Königsmark, aby kostel sv. Mikuláše byl odevzdán predikantům. Fux přistěhoval se s dvěma svými syny, sluhou a šesti koni do professního domu, kde OO. jej živiti musili. Dne 2. srpna počal v chrámě účinkovati. Ráno o 8. hodině počínajíc až do 9. hodiny konána byla řeč a zpívaly se písně, ve čtvrtek pak na krátko kázalo se vojínům švédským; kterýžto pořádek zachován byl až do dne 23. října. Té doby přestěhovali se jinověrci k bosým Karmelitánům. Nástupce Fuxův, kazatel Jiljí Brand, zůstával bytem i na dále v domě jesuitském u sv. Mikuláše a k OO. slušněji předchůdce svého se choval. Otcové řádu Ježíšova konali obřady bohoslužebné ve všední dny v kaplích chrámu sv. Mikuláše, o svátcích a o nedělích ve farním chrámu Páně sv. Václava, aby se nezdálo, že obcují ve svatyni s protestanty, kdyby v témž kostele sv. svátostmi přisluhovali.

128. Kláštera a kostela Karmelitánů na Malé Straně bylo od Švédů na počátku šetřeno. Příčinou toho byl vojín jménem Ruttger, který jsa katolík s Karmelitány v Kolíně nad Rýnem studoval. I plukovník Kapy, jsa katolík, milosrdně si vedl oproti klášteru, neb poradil převorovi, aby požádal Königsmarka, by byl klášter od drancování ušetřen. Königsmark vyslyšel tuto prosbu, a ustanovil jmenovaného Ruttgera za strážce kláštera. Obyvatelé Malostranští ukládali si své věci v klášteře. Dne 23. října 1648 byla sice v klášterním kostele zavedena luteránská kázání pro švédské vojsko, ale mnichům nebylo ublíženo, nebo oni ošetřovali raněné vojáky v nemocnici, kterou Königsmark v klášteře zřídil.

129. V klášteře sv. Tomáše měl predikant Klee z rozkazu Königsmarkova oloupiti knihovnu, jak to již učinil u jesuitův u sv. Mikuláše, jejichž úhlavním nepřítelem a utrhačem byl. Za několik hodin pobral nejvzácnější knihy, z nichž později některé vrátil, jsa dary sobě danými obměkčen ¹⁾.

130. Ačkoliv Švédové neopustili ještě Prahy, svoláni byli stavové Čeští císařem Ferdinandem III. na sněm do Českých

¹⁾ Ekert: Posv. místa král. hlav. města Prahy. I. 176. a 220.

Budějovic. Shromáždívše se však teprv dne 11. srpna 1649, slibovali stavové císaři, že chtějí nezvratnou věrnost navždy mu zachovati a prosili jej, aby v ochranu přijal náboženství katolické: „Pročež jsou té ponížené naděje“, pravili, „že J. M. císařská a královská nad starožitným, pravým, samým spasitelným, sv. katolickým náboženstvím Římským, jakožto nejpřednějším pevným a hlavním, základním a gruntovním privilegio, v kterémž oni stavové bez proměny živi býti i umříti hotovi jsou, bez ohledu dle královské povinnosti své a přísahy ruku ochrannou držeti ráčí“. To jakož i slavné ono hájení města Pražského bylo patrným svědectvím, že vedeni byli již Čechové poněkud láskou k náboženství katolickému, láskou převzácnou, která zdobila je za času císaře Karla IV. Otce vlasti. Švédové nebojovali pro víru, nýbrž aby s dostatek kořisti si získali. Čechům pak láska k náboženství dodala ducha i síly, aby cizince protestanty, vetfelce do milé vlasti z ní vypudili.

C) Obnova náboženství katolického v letech 1650—1655.

131. Po třicetileté válce již dne 25. září 1649 vydal císař nový patent a poroučel v něm, aby pozůstali jinověrci v Čechách, kteří posud tu i tam se skrývali, obráceni byli k víře katolické, aby pp. netrpěli žádným způsobem blud. kazatelův a úředníkův i poddané své všechny nikoho nevyjímaje domluvami i přísnoští přivedli zpět do lůna církve sv. Toliko ženám jinověreckým, které jsou provdány za muže katolíky, může býti shověno¹⁾, jestliže nebudou překážeti, aby dívky jejich vychovávaly se v náboženství katolickém. Cizozemským obchodníkům neměla se taktéž klásti žádná překážka, pokud by neuráželi katolíků špatným příkladem a varovali by se jakýmkoliv způsobem je pohoršovati. Naposledy dopouštěl výnos císařský ze dne 16. listopadu 1650 držitelům pozemkův, aby buď přijali víru katolickou buď prodali statky své a země prázdni byli. A za tou příčinou opět ustanovena jim byla neodkladná lhůta. Ostatní dekrety císařské hleděly k dokonání reformace, která r. 1655 v Čechách z veliké části ke sklonku se chýlila, ba za skončenou se pokládati mohla. I tuto nebude od místa zmíniti se

¹⁾ V archivu arcib. reskript císařský ze dne 28. března 1650.

o některých městech a panstvích, a naznačiti několika slovy, kterak dařilo se v nich dílo reformační.

132. Na panství *Šenburském* Kraslici pán ze Šenfeldu chtěl dokonati obnovu nábožen. tím, že vypověděl a vypudil protestanty i s kazateli jejich. Ti však po čase se navraceli a hodlali se na statcích Šenburských opět usaditi. Když vypuzeni byli učitelové jinověrečtí, alespoň ti, na kterých lpělo podezření, uvedl řečený pán všude kněze katolické na fary panství toho ¹⁾.

133. V *Hostinném* získal si veliké zásluhy o obnovu náboženství katolického M. hrabě Lamboi. Z počátku přičiňoval se o to, aby ustanoveni byli reformatoři ze řádu Ježíšova a vystavena tu byla kollej téže řehole. Že však jesuité nemohli vyhověti přání jeho pro nedostatek členův, ačkoli rádi uznávali dobrou vůli jeho a prospěch, který by plynul z toho, kdyby mohli trvale usaditi se v Hostinném: uvedl pan hrabě s vůli arcibiskupa Arnošta Františkány do města. Z listu Lamboiova dne 10. července 1652 kardinálu Harrachovi zaslánoho vyjímáme následující slova: „Die Bekehrung meiner Unterthanen hat mich bewogen aus den Niederlanden hierher zu kommen, wiewol ich mich 12 Jahre bemüht, solche auf festen Weg zu bringen, so hat mich oft das Kriegswesen verhindert bei dem gottgefälligen Werke zugegen zu sein. Da einige fleissige Geistliche von Nöthen sind, so habe ich mich resolvirt allhier eine beständige Wohnung und Residenz zu bauen, in diesem ohnehin entlegenen beinahe wilden Reviere. Dem Decan wird nicht dadurch praejudiciret, er kann sich derselben in der Seelsorge bedienen“. Když pak přišli sem Františkáné a horlivě jali se rozšiřovati víru katolickou, požehnal Bůh práci jejich, že za nedlouho netoliko v Hostinném ale i v okolí nebylo lze nalézti zjevného jinověrce.

134. Smutnější byl stav věci ve *Šluknově, Rumburku a Hanžpachu*. O tom poučuje nás zpráva P. Karla Höfnera, který psal dne 17. dubna 1652 kardinálovi Harrachovi ²⁾, že někteří jinověrci teprve nyní dali se pohnouti a obrátili se k víře katolické, dále kterak farář Rumburský a Hanšpašský křtí dítky, užívajíce při tom řeči německé, oddávají snoubence vedle rituálu Budyšínského a dávají věřícím z kalicha pítí vína po obmytí

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 2. března 1651.

²⁾ V archivu arcib. list. ze dne 17. dubna 1652.

rukou. Ještě r. 1652. získáno bylo 260 osob náboženství katolickému, dílem s vůlí jejich, dílem že byli k tomu nutkány. I dokládal řečený farář Šluknovský, že ještě dva tisíce lidí poddaných v severních Čechách přiznávají se k vyznání protestantskému, čtyři sta jich uprchlo, ačkoli někteří ze zběhův přijali víru katolickou. Z toho největší radost mají kazatelové, kteří shromažďují kolem sebe den co den větší počet stoupencův. Jinověrci v zemi pozůstali chystají se na útěk, „sedláci tvrdí že odejdou, kdyby měli ještě jedenkrát přijíti ke zpovědi a proto ani nehledí si hospodářství. Nejhorší z jinověrců na venkově, kteří tu posud trvají, jest Baltazar Schwarz, kterému i Möller říká. Vystěhovalci nežádají se navracejí, poněvadž mají na panství stavení a role, častý návrat jejich jest jen na škodu a bylo by radno jej zakázati. Kostel nemá žádných prostředkův peněžitých, naopak jest zadlužen, scházejí tu věci naprosto nutné, jako ciborium, monstrance a věčná lampa. Farář Rumburský a Hanšpašský tvrdí, že jsou podrobeni pravomoci děkana Budyšínského a proto že nechtějí přidržovati se rituálu Pražského. Z toho ovšem povstává zmatek v obřadech. Lépe by bylo, kdyby byli podřízeni Vaší Eminenci, poněvadž děkan Budyšínský dovoluje, aby podávalo se věřícím pítí z kalicha. Záhodno by bylo poručiti děkanovi v Budyšině, aby odepřel kalicha věřícímu lidu a přísluhoval mu toliko velebnou svátostí pod jednou způsobou.“

Pokračování obnovy náboženské v horních městech.

135. Z *horních měst* přinášeny stále co se tkne obrácení na víru zprávy nepříznivé. Od kraj. hejt. kraje Loketského Jiř. Fab. Mulce z Valdavy bylo zasláno král. horním městům též městečku Kraslici (Graeslas) psaní s rozkazem král. mistodržitelů v Praze ddo. 1. února 1650, aby konečně katolické náboženství přijaly. Na to prosili luteránští majitelé panství Kraslického pánové Jiří Arnošt, Otto Albert a Vít ze Šenburka císaře, aby se reformace na panství Kraslickém nedála. Přimlouvali se za Šenburky též kurfirst saský Jan Jiří a jiní evangeličtí stavové s tím podotknutím, že v Kraslici od delší doby katolického kněze nebylo a že Kraslickým u vyznání náboženství evangelického ani od Ferdinanda I., Maximiliana II., Rudolfa II.,

Matyáše a i Ferdinanda II. bráněno nebylo. Arcibiskup Pražský neosoboval si tam nikdy jurisdikce, nýbrž pánové ze Šenburka ustanovovali sami pastory a učitele augsburského vyznání; když již všude v Čechách zaveden byl kalendář papeže Řehoře, podrželi Krasličtí starý juliánský; pánové Šenburkové vystavěli učinivše sbírky mezi evangelickými stavy a městy saskými r. 1615. v Kraslici chrám; o vydržování pastorův a učitelů starají se horníci, kteří budou-li násilně nuceni ke katolickému náboženství, město opustí, následkem čehož by úplný úpadek města a celého vůkolí nadešel ¹⁾. Tato prosba měla ten účinek, že císař dne 23. března 1650 místodržitelům poručil, by Krasličtí při svém náboženství ponecháni byli. Také r. 1652. vzpěchoval se majitel Kraslického panství Jiří Arnošt ze Šenburka něčeho na vydržování katolického faráře dáti, takže tento s pouhými 120 zl. od české komory mu dle nařízení císařského vykázanými spokojiti se musil. V roce 1655. bylo v Kraslici jen 12 osob katolického náboženství, které odjinud přibyly.

Vystěhovalci z *Jáchymova, Ptatu, Bohdalu* a jiných horních měst, kteří pro své vyznání a pro stálé vojenské poplatky do Saska unikli, byli od císařského vrchního správce Jáchymovského Jana Jakuba Kuttnera z Parchheimu dne 3. a 7. května 1650 ku návratu vyzváni se slibem, že již ničeho na vojsko platiti nejsou povinni. Odpověděli dne 6. května t. r., že pokud se jim úplná svoboda svědomí a osvobození ode všech poplatků nezaručí, se nenavráti, poněvadž statečky a domečky jejich tak od vojska zpustošeny byly, že ani za to nestojí, aby je stavěli; potraviny jejich prý jsou od vojska úplně stráveny, takže nelze v dolech pracovati, poněvadž se výživy nedostává; horníci prý se rozutekli ze strachu před vojskem. O všem tom podal vrchní správce zprávu místodržitelům dne 8. května 1650 s tím podotknutím, že se jich přece několik tajně vrátilo, že si své role vzdělávají a že p. děkanovi přislíbili, že se ku katolickému náboženství obrátí.

Dle zprávy reformačního komisaře Mikuláše ze Šenfeldu k císaři ze dne 16. ledna 1651 bylo v Jáchymově při jeho příchodu 82 katolických měšťanů, kteří horlivostí tamějšího děkana se dali pohnouti, že k náboženství katolickému přistoupili. Po třech dnech obrátilo se 40 jiných osob, ostatní pak slíbili — až na vzdorovité ženy — že se obrátí, až budou

¹⁾ V archivu místodrž. listina z r. 1650.

poučení. Také v horních městech *Abertanech* a *Haengstu* dali se poučovati; jen v Platu a Bohdale zůstali tvrdošijně ve svých bludech, jsouce stále podněcováni od protestantských kazatelů. Za tou příčinou byl dán Šenfeldovi rozkaz dne 3. února 1651, aby všechny predikanty zatkl a do Prahy zaslal. Dále mu bylo dne 28. února t. r. poručeno, aby mírně s občany zacházel a chtějí-li se vystěhovati, aby jim v tom nezbraňoval.

Když r. 1652. přibyli z kolleje Jesuitské v Chomutově do Jáchymova a Boehmisch-Wiesenthalu OO. Ondřej a Vilém, jsouce provázeni vojskem, vystěhovalo se z Jáchymova 854 usedlých měšťanů a z Wiesenthalu téměř veškeré obyvatelstvo, obávajíc se vojska. Kurfirst saský založil pro ně město Johann-Georgenstadt. Nedali se ani od Kuthnera ani od Šenfelda k návratu pohnouti. Proto zaslal dne 29. ledna 1653¹⁾ mistr Wolfgang Atzendorfer arcibiskupu Arnoštovi podrobný seznam osob, které v řečených městech přijaly víru katolickou a dne 16. června 1653 oznámil, proč někteří sousedé Jáchymovští, Platští, z Božích Darův a Lauterbachu setrvávají v bludech. Toho příčinou není náboženství katolické, jako spíše přílišné daně, které krutě při nich vymáhají úředníci císařští. Všichni katolíci, dokládá, najíti se dali ke zprávě Boží i dokazují skutky pravou zbožností svou, ti pak, kteří v Jáchymově přidržují se posud vyznání luteránského a čítají asi 50 hlav a někteří souvěrci jejich v Lauterbachu a Platu, chystají se na odchod, poněvadž, jak tvrdí, nemohou platiti zvýšené daně. Bylo by tedy radno, aby poplatky ty byly jim prominuty.

Za tou příčinou ustali na nějaký čas s reformací, jen že noví komisaři reformační Rudolf Roder a Jan Karel Příchovský na místodržitelích dne 26. května 1653. žádali, aby Boehmisch-Wiesenthal a Stolzenhahn nebyly přifařeny do dalekých Výprt, nýbrž aby se na útraty komory české zřídila v Boehmisch-Wiesenthalu fara, kde by při nedostatku duchovenstva některý jesuita z Chomutova zatím zastávati mohl duchovní zpravu. Roku 1657. odpadli obyvatelé *Aberthanští*, kteří se před třemi lety ku katol. církvi přihlásili, na dobro ve staré bludy. Svedl je luteránský učitel, který přilákal tajně pastora Jana Grafnera, jenž obyvatelstvo podněcoval. Učitel měl býti žalařován, dána však mu výstraha, že mohl uniknouti.

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 29. ledna 1653.

Když r. 1676 reformační dekret horním městům se opakoval, aby obyvatelé buď v 6 nedělích ku katol. nábož. přistoupili aneb jinam se vystěhovali: tu se přihlásilo v Abertanech a v Jungenhengstu 214 osob ku katol. víře. Z Platu se vystěhovali všichni až na 14 osob; z Bohdalu uteklo 48 usedlých měšťanů se ženami a dětmi. Usadili se v Sasku v Černici (Schwarzenberg). Jejich statečky byly zabaveny, nemohly však od české komory býti prodány, poněvadž byly zpustošeny.

136. Ve třetím období obnovy náboženské v Čechách nebyli více vysíláni missionáři do krajův a měst, aby obraceli k víře a získali pro pravdu jinověrce, nýbrž spíše aby katolíky potvrzovali u víře, jako se to posud za naší doby nezřídka děje. Missionářům tedy bylo jadrně poučovati lid nově obrácený i ve víře utvrzený, potěšovati zarmoucené, nabádati je ke skutkům milosrdným a vésti k pravému pokání. Rudolf Roder, probošt kapitoly Staroboleslavské a vůdce reformace v této době, zřízen byl od kardinála Harracha, aby pátral a zkoumal, na kterých farních osadách potřebí by bylo sv. missii. Pro dělníky slova Božího vydal arcibiskup Arnošt dne 20. března 1652 zvláštní návod, který jest takořka ohlasem pastýřských listů sv. Pavla a svědčí o šlechetném smýšlení kardinálově, jenž snažil se státi otcem všech svých věřících. Do slova tuto klademe návod jeho, abychom zřejmě dovodili, co jsme již svrchu nejednou podotkli, že arcibiskup Arnošt nechtěl užívati násilí oproti jinověrcům, které jest beztoho podnětem nenávisti, nýbrž naopak přál a žádal si toho, aby zbloudilí synové církve sv. mírností a laskavostí, poučováním a přesvědčováním byli získáni pro sv. víru a vrátili se k poslušenství dobré matky své církve katolické.

„Ctihodný a nám milený Synu! Ačkoliv všichni missionáři, kteří až posaváde vysíláni byli na vinici Páně, jsou muži, jak se zdá, učení a horliví a nemají potřebí zvláštního návodu, předce však otcovská tato napomenutí, zákony a milosti starostlivě oznamujeme proto, že i méně učené muže k dílu připouštěti nutnost nám velí. *At rozpomenou se tedy na vznešenost duší i chybujících, které ráčil Kristus Pán předrahou krví svou vykoupiti. Duše bludem zastiněné nechať doporučuji Pánu Bohu obzvláště na modlitbách prosebných a při obětích, aby byly hotovy sřící se bludu svého a jeho želeťi. Tak obcujtež s kterýmkoliv jinověrci, aby bylo na bílé dni z otcovského a bratrského se chování, jež sdruženo býti má s pokorou a trpělivostí, že vše děje se z toužebnosti po spáse, cokoliv se počíná s nimi. Snažlivě at o to dbají a péči mají těch*

osob, které vzdáleny jsouce osad farních, nemohou pohodlně účastenství bráti na posvátných kázáních proto, že dni života svého trávi uprostřed lesův a rolí. Mějtež dozor na poučování mladíkův a mládeže vůbec, zvláště pak na katechetické cvičení osob chudobných. Nechať vedou si opatrně a rozšafně v rozhovoru, střeží se, aby přílišnou horlivostí v činech aneb slovech nedali se unášeti zvláště v kázáních posluchače kárajíce a napomínajíce. V úkonech svých ať zachovají slušnou obezřetnost, vyznačují se zbožností a čistým svědomím a tak příkladem života svého táhnou jinověrce k náboženství katolickému. Často pojednávejtež missionáři v dopise a rozmluvách o věcech, které mnohem snadnější učiniti mohou obrácení se haeretikův. Nechať nikdy nevystupují z mezi skromnosti a mírnosti a varují se dávatí příležitost špatného příkladu. Zůstávejtež v místě vykázaném, nepřecházejtež z místa na místo, aby uvarovali se zlého příkladu, přestávejtež na určeném podílu výživy, neobtěžujtež úřady světské, nebudtež nikomu za oblič, tím méně jinověrcům.

V kostelích a osadách, které přikázány jsou dozoru některého faráře, nechať ničeho nepodnikají, pokud nebyli se spolu s ním poradili o způsobu a čase; neboť jsou toliko spolupracovníky a není při nich předpisovati zákony pastýřům, aniž jim býti na překážku, nýbrž spíše je podporovati a jim práci ulehčovati. V osadách, které nejsou podrobeny správě žádného duchovního, budou moci všemi svátostmi svobodně přisluhovati. Knihy haeretické moc mají čísti a bráti aneb je zničiti aneb pro své kláštery je zachovati. Mimo řeholnice dovolení mají každého zpovídati a rozřešiti z hříchů nevyhrazených s vůlí toho, kdo jest správcem kostela. I z hříchů vyhrazených mohou rozřešovati; vyjímá se však trest církevní již ustanovený pro ty, kteří by násilně vložili ruku na duchovního; neboť oznamujeme, že trest řečených vyňat jest ze všech obecných výsad. Jednotliví missionáři povinni budou nejméně jednou do měsíce podávati souhrnou zprávu, zasýlati seznam těch, které buď pokřtili, buď oddali, buď k víře obrátili a jestliže zpozorují něco chybného buď při farářích nebo hejtmanech nás na to upomenouti. Rozmilý náš v Kristu! Totě jsou zákony, vedle kterých bude tobě si vésti, jak jest v tom vůle naše, dle kterých bude ti pracovati na vinici Páně, totě jsou milosti, kterých ti laskavě udělujeme, ač je odvolati můžeme. Dáno v sídle našem dne 20. března 1652. Arnošt kardinál⁴.

137. Ze zpráv Rudolfa Rodera jde na jevo, že na rozšíření náboženství katolického v Čechách pracovali otcové ze řádu Jesuitského, Františkáni, Kapucíni ¹⁾, Minorité a Premonstráti. Na to toliko si stěžuje, že někteří jinověrci přechají z panství na panství, kdykoliv přibližují se missionáři a když vůdcové duchovní odejdou, vracejí se obyvatelé do svých osad, což ovšem nemůže se klásti na účet missionářům. Takořka celá nynější diecése Budějovická byla katolická, vyjímaje toliko města Sušice, Domažlice a dílem Týn nad Vltavou, kde jenom nepatrná hrstka jinověrcův dala by se byla nalézti. Z toho také lze si vysvětliti, proč nemnohé jsou zprávy o reformaci z řečených končin. Co se tkne některých míst v arcidiecési Pražské, zůstávalo v *Jindřichovicích* (Heinrichsgrünu) 660 zjevných protestantův a 812 bylo jich v *Neudeku*. *Chebským* bylo od reformační komise dne 11. března 1652 nařizeno, aby skutečnou reformaci s poddanými a měšťany luterskými provedli. Následkem toho ustanovena byla komise městská, která evangelických měšťanů se tázala, chtějí-li ve dvou měsících k víře katol. přistoupiti aneb země prázdni býti, při čemž by jim bylo pětinu celého jmění v Chebu zanechatí na obecní výlohy, 49 měšťanů se prohlásilo, že k víře katol. nikterak nepřistoupí, 47 se obrátilo hned a 54 dalo se vyučovati v katol. náboženství. Z těchto 54 složilo 41 vyznání víry katolické. Vystěhovali se do Aše k pánům Zedtwitzům. R. 1653. byli téměř všichni měšťané v Chebu katoličti. V území Chebském byli zatvrzelými Luterány Zedtwitz na Liebensteinu a vdova z Trautenberku se třemi syny na Vildsteinu. Aby i tito vůli císařské se podrobili, odebrali se reformační komisaři v Chebském kraji Vít Bohdan svob. p. ze Steinheimu na Haslavi a komend. kříž. špit. v Chebu Aug. Matouš Višnovský, do Liebsteinu, kde nazejtří o hod Boží Svatodušní jesuita P. Ondřej Kuhn missii započal. Zedtwitz se svými poddanými zůstal zatvrzelým. Proto byv vypovězen ze země, odebral se do Hohenbergu. Poddani ani po jeho odchodu se nepodrobili, na missie nechodili a na vydržování katolického missionáře ničím nechtěli přispěti, jak si P. Kuhn stěžuje v listu dne 17. června 1653 Steinheimovi zasláném. Za tou příčinou byli s dovolením císařským ze dne 2. srpna 1653

¹⁾ Mezi missionáři jmenují se velební otcové Kapucíni: P. František Samuel Plzeňský, představený missionářův z téhož řádu, P. Barnabas, P. Bartoloměj Hugolin, Marcel, Romuald, Engelbert, Severin, Cyril a Sylvius.

vojáci dne 3. září do Liebensteina posláni, kteří poddané přinutili ku katol. náboženství přistoupiti a missii přítomnu býti. Dne 14. září prohlásili, že přistupují ke katol. náboženství, kdežto Vildsteinským lhůta šestiměsíční se povolila. V následujících letech utvrzovali Jesuité obyvatelstvo u víře. Tu a tam vyskytovali se ještě protestanté, takže 28. června 1659 ještě reformační komise svolána byla. Tato shledala ještě několik šlechticů, jako vdovu po Wolfovi Jindř. Zedtwitzovi, vdovu po Karlu Hartmanu z Reizensteina, některé svobodné a sirotky, že jsou protestanty. Teprv r. 1672 byla reformace dokončena a protestanté udrželi se jen v Aši. Počet jejich v městech horních nedá se tak snadno a určitě vytknouti, poněvadž brzy uprchli do Míšně, brzy zase se vrátili aneb trvali v tajném spolku se sousedními pastory¹⁾. V celém kraji Vltavském kromě panství knížete z Lobkovic napočítáno bylo toliko 13 zjevných jinověrcův.

V nynější diecési Litoměřické zasazovali se horlivě o obnovu náboženskou missionáři a obraceli k víře protestanty v městě Sobotce, na panství Rohozeckém a Svijanském, v Semilech, v Českém Dubě, Graefenštýně, Benešově, Jablonci a Přisečnici. Málem všichni obyvatelé měst a panství právě řečených uposlechli hlasu vůdcův a přijali náboženství katolické a jenom nepatrná hrstka osadníků na panství Rohozeckém, Semilském, Fridlandském a Graefenštýnském nedadouce se nijak přemluvíti, buď se vystěhovali, buď toliko na oko stali se katolíky, aby mohli pokoje a majetku svého užívat. Mezi missionáři uvádějí se členové řádu Jesuitského: Josef Walter, Zachariáš Melcer, Ungrod, Lukavecký, Subeneicher, a otcové ze řádu Servitského, kteří pracovali v kraji Boleslavském. V městě Libáni a v okolních vesnicích Popovicích, Chlivíně a Nešperách zdržovali se a tajné schůzky konali bratří Peclínovečtí (slzící či plačtívi) a proto byli i často znepokojováni a pronásledováni.

U t v r z o v á n í v e v í ř e n o v ě o b r á c e n ý c h .

138. V nynější diecési Králové Hradecké dokonávali dílo missionářské otcové rozličných řádův²⁾, a sice na panství Smr-

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 23. dubna 1653.

²⁾ V archivu arcib. listina z r. 1654 a ze dne 28. dubna 1659.

kovickém a Rohozském P. František Fischer a Havel Krzmaršký; na panství Náchodském, Kopidlenském, Opočenském a Novoměstském otcové Jesuité P. Jan Kravařský, Melichar Mauriz, Jan Mitrovský, na panství Hostinném Františkáni a Kapucíni, na statcích Jilemnických P. Harant a František Václav a s. Maria, Kratonozském, Stěžerském, Kunčickém a Sádovském: P. Benjamin Schleyer; na panství Smidarském, Skřivanském a Dymkurském: P. Jan Cossonius¹⁾ a na statcích panst. Hořického: P. Šimon Hübner, v okolí Dobré Vody P. Jiří Curatius, v Hradci Králové a Ústí nad Orlicí P. Jan Laubský, v Kyšperku a Žamberku P. Jan Hájek. V Bílých Poličanech, Vřeštově (Bürglici), Dubnici a Smiřici (na panství Smiřicko-Hoříněvesském) působili Benediktini Broumovští. Na panství Malešovském²⁾, Zbislavském, Hammerstadském a Polenském ještě r. 1656. kladly se reformaci v cestu mnohé překážky, a sice ze sousední Moravské Třebíče, kde zůstávali nejzatvrzelejší jinověrci. Nadarmo kázali jim slovo Boží otcové ze řádu Ježíšova, obyvatelé chtěli raději ztratiti hrdlo, nežli aby dali se uvésti na stezku pravdy a spásy. Panství Chotěbořské, jehož všechny vesnice obsazeny byly nedávno protestanty a jinými rozkolníky, přilnulo celé k víře katolické³⁾.

139. Z toho, co posud bylo řečeno, jest na bílé dni, že bujel protestantismus v první polovici XVII. století nejvíce v diecési Králové Hradecké, neboť území její bylo sídlem přemnohých sekt a společností, jako jsou Čeští bratři kolem Mladé Boleslavi, Adamité na panství Poděbradském a Pardubickém, bratři plačící a j., kteří zastírali se raději pláštěm evangelikův, nežli by byli veřejně přiznali se k bludům svým a tak popudili proti sobě nejen dědičnou vrchnost, nýbrž i protestanty samy. Mimo to bylo dosti tajných jinověrců v horních městech a osadách arcidiecése Pražské, kde reformace katolická nemohla přivedena býti ke konci pro sousední protestantský kraj Saský. V okresích pomezních mnozí toliko zevně přiznávali se k náboženství katolickému, slabou jenom páskou vázání byli k církvi sv., zachovávající předepsané posty a vykonávající každoročně zpověď, v srdci však zůstávali nepřáteli církve katolické a z té

¹⁾ V archivu arcib. v list. z r. 1654. uvádějí se jména přemnohých missionářův, aniž by označen byl řád, jehož členy byli.

²⁾ V archivu arcib. list. ze dne 20. března 1656.

³⁾ V archivu arcib. list. ze dne 10. června 1654.

duše oddáni byli naukám protestantským. Když pak císař Josef II. dal prohlásiti patent o rovnoprávnosti náboženské a snášení se všech obyvatel rozličného vyznání, odhodili škrabošku a odpadli k protestantismu. Potomkové jejich částečně jsou nyní protestanté v Čechách.

140. Císař Ferdinand III. oznámil dne 4. ledna 1652 výnos, aby nově obrácení na víru utvrzování byli v náboženství katolickém, aby pečovalo se o větší neuhonnost mravů mezi obyvateli Českými a zvětšovala se zbožnost jejich ¹⁾. Vedle výnosu toho měly se posty církevní přísně a svědomitě zachovávat, knihy haereticke a pohoršlivé buď rukou psané, buď tištěné čísti aneb do země přivážeti bylo zakázáno. Neslušné obrazy, poroučel císař, nesmí se nikde trpěti a kdo by je přinášel do Čech, budiž pokutou trestán. O nedělích a svátcích nechat upustí obzvláště řemeslníci od prací služebných. Kupci a obchodníci prodávejtež zboží své teprve po dopoledních službách Božích a všechny výroční trhy ve dni nedělní a sváteční odbyvané buďtež zrušeny.

141. Na sněmu, jehož počátek učiněn byl v měsíci prosinci r. 1652. a který potrvál až do měsíce února roku následujícího, ustanoveno bylo v 5. článku, jehož obsah hleděl k reformaci: „Která by koliv vrchnost na svých gruntech ještě nekatolické poddané měla a žádného faráře neměla, ta má dva duchovní od arcibiskupa Pražského, kteříž by ty nekatolické v katolické víře vyučovali, žádati a útraty na cestu denně jednu kopu Míš. polovici vrchnost, polovici nekatolicti poddani zapravovati; faráři však, kdyby z farních důchodů náležitého vlastního vychování neměl, vrchnost jeden zlatý Rýnský dáti má. Která by vrchnost farářům a duchovním otcům k vyučování v katolické víře svých nekatolických poddaných pomocí nepřispěla, má z těch svých nekatolických poddaných tak mnoho daní, jak mnoho by oni podle rozvržení odvésti měli, odváděti do královské berně z vlastního měšce dotud, dokud by poddaní katolíky učinění nebyli“ ²⁾.

142. Větší ještě váhu přikládati dlužno sněmu z r. 1654., který započal dne 13. dubna a skončil dne 28. května. Stavové Čeští jednali o následujících věcech, které se týkaly náboženství katolického: Pánové, kteří nedbale si vedou při díle

¹⁾ Beckovského Poselkyně II. díl sv. 3. str. 418.

²⁾ Tamtéž str. 418.

reformačním, povinni budou pokutami peněžitými a výtěžek obraceti se bude na zlepšení příjmů farních. Především pomýšleti na podporu farností v krajinách obklopených estanty, aby tam jak dítky tak i dospělí osadníci řádně cvičeni v náboženství. Moravská země jest útočištěm jinorůcův a přistěšim všech uprchlíkův, těm a takovým musí se brániti přístup do markrabství Moravského, aby země práveřčená nestala se štěpnici rozkolníkův. Nechať J. Em. pan kardinál Harrach svolati dá sněm krajinský a v něm ať zasede komisař císařský k vyřízení věci politických a v synodě té oznamtež se výnosy sněmu Tridentského¹⁾. Studia theologická kterým věnuje se drahně času, buďtež zkrácena a zvláště budiž obracen zřetel k učení se mravouce, písmu sv. a kanonickému právu, při tom však nebylo by radno zanedbávati rozličné případy týkající se svědomí. Na poděkování za získaný mír zemsky zvolen budiž sv. Josef, pěstoun Syna Božího, za ochranci království Českého. Svátky a neděle nechať se pilně světi, pánové nechtějtež přetěžovati poddané své pracemi, aby i chudí poddani trávití mohli dni ty na věčný prospěch duší svých R. 1655. skončeno bylo dílo reformační a země Česká vrácena byla církvi katolické, které vždy před válkami Husitskými i ně který čas po nich patřila.

V p o u r y protestantů za příčinou katol. reformac.
v Čechách.

143. Jestliže po dobu obnovy náboženství katolických Čechách překročeny byly hranice lidskosti, jestliže mnohá ukrutnosti byly páhány, jak protestanté neustávají vyčítati a nám předhazovati, jen aby mohli viniti katolíky z činů neobětých: v pravdě nesmi se přechvaty ony klásti na účel katolíkův, nesmi se připisovati komisařům reformačním a tím méně missionářům, neboť jak již z předu jsme podotkli a dc

¹⁾ Uanešené to čelilo ovšem proti zákonům církevním, neboť záležitosť sní vyřizuje krajinský sněm církevní a nikoli sněm zemský. Avšak tím mlčením pominouti, že moc církevní rozličným způsobem odvisla je oči světské, tak že i za kardinála Harracha uznáváno bylo tak zvanum regium. Ferdinand III. dopustil tomu r. 1654., aby bulla Innocence 2° occasione^o vydaná v Římě dne 31. května 1653, kterou odsuzovalo i Janzeniovo, byla prohlášena i v Čechách.

vodili, vina z toho budiž dávana vojínům a barbarským dobám třicetileté války. Tam kde poučování neprosplvalo, užívala ovšem vláda namnoze prostředků násilných k obrácení na víru, jichž žádný katolík schvalovati nemůže, avšak sluší vytknouti, že i protestantství bylo téměř všude zavedeno od pánů násilně podle protestantské zásady: „Či jest kraj, toho jest náboženství“.

Lid selský protestantský mnohých krajin podněcován byv od kazatelův jinověreckých, chopil se zbraně, kazil kláštery, bořil zámky a vraždil missionáře ¹⁾. Jestliže pak přísně ba tvrdě naloženo bylo s lidmi odboje milovnými, jestliže byli na roveň staveni s loupežníky a žháři, pokud se tkne trestu, vinu toho nenese dílo reformační ani vykonávatelé jeho. Protestanté patrně pokulhávají v soudu svém, neboť zakaleným okem pohlížejí jak na dějiny XVI. století v Německu, tak i na vývoj údajů zemských XVII. století v Čechách. Ohyzdnou skvrnu války selské v Německu přičítají neli katolíkům samým, tož jistě nespokojeným sedlákům a omlouvají strojenou výmluvností svou nepovolaného mravokárce Luthera, který byl vlastním původem řečené války. A u nás skládají vinu opět a toliko na bedra katolíkův a zapominají, že duch vzpoury Lutherem vzbuzený a oživovaný byl zřídlem všech bouřlivých událostí války 30leté.

144. O tom již svrchu zmínka se stala, kterak poddani Markvartičtí (Maffersdorf) ukrutným způsobem zavraždili pána svého ustanoveného komisaře reformačního a nešetřili ani života manželky jeho. Což tedy divu, že několik jich, kteří druhým propůjčili se za vůdce, r. 1625. na pokutu ohavného zločinu bylo trestáno. Poddani sedláci hraběte Michny a jiných ještě pánů v kraji Kouřimském sebrali se počtem 8000 hlav a podnikniti byvše řeči kazatele Matouše Ulického, oslavovaného to mučenika protestantův a vedeni jsouce rytířem Adamem z Hodějova, vladýkou z Michalovic, ze Štěchovic a dvěma rytíři ze Lva, ztropili vzpouru neslýchanou, zapálili zámek Ratajský, Šternberský a napotom r. 1627. města Vlašim a Domašín a vyvrátili města ta až do základu. V Benešově zkazili a zbořili klášter sv. Panny a mučence Barbory; hejtmany místní o hrdlo připravili a hlavy jejich na kopí nabodnuté po městě nosili, hejtmana pak Vlašimského v pravdě na kusy rozsekali. Mravní

¹⁾ Schaller: III. na str. 89. a 188. a díl IV. na str. 174. a 182.

původce ohavných skutků těch Matouš Ulický byl jat, do Čáslavi přiveden, dne 6. a 10. měsíce září před soudem vy-
slyšán a dne 11. září za trest vzpoury k smrti odsouzen. Byl
pak vedle tehdejšího práva hrdelního stat mečem a trup jeho
rozdělený na čtvero kusův pověšen byl ve čtyřech předměstích
na výstrahu vzbouřencům ¹⁾).

145. R. 1628. před časem sv. postním vzbouřilo se 4000
sedláků na panství Opočenském, Novoměstském a Smiřickém
v kraji Hradeckém, uchvátili zboží svých pánův a mnoho kato-
líků pobili. Překročivše pak hranice panství Kosteleckého a
Častolovického, zavraždili ve vsi Zalmava Lhota nazvané kněze
Kamila ze řádu sv. Benedikta, bratra Kašpara Grama, nejvyš-
šího nad jedním plukem pěchoty, pána z Kostelce, když jej
byli dříve hrozným způsobem mučili. Obyvatelé Kosteletčí a Časta-
lovičtí spojivše se v jedno, odrazili útok jejich mnoho jich po-
bivše a zahnali je od svých příbytkův, avšak sedláci u větším
počtu brzy se vrátili a páchali ohavnější zločiny nežli prve.
Napominání pána svého Trčky a výstražných slov komisařův
císařských zholo nic nedbali. I vypraveno proti nim vojsko
císařské, které rozprášilo odbojné venkovany a zajavši původce
vzpourey, do Prahy je dopravilo. V Praze pak pro ohavné
zločiny, kterých se dočinili, na hrdle trestání byli dne 4.
května 1628 ²⁾).

146. *Vladyka z Řičan*, jemuž odňaty byly statky pro uča-
stenství odboje proti císaři, a připsány pokladně státní, sebral
a povzbudil tisíc sedláků v kraji Rakovnickém k povstání a
vzpouře. Hrádku Křivoklátu nemohl se však nikterak zmocnit,
hodla je z něho po způsobu středověkých rytířů loupežných
ohrožovati sousední krajiny a olupovati obyvatele jejich o po-
slední sousto chleba. Vojsko císařské přemohlo tlupu sedlákův
jeho, on pak sám byv zajat, hrdlem zaplatil svou odvážlivost ³⁾).

147. R. 1629. zdvihli Fridlandští bouřku proti komisařům
reformačním, zavraždili poslané k nim otce ze řádu Jesuitského
a nástrahy strojili komisařům tak ošemetné, že ti toliko zázra-
kem jim se vyhnuli a útekem jisté smrti se zhostili. Jeden
kněz z řádu jesuitského byl při tom zavražděn. S katolíky na-
kládali tvrdě a necitelně proto, že zůstali věrni dědičnému

¹⁾ Pelcova: Geschichte der Boehmen str. 760 a n.

²⁾ Beckovského Poselkyně díl II. sv. 3. str. 61.

³⁾ Pelc tamtéž str. 741.

panovníkovi svému, zrádce vlasti České — tak totiž rádi nazývali protestanté katolíky — rozličnými vybranými mučidly týrali a trápili. Vojínové císařští posláni byvše proti zbůjníkům, některé z nich do zajetí vzali a oběsili, jiné stali, některé pak dokonce koly rozmačkali, aby dali se přísnými tresty těmi zastrašiti sousední sedláci a nenásledovali špatného příkladu pokutovaných vzbouřencův¹⁾.

148. Když Sasové hrnuli se r. 1631 do Čech po levém břehu Labském a Vltavském, ušetřili sice kláštera Doksanského a dali mu na ochranu posádku vojanskou, jak se tenkrát říkalo *salvam guardiam*; sotva že však vojsko Saské pokročilo dále ke Praze, uchvátili sedláci nehybné zboží klášterní a budovu samu hrubě poškodili.

Pronásledování některých missonářů ze řádu jesuitského.

149. Missionáři P. Adam Kravařský, muž slynoucí života svatosti, P. Jiří Plachý, který r. 1648. v čele akademického studentstva statečně obhájil Staré město Pražské, P. Bedřich Bridel²⁾ snášeti musili začasté veliké příkoří od protestantův. K nim druží se P. Benjamin Schleyer, Jakub Gratz, Václav Švihovský, Václav Pilař, Ferdinand Kolovrat a j., kteří pro své útrapy a rány, jimž byli zahrnuti od protestantův, až podnes veliké úcty užívají u soudných katolíkův³⁾. Matěj Burnatý ze řádu Ježíšova, muž učený a missonář osvědčený, snažil se obrátiti k víře sousedy městysu Rovenska. „Tu zvonili lidé na poplach a sedláci přicházeli ozbrojeni v ústrety. Vojsko, které bylo ku pomoci z Jičína povoláno, neodvážilo se proti tak značné přesile, nýbrž zapálilo jen věž, ve které byly zvony

¹⁾ Beckovského Poselkyně díl II. sv. 3. str. 76.

²⁾ Pelc praví o něm ve spisu „Gelehrte und berühmte Männer aus dem Jesuitenorden“ na str. 46: „Besonders duchwanderte er die Gebirgsgegenden in den Kreisen von Königgrätz, Bunzlau, Chrudim und Časlau, wo er das Volk zum kathol. Glauben bekehrte. Er achtete weder schlechte Witterung, steile Berge und beschwerliche Wege durch Wälder, noch Beschimpfung, Drohungen und Schläge, die er von den Haeretikern ertragen musste, wenn er nur einige Seelen für Christum gewann.“

³⁾ Balbinovy Miscellanea IV. na str. 240. Tannerovo dílo: „Societas Jesu usque ad sanguinis profusionem militans“ Pragae a. 1675.

vrátilo se zpět. Matyáš B. přicházel z Libuně do Rovenska a šel na téměř místě mši sv. sloužiti. Rozhořčení sedláci došli se toho, přitáhli u velikém množství ke kostelu, obklopili svatyni, aby zbožného muže zavraždili. Týž sloužil mezi dveřmi při zavřených dveřích v kostele mši sv. a předvíraje hodinu sv. doporoučel ducha svého Bohu. Vystoupiv z kostela hleděl jistě smrti vsťric. Raněn byv smrtelně oštěpem do hlavy, klesl na zemi. Kleče prosil jako jednou sv. Štěpán Boha, aby odpustil zločinným vrahům. Tu bodl ho jistý sedlák po rameni pravé ruky. Ministrantu zasadili ničemové dvanáct smrtelných ran a hodili ho po té do hnojnice. Vykonavše ohavný čin táhli, nasytivše se v divoké zpupnosti nevinnou krví. Jesuita Balbin, který jako missionář se vyznamenal a znamenitý počet osob svou výmluvností církvi katolické získal, po 35 letech jeho smrti spatřil. Vrahové byli později schytáni, kolem a šibenici popraveni. Mnozí z nich litovali před smrtí svou zločinu na nešťastném muži spáchaného a obrátili se.“

Balbin vypravuje o trojí vraždě, spáchané roku 1639. u Kutné Hory na kněžích z Tovaryšstva Ježíšova: „Když Švédové pod Bannerem v Čechách vše plenili, pálili a mnoho lidu vraždili, tu domnívali se protestanté, že přicházejí za tím účelem, aby vyhnancům návrat vymohli. „Královští (voje Bedřichovy) přicházejí“, tak znělo od úst k ústům. Než Švédové přišli, jen aby plenili. Tu utíkali sedláci, aby byli před Švédy bezpečnými, do lesů a přepadali pocestné. I stalo se tehdež, že členové kolleje jesuitské z bázně před nepřítelem do Jihlavy a do Jindřichova Hradce se rozutekli. Ačkoliv otec Lancisi nebezpečenství tušil a za tou příčinou od cesty z Kutné Hory do Jindřichova Hradce a do Jihlavy zrazoval, přece mu odpověděli, že tak starému muži bylo by ve všem dávatí příklad naprosté poslušnosti. Ti, kdo se ještě v Kutné Hoře zdrželi, odcestovali tedy buď jedouce ve voze neb koňmo aneb též pěšky. Asi dvě hodiny cesty od Kutné Hory přibyli do houštiny v lese, když se tu ozbrojení sedláci na ně vyřítili a jeden myslivec z pušky proti nim střílel. Po té stříleli i sedláci. Kněz Jan Meagh byl střílen do prsou, dva bratři laikové a sice Martin Ignác a Václav Trnočka do spánku. Dva hned ducha vypustili, Ignác však zalezl dále do houští, kde nazejtří jako mrtvola opřen jsa o strom nalezen byl. Mrtvoly byly s velikou

poctivosti od pána z Malšvic pochovaný. Zavražděný Meagh pocházel z Korcu v Irsku, konav za života svého veliké cesty vstoupil r. 1625. v Římě do Tovaryšstva Ježíšova. Byl velikým znatelem římské literatury požívaje u všech, kdo ho znali, veliké lásky a úcty. Stařec Lancisi, který koňmo cestoval, zachránil svůj život útekem. Na tomto útěku ztratil vzácné rukopisy a ostatky svatých, které od sedláků byly zohaveny a roztrhány. Vrahové byli dopadeni a přiznali se na skřipci, že se hnusné té vraždy jen z nenávisti oproti katolické církvi dopustili. Poněvadž tuto výpověď ani ve smrti neodvolali, byli utraceni; jeden z nich byl vsazen do bílé věže na hradě Pražském, kde vše upíraje několik let seděl, pak byl na svobodu z nedostatku důkazů propuštěn, až ho zasáhla spravedlnost Boží, neb bídně v souboji zahynul“. Ony tři jesuity, které dal Banner zavraždit, dobře jest rozeznávati od těch právě řečených. Onino majice toho jistou zprávu, že nebezpečno jest pokoušeti se o útek, zůstali v městě Hor Kutných, kdež na rozkaz vrchního velitele zabiti a mrtvoly jejich zohaveny byly.

150. Kde dály se věci podobné, tam na prázdno by byla vyšla všechna laskavost, a proto nutno bylo odrážeti násilí násilím. Nebyl-li životem jist ani missionář, který nemohl nikomu ublížiti, neboť úlohou jeho bylo učiti nevědomé a hlásati slovo Boží, jestliže bezbranný kněz a řeholník ocitoval se často v nebezpečenství života: kterak mohli bychom se horšiti na císaře a odsuzovati počínání jeho, že užívati poručil přísných prostředků proti fanatickým sedlákům, aby neohrožovali svých spolupoddaných a neolupovali jich o život a majetek. Protestanté však poukazujice na razné a bezohledné prostředky ty, nezmiňují se ani slovem o podnětu a nutnosti jejich, neřku-li, aby uznali, že přísně nakládati s jinověrci naučili se katolíci teprve u protestantův. Úmysl spisovatelů nepřátelských církvi sv. jest na bílé dni. Běží jim toliko o to, vinit katolíky z ukrutnosti, nesnášlivosti, tyranství a sám Bůh ví, z jakých ještě jiných neslechetností, chtějí dokázati, že synové církve sv. nenávidějí pravdu a jsou nepřátely čistého evangelia, jak si je protestanté vedle vůle a chuti své upravili, jen aby na druhé straně vynikla domnělá a nikdy neosvědčená mírnost a laskavost protestantův, jejich láska k jinověrcům a jiné ještě ctnosti, kterých ani zejména neznají.

Hlava druhá.

O arcibiskupském semináři.

150. Od jesuitů zřízen byl v Praze konvikt mládeže pro 22 chovancův, kteří by se sice připravovali k stavu duchovnímu, nicméně však i světským vědám a povolání věnovati se mohli. Ústav ten slul později konviktem u sv. Bartoloměje ¹⁾. Papežové Římští Řehoř XIII. a Urban VIII. znamenajíce zřetelně, kterak jeví se veliký nedostatek kněžstva v Čechách, podporovali ochotně konvikt sv. Bartolomějský v Praze a poskytovali prostředků peněžitých z apoštolské komory, aby v něm více jinochů mohlo se vychovávat. Sv. Otec Urban VIII. podřídil řečený konvikt kongregaci pro rozšiřování sv. víry, kterážto pak ustanovila arcibiskupa Arnošta za místoochránce jeho. Vydání ústavu sv. Bartolomějského zevrubně sepsané zasýlaly se každoročně do Říma. Alumnové konviktů mohli svěceni býti, aniž by se zachovávala lhůta mezi jednotlivými svěceními ustanovená sněmem Tridentským; neboť země Česká počítala se pro mnohé jinověrce, kteří v ní bydlili, mezi země missionářské. Konvikt u sv. Bartoloměje obdařen byl nad to štědrostí papežovou mnohými výsadami a právy, kterých požívala toliko akademická mládež Římská, ano chovancům udělovaly se plnomocné odpustky, kdykoli litostivě vykonali svátostnou zpověď a s čistým srdcem přistupovali k bohatému stolu Krista Pána. Než podmínkou tak velikých milostí bylo, aby zachovávali stanovy předepsané od kongregace pro rozšiřování sv. víry. Císař Ferdinand II. rozmnožil konvikt svato-Bartolomějský také zvaný convictus nobilium a odevzdal zcela řízení jeho

¹⁾ Hammerschmidtův: Prodomus glorie Pragenae na str. 104.

pěči učených a svědomitých otců ze řádu Ježíšova. Konvikt tento byl původně v kolleji Klementinské, pak v domě u kostela sv. Klementa, r. 1660. však koupila jistá zbožná paní t. zvaný panský dům v nynější Bartolomějské ulici nedaleko místa, kde někdy za Karla IV. Milič z Kroměříže založil dům kajicnic „Jerusalémem“ zvaný a darovala jej Jesuitům, aby do něho konvikt přeložen byl a od té doby měl „*konvikt sv. Bartoloměje*“ své sídlo na tom místě, kde Jesuité vystavěli i kostel svatého Bartoloměje. V konviktě bývalo přes 100 studentů vychovááno. Dvanáct míst založil sám Řehoř XIII. pro chudší studující zvláště šlechtice, uděliv presentanční právo velmožům českým p. Vilému z Rožmberka a p. Vratislavovi z Pernštejna.

152. Mimo konvikt byl v Praze ještě seminář u sv. Václava. Jesuité otevřeli r. 1559. ústav pro chudé studenty, který se později seminářem sv. Václava nazval. R. 1580. koupil totiž pan Jan Křištof z Lobkovic za 3000 zl. dům, který mezoval s kollejí sv. Klementa a určil jej pod ochranou sv. knížete a dědice země České pro vychovávání a vyučování mládeže, odevzdav jej zdarma otcům jesuitům. Ústav ten potvrzen byl od Klaudiva Akvavivy, generála řádu Ježíšova. Z počátku nazýván byl dům ten příbytkem chudých čili chudobincem (*domus pauperum*) a jméno to právem i na dále by byl podržel, neboť alumnové jistě byli chudobni, které živili nejvíce jesuité, sami snášejíce lidu, a chodíce na studenty žebrot. Dobrodinci studentů byli sv. Vítští kanovníci, zvláště Scribonius, neboť byla naděje, že se chovanci stanou duchovními. Štědrost rodiny Lobkovičké a velikomyslnost císaře Ferdinanda II. zavdala podnět, aby název jeho se pozměnil. Již r. 1584. hostil pod krovem svým neméně než 121 alumnův. — Ferdinand II. učinil v tomto ústavě nadání pro 20 chovanců, kteří slouli Ferdinandští stipendisté a daroval semináři mimo jiné zahradu a dům s kostelem sv. Petra a Pavla při Malostranském přívozu. I papežská Stolice štědrostí svou darovala mnohou částku peněz na zvelebení semináře sv. Václava. Sv. Otec Sixt V. pak dovolil, aby nadace národního domu v Římě, která určena byla k přijetí a pohostění zbožných poutníků Českých spěchajících ke hrobu sv. knížat apoštolských již od času slavné paměti císaře Karla IV., obrácena byla na žádost Ladislava a Jiřího z Lobkovic na chudobinec u sv. Václava, poněvadž té doby jen zřídka přicházeli Čechové do sv. města ke prahům svatých apoštolů Petra a Pavla a církev Páně v Čechách velmi byla zubožena. Mimo to vy-

chovávalo se v chudobinci nákladem papeže Sixta V. 26 alumnův, kdežto Ferdinand II. sám o výživu 20 chovanců pečoval. Týž císařský dobrodinec stavu duchovního poručil listem svým vydaným dne 22. července 1630 v Řezně Martinovi Stridoniovi, aby ústav při kolleji sv. Klementa neslul více chudobincem, nýbrž spíše nazýván byl seminářem sv. Václava. Ze semináře toho vyšla řada mužův o vlast' nemálo zasloužilých jako: arcibiskupové Pražští Berka a Lohel, kardinál biskup Olomoucký Dietrichstein, Ctibor Kotva, probošt Litoměřický, Jiří Pontán, gener. vikář Pražský, Tomáš Pešina z Čechorodu, kanovník u sv. Víta a dějepisec, Jan Dlouhovesský, světící biskup Pražský, Jan Dubravius, biskup Olomoucký a dějepisec český, blahoslavený Jan Sarkander, děkan Holešovický na Moravě, zavražděný od protestantův proto, že nechtěl porušiti pečeť svátostné zpovědi, Šimon Brosius z Horštýna, probošt metropolitního chrámu Páně u sv. Víta, Kašpar Arsenius z Radbuzy, děkan téhož kostela, Vilém Lamormain, zpovědník císaře Ferdinanda II. Jesuité zaměnili dům Jana Křištofa z Lobkovic za dva jiné domy Jeronýma Vodičky, a rektor Melichar Trevinius koupil r. 1598. od Jana Vostrovského za 1000 kop bývalý pivovar „u tří červených křížů“, do něhož byl seminář dán. Stál v rohu platnýrské ulice. Péči Jesuitů zakoupen 1691 od Plasského opata Ondřeje Trojera dům v ulici Dominikánské, nynější německá technika ¹⁾).

153. Ústavy právě řečené, ačkoliv svědčily nemálo vzdělání mládeže, seznamující ji s tak zvanými svobodnými vědami, jako jsou logika, fysika, poetika, řečnictví, matematika a astronomie, nedostačovaly přece k tomu, aby v nich vychovávali se budoucí kněží. Jednotlivé řády řeholní staraly se samy o vzdělání členů svých a dávaly je vychovávat v soukromých ústavech, proto že semináře ve smyslu slova nyní běžném v Praze nebylo. Za tou příčinou pomýšlel vážně kardinál Harrach již brzy po příchodu svém do Prahy na zřízení vlastního semináře a nejednou bylo mu císařem Ferdinandem II. na srdce kladeno, aby záležitost ta došla konečně šťastného vyřízení ²⁾. Mimo to

¹⁾ Viz o obou ústavech důkladný spis Ekertův: *Posvátoá místa král. hlav. města Prahy I.* 362. 363.

²⁾ Listina v archivu arcib. ze dne 12. listop. 1629, ve které Ferdinand praví: „Majice o tom jisté zprávy, že by v svrchu jmenovaném království našem Českém jak z příčiny nedostatku kněží a farářů, tak také náležitého

chtěl býti kardinál od Jesuitů, co se tkne vychování duchovenstva, neodvislým, neb mládež ve školách jejich odchovaná, obracela se — vstoupila-li do stavu duchovního — do řádu jesuitského, takže kardinál a i ostatní řádové v Čechách spokojiti se musili jen se zbytky žakovstva jesuitského. Konečně, jak vůbec známo, byl veliký nedostatek duchovenstva světského. Z těchto tří příčin, jakož i aby vyhověl požadavku sněmu Tridentského, přistoupil ku založení semináře Pražského.

154. Starý dvůr královský, sídlo to vévodův a králů Českých až do času Vladislava II., který jej první opustil a na hrad sv. Václava se uchýlil, darován byl r. 1556. Ferdinandem I. po vůli stavů Českých knížeti Ladislavovi z Lobkovic a tak přešlo starobylé to sídlo knížat a panovníků Českých v držení majitelů soukromých. R. 1631. koupil kardinál Harrach, chtěje míti prostrannou budovu pro svůj seminář, tento památný dům s vědomím a vůli císaře Ferdinanda II. ¹⁾. Královský dvůr se všemi jeho právy a příslušenstvím ²⁾, kde zříditi chtěl arcib. seminář, byl mu ponechán, a sice za tržní cenu 18.000 rýnských zlatých (15.428 kop a 40 gr.), které vyplatil proslulé kněžně Polyxeně z Lobkovic, rozené z Pernštýna ³⁾. Smlouva kupní vložena byla teprve r. 1631. dto. 25. května do desk zemských.

Arcibiskup Arnošt představiv si cíl tak vznešený, nelekal se nákladu a rázností svou odstranil z cesty překážky téměř nepřekonatelné. Kupní summu získal si tím, že žádal od Propagandy v Římě, která spravovala t. zv. kasu solní, o které

pro ně vychování, mnohé fary buďto špatné anebo dokonce od mnoha let kněžmi obsazeny nebyly, tak že mnozí poddaní u víře sv. katolické od nich přijaté málo vyučování bývají, aueb v čem jsou zrůst brali udušení . . . jakož pak k tomu cíli a pro fedrunk tak vysoce potřebné věci, aby budoucné od kněží nedostatek nebyl, jistý alumnat v městech našich pražských jsme ustanoviti ráčili, a neopomine J. Emin. p. kardinál na to zvláštní zřetel míti, aby kněží všude posluchače své chvalitebným a příkladným životem předcházeli, v bázni Boží a v náboženství katolickém cvičili a vyučovali.“

¹⁾ Sinceratio Cardinalis Harrach 1640 27. listopad. Archiv rodiny H. fasc. 21. fol. 405.

²⁾ Dům tento těšil se ode dávna právu vařiti pivo a nalévatí víno, bylo s ním několik domků spojeno, z kterých se ročně platilo 200 kop mís. (Archiv rodinný Harr. fasc. 3. fol. 84.)

³⁾ Urozená paní Polyxena měla skrze manžela svého Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic, nejvyššího kancléře zemského, činné účastenství na řízení záležitostí zemských.

později řeč bude, aby mu bylo dáno na zaplacení domu pro seminář určeného, což bylo v Římě povoleno. Sotva však roku 1631. koupil dvůr královský a opatřil komnaty jeho nábytkem nákladem mnoha set zlatých, aby alumnové pohodlně mohli v něm bydleti, přišli na sklonku roku toho Sasici a vpuštění byvše do Prahy, zničili všechen nově zřízený nábytek v semináři, toliko holé zdi a střechu na domě zanechavše. O dvě léta později zmocnili se královského dvoru vojínové císařští a že v něm nešetrně hospodařili, netřeba ani dokládati ¹⁾. Arcibiskup Harrach obnovil teprve r. 1635. v domě tom seminář, a sice podporován jsa opaty klášterními, kteří jeden roční příjem z výtěžku solného darovali kardinálovi na zakoupení nábytku pro seminář ²⁾.

Roku 1636. přijal a uvedl arcibiskup Arnošt několik alumnů do nově zřízeného semináře a ustanovil Otce z blízkého kláštera Hyberského za učitele bohosloví a filosofie. Mezi nimi uvádějí se zejména P. Malachias Fallonus, zakladatel kolleje sv. Ambrože v Praze, dříve professor theologie ve Francii a v Nizozemsku; P. Eduard Tyrellus, kvardián kláštera v Praze, P. Franc. Fleming, P. Jakub Geraldinus, P. Ferallus, provinciál ř. hyberského a professor logiky, P. Patricius Wardaeus, učitel filosofie. Později povolal arcibiskup několik Premonstrátů z kolleje Norbertinské za učitele bohosloví a taktéž filosofie na svůj seminář. První z nich byl Polák Alex. Perelcius (Perlowski), který po rektorovi Pišeliiovi přednášel mravouku. Hugo Teiser, professor rhetoriky, Pavel Scrabo, professor poesie, Vít Rössler, professor filosofie a později opat kláštera Želivského, Zikmund Dřimal, professor filosofie. Hibernům dostávalo se, poněvadž nebydlili v semináři, ročně 240 zl. Z předmětů theologických přednášela se věrouka, mravouka a nauka o svědomí a biblické vědy. Právo kanonické, jakožto předmět učebný o sobě, přednášelo se teprve za nástupce kardinálova Matouše Ferdinanda z Bilenberka; za doby arcibiskupa Arnošta sdruženy byly některé části jeho s mravoukou.

155. Nástupce Loheliův v hodnosti opata Strahovského, generální visitator celého řádu premonstrátského, důvěrný přítel a rada arcibiskupův, později pak jmenovaný dozorce (visitor)

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 12. ledna 1633.

²⁾ Gindely: O vzniku tak zvané „Cassa salis“ ve výroční zprávě učené Společnosti za rok 1883.

celé arcidiecése¹⁾), Kašpar z Kvestenberka uvedl na sklonku r. 1635. osm členů řádu svého a pět mladíků světských do arcibiskupského semináře, aby tam vzdělávali se spolu s arcibiskupskými alumny a připravovali na sv. kněžství. Byla pak pohnutkou toho věc následující: Farní kostel sv. Mikuláše na Starém městě Pražském, kterého zmocnili se jinověrci, vrácen byl císařem Ferdinandem II. pravým vlastníkům, totiž premonstrátům Strahovským (r. 1628). Opat kláštera řečený Kašpar z Kvestenberka přikoupil několik sousedních domů ke kostelu a zřídil se svolením císařským v nich alumnát, aby tak poskytnuta byla příležitost snaživým a nadaným jinochům vzdělávati se a připravovati na kněžství a státi se jednou ozdobou řádu premonstrátského. Za učitele povolal horlivý opat spřízněné řeholníky z Belgie, a sice Norberta Swertia a Františka Lammetra. Ústav Kašparem z Kvestenberka zřízený přinášel utěšené ovoce; chovanci jeho vynikali za krátkou dobu netoliko vzácnými vědomostmi, nýbrž což více váží, zbožností a jinými ctnostmi. Zakladatel jeho obrátil se k opatovi kláštera Tepelského Janu Bechrovi, nabádaje ho k tomu, aby i on posýlal kleriky kláštera svého do alumnátu premonstrátského na Starém městě, což se také stalo, neboť opat Tepelský učinil pro něj pět nadací a zároveň poslal pět mladistvých synů sv. Norberta do Prahy, aby rozmnožili počet alumnův premonstrátských. Přípravná duchovních u sv. Mikuláše navštěvována byla až do r. 1635.

Cisář Ferdinand III. zavázav se slibem v bitvě u Nördlink (16. září 1634), chtěl uvésti do Prahy reformované Benediktiny z Vrchu Serratského ve Španělsku a za tou příčinou bral radu s kard. Harrachem, které místo pražské vzdáleno jsouc hluku světského, vedle zdání arcib. příhodno by bylo rozjímavému životu klášterníků právě řečených. Kardinál chtěl nechtěl poukazoval k tomu, že nejlepším přístřeším reformovaných Benediktinů byl by Emausský klášter na Slovanech, kde sídlo své měli bratři sv. Benedikta. Věc však byla obtížná. Mniši Čechové měli pojednou ustoupiti cizincům, příšlým až ze Španělska a to proto, že zpovědník císařovny Marie, choti Ferdinanda III. *Benedikt Peñalosa* z *Mandragonu* dovedl si získati císaře na svou stranu. Kardinál

¹⁾ Kardinál ho nazývá ve svém ospravedlnění k císaři ze dne 27. listop. 1640. „Vir indelebilis apud posteros memoriae“, „insignis praelatus, dignus apud quosque pios Boëmos gratia perenni“.

Harrach ničeho nenamítal proti uvedení t. zv. „Černých Španělů“ do Emaus, poněvadž protest jeho by byl málo zmohl. To těžce nesli Benediktini čeští. Opat Břevnovský Benno z Falku, tehdejší visitator řádu prosil, aby stojí-li císař stůj co stůj na svém, dostala se mnichům Slovanským náhrada. Jel do Vídně a tam vyjednal, aby se jim dostalo 10.000 zl. odškodného a mimo to kostel sv. Mikuláše na St. M. s farou a kolleji Norbertinskou. Stalo se tedy císaři po vůli a uvedeni byli Benediktini Emausští řízením komisařův do kostela sv. Mikuláše na Starém městě Pražském. Premonstráté Strahovští za nepřítomnosti opata Kašpara Kvestenberka, který tomu nechtěl, ale tenkrát mimo Prahu na pohřbu Rajhradského opata na Moravě byl — obdrželi náhradou kostelík sv. Benedikta druhdy bratří Německých či spíše rytířův, který byl filiálním chrámem basiliky Týnské. Tento chrámek s přilehajícím hřbitovem byl úplně prázdný — jen ulicí od semináře arcibiskupského oddělen, an tenkrát ještě při něm kolleje Norbertinské nebylo. Proto tedy převedl opat Kašpar z Kvestenberka alumny své počtem 8 klerikův a 5 světských studujících od sv. Mikuláše do arcibiskupského semináře, maje v úmyslu tak dlouho tam své kleriky ponechat, dokud by Norbertinum nevystavil¹⁾. O tři léta později, to jest počátkem r. 1638. vypravil i opat Tepelský kleriky kláštera svého do arcibiskupského alumnátu v Praze, aby přiučovali se tam filosofii a jiným vědám. Chovanců Strahovských bylo celkem 12, chovanců Tepelských 7, cisterc. 13. Za theologa, physika a logika platili opati ročně po 93 zl. 20 kr., za rhetory po 60 zlatých. — Později počet posluchačů znamenitě vzrostl.

Rozumí se samo sebou, že tento plat vyjednali opati s kard., který stanovil, kolik za jednoho povinni budou. Opatové to učinili proto, poněvadž měli málo kleriků; jen ti, kteří nebyli u Jesuitů přijati, teprv k nim se hlásili. Proto právem se domnívali, že sjednotivše se s kardinálem jen ve prospěch svých řádů pracují. Ostatně si vyhradil Kašpar z Kvestenberka právo, že smí za obyčejnou cenu sousední domy koupiti a novou kolleji stavěti, což se později též stalo. Opat Zbraslavský na druhé

¹⁾ Libri monasterii Strahoviensis authentici scripti et ad rei perpetuam memoriam ab Rev. ejusdem abbate Casparo de Questenberg piae memoriae in archivio relictí.

straně semináře arcibiskupského koupil dům, který upravil v kollej sv. Bernarda.

156. Kardinál Harrach staral se o roční plat profesorův, přispíval penězi na výživu a oděv alumnův, zřídil při semináři knihtiskárnu, položil základ ku knihovně. S pomocí řečených prelátů zařídil i studia humaniora v semináři, která řídili premonstráti, ku kterým i jiní studující přístup měli, ačkoliv těchto valný počet nebyl. Školy ty byly veřejné, trvaly několik již let v Praze, věděli o nich velmožové, šlechtici i měšťané a přec o ně povstal spor s císařem. Kardinál je hlavně proto založil, aby měl pro svůj seminář řádný dorůst, by se nemusil spokojiti se zbytkem od Jesuitů ze škol vyhnaným a pak i proto, poněvadž školy Jesuitův u kamenného mostu byly příliš vzdáleny. Jesuité totiž nejlepší žáky mnohdy přemluvili, aby u nich zůstali a do řádu vstoupili, jen jejich university navštěvovali. Právo zřizovati podobné školy měl arcibiskup a kardinál. Co se tkne tiskárny stalo se, že místodržitelové dne 15. února 1656 (Archiv rodinný H. fasc. 18. fol. 257) si přáli, aby veškeré tam tištěné knihy byly předloženy censuře. Kardinál se omlouval, že sice nedopatřením asi dva hanopisy v knihtiskárně jeho vydány byly, že však bude toho dbáti, by se na dále nestalo. Dále že jest hotov, veškeré politické spisy předložiti k censuře místodržitelů, ne však náboženské, nebo nad obsahem těchto bdíti, jest arcibiskupovi zaručeno sněmem Trid. a kanonickým právem. Když pak alumnové ukončivše studia svá, vysílání byli na vinici Páně, ustanovoval je arcibiskup Arnošt pro výnosnější beneficia proto, že jemu přináleželo z dovolení císaře Ferdinanda II. od r. 1625. podací právo ve všech městech královských, toliko Staré město Pražské vyjímaje, ba kardinál podával duchovní správce i na statcích komory královské a ve věnných městech královských.

157. Arcibiskup přijav r. 1637. na sebe úřad vyslance císařského k papeži Urbanovi VIII., prve nežli opustil sídelní město své, všechnu péči a dozor arcibiskupského semináře svěřil Kašparovi z Kvestenberka, kterého plnou mocí k tomu a všelikou neodvislostí byl obdařil. Setrvávaje pak v Římě a pamětliv jsa nevolí, které povstávaly mezi ním a otcí Jesuity, získal si při dvoře papežském bullu sv. Otce Urbana VIII. ¹⁾.

¹⁾ Řečená bulla ochraňuje se v opisu v archivu dvorním, kam ji kard. H. k vůli svému ospravedlnění poslal.

V památné této bulle schvaluje se úmysl kardinálův založiti seminář, zavésti v něm přednášky, jak již naznačeno bylo. Professory směji býti jen mnichové řádů, kteří řádové jsou starší dvou set let (to bylo míněno proti Tovaryšstvu Jež., které tenkrát ani sto let ještě staré nebylo) a jiní světští vzdělání kněží. Správu nejvyšší semináře má arcibiskup pražský. Ovšem mohl dle pozdějšího breve semináři Strahovskému daného kardinál se srozuměním opatů, jejichžto semináře s arcibiskupským spojeny byly, jinak ustanoviti v příčině profesorů. (Kardinál chtěl proto světské duchovní, poněvadž mají světské duchovenstvo vychovávat. — Proto připustil starší řády, poněvadž chtěli své semináře spojití s jeho seminářem a pak je chtěl povznést. — Nechtěl, aby Jesuité veškeré vychování mládeže ovládali, poněvadž za příčinou rvačky, která, se r. 1636. mezi dvěma studenty, z nichž jeden byl alumnus arcib. a druhý studující univ. karolinské strhla, exkomunikační dekret arcib. od studentů byl stržen a tím kardinál rozhořčen.) Touto tedy bullou potvrzen a schválen byl arcibiskupský seminář v Praze i nadace jeho a propůjčovaly se jak jemu, tak i alumnům, ředitelům a správcům jeho tatáž práva, privileje, výsady, svobody a milosti, jakým těšilo se universitní učení Římské. Alumni arcibiskupského semináře mohli býti svěceni absque titulo et extra tempora ¹⁾, povýšeni býti v semináři jen však oni a nikdo jiný na bakaláře, licenciáty, doktory i mistry a hodnosti jejich uznávati bylo i na jiných universitách, jakož i na vysokých školách mohli zastávati úřad učitelský. Podobně jako chovanci u sv. Bartoloměje tak i alumni, když vstupují do semináře a vycházejí z něho, dosahují plnomocných odpustkův, jestliže plní zkroušenosti vykonají sv. zpověď i přijímati budou Tělo Páně, a kdyby se stalo, že by v semináři či kolleji voláni byli do stánků věčných, aby i v hodinu smrti téže milosti účastnými se stali. Měli svěcenci seminářští hlavní nároky na beneficia v jejich otčině a měla se jim dávati přednost před jinými. — Kardinál byl oprávněn, tuto bullu a její následky ohlásiti, kdoby se tomu protivil, mohl býti tresty církevními stíhán.

---

¹⁾ Církev žádá, aby každý svěcenec měl titul své výživy a pak aby byl svěcen v jistý určitý čas, což se nazývá angaria. Svěcení dříve se dalo o čtveru suchých dnech, v sobotu před smrtelnou nedělí a v sobotu bílou. Od prvního dispensoval papež, poněvadž klerus český byl chudický, a od druhého, poněvadž byl přílišný nedostatek kněží.

Seminář bullou postaven pod protektorat S. Rom. E. cardinalium congregationis de propag. fide. Propaganda mohla několik (10) alumnů dosaditi a presentovati; poněvadž s papežským dovolením daň ze soli byla povolena.

158. Řečenou bullu přivezl sebou kardinál Harrach, vrátiv se do Prahy, avšak z počátku tajil se s ní. Když však později dal ji přece prohlásiti, vzniklo nedorozumění a veliká nevole mezi císařem a arcibiskupem, jak vysvitá z ospravedlnění se kardinála Harracha v listu daném císaři z Řečice 27. listopadu a 9. prosince 1640, který jest v archivu rod. H. uchován (fasc. 21, fol. 452) a od samého kardinála sepsán.

159. Když roku 1639. poraženo bylo vojsko císařské od Švédův u Kamenice a Pražané se obávali, že město jejich obléháno bude od sverepých nepřátel, propuštění byli alumnové a řeholníci koleje arcibiskupské a učení Pražská byla zastavena. V semináři zřízena byla nemocnice pro raněné vojiny císařské, kteří nejvíce zachvacováni byli morem a hlavničkou. Vůdce vojska neotázav se ani kardinála, ani opatův, zdali tomu dovolují, položil 300 vojínů v měsíci listopadu do semináře, do vystaveného mezi tím Norbertina položil 800 vojáků nemocných, méně do Bernardina, kteří budovy ty po osm měsícův znešvařovali všelikou nečistotou, ba i nevěstky do těchto duchovních domů byly připuštěny. Za ten nedrahný čas pochováno bylo ze seminářů více nežli 500 mrtvol. Konečně dal se císař obměkčiti prosbami arcibiskupovými a poručil, aby vojsko z duchovních ústavů se vyklidilo. Neradi toho připomínáme, že po vojsku nezůstalo v semináři ničeho, leč čím oči a nos hrubě bývá urážen¹⁾. Když tedy v polovině r. 1640. vzdálili se vojáci ze semináře, vyčištěna byla budova ta nákladem kardinálovým a upravena tak, aby alumnové mohli se navrátiti a pokračovati ve studiích svých. Od císaře se kardinálovi ani opatům ni žádná náhrady nedostalo bezpochyby proto, že císaři samému bylo strádati v časech válečných. To však jest jisto, že Jesuité tyto kolleje neradi viděli, snad domnívajíce se, že jim budou na úkor.

---

¹⁾ Dne 1. prosince 1639 podával ředitel semináře zprávu arcibiskupovi o tom, co vojáci v semináři dělají: „Velké škody způsobili vojáci, lavice i schody spálili, okna a almazy roztloukli, komůrky z prken pro 62 alumnův udělané zbořili. V každé z nich byl stoleček, stolice a lože. Prkna vytrhali a kamna dnes boří.“ V archivu arcib. list. ze dne řečeného.

160. Mezitím totiž zakoupil Kašpar z Kvestenberka při kostele sv. Benedikta, jako dříve při chrámu sv. Mikuláše, několik stavení a pomýšlel na to zříditi, jak již svrchu řečeno, v nich alumnát pro kleriky Strahovské řehole sv. Norberta. I věnoval neméně než 36 tisíc zlatých, aby úmysl jeho státi se mohl skutkem. R. 1639. byla nová kollej, nazvaná Norbertinum¹⁾, ztvrzena papežem Urbanem VIII. a ke konci přivedena byvši r. 1640. Křišpinem Fuckem z Hradiště, nástupcem opata Kvestenberka, vyžádala si nákladu kolem 50.000 zl.

Jako Premonstraté měli v Praze kollej Norbertinskou, tak měli také Cisterciáci vlastní ústav svůj na Starém městě v domě sv. Bernarda²⁾, jež daroval císař Karel IV. 17. prosince 1374 řádu cistercienskému v Čechách se vším zbožím a s povinností, aby tu zřízena byla kollej pro celou českou vikarii cistercienskou a vydržována ode všech klášterů jejich. Přímý dozor měl opat Zbraslavský, který mu byl svěřen generální kapitolou řádovou, poněvadž byl opatem nejbližšího cistercienského kláštera. Byli tu vychováváni mladí řeholníci cisterciensští nejen z Čech a Moravy, ale také ze Slezska, z Lužice, ba i z Rakous, Míšně a Durynk.

Paměti hodno jest, že císař Karel IV. věnoval Jerusálém celému řádu cistercienskému v Čechách a nikoliv jednotlivému klášteru, jak na jevo jde z listiny věnovací od Otce vlasti Karla IV. zpečetěné (Venerabili ordini cisterciensi).

V ústavu sv. Bernarda počalo utěšeně zkvétati akademické učení řádu Cistercienského. Professoři, kněží i klerikové bydlili tu společně a nebyli podrobni pravomocnosti rektora vysokého učení, jako ostatní kolleje, poněvadž bezprostředně svým řeholním představeným podléhali. Válkou Husickou bylo toto učení přerušeno, neboť kollej byla zbořena³⁾.

161. Když zřízen byl arcib. seminář, jali se i Cisterciáci pomýšleti na zdvižení a obnovení škol svých v Praze, které hodlali spojití s alumnátem arcidiecésním. Cistercienské kláštery byly téhož času v Čechách *v Oseku, v P'la-ich, v Sedci a*

¹⁾ Nynější dům šlechticů v Eliščině třídě.

²⁾ Dům ten byl vůbec Jerusálémem zvaný, v něm jed.ou založil Milič ústav pro kajicnice.

³⁾ Tomkův Dějepis Prahy II. 176. 177. III. 308.— 309., 311. 315. 433. 607. 608. IV. 5. V. 139. Ekert: Posvátná místa král. hlavního města Prahy. II. 399. 400.

ve Skalici, ve Vyšším Brodě, ve Zbraslavi a v Zlaté Koruně. Na Moravě zůstaly kláštery na Velehradě a ve Žďáru. Kardinál arcibiskup přispěl opatům na pomoc darovav na obmýšlené dílo jejich 2000 kop grošů Mišenských z ročního důchodu solného. Kardinálovi běželo hlavně o to, aby spojením svého semináře, Norbertina a Bernardina měl vždy dostatek i profesorů i posluchačů bohosloví. Tímto způsobem si hleděl zachovati samostatnost i neobmezený vliv na dorost duchovenstva.

Cistercienskou kolej založil, když i ostatní opati přispěli, Jan Greifenfels z Pilsenburka, který téměř ve všech kláštorech cist. v Čechách a na Moravě opatem byl a posléze visitátorem a generálním vikářem české řeholní provincie se stal. R. 1636. zakoupil jako opat Zbraslavský a gener. visitator na Příkopě dům, někdejší majetek kláštera Sedleckého, na místě kde nyní zemský soud stojí a upravil jej v kolej. Tímto způsobem opatové Strahovský a Zbraslavský nejen že arcibiskupa při zřízení semináře mravně a hmotně podporovali, ale nadto i své kolleje zřídili, ba i přislíbili, že na počátku členové řádů jejich bezplatně úřad učitelský na školách arcibiskupských zastávají budou. Kolej cistercienská otevřena byla teprv r. 1638., a první superior její byl dr. Hilger Burghof, řeholník Lilienfeldský z Rakous, jenž v arcib. semináři bohosloví i filosofii přednášel, a později opatem v Sedlci se stal († 1666 v Žďáru). Hned však budoucího r. 1639., když Švédové na Prahu doráželi, obsadilo kolejní budovu vojsko, kteréž v ní po 7 měsíců leželo po čas moru, jimž mnoho vojinů v oběť padlo. Počátkem školního r. 1640. bydlili cistercienci prozatím v semináři, než kolej sama od nečistoty vyčištěna byla¹⁾.

162. Kardinál Harrach přenesl r. 1640. dne 24. září humanitní školy ze semináře svého do kolleje Norbertinské, aby tím spíše a tím hojněji mohly býti navštěvovány, avšak vyhrazoval si, že školy ty budou vždy arcibiskupskými tak, jako kdyby při semináři byly zůstaly. Smlouvou opatů totiž a kardinála byla ustanoveno, aby od nynějška v arcibiskupském semináři bylo učení filosofické a theologické, v Norbertinu pak gymnasium.

Svrchu uvedeného dne shromáždili se všichni školáci a šli dva a dva, jak to činivali vždy v neděli a ve svátek, se svými učiteli do kostelíka sv. Benedikta. Slavnosti přítomen

¹⁾ Ekert: Posvátná místa král. hlav. města Prahy II. str. 421.

byl nový opat Strahovský Kryšpín Fuck z Hradiště, mnoho konventualů téhož řádu, opat cist. z Plas. Mezi četnými šlechtici byl také Václav Euseb z Lobkovic, Rudolf hrabě Colloredo a Vratislav, hejtman Starého města Pražského, též některé osoby z rady Staroměstské. Kardinál arcibiskup Harrach odebral se středem malých žáků k oltáři, při kterém sloužil mši sv. „De Spiritu Sancto.“ Po mši sv. odebral se ad Sedes, odkud činil řeč, která se hlavně týkala Strahovských klášterníků. Chválil až na výsost zesnulého opata Kašpara z Kvestenberka a jeho péči o školu. „Přenechává,“ tak děl dle papežské bully, jež se přečetla, „studia humaniora jen pod tou podmínkou Norbertinům, aby byla i na dále arcibiskupská a doufá, že Norbertině pilně, mravně a zbožně odchovávají budou mládež sobě svěřenou.“ — Vše to přislíbil svým jménem a jménem svých řeholníků opat Kryšpín. Po té měl latinskou řeč magister retoriky P. Hugo Teiser. — Konečně odebral se kardinál s děkanem a preláty sv. Vítskými, jakož i s prelátem Strahovským i Plasským do Norbertina, které vysvětil¹⁾. Ze zakládací listiny, kterou opat Fuck při této příležitosti vydal, bylo patrné, že opat Kvestenberk ku stavbě této kolleje věnoval 48.570 zl., dále uložil 52.000 a potom 16.000 k tomu účelu, aby v kolleji 10 Strahovských klerikův a 10 světských studentů vychovávalo býti mohlo. V provinciální kapitole řádu prem. 11. července 1641 v Praze konané učiněno vyzvání, aby opati prem. své kleriky a studující do kolleje vysílali, kterému vyzvání na počátku jen opat Tepelský vyhověl, ostatní pro chudobu nemohli. Později ústav ten znamenitě prospíval. Do gymnasia premonstrátů chodili i studenti z kolleje sv. Bernarda. Klerikové pak i Norbertini i Bernardini chodili na přednášky o bohosloví a filosofii do arcib. semináře, kteréž konali jistým řádem střídavě světější kněží, řeholníci nejvíce premonstrátští a cisterciensští²⁾. Premonstráté Strahovští byli tedy prvními učiteli věd humanitních při kolleji Norbertinské. Jména jejich jsou: P. Hugo Teiser učil řečnictví, P. Erasmus Kelbel a P. Václav Scrabo učili poetice, P. Bruno Lindtner vykládal syntaxi, P. Frant. Bernardus Sutor přiučoval grammatice, P. Václav Zelinský byl

¹⁾ Archiv rod. H list. ze dne 27. listop. 1640. fasc. 21. fol. 405 a násl.

²⁾ R. 1662. učinil kardinál H. a opati cistercienských klášterů Zbraslavského, Plasského a Vyšebrodského v této příčině důležitou smlouvu, o které se později zmíníme.

učitelem v principii a P. Fr. Kašpar Falco professorem v parvě. Prvním rektorem kolleje byl Aleš Perlovski, jak již podotčeno, který byl spolu professorem mravouky v arcib. semináři (1641 až 1643).

163. Pro tyto školy povstal, jak připomenuto, neblahý spor mezi kardinálem a císařem. Jesuitům na tom záleželo, aby jejich školy vždy byly naplněny žactvem a za tou příčinou se obávali, že zřízení nejen semináře, ale zvláště gymnasia Norbertinského bude jejich školám na újmu. Proto kladli již r. 1635 zřízení semináře překážky. Učení Pražské bylo rozdějeno na dvě, císaři však na tom záleželo, aby bylo sloučeno v jedno. Nyní se docela zdálo, že zřízeno bude třetí vysoké učení v Praze. Spor mezi kardinálem a Jesuity zostřil se za příčinou rvačky mezi dvěma studenty r. 1636. povstale, z nichž jeden byl klerik semináře arcib., druhý studující učení Karlova, v níž alumnus arcib. byl raněn. Kardinál vinníka exkomunikoval a chtěl, aby byl uvězněn, čemuž se protivila universita. Spor ten neblahý vedl i přes zákaz císařský ze dne 19. června 1638 k dalšímu nedorozumění, až kardinál odňal jesuitům právo v kostelích Pražských kázati. Poměry tedy mezi kardinálem a činným Tovaryšstvem byly dosti napnuty, když roku 1639. vydána byla papežská bulla, kterou se semináři pražskému tak důležitá práva udělovala, mezi kterými nejdůležitější bylo právo udělovati hodnosti akademické ve filosofii a v theologii¹⁾. Poněvadž ale za příčinou právě tohoto sporu z rozkazu papežova jesuitům veškeré promoce zakázány byly, stěžovali si Jesuité u císařského dvora, jakoby pravomocnost císařská všemi těmito podniky uražena a zkracována byla. Když bulla uveřejněna byla po návratu kardinála ze Říma, poslal císař kardinálovi list daný dne 4. října r. 1640 velmi příkrý, jimž se kardinálovi vytýkalo, že papežskou bullu tiskem rozšířil, že proti úmyslu císařovu své soukromé školy v semináři ve veřejné proměnil, k nimž i cizincům vstup jest povolen, že papežské potvrzení vyloudil, své školy v akademii zaměnil, kterou pod protektorat cizí postavil a jiných nepatřičných věcí na úkor pravomocnosti královské a zřízení zemského se dopustil, aniž jakési zminky o tom na dvoře císařském učinil, nýbrž vše tajně za zády cí-

¹⁾ Viz o tom důležitý článek Ferd. Tadrý, univ. skriptora, ve Sborníku historickém ročník II. sv. 4. 5. a 6., který článek s nevšední pilností pracováu jest na základě authentických zpráv z rodinného archivu H.

sařovými konal. Authentický opis bully papežské budiž bez odkladu zaslán do Vídně, nebo by mohlo lehkou vzniknouti nedorozumění mezi papežem a císařem. Bulla se prohlašuje za neplatnou a kardinálovi užívání výhod v ni obsažených se rozhodně zakazuje. Dává se spolu královským místodržicím rozkaz veškeré pomoci v semináři zameziti. Kardinál se musí císaři z toho ze všeho zodpovídati ¹⁾).

¹⁾ List císaře Ferdinanda III. jest datován z Řezna 4. října 1640. Original jest v Pražském archivu arcib. Acta univ. fasc. II. Původní znění jeho jest: „Hochwürdiger Fürst etc. Wir wollen D. L. nicht verhalten, wie dass Uns eine pæpstliche Bull, die in offenen Druck spargirt wird, zukommen, daraus Wir nicht ohne sonderbares Nachdenken und wider all unser Verschen vernehmen müssen, samb D. L. dero aufgerichtetes Seminarium nunmehr in eine offene Schul sowohl vor frembde und weltliche als die Seminaristen ihres Gefallen um eigenen Willens verendert und darüber nicht allein eine pæpstliche Confirmation ausgetrungen, sondern auch dasselbe gar in eine Academiam versetzen und diesselbe frembder und auswaertiger Protection unterworfen, zu geschweigen vieler anderer weit aussehenden und gefaehrlichen Inconvenientien, die uns und unseren gtreuen Staenden an unseren und ihren hohen Rechten und Gerechtigkeiten zu grossem Nachtheil und Praejudiz, ja vielen Geistlichen und Religiosis, die mit Lieb und Ehren ihren Stand und ihre Existimation in unserem Königreich und Laendern hergebracht, zu merklicher Verkleinerung gereichen und allerlei scandala publica nach sich ziehen würden, welches aller aber Uns umb so viel mehr befremdt und nachdenklich fürkombt, dass uns von D. L. nie das wenigste vorhero communicirt, sondern dies alles hinderruks unser ausgewunden und erpracticirt worden. -- Gleich wie aber Sie Ihre nur selbstn leichtlich die Gedanken machen können, dass wir uns weder von D. L. noch jemand andern exauthorisiren lassen und zu diesem so hoch praepjudicirlichen Werk nit würden stillschweigen können, sondern nothwendig auf solche standhafte Mittel bedacht sein müssen, wodurch Wir unser k. und k. Hoheit in schuldigem Respect erhalten etc., als haben Wir vor allen Dingen nicht unterlassen wollen, D. L. hierüber alsobald zuzuschreiben und von derselben zu vernehmen, was es mit dieser pæpstlichen Bull for eine eigentliche Bewandtnuss habe und da dergleichen in derselben Händen were, so seind Wir gn. gewöllt, dass Uns D. L. des allernechsten eine beglaubigte Abschrift davon, wie nit weniger diejenigen Schriften, worauf sich besagte pæpstliche Bull referirt und D. L. noch allerlei Dispositiones vorbehaelt, communiciren, auch benebens nit allein klar und ungefaerbte Anzeig thun, warumben und aus was Ursachen Sie ein solches Werk, darüber Wir mit Ihr Pæbstl. Heilig. leichtlich in Unvernehmen gebracht und committirt werden könnten, ohn all Unser als D. L. und Ihres Stifts höchsten benefactoris, Königs und Erbherrns, Vorwissen und Begruess also zuwegenöthigter, gefaehrlichen

164. Psaní toto bylo uveřejněno a svědčilo o veliké nemilosti, ve kterou kardinál u císařského dvora upadl. Proto si také stěžoval a trpce to nesl, že císař tak neslýchaným a ostrým způsobem psal a že tento list po celé takoržka Evropě nyní znám jest¹⁾. Kardinál, vyzván jsa císařem, dal shotoviti obšírný spis za příčinou svého ospravedlnění. K jednomu exempláři tohoto ospravedlnění učinil sám vlastnoruční poznámky. Poněvadž spis tento ze dne 27. listop. 1640 byl příliš obšírný, dal shotoviti z něho výtah a poslal jej i se psaním daným dne 9. pros. 1640 ke dvoru císařskému, a sice nejen císaři, ale i předním radám jeho, jmenovitě hraběti Trautmannsdorfovi.

165. V této důležité věci žádá především, aby císař Ferdinand III. nevěřil všemu, co se o kardinálovi vypravuje, a aby jeho seminář vzal ve svou milostivou ochranu. Potom touží na dekret, který vydán byl od komory české a jímž se dovoluje některým laikům visitovati kostely a fary na posměch arcibiskupovi, jako kdyby ho vůbec ani v Čechách nebylo. Po té odpovídá k jednotlivým článkům, z nichž jemu jest se ospravedlniti.

V 1. kap. vypravuje o založení arcib. semináře.

V 2. kap. se jedná o bulle papežské dané dne 22. pros. 1638 v Římě od papeže Urbana VIII.

V 3. kap. jest odpověď ku článku prvému císařského listu, kterým se praví, že bullou papežskou, vydanou proti očekávání císařovu, kardinál ústav svůj proměnil ve veřejný ústav, do kterého každému jest volný přístup. Kardinál odpověděl, že ústav jeho od šesti let jest vždy týž, že byl s dovolením císařským vystaven, že v něm ničeho změněno nebylo, leda že

und unverantwortlichen Weis auszuwirken understanden, sondern auch sich zu erkläeren, ob sie gutwillig dieser Bull, deren Fortgang Wir doch einmal und vieler wichtigen Bedenken willen nicht gestatten können, sich begeben und Unsere Laender in der Verfassung, darinnen sie unter Unseren königl. Vorfahren und Unserer Regierung hergebracht, unturbirt und unverletzt lassen wollen, allermassen Wir dann deroselben Erklärung hierüber mit dem nechsten wollen erwarten, benebens aber Ihre bei Unserer Ungnad angehalten haben, dass sie inmittelst und bis zu Unserer endlichen Resolution mit allen Promotionibus und anderen Actibus, die sich in besagter Bull auf einigerlei Weis fundiren möchten, allerdings stillstehen und keineswegs damit verfahren, dann im wiederigen haben Wir bereit Befehl gegeben, solche auf alle Weis und Weg zu verhindern und zu hintertreiben, dies und keines andern Uns gegen D. L. versehende.

¹⁾ Rodinný archiv H. list. ze dne 9. prosince 1640.

studia humaniora byla přenešena z arcib. semináře do Norbertina, což celá Praha dosvědčiti může. — Arcibiskup odpovídá jako arcibiskup, vědom jsa sobě své hodnosti, nikdy prý mu nenapadlo něco činiti proti císaři, není sice povinen se zodpovídati ve věci čistě církevní, ale čini tak svobodně, aby přítrž učinil pohoršení a rozličným lžím, které o něm císaři namluveny byly. Mluví-li svobodněji, netýká se tak císaře, jako spíše jeho rádců, kteří nepravé zprávy o něm rozšiřují. — Dle kanonického práva má každý biskup právo i povinnost zřizovati, kde toho potřebí školy nižší a ustanovovati učitele, kteříby mládež ve všem, co k spasitelnému životu náleží, vyučovali. Tak se v celé církvi vždy zato mělo a posud má; rozhodovati, zdali a kdy toho potřebí jest, to přísluší a příslušelo jedině biskupům a papeži a nikdy nebylo ničeho proti tomu namítáno. Školy, které se těší zvláštní výsadě, jako školy některých řeholníků se vyjímají. — Žáci z jeho škol musí býti připuštěni na vysoké učení jako všichni ostatní žáci, jsou-li s dostatek připraveni, připuštění bývají, ať kdekoli humaniora studovali. Kardinál zřídil seminář z rozkazu sněmu Trid., který tak biskupům nakazuje a nevadí nikterak seminář vysokému učení a školám Jesuitským v Praze, poněvadž i jinde semináře vedle podobných ústavů zřizeny byly. Již předchůdcové kardinálovi hleděli seminář v Praze zříditi a sám Jesuita Lamormain tázán byv za radu u věci té, vyslovil se v ten rozum, že by pro království České nebylo nic tak užitečného, jako kdyby zřízení byl seminář, z něhož by vycházeli dobří pomocníci při reformaci v Čechách. Není tedy seminář zbytečným a kdyby Jesuité v něm učili, nebylo by o této rozepři ani hlesu. Biskup se těší dále právu veškeré své diecesány vyučovati proto i ty, kteří v sem. nebydli; nadto veškerá beneficia přispívala na zřízení semináře, proto též mohou všichni diecesáni v semináři vzdělávání býti. Kanovníci u sv. Víta nemohou úřad učitelský zastávat pro velikou vzdálenost semináře, pak pro svou chudobu nemá kapitola ani tolik osob, které by důstojně služby Boží vykonávaly. Kardinál se vždy radou kapitoly u věci te spravoval. —

V kap. 4. jest odpověď k druhému článku císařského psaní, kde se pravi, že kardinál bully papežské zneužil. Co se tkne tohoto článku odpovídá kard., že římská Stolica vždy ráda nejen školy nadto pak semináře podporuje, kard. sám vyložil po svém návratu císaři celou záležitost a sice nejprve 4. února

v Prešpurku, kdež císař sněmu uherskému byl přítomen a pak dne 9. srpna v Praze. Císař svolil, že zřízení semináře a školám arcibiskupským závadou nebude, a že může kardinál za publikování bully papežské žádati, že císař překážeti nebude, aby byla vydána. Kde že jest tu jenom známka nějakého vylouzení? Kardinál prý nechtěl založiti vysoké učení, nýbrž jen duchovní seminář s právem udělovati hodnost akademickou (theologický doktorat).

V kap. 5. jest odpověď k výtce, že kardinál seminář svůj poddal v ochranu korporace cizí totiž kongregace de propaganda fide. — Odpověď: Převzala-li kongregace de propaganda fide protektorat nad seminářem, tím ničím ublíženo nebylo právům císařským, poněvadž tato kongregace zastupuje samého papeže, kterému přec všechny semináře, co se tkne duchovních věcí, podřízeny jsou. Když seminář obsazen byl vojskem císařským, neprotestovala kongregace, nebo duchovní ochrana nemá nic činiti s ochranou světskou. Kláštery všechny mají protektory své římské kardinály, tedy také cizince, ano i vlády mají v Římě v jednotlivých kardinálech své protektory. Zase naopak římské kláštery mají krále n. př. španělského, francouzského za svého protektora. Kongregace řečená může býti tím spíše ochranitelkou duchovní pražského semináře, nebo dala na koupi domu 18000 zl. a potom povolila na výlohy 20.000 zl. z daně solní. Kongregace jest všeobecná, žádnému katolickému národu není cizí, neb se stará o zájmy všech a její protektorat záleží jen v tom, aby nadání účelu svému zachována byla.

V kap. 6. jest odpověď k článku čtvrtému a pátému císařského psaní, kterými se praví, že ze skutku kardinálova hrozí nebezpečí, pohoršení a jiné škody králi a stavům českým. Kardinál praví, že svým ústavem neučinil žádného pohoršení, nebo žádného zákona zemského nepřestoupil. Neučinil pohoršení těm, kteří se těší podacímu právu, nebo jen duchovní, kteří mají podací právo na některé fary a benefícia, jsou vázání dáti přednost alumnům semináře, ne však světští patronové. Rovněž nemůže pohoršení vzíti universita, neb kardinál jen alumnům udělovati chce akademické hodnosti a ne jiným studujícím. Studující pak úplně podléhají moci otců Tovaryšstva J., kteří budou-li jen chtíti, mohou zameziti veškerý odpor jejich, kdyby měl nadejiti. Mimo to, čím bude v Praze více kolleji, tím město bude slavnější, neb v jiných městech křesťanských zcela dobře několik kolleji vedle sebe stává. Kněžstvo světské se raduje,

že seminář v jsoucnost byl povolán a i řeholníci mimo jesuity. Není zajisté prospěšno, aby jen jeden řád zejména theologii vyučoval. Proto však nechce, aby jesuité v semináři vyučovali, poněvadž preláti a opati, kteří mu při zřízení semináře napomáhali, právem se obávají, aby klerikové jejich se nepřidrželi svých učitelů a neopouštěli řeholi. Jiným řádům se vytýká, že málo pracují; ejhle dává se jim tudíž příležitost, aby pracovali.

V kap. 7. jest odpověď k čl. šestému císařova psaní, kde se praví, že kardinál bullu papežskou bez vědomí císařova vyloudil. Kardinál prosí, aby ve všech listinách zničeno bylo nařknutí, jakoby snad byl císaře zradil a něco tajně za jeho zády konal. Několikráte jednal se zesnulým císařem Ferdinandem o semináři, též s panujícím nyní cis. Ferdinandem III. V Římě o bulle veřejně se jednalo, která nebyla dříve expedována, až se shledalo, že v ní není ničeho na úkor císaři. Proto bullu císaři neukázal, poněvadž hned vše vykonati nemohl pro nepřátely, kteří do země vtrhli. A ani nevěří, že by císař mohl utěšeně zkvétající jeho seminář dáti zavřítí, což by se přičilo božským i lidským zákonům.

V kap. 8. hledí se k čl. VII. psaní cis., kterým se nařizuje, aby kardinál smysl slov bully papežské vyložil. Odpověď: Bulla jest ve znění svém zcela jasná a světlá, rovná se jiným bullám v podobné příčině vydaným. Posílá ji v opise císaři. Statuta domácí nedal ještě tisknouti, poněvadž neví, jak se osvědčí; tak jeden statut jest, že nesmí nikdo do semináře býti přijat, leč schopný, který se chce věnovati duchovní správě v Čechách.

V kap. 9. jest odpověď k výtce, že kardinál u věci tak důležité mohl rozdvojiti papeže a císaře. Odpověď: Věc jest příliš malicherná, než aby proto, že všichni žáci nechodí v Praze k jesuitům do škol, mohlo povstati nedorozumění mezi císařem a papežem. Harrach by byl velikým nevděčником, kdyby mu bylo cosi podobného napadlo a spolu nemoudrým, rozdvojiti mezi sebou papeže a císaře, své dosavadní veliké příznivce.

V kap. 10. nalezá se odpověď k žádosti, aby se bully zřekl. Odvolání bully bylo by na úkor papeži, který by mohl odvolati právo jesuitům dané promovovati na universitě a nebylo by též k užítku císaři, poněvadž by z toho pohoršení povstalo. Pak nemůže proto odvolati, poněvadž bulla netýká se jeho osoby, nýbrž jiných.

V kap. 11. odpověď nalezneš ku zakázání promocií. Dokud císař neuváží tohoto ospravedlnění, nechce kard. promovovati, praesentovati na beneficia své alumnusy bez ohledu na jiné a nedovolí také jim dovolávati se sv. Kongregace de prop. fide, ostatní vše ale bude dle bully vykonávati. Chce-li císař, aby jini mimo alumnusy nenavštěvovali škol arcib., ať to zapoví sám.

Ku konci svého ospravedlnění dovolává se spisu německých jesuitů P. Adama Tannera a P. Jakuba Gretzera, doktorů učení Ingolstadtského, kteří r. 1607. za příčinou interdiktu, proti Benátčanům papežem Pavlem V. vysloveného, napsali spisy důkladné, jimiž jednání papežovo odůvodňovali. Hájili, že moc církevní jest větší než světská; v Praze však jesuité to uznati se zdráhají. Proto je napomíná otcovsky, aby ustáli v boji a maji-li nějakou stížnost proti němu, aby ji veřejně ohlásili, že ji chce pak buď vyvrátiti aneb dle uznání papežské Stolice jim zadosť učiniti. Neustanou-li však, že na ně vznese i u císaře i u papeže žalobu.

166. Po té a sice dne 9. února 1641 obrátil se kardinál na hr. Max. Trautmansdorfa, jak vlastnoruční jeho list ¹⁾ dokazuje, s tou snažnou prosbou, aby se ho jako rádce císařův ujal a celou věc zevrubně mu vysvětlil. Dosud nedovolával prý se zakročení papežova ani kongregace de prop. fide, jak právem učiniti mohl, aby rozhořčení nevzrostlo. Nechce též tomu, aby jeho seminář nazýval se papežským, jak mu někteří předvidajíc tuhé boje radili, ale jako dosud arcibiskupským. Aniž tomu připustiti chce, aby cizí biskupové a university svá dobrozdání o sporu podali, čímž by snad J. M. C. bylo dosti účinně. Doufá v ochranu Trautmansdorfovu, že zase milosti císařské, které nyní prázdnen jest, nabude, a že císař arcibiskupský seminář ve svoji ochranu vezme. Nemilostivé psaní císařovo ku kardinálovi se všude nyní rozšiřuje. Poněvadž se Harrach právem domnívá, že Trautmansdorf jest příliš zaměstnán, proto přikládá jen výtah svého ospravedlnění. V tomto co se tkne papežské bully podotýká, že vymáhaje bullu nechtěl nikterak novou universitu založiti, což beztoho císař svým vyslancem v Římě knížetem de Bozullo zapověděl, že chtěl, jen aby jeho seminaristé měli jus promovendi, a aby ku jeho školám byl přístup i dobrovolným externům povolen. Nyní ani není s to,

¹⁾ Rodinný archiv H. fasc. 21. fol. 488.

aby pochopil, proč jest císař tou měrou na arcibiskupa rozhněván, který přec dříve ničeho prý při svých školách nezměnil, než že je z nezdravých a těsných místností arcib. semináře do nového Norbertina přeložil, aby pro posluchače theologie a filosofie většího místa získal. Toť prý dovoleno každému i tomu poslednímu učiteli. Kardinál žádá důvěrně Trautmannsdorfa, aby s ním přátelsky sdělil, císař-li také v jiné věci jest uražen; želi svého neštěstí, že v nemilost u dvora upadl a doufá v Boha, že J. C. M. za právo mu dá a stěžuje si do těch, kteří mu tento spor připravili.

167. K tomuto ospravedlnění ze dne 27. listopadu 1640 dal císař odpověď teprv za rok, totiž 8. listopadu 1641, která sice tak příkrá nebyla jako dřívější list, celkem však odmítavá. Rozhodnutí v této příčině náleží prý císaři, kterého důvody kardinálovy nepřesvědčily, a proto trvá císař na rozkazu daném v listě svém ze dne 4. října 1640. Kardinál prý si nevyžádal ku svým podnikům svolení císařova slušnou žádostí, nýbrž učinil tak jen mimochodem. Škol jest v Praze dosti a proto netřeba zřizovati nových nadto z peněz, které ku jinému účelu jsou ustanoveny. Chce-li kardinál zaříditi seminář, ať podá formální žádost a jistě se mu dostane k tomu svolení, ačli ústav v mezích semináře bude zřízen a udržován. Kardinál nemá práva proti rádcům císařským a proti jesuitům, kteří v té věci nejsou nikterak účastněni, takým způsobem vystupovati, an tímto způsobem v rádcích císařských uráží císaře samého. Pro budoucnost ať se toho vystříhá a budoucně císaři latinsky nepíše, nýbrž česky aneb německy, jak zřízení království Českého vyžaduje¹⁾. — Kardinál v listu psaném ve Vídni²⁾ v něm. řeči dne 27. listopadu 1641 ještě jednou krátce se ospravedlňuje a prosí za prominutí, dopustil-li se formální chyby, aby povolení nyní bylo uděleno a jeho ústav z milosti císařské aby byl ponechán, jak nyní jest. Vře se přimlouvá, aby Norbertinum zrušeno nebylo, podáváje při tom zprávu, že daň ze soli s povolením kongregace de propaganda fide a s vědomím papežským hlavně na zařízení semináře vynaložil a při tom nikoho nezkrátil. Že svým ospravedlněním císaře a jeho rádce neurazil, nýbrž hlavně si stěžoval na písaře, který jménem císařovým

¹⁾ Ferdinand Tadra v článku: Počátkové arcib. semináře v Praze. Sborníku historického roč. II. str. 345. Rodinný archiv H. fasc. 3. fol. 341.

²⁾ Rodinný archiv H. fasc. 3. fol. 286.

tak ostrý list kardinálovi napsal. Mnozí biskupové kardinála s podivením se tázali, je-li to pravda, že tak nemilostivé psaní od císaře obdržel. Z peněz pokladny solní, které se dosud sešly, neužil ani krejcaru ve svůj vlastní prospěch, jak účty do Říma zasílané dokazují. Rád by, aby ze zbývajících jich části zřízeno bylo biskupství v Čechách. Listy své bude budoucně v jazyku českém neb německém psáti, ač posud česká dvorská kancelář vždy lat. spisy přijímala a zřízení zemské tomu neodporuje. Konečně si stěžuje, že moc arcibiskupova příliš zkrácena jest a nyní vše jen mocí politickou že se rozhodovati má.

168. Ale jinak se stalo, než kdo očekával. Po celý rok bylo v arcibiskupských školách vyučováno a počet žactva byl dosti značný. Dne 25. listop. 1641 o svátku sv. Kateřiny, patronky studujících, chtěl se ředitel semináře Jindřich Meckenburger odebrati se svými alumny do chrámu sv. Benedikta, aby tam byli přítomni latinskému kázání, a ejhle, obojí brána seminářská byla vojiny obsazena, kteří nechtěli propustiti rektora a alumny. Tázání jsouce po příčině udali, že příčiny nevědí. Konečně je vojáci propustili, ale u sv. Benedikta byla též hlavní brána vojiny obsazena. Rektor se odebral hned s alumny nazpět a po obědě jel s P. Alešem Perlovským, rektorem Norbertina a s P. Martinem Fialou, mnichem Velehradským a představeným sem. Cistercienského u sv. Bernarda k nejv. purkrabí Jar. B. Martinicovi, aby se dozvěděli příčinu, proč seminář vojskem obsazen byl. Prosili spolu, aby bylo vojsko odstraněno. Purkrabí odpověděl, že jest to vůle císařova, aby školy ty zrušeny byly, a že to bylo oznámeno J. Emin. p. kardinálovi. Chtějí-li příčinu bližší toho věděti, ať se odeberou k hejtmanovi Staroměstskému, který ji s nimi sdělí. Když P. Aleš ještě snažně žádal, aby se smělo přednáseti, odpověděl purkrabí: „Se mnou se nehádejte, já vaše přednášky navštěvovati nebudu“.

Rektor Meckenburger s P. Alešem odebrali se rovnou k hejtmanovi, aby se ho tázali, bylo-li mu nařizeno, postaviti vojsko před seminář spolu prosíce, aby jim toto císařské nařízení ukázal. Hejtman jim ukázal tři rozkazy. 1. Místodržící jménem císařovým nařizují, poněvadž kardinál netázaje se císaře na úkor university seminář vystavěl, který jest zbytečným, aby žáci těchto škol nenavštěvovali. V nařízení nebylo sice řeči o stráži, ale p. purkrabí Martinic dvakráte ústně velmi přísně hejtm. nařídil, aby vojiny k semináři poslal. 2. Mají se napsati ména všech žáků, kteří arcib. školy navštěvují. 3. Má se vy-

pátrati spisovatel hanopisu proti Jesuitům, který hanopis krátce před tím uveřejněn byl.

Večer v 5 hod. se vzdálilo vojsko od semináře. Když pak na zejtří dne 26. listopadu se dávalo obyčejné znamení ku přednáškám, zase se vojáci dostavili. V ten den Hibernové, Premonstráté a Cistercienci pokojně přednášeli. U sv. Benedikta zatkli vojáci 5 studujících z rhetoriky a poesie a vedli je do městské věznice na Staroměstské radnici. Jeden alumnus arcib., který ještě nebyl oděn v talár, vyšel ze semináře s povolením rektora, byl však hned od vojákův obklopen a odveden k hejtmanu staroměstskému, který ho dal do vězení. Ředitel odebral se bez prodlení k hejtmanovi a ku náčelníku stráže Turkovi žádaje za propuštění studujících. Teprv po přísném výsledku byli propuštěni, alumnus 28. listop., studující teprv později. Stráž vojenská zůstala před seminářem až do 30. listopadu; přednášky byly od nejvyššího purkrabí zastaveny; rektorovi rozkázáno, aby seznam svých žáků místodržitelům předložil; rodiče, kteří své děti k sv. Benediktu posílali, byli obesláni na Staroměstskou radnici, kde jim to bylo přísně zakázáno. Rektor sám musil předčítati na rozkaz místodržitelův dekret rodičům, kteří ostatně pro vojenskou stráž již ani dítek do škol posílali nemohli. Při tom se udály rozličné výtržnosti ¹⁾.

I Premonstráté Strahovští a Cistercienci těžce to nesli, že se jim neočekávaně tak veliké příkoří stalo, nebo jim nebylo ani slůvkem oznámeno, že školy jejich zavřeny budou; dostávalo se jim na dotazy takých odpovědí, jaké se jen otrokům dávají. Dne 27. listopadu byly jim dodány známé tři dekrety, aby zavřeli školy, které ze zlého úmyslu a nezákonně byly založeny, na odpor obojímu vysokému učení; udali jména všech žákův a spolu oznámili pisatele hanopisu proti Jesuitům a proti císaři. Rektorové sice prosili, aby vykonání tří dekretů bylo odloženo, až se zeptají svých opatův a pak arcibiskupa, ve Vídni meškajícího, jejichž snahou školy byly založeny, nicméně uposlechli a ve vyučování ustali ²⁾. V noci na den 27. listopadu vypukl požár nedaleko arcib. semináře, který jej ohrožoval; stráže tu nebylo, nebo vojáci večer vždy se vzdálili. Tenkrátě

¹⁾ List ředitele Meckenburga ke kardinálovi ex seminario archiepisc. jam triduo satellicio sclopetario obsessio ze dne 27. listop. 1641 v archivu rodinném H. fasc. 3, fol. 248.

²⁾ V archivu rodinném H. list. fasc. 3, fol. 32.

ukázali i Pražané svou láskou ke kardinálovi, neb snad i se zbrani v ruce byli by ho bránili¹⁾. — Kardinál byv o tom rychle ve Vídni zpraven od Meckenburgra, zaslal všem psaní, kterým je těšil. Později Hibernům se zbrani v ruce zakázal¹ vojní přednášeti a rektor Meckenburger marně se namáhal, aby na nejvyšším purkrabi dovolení ku přednáškám vymohl; byl od něho poukázán na císaře²⁾.

169. Přípisem daným dne 20. prosince 1641 zakázal císař navštěvování arcib. škol pod přísným trestem. Dne 8. ledna 1642 vydány veřejné patenty v městech Pražských i po vsi zemi, kterými se ohlašovalo od místodržících, jak následuje: „Jakož jest se J. cis. a kr. M. král a pán nás všech nejmilostivější z mnohých podstatných příčin milostivě resolvirovati a nám o tom poručiti dal, abychom všem obyvatelům a poddaným J. M. ano i přespólním v tomto království se zdržujícím chození do těch škol, kteréž sobě Jeho Eminenci p. kardinál z Harrachu etc. s opatem klášteřa Strahovského v královském Starém městě zarazil, na konec zastavili a zapověděli a takovou záповěď skrze otevřené patenty pro vědomost jednoho každého publicirovali a vyhlásiti dali; i poněvadž takovému J. M. Cís. milostivému poručení poslušně za dosti učiniti nám všem náleží, z té příčiny mocí tohoto patentu všechněm obyvatelům a poddaným jako i přespólním, kteří se na ten čas v tomto království zdržují, anebo sem za příčinou literního umění ještě by přišli, to v známost uvozujice jim společně neb rozdílně přísně zapovídáme, aby oni do týchž škol jak dítek svých, sirotkův, přátel, preceptorův, služebníkův neb poddaných, neodevzdávali, uýbrž pokudž jeden neb druhý své dítky zde v městech Pražských v literním umění cvičiti chtěti dáti bude, ty a takové do škol a akademií jménem J. M. C. vysazených, aby odesílali a tam je svobodnému liternímu umění cvičiti dali. A to vše pod uvarováním J. C. M. nemilosti a neprominutelného trestání. Čímž se jeden každý spraviti a před škodou jak vystříhati věděti bude etc.“

170. V archivu rodinném H. nalezeny byly dvě listiny³⁾, ze kterých vysvítá, že císař Ferdinand III. listem daným ze

¹⁾ Ibidem fasc. 3. fol. 143.

²⁾ Ibidem fasc. 3. fol. 88.

³⁾ Objevil je Ferd. Tadra a uveřejnil v Sborníku historickém. Roč. II. Str. 45—48.

2. června 1638 nebyl tomu odporen, aby kardinál H. odboval se do Říma a tam zájmy německé říše podporoval. z konceptu kardinálova r. 1640 psaného se dovidáme, byl ho trvajícím sporem o školy již unaven tou měrou, že by byl rád arcibiskupství Pražského vzdal a do Říma přesídlil. také za nemoci papeže Urbana VIII. (1623—1644) uvažována možnost již v r. 1637, že by na stolec papežský dosazen mohl. R. 1640. velmi rád by byl odešel z Prahy, ale vyvoval si důchody takové, aby měl vychování přiměřené důstojnosti svému, totiž příjmy doživotné arcib. panství: Vltava, Řečice a Rychnova, mimo to pak měsíční přídavky jak císaře, tak i od krále španělského. Novému arcibiskupovi zůstalo panství Rožmitálské, které nese ročně 3000 zl., ter Světecký, který nese 2000 zl., ze solní komory by dostal 2000 zl., kdežto křížovnická panství, která jsou zadlužena a zrušena, přece by mu také něco vynesla. Snad tato okolnost i nepříznivé následky, které z velikého sporu mezi kardinálem a císařem vzniknouti mohly, konečně papež Urban VIII. svým legatem ve Vídni pohnuli císaře Ferdinanda III., že nastoupil na cestu mírnější. Pomocí Trautmannsdorfa sjednáno, aby byla zřízena komise, která by se o uklizení sporu jakož i o poměru arcib. semináře Pražského k oběma vysokým učení Karolinskému a Klementsému a konečně o sjednocení obého vysokého učení radila. Jak hrabě Trautmannsdorf dne 15. dubna 1642 kardinálovi oznamuje¹⁾, ustanovil císař ze své strany nejvyššího hofmistra svobodného pána z Talmberka, pak hr. Bernarda z Martinic s dvěma rady nad appellacemi za své komisaře v této příčině, kteří by vyjednávali s komisaři od kardinála ustanovenými jakož i se zástupcem university Karolinské a s členy Tovaryšstva Ježíšova. Kardinál odpověděl ku listu Trautmannsdorfovu dne 26. dubna 1642, že jest ochoten své zástupce jmenovati, aby v konferenci účastenství měli a že si přeje, aby ne jeden, nýbrž dva doktoři, z každé světské fakulty po jednom k ní přibráni byli a aby svobodně mluvití směli²⁾. Kardinál jmenoval svými zástupci opata Strahovského Kryšpína Fucka z Hradiště a svého důvěrného přítele kapucína P. Basilia. Těmto komisařům dal instrukci v tento rozum: Kdyby byl věděl, že budou o seminář tak veliké boje,

¹⁾ Archiv rodinný H. fasc. 22. fol. 312.

²⁾ Archiv rodinný H. fasc. 22. fol. 313.

nebylby jej založil. Komisaři konferujtež tak, aby ani J. Sv. papežské a kongregaci de propaganda fide, jejíž návodem seminář založil, ani J. C. M. v ničem ublíženo nebylo. Uraďtež to mezi sebou, co jest ku větší cti a slávě Boží, ve prospěch nesmrtelných duší, ve prospěch království Českého, lidu i vysokého učení. Při konferenci předkládejtež ospravedlnění kardinálovo k císaři za známé, proto nerokujtež o tom, quid est juris ant injuriae, quae hactenus hinc inde gesta a zdržujtež se všech urážlivých narážek. Ať se děje vše stručně a nestranně, ať se věci neprotahují, jinak by Jeho Svatost papežská uražena byla, která nepřipustí, aby jeho scholae minores byly potlačeny ¹⁾.

171. První konference komisařův udála se 28. července 1642 a jednalo se v ní o vysoké učení, má-li býti i na dále arcibiskup Pražský, jak slavné paměti Otcem vlasti Karlem IV. ustanoveno bylo, koncléřem university, a pak se jednalo o seminář. První tato komise pracovala s nezdarem, bylo jen stanoveno, že kancléřství náleží arcibiskupovi po právu, avšak seminář aby universitě připojen nebyl, aby neměl práva promovovati na hodnosti akademické, nýbrž aby se alumnové dávali promovovati v Ingolstadt. Tomu ovšem se opřel kardinál řka v listu ku královským místodržitelům, že má na zřeteli jen dobro obecné a církevní a že se nechce považovati za stranu proti straně; když císař zase kancléřství arcibiskupa Pražského uznává, tedy jest nutno, aby i seminář jako accessorium spojen byl s vysokým učením. Kongregace de prop. fide si toho přeje a prospěje to valnou měrou kázni studujících. Arcibiskup těší se jako kancléř vysokého učení papežskými bullami zaručenému právu dáti zkoušeti a promovovati k akademickým hodnostem studující a proto se tomuto právu tím více těšiti musí ve svém semináři. Nikdy nepřipustí, aby jeho seminaristé musili teprv choditi do Ingolstadtu a tam se dáti promovovati, když se to v Praze pohodlně státi může. Byloby s velikými výdaji spojeno, posýlati alumny do ciziny ku promociím a na posměch kardinálovi, který již tolik obětí v příčině semináře učinil. Též by se neodpomohlo nedostatku duchovenstva v Čechách, kdyby se alumnům arcib. také překážky kladly ²⁾. Šífeji

¹⁾ Archiv rodinný H. fasc. 22. fol. 314.

²⁾ Psaní Harrachovo ku král. místodržitelům. Archiv rodinný fasc. 18. fol. 269.

o jednání této komise bude se jednati později, neb bylo skončeno teprv r. 1654, kdy nový řád spojené university Karlo-Ferdinandovy zaveden byl.

Zde budiž jen podotknuto, že i Jes. o to usilovali, aby nespór byl ukončen, poněvadž arcibiskup zadal na ně žalobu Říma a odtamtud jako na oplátku zakázáno Jesuitům udi-doktoratu theologie a filosofie v Klementinu. Tím přivoděna zvláštnost, že po řadu let nedály se doktorské promoce v Klementinu ani v arcib. semináři. Posléze ujednáno, že má přednášeti theologie a filosofie nejen v Klementinu, ale v semináři, promoce pak mají se udíleti jen v Klementinu spojení obou universit jen v Karolině. Tím byl spór uklizen, shož vyšel kardinál jako vítěz.

172. Dne 16. července 1642 utekli se do semináře z Malé Prahy dva venkovští vozkové, které chtěli přinutiti, aby svůj voz ku vojenským účelům propůjčili. Hrabě Swirbi dvakráte tou příčinou poslal do semináře, aby byli vozkové neposlušni vyhnáni. Magistrát Starého města poslal dvakráte k rektorovi, aby je donutil, by své vozy propůjčili. Rektor Meckenburger právem odpověděl, že jest věci měšťanů pražských zaopatřovati vozy k účelům vojenským, nebo vozkové venkovští zřídka jen přijíždějí do Prahy. Cizincům ublížiti nedal, aniž je vyhnal, dovolávaje se domovského práva¹⁾. Rektor vozky laskavě napomenul a oni odjeli do Jihlavy. Tuto na pohled nepatrnou věc zažaloval někdo až k samému císaři, který dovolávaje se tohoto případu kardinála vyzval, aby netrpěl by vozkové se svými povozy do klášterův aneb do semináře se utíkali. Tak daleko prý immunitas ecclesiae nesahá, nýbrž že se to děje in fraudem publicae necessitatis, proto že to bude přísně trestáno²⁾. — Brzy po té zase nepřátelé kardinálovi udali, že jest v semináři 70 koňů. Rektor Meckenburger sám šel k purkrabimu a ujišťoval ho, že mají v semináři jen čtyři koně, které domu tomu náležejí a že je rád propůjčí, jen aby nevěřil purkrabi klepům, které se o kardinálovi pronášejí. Purkrabi byl rozhořčen pro tuto maličkost proti kardinálovi a bezpochyby, že také v tomto smyslu do Vídne zprávu dal. Ještě bylo štěstím, že v semináři, jenž se vždy immunitě těšil, žádných cizích koní nenalezli. Za nějaký čas tvrdil purkrabi, že prý rektor

¹⁾ Rodinný archiv H. fasc. 22. fol. 21.

²⁾ Archiv rodinný II. fasc. 22. fol. 567.

Meckenburger tajně vozky propustil, takže tento proti takému nařknutí nejvyššího purkrabí hájiti se musil. Purkrabí při této příležitosti zapověděl, aby rektor seminář více Královým dvorem nenazýval, ten prý jest na Hradčanech. — Za nějaký čas se přihodilo, že jeden alumnus statuta domu ukradl, které potom protivníkům kardinálovým potaji dal. — Když r. 1645. přemoženo bylo vojsko císařské od Švédů v bitvě u Jankova svedené a bylo se obávati drahoty a hladu, byli opět alumni ze semináře propuštěni. Podobně i roku 1648., ani Švédové oblehli a dobývali Prahy, nebylo lze alumnům navštěvovati kollej, nýbrž chopili se zbraně a spolu s chovanci kolleje Jesuitské hájili města. Švédové vhoditi dali více nežli 15 ohnivých kulí na kollej arcibiskupskou, avšak náhodou ani v nejmenším jí nezkazili.

173. R. 1652. uzavřena mezi kardinálem Harrachem a opaty cistercienských klášterů Zbraslavského, Plasského a Vyšňobrodského smlouva, kterou Bernardinum dosud neprostranné mělo býti rozšířeno koupí t. zv. domu Mičanského a zvětšeno. V rozšířené kolleji měl větší počet kleriků cistercienských i světských studentů vydržován býti. Tito studenti měli poslouchati přednášky v arcib. semináři. Mezi stavbou však bydlili také v arcib. semináři, až teprv r. 1662. se přestěhovali do vlastního rozšířeného domu. Za to vzal arcibiskup do semináře svého od r. 1653 počínaje jednoho profesora aspoň ze ř. cistercienského. Kdyby řád neměl žádné vhodné osoby, mohl býti ustanoven prozatím jiný kněz. k jehož výživě Cistercienci, aby si svého práva uhájili, měli platiti arcibiskupovi ročně 233 zl. 20 kr. První cistercienský profesor byl Hilger Burghof (1654 až 1656), který se stal později opatem Sedleckým a visitátorem řádu. Podobné smlouvy učiněny s Premonstráty a s Benediktiny. Neměli-li opati z řádů svých muže vhodné, tu si přibíral arcibiskup Hiberny.

R. 1692. stala se úmluva dobrovolná mezi arcibiskupem Bedřichem hrab. z Valdštiny a kapitolou metropolitní s jedné strany a mezi opaty klášterů cistercienských a premonstrátských se strany druhé, kterou oba řádové obdrželi stolice filosofie a theologie při arcib. semináři tak, že měli přednáseti střídavě církevní právo a bohoslovi vždy po šest let cistercienci a potom premonstrátská professorové, a o filosofii měli čísti v budoucnosti po 6 letech též professori benediktinští jeden rok. Novou tuto smlouvu stvrdil papež Innocenc XII. bullou z r. 1696.

Odtud ten úkaz, že téměř nepřetržitě až na naše doby mezi professory na theologii nalézáme premonstráty, benediktiny a cisterciáky.

174. Pro svůj seminář rozšířený školami premonstrátskými a cistercienskými sestavil kardinál Arnošt z Harrachů zvláštní stanovy v 23 člancích a potvrdiv je mocí vrchnopastýřskou, chtěl tomu, aby pečlivě byly zachovány. Pravi pak na počátku stanov: „Jelikož toužebně si toho žádáme, aby arcibiskupský seminář nás přinášel důstojné a k oslavení církve sv. katolické přemnohé žádoucí ovoce, nechať ti, kteří za alumnů budou přijímati, především to na očích mají a k tomu bez ustání mysl svou upírají, kterak by zadosti činili naději a očekávání našemu. Ježto pak nejprve ustanoviti chceme ředitele, který by všem ostatním v čele stál a osobu naši v semináři představoval, není však ředitelem leč ten, kdo všechno řídí: proto nechať všechno to, co hledí k obecné kázni učení seminářského, cvičení a ostatních úkonů, na něm jest odvislé a všichni bez rozdílu ať již řeholníci (ovšem řeholní pravidla jejich nesmí újmy při tom doznávati) ať jiní v semináři jsoucí jej jakožto hlavu a zástupce našeho uznávají a povinnou poslušností uctívají.“ Ředitel semináře má býti zrcadlem skvělým všem alumnům, aby každý čas mohl říci: „Co mne uzříte činiti, čiňte též.“ Co se tku studie, jest rektorovi pilně k tomu přihlížeti, aby alumnové ve vědách prospívali. Kdoby nedbalým v této příčině byl, má býti kardinálovi oznámen. Rektor nemá povolovati dlouhých prázdnin, o vancích a velikonocích může povoliti i větší prázdniny, nikdy však nemají býti delší 15 dnů, leda v pádu nutnosti a se svolením professorů, kdy mohou prázdniny i tři neděle trvati. Slaví-li Hibernové nějaký svátek svého řádu, hleď rektor tak prázdniny zaříditi, aby o ten svátek nebyla kollej a za to aby alumnové doma studovali. Procházky odpoledne mohou konati alumní při příznivé pohodě ráno aneb duchovně a ať při procházce rozumnými rozpravami vzdělávají. Domácně řádu dbej rektor přísně, jen v pádu nutné potřeby od přehoštění odstupuj, kdoby se proti němu prohřešili, ty napomínej; ohleď poklesku těžkém, který by ku necti semináři sloužil, neboť odvedení a hned to kardinálovi neb jeho zástupcům oznam. Klíče zevnějších i vnitřních hlavních dveří chovej u sebe i od všech ostatních místností, by v noci v pádu potřeby do nich v kročiti mohl. K jednotlivým úkonům v semináři budiž dáno

znamení zvonkem. Při breviři a při jednotlivých funkcích v kostele buď rektor přítomen, by alumny na jednotlivé poklesky upozornil; proto choď sám častěji do metropol. chrámu Páně, konají-li se slavné caeremonie. Vycházky soukromé jen z důležité příčiny dovoluj — měj na očích, kdo do domu vchází a z něho vychází; proto jest mu volno, aby si vyvolil byt kterýkoli dle libosti v semináři. Alumni ať nechodí při východu soukromém k obědu neb k večeři k jiným rodinám, leda někdy k rodičům nebo k bližším příbuzným. Naprosto se zakazuje choditi do hospod neb na jiná místa pro pouhou zábavu. Žádného do semináře rektor nepřijímej a nevyučuj bez svolení kardinála. Přijati se mají synové počestných rodičů, kterým jest se vykázati křestním listem, vysvědčením mravnosti; po přijetí teprv za šest neděl, když se osvědčili, ať se oblékají v talár a jsou zapsáni. Za půl leta po té ať přísahají (v ruce rektora), že chtějí v pravdě vstoupiti ve stav duchovní a dáti se vysvětití, kdykoli kardinálovi se uvidí; a že nejsou toho úmyslu, vstoupiti do kláštera. Po odbytých studiích ať každý alumnus si zapraví výlohy za primici, ať má breviř a ať má slušný šat, dříve nežli vstoupí na vinici Páně. Zachovávejtež se nařizení sněmu Trid. v příčině měsíční zpovědi a sv. přijímání. O nemocné buď rektor zvláště pečliv. Při jídle nechť se čte nejprve pismo sv., pak nějaká poučná kniha. Statuta semináře ať se předčítají klerikům každý měsíc. Sluhové seminářští ať jsou lidé řádní, spolehliví a poctiví. V každém témdni konferuj rektor s oekonomem strany zaopatření domácích potřeb a potrawy. Oekonom ustanoví vždy kardinál sám; peníze ať podrží rektor u sebe a oekonomovi na vydání denní dává, který skládej každý týden účty, jež rektor schváliti musí a pak se zástupcem kardinálovým sděliti. Ředitel a oekonom ničeho ze seminářských věcí neprodávejtež, mějtež se jen za jejich správce. Oba se časné postarejtež, aby větší potřeby pro celý rok, n. př. obilí, víno, dříví, olej v čas zakoupeny byly. Oba toho péči mějtež, aby příjmy semináře, jeho práva a výsady zachovány a obhájeny byly. Rektor pak má kardinálovi zvlášt aneb při dohlídce o všem zprávu učiniti. Kardinál neb jeho zástupce navštíví několikráte v roce seminář a při té příležitosti učini rektor návrhy neb přednese stížnosti. ¹⁾ —

¹⁾ Archiv rodinný H. fasc. 21. fol. 642.

Pokud se týče ostatních představených, takto o nich ustanovil arcibiskup Arnošt: „Posuzovati způsob, jakým představení ústav řídí, aneb což více trestuhodno jest, jim na cti utrhati, ať se střeží, neboť k alumnům takovým přísně bude přikročeno.“ V ostatních pravidlech opakují se slova sněmu Tridentského, pokud totiž mluví o zbožnosti alumnův, o studiích, skromnosti a příkladných mravech jejich. — K obsluze ustanoveni byli: kuchař a kuchtík, sklepník, sluha rektorův a dva jiní sluhové; 4 služky a pradelny, pekař a vrátný, mimo to lékař k ošetřování nemocných.

175. Prvním ředitelem semináře byl dr. theol. *Jiří Peischl* (Pišelius) v let. 1636—1641, spolu prof. mravovědy, který po 2 leta přednášel o morálce jednu hodinu denně. Z ředitele povýšen byl na generálního vikáře a oficiála kardinála Harracha. Představeným řeholníků jakož i alumnů premonstrátských v semináři arcibiskupském byl Aleš Perlowski, kanovník Strahovský, který roku 1638. stal se nástupcem ředitele Peischla v úřadě učitelském. Rektor měl mimo celé opatření v semináři 300 zl.

Prvním oekonomem byl Jan Meüskönig (Joannes Murregius), slavný pozdější opat Těpelský. Prvních theologů arcibiskupských bylo velmi málo, počet jich nepřestupoval ani čísla 14. Kleriků strahovských bylo r. 1636. 12, těpelských 7, cistercienských 14.

Druhým ředitelem byl *Jindřich Meckenburger*, rodem z Eisfeldu v říši Německé, jazyka českého však dobře znalý a odchovanec semináře, vysvěcený na kněze r. 1638. a napotom farář Mutěninický u Bělé. R. 1641. ustanoven byl ředitelem arcibiskupského semináře a od papeže Urbana VIII. jmenován apoštolským protonotářem. Úřad ředitelský zastával až do r. 1660. Na to stal se kancléřem arcibiskupským, kteroužto hodnost podržel i za nástupce kardinálova Matouše Ferdinanda z Bilenberka. Mimo to byl přisedicím konsistoře a dozorcem arcibiskupského semináře.

Třetím ředitelem byl *Jiří Vojtěch Aster*, rodák Rakovnícký, vysvěcený na kněžství r. 1655, po té farář v Bezně. Byl nástupcem Meckenburgrovým v letech 1660—1666. Na to stal se farářem Týnským a po roce děkanem Staroboleslavským, jsa přitom i kanovníkem i proboštem.

Čtvrtý a poslední ředitel arcibiskupského semináře za života kardinála Harracha (od r. 1666—1670) byl *Samuel Hataš* Vlašimský, vysvěcený r. 1658., napotom děkan ve Vysokém

Mýtě. Po Astrovi stal se ředitelem a spolu kanovníkem Staroboleslavským. I zastáváje úřad ten po čtyři léta jmenován byl děkanem Chrudimským a vikářem okresu toho. Byl horlivým šířitelem úcty k milostnému obrazu Chrudimského Spasitele. Ze všech napotomních rektorů zanechal po sobě nejlepší památku Jan Florian Hammerschmid, rodem ze Stoda, rektor od r. 1696—1710., vlastenec a dějepisec český, jenž zemřel jako farář Týnský 4. ledna 1735.

176. Nikoho nebude tajno, že řízení a vydržování semináře vyžadovalo veliké oběti peněžité. I diviti se dlužno otcovské péči arcibiskupa Arnošta, který tak velice zamiloval si seminář svůj, že nelekal se žádných překážek, jen aby mohl po vůli své vychovávat si duchovní, aby mohl říditi jejich vzdělání a dohlížeti na pokrok jejich. Hlavní snaha jeho nesla se k tomu, aby v záležitosti tak vážné a příslušné k úřadu vrchnopastýřskému na nikom nebyl odvislý, tudíž také ne na jesuitech, které takto nemálo pohoršil proti sobě. Potřebný náklad na seminář takto byl získán:

Přičiněním arcibiskupa Arnošta darovány byly seminární statky: městys Sovinka ¹⁾, městečko Kovář, dědiny Spikaly a Krásná se všim jejich příslušenstvím. Petr Fuchs z Vramholcu, pán na Sovince a rada nad appellacemi, těžkou nemocí byv navštíven, odkázal hybné zboží své manželce, zboží však svrchu řečené v ceně 25.000 zl. jakož i statek v hrabství Kladském, který slíben mu byl od císaře Ferdinanda II. na odměnu velikých zásluh a za rozličné komise, v ceně 15.000 kop míšenských a dům Fuchsovských na náměstí Staroměstském ²⁾ poručil do ochrany rady Starého města Pražského, aby z úroků zboží toho živeno a odíváno bylo v domě Fuchsovském 12 chudých a schopných jinochův z poctivého rodu, jestliže chtěli by se věnovati u jesuitů vyšším studiim. Z nadbytečných výtěžkův mělo býti něco ještě vypláceno vdově, by byla spokojena, a

¹⁾ Statek ten náležel až do dnešního dne semináři. Původně byl všecek spustošen a musil býti všim opatřen. (Archiv rodinný H. fasc. 8. fol. 88.. kde se chová psaní ředitele Meckenburgra o této věci ze dne 11. pros. r. 1641.) Dříve náležel statek ten Václavovi Hrzaně z Harasova, avšak pro provinění Václava z Harasova připadl králi. Petrovi Fuchsovi prodán byl 13. března 1623 za 21.820 kop 40 gr. míšenských.

²⁾ Nynější číslo 549 na náměstí Staroměstském, který se později dostal v držení kartouzského kláštera Valdického.

františkánům u Panny Marie Sněžné ročně jako almužna 50 zl. Zbude-li ještě něco, tedy měli býti placeny výdaje na hodnosti akademické, když řečení mladíci cti té hodni a dostateční budou. Vykonavatelem této poslední vůle byla rada Staroměstská. Když pak rada St. města Pražského omlouvala se na oko mnohým zaneprázdněním, vskutku však obávala se, že příjmy ze statků odkázaných nebudou dostatečny na výživu tak značného počtu mladíkův, obzvláště proto, že v nepokojných dnech tehdejších nemohl nikdo spoléhati na stálost pozemských statkův, a zboží paně Fuchsovo v hrabství Kladském nebylo ještě najisto získáno: kardinál Harrach pamětliv jsa budoucího semináře, obrátil se prosebně ke komoře královské a k radě Starého města Pražského, aby mohla nadace Fuchsova přikázána býti alumnatu jeho, který v brzku měl býti zakládán. Kardinál sliboval, že vůle paně Fuchsova ve všem naplněna bude; ano, že chce místo 12 docela 18 synův neb sirotkův Staroměstských rodilých, kteří by jemu od rady Staroměstské podáni byli, do svého budoucího semináře přijati a vychovávat, z nichž 12 dle dobré vůle své mohou zůstati světskými aneb duchovními; 6 pak aby bylo povinno zůstati duchovními. Komora královská i magistrát Pražský ochotně přivolili žádosti jeho roku 1628.; smlouva byla uzavřena dne 28. února, kterou cis. Ferdinand II. schválil listem cis. daným 26. března r. 1629. s tím podotknutím, aby sám syna některého sluhy svého, kdyby počet nebyl plný, do semináře dáti mohl. Papež Urban VIII. potvrdil smlouvu nadační¹⁾. Zboží Kladské nedostalo se však v moc arcibiskupa Arnošta pro mnohé a rozličné překážky, které na ten čas nebylo lze překonati. Proto prosil kardinál r. 1638. císaře Ferdinanda III., aby mu za to vyplaceno bylo 15000 kop míšenských, které císař jako dluh za propadlé již zboží Kladské uznával. Sovinka jest prý od vojákův spustošena tou měrou, že nelze po dlouhý čas žádného užítku z panství toho očekávati. Poněvadž však jest těžko tak velikou summu hned sehnati, ať mu královská komora z nich pro seminář alespoň platí úroky²⁾.

Za duši dobrodince semináře Pražského Petra Fuchsa z Vramholcu konají se posud slavné služby Boží v kostele seminářském sv. Salvatora na Starém městě Pražském. Dříve dával také arcib. seminář Františkánům u Panny Marie Sněžné,

¹⁾ Archiv rodinný H. fasc. 8. fol. 84.

²⁾ Archiv rodinný H. fasc. 21. fol. 323.

kde Fuchs pochován jest, 35 zl. ročně na mše sv. za duši jeho. Aby ochota městské rady byla odměněna, nařizeno bylo, že vždy má se dávat přednost synům konšelův Starého města Pražského před ostatními jinochy, kteří žádati budou za přijetí do semináře. Kardinál obávaje se, aby válkami netenčil se vý-
těžek zboží semináři darovaného, prosil návodem správce statku Benjamina Vodičky u císaře Ferdinanda II. za ochranu jejich a dosáhl toho, že položena byla k nim *Salva guardia*, ačkoliv, jak již řečeno, málo pomohla¹⁾.

177. Jan Jetřich Berka z Dubé daroval před svou smrtí arcibiskupskému semináři v Praze dlužní úpis na 5000 kop miš., jemu z komory královské příslušejících. Řečený Jan Jetřich byl pánem na Mezeříči, Městci Heřmanově a v Stolanech, J. M. C. rada, komorník a nejvyšší lieutenant, a měl výše jmenovanou summu, jak sám ve věnovací listině ze dne 3. května 1636 vyznává císařem mu povinovanou, pojištěnou na panství Dobříšském. Pan Nefestin z Koberovic, arcib. Jerus., p. kardinála Harracha official, tento dlužní úpis přijal. Roku 1638. obrátil se kardinál k císaři, aby těchto 5000 kop vyplaceno bylo, což se též stalo²⁾.

178. Ačkoliv arcibiskup Arnošt také sám věnoval a ustanovil na udržování semináře z příjmů svých ročně 1000 zl., ovšem s tím podotknutím, aby nástupce jeho nikterak v této příčině vázán nebyl, tož to přece nevystačovalo, aby za 15 tisíc kop grošů Miš. koupilo se stavení pro seminář od urozené paní Polyxeny z Lobkovic. Za tou příčinou žádal, aby Propaganda, která spravovala pokladnu solní, svolila s vědomím pap. k tomu, by ku zapravení řečeného domu i se vším příslušenstvím mu dáno bylo 18.000 rýnských zl. a mimo to 20.000 na obyčejný úrok 6 $\frac{1}{2}$ půjčeno bylo. Kongregace svolila, avšak jen s tou podmínkou, že 10 míst si ponechává k osazování sama. Poněvadž neběželo jen o zřízení, ale také o udržování semináře, zapůjčil oněch 20.000 zl. sám a pojistil je a sice z polovice na panství Albrechta z Valdštyna Nových Zámčích, které bylo zapsáno sestře kardinálově Isabelle Harrachové, z druhé polovice však na statku rodiny Harrachovy totiž Branné. Ačkoliv sám arcipastýř opatřil upravený dům potřebným nábytkem i náčiním a štědrostí svou pečoval o opětnou úpravu domu a znovuzřízení pří-

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 3. února 1638.

²⁾ Archiv rod. H. fasc. 21. fol. 501. a fasc. 21. fol. 317, fasc. 3. fol. 84.

služností jeho, které nadobro byly zničeny opětovně vojákem domácím i nepřátelským: když však nevystačoval roční výnos úroků solních, jak o něm ještě šířeji se zmíníme, aby seminář udržován byl a opatřen věcmi potřebnými, tu zavedl v Čechách tak zvanou *daň na seminář* (seminaristicum).

179. Již dne 18. října 1631 sděloval¹⁾ mistr Jan Simonis, okresní vikář, Josefu Makariovi z Marfelie, oficiálovi arcibiskupskému, že nemůže dosáti na farářích poplatky na seminář proto, že jsou všichni chudi a odhodláni opustiti raději obročí svá, nežli by platili daň seminářskou. Ve schůzkách okresních napomínáni byli duchovní, aby odváděli nové poplatky na vychovávání alumnův. Ve zprávě o hromadě kněžstva Chrudimského okresu ze dne 26. února 1636 se dočítáme²⁾ v odstavci 11.: „Byli napomenuti vážnou řečí, aby dobrovolně platili daň pro nově zřízený seminář. I vyslechše ji ochotně, někteří nemajíce žádné hotovosti při sobě, vlastní rukou se upsali a slibili, že pošlou určitou částku peněz k mým (děkana Chrudimského) rukám, kterážto summa obnáší tentokráte asi 60 dukátův“.

Z toho jest vidno, že někteří kněží neradi, jiní však ochotně přispívali na seminář. K oněm počítati dlužno především řeholníky, kteří drželi veliký počet klášterův a s nimi spojených far, a kteří hledali všemožné vytáčky, jako ku př. rytíři Maltézští a premonstraté Tepelští, jen aby nemusili ničeho platiti na vzdělání arcibiskupských alumnův. Chudoba pak světského duchovenstva byla veliká. Daň na seminář odváděli vedle vůle kardinála Harracha toliko kněží, kterým svěřena byla duchovní správa a kteří měli svá obročí; od nich pak vyžadovala se bez všeliké výmluvy. Tak poručil³⁾ arcibiskup Arnošt dne 2. srpna 1638 děkanovi Mosteckému, aby sáhl do desátkův a příjmů farářských těch správců duchovních, kteří by vzpěchovali se platiti na seminář a obeslal je k soudu arcibiskupskému. Odvádělo se pak z kostela farního zlatý z filiálního půl zlatého na alumnát. I stalo se nezřídka př osvědčené šetrnosti farářův, že někteří z nich peněz drzebn zatajili počet filiálních kostelův, jen aby za všechny nemusil platiti. Daň seminářská odváděla se na dvakráte, při sv. Jiří i

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 18. října 1631.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 26. února 1636.

³⁾ V archivu arcib. listina ze dne 2. srpna 1638.

kolem sv. Havla, a to proto, aby nepřicházelo za těžko poplatníkům, kdyby najednou měli ji spláceti. Sbírali ji okresní vikáři při schůzích duchovenstva a zasýlali do kanceláře arcibiskupské. Později ustanovena byla první lhůta o svátek Očistování Panny Marie, poněvadž faráři v čas velikonoční, kdy připadá den sv. Jiří, bývali zahrnuti pracemi a nemohli se tak snadno uprázdniti a sejíti v jedno. Daň tato byla nařízena proto, že tak sněm Tridentický žádá. Obnášela ročně z celé arcidiecése jen 600 tol., nebo později kard. si nepřál, aby byla přísně vyžadována a snad pro ni u chudších kněží desátek zabavován¹⁾).

180. Nemałym dobrodincem semináře byl druhý ředitel jeho Jindřich Meckenburger, druhdy i chovanec téhož alumnátu, který odkázal ústavu tomu celou svoji mohovitostí. Dále jmenuvati dlužno mezi příznivci semináře Pražského Bartoloměje Halu, správce duchovního u sv. Václava na Malé straně, Jana Františka Liepure, kancléře arcibiskupa Jana Bedřicha z Valdštyna, Jiřího Exnera faráře Velpršického, Samuela Hataše, bývalého ředitele semináře a bratra jeho Jiřího Hataše. Za pokoj duše jejich přinášeji se až po dnešní den oběti mše sv. v kostele seminářském. Největším však dobrodincem semináře byl a zůstane kardinál Harrach sám, který aby svůj zamilovaný ústav pojistil i pro budoucnost, ještě v závěti naň pamatoval a jemu 20.000 zl. odkázal. Proto až do dnešního dne všem alumnům pražským s vděčností jména jeho při oběti mše sv. vzpomínati jest.

181. Takovou péčí a starostlivostí o seminář vyznamenával se kardinál Harrach, že nejednou do roka navštěvoval ústav svůj, napomínal laskavě a otcovsky alumny, aby prospívali netoliko ve vědách bohoslovných, nýbrž a to především v ctnostech křesťanských. Osvědčená horlivost jeho o vychování a vzdělání duchovenstva, nemalá péče o věci i sebe menší a nepatrnější²⁾, tak patrná otcovská láska a přívětivost korunována

¹⁾ Rodinný archiv H. fasc. 3. fol. 84.

²⁾ Budiž nám prominuto, že nepomíjme mlčením nepatrnou událost z života arcibiskupa Arnošta, která nám na oči staví, jakou pečlivostí nesl se k chudým alumnům. Když navštívil seminář počátkem roku 1637., pozoroval, že někteří chovanci lehkým oděvem nedostatečně jsou chráněni proti mrazu v kostele. I rozkázal ihned, aby zhotoveno bylo pro ně 15 pláštův, na které vedle účtu vydal 322 zl. 48 kr. Účet ten jest až podnes mezi listinami z r. 1637. v arcib. archivu.

byla šťastným výsledkem a přinesla po čase hojnost výborného ovoce. Když v nově zřízeném semináři byla toliko hrstka alumnův, učinil k nim řeč arcibiskup Arnošt a vykládal v ní slova písma sv.: „Jdouce kráčeli a plakali, rozsévajíce semena svá, přijdouce však vrátí se s radostí nesouce snopky své.“ Byla to věru slova prorocká a po letech se ukázala pravdivost jejich. Ze všech prostředků, které po ruce byly, mohl arcibiskup ročně vydržovati jen asi 30 alumnů. V roce 1641. bylo jich, poněvadž Sovinky nepřátely byly zpusťošeny a císař 15.000 kop ještě nezapravit, jen 13. (Archiv rod. H. fasc. 3. fol. 84.). A přece v letech 1623—1667. vysvětil kardinál Harrach, což věru na podiv bude každému, více nežli 1000 kněží a 600 kostelů v Čechách usmířil a posvětil. Ovšem že do počtu nedávno řečeného pojati jsou valnou většinou kněží všech řeholí českých ¹⁾).

182. Zřízením semináře zvelebilo se vzdělání kněžstva a rozšířily vědomosti jeho, které počátkem arcibiskupského úřadu Arnoštova věru u přemnohých nehrubě byly patrný, poněvadž tenkrátě přinucen byl arcibiskup přibírat k práci i kněží neschopné a méně vzdělané. Mnozí duchovní sotva uměli čísti a stěží jen dovedli přisluhovati sv. svátostmi, vědomosti jejich theol. nebyly hodny ani suchého vavřínu. Byliť kněží sebrání ze všech dílů světa; v domově svém rádi oželeni byvše, ubírali se do Čech, aby tu jali se pracovati na spustlé vinici, druhdy to kvetoucí štěpnicí P. — Matouš Gradinus, okresní vikář Bilinský, sděloval ²⁾ s arcibiskupem, že farář Stebenský Jiří Hartman rodem z Mohuče, člen řádu sv. Benedikta, jest člověk sprostný a nevzdělaný, jenž sotva umí čísti a sv. svátosti rozdávat; že far. Brozanský, rodilý z uherského města Trnavy, nemůže se vykáhati ani školními vysvědčeními, poněvadž nikdy škol nenavštěvoval, jest prý to člověk zhola nevědomý a tékavý duchovník bez listu propustného a odporučení. Nejčastěji však touží okresní vikáři a hejtmani na Poláky, kteří netoliko prázdní byli všelikých vědomostí, nýbrž i hrubě neznali jsouce řeči české a německé, málo prospívali rozkvětu náboženství katolického v Čechách. Ačkoliv jest jazyk náš příbuzným řeči polské a proto mohli se mu snadno přiučiti řeholníci polští,

¹⁾ Slovník naněcoj v článku „Harrach“. — Hammerschmid v Prodomu glorie Prag. na str. 420. praví, že bylo od kard. vysvěceno 10.000 kněží, což jest patrný omyl.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 31. března 1631.

předce mnozí pro přirozenou lenost a pohodlnost svou nepokusili se ani o to, aby hlásali slovo Boží jazykem českým, i když po drahná léta tu v zemi setrvali. Lid pak pravd Božích učelivý, pochytil při nich tu i tam jednotlivé slovo, avšak míjel se rozumem vět a celé řeči. Není tedy divu, že i zbožní katolíci pohrdali kněžími polskými proto, že nesnažili se ani dosti málo, aby přiučili se některé řeči v zemi obvyklé a osadníkům srozumitelné.

Jiří Sapius, primas Pardubický, žádal ¹⁾, aby děkan Lito-měřický Adam Čadský ustanoven byl za duchovního správce v Pardubicích, ježto polský kněz při chrámu městském zřízený jest úřadu svého neschopen, neboť „dosti zvuku, chlachu Polského za časté plné uši máme, však co prospěšného spasení, toho málo rozumem, myslí a srdcem pochopiti můžeme. Vinšovali bychom sobě, aby ta nepřijemná cizozemská potrava od nás přenešena a žádoucí mateřština na to místo konfirmována býti mohla.“ — Petr Vratislav z Mitrovic žádal ²⁾ za to u arcibiskupské konsistoře, aby vyzdvižen byl farář ve Starém Kníně Ludvík Prusiniowski, rodem a jazykem Polák, protože lid nehrubě rozumí napominání jeho jak ve zpovědnici tak i na kazatelně a těžko chápe, co se mu na srdce klade. — Slavkovští byli by spokojeni bývali s duchovním pastýřem svým, který nedlouho před tím představen byl kostelu jejich, neboť mistr Jonáš Ruemann vynikal učeností a příkladným životem, avšak toho mu nemohli prominouti, že byl povědom toliko řeči české a jen tu i tam dovedl sestaviti několik slov německých. Slavkovští sousedé málem všichni, obzvláště pak kovkopové dorozumívajíce se řeči německou, prosili ³⁾, aby farář jejich byl vzat od nich proto, že jim není na prospěch.

Farář Bosinský a Křinecký Štěpán Kamenský nebyl povědom řeči české ani německé, kterými mluvili osadníci jeho, malé ponětí měl o písmech sv. a mravy jeho nevykazovaly žádné uhlazenosti ⁴⁾. — Jan Malegius, děkan Písecký, zmínku činí ⁵⁾ o vzdělání a životě faráře Mirotického Jana Přibilovice, Polského rodáka a člena řádu Karmelitánského, který nenaučil

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 28. července 1642.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 12. srpna 1651.

³⁾ V archivu arcib. listina ze dne 16. srpna 1651

⁴⁾ V archivu arcib. listina ze dne 10. května 1655.

⁵⁾ Tamtéž listina ze dne 12. července 1661.

se řeči české, ačkoliv tu v zemi již 20 let žil a praví o něm, že vzdělání jeho ne-li pražádné, tož alespoň tak nepatrné jest, že sám Pán Bůh ví, kterak poznati může s dobrým svědomím a bez pohoršení kajicníka, zdali některý hřích jest těžší nežli ostatní, zdali vyhražený biskupovi čili nic. Muž ten přivádí nesmrtelné duše v nebezpečnosti věčné záhuby. Pokud se tkne hlásání slova Božího, není lepší ostatních Polákův, kteří neučí se nikdy kázání na paměť, nýbrž čtou je z listu tak neobratně, že sotva lze rozuměti slovům jejich.

183. Aby uklizeny byly tak trudné překážky zdárného úřadování pastýřského, jež nezůstaly tajny arcibiskupa, pečlivého o spásu duší jemu svěřených, poručil kardinál Harrach, aby alumnové arcibiskupského semináře vzdělávali se ve filosofii a theologii totiž ve věrouce, mravouce a pěstovali pilně nauku o svědomí, jakož i jednotlivé části práva církevního. Mimo to poručil, aby konaly se rozmluvy o rozličných případech hleďících ke svědomí (*casus conscientiae*), aby se čtlo pilně písmo sv. a disputovalo se ¹⁾, pak aby odbývaly se přísné zkoušky, prve nežli by přikročilo se ke svěcení na kněžství a pečovalo o to, aby jednotliví duchovní dříve, nežli by se stali samostatnými správci církevními, podrobili se farářskému konkursu vedle stanov sněmu Tridentského ²⁾. Do semináře byli přibíráni také malí hoši (*scholarum infimarum*), kardinál bral zřetel ku hochům, kteří na seminářském panství obývali a k hochům staroměstských konšelů. Ku theol. studiím připuštění byli vedle alumnův arcib. klášterníci spojených seminářů Norbertina a Bernardina. Akad. stupně udělovaly se v semináři jen v soukromí ne veřejně a slavně. S učiteli Premonstráty i s Hiberny byl velmi spokojen, byli to učitelové věhlasní a moudří ³⁾. Tak se stalo, že vycházeli ze semináře mužové prosluli, ve vědách theologických zběhlí, kteří předčili vzděláním někdy až nad alumnusy kolleje Jesuitské.

184. Při veřejných disputacích vlekla se již dávno před tím pohoršlivá a početilá řevnivost mezi řeholníky, kteří o to se přeli, komu z nich přísluší první místo. Jednotlivci ze řádu kazatelského sv. Dominika poukazovali k bulle papeže Pia V., ve které přičtena jim byla přednost přede všemi řády žebra-

¹⁾ Archiv rod. H. fasc. 3. fol. 84.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 22. prosince 1654.

³⁾ Archiv rod. H. fasc. 3. fol. 84.

vými i domýšleli se proto, že postavení jsou v čelo i světského duchovenstva a osobovali si neprávem přední místo i mezi kněžími vůbec. V semináři přihodilo se to velmi zřídka, neboť disputace konaly se tu daleko opatrněji a moudřejši, než na jiných místech zejména když disputovali Dominikáné s Jesuity, kteří přivtělení byvše kolleji svou k universitě Karlově, přiosobovali si přednost před oněmi, vznikly velmi často spory o přednost. Kardinál Harrach obávaje se, aby plané spory toho druhu nebyly na újmu zájmů církevních, ustanovil sám pořádek, kterým postupovati jest při disputacích řeholníkům.

Případy, o kterých se disputovati a jednati mělo v semináři, stanoveny byly od učitelů bohosloveckých, dílem kněží světských, dílem pak mnichů Hybernáckých, Premonstr. a Cistercienských.¹⁾ Nejprve arcibiskupští alumnové a potom teprve klášterníci (Premonst., Cister., Benediktini) pronášeli důvody věci svědčící aneb jí na odpor stojící (argumenta pro et contra), a kdo vykázati se mohl důkazy nejjávažnějšími, byl vítězem učeného hádání a domněnka jeho statečně hájena byvši, došla souhlasu a schválení professorů. Způsobem tím veřejných disputac množily se vědomosti bohoslovcův, zvláště pokud se tkne polemické věrouky a kasuistiky, ostrovtip jejich se brousil a mohutněl, aby vyhledávali důvody věcné, aby hájili články víry a přesvědčovali odpůrce své o lichosti náhledů jejich, což věru tehdáž bylo na výsosť potřebno při rozmluvách náboženských s jinověrci.

185. Každodenně po celou dobu pobytu svého v semináři učili se alumnové dopoledne tři hodiny věrouce, mravouce a případům hledicím ke svědomí tak, že při věrouce učilo se též biblickému studiu a církevním dějinám alespoň poněkud, při mravouce pak vykládaly se jednotlivé části práva církevního a nyní tak zvaného pastýřského bohosloví. Ostatní hodiny dne určeny byly k opakování a cvičení se v pobožnostech. Ke zkoušce dohlížel přísně sám arcibiskup Arnošt a kdykoli nemohl jí býti přítomen, dal si poznamenati všechny nedostatky, které se vyskytly při zkoušení. Klerikové majíce býti svěceni, povinni byli vykázati se všemi vysvědčeními, jak to nařizují zákony církevní²⁾. Druh po druhu zavolán byl od školníka ke zkoušce a zároveň zkoumán byl z věrouky, mravouky a nauky o svědomí od professorův, kteří všichni byli přítomni a zvolili

¹⁾ Ředitel Meckenburger velmi zhusta psal kardinálovi, jak alumni arcib. statečně při disputacích „si vedli. Viz rod. archiv H. list. ze dne 13. září 1642 fasc. 9. fol. 7.

²⁾ V archivu arcib. list. ze dne 21. listopadu 1644.

ze středu svého notáře, aby zapsal jména dobře odpovídajících do seznamu approbovaných, kdežto nedostatečným zkoušencům poručil, vzav o to radu s professory a samým kardinálem, aby po čase, jehož trvání není nikde patrněji označeno, přihlásili se opět ke zkoušce. Ježto pak představení řeholní doprovázeli kleriky své ke zkoušce a nápomocni jim byli k rychlejším a správnějším odpovědím, zapověděl arcibiskup Arnošt, aby správcové klášterů nebyli připuštěni do místa zkušebního.

186. Po svěcení na kněžství povinni byli duchovní opět podrobiti se zkoušce prve, nežli ustanoveni byli za správce duchovní, neboť dostalo se jim ihned samostatného úřadu s obročim farním. Kaplanové zřizováni byli toliko pro větší města a i ti nežli na určená místa byli vysláni, zkoušeni byli (examen pro confirmatione). Zkoušky ty zastupuje za naší doby tak zvaný konkurs farní. Jim se vykázati povinni byli i kněží cizozemští po r. 1630 do Čech přičozi, jestliže duševní schopnost jejich byla na váze a v pochybnosti. Uvádíme tu na příklad zprávu ¹⁾ o farári Őlském. Zdeněk z Valdštýna dosáhl toho na arcijahnu Králové-Hradeckém jménem Karasovi, že na farní osadu jeho Oelskou dán byl kněz z kláštera Vratislavského. I prosil na to arcibiskupa Arnošta, aby potvrdil jej za faráře. Kanclér arcibiskupský odvětil mu listem jak následuje: „Ihr hochf. Gnaden Keinem, es seye dem, dass ersich in der Kantzley selbst praesentire, auf dass eines jeden qualitaeten und doctrin examiniret werde, curam animarum et confirmationem ertheilen. Interim soll er sich hinbegeben, eifrig sich demonstiren und bis sct. Galli sub amotione beneficii et amissione parochiae in der erzbischöfflichen Cantzley pro examine et confirmatione erscheinen“.

Zkouška ta na potvrzení nedála se toliko v arcibiskupské kancelári, nýbrž i před delegovanými kněžými od kardinála konati se mohla, aby nemusili duchovní konati obtížnou cestu do Prahy z krajín vzdálených. Jan Václav Častolar z Dlouhé Vsi prosil ²⁾, aby kněz Vavřinec Kallidius konati mohl zkoušku farskou u Otců ze řádu Ježíšova: „Dvě leta casus slyšel a najiti měl, nicméně poněvadž každý nový kněz takový examen vystáti musí, což sice chvalitebná a slušná věc jest, tak aby se vědělo, zdali tomu rozumí, v čem se mu v posluhování moc

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 26. srpna 1630.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 1. prosince 1641.

dáti má, aby v Březnici ad Patres Jesuitas in theologia versatos takový examen podstoupiti mohl“.

187. Cvičením se v semináři, učenými rozmluvami a zkouškami před svěcením i po něm, sesilovalo a tužilo se vzdělání kněžstva tak, že napsati mohl ředitel arcibiskupského semináře Jindřich Meckenburger, žádaje dne 4. června 1653 o pět obročí duchovních pro své alumny: „Mezi kandidáty těmi kážou tři jazykem českým i německým, dva toliko češtině. Všichni budou někdy výtečnými správci duchovními a dá-li Bůh dočkají se snad infule. Zdali by kdy z konviktu otců ze řádu Ježíšova vyšli tak mohutné opory arcidieceze, těžko jest rozhodovati.“ Věru nelze nám leč diviti se horlivosti arcibiskupově, který vlastním úsilím domohl se tak velikého obratu a úspěchu, an dobře věda, že spása věřících záleží především na kněžstvu, tak neunavně pečoval o vychování a vzdělání dělníků na vinici Páně.

Hlava třetí.

Nově zřízená biskupství v Čechách.

188. Aby snadněji rozšiřovalo a zvelebovalo se náboženství katolické v Čechách, ukazovala se nevyhnutelná potřeba, rozdělit zemi na několik diecézí a zříditi mimo arcibiskupství Pražské jiná ještě biskupství a sice zvláště v oněch krajinách, které bezprostředně sousedily s protestantským Saskem, aby tvořily jaksi ochrannou baštu proti zmáhajícímu se bludařství. Ježto celá země přikázána byla jedinému vrchnímu pastýři a proto nesnadné mu bylo shlížeti jednotlivé farnosti, obtížné řídit a spravovati rozsáhlou arcidiecézí, přemýšlel kardinál Harrach již ode dne svého nastolení o zřízení nových biskupství a podružných diecézí. Záležitost ta na výsost důležitá přivedena byla teprve po delším průtahu k šťastnému cíli a konci. Úmyslu a žádosti kardinálově na odpor byl P. Vilém Lamormain, zpovědník císaře Ferdinanda II. a Jindřich Philippi, rektor kolleje Jesuitské ve Vídni, kteří hájili odpor svůj vážnými důvody ¹⁾, řkouce: Dříve pomýšleti dlužno na rozmnožení far nežli biskupství, nejsou pohotově prostředky peněžité na vyzdvižení stolic biskupských a kapitol a kdyby potřebný náklad vynucoval se násilně, biskupové byli by provázeni nenávistí lidu, Čechové by potom mohli říci, že císař a kardinál zřídili sice biskupství, avšak nikoli svým nákladem, císař a kardinál pachtí se toliko po slávě a sami k účelu tomu nechtějí ničím přispívati. Cena soli nesmí se zvyšovati za při-

---

¹⁾ Kaiser Ferdinands II. Reformation in Boehmen und seine Beichtvaeter aus der Gesellschaft Jesu. Historisch-politische Blaetter. Band 38.

činou založení nových biskupství, neboť jest sůl nezbytně nutnou potřebou životní, nechať sám arcibiskup vážně o tom rokuje s císařem.

189. Ferdinand II. hodlal původně založiti v Čechách čtyři biskupství tak, aby snášela se se čtyřmi kraji politickými, ve které obmyslel rozdělití království České. Kardinál dověděl se o všech námitkách těchto velmi vážných a spravedlivých, bral častěji radu s preláty a kanovníky svými a dne 18. července 1629, když meškal na dvoře císařském, obrátil se ¹⁾ k nim se snažnou žádostí, aby poslali mu do Vidně sepsané mínění své o tom, zdali výhodno by bylo zříditi více biskupství v Čechách na utvrzení náboženství katolického v zemi té. Avšak pilná záležitost duchovní doznala přílišného průtahu, když mohutné překážky kladly se jí v cestu, jako byla starost o seminář, nedostatečný počet duchovenstva a nerozhodnost, která města by měla vyhlednuta býti za sídla a střed diecézí. Když povýšiti chtěl arcibiskup Arnošt arciděkanství Králové Hradecké na biskupství, ozvali se sousedé Hradečtí, že příjmy arciděkanské nejsou tak značny, aby z nich mohl vychováván býti biskup, kapitola a snad dokonce i ústav bohoslovecký. Podobnou odpověď dali měšťané Budějovičtí, Plzeňští a Litoměřičtí, prohlašující, že v městech jejich není možná pro nedostatek peněz zřizovati sídla biskupská. Pisemné vyjednávání s řečenými městy přerušeno a překaženo bylo vpádem Sasíkův a později příchodem vojska Švédského do Čech.

190. Nicméně potřeba nových biskupství stávala se den ode dne citelnější, neboť síly jednoho arcipastýře, byť i byl sebe svědomitější a pilnější, nedostačovaly ke správě a řízení tak rozsáhlé arcidiecése. Sám císař Ferdinand, ač schvaloval důvody přednesené od důvěrníků ze řádu Ježíšova proti zakládání nových biskupství, psal v listu svém ze dne 5. února 1627 členům komise k obnově náboženství zřízené: „Ačkoliv svědčilo by obnově náboženské a výhodno i prospěšno by bylo rozkvětu náboženství katolického, aby v království našem Českém vyzdvíženo bylo biskupství buď jedno buď dvě, přece zanecháváme to na rozmyšlenou komisařům našim, milostivě jim poroučejíce, aby radu brali, co by se mělo u věci té činiti a aby věděti nám dali, jaké jest mínění jejich“.

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 18. července 1629.

191. Vévoda Albrecht z Valdštýna, který hodlal ustanovit město Jičín za sídlo vévodství či snad budoucí říše své, neboť kdo mohl prohlédnouti úmysly muže tak věhlasného a slávy milovného, na tom setrval, aby Jičín stal se městem biskupským. Jan Tiburcius Kotva, slovatný kazatel, kanovník Pražský a později probošt Litoměřický, vyhlednut byl za biskupa Jičínského. Byltě miláčkem vévody Fridlandského proto, že přivedl protestantské obyvatele na panstvích jeho do lůna církve katolické. Všechno již bylo připraveno r. 1624., listiny nadací sepsány, znamenité statky biskupovi a kapitule štědrosti Albrechtovou darované zejména vypočítány, avšak bouřliví časové váleční a slavné činy vévodovy ve vojště císařském byly na závalu prvotnímu úmyslu jeho o biskupství Jičínském, až konečně násilná smrt Albrechta z Valdštýna, která stihla vévodu dne 26. února r. 1634. překazila všecky bývalé i budoucí plány jeho. Za války 30leté nebylo vůbec lze pomýšleti na zřízení jakéhosi nového biskupství v Čechách. Než arcibiskup nedal se zastrašiti nepřiznivou dobou nepokojův a válek a přemítal o tom bez ustání a pokoušel se ze všech sil, aby stalo se jednou přání jeho skutkem. I nadešla doba záměrům jeho přístupnější a co dříve nemožným se zdálo, později přece dalo se vykonati.

A. Biskupství Litoměřické ¹⁾.

192. Původem kardinála Harracha a na radu svých zpovědníků jal se císař posýlati každoročně určitou částku 15.000 tolarů solních příjmů svých do Říma a žádal, aby kongregace pro rozšíření sv. víry opatrovala peníze ty potud, pokud by nevzrostly v dostatečnou jistinu, aby mohly z ní vychovávaní býti biskupové a ostatní hodnostáři obmyšlených diecézí budoucích. Tím způsobem, tak se soudilo, dají se znenáhla zříditi a vydržovati netoliko jedno, nýbrž nejméně čtyři biskupství v Čechách.

193. První biskupství vyzdvíženo bylo v *Litoměřicích*. V městě tom při Labi ležícím založil již r. 1057. vévoda Spytihněv kollegiální kostel k poctivosti sv. prvomučeníka Štěpána.

¹⁾ Geschichte des Leitmeritzer Bisthums von Franz Freiberr von Bretfeld. Wien 1811. — Berghauer: Protomartyr. De episcopatu Litomericensi. Str. 278. — Series episcoporum Litom. Vetero-Pragae 1804.

Že pak v Litoměřicích při kollegiálním chrámu zřízen byl probošt a kanovníci, dovolil sv. Otec na žádost císaře Ferdinanda III. a kardinála Harracha, aby důchody proboštské přikázány byly novému biskupství nad to, co z Říma bylo zasláno z jistiny z pokladny solné tam uložené. Papež Innocenc X. povýšil r. 1654. kollegiální kostel sv. Štěpána v Litoměřicích na biskupský čili stoličný chrám Páně. Kraj Litoměřický, který prostíral se 12 mil do délky a 8 mil do šířky oddělen byl od arcidiecése Pražské a proměněn v diecesi Litoměřickou. Kardinál Harrach koupil panství Drmské a daroval je biskupovi k snadnějšímu vychování domu jeho. Poněvadž císař a král český vlastně o to se postaral tím, že tolik ze solné pokladny postoupil, aby nové biskupství založeno býti mohlo, ponecháno mu právo jmenovati biskupa.

194. Prvním biskupem jmenován byl císařem Ferdinandem III. probošt Litoměřický, někdy kanovník Pražský i official arcibiskupa Arnošta a milený druh kardinálův, Maximilián Rudolf, svobodný pán ze Šlejnicův, rodu slavného a starobylého, jehožto členové bývali druhdy dědičnými čišníky království Českého a pány na Tollenštýně a Šluknově ¹⁾. Maximilián Rudolf narodil se v Šluknově r. 1605., po vykonaných studiích vstoupil po příkladu Arnošta ze Šlejniců, druhdy probošta sv. Vítského r. 1548. zesnulého do kněžského stavu, stal se kanovníkem nejprve v Olomouci, potom v Praze, r. 1635. generálním vikářem arcibiskupství Pražského, r. 1637. proboštem v Litoměřicích. Byl muž nevšedního vzdělání, opatrný, velikomyslný a mírný, hvězda na obzoru církve sv., ozdoba duchovenstva a perla kněžstva. Jmenován byl biskupem Litoměřickým cestoval do Říma, kde potvrzen byl 3. července 1655 v úřadě svém papežem Alexandrem VII. a na biskupství posvěcen kardinálem Františkem Brancaccim dne 9. července 1655. Po svém návratu rokoval s kardinálem arcibiskupem o hranicích nové diecése. O rok později dne 25. května 1656 nastolen byl s velikou slávou ²⁾ příznivcem svým Arnoštem II.

¹⁾ Dříve se Scheinitzký rod jmenoval též Šlejnický. Pocházel původně z Míšně, kde dva předkové Šlejnicovi bisk. Naumburským a Míšenským byli.

²⁾ V této příčině vydán spis pod názvem: „Krátké vypsání o procesi slavné věčné památky hodné prvního Coeli DonVM města Litoměřic nad Labem, k vzácnému ingressu nejdůstojnějšího a vysoceurozeného pána Maximiliána Rudolfa svobodného Pána ze Šlejnic, z Boží milosti prvního biskupa

Diecése Litoměřická povždy uznávala jej a uznávati bude za druhého zakladatele svého, neboť vykonal v době pastýřování činy veliké a moudře řídil sobě svěřené stádece věřících, zvláště pokud se tkne utvrzení náboženství katolického v celém uzemi, jež za diecési mu bylo vykázáno. Kathedr. chrám sv. Štěpána přestaven byl nákladem jeho ze základu a téměř přeplněn všim potřebným náčiním, jako jsou posvátná roucha, obrazy a nářadí všeho druhu. Na vydržování chrámu toho vykázal ze svého 6600 zl. Tak zvané Nové město Litoměřické obehnal zdí. Sám zbožnou štědrostí svou nadal nové prebendy kanovnické, vystavěl sídlo biskupské a 4 domy pro kanovníky nedaleko kathedr. chrámu. Veškeré jmění po otci zděděné, totiž výtěžek rozsáhlého panství Šluknovského a Tollenštýnského, v obnosu 148000 zl., věnoval ochotně na upravení diecése Litoměřické. V Drmech (Stolinkách) vystavěl pro své nástupce na bisk. prestolu pěkný zámek. Často po své diecési cestoval, rozdělil ji též na vikariaty. Oproti hodným kněžím byl dobrotivý, na nezbedné trímal svou pastýřskou berlu. Pro duchovenstvo sobě svěřené vydal zvláštní pastýřské listy, svědčící o nelícené zbožnosti a horlivosti srdce jeho¹⁾. Vyznamenal se také láskou k umění. Chrám v Litoměřické diecési, které nákladem svým opravoval a stavěl, dal vyzdobiti pěknými obrazy a sochami od nejlepších umělců. Tak jeho snahou vyzdoben kathedr. chrám obrazy slovatného malíře Škrety.²⁾ Získav si mnohé a neocenitelné zá-

Litoměřického. Kterážto na den Božího Vstoupení, jež bylo 25. měsíce maje léta 1656 v městě Litoměřicích, chvalitebné a pobožně následujícím pořádkem se konala. Vytíštěno v Praze u Jana Josefa Klausera, král. dvorského impressora 1763.

¹⁾ *Instructio parochialis a Clero dioeceseano Litomericensi observanda. De Mandato Illustrissimi ac Reverendissimi D. D. Max. Rudolphi ex baronibus a Schleinitz. Primi ejus dioecesis Episcopo. Vetero-Pragae 1674: Poučení pro faráře, jak by měli s osadníky svými obzvláště v osadách smíšených zacházeti, by království Boží řádně rozšiřovali. Jiný spis, který Šlejnic vydal, jest: *Memorabilium Romanorum exornatorum poetice ad ethicum alicubi aut politicum senium, centuria, sive curae remissiores Max. Rudolphi Baronis Schleinitzensis. Pragae 1672.* Třetí dosud nevydaný spis jest „*Vandalo-Bohemia*“, ve které jal se dokazovati, že staří Čechové jsou potomky Vendů a že z Dalmacie do této své nynější vlasti přibyli.*

²⁾ Poněvadž tento proslulý malíř byl vrstevníkem kardinála Harracha a za jeho povzbuzením přemnohé obrazy do kostelů arcibiskupství Pražského maloval, máme to za povinnost svou uvéstí dle *Vlasteneckého Slovníku histo-*

sluhy o diecési zemřel v 70. roce věku a 21. biskupství svého dne 13. října 1675. Pochován jest před oltářem Panny Marie Radostné v katedr. chrámu.

rického jeho životopisná data. Za přesmrtných dob třicetileté války povznesl tento velikán umění české na vysoký stupeň. Škreta Sotnovský ze Závovic, křestním jménem Karel, pocházel ze vzácné patricijské rodiny Pražské, narodil se asi roku 1604. v Praze v domě „u černého jelena“ (v Týnské ulici) a již roku 1616. ztratil otce. Kdo byl prvním jeho učitelem v umění, není známo, jenom to ví se, že již za vzpoury stavovské odebral se k dalšímu se vzdělání v umění malířském do Itálie. Pobyt asi 3 léta v Benátkách trávil též nějaký čas v Bononii a ve Florencii, odkud odešel konečně r. 1634 do Říma, kde s velikou pilností a horlivostí studoval pozůstatky starého umění klasického, jakož i nesmrtelná díla slavných malířů vláských ze XIV. století, jmenovitě Rafaela a Michelangela. Tam zdržovav se několik let byl členem spolku cizích malířů a sochařů, nazvaného „Schilderbent“, v němž od soudruhů obdržel přezdívku „Espadon“, protože prudké povahy jsa často za příčin dosti nepatrných hned v pračky se dával. Po celý čas svého pobývání ve Vlaších obíral se Škreta také tamní krásnou literaturou, čítaje a kupuje nejlepší její díla, taktéž dělal a kupoval nejlepší otisky a odlitky voskové a sádrové klasických i novějších děl sochařských, čehož všebo bohatou sbírkou s sebou do vlasti přivezl. Při tom osvědčoval takovou výtečnost v umění svém, že sláva jeho po celé Itálii se rozhlásila. Již však r. 1638. nacházíme Škretu zase v Praze, kde císař Ferdinand a česká šlechta počtili jej mnohými, čestnými pracemi. Škreta usadil se trvale v Praze, vzal zde právo městské, a ukázav své umění zhotovením krásného a velikého obrazu na hlavní oltář chrámu Týnského, přijat jest r. 1644. za úda malířského cechu Pražského. V tu dobu povolán byl ke dvoru kurfiřta Saského, kde provedl rozličné malby, jmenovitě podobizny kurfiřta Jana Jiřího, manželky a dvou synů jeho. Za obležení švédského r. 1648. byl Škreta v řadě umělců, kteří s kněžstvem, šlechtou a studující mládeží v tak zvaných svobodných společnostech měst Pražských proti nepříteli brániti pomáhali. Na památku obležení toho zdělal později Škreta dva výkresy, kteréž vyryty jsou při popsání jeho v Merianově *Theatrum europaeum*. Roku 1652. zvolen jest Škreta za prvního staršího spojeného cechu malířského, sklenářského a zlatotepeckého, avšak vzdal se hodnosti té. Škreta zemřel v posledních dnech měsíce srpna r. 1674. a pochován v slavném průvodu 1. září t. r. v kostele sv. Havla na Starém městě Pražském ve skřípku před oltářem Panny Marie, kde tělo jeho dosavad odpočívá. V malbách Škretových jeví se horlivé snažení po pravdivosti a souměrnosti, obzvláště pak je zdobí jistá teplá a harmonická barvitost, v jakéž se mu žádný z našich českých malířů nevyrovnal. Náležitě pozorovati vliv, jaký na něho měli právě ta neb ona škola, ten neb onen mistr. Nápodoboval velmi rád výtečné vláské malíře: Domenichina, Caravaggia, Lanfranka, obzvláště

195. Nástupcem jeho stal se František hr. ze Šternberka. K biskupství Litoměřickému hledělo původně 80 farností a 50 kostelů filiálních; za císaře Josefa II. zvětšeno bylo k prosbám tehdejšího biskupa hraběte Emanuela Arnošta z Valdštyna o kraj Žatecký a Mlado-Boleslavský.

B) Biskupství Králové Hradecké¹⁾.

196. Již od r. 1653. pomýšleli na to oba tvůrci biskupství Litoměřického kardinál Harrach a císař Ferdinand, aby zřízeno

pak Guida Reniho, i byl při tomto následování tak šťasten, že obrazy jeho často se připisovaly některému z jmenovaných slavných malířů, což kolikráte zavdalo příčinu k rozličným omylům i anekdotám. Škreta provedl veliké množství zdařilých maleb historických, církevních i světských, též podobizen jakož i výkresů k rozličným dílům literárním, zejména k tak zvaným thesím, jaké se času toho v kolejích a vyšších školách při veřejných disputacích posluchačům rozdávaly, a k allegoriím, které se vydávaly na oslavení a památku zběhlých událostí politických, rodinných a j. Mnohé z jeho prací byly rytinou rozšířeny a to od znamenitých umělců toho času. Největší počet obrazů Škretových chová se nyní v Praze, hlavně ovšem po kostelích, jmenovitě v Týnském, u sv. Štěpána, u sv. Haštala, u sv. Jindřicha, u sv. Petra na Poříčí, u sv. Josefa (u Kapucínů), u sv. Ignacia, v klášteře Emauzském, u sv. Mikuláše na Malé Straně, u sv. Tomáše, v kostele maltezkém, u sv. Jana Křtitele, v kath. chrámu u svatého Víta. Kromě toho nacházely se od Škrety obrazy v bývalých kostelích u sv. Martina, u sv. Václava, u Hibernáků a jinde; některé z obrazů těch dostaly se do Drážďan. V obrazárně přátel umění nyní v Rudolfinu viděti též několik obrazů Škretových, pak i galerie hr. Nostice na Malé Straně chová několik pěkných obrazů od Škrety. Kromě Prahy nacházejí se v Čechách ještě po mnohých kostelích jako: v Bechyni ve fiantiškanském klášteře, v Holanech (v bývalém Litoměřicku), v Cholticích u Chrudimi, v Kolci u Rakovníka, v Křešicích u Litoměřic, v Kutné Hoře u sv. Jakuba v Horním Litvinově, v katedrálím chrámě Litoměřickém a tamtéž u dominikánů, v Lounech, na Mělníce, v Nepomuku, v Ostrově, v Rousíkově, v děkanském chrámě v Rychnovském, ve Slubách a Kojeticích, v Českém Šternberku, v Strakonících, v Teplici, v Ústěku, ve Verneřicích, na Zbraslavi, v Žirovniciích a snad ještě jinde. Též v rozličných zámcích českých se chovají krásné malby Škretovy, historické, genrové i portrétní; ve Vídni mají obrazy Škretovy cis. galerie Belvederská, pak Černínská a Lichtenštýnská. Mimo Rakouské mocnářství nacházejí se díla Škretova v galerii Drážďanské, v Mnichově a v zámku Schleissheimském blíž Mnichova.

¹⁾ Průvodce po biskupství Králohradeckém od Josefa Krále 1825. —

bylo druhé křeslo arcipastýřské, a sice na místě bývalého biskupství Litomyšelského, jež založeno byvši r. 1344. Otcem vlasti Karlem IV. za času válek Husitských zcela zaniklo. Císař Ferdinand III. koupil dne 8. března 1656 skrze kardinála Harracha panství Chrastecké a Úřetické v kraji Chrudimském od Anny Evsebie hraběnky z Harrachů, rozené ze Švamberka, za tržní cenu 88.000 zl., hodlaje úroky zboží toho darovati biskupovi Králové-Hradeckému. Než rozžehnav se dne 2. dubna 1657 se životem, nedočkal se druhého biskupství, nýbrž odkázal konec započatého díla synu a nástupci svému Leopoldovi. Za prvního biskupa Králové-Hradeckého označil nedlouho před smrtí svou Karamuela z Lobkovic.

197. Učený muž ten narodil se v Madridě z otce šlechtice Lucemburského. Matka jeho byla Češka, dcera vznešeného rodu Popelů z Lobkovic, po které vždy jméno nesl, nazýváje se Karamuelem z Lobkovic. Již za dnů chlapeckých vyznamenával se vzácnou učeností a dával rodičům svým naději skvělé budoucnosti. Dokončiv studia svá v Alkale de Henares (Komplutě), vstoupil do řádu sv. Benedikta na vrchu Serratském a nedlouho po vykonaných slibech řeholních stal se učitelem bohosloví v Alkale. Povědom byl málem všech řečí evropských a vycvičen i v některých jazycích východních. Uchýliv se ze Španělska do Belgie, proslul statečností vojanskou, vyznamenal se úchvatnými kázanými a horlivostí missionářskou. V Lovani povýšen na doktora bohosloví a pro své zásluhy získané o obrácení protestantů na víru katolickou ustanoven byl od arcibiskupa Mohučského za suffragána jeho diecése. Slynuv učeností a zběhlostí ve vědách počtářských, prospíval nemalo radou vojsku císařskému v Horní Falci, když válčilo proti Švédům a spojencům jejich Francouzským. Na to vrátil se do vlasti a doslýchaje, že Portugalci hodlají se odloučiti od Španělska, sepsal a vydal r. 1638. pojednání nadepsané: „Filip, moudrý syn Karlův a zákonitý král Portugalcův“. Tím upoutal na sebe zraky panující rodiny královské a na odměnu zásluh vypraven byl jakožto vyslanec do Vídně ke dvoru císaře Ferdinanda III. Ostrovtipem svým, známostí záležitostí politických a vojanských a vzácnou výmluvností, řečnilťe při korunovaci Ferdinanda IV.,

zavděčil a zalíbil se císaři tou měrou, že jmenoval jej opatem kláštera Emauského v Praze a spolu představeným Benediktinů Vídeňských a ustanovil mu příjmem ročním 4000 zl. z pokladny královské. Když r. 1648. zmocnili se Švédové Menšího města Pražského, chopil se Karamuel první z duchovenstva zbraně, sestavil pluk vojanský kněží světských i řeholních a statečně vedl si proti nepřátelům. Měšťanům Starého i Nového města Pražského dal radu, kterak měli by se hradbami opevniti proti vojsku nepřátelskému. R. 1650. stal se generálním vikářem i officialem kardinála Harracha a získal si úřadem tím veliké zásluhy, řídě moudře po 9 let osudy arcidiecése Pražské. Všechny spisy jeho nelze ani vypočítati; jsou v nich uloženy vzácné vědomosti z oboru všech věd tak, že spisovatel jejich právem může se nazývati všestranným veleduchem.

Té doby vyhládnut byl za biskupa Králové-Hradeckého. Když pak jednání o zřízení biskupství toho prodlužovalo se přes míru, sřekl se původem Ferdinanda III. opatství Emauského a Vídeňského a ustanoven byl prozatím za biskupa v Kampaně. Mladý císař Leopold I. nehrubě mnoho věděl o zásluhách, které získal si Karamuel z Lobkovic o vlast naši, církev sv. a císaře Ferdinanda III. Na počátku r. 1659. potvrdil jej sice za biskupa Králové-Hradeckého, byť i nerad, neboť oblíbil si zatím osobu jinou, které by byl rád daroval stolec biskupský. I jednal o tom s kardinálem Harrachem, aby podržel Karamuel z Lobkovic biskupský úřad svůj v Itálii a vzdal se téže hodnosti v Čechách. Arcibiskup Arnošt proti vůli své učinil za dosti přání císařovu a dopsal vzdálenému biskupovi Kampanškému. List ten nedochoval se doby naší, avšak odpověď Karamuelova uložena jest v archivu arcibiskupském¹⁾. „Vaše Eminenci, nejjasnější kníže! Proč V. Em. k sluhovi svému takto přikračuje, že důvody shledává (arcibiskup psal tuším, že Karamuel není dosti vycvičen v jazyku Českém) a úvahy mi předkládá? Ať jen poručí, mně to dostačuje. Kterak naložil se mnou nejmilostivější císař za tolik, tak velikých a vzácných služeb, jež prokázal jsem císaři Ferdinandovi, V. Eminence se přesvědčila a želí toho. Než když vyznamenáván jsem byl nejvyšší poctou od otce, nutno mi u syna snášeti, v čem hřeší se proti mně nedostatkem vědomosti. Sříkám se tedy pro nejdůst. pana opata u sv. Mikuláše biskupství, kteréžto mi netoliko

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 19. října 1659.

slibil nejmilostivější císař, nýbrž i propůjčil a kdyby byla v tom vůle J. Veličenstva, abych vzdal se ještě biskupství Kampaňského, i to bych učinil; neboť jestliže jsem při válečném obležení dal život svůj v šanc a proléval krev k ochotné službě jeho, i všechny hmotné statky hotov jsem bez rozpaku ztratiti. Račiz živ a zdrav býti nejdůstojnější kníže! V Kampaně, dne 19. října 1659. — V. Emin. a Jasnosti nejponiženější sluha Karamuel.“ Znamenity muž ten, zastáváje úřad biskupa Kampaňského, Sotrianského a Vigevanského, umřel jako arcibiskup Ortrantský ve Španělsku r. 1683.

198. Za nástupce jeho v biskupství Král.-Hradeckém vyvolil císař dne 1. května 1660 Matouše Ferdinanda Zoubka z Bilenberka, opata Benediktinův u sv. Mikuláše na Starém městě Pražském. Že pak stal se po smrti kard. Harracha nástupcem jeho v Čechách a řídil arcidiecési Pražskou v letech 1669—1675, nebude od místa, několik málo slov tuto přičiniti o životě a skutcích jeho. Byl rodákem Moravským narodiv se roku 1618. v Rajhradě z otce někdy úředníka kláštera Broumovského. Dokončiv studia svá v Broumově a Olomouci, vstoupil do řehole sv. Benedikta r. 1638. v Broumově, maje věku svého let 20. Výtečnými vlastnostmi ducha a srdce naklonil si láskou spolubratry své, kteří vědouce o neličené jeho zbožnosti a horlivé snaze o získání jinověrcův, zvolili si jej nejprve za převora Broumovského a později za probošta podružného kláštera Rajhradského. R. 1650. obrán byl za opata kláštera sv. Mikuláše na Starém městě a taktéž svěřena mu byla roku 1652. správa kláštera Ostrovského, přenešeného k sv. Janu pod Skalou. Bratři Václav a Jiří Bílkové přijali ho k erbů i titulu svému z Bilenberka. Navštěvuje často klášter posledně řečený, sestavil životopis sv. Jana (Ivana), prvního poustevníka v Čechách a věnoval dílo své r. 1655. Leopoldovi I., když poprvé meškal v Praze. Císař maje dobrou vědomost o věhlasu jeho kazatelském a raduje se z pozornosti, kterou osvědčil spisem o sv. Janovi (Ivanovi), zamíloval si upřímně opata Benediktinského a ustanovil jej brzy na to císařským radou. Zoubek zhusta na sněmích volen do rozličných komisí a potřebován jest ku všelikým poselstvím. Ferdinand Zoubek byl i radou kardinála Harracha a zřízeným od něho komisařem visitačním, jakož i r. 1657. vyvolen byl stavu Českými nejvyšším oficiálem královské komory zemské.

Když pak rokovalo se o volbě nového biskupa, nezapomněl Leopold I. na oblíbence svého Matouše Ferdinanda a jmenoval jej, jak již svrchu podotčeno, dne 1. května 1660 prvobiskupem Králové-Hradeckým. Že však nebylo v Hradci ani domu biskupského ani kapitoly, nemohl se odhodlati sv. Otec, aby potvrdil jmenovaného nástupce apoštolův. Mimo to se obával, že příjmy jeho nebyly by úřadu a hodnosti přiměřené, že nebude lze tak brzy voliti kanovníky, poněvadž o prebendách jejich nedělo se posud ani zminky. Leopold I. slíbil sice, že přispěje na vychování nového biskupa 30 tisíci zlatých, avšak věnoval mu v pravdě 14000 zl.

199. Arcib. Arnošt přibrav k sobě biskupa Matouše Ferdinanda, který postrádaje ztvrzení a svěcení, nemohl podnikati úkonů pravomocných v novém biskupství, koupil dne 25. dubna 1662 pro výživu budoucích tří kanovníků od Viléma Alberta Krakovského z Kolovrat statek Skálu ¹⁾ s vesnicemi Žlabkami, Studnicí, Verniřovicemi a vším k tomu příslušenstvím ²⁾. Na sklonku r. 1662. zakoupeny byly tři domy na náměstí Králové Hradeckém, majetek to hrabat Gallasů, za tržní cenu tisíce tolarův a určeny za sídlo biskupské. To vše splatilo se z úrokův panství Chrastického, jež činily od 1. dubna 1656 až do 10. ledna 1660 neméně než tisíc zl. Z důchodů později získaných zveleběno bylo panství Chrastické samo a koupen statek Žilovický s vesnicí Chroustovskou Lhotou, který prodala paní hraběnka Valdštýnová za 11709 zlatých.

¹⁾ Dědina toho jména ležící při řece Metuji v pohoří Krkonošském nedaleko Police jest starobylým sídlem rytířským a slula též Kacenštýn; Kacenštýn jsou zříceniny starého hradu, z něhož v husitských válkách a za doby bezkrálí mnohé škody do Slezska se dály, pročež Slezáci a Lužičané s povolením sněmu českého roku 1447. jej a blízký Abrápach koupivše sbořili ta loupežnická hnízda; od té doby, co dědina připadla třem k biskupství Král. Hradeckému, nazývá se také Biskupským Týnem.

²⁾ V deskách zemských CCCXIV. E. 14 čteme: Se všemi poddanými usedlými i neusedlými, i z gruntův zběhlými, vdovami a sirotky, s jich příslušenstvím, se všemi úroky, důchody a robotami i se všemi povinnostmi, užítky, důchody, dobytkem, dvěma dvory, jeden na Skále a druhý v Zábóři, s ovčiny, rolemi, pastvinami, lukami, ovocnými i jinými zahradami, s jedním pivovarem a třemi krčmami v Studnici, v Skalkách a Žlabkách, s mlýny, rybníky, řekami, lesy, houštinami a horami, s podacím právem ve Verniřovicích a se vším jiným příslušenstvím v těch mezích a hranicích, jak to vše od dávna ku statku Skalskému příslušelo.

200. Konečně po delším průtahu vydána byla dne 10. listopadu r. 1664. v Římě u Panny Marie Větší bulla papežská, kterou oddělil sv. Otec Alexander VII. město Hradec Králové, farní kostel jeho sv. Ducha a celý kraj Hradecký od arcidiecése Pražské, ustanoviv jej za samostatnou diecési, povýšil chrám sv. Ducha na kostel stoličný a zřídil při něm kapitolu se 6 kanovníky. Dále přiřkl papež panství Chrastické a oněch 14000 zl., které daroval císař Leopold I., biskupovi na výživu a stoličnému chrámu jeho. Kardinálovi arcibiskupu Pražskému a všem jeho nástupcům udělil práva metropolitní v nově zřízeném biskupství, zákonitým pak králům Českým, pokud trvati budou v poslušenství Stolice apoštolské, daroval právo jmenovati biskupy, jakožto odměnu za podporu, kterou císař I. obmyslil prvního bisk. Králové-Hradeckého. Téhož dne potvrzen byl Matouš Ferdinand Zoubek ve vrchnopastýřském úřadě svém.

Dne 15. března 1665 posvětil arcibiskup Pražský v metropolitním kostele sv. Víta Matouše slavným způsobem na biskupa a dne 4. května rozdělil se s nim o území arcidiecése, přikázav mu kraj Hradecký ke správě vrchnopastýřské. Které farnosti a kostely odevzdány byly původně novému biskupovi, nedá se tak snadno určitě udati, poněvadž jak v bulle papežské tak i v ostatních listinách té doby, pokud jedná se v nich o diecési Matoušově, mluví se toliko o kraji Hradeckém, jehož hranice zaujímal dříve osm dekanátů. Jak na jevo jde z paměti Králové Hradeckých k r. 1642., prostíral se kraj toho jména po celé nynější diecési, vyjímaje toliko okres Chrudimský a Čáslavský, panství Poděbradské a Sadské, které zůstalo při arcidiecési takorůzka v náhradu za panství Chrastické, jež sám kard. koupil a biskupství daroval. Za biskupa Jana Leopolda Háje († 1794) rozšířena byla diecése Králové Hradecká na rozkaz císaře Josefa II. o kraj Chrudimský a Čáslavský.

201. Prvním úkonem nového biskupa bylo, že užívaje plné moci od císaře a arcibiskupa sobě propůjčené, označil v kostele Chrastickém jména prvních kanovníků kapitoly Králové Hradecké¹⁾, a přijal od osob jejich vyznání víry a přísahu

¹⁾ Tři kanovníci požívali panství biskupského Týna, jež na vychování jejich úplně stačilo. Čtvrtý kanovník vyzdvihl k prosbě biskupové bohatý děkan Chrudimský Jan Vojtěch Švanda dne 17. listopadu 1662. Původem arcibiskupa Arnošta zřízen byl pátý kanovník tím, že bylo pro budoucí časy

věrnosti. Byli pak to kanovníci: Jakub Zottines Sitenský, doktor bohosloví a arcipat u sv. Kříže (ad Murum) v Uhrách, později ustanovený arciděkan Králové Hradecký a po volbě kapitoly kanovník farář a starší kapitoly; Matouš Stefetius, kanovník stoličného a kollegiatního chrámu ve Vratislavi a místo-official biskupský, scholastik kapitoly Hradecké; Václav Bílek z Bilenberka, doktor theologie a děkan Smiřický, první generální vikář biskupa Matouše; František z Kirchhofenů, děkan a okresní vikář Kadaňský; pátým kanovníkem byl Václav Reger, arciděkan Králové-Hradecký; šestý a poslední ustanoven byl teprve o rok později. Prve nežli byl biskup nastolen na úřad svůj, podnikl první úkon posvátný tím, že posvětil dne 26. července nový kostel kláštera kapucínského v Chrudimi, který poručen byl do ochrany sv. Josefa pěstouna Páně.

202. Dne 29. července 1665 přiblížil se velepastýř kolem 9. hodiny ranní k biskupskému městu svému. U kříže při kostele sv. Antonína, jenž zbořen byl od vojska Švédského, oblekl se v roucha biskupská a v průvodu komisaře císařského blížil se ke zdím městským. U brány Mýtské očekávali jej duchovní a rada starobylého města Hradce nad Labem. Nebesa nad biskupem nesli císařští rychtáři města Hradce, Trutnova, Jaroměře a Bydžova. Když pak vkročil nový arcipastýř do města, přivítali jej srdečně kněží, úředníci, vojínové pluku Šporkova počtem 200 hlav, kteří tu v městě byly posádkou, a veliké množství věřících. Doprovázen jimi jakož i studujícími, kteří uvítali jej vzletnou řečí latinskou, vstoupil do stoličného kostela sv. Ducha. V něm poprvé přinesl slavnou oběť mše sv., ukončuje ji velebným chvalo zpěvem „Tebe Boha chválíme.“ Lid plesal a slzy maje v očích, děkoval Bohu, že dostalo se mu tak veliké cti, aby ve středu svém měl pravého nástupce sv. apoštolův a vrchního pastýře duší svých.

Druhého dne totiž 30. července sešli se kanovníci s biskupem svým k poradě a při té zvolil si Matouš Ferdinand bý-

---

ustanoveno, aby arciděkan Králové Hradecký byl spolu kanovníkem a farářem. Šestý kanonikát měl založen býti z úroků panství Týnského, které se ukládaly k tomu účelu po smrti některého z prvních tří kanovníkův, pokud nástupce jeho nebyl vyvolen a do úřadu svého uveden. Arciděkan Králové Hradecký Jakub Zottines ustanoven byv hned z počátku správcem panství toho, složil prve nežli kanovníci byli voleni, částku peněz 5000 sl. pro budoucího 6. kanovníka.

valého děkana Smiřického kanovníka Václava Bílka z Bilenberka svým officialem a spolu generálním vikářem. Z kolleje Jesuitské obral si čtyři žáky, staral se o jich výživu a chtěl tomu, aby oděni jsouce spodním rouchem kněžským, přísluhovali mu při oběti mše sv. a jiných úkonech velepastýřských. Konečně pak dne 22. dubna 1666 vyhlédl za šestého kanovníka Matěje Malovce z Boehmu, arciděkana Schmidberského ve Slezsku, a uvedl jej do povinnosti kapitolní. Na bílou sobotu dne 24. dubna 1666 posvětil první kněží ze řádu Ježíšova v kapli sv. Josefa při chrámu blah. Panny Marie a v pondělí po Velikonočním Hodu Božím po nešporách přísluhoval svátostí birmování čtyřem stům věřících ve stoličném chrámu sv. Ducha. Téhož roku vysvětil řádem církevním nově zbudovaný kostel Jesuitský Rodičky Boží Panny Marie.

203. Roku následujícího 1667. zvolen byl náměstkem Krištovým na zemi a ředitelem církve sv. papež Klement IX., který dovolil k prosbám císaře Leopolda I., aby svátek Andělů Strážných, jakož již za předchůdce jeho sv. Otce Urbana VIII. zaveden byl v arcidiecési Pražské, oslavován byl ve všech diecésích císařství Římského. V Hradci Králové světil se svátek ten slavným způsobem v první neděli měsíce září r. 1667.

204. Biskup Matouš Ferdinand řídil osudy diecése Králové Hradecké až do roku 1669. Po smrti kardinála Harracha jmenován byl na začátku měsíce června r. 1668. od příznivce svého císaře Leopolda arcibiskupem Pražským a dne 5. května 1669 nastolen byl na křeslo metropolitního kostela sv. Víta. Generální vikář jeho Václav Bílek spravoval zatím diecési Králové Hradeckou a když později ustanoven byl za děkana u Všech Svatých na hradě Pražském, stal se nástupcem jeho v úřadě biskupství Hradeckého r. 1673. Matěj Malovec z Boehmu, kanovník a official konsistoře biskupské. Druhý totiž biskup Hradecký a nástupce Zoubkův v arcipastýřské povinnosti Jan Bedřich hrabě Valdštýn, který již r. 1668. ustanoven byl biskupem, byl teprve 24 let stár a nemohl tedy dosíci ani potvrzení papežského ani svěcení. Zatím nežli byl od Klementa X. 27. listop. r. 1673. potvrzen a léta následujícího na biskupství pomazán, zastupovali jej svrchu řečení hodnostáři kapitolní. Arcibiskup Matouš Ferdinand obnovoval za svého arcibiskupování kostely a fary, jmenovitě také kapli sv. Václava při kostele sv. Víta, kde dal zříditi nad hrobem tohoto svatého dědice na-

šeho mramorový oltář. Dosáhl toho, že svátek sv. Václava po celém světě v modlitbách kněžských konati nařizeno. Položil také základní kámen k dostavení chrámu sv. Vítského. Avšak zemřel již dne 28. dubna 1675 a pochován byl v klášteře Broumovském. Sepsal životopisy sv. patronů českých, které dilo v Praze 1672 vydáno bylo.

205. Nebude nikomu tuším s podivením, že kardinál Harrach rozděliv diecési svou na tři a postarav se z většího dílu také vlastní štědrosti o příjmy nových biskupův, sám trpěl nedostatkem peněz¹⁾. Císař Leopold I., který mu více milostí byl nakloněn nežli Ferdinand III., chtěje rozmnožiti stenčené důchody a odměniti jej za horlivou snahu o zřízení dvou biskupství, zasazoval se o to, aby vyvolen byl za biskupa Tridentského. Tak se také stalo r. 1665. Kardinál Arnošt jakožto kanovník kapitoly Tridentské obrán byl za knížete biskupa téže diecése a stal se tak ochrancem Německa a bezprostředním pánem v říši Německé. I byl po dvě konečná léta života svého knížetem arcibiskupem Pražským a spolu knížetem biskupem Tridentským i generálem řádu křižovnického s červenou hvězdou.

206. Dne 15. listopadu 1662 ustanovil císař Leopold, kterak obsazovati se budou praebendy kanovnícké v biskupství Králové Hradeckém. Zemře-li kanovník některý v měsíci lednu, dubnu, červenci a říjnu, volí nástupce jeho císař jakožto král Český a patron kapitoly. Rozloučí-li se životem kanovník v měsíci únoru, květnu, srpnu a listopadu, přísluší právo volební arcibiskupovi Pražskému jakožto primatovi a největšímu dobroději biskupství. Nástupce kanovníka zesnulého v měsíci březnu, červnu, září a prosinci jmenuje sám biskup Králové Hradecký. Kapitola biskupství toho těší se tedy třem patronům čili volitelům, císaři, arcibiskupovi Pražskému a vlastnímu biskupu a volba nového kanovníka odvislá jest na měsíci, kterého zemřel předchůdce jeho. Děkana kapitolního z počátku nebylo, nýbrž teprve r. 1703. vyvolen byl Jindřich Bartl za prvního hodnostáře toho jména. O arciděkanství, které řídil

¹⁾ Za tou příčinou domáhal se Harrach toho, aby jemu úmrtím kard. Dietrichstýna uprázdněné biskupství Olomoucké a zároveň úřad zem. hejtmana moravského udělen byl. (Archiv rodinný II. fasc. 1. Kopie psaní kardinála H. k císaři Ferdinandovi II.)

kanovník farář, povstaly spory mezi císařovnou Eleonorou a biskupem Králové Hradeckým, neboť císařovna jakožto patronka kostelního obročí ve věnném městě svém, chtěla hájiti svobodnou volbu arciděkana. Dne 9. ledna 1674 bylo rozhodnuto o sporné věci té a biskupovi dána byla moc, aby volil kanovníka faráře, kdežto podání benefícia arciděkanského přiřknuto bylo královně České.

Díl druhý.

Rozvrh.

207. Pojednavše v dílu I. o učitelském úřadu kardinála Harracha, hodláme druhý díl věnovati úvahám o pastýřském úřadu téhož knížete duchovního. Nejprve pak zmíníme se v Hlavě čtvrté o kněžstvu světském, ačkoliv nemůžeme hned zpředu nikoho tajna činiti, že mnohé věci, s kterými tu se potkáme, hledí i k duch. řeholnímu; napotom dotkneme se krátkými slovy i řádů klášterních. Mezi nimi zajímají první místo otcové ze řádu Ježíšova, kteří dostoupili přízni a štědrosti cis. Ferdinanda II. i III. vrcholu moci své. Spoléhajice pak na milost cisařskou, zasáhli tu i tam do pravomoci arcib. Arnošta. Za tou příčinou pojednáme v Hlavě páté o sporech universitních. Kardinál Harrach předčil nad jiné vrchní pastýře tím, že nově spořádal arcidiecési Pražskou, pokud se týče řízení či správy její, jako o tom později v Hlavě šesté řeč bude. Avšak nepřestával na tom, aby hájil práva čestná arcibiskupství Pražského (kancléřství na universitě), nebyl pouze organisator, který nový řád v pražské arcidiecési utvořil, nýbrž byl i statečným obhajcem věcných práv církevních a rozmnožil statky kostelní v Čechách. Proto v Hlavě sedmé pojednáme o církevním jmění českém za arcibiskupování Harrachova. Tím vyčerpáno bude nejdůležitější, co se o úřadu pastýřském kardinálovu dá propověděti.

Hlava čtvrtá.

O duchovenstvu světském a řeholním.

A. Duchovenstvo světské.

a) Nedostatek kněžstva.

208. Nebylo již svrchu pominuto mlčením, že počátkem vlády kardinála Harracha i za pozdějších let biskupování jeho jevil se v Čechách veliký nedostatek kněžstva tak, že legát papežský Caraffa, když zavítal do Prahy, nenalezl tu mimo kláštery více duchovenstva nežli 12 kněží světských¹⁾. A proto přinucen byl, zastáváje arcibiskupa v úřadě jeho, připouštěti i neumělé duchovní ke správě kostelní. Celé království České hledici k arcidiecési Pražské mohlo se vykámati počtem asi 200 kněží světských. Příčinu nedostatku hledati dlužno v nepokojných dobách předchozích, kdy duchovenstvo katolické bylo pronásledováno od protestantův, kteří po nějaký čas byli velmocnými pány v Čechách. V odboji stavů země té proti králi Ferdinandovi nezbyvalo jiného kněžím katolickým, leč útekem se spasiti nebo na bezpečných místech se ukryti. Právem tedy říci mohl Caraffa, že nabývali kněží odvahy teprve tehdá, když císař zavítal do Prahy. Mimo to poklesl valně stav duchovní v Čechách, že vyloučil jej král Jiří Poděbradský z počtu stavů zemských. Od té doby byl od jinověrců, kterými bohatá byla vlast naše, nejenom pronásledován, nýbrž i tupen a zlehčován tak, že se stal stavem opovrženým. Hanu tu sňal s něho císař Ferdinand II., vykážav mu příslušné místo mezi stavy

¹⁾ Caraffa: *Germania sacra restaurata* na str. 153.

zemskými, jako to před tím bývalo, ba postaviv jej po právu v čelo ostatních. Další příčina nedostatečného počtu kněží vězela v tom, že Čechové jsouce vždy novot žádostivi a převratu milovní, neměli v lásce katolíky vůbec a duchovenstvo jejich zvláště, poněvadž nikdy nechtěli býti spojenci jejich, kde běželo o to, aby kladly se panujícím králi překážky v pokojné vládě aneb dokonce aby vypuzen byl ze země. Čtvrtou příčinu postihujeme v tom, že mladíci, když arcibiskupského semináře tu nebylo, vzdělávali se většinou v kolleji Jesuitské či v klášterích, jako byly Cistercienský, Premonstrátský, Dominikánský a Augustinský u sv. Tomáše a po té vstupovali nejraději do řečených řádův. Kdežto tedy přibývalo řeholníkův, jevil se patrný nedostatek kněžstva světského. Nad to pak byly statky církevní v Čechách v držení nepravých majitelův, uchváceny byvše v odboji pravým vlastníkům a duchovní, kterým odpíraly se důchody jejich, byli by se nadarmo k nim hlásili. Chudoba byla pátou příčinou nedostatku duchovenstva. Teprve po vůli cis. Ferdinanda vráceny byly částečně statky církevní kněžstvu katolickému ¹⁾. Obyvatelé měst a dědin venkovských, kteří řízení byli druhdy samostatnými správci duchovními, přišli na velikou nouzi a bídu, že nemohli ani vychovávat si faráře katolického.

209. Aby tedy odpomohlo se nedostatku kněžstva, zavoláni byli řeholníci a kněží Polští pro obyvatele národnosti České, Slezští pak duchovní pro Němce v zemi České. Na doklad toho, jak veliký byl nedostatek kněžstva v Čechách za doby kardinála Harracha, nebude od místa uvést několik příkladů. O tom již svrchu jsme se zmínili, kterak člen řádu Karmelitského Zikmund Kdovský rodem z Polska zdržen byl od arcibiskupa Harracha v Praze, když tudy cestoval k vrchnímu představenému řehole své a přiděleno mu pět kostelů ke správě duchovní a sice u sv. Haštala, Martina, Havla, Michaela a sv. Kříže u řeky, aby střídaje se ve chrámech těch přinášel obět mše sv. a přísluhoval svátostmi ²⁾. — Arcibiskup Arnošt nařizoval ³⁾ dne 9. prosince 1623 Janu Vagnerovi, faráři Pšovskému, aby uvázal se pro nedostatečný počet kněžstva v péči vzdálené

¹⁾ Caraffa praví ve spisu svém na str. 190: „Cum passim fortunae eorum venderentur, essentque inter illas, quae ad s. ordinem quondam spectabant.“

²⁾ Beckovského Poselkyně. Díl II. sv. 2. na str. 400.

³⁾ V archivu arcib. list. ze dne 9. prosince 1623.

farnosti Blšanské. Později k prosbě svob. pána Jiřího z Vchynic a Tetova spojeny byly oba chrámy. Nástupce Vagnerův Adam Sustius nebyl již toliko farářem Pšovským a Blšanským, nýbrž i duchovním správcem farnosti Raizovské a Letenské.

Dne 29. července 1627 žádali¹⁾ rychtáři, primas a rada města Českého Brodu prosebně arcibiskupa, že může způsobiti vlivem svým, aby navráceno bylo faráři jejich zboží, které daroval císař Ferdinand I. na výpomoc správců kostela Česko-brodského, avšak později neprávem jim odňato bylo od pánů Lichtenštýnských. I tvrdí dále titíž prosebníci, že jsou příliš ochuzeni a nuzni, nežli aby mohli poskytovatí potřeb životních nově zvolenému a do kostela jejich uvedenému faráři Ondřejovi ze řádu sv. Benedikta, který toliko odkázán bude na zboží svrchu řečené. Benediktin Ondřej složil již po témdni málo výnosný úřad svůj, neboť nedostávalo se mu věci nejnutnějších a k živobytí nezbytných. Nástupcem jeho označen byl²⁾ dne 20. srpna 1627 Benedikt z Fulstyna, člen řádu kazatelského, a pro snadnější výživu přidány mu byly ke zprávě fary Tuklatská, Ouvalská, Stolmiřská, Přistoupimská a Vitická. Než i přes to si stěžoval a naříkal, že nemůže se vyživovati proto, že hejtman panství hraběte z Lichtenštýna nechce mu propustiti, ba zadržuje příjmy potřebné na věci domácí.

Rychtář, purkmistr a rada král. města Chrudimi dopisovali³⁾ dne 12. dubna 1627. kardinálovi, že nemohou stavěti kostel pro veliký nedostatek peněz a prosí, aby zůstával chrám jejich po celý rok bez správce duchovního, ježto by nevěděli, z čeho jej živiti („nad čímž velikou a neuvěřitelnou bolest okoušíme“). Aby však nepostrádali oběti mše sv. na neděle a svátky, nechať přikáže se kvard. minor. Pardubických, aby o dnech právě řečených po způsobu missionářův sloužil jim mši sv. a svátostmi je zaopatřoval.

Matouš Eberlin ze řádu sv. Dominika byl farářem v Ostrově (Schlackenwerthu), Hroznětíně (Lichtenstadtu) a v Boru (Hajdu). Julius Jindřich, vévoda saský a pán katolický, odeslav list⁴⁾ k arcibiskupovi, označuje za příčinu toho, že ustanovil jednu a touž osobu pro tři farnosti „naprosto převrácený stav kostelů

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 29. července 1627.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 20. srpna 1627.

³⁾ Tamtéž listina ze dne 12. dubna 1627.

⁴⁾ V archivu arcib. listina ze dne 29. srpna 1627.

Českých a přílišný nedostatek kněžstva“. — Florián ze Ždaru ¹⁾ prosil, aby potvrzen byl za faráře Kladenského P. Hilár ze řádu kazatelského, poněvadž kladenští prázdní jsou již po delší dobu vlastního pastýře duší a to na velikou újmu a škodu spásy své.

Purkmistr a rada města Kouřimi žádali si ²⁾ toho při kardinálovi Harrachovi, aby Šimon Evstach Kapihorský sloužil jim někdy v městě mši sv., neboť sousedé Kouřimští, praví, jsou tak chudí, že nemohou si vychovávat vlastního kněze a proto žádají si býti přivtěleni k farnosti Zámucké. — František Babián Pražský, člen řádu sv. Františka, byl farářem v Dobrušce ³⁾ a spolu správcem všech farních osad na panství Opočenském, kterých počítalo se celkem 16. Podobně i děkan Fridlanský obstarával duchovní potřeby osadníků ve 14 farnostech. K děkanství Litomyšlskému počítalo se 21 far a předce nebylo tu více farářův nežli tři, totiž P. Petr Richter, P. Jiří Herrman a P. Volfgang Heinz ⁴⁾. — K děkanství Budějovickému hledělo množství farností, avšak kněží se tu docela nedostávalo ⁵⁾, kteří by poučovali věřící, utvrzovali je ve víře katolické a přísluhovali jim sv. svátostmi. Pro nedostatek osadníků přikázány byly fary Zdická, Tetínská, Podčapelská a Tmaňská děkanovi Berounskému, aby zastával v nich úřad pastýřský ⁶⁾.

210. Jasný obraz bídy, jaká rodila se z nedostatku kněžstva, ukazuje nám P. Albert Chanovský, kněz řádu Ježíšova. Po vůli kardinála Harracha konal missie v nejednom okrese arcidiecése Pražské a když vyšla lhůta mu udělená, prosil, aby arcibiskup obnovil pravomoc jeho, poněvadž mnohé farnosti bez pastýřů duchovních zůstávají. I dokládá, že mnohé fary v okolí jeho působnosti jsou pro neblahé poměry doby tehdejší přes příliš vzdáleny kněze katolického, který sotva jednou za měsíc může je navštívit. Není tu nikoho, kdo by mohl křtiti řádem církevním aneb spojovati v manželství dospělé aneb udělovati ostatní svátosti věřícím, kteří po nich touží a jich postrádají.

¹⁾ Tamtéž list. ze dne 3. října a 9. prosince 1628.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 9. prosince 1628.

³⁾ Tamtéž listina ze dne 20. ledna 1629.

⁴⁾ Tamtéž listina ze dne 30. ledna 1630.

⁵⁾ Tamtéž listina ze dne 31. října 1630.

⁶⁾ V archivu arcib. listina ze dne 28. dubna 1633.

Stává se tedy nezřídka, že mnohé dítky umírají, nedosáhše ani sv. křtu, že mnozí v divokém manželství žijí a spolu s jinými pozbaveni jsou útěchy svátostné a duchovní pomoci. Za tou příčinou uděloval arcibiskup Arnošt všem missionářům, kteří jej za to žádali, plnou moc, aby vykonávali povinnosti farské tam, kde věřící pozbaveni byli vlastního správce a vůdce ¹⁾).

211. Dr. Taubnerovi svěřeno bylo několik farností k řízení a správě duchovní. Že však přes příliš byv zaměstnán, zřídka kdy konal služby Boží v kostele Dobřenském, prosil Zdeněk hrabě z Kolovrat, aby poddaní jeho z dědin Bukven a Svojky připuštěni byli do kostela Pirkštýnského a tam přijímati mohli sv. svátosti. Arcibiskupská konsistoř zahrnutá byvši jinými důležitějšími pracemi, neodpověděla tak brzy na žádost tu, jak si pan hrabě přál a proto zaslal řečený Zdeněk dne 12. června 1635 ²⁾ list českému sekretáři kardinálovu p. Nefestinovi z Koborovic a v něm důrazně žádal za obsazení fary Konojedské schopným duchovním. V horlivosti své napsal takto: „Chce-li mítí Taubner mnoho důchodův, necht' je zasluhuje, má tři fary obtížné, proč nevezme vicarium? Bude-li zde residovati, nebudou žádné hádky, neb já chci, aby ty vesnice náležely k Pirkštýnu jen potud, pokud je tam farář. Víno chci u nás komunikantům dávatí, totiž nesvěcené, ablucí ku spláknutí sv. hostie. Desátek Taubnerovi dávatí nebudem, poněvadž do Konojed nikdy nepřichází, spíše z Pirkštýna se někdy zde vypomáhá. Co by to bylo, aby jeden desátek bral, tolik far měl a o své ovečky se nestaral, jim zadosť nečinil“.

212. Jindřich Hoffmann, děkan Čáslavský, podává zprávu ³⁾ Vilémovi z Zumakru, zástupci kardinálovu, o farářích z Polska přichozích. Jednomu z nich svěřena byla správa těchto far: v Ronově, ve Žlebích, Potěhách, Chotěboři, Krehlebích a v Klukách. I prosil děkan, jelikož Polský kněz špatně se staral o kostely sobě přikázané, aby některé z nich mu byly odňaty a děkanu Čáslavskému byly odevzdány, že beztoho trpí citelným nedostatkem důchodův. — V kraji Chrudimském bylo 62 kostelů farních a při nich toliko 19 správců kostelních ⁴⁾).

¹⁾ Tamtéž list. z r. 1633. sine dato a list. ze dne 27. května 1634.

²⁾ Tamtéž list. ze dne 12. června 1635.

³⁾ V archivu arcib. listina ze dne 4. června 1635.

⁴⁾ V archivu arcib. list. ze dne 26. února 1636.

Jan Těšinus, děkan Hořovický, prosil Viléma z Zumakru, aby poručil do řízení jeho některé sousední fary a kostely, ježto sám nouzí jest tísněn. I stěžuje si dále na hraběte mladšího z Mitrovic, který nehrubě si váží, ba spíše zlehčuje zasloužilé faráře, ostatní kollatoři v kraji Podbrdském takofka biskupují, to jest činiti se osmělují, co biskupovi vlastně přináleží. Konečně tvrdí: „Češi jsou zatvrzelci, nestojí o kněží a nevšímají si výnosů kardinálových“¹⁾.

213. Nymburští obvinili děkana svého, avšak arcibiskupský official chtěl tomu, aby slyšán byl i obžalovaný, prve nežli by se pronesl rozsudek. Z toho jde na jevo, jak spravedlivým a pravdy milovným byl arcibiskup Arnošt: „Nebo nemáme na ten čas zde v Čechách důstatek těch výborných kněží, abychom ihned na první žalobu jakoužkoli, někdy od těch pocházející, kteří nedobře o sv. víře katolické smýšlejí, podle vůle jednoho každého bez předcházejícího napomenutí a nápravy, též bez vůle a vědomí pana arcibiskupa jakožto duchovní vrchnosti, správce duchovní vyzdvihnouti měli. Co se týče kollatur J. královské M., že by tak špatně opatřena býti měla města královská, větším dílem Poláky aneb poběhlými řeholníky providirována, ovšem se velkým dílem na pravdě zakládá. Jestliže se mnozí nacházejí, takoví pro tu příčinu bezelstně trpění jsou, *poněvadž se jinších hodnějších nedostává anobř, když správcové duchovní tak těžce k vychování svému přicházejí, málo z Čechův na kněžství se dávají tak, že se obdávají, aby naposled i kněží Foláků nám se nedostávalo*“²⁾.

214. V Rožďalovicích, Vosenicích, Bosni a při pěti jiných kostelích nebylo faráře, jak oznamoval³⁾ Daniel Castalius, děkan Mladoboleslavský, kardinálovi Harrachovi dne 3. srpna 1638. — Ždany, Vosice a Dřítec, tři rozsáhlé farnosti, měly toliko jednoho faráře Richarda ze řádu sv. Františka⁴⁾. — Arcibiskup Arnošt poručel, jak na jevo jde z listu⁵⁾ hejtmána Lichtenštýnského Přecha Svatkovského z Dobrohoště, aby farniosady Skramníky a Pořičany odevzdány byly ke správě faráři Sadskému a farnosti Stolmiřská, Lstibořská, Mukařovská a Krutská přidány

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 24. března 1636.

²⁾ V archivu arcib. listina bez označeného dne r. 1637.

³⁾ Tamtéž listina ze dne 3. srpna 1638.

⁴⁾ Tamtéž list. ze dne 7. září 1638.

⁵⁾ Tamtéž list. ze dne 31. ledna 1639.

byly děkanovi Českobrodskému k těm, které již před tím měl. Hejtman na radu byv vzat, v ten rozum se pronášel, že by bylo na větší prospěch osadníkův odevzdati fary v Mukařově a Kru-tech faráři v Černém Kostelci, ježto jest mnohem bližší soused jejich nežli děkan Českobrodský, který by pak měl 10 far na starosti.

215. Dalo by se ještě více příkladův uvésti na doklad toho, jak veliký byl nedostatek kněžstva v Čechách za války 30leté; my však přestáváme na svrchu řečených. V pozdějších letech biskupování kardinála Harracha byl nedostatek duchovenstva alespoň částečně odstraněn, neboť arcibiskup vychovával hojnější počet alumnů v semináři nově zřízeném a všechnu péči na to vynakládal, aby zvýšily se důchody správců kostelních. Na sklonku života dočkal se toho horlivý o čest Boží kníže duchovní, že bylo značně dělníků na vinici Páně v Čechách a i menší a nepatrnější osady těšily se vlastním farářům.

b) Kázeň duchovních.

216. Kníže Karel z Lichtenštyna vydav dne 12. července 1624 listy císařským hejtmanům, zmiňuje se v nich o tom, že císař nařídil arcibiskupovi, až vypuzeni budou kazatelové ze země, aby na kněze světil muže katolické, osvědčené a horlivé a tak opatřil všechny obyvatele království, pokud se tkne přijímání svátostí, kněžími hodnými a zbožnými. Než bohužel arcibiskup znamenav nepřizeň doby své, i nehodné kněží v diecési musil ztrpěti. Tomu nikdo nemůže se ani diviti, jestliže uváží, že duchovenstvo v Čechách bylo sebráno ze všech koutů světa, když domorodých kněží se nedostávalo. Přirozeným následkem toho byla rozvolněná kázeň duchovních obzvláště před r. 1640. Nepořádkům na odpor se postavil kardinál, seč síly měl, a jednak laskavostí, jednak přísností, jak kdy toho potřeba byla, přikračoval k chybujícím. Vedle nepořádných duchovních, kteří hověli slabostem a nešvárům života, žili i na počátku působení Harrachova v Čechách přemnozí vážní mužové stavu kněžského. Vynikajíce vroucí zbožností ducha, příkladnou horlivostí, opovrhujíce vším prospěchem světským a hledajíce toliko slávy Boží a prospěchu nesmrtelných duší, ukázali se hodnými tak výtečného arcipastýře, jakým byl kardinál Harrach a byli jak na útěchu jemu tak i na ozdobu a chloubu církve katolické v Čechách.

217. Příčiny volnější kázně duchovenstva hledati dlužno v poměrech doby právě minulé. Jan Lohelius byl muž mírné a laskavé povahy, vyznamenával se svatostí života nikoliv však rázností, aby trestal hrubší poklesky duchovenstva, nýbrž přihlížel s bolestí a mlčky k chybám jejich. — Vychovávání kněží bylo nedostatečné, ba nevěděli ani, jakými vlastnostmi mají zdobeni býti služebníci oltáře, když svěřují se jim služby tak důležité, jako jsou udělovati sv. svátosti a řídití církev sv., pravou nevěstu Krista Pána. Opati klášterů cizozemských pobídnutí byvše Stolicí apoštolskou, aby posílali některé členy řádů svých do země České bludy prosáklé, nepropouštěli, jak se snadno můžeme domýšleti, údiv užitečných a nejlepších, nýbrž spíše ty, kteří nebyli milovníci kázně klášterní a vypovídali poslušnost svým představeným, ba celému řádu byli na hanbu a pohoršení. Opati propouštěli s největší ochotou řeholníky lehkého zrna a títo velmi rádi užívali dovolení sobě daného, aby mohli se zhostiti řádu klášterního, jenž byl jim trnem v oku a živu býti tak, jak by se jim líbilo. — I sám nedostatek kněžstva byl na újmu kázně církevní. Byliť duchovní o tom přesvědčeni, že arcibiskup nebude tak náhlý k trestání a ukládání pokut, když nemůže si mnoho vybíratí mezi kněžími.

218. Někteří duchovní dokonce nevykonávali rozkazů reformačních, ať je vydával arcibiskup, ať komisaři k obnově náboženství zřízení a nadržovali protestantům, aby s nimi v pokoji mohli živi býti¹⁾. Ježto pak i císař i arcibiskup nařizoval, aby všichni věřící vykonávali svědomitě svátostnou zpověď, připadli mnozi protestanté na myšlénku, že vyhledají zvrhlých kněží katolických a koupí u nich lístky zpovědní, které musily potvrzeny býti vlastní rukou zpovědníka a rozdavače velebné svátosti pod jednou způsobou. Lístky zpovědní odváděly se komisařům reformačním a považovány byly za neklamné svědectví, že ukazatelové jejich učinili zadosti náboženské povinnosti. Kdo zakoupil si lístek, nebyl více po celý rok znepokojován a mohl spokojeně setrvatí nejen v zemi, nýbrž i v bludech svých. Bohužel že vyskytli se kněží věrolomní, kteří dali se svěsti přímluvami protestantův a zaslepiti jejich penězi, aby vydali písemná vysvědčení o vykonané zpovědi, ačkoli v pravdě vykonána nebyla.

¹⁾ Peschek str. 169.

219. Mezi zločinnými kněžími toho druhu uvádí se zejména bývalý děkan Velvarský Vavřinec Augustin Hanžburský ¹⁾ z Kopečka na ten čas farář u sv. Vojtěcha Většího v Praze, který dopustiv se častěji pohoršlivého svatokupectví, že prodával měšťanům, rytířům a pánům protestantským lístky zpovědní a získav si tím značné jmění, obžalován byl od jakéhosi upřímného katolika u arcibiskupa Arnošta z ohavných činů svatokupeckých a ihned úřadu svého zbaven a do žaláře uvržen ²⁾. Spolu s ním uvězněno bylo více nežli sto měšťanů Pražských, kteří účastenství měli na nekalém zisku jeho a za věrolomné byli považováni jak vůči Bohu tak i císaři proto, že nelhali toliko lidem, ale zhřešili i proti Duchu sv. Císař Ferdinand II. dostav o tom zprávu Českých místodržitelů, psal dne 12. ledna 1629 kard. Harrachovi, aby proti Hanžburskému bylo jednáno dle zákonů podle vši přísnosti. Dopustil se nejen svatokrádeže ohavné, ale také nejsprostšího farisejství, stav se na oko katolíkem, jen aby své zřítnosti vyhověl. Vazba farářova ve tmavém vězení byla velmi tuhá, neboť úpěnlivě prosil listem svým ze dne 4. května 1626 ³⁾ zaslaným sekretáři Nefestinovi z Koberovic, aby na přímluvu jeho u arcibiskupa zhoštěn byl žalář a trestu. Hanžburský přiznav se před Novoměstským magistrátem a byl vězněn po 5 let na radnici. Strádal hned na počátku svého vězení, nebo píše: „Vězením, hladem a zimou stížen, žádného údu necitím a bolesti přenepravitelné trpím na těle svém. Neřesti v šatech mám, že mne užrati mohou.“ Na pokutu zločinu svého byl složen po pětiletém vězení z hodnosti kněžské na praněří Staroměstském dne 7. dubna 1631 a odevzdán

¹⁾ Dříve a sice r. 1621. byl farářem u sv. Jindřicha v Praze. Navrátil: Paměti kostela sv. Jindřicha. Str. 174. — Při sv. Jiří 1624 přestěhoval se Hanžburský do města Velvar, kde mimo děkanství Velvarské také farní kostely Chrástský a Kmetňovský do své správy poručeny měl. Ve Velvarech staral se děkan Hanžburský mnohem horlivěji o rozmnožení důchodů svých nežli o spásu nesmrtelných duší. Při sv. Havle 1624, když všecko sklídl a ničevo více nezbyvalo, tu vzal odpuštění. Odstěhovav se pryč převzal řízení fary u sv. Vojtěcha Většího v Praze. Byl zjevným lakomcem a hrabivostí svou dal podnět zámožným jinověrcům k této ohavnosti svatokupecké.

²⁾ Beckovského Poselkyně II. 3. str. 39, kde se nazývá Vavřincem Nyžburským. Viz Ekert: Posv. místa král. Města Prahy II. str. 87. Byl dříve duchovním nekatolickým, poněvadž byl ženat, jelikož mu počátkem r. 1624. dcera umřela a u sv. Jindřicha pochoována byla.

³⁾ V archivu arcib. list. ze dne 4. května 1626. V archivu kapit. list. ze dne 3. února 1628.

rameni světské spravedlnosti Starého města Pražského, kde na náměstí zaplatil se spoluvinnými hrdlem svatokupectví své ¹⁾).

220. Chceme uvést i jiné příklady rozpoutané kázně církevní, ačkoliv bychom si přáli z toho srdce, aby nebylo jich více vzpomínáno. Jsouť trudnou upomínkou na doby minulé, kdy slavila křehkost lidská vítězství nad hlasem svědomí. Matouš Tomšů, arciděkan Krumlovský, stěžoval si ²⁾ arcibiskupu Arnoštovi na neposlušnost a nevázanost kněží v kraji Prachatickém. Nedbajíce pravomocného výnosu J. cis. M. a J. Em. pana kardinála, neostýchají se ani dost málo každého, buďsi kdokoli at jinověrce, at katolika oddávati bez předchozích prohlášek a zpovědi a k tomu ještě ve dni zapovězeném. „Často-kráte jsem je napomenul i k sobě obeslal, avšak nedali se najíti, dokládajíce, že musí poslouchati kollatory, aby neztratili svých far. Nezachovává se žádný řád, často a příliš daleko vykračují faráři z mezi práva, běží-li o poplatek za křest, pohřeb a sňatek. každodenně donášejí se ke mně strašlivé nářky“.

Jeronym Keck, děkan hrabství Kladského, podává dne 13. února 1627 zprávu ³⁾ arcibiskupovi o některých farářích děkanství Kladského. I žaluje na Jiřího Leopolda Hnisia, far. Landeckého, pro spustlý a pohoršlivý život jeho, že netoliko pořádá veřejné zábavy taneční, oddává se na přílišné pitky s vojáky, nýbrž tu i tam běhá po ulici podobaje se splašenému koni, napadá jízdecky domy měšťanův, děře se do pokojův a koho potká, toho bije a puškou naň míří. Děkan Keck odstranil a vyhnal z fary kněze Petra Makoye pro rozpustilý život a nekalé mravy jeho.

221. Purkmistr a koňšelé Cerhovičti prosebně žádali ⁴⁾ suffragána arcibiskupského Šimona Brosia z Horštýna, aby

¹⁾ Sborníku hist. roč. III. vyказuje na str. 185. o Hanžburském pěkný článek od Františka Vacka. Na konci tohoto článku se praví: Jmenovec nešťastného kněze Mikuláš Hanžburský z Kopečka stal se pověstným pro pňanosť a bezohlednosť, jakou prováděl výnosy reformeční proti jinověrcům ve Blanému a na panství Smečenském, chtěje se zavděčiti vrchnosti s é Jarosl. B fitovi hraběti z Martovic. Byl-li příbuzným faráře Vavřince, nemůžte se udati, avšak úplná shoda jména činí to pravděpodobným. Oba chtěli se obohatiti penězi pr následovaných prote-tantů

²⁾ V archivu arcib. list. ze dne 6. února 1627.

³⁾ V archivu arcib. listina ze dne 13. února 1627.

⁴⁾ V archivu arcib. listina ze dne 1. března 1627.

opatření byli knězem, poněvadž bez duchovního bytí nemohou a Jana Buriána Těsinského z Těsina rádi by se zhostili. I viní právě řečeného faráře svého, že po tři neb čtyři neděle nekáže, mše sv. neslouží, poplatky štolové vybírá, neprávem je zvýšiv, nechce uváděti šestinedělky do kostela, jestliže mu prve nezaplatí, aniž chce dovoliti, aby zvonilo se při pohřbech. Jestliže pak někdy přece asi třikráte do čtvrt léta káže, nazývá při kázání obyvatele Cerhovické zrádci, loupežníky, vlky a šelmami. Stesky rady Cerhovické rozmnožili měšťané Žebračtí a osadníci Zdičtí řkouce ¹⁾, že Burián Těsinský vyžaduje na nich desátků, ale aby u nich konal služby Boží, navštěvoval nemocné a posiloval je Tělem Páně, alespoň jednou za čas vyučoval ditky sv. náboženství, k tomu se nijak nezná.

222. Purkmistr a rada Milčinská dopisují ²⁾ patronovi kostela svého o duchovním správci Vavřincovi Malešovském, rodáku Polském. Ličíce bezbožný život jeho, prosí pokorně, aby na přímluvu patronovu poslán byl k nim kněz hodnější. Vavřinec ani nesloužil mše sv. ani nechtěl kázati po několik měsícův, opouštěl bez potřeby své osadníky, vychovával si kuběny, miloval hádky, nevyučoval mládeže a nechtěl živiti školní officialy.

223. Julius Jindřich, vévoda Saský a patron několika farních kostelů v Čechách, nazývá ³⁾ Schadia, jenž chtěl se státi farářem Hroznětinským, zločincem proto, že přináší oběť mše sv., nemodliv se z brevíře, že nespravedlností o čest se olupuje a slibuje poddaným na panství, když byl přijal od nich peníze, že nebudou trestáni pro vyznání své luteránské. O horších vlastnostech života jeho nehodlá prý se ani zmiňovati. — Mistr Petr Kappius, kanovník Erfurtský a na ten čas farář Valečský, poslal dne 6. ledna 1629 ⁴⁾ list stížný do Prahy ku generálnímu vikáři a officialovi, v kterém touží na Edmunda Kremera, faráře v Lučce (v Lukách), jehož kollatorem byl Erasmus Steinbach, že přiosobil si desátky, které právem patří kanovníku Kappiovi, že žije s několika kuběnami, na věřící hanu skládá, a proto záhodno by bylo podrobiti faru jeho přisnému dozoru. Když o svátek sv. Štěpána měl hlásati v kostele

¹⁾ Tamtéž listina ze dne 15. června 1627.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ V archivu arcib. listina ze dne 29. srpna 1627.

⁴⁾ V archivu arcib. listina ze dne 6. ledna 1629.

slovo Boží, pronesl se před shromážděným lidem: „Ich bin kein Messpfaß, sondern ein Freipriester und Freiprediger!“ A tak věřící více se pohoršují, nežli by rádno bylo je vzdělávati a poučovati.

224. Jan starší Kavka z Řičan, císařský komisař zřízený k obnově náboženství v kraji Podbrdském, žádal listem svým¹⁾ děkana Hořovického a spolu vikáře kraje Podbrdského, aby dal potrestati Dionysia, faráře na sv. Poli, pro spáchanou svato-krádež a svatokupectví. I sděluje dále pan komisař, že řečený farář, ačkoliv to přísahou byl slíbil, že propustí ženu, kterou při sobě má, přece ji v domě svém zdržuje a s ní zle živ jest. Dále pak praví do slova takto: „Jest mi s podivením, že tací lidé, kteří i své i jiných lidí duše zavádějí a spravovati neumějí, na fary se dávají a za správce duchovní lidu se představují. Lépe a snesitelněji by jim v den soudný bylo, kdyby raději svině na tomto světě pásli; nechtějí povolání svému zadosť činiti a příkladný život vésti.“ Na konec prosil komisař, aby pan arcibiskup ihned odstranil člověka tak bezbožného a jiného farářem ustanovil pro sv. Pole, který by vedl život příkladný, neboť jinak ohrožuje se spása věřících a nastává nebezpečnoství, že mnozí odstoupí od víry a ji zradí, majíce na očích tak nehodného pastýře duší svých.

225. Daniel Haštal, děkan Pardubický, sděluje Nefestinovi z Koberovic²⁾ o domu a dvorci po zemřelém Jonáši Nucellovi (Oříškovi), faráři Rovenském, že přisvojuje si žena po něm zůstala, která ač protestantka, oddána byla s farářem katolickým a po 22 let s ním živa byla, dům i dvorec. O faráři pak samém napsal děkan Pardubický: „On více kobylář než kněz byl a více o kobylách než o breviři smýšlel.“ A poznamenal mezi jiným: „Všichni kněží v dekanátu mém jsou Poláci a nechtějí pracovati, což na vlastní oči jsem viděl; nežli by šli P. Bartolomějovi k zpovědi, raději spíše z kostela odešli a dva dni na mne čekali, abych šel je vyzpovídat.“

226. Mistr Daniel Hagth, děkan Litomyšelský, stěžoval si³⁾ děkanovi metropolitního kostela a vikáři arcibiskupovu ve věcech duchovních, že farář Lanškrounský jménem Michal Schroff a Poličský Josef Marian ze řádu kazatelského, houfně

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 15. května 1629.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 19. května 1629.

³⁾ V archivu arcib. listina ze dne 4. června 1629.

připouštějí věřící k sv. přijímání, aniž by měli je ke sv. zpovědi, že dali jim dovození požívati masa až do poloviny čtyřicetidenního postu a byvše po třikráte obesláni k děkanovi, jim pohrdli a najíti se nedali.

Děkan Kouřimský Bernardin Zottines de Vegla, rodem z Itálie a farář Zásmucký Jan Klusburský dočinili se krádeže v domě měšťana Ondřeje Mezdrického v Českém Brodě, nabádali vojíny, aby olupovali sousedy a ohrožovali lidi pokojné poličky a ranami ¹⁾. Na pokutu zločinu byl Zottines, řeholník nekalé pověsti ze řádu sv. Frant., poněvadž byl zatvzrelým cizoložníkem a nad to odcizil z chrámu Kouřimského roucha kostelní a kalichy, arcibiskupem Arnoštem zbaven úřadu svého, v Praze do žaláře uvržen a konečně ze země vyhnán. — Mezitím co obědvali bratři kláštera Minoritského u sv. Jakuba v Praze, oloupil guardian jejich hrobku paní z Rožmberka, otevřel rakev její a lakotou byv zaveden, vyňal z ní prsteny, řetězy a nádherné šaty, kterými nebožka paní byla přioděna ²⁾.

227. Zdeněk hrabě z Kolovrat toužil listem svým ³⁾ u Nefestina z Koberovic na lakotu faráře Taubnera, že nechce propustiti poddané panství Kolovratského faráři Pirkenštýnskému, aby neutrpěl újmy na desátcích, ačkoliv uvádí se tím v nebezpečnosti věčná spása duší jejich. „Pro Boha ať se J. M. pan kardinál nad těmi ubohými dušemi ráčí smilovati, nebo ať jest tu (v Konojedech) kněz, kam od starodávna náleží, nebo ať se mým farářem Pirkštýnským spravují.“ Pan hrabě Zdeněk zaslal ⁴⁾ ke konsistoři sekeru, kterou obořil se na něho farář Taubner, hodlaje jej pohmožditi proto, že osmělil se na něho žalovati.

228. Farář v městě Žebráce, aby zavděčil se lidu, povolal v mnohém ohledu sousedům, pohrdal arcibiskupským vikářem a děkanem Hořovickým, dovoloval v sobotu požívati masitých pokrmů, neprohlašoval třikráte snoubencův, nestaral se o to, zdali přicházejí snoubenci ke zprávě Boží a přijímají pod jednou způsobou, dopouštěl tomu, aby četli osadníci knihy jinověrecké a kázati máje, četl pro své pohodlí postillu na kazatelně, aby nemusil se řeči učiti na paměť a ji přednáseti ⁵⁾.

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 23. června 1632.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 19. května 1634.

³⁾ V archivu arcib. listina ze dne 19. května 1635.

⁴⁾ Tamtéž listina ze dne 20. srpna 1635.

⁵⁾ V archivu arcib. listina ze dne 23. ledna 1635.

229. Šebestián Čabelický ze Soutic, hejtman kraje Pražského, stěžuje si ¹⁾ do kněze Václava Velešinského, faráře Poděpického, který měl čtyři kostely přikázány ke správě duchovní, že nočním povykem a bouřlivými výstupy budí lidi ze sna a pohoršlivým životem dává jim špatný příklad ctnosti.

230. Ze souložnictví obvinění byli mimo svrchu již jmenované i někteří jiní ²⁾, jmenovitě: Kašpar Degenmayer, farář Jáchymovský, Šebestian Calvius, farář Benešovský, P. Bonaventura ze řadu Minoritův, farář Žacléřský, farář Vinterberský a Budešinský, děkan Roder Mělnický, děkan Anielovicz Příbramský s far. Lochovickým Tobiášem, děkan Polenský a jiní. Příbík Jeníšek z Oujezda píše dne 14. září 1637 oficiálu Schleinitzovi o nezbedném děkanu Nymburském ³⁾.

231. Kterak záhy musilo se přidržovati duch. ke kázni, viděti z toho, že i alumni arcib. sem. nebyli vždy poslušni, nýbrž vzdoroviti. Jindřich Meckenburger, ředitel arcib. semináře, stěžoval si tuším při officialovi na nepoddajnost jednoho ze svých alumnův, jménem Jana Mindlenta. Jelikož nedovolil mu vyjíti o sobě do města, nesúčastnil se řečený bohoslovec společné vycházky, která občas dvakráte do dne se konala. Když pak při večeři předčítati dal ředitel trest pro něho určený (abstinebit a bubula), povstal z místa svého Mindlent, přikročil ke katedře a uchopiv listek, kterým k postu byl odsouzen, roztrhal jej na kusy a hodil na stůl před ředitele. Za tak neslýchanou smělost, žádal řed., aby přísně alumn. byl potrestán. List Jindřicha Meckenburgra napsán byl dne 28. listop. 1642 ⁴⁾. Jistý alumnus arcib. semináře v Praze urazil r. 1646. kurfirsta saského, o čemž dopisy se chovají v archivu rod. H. fasc. 19. fol. 1.

232. Oproti tomu vykázaní se může duchovenstvo doby kardinála Harracha i kněžimi příkladnými, zbožnými a horlivými, kteří vyznamenávání byli nevšedními chválami svých osadníkův, ba můžeme právem tvrditi, že počet dobrých duchovních byl mnohem větší nežli počet kněží nehodných. Obyvatelé mnohých farností jsouce úplně spokojeni s duchovními správci svými, neměli ani, proč by zprávu toho činili arcibis-

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 16. března 1639.

²⁾ V archivu arcib. listiny ze dne 1. května 1629, 28. listopadu 1629, 15. září 1630, 22. září 1630, 6. března 1635, 23. února 1637.

³⁾ V archivu rod. H. fasc. 16. fol. 308.

⁴⁾ V archivu rod. H. fasc. 9. str. 195. n.

kupovi Arnoštovi aneb kde jinde, že milují a váží si pastýře duší svých; vysvědčení kněžím toliko tenkrát se dávalo, jestliže zavcláni byli na jiné místo aneb sami osadu svou opouštěli.

233. Tak chválili sousedé Nymburští¹⁾ duchovního svého kněze Jakuba Šalomouna Krczke ze řádu Dominikánského, když od nich dále se bral, řkouce, že za drahý čas konal pobožné služby Boží při městě Nymburku, že horlivě hlásal slovo Boží, důstojně přísluhoval sv. svátostmi a 580 osob — mezi nimi i konšely města Nymburka — k víře přivedl. — Purkmistr a rada městečka Bakova žádali²⁾ na kardinálu Harrachovi, aby povždy u nich zůstával kněz Jeremiáš Jeronym Smicheus, aby nikdy nebyl odvoláván, poněvadž jest to muž slynoucí neúhonným životem, neporušenými mravy, osvědčenou svatostí a mezi nimi pilně pracoval na vinici Páně. — Poděbradští prosili³⁾, aby Zikmund Kdovský byl jim potvrzen za děkana, ježto jest knězem nejlepší pověsti, člověk učený a vzdělaný i spasení nesmrtelných duší dbalý. — Jan z Pihavy, děkan Rožďalovický, nevinně, jakož dosvědčil Karel hrabě z Valdštýna, obžalován byl⁴⁾ od jinověrců z rozmanitých zločinův a zahrnut byl hanou; avšak byl to muž zachovalý, který honosil se všemi vlastnostmi dobrého pastýře a právě proto byl jinověrcům trnem v oku.

234. Měšťané Králové Hradečtí pronesli přání⁵⁾, aby arciděkan jejich jménem Crnovský zůstal u nich, ježto vykonává všecky své povinnosti, ba i sebe nepatrnější věci, podivu hodnou pilností i příkladnou svědomitostí a jest mužem v pravdě apoštolským. — Pardubičtí vynášejí chválami⁶⁾ Šimona Ludvíka Voznikovského, řkouce: „Jest člověk pobožný, života příkladného, služeb Božích nade všecky předešlé p. děkany dbalý, pilný a bedlivý, při vyučování horlivý, přívětivý a spasení jednoho každého z nás vyhledávající. Toho nechť nám pan kardinál ponechá!“

235. Ještě jiné doklady svědčící dobrým kněžím daly by se tuto uvésti, ačkoliv, jak jsme svrchu podotkli, neměli vždy

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 11. června 1628.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 25. července 1629.

³⁾ V archivu arcib. listina ze dne 6. srpna 1629.

⁴⁾ Tamtéž listina ze dne 26. prosince 1629.

⁵⁾ Tamtéž listina ze dne 29. října 1631.

⁶⁾ Tamtéž listina ze dne 15. října 1644.

osadníci příležitosti, aby vydávali horlivým pastýřům svým písemné chvály a doporučení, kdežto všechny stížnosti do kněží nehodných uchovávají se v archivu arcibiskupském proto, že musily předloženy býti arcibiskupovi ¹⁾.

Ostatně nesmí se pokládati obsah žalob od vlastních osadníků na kněží činěné za ryzi zlato vždy a všude, nýbrž nutno prve je zkoumati, zdali na pravdu spoléhají. Jestliže dopřejeme slechu oběma stranám, žalující i obviněné, poznáme v brzku, kterak příčina pŕihonu nebyl snad pohoršlivý život osoby duchovní, nýbrž zcela jiná okolnost.

236. Když děkan Berounský Ladislav Coccinus nechtěl písemně dosvědčiti měšťanům náchylným k bludařství, že vykonalí sv. zpověď a přijali večeři Páně pod jednou způsobou proto, že vzpěchovali se tak učiniti a nabádal je k životu nábožnému vedle víry katolické, káral spustlé mravy jejich, vyčítal jim, že uchvátíli zboží kostelní a trestal nedbalost jejich, že nedovedou ani modlití se modlitbu Páně, pozdravení andělské a apoštolské vyznání víry: dali jej Berounští vsaditi do vězení a zle s ním nakládali. Aby pak ospravedlnili bezprávné počínání své, obvinili muže jinak zachovalého a zbožného z pohoršlivého života a z hrozných zločinův, jež si sami vymyslíli, před soudnou stolicí kardinála Harracha. Avšak hodně se přepočítli; neboť arcibiskup nebyl náhlý k trestání, kde nedostá-

¹⁾ Příklady nespořádaného života některých duchovních vyčteny byly zejména na paměť tům, kteří jsouce plni nenávisti všeho katolického, neustávají hlásati, že duchovenstvo za doby kardinála Harracha bylo venkoncem zkaženo, že kněží církevní byli vlastními syny zlého ducha a dopouštěli se všech i nejohavnějších zločinův; kdežto kazatelové (predikanté) byli prý pravými svěťci a jestliže porovnávají se s kněžími katolickými, nevinni jako andělé. Strannické náhledy jinověrcův a mezi nimi jmenovitě Kristiana Peschka, který blátem hany zasypává kněžstvo katolické, čeho jednotlivce se dopustil, všem za vinu klade a horlivé duchovní přirovnává k hltavým vlkům, nutno rozhodně odmítnouti a za převrácení pravdy a klam považovati. I mnozí protestantští kazatelové hověli rozmatilému životu a hříšným obcováním předčili nad Polské mnichy, avšak tvrditi, že všichni byli tak špatní, bylo by v pravdě nespravedlivým. Tak zaslepenými nechce se býti nikdy. Každý katolík, jemuž pravda jde nade všechno a strannictví hříchem, vyzná rád s námi, že srdečně želí pokleskův některých kněží katolických za prvních let biskupování kardinála Harracha, než uznávati bude zároveň, že vždy roste koukol mezi pšenící. Proto také nespravedlivé by bylo viniti arcib. Arnošta, že požíval ke správě duchovní kněží nehodných, vždyť nemohl věděti, kterak osvědčí se neznámí duchovní, členové proslulých druhdy řádů tehelních.

valo se důkazův. Nemohl a nesměl věřit každému nářku, nýbrž zkoumal podmět jeho a přesvědčiv se, že děkan Berounský bez příčiny byl očerňován a pro spravedlivé výtky hanoben, uznal nevinu jeho a pohrozil měšťanům přísnými tresty, jestliže kdy napotom budou tak zlomyslně si počínati ¹⁾).

237. Rakovníčtí žalovali na faráře svého Stanislava Smolchorzechovského u arcib. officiala Rudolfa ze Šlejniců, že pohoršuje životem svým věřících, vydírá peníze na měšťanech a tupí obyvatele města jejich. Než téhož dne dopsal ²⁾ do Prahy farář Rakovnický a obvinil purkmistra a radu městskou, že uchvacují důchody kostelní a zanechávají pro sebe olej a svíčky, určené ke službě oltární. Z počátku, pravi, dávali duchovnímu správci svému za desátek 5 zl. týdně, nyní však odvádějí toliko 2 zl. a osobují si důchody, které druhdy patřily jistě k děkanství a podobně kostelu Senomatskému, druhdy farnímu, nyní pak filiálnímu věci uchvacují. Že pak farář žádá na radě toho, co právem mu patří, sočí na něho členové její a viní ho ze zlého života a zločinů těch i oněch, kterých si není vědom. Kde tedy postihnouti lze pravdu?

238. Sousedé města Žebráka žádali ³⁾ při témž Rudolfovi ze Šlejniců, aby potrestán byl farář jejich Jiří Bruno Budišálek proto, že jest neustále opilý, béře účastenství na veřejných zábavách tanečních, vilnosti jest oddán a zanedbává povinnosti farářských. Když pak jal se arcibiskup Arnošt na obžalobu souditi při farářovu a poručil ho vsaditi do žaláře, že podílu měl na hádce jakési: litosti hnutí byvše Žebráčtí, odvolali, co dříve udali, vyhlásili žalobu svou za mýlku a nedorozumění i prosili, aby nevinný kněz prázděn byl vězení a u nich déle setrval.

239. Nelze toho mlčením pominouti, že kardinál Harrach zasazoval se všemi silami o to, aby na pravou míru uvedena byla kázeň kněžstva a tak stal se šlechtným obnovitelem pokleslého duchovenstva. Chtěje pak v brzku dosici vytknutého cíle, nesměl plýtvati mírností a shovívavostí, nýbrž užíval tu i tam, kde pilná potřeba se ukazovala, rázného ba přísného slova a pokut, an stanovil na polepšení duchovenstva svého rozličné tresty, o kterých právě tuto hodláme šířeji pojednati.

¹⁾ V archivu arcib. listiny ze dne 21. a 28. pros. 1629 a 12. ledna 1630.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 5. srpna 1637.

³⁾ Tamtéž listina ze dne 22. srpna 1637.

c) Tresty duchovenstvu ukládané.

240. α) *Pokuta*. Arcibiskup Arnošt pokutou stihal kněží, kdykoli prohřešili se proti rozkazům jeho a buď oddávali buď pohřbívali řádem církevním jinověrce. Tak nařizoval ¹⁾ okresnímu vikáři Slavkovskému, aby pokutoval faráře Ostrovského proto, že odvážil se oddávati hejtmana Sorského s nevěstou haereticickou a častěji tak činí, k manželství připouští katolíky s protestanty bez církevní dispense, částkou 30 tolarů říšských a zaslal je do arcibiskupské kanceláře, kde k dobrému a zbožnému účelu budou obráceny. I doložil kardinál: „Abychom neměli příčiny přikročiti k němu přísnějšími tresty, nechať nedopouští se více přechvatů podobných.“ Když farář Matouš Eberl z téhož nezákonného skutku obviněný²⁾ a v něm usvědčený, nahlédl chybu svou a doznal, že jednal neprozřetelně a proti povinné poslušnosti, než na omluvu svou uváděl, kterak byl sveden, když sliboval mu ženich rukou dáním, že hodlá znenáhla přivesti nevěstu k víře katolické, arcibiskup Arnošt, jakožto laskavý otec kněžstva, odpustil zkroušenému synovi a odsoudil ho toliko k pokutě 12 tolarův, avšak musil mu farář přislíbiti, že podruhé bude opatrnějším a chce se varovati vši svévůle u vykonávání práv církevních.

Kardinál Harrach nařídil ³⁾ v březnu 1638 faráři Chocenskému Dominikovi Koczkému ze řádu kazatelského, aby odvedl pokutu 25 tolarů, která mu uložena byla, že mimo právní ustanovení oddával snoubence. Pokutu nechať zašle do arcibiskupské kanceláře, aniž by se tím již rušilo nařízení, aby jinověrci znova byli oddáni. — Farář Jan Budecius Benešovský doprovázel v Benešově ke hrobu zesnulou hraběnku z Fürstenberku, když mu bylo řečeno, že kardinál ráčil dovoliti prokazovati služby toho druhu jinověrecké rodině pánů z Fürstenberku. Za svou přílišnou ochotu a lehkověrnost stížen byl peněžitou pokutou a nemoha platiti, odebral se do žaláře ⁴⁾.

241. Mnoho případů nevázané kázně objevuje se též v aktech arcib. kanc. na př. od 16. listop. — 30. t. m. 1641, dle kterých mnozí kněží opovážili se úřadovati a sv. svátostni při-

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 22. června 1637.

²⁾ Tamtéž listiny ze dne 10. července a 12. března 1638.

³⁾ V archivu arcib. listina ze dne 20. března 1638.

⁴⁾ V archivu arcib. listina ze dne 26. ledna 1638.

* sluhovali bez konfirmace, neb cizí osadníky kopulovali, neb kopulovali katolíky s protestanty, začez byli jako n. př. Ludvík Zemborský, který šlechtice Valdštýna s osobou kacířskou oddal, do žaláře vsazení. Manželství tak uzavřené bylo za neplatné uznáno a musilo býti svolení před kat. farářem znova opakováno. Farář Hořický byl obeslán proto ke konsistoři, že bludaře pochoval¹⁾.

242. β) *Vězení*, kterým obyčejně trestáni byli za pomoci světských úřadů kněží pro pohoršlivý život. Arcibiskup Arnošt podal dne 12. července 1638 návod²⁾ arciděkanovi v Horšově Týně, kterak mu trestati jest chybné kněžstvo toho okresu. „Grubra, faráře na Přimdě, pro rozličné přestupky a nepřikladný život vsadíte do žaláře a zanecháte jej tam o chlebě a vodě tak dlouho, jak se vám samému bude viděti; nicméně budiž mu poskytnuta možnost, aby vykoupil si vězení 12. tolary, jestliže při tom slíbí, že oddá se na lepší způsob života. Davida Weintrita, faráře u sv. Kříže napomenete káravými slovy, aby byl pamětliv duchovního stavu svého a vzorně živ, jestliže však nedá výhošť předešlým mravům, hoden bude tím přísnějšího trestu (vězení).“ — Farář městský v Žebráce nespravedlivě viněn byv z lehkého života uvržen byl na rozkaz kardinála Harracha do vězení, z něhož však v brzku vyšel. — P. Matěj Gorelius, farář Ronovský, stížen byl vězením proto, že vychovával si kuběnu, v žaláři prosil³⁾ za odpuštění a zbavení trestu i sliboval, že se polepší na všecky časy budoucí.

243. γ) *Přesazení* nazývá se onen trest církevní, který v zápětí má změnu místa uloženou duchovnímu správci, když na rozkaz biskupa svého obyčejně z lepší a výnosnější farnosti stěhovati se musí do osady, pokud se tkne správy kostelní, obtížnější a méně výnosné. Kardinál Harrach přesadil Rudolfa Růdra z Feldberka, kanovníka kostela sv. Štěpána v Litoměřicích a faráře v Citově, k prosbám officialů cisařských na chudší obroči⁴⁾. Magdaléna hraběnka z Bukvoje prosila⁵⁾ arcibiskupa, aby vykázal jiné místo působení faráři Kaplickému Eliášovi Heppovi, dokládajíc, že jest člověk hrubých mravův a

¹⁾ Relatio cancell. Aep. mense Nov. 1641. Archiv rod. H. fasc. 3. fol. 71.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 12. července 1638.

³⁾ V archivu arcib. listina ze dne 6. dubna 1643.

⁴⁾ Tamtéž listina ze dne 19. září 1629.

⁵⁾ Tamtéž.

zcela nevzdělaný, který dočinil se mnohých přestupkův. Spravedlivé žádosti její učinil tedy kardinál zadosti a přesadil faráře Eliáše z Kaplice.

244. *δ*) *Odněti farního obroči.* Když roku 1637. žádali ¹⁾ měšťané Nymburští, aby zbaven byl děkan jejich úřadu svého provždy, odvětila jim konsistoř, že J. M. pan kardinál ukládá velmi nerad tak přísné tresty pro nedostatek kněžstva, dokládajíc do slova: „Jsouc při lidech duchovních ta nejposlednější pokuta zbavení benefícia a tehdáž se užívá, když jinšími prostředky nic se při nich způsobiti nemůže a tak se pokládá, jako když některý pán poddaného svého statku i jmění zbaví“.

245. *ε*) *Složení s úřadu kněžského, vyobcování z církve a spolu i ze země, u mnichů pak vypovězení z kláštera.* V měsíci prosinci r. 1641. nařizoval ²⁾ arcibiskup děkanovi Chrudimskému Dionysovi Měsíčkovi, aby veřejně prohlásil za vyobcovaného Antonina Schlegla, člena řádu Minoritského, který již předtím pro těžké zločiny zbaven byl od svého provinciála práva konati služby Boží a vyloučen z úřadu kněžského, avšak přes to na žádost osadníků Landškrounských zůstával u nich farářem. Mimo to poroučel kardinál, aby písemné vyobcování jeho z církve připevněno bylo na dvěře kostelní. Za nástupce Schleglova ustanovil arcibiskup, užívaje vrchnopastýřské moci své, kněze jiného jménem Antonína Griningra, člena téhož řádu, muže zbožného a příkladného. Toho však Landškrounští nechtěli přijati, byvše od Schlegla navedeni k odporu proti němu. Za tou příčinou rozhorlil se spravedlivým hněvem kardinál a zaslal vikáři Chrudimskému otevřený list, kterým vyobcovati chtěl z církve členy městského úřadu Landškrounského proto, že hřešili proti církevní vážnosti jeho, jakožto vlastního biskupa svého ³⁾: „Landskrounský magistrát zatvrzelý a neposlušný prohlašujeme tímto listem patentním za vyobcovaný z církve a chceme tomu, aby za vyobcovaný byl pokládán, všem osobám jeho, ať jsou jakéhokoli stavu, povolání a hodnosti zbraňujeme přístup do kostela téhož panství tak dlouho, dokud by nezmoždřeli a nepropustili od sebe Antonína Schlegla, který hanobí pravého pastýře jejich a pro dané pohoršení byl již vy-

¹⁾ V archivu arcib. listina z r. 1637 sine dato.

²⁾ Tamtéž listina z měsíce prosince r. 1641.

³⁾ Tamtéž listina ze dne 14. prosince 1641.

loučen z církve a což ještě horší jest, který po delší již dobu podezřelý jest z odpadlictví.“ V měsíci únoru r. 1642. uprošen byl arcibiskup Arnošt knížetem z Lichtenštyna, že poručil, aby nebylo naléháno na vyobcování Landskronských, a aby pominul děkan mlčením celou záležitost.

246. Vyhnanstvím ze země České trestáni byli především Polští kněží a sice na pokutu těžších zločinův; kdykoli se jim tak stalo, posíláni byli nazpět do vlasti. Bývalý farář David Weintrit, o němž již svrchu zmínka se stala, že byl nehodným správcem duchovním ve sv. Kříži a jakýsi Holbachius, někdy farář ve Štitarech, oba ze řádu cistercienského a kláštera Plaského, obžalováni byli ¹⁾ před soudem arcibiskupským; usvědčení byvše ve vině, že vedou život prostopášný, že nestydí se za spustlé mravy a hanebné skutky, vyobcováni byli z církve jakožto nakažliví údové, kteří mohli by snadno i jiné svěsti k záhubě, a vypovězeni z království Českého. Nicméně odvážili se zhrdnouti výrokem soudu, setrvali v zemi a což zpurnějšího, nevzdali se ani úřadu duchovního. Arcibiskup Arnošt nesl to velmi těžce a nechtěje v posměch vydati rozsudek soudu svého, zasazoval se o to, aby potrestány byly zločinné skutky jejich vedle přísnosti zákona a spravedlnosti. I sliboval, že postará se o to, aby řečení kněží řeholní konečně vyhostění byli ze země, jakmile jen budou postiženi a do žaláře vsazeni. „In quo si nostram seriam voluntatem suam non fuisse assecutum finem intellexerimus, advocato saeculari brachio ut contumaces adduci curabimus contra eosdem justitia mediante processuri.“

247. Karamuel z Lobkovic, opat kláštera Emausského a arcibiskupský official, hodlal dne 27. srpna 1650 ²⁾ propustiti z kláštera jakéhosi Benedikta Jokše, který dával veliké pohoršení ostatním členům řeholním a dopouštěl se i zločinův. Avšak k milosti se nakloniv, odsoudil ho místo vyhnanství na rok do vězení a poručil, aby každý pátek zachovával půst o chlebě a pívě, a až trest jeho vyjde, aby mu bylo vykázáno poslední místo za všemi novici. Jestliže ve vězení dbalý bude poslušnosti, možná po třech měsících zmírniti trest jemu uložený. Když však Jokeš nezmoudřel ani vazbou, poručil kard. Harrach dne 6. května t. r., aby opustil dům klášterní a po celý rok nevracel se do něho. Dne 30. srpna 1662 odsouzen byl Benedikt

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 15. května 1641.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 11. ledna 1664.

Jokeš po třetí od Antonína ze Solomajora, nástupce Karamuelova v opatství benediktinského kláštera na Slovanech, pro neposlušnost a zlobu nenapravitelnou k tříměsíční vazbě, ze žaláře (poroučel opat), nebudiž připuštěn k službě klášterní a každého měsíce nechať podrobí se výslechu v kapitole. V pátek spokojí se toliko chlebem a vodou a líbati bude nohy všech spolubratří. Vzdorovitý mnich odvolal se k arcibiskupovi a tvrdil, že pronásledují jej Čecha řeholníci Španělští. Když pak arcibiskup nepropůjčil slechu odvolání jeho, odsoudil jej opat dne 27. září 1663 poradiv se s kardinálem k věčnému vyhnanství z kláštera. Jokeš zasloužil si přísné pokuty té, neboť pohoršlivým životem svým rušil klid klášterní, dopouštěl se neslýchaného bezpráví, vztáhl násilně ruku svou proti opatovi. Byl tedy zbaven roucha řeholního a vypuzen z Emaus. Ze země vypovězen býti nemohl proto, že byl rodem Čech.

248. 5) *Zbavení hodnosti kněžské a ztráta hrdla* byl trest nejprísnější a ukládal se kněžím svatokrádežným a zločincům. Již svrchu toho jsme se slovy dotekli, že kněz Vavřinec Hanžburský, farář u sv. Vojtěcha Většího, zaslepen jsa lakotou, prodával lístky zpovědní jinověrcům, kteří vykávavše se jimi, pokládáni byli za katolíky. Na pokutu svatokupectví svého vězněn byl Vavřinec po pět let v tuhém žaláři, až konečně dne 7. dubna 1631 vyveden byl na lešení vystavené na náměstí Staroměstském a tam veřejně hodnosti kněžské zbaven i odpraven. Ostatně tuto podotknouti dlužno, že často zbraňováno bylo arcibiskupovi, aby přísnými tresty toho druhu nepřikračoval k zpronevěřilým duchovním. Tak na př. hrubě provinil se farář Velišský Ondřej Vrbský, zbavený služby kostelní a farář Planský, jehožto přestupky na soudě byly zkoumány, avšak oba vyhnuli se trestu proto, že požívali mocné ochrany hejtmána panství hraběte Šlika. Kardinál dověděv se o tom, trpce stěžoval si panu hraběti ¹⁾.

249. Promluvivše o vzdělání kněžstva již svrchu, kde řeč byla o arcibiskupském semináři a studiích bohosloveckých, hodláme se nyní zmíniti o tom, jak ustanovováni byli správcové duchovní k úřadům církevním.

¹⁾ V archivu arcib. Emanata a. 1632—1635 pag. 148.

d) Zřizování duchovních ke správě kostelní.

250. Královským městům, Prahu toliko vyjímaje, podával sám kardinál Harrach správce duchovní a dosazoval kněží na úřady jejich vedle moci a práva, které mu dáno bylo r. 1625. O městech královně České věnem daných vzešel spor mezi arcib. Arnoštem a panem Vilémem Bezdrůžickým z Kolovrat, který jakožto podkomoří ovdovělé královny Eleonory, přiosoboval si právo podací. Císař, jak se zdá, rozhodl spornou záležitostí o ustanovení pastýře ve věnném městě Jaroměři podle vůle kard. a tím přirkl mu i právo dosazovati kněží i v ostatních městech věnných¹⁾. Na panstvích soukromých a městech, která nehonosila se právy obcí královských, volili si svobodně faráře sami kollatorové a toliko prosili arcibiskupa, aby jim potvrdil, koho si za správce církevního obrali. Na volbu pak pomýšlelo se obyčejně kolem času sv. Havla, řídčeji při sv. Jiří. Kollatoři vyjednávali s volencem svým, oznámili mu, co mu hodlají dávat, jestliže stane se farářem jejich. Zvolenému správci na vůli bylo ponecháno, pokud zastávati chce úřad duchovní, mohl tak činiti buď rok buď dvě léta, tři anebo ještě déle. Vyvoleného duchovního potvrdil arcibiskup, jestliže prokázati se mohl potřebnými schopnostmi a s dobrým výsledkem podnikl ustanovenou zkoušku, za potvrzení pak povinen byl odvésti určitý poplatek do kanceláře arcibiskupské. Kollatorům a osadníkům bylo uloženo, aby pečovali o příchod farářův, vypravice potřebné povozy tam, kde se posléze zdržoval. Povinnosti té nebyla prázdna nižádná osada farní. Jak v brzku o tom více se dovíme, osobovali si kollatoři zde i onde práva odpuštění dávat duchovním správcům svým, jestliže se dosti nezapověděli, bez vědomí a vůle arcibiskupovy a naopak farářové opouštěli osady sobě přikázané podle vlastního zdání, jestliže jim duchovní dítky jejich či spíše důchody nebyly po chuti. Z toho jest na bílé dni, že správcové duchovní závisli²⁾ byli z míry na kollatořích, což ovšem bylo na velikou újmu stavu kněžského. Ano někteří páni považovali faráře spíše za sluhy své nežli za pastýře pečující o spásu nesmrtelných duší, a vedle toho také s nimi nakládali. Arcibiskup Arnošt nemohl ovšem mlčky přihlížeti k přechvatům těm čelícím proti právu

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 15. května 1641.

²⁾ Rukopis Č. M. 23 E. str. 215.

církevnímu, nýbrž na tom stál, že jich vedle vrchnopastyřské povinnosti neohroženě bude hájiti. Za tou příčinou dopsal ¹⁾ již dne 1. srpna 1629 hraběti Zdeňkovi Vratislavovi z Mitrovic, dokládaje v listu svém: „aby zapuzování byli zákonití pastýřové mocí toliko politickou, pod trestem nejpřísnějších pokut naprosto nedovolíme, nýbrž to zakazujeme.“ Nicméně trvali zlořádkové svrchu řečení ještě po mnohá léta na velikou škodu a potupu stavu duchovního.

251. Na doklad svrchu uvedených zvyklostí při obsazování far za doby kardinála Harracha uvádíme tuto pouze několik příkladů. Sousedé Jaroměřští prosili ²⁾ dne 5. dubna 1641 za potvrzení zvoleného faráře Václ. Kopidlanského na ten čas far. ve Smidarech, kterýžto jak doložili, ochotně pracuje na spáse duší křesťanských a jest muž zbožný. Arcibiskup však, jakož právně příslušelo mu podací právo kostela v městě Jaroměři, ustanovil Vavřince Malešovského, faráře v Načeradci, za děkana v Jaroměři a oznámil dne 11. dubna radě městské, aby vypravila vozy pro nového pastýře svého.

Pardubičtí žádali ³⁾ dne 24. prosince 1643 za konfirmaci kněze Bukovského proto, že kázání jeho lid vděčně poslouchal a pro nebezpečenství válečné a strach vojanský nebylo jim možná posýlati povozy pro kněze jiného. — Klatovští omlouvali se listem ⁴⁾ při nově zvoleném děkanovi svém Šrámovi, že nemohou vypraviti vozy pro něho, jakož vedle práva a staré zvyklosti jsou povinni, a sice proto, že v platnosti musí zůstatí rozkaz císařský, aby neodvažoval se nikdo z kraje navštíveného morem vycházeti, když blízko jest nebezpečenství, že by se nakažlivá nemoc dále šířila.

Adam Ignat Vrabský z Vrabí na Drahenicích prosil ⁵⁾ snažně arcibiskupskou konsistoř, aby Pavel Bernard Brandl, kterého obrali si za faráře od času sv. Jiří byl v úřadu tom potvrzen a milostivé odpuštění mu dáno, aby nemusil platiti poplatek, jež každý farář ujímaje správu duchovní povinen jest odvésti do kanceláře arcibiskupské.

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 1. srpna 1629.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 5. dubna 1641.

³⁾ Tamtéž listina ze dne 24. prosince 1643.

⁴⁾ Tamtéž listina ze dne 13. listopadu 1649.

⁵⁾ Tamtéž listina ze dne 28. dubna 1655.

252. Karamuelovi z Lobkovic, pokud ještě byl arcibiskupským officialem, stěžoval si ¹⁾ jakýsi okresní vikář z okolí Pražského na přílišnou odvislost duchovních na kollatořích, řka: „Kněžstvem tak se opovrhuje a pohrdá, že již neostýchají se někteří lidé vyššího stavu (kollatoři) říkati: Více si vážíme a více nám prospívá sedlák nežli duchovník a farář. Farářové tu i tam jsou otroky kollatorovými a musí mu odváděti berni k narozeninám aneb ke svátkům Velikonočním nejlepšího Uherského či Českého vína, čtvrtinu vola, onen pak navzájem zájcem je podaruje a odměňuje se mouchou za slona. Peněz odvedených užívají podle svého dobrého zdání a komu skládají počet z nich? Zde nikomu, tam Bohu. Farář musí mlčeti vedle přísloví: Tace pro pace (mlč, abys měl pokoj). Někdy jest mu vyčkávati kollatora na mši sv. až do poledne, zatím pak rozprochnou se osadníci, pomíjejíce a zanedbávajíce služeb Božích. Jestliže na odpor se postaví řádný farář, přejí si hlasitě, aby byl odstraněn, s úřadu složen a vypuzen. A tak chudás musí víti s vlky, chce-li v teple seděti. Ustanovení J. Em.: „není dovoleno kollatorovi utlačovati faráře,“ posměchem provázejí. Kéž to V. D. po příležitosti na srdce vložila J. Em. a o to se zasadila, aby se věci ty napravily a záležitosti kostelní farářův na starobyrou míru byly uvedeny a oživeny“.

253. Hrabě Gerardus z Taxis, zástupce vévody Albrechta z Valdštýna na panství Fridlandském, Jičinském a Libereckém, pronásledoval a vyháněl beze vsí příčiny a proti právu faráře, kteří se jemu nelíbili, jako to učinil Šimonu Ludvíkovi Voyzniczovskému, faráři Nemezovickému. Kardinál Harrach doslychaje o tom, hrozil ²⁾ mu vyobcováním z církve, jestliže dopustí se ještě podobného bezprávi na nevinných duchovních. Nekalý příklad násilnosti pana Gerarda následoval Vratislav Zdeněk z Mitrovic, který faráře svého Michala Thota Vilemického bez jakékoliv příčiny vyháněl, a když farář neuposlechl ihned rozkazu jeho, poručil dne 23. srpna 1629 řetězem otočiti kostel Vilemický a Podletický, aby řetězený kněz nemohl v něm přisluhovati sv. svátostmi. Než již o dva dni později poroučel kardinál, hroze trestem vyobcování z církve, aby patron kostelní ponechal bez úhony faráře v osadě jeho a otevřítí dal kostely.

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 19. února 1662.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 7. června 1629. Rukop. Č. M. 23. E. str. 217.

Protiva Černín zbavil o své újmě faráře Švihovského úřadu a důchodů z něho plynoucích, a sice z jistých příčin, které však opatrně zamlčel a zároveň snažně prosil arcibiskupa, aby jiného kněze potvrdil za faráře Švihovského¹⁾. Netřeba ani dokládati, že kardinál nespěchal vyhověti přání jeho. — Maximilián Valdštýn poroučel hejtmanovi svému, aby vypudil faráře Dubského Martina Kukulku, který ustanoven byl po vůli arcibiskupově za faráře v Mnichově Hradišti, Loukově a Bakově. Tentokráte však neopomenul patron udati příčinu, proč klade odpor ustanovení kardinálovu, řka, že se mu zdá nedostatečný farář řečený.

254. Hrabě de Khuen²⁾ svázati dal řetězi jako zločince a do žaláře uvrhl faráře Staroměstského (Altstadtského) pro hanlivá slova, která prý kněz ten pronesl, v pravdě však nepronesl, jak vidno ze zprávy probošta Jindřicho-Hradeckého Řehoře Radničního. V žaláři strádal farář 12 dní o chlebě a vodě a když se roznemohl, odepřel mu pan hrabě lékaře i lékův, ba již na tom se ustanovil, že nevinnou oběť pomsty své dá odpraviti. Lůžkem bylo nebožáku faráři několik kamení, ani šatu na přikrytí těla nebylo mu poskytnuto. Jakmile došla zpráva toho arcibiskupa, pohrozil hraběti vyobcováním z církve na pokutu tak neslýchané odvážlivosti a nelidského jednání. Necitelný pán vynésti dal polomrtvého kněze a pohoditi na blízko hradu Landštýna, kde za několik hodin ducha vypustil.

e) Neblahý osud duchovenstva.

255. Nebylo dosti na tom, že kollatoři neprávem sužovali duchovenstvo, mnohem větší protivenství činili mu vojínové císařští, žoldnéřové Švédští a Saští, kteří vyháněli katolické kněží z far a osad jim přikázaných, olupovali je o všecken majetek a ukrutně s nimi nakládali. Katoličtí duchovní ocitovali se neustále za války 30leté ve zjevném nebezpečení života, ba i před vojskem katolického panovníka jisti nebyli, poněvadž sbory válečné ze všech stran byvše svolávány a z rozmanitých panství sbírány, vynikaly toliko divokostí a nevázaností a nedaly se ničím zdržovati loupeží i zločinův, leč že-

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 22. srpna 1640.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 30. září 1643.

leznou přisností a nezlomnou vůlí vévody Albrechta z Valdštýna. Požívali tedy kněží po celé trvání dlouholetých výprav válečných nehrubě mnoho pokoje a blahobytu, ano stav a poměry jejich byly tenkrát velmi neutěšeny a nejisty. Kardinálu Harrachovi k veliké zásluze jest počítati, že zasazoval se upřímnou snahou a vši silou o to, aby odvrátil všechna protivenství kněžstvu jeho jak od kollatorův tak i vojinův činěná. Mocného vlivu svého u nejvyššího vůdce vojska Valdštýna, s kterým poután byl svazky přibuzenství, používal věrně k ochraně duchovenstva, pokud klesalo pod tíží béd a pohrom válečných. Druhy v této příčině až k samému císaři se obracel.

256. Nejvíce příkoří od Švédův a Sasů snášeti bylo kněžím ve Slezsku a těch krajích Českých, které byly zhusta jevištěm krvavých bojův. R. 1632. dne 23. září zajali Sasové katolické duchovní a poslali je do vězení v Sasku. Ač protestanté nikdy postu dbali nebyli, ukládali přece zajatým kněžím tuhé posty, předkládajíc jim toliko chléb a vodu. O dvě léta později vniklo do Slezska vojsko císařské, zničilo všecko zboží, na které přišlo, poskvnilo kostely, roucha, nádobí a nářadí kostelní, i vše co se odnésti dalo, uchvátilo tak, že kněžím nebylo lze ani přinášeti obět mše sv. Doslýchaje o tom zarmoucený arcibiskup, prosil a zapřísahal¹⁾ císaře, aby nedopouštěl svým vlastním vojinům sužovati kněžstvo a kaziti domy Boží a smiloval se nad zbědovanými sluhy oltáře, kteří nemají, kam by hlavu sklonili. Oproti tomu útěchu vléval do srdcí sužovaných kněží, otcovsky jim přimlouval, aby se vrátili k opuštěnému stádcí a zohaveným kostelům a sliboval, že sám zaopatří náčiní a pošle jim roucha kostelní, seč jen bude. „Dass sie sich bei ihren Kirchen wieder einstellen undt ihrer Vocation leben, den armen verlassenen Underthanen nach ihrem eyferstem Vermügen Sacramenta reichen undt den Gottesdienst wieder einhalten.“

257. Touž dobou zapomínal jiný oddíl vojska v severních Čechách, že nalezá se v zemi císaři poddané a řádil tam krutěji, nežli to činili sami nepřátelé. Kašpar Haas, farář Leskovský a vikář okresu Tachovského, podával zprávu²⁾ úřadu arcibiskupskému, že císařští vojinové již po třetí oloupili faráře Otínského (Ottenreitského), že smrtelně poranili Jiřího Mikulášova, faráře v Černošíně a zajali a ranami zasypali Jakuba Cocca,

¹⁾ Emanata 1632—1635 str. 226, 229.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 4. března 1634.

faráře Žandovského. „Jest to stav velmi bídný“, píše do slova, „jaký nebyl od sta let, osadníci moji bydlejí dílem v lesích, dílem i jinde. Já pak nucen jsem sem i tam se uchylovati v bezpečí. Mám to za zcela jisto, kdyby Kristus Pán s jediným oslátkem svým putoval po zemi, že by připravili jej o ně vojínové císařští. Lidé naši touží po nepřátelích proto, že jsou laskavější nežli císařští.“

258. Nejinak nařiká si Flaxius z Čankova, arciděkan v Horšově Týně, v listu svém ¹⁾ k Vojtěchovi Nefestinovi, arcibiskupskému tajemníku, liče v něm nestydatost plenících vojínův, kteří nijak nešetří ani pastýřů duchovních. Faráři olupují se jednou, po druhé, po třetí a chtějí-li život zachovati, musí se ukrývat v lesích. Vojínové unášeti se dají tak velikou drzostí, že derou se do kostelův a rozchvacují tu kalichy a jiné potřeby bohoslužebné. — Vilém Chirotheka, děkan Ústecký nad L., vypisoval ²⁾ dne 2. dubna 1643 panu Kockerovi z Kokersberku, na ten čas generálnímu vikáři, kterak hospodaří vojínové císařští v okolí Litoměřickém. Neroznášejí toliko zboží církevní, nýbrž což mnohem horší jest, olupují a pálí kostely, „nechtějí zdržeti se krádeže věci posvátných, kostel Rodičky B. Krupenské obrali, na blizku města našeho připadli na dva kalichy zakopané, uměle ciselované a odnesli je. Není kostela v dědinách, aby ho byli nezničili, všecko překopali, stáje z nich pro koně udělali a lavice pokáleli. O farářích, praví dále, kteří každodenně zahrnuti bývají od vojínův poličky, ranami a hanou, jako se to dělo Spasiteli našemu, lépe jest mlčeti, nežli aby tak hrozné, svatokrádežné činy písmem byly potomstvu zachovány.“

259. Vikář Roder popisuje ³⁾, jak v zajetí držán byl spolu s jinými faráři ve vojsku Švédském za ukrutného generála Bannera. I praví, že duchovenstvu a všem katolíkům vzešlo pronásledování jako za císaře Decia, se zbožnými kněžskými nenakládali Švédové jako s lidmi, nýbrž hůře nežli se psy, vázali je na řetězy a žádali i na nejhudších far. značného výkupného, a kdo je nemohl zaplatiti, nebyl na svobodu propuštěn. Lepší jest smrt nežli zajetí Švédské pro katolické duchovní. Všude, kam člověk patřil, neuzří ničeho, leč ohavnost spuštění na místě

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 7. dubna 1634.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 2. dubna 1643.

³⁾ Tamtéž listina ze dne 31. května 1640.

Božím, chrámy jsou poskvrněny a celé vesnice vypáleny tam, kde Švédové táborem se položili. Kterak nakládali Švédové s kněžími církevními, toho doklad jediný ještě chceme tuto na konec uvést. Jan František Braun, děkan Tachovský, ze řádu křižovnického zprávu podával ¹⁾ dne 17. října 1647 arcibiskupovi Arnoštovi o následujícím: „Mám za to, že nemůže býti tajno osvícené Vaší Em., kterak neustálým tábořením nepřátel Švédských na největší spuštění přišel celý kraj, jehožto duchovní péče mně byla svěřena tak, že všichni kněží troskami společné pohromy zasypáni a jak se říká, do úzkých vehnáni jsou. A mezi nimi jsem první já netoliko snad úřadem, nýbrž i nešťěstím, jsem připraven a oloupen o všechen majetek. Kostel, školu, stavení děkanské zapálili, poddané a osadníky na největší bídu přivedli. Stav duchovenstva jest přebidný, málokterým zbývá skýva chleba, plodiny polní jsou zkaženy. Nenalézám slov, kterými bych vypravil chudobu kněží a vlastní bídu“.

260 Mor, věrný druh a společník válek, rozmáhal se nejednou v Čechách za života kardinála Harracha. Již o sobě nedostatečný počet kněžstva prořídil nakažlivou nemocí tou, neboť duchovní nelekali se tak přísného spoludělníka na vinici Páně. Obzvláště mnozí členové duchovenstva Pražského získali si čest a chvalnou pověst, že milerádi položili život a zdraví své, aby zadosť učinili povinnosti, pokud se tkne duchovní pomoci nemocných.

261. Co máme říci o některých spisovatelích, kteří nazývají kněží katolické žijící za doby kardinála Harracha „dravými vlky“? Bylo by radno vyvracetí náhledy jejich či postačí, poukážeme-li k tomu, co jsme nyní vypravovali, spoléhající na listiny původní a viry hodné? Nazývají-li hlodavými vlky kněžstvo katolické, které mlčky, trpělivě, na větším díle bez odvety snášelo ústrky a nátisky vojáků Švédských a Saských do země svolávaných, jak jmenovati budeme tyto pobratimce protestantův? Ovšem mohli bychom říci, že drží bojovníci, kteří prohlašovali se za ochrance vyznání protestantského, byli horší a zuřivější nežli hltaví vlci, avšak kterak snášel by se výrok náš s náhledy svrchu řečených dějepisců protestantských, když velebí Švédy a vynášejí je chvalami do nebe, řkouce, že

¹⁾ Tamtéž listina ze dne 17. října 1647.

to byli „osvoboditelé z břehů Skandinavských, šlechtní bojovníci a přemožitelé císařské hrůzovlády a jesuitismu.“

Vzdáváme se vlastního úsudku, nechať mluví za nás sami činové šlechtných bojovníků ze skal a břehů Skandinavských o mravní hodnotě svých původců. A hle, činové ti dosvědčují, že Švédové, ani velikomyslného krále jejich nevyjímaje, nebyli nic lepšího nežli lupiči a vražedníci. Válka 30letá nebyla válkou náboženskou, jak rádi by ji povýšili na stupeň ten, nýbrž byla loupežnou výpravou do nešťastného království Českého proti katolíkům a na mnoze i protestantům a nutnou obranou těchto proti vetřelcům do země.

f) Práva a výsady duchovenstva.

262. O právech a výsadách stavu duchovního za doby kardinála Harracha bezděky se zmiňujeme, neboť jest na bílé dni, že se sice propůjčovaly kněžím a tu i tam uznávaly, avšak velmi často porušovaly a přehlížely tak, jako by jich ani nebylo. Již svrchu toho slovy jsme se dotekli, že král Jiří z Poděbrad vyloučil duchovenstvo z počtu stavů zemských. Škodu tu duchovenstvu učiněnou snal s něho teprve král Ferdinand II., vykážav mu opět místo mezi stavy zastoupenými na sněmu zemském. Znatelové dějin vědí dobře, že od nepamětných dob dávala se kněžstvu katolickému přednost před ostatními stavy a rádi uznávají, že císař Ferdinand nechtěl snad zvláště vyznamenati duchovní stav, stavě jej v čelo ostatních, nýbrž učinil co po právu mu náleželo.

263. Výsada *cirkevního řádu* (*privilegium canonis*¹⁾) zavdala podnět k dlouho trvajícím sporům o universitu mezi kardinálem Harrachem a Tovaryšstvem Ježíšovým, jak o tom později obšírně bude jednáno.

264. O výsadě *kapitoly Odoardovy*²⁾ nechceme se ani slovem

¹⁾ Má jméno od kanonu 15., daného na sněmu všeobecném Lateránském II. (1139), za papeže Innocence II. slaveném, záleží v tom, že každý, kdoby se opovážil duchovníka jakéhokoli řádu zlovolně a schválně uhoditi, šaty na něm trhati a jím strkati, propadá tímto skutkem klatbě církevní, ze které jen papež rozřešiti může.

²⁾ Výsada ta záleží v tom, že klerikovi zadluženému od věřitelů tolik ponecháno býti musí z jeho zboží, aby stavu svému přiměřeně živ býti mohl. Jmenuje se výsada tato také *privilegium competentiae*.

zmiňovati, vědouce jak veliký byl nedostatek a bezpříkladná chudoba církevního kněžstva. Ačkoliv pak uznávána byla v theorii *výsada osobní a věcně nedotknutelnosti*¹⁾, přece začasté jak od kollatorův ona, tak císařem samým tato byla rušena, neboť v pohnutých dobách tehdejších byla spotřeba peněz veliká a panovník přidržoval a nutil kněžstvo, aby platilo značné daně i berně²⁾.

265. Ba i *výsadou soudní*³⁾, kterou uznávali úředníci císařští a neodvažovali se ji rušiti, pohrdali kollatoři, neboť o své vůli a újmě vsazovali duchovní do žaláře tak, že někdy přinucen byl arcibiskup hroziti trestem vyobcování z církve, aby uhájil starobylého práva církevního.

266. Co se tkne práva, *aby kněží mohli činiti závěti* a jmění své odkazovati, ustanoveno bylo na synodě, kterou svolal arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé r. 1605., že každý kněz svobodně může naložiti s jměním svým blížek jsa smrti a odporučiti je komukoliv. Jestliže však zemře duchovní, neučiniv posledního pořízení, zaplatí se nejprve dluhy z pozůstalosti jeho a zbývající částka jmění rozdělí se na tři díly rovné, jeden z nich připadne kostelu, druhým podělení budou příbuzní a třetí díl jest majetkem kollatorův⁴⁾. Duchovní však povinni jsou poslati poslední vůli vlastní rukou napsanou do arcibiskupské kanceláře, kde dostane se jí náležitého potvrzení. Jest nám na podiv, že císař Ferdinand II. neměl ani tušení o zákoně právě řečeném, ač prohlášen byl r. 1605. a tázal se kn. z Lichtenštýna dne 31. srpna 1626, zdali zesnulý probošt St. Bolesl. Jan Chr. Kilian měl právo odkázati své jmění a od koho kněží vůbec právo to ob-

¹⁾ Osobní zakládá se v tom, že dle kanonického práva klerikové osvobození jsou od břemen osobních a úřadů, které na stav kněžský méně sluší, jako úřad obecního představenstva, porotců, rozličného zastupitelstva, ubytování vojska. Věcná nedotknutelnost pak záleží v osvobození od daně a berně.

²⁾ Prelati a kněží čeští císaři Ferd. II. o svých bídách, že nemohou kontribuce platiti. List. z 9. ledna 1634 fasc. 8. fol. 5. v archivu rod. H.

³⁾ Privilegium fori, dle kterého duchovní ve svých rozepřích jakýchkoli občanských i trestních podlehají církevnímu a ne občanskému soudci světskému.

⁴⁾ Cílí to proti všeobecným zákonům církevním a nesnáší se s duchem křesťanským, aby patronům přičekl se nějaký díl kněžské pozůstalosti. Schudlí kollatoři mohou sice někdy podporování býti z jmění kostelního, avšak na odkazy duchovních správců neměli práva nížádného. Stálo jich to mnoho práce, nežli se jim podařilo odstrčiti chudinu a účastenství mti na podíl nemajetných osadníkův. Srovnej též bullu pap. nadepsanou „*facolta papale di testare*“ pro kard. ze dne 12. března 1636. V arch. rod. H. fasc. 7. f. 223.

drželi. — Kollatoři ovšem nadožívali výsady své a ponechávali si, rozdělujice dědictví, díl největší, jako to učinil lev v bájce, příbuzným zesnulého dali mnohem méně a na kostel úplně zapomínali. Jakmile rozžehnal se s tímto světem některý správce duchovní, poslední vůle neprojeviv, dostavili se do příbytku jeho především kollatoři a nedbajice o to, aby prve zaplacený byly dluhy, sháněli se po svém dílu a někdy i násilně jej uchvátili¹⁾. Arcibiskup Arnošt vydáváje návod Vilémovi z Zuckmaku, kterak by mu bylo shlížeti kraj Žatecký a Litoměřický, nařizoval²⁾ do slova takto: „Až zavítá do Litoměřic, nechať vypyť se na pozůstalé dědictví zesnulého děkana Litoměřického, jehož zmocnila se bez vědomí našeho rada městská a nechať to způsobí, aby vedle stanov synody diecéšní, až zapraveny budou dluhy, rozdělilo se jmění farářovo na tři rovných dílů; ke dluhům počítati jest peněžité sbírky okresního duchovenstva, které zesnulý děkan nechtěl platiti“.

267. Podobně i *posvátnost míst*, jako chrámův a hřbitovů chrániti a hájiti bylo duchovním proti přechvatům lidí světských. Žena jakási zabila dítě a utekla se do kostela v Zesici. Hejtman hraběte z Altheimbu na panství Blankenštýnském prosil arcibiskupa Arnošta, aby propustiti ráčil řečenou ženu z místa posvátného a nedotknutelného. Kardinál byl hotov vyhověti žádosti jeho, avšak to si vymínil, že pan hrabě z Altheimbu zachová ženu při životě³⁾. — Radní písař Starého města Pražského vyvekl násilně, podporován byv dvěma společníky jakéhosi vinaře Krausa z chrámu sv. Jiljí, ačkoliv postavil se na odpor činu tomu převor a ostatní bratři klášterní⁴⁾.

Nedotknutelnost místa rozšiřována byla i na *farní domy a školy*, které jakož obyčejem bývalo, přistaveny byly k farám nebo dokonce společné střechy s nimi měly. Za doby kardinála Harracha podrobeni byli učitelové škol přímému doзору farářův a dostávali od nich stravu z důchodů farních. Kdo narodil se ve škole, která mezovala s farou, nebyl člověkem poddaným, nýbrž svobodníkem. Jiří Link, kostelník a

¹⁾ Švibovský z Nalžova, kollator fary Hradešické, sebral všechno na faře té po smrti správce její. V archivu arcib. list. ze dne 2. března 1634.

²⁾ Tamtéž listina z roku 1634. bez datum.

³⁾ V archivu arcib. listina ze dne 14. ledna 1654.

⁴⁾ Tamtéž listina ze dne 18. června 1654.

učitel Libocký, prosil ¹⁾ faráře Liebedického a Dolanského (Döhlau) Martina Glauschia za přimluvu, aby dcera jeho, narodivší se ve škole sousedící s farou, nebyla považována za poddanou, nýbrž za svobodnou, jakož i syn učitelův, který narodil se v téže světnici, vždy pokládán byl za svobodného pro nedotknutelnost rodného místa. Když pak zaplétal se spor o to, nařídil Karamuel z Lobkovic v listu zaslaném okresnímu vikáři, aby dcera učitelova uznávala se za svobodnou.

268. Důležitého práva dostalo se duchovenstvu katolickému, že v *Obnoveném řízení zemském*, které bylo odtud základem práva veřejného i soukromého v zemi, vedle dosavadních tří stavů panského, rytířského a městského, *vykázáno jest místo také stavu duchovnímu* (arcibiskupu a infulovaným prelatům majícím statky zemské), který se stal co do přednosti stavem prvním. Místo na sněmu bylo stavu duchovnímu odňato od krále Jiří Poděbradského. V archivu rod. H. (fasc. 16. f. 80) nalezá se listina, která vykazuje způsob, jakým zasedati mají duchovní hodnostáři na sněmu zemském: 1. Nejjasnější a nejdůst. arcibiskup Pražský; 2. Biskupové diecesáni, až ustanoveni budou a suffragán (světící biskup) arcibiskupa Pražského; 3. Velkopřevor řádu Maltánského ²⁾; 4. Dva preláti kapitoly svato-Vítské; 5. Probošt Vyšehradský ³⁾; 6. Opat Broumovský, visitator řádu sv. Benedikta, v Čechách r. 992. založeného; 7. Opat Zbraslavský, visitator řádu cistercienského, v Zbraslavi r. 1294. zavedeného; 8. Opat Strahovský, visit. řádu na Strah. r. 1143 založ.; 9. Probošt Litoměřický; 10. Opat kláštera u sv. Jana (založ. r. 909.); 11. Kladrubského (založ. r. 1125.); 12. *Sedlického* (založ. r. 1142.); 13. Probošt Doxanský (kláštera žensk. založ. 1144.); 13. Opat kláštera Plasského, založeného r. 1146; 14. Opat kláštera Teplského, založ. r. 1150.; 15. Probošt kláštera Chotěšovského, založ. r. 1150.; Opatové 16. kláštera Oseckého (založ. r. 1190.);

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 12. listopadu 1652, a 10. ledna 1658. V archivu rod. H. fasc. 34. Quaestio, utrum servorum filii, qui nascuntur in domo paroch. aut schola sint liberi. Psáno od Karamuele Lobkovice 5. dně. 1654.

²⁾ Toho času byl velkopřevorem Rudolf hr. Colloredo Wallsee (1637—1658). Proti tomuto ustanovení zadal stížnost probošt. sv. Vítaké kapitoly Simon Brosius Horstýn ke kardinálovi, řka, že jemu náleží přednost před velkopřevorem Maltánským. (V archivu rod. H. fasc. 16. fol. 86.)

³⁾ Probošt Vyšehradský Leopold Benno z Martinic chtěl míti přednost na sněmích před děkanem kapitoly sv. Vítaké. (Tamtéž fasc. 3. fol. 361. Srovnej fasc. 10. fol. 636. fasc. 13. fol. 235.)

17. kláštera Milevského (založ. r. 1228.); 18. Opat kláštera Želivského; 19. Opat kláštera Vyšnobrodského (založ. r. 1259.); 20. Opat ze Zlaté Koruny (založ. r. 1261.); 21. Opat Slovanský (kláštera v Emausích založ. 1348); 22. Opat Karlovský (kláštera založ. r. 1361.); 23. Opat kláštera sv. Mikuláše na Starém městě Pražském ¹⁾.

B. O kněžstvu řeholním.

269. Při velikém nedostatku světského kněžstva v Čechách konali kardinálu Harrachovi platné služby duchovní ze řádů klášterních, kteří vyhnáni byvše v odboji stavů Českých proti králi r. 1620. vrátili se počátkem vlády arcibiskupa Arnošta do předešlých sídel svých a pracovali na obnově náboženství katolického v Čechách. Na odměnu pile a přičinlivosti jejich naklonil se kardinál řádům, které vysílaly kněze na vinici Páně a obmyslil je nevšední přízni svou. Císař pak rád schvaloval zámysly kardinálovy, pokud se tkne rozkvětu života řeholního a přispíval ku pomoci, aby státi se mohly skutkem. Příkladu vznešených hodnostářů následovali i šlechticové i měšťané. Stávající kláštery, ochuzené a spuštěné obdarovány štědrostí císařského pána a šlechticův rozličnými věny a nadacemi, zkažené příbytky řeholníků byly opravovány, kláštery se zvětšovaly a i v odlehljších městech Českých zřizovaly. Potřebný náklad toho poskytovala pokladna panovníkova z důchodův a úroků statků, které zabaveny byly v Čechách po r. 1620. Holdáme tuto pojednávat i o každém řádu zvláště, abychom přesvědčili se očitě, kterak zkvétal stav řeholní za času kardinála Harracha, abychom poznali, jak se rozšířil a zveleboval.

1. Benediktini.

270. Prve nežli setkal se polem král Ferdinand III. s vojskem Švédským u města Nördlink (16. září 1634), učinil slib, jako kdysi král Španělský Filip v bitvě u sct. Quentinu,

¹⁾ V archivu rod. H. fasc. 20. List Rudolfa Rødera z Feldburku, probošta Staro-Boleslavského, císaři v příčině místa při sněmě českém, kterého proboštovi popřáno nebylo.

že k poctivosti Rodičky Boží Montserratské ¹⁾ založí a zřídí tři kláštery řádu Benediktinského, jestliže na přimluvu Marie Panny dosáhne vítězství nad sveřepými nepřátely. A hle, Bůh vyslyšel prosby jeho, vítězství sklonilo se k císařským zbraním a král přemítal o tom, kterak by naplnil slib svůj. Předním rádcem ve věci té byl mu zpovědník královnin dr. Benedikt Peñalosa z Mandragonu, bývalý dvorní kazatel Španělský. Peñalosa seznámiv se s vévodou Albrechtem z Valdštýna, pohnul přimluvami mocného šlechtice toho, že chystal na hradě Bezdězu útulek pro mnichy Montserratské. Pro předčasnou smrt Valdštýnovu sešlo však s počínání toho Ferdinand III. nabízel tedy Peñalosovi místo na Bílé Hoře, aby tam jal se stavěti klášter Benediktinský. Zpovědník královnin nepřijal daru toho, nýbrž přimlouval se horlivě, aby milostí císařskou propůjčen byl řeholníkům Montserratským **klášter Slovanický** v Praze. Král Ferdinand dala se obměkčiti prosbami jeho, nařídil dne 28. ledna 1635 nejv. purkrabí Jaroslavu Bořitovi z Martinic, aby jednal s opatem Emauským Adamem Bavorovským a opatem Broumovským Bennonem Falkem z Falkenberka, jakožto visitátorem řádu Benediktinského v Čechách, o postup kláštera Slovanického. Při tom ovšem netajil se úmyslem rádce svého Peñalosa, který zasazoval se o to, aby Španělští Benediktini osaditi se mohli v kláštere Slovanickém. Sliboval pak na konec, že klášter řečený sám opraví a hojným nadáním obohatí. Kardinál Harrach znamená, že za přáním císařským skrývá se nezvratný úmysl a že by odpor neměl žádoucího výsledku, nenamítal mnoho proti návrhu Ferdinanda III. Tím více však hájili se svrchu řečení opatové a poukazovali v listech svých k tomu, kterak nezasloužili si Benediktini Čeští nemilosti císařské, když tolik dobrých služeb vlasti a národu prokázali. Konečně smluvili se opatové s císařem o výminky postupu kláštera Emauského. Odcházejícím řeholníkům dostalo se 10 tisíc zl. odškodného a kostel sv. Mikuláše na Starém Městě i s farní a kollejni budovou, která hleděla ten čas ke klášteru Strahovskému. Tak pozbyli Benediktini Čeští dědictví své obzvláště drahé a

¹⁾ Montserrat, vrch na severozápadní straně města Barcelony ve Španělsku, slavný svým klášterem, který založen byl od Karla Velikého a později obnoven a určen za sídlo bratří sv. Benedikta, jest znamenité místo poutní. Milostná socha Matky Boží Montserratské i u nás nemálo jest rozšířena.

vzácné Emauský klášter na Slovanech, který jak známo založen byl Otcem vlasti Karlem IV. a posvěcen v pondělí Velikonoční r. 1372, odkud také jméno své obdržel. V klášteře tom žili Čeští Benediktini, kteří r. 1598 přivtěleni byli ke klášteru Břevnovskému. R. 1635 poručil tedy císař, vyprosiv si svolení kardinála Harracha a Bennona opata Broumovského, aby přestěhovali se Emausští z kláštera svého ke sv. Mikuláši na Starém městě Pražském. Místo jejich na Slovanech zaujali Benediktini Španělští z Vrchu Serratského čili tak zvaní Černí Španělové¹⁾, „aby tam blahoslavené Panně Marii vrchu Serratského ustavičně chválu prozpěvovali a pokorně jí sloužili“. Tak splnil král svůj slib. Druhý klášter vystavěl černým Španělům ve Vídni; třetí klášter měl býti u sv. Benedikta na Hradčanech, k čemuž však pro smrt Ferdinandovu nedošlo.

271. Císař obmyslil hojnými dary klášter Emauský a propůjčil mnohé výsady opatům jeho²⁾. Sv. Otec Alexander VII. královské darování ochotně potvrdil. Prvním opatem šesti Španělských mnichů v Čechách byl od r. 1636. Benedikt Peňalosa z Mandragonu muž u dvora císařského nemálo oblíbený; druhým opatem stal se Jan Karamuel z Lobkovic, zasloužilý spolupracovník na díle reformačním v Čechách a official kardinála Harracha. Oba byli druhdy členy kláštera Španělského na vrchu Serratském. Karamuel pro svůj pohyblivý život dával se zastávati od převora Isidora de Croce. — Třetí opat za kardinála Harracha v Emauzích byl Antonín de Sottomajor (od r. 1661), který se stal později suffraganem a světicím biskupem Zoubka z Bilenberka. Reformovaní Benediktini založili r. 1663. osadu řádu svého na hradě Bezdězu, který se vším zbožím daroval jim císař Ferdinand III. Konvent i kaple na Bezdězu byly posvěceny r. 1666³⁾. Tímto způsobem počala se za kardinála H. šířiti úcta černé matky Boží v Čechách⁴⁾.

¹⁾ Tak sluli obzvláště ve Vídni, kde založil jim císař Ferdinand II. klášter a kapli za branou Skotskou, na rozdíl od „Bílých Španělů“, to jest Trinitářův. Viz Ekert: Posvátná místa král. města Prahy II. 198.

²⁾ Benediktini u sv. Mikuláše podrželi statky své a platy kromě Prahy a dostali polovinu náčiní kostelního. Bavorovský koupil statek Myškovice r. 1623, ze sumy trhové darováno mu císařem r. 1624 čtyři tisíce zl.

³⁾ Poněvadž císař Ferdinand III. byl hlavním dobrodincem černých Španělů, poručiv chrám i klášter na Slovanech obnoviti, darovav jim Bezděz, má až dosud panující naše císařská rodina patronátní právo nad tímto klášterem a potvrzuje opaty jeho. V královské kapli slouží se každodenně ze dynastie Habsburakou máe sv.

⁴⁾ Zpráva o klášteře v Emauzích z r. 1646. a 1657. V archivu rod. H. fasc. 27. a 32. f. 447.

272. *Benediktini Čeští* přeloženi byli, jak již svrchu jsme podotkli, z Emaus ke chrámu sv. Mikuláše, kterýžto kostel byl té doby v držení Premonstratů¹⁾. V náhradu za něj obdržel k rozkazu císařskému proslulý opat Strahovský Kašpar z Kvestenberka kostelík sv. Benedikta²⁾. Prvním opatem u sv. Mikuláše byl *Adam Benedikt Bavorovský*. Jemu udělena byla všechna práva a výsady, kterým těšili se druhdy opatové kláštera Emauského na Slovanech, především pak bylo to místo a hlas na sněmu zemském. Bavorovský byl řeholník Rajhradský, který učiněn jsa opatem Emauským veliké zásluhy o spustlý klášter si získal. Poněvadž práva svá hájil, nebyl od pražského lidu náviděn. Tak když po příkladu Kr. P. vyháněl r. 1636. před kostelem sv. Mikuláše kupující a prodávající, rozbila luza okna v kostele sv. Mikuláše. Bavorovský byl muž šlechtetný, přesně církevně smýšlející, při tom vlastenec, který se snažil i klášter Emauský i u sv. Mikuláše zvelebiti. Zemřel 26. května 1636. Nástupcem Bavorovského stal se *Jan Benedikt Berounský*, který jsa příslušníkem kláštera Břevnovského, vystavěl novou budovu opatskou a od roku 1636—1647 opatoval. Třetím opatem byl Zdislav Ladislav hrabě *Berka z Dubé a Lipí* (1647—1648), jenž usiloval o to, aby židy kolem kostela sv. Mikuláše bydlící na viru křesťanskou obrátil. Avšak jako u Jesuitů tak také u sv. Mikuláše Židé přicházejíce na kázání zacpávali si uši voskem a bavlnou. Poněvadž se čtvrtý opat *Libor* své hodnosti vzdal, obávaje se, jak řeholníky vyživí, když Švédové statek Čakovický klášteru přináležející spustoštili, ustanoven za opata *Matouš Ferdinand Zoubek* (1649—1664), o němž jsme již svrchu delší zmínku učinili. Pro klášter získal svobodnou volbu opata³⁾ upravil hmotné poměry a obnovil sešlý chrám.

273. Za panování vévody Boleslava II. přijmím Pobožného vystaven byl klášter na Ostrově Vltavském u městečka Davle

¹⁾ Zprávy ty čerpali jsme z listiny na převod, kterou podepsali dne 21. července 1635 Ferdinand III., jakož i kancléř království Českého Jiří hrabě z Martinic a sekretář jeho Jakub z Luckheberku na Heilbroně. Rukopis v univ. knihovně Pražské II. D. 85.

²⁾ Býval to druhdy kostel farní na blízkou královského dvoru u Prašné brány, náležející řádu německých rytířů, kteří při něm měli komendu. Král Václav IV., jenž zhusta tu meškal, byl duchovním správcům u sv. Benedikta královskou přízní nakloněn, ačkoli dotkl se statků německého řádu v Čechách. V době kališnické proměněn byl kostel sv. Benedikta na filiální chrám basiliky Týnské. —

tam, kde vlévá se řeka Sázava do Vltavy a kostelík při něm vystavený a na jméno sv. Jana Křtitele posvěcený odevzdán byl spolu s klášteřem otcům ze řádu sv. Benedikta. Ve válkách Husitských zašel klášter jejich a nikdy více nebyl dokonale obnoven. Toliko obydlí se zřídilo na Ostrově a později přistavěl se kostelík sv. Kiliána na břehu. Osadou kláštera toho bylo probošství **sv. Jana pod Skalou** u Berouna. Kniže český Břetislav daroval totiž asi r. 1037. kapli v jeskyni, ve které sv. Ivan bydlíval a která dle pověsti od Bořivoje I. ve svatyni upravena byla, benediktinskému opatství Ostrovskému spolu s vesnicí Sedlcem. Ostrovští klášterníci zbudovali si tam chýžky, z nichž vzniklo probošství, do kterého se benediktini v časech husitských utekli. Toto nabídl cis. Ferdinand III. Zoubkovi, aby klášter benediktinský pod Skalou znova zřídil, načež Zoubek vystavěl tu nový chrám i klášter. Probošství to proměněno bylo v opatství a Zoubek jmenován prvním opatem r. 1652. Z té příčiny sepsal život bl. poustevníka Ivana a věnoval jej císaři Leopoldu I. k jeho korunovaci na českého krále. Leopold I. totiž jako Ferdinand II. a III. putoval k sv. Janu pod Skalou, které místo se mu tak zalíbilo, že Zoubkovi 4000 rýnských obětoval na stavbu nového chrámu (vedle starého kostela). Svého miláčka Zoubka povýšil Leopold za to do stavu šlechtického, přidav mu titul z Bilenberka. — Poslední opat u sv. Mikuláše za kardinála Harracha byl Jan Prokop Manner (1665—1682), benediktin Kladrubský a správce kláštera Sázavského.

274. O ostatních klášteřech benediktinských, jako o **Břevnově**, který klášter byl od Husitů roku 1420. na dobro spálen, o **Broumově**, kde opat Wolfgang Zelender zavřením kostela protestantského podnět dal k vyhození královských místodržících z okna hradu Pražského a tím k záhubným událostem třicetileté války, podotýkáme, že se zotavovaly, ačkoli na mnoze mnoho snáseti musily od Sasů a Švédů. Po vítězství na Bílé hoře nařídil kníže Karel z Lichtenštiny Václavovi Obiteckému z Obitec, aby probošta Břevnovského, Šimona Goldmasta, kteréhož direktori vyhnali, v probošství, ač vojskem popleněné a spálené, zase uvedl. Císař Ferdinand II. opatřil nový kostel Břevnovský, roku 1545. na zříceninách někdejšího kláštera vystavený, krásným klenutím; vše ostatní zůstalo v zříceninách. Roku 1621. byl Jan Benno dříve benediktinský opat v Emausích za opata Broumovského vyvolen a pod vojenskou stráž do Broumova uveden. Převzav panství Brou-

movské a Polické, obnovil kláštery, svolal rozprchlé řeholníky a odevzdal jim fary Broumovské, pastory z nich vyhnal. Na všecky ty věci hleděli měšťané Broumovští tiše, jsouce četným vojskem, které město obsadilo, na uzdě držáni. Větší díl jich ke katol. víře se navrátil. R. 1624. obnovil opat Benno gymnasium Broumovské a zarazil v klášteře učení filosofické. Tohotéž roku vyplatil vesnici Bezděkov Jindřichovi Sadovskému za 500 kop zastavenou a dva statky sedlské r. 1464. Barboře Sadovské za 1600 kop prodané. Dále koupil statek velkoveský a svobodný statek v Božanově. Roku 1628. vyplatil vesnici Dřevice Jindřichovi Slavkovskému za 2000 kop zastavenou. R. 1629. ukončil císař Ferdinand rozepři, kteráž již roku 1626. mezi opatem a měšťany Broumovskými povstala, týkajíc se obmezení výsad městských, nejhlavnější to příčiny zbourění Broumovských, a nahrazení veškeré škody, kteráž oloupením a panství Broumovského odkoupením vzrostla. Vynesením královským ze dne 9. července byli měšťané k odvádění veřejných dani, které až posud klášter sám za 374 měšťanů platival, jakož i k tomu břemeni odsouzeni, aby faráři ročně 100 kop, učitelovi 40 kop, kantorovi 40 a varhan. též 40 kop vypláceli. R. 1630. obdržely kláštery Břevnovský, Broumovský, Sázavský, Kladrubský, sv. Jana pod Skalou a sv. Mikuláše na St. m. Pražském jménem náhrady za všecky již ve válce Husitské i nyní ztracené statky ze solní pokladny 2000 kop, kterážto suma dle obapolného srovnání mezi kláštery se rozdělila. R. 1632. zmohli se Švédové Broumova, byli však v 8 dnech vyhnáni. R. 1633. bylo na panství Broumovském živeno 18 pluků císařského vojska, kterémuž nad to opat ještě 19000 zl. vyplatil. Totéž se opakovalo roku 1634., kdy po 12 téhodnů 7 plukův císařských na panství Broumovském táborem leželo, z čehož klášteru a poddaným 200.000 zl. výloh vzrostlo. K tomu ke všemu dostavil se nevitáný host, mor. Aby míra se doplnila poplenili Švédové r. 1639. panství Polické, r. 1642. dne 6. června oblehli Broumov a zmocnili se města, byli však zapuzeni. Roku 1645. zpotřebovala se všecka úroda na vyživení vojska cis. Dne 9. října t. r. zmocnil se Broumova vojenský vůdce Duklas, který po celých pět téhodnů držel město obsazené, požádal od něho 15000 tolarů a ku pojištění této sumy 5 řeholníků do Měděnce v zástavu odvedl. Roku 1647. panovala v klášteře také chudoba, že se řeholníci do jiných klášterů rozešli. Po smrti Bennově byl za opata zvolen r. 1646. *Aleš Hübner*, který pro neustalou chorobu povinností

svým dostáti nemohl. Za tou příčinou ku žádosti celé kapitoly se poděkoval r. 1651., začež mu ponechán název opata a dán koadjutor Augustin. Když opat Aleš 22. ledna 1652 v Polici zemřel, byl Augustin v hodnosti své potvrzen. Tento rozmnožil počet řeholníků, který třicetiletou válkou byl prořidl, ustanovil schopné duchovenstvo své za učitele při učilišti theologickém a filosofickém a nejednoho z nich poslal do Pražského semináře, aby tam o filosofii přednášeli, knihovnu klášterní rozmnožil a školy zvláště gymnasium i dům ku přijímání cizinců upravil. Po úmrtí Augustinově zvolen r. 1664. *Tomáš Sartorius* (Schneider) za opata, muž vážný a vzdělaný, ve veřejném jednání zkušený. On vystavěl nový klášter hned po vyhoření hradu Broumovského. Dále vystavěl kostely na vršku sv. Jana, ve Višnově, špit. kostel sv. Ducha v Broumově, kostel sv. Václava, na místě zbořeného luteránského kostela a kostel v Božanově. I kostel sv. Vavřince, vystavený od něm. bratrstva děkuje vlastně jemu svůj původ. Dále vystavěl *probošství Břevnovské*, které 13. července 1677 i s kostelem a se vším zbožím vyhořelo a ustanovil zde r. 1680. superiorat. Konečně položil 26. dubna 1677 základní kámen pro klášter Polický, 1. května pro farní kostel Broumovský a 1690 pro kostel Martinkovický. Ukončil též rozepří s měšťany Broumovskými za příčinou pravomocnosti povstalou. Zemřel po 37tiletém opatování 23. října 1700. Nástupcem jeho byl výtečný opat *Otmar Zink*¹⁾.

275. **Klášter Kladrubský** byl pod 32. opatem *Bedřichem Viktorinem* Gribundem rytířem z Falkenberka, rozeným Slezanem po povstání stavů českých proti Ferdinandovi II. vojskem Mansfeldovým dvakrát vypleněn, který vojevůdce dobyl Plzně proti Maximilianovi Bavorskému na pomoc císaři spěchajícimu. Vypravuje se, že benediktinům Kladrubským veliké neštěstí, které se na českou vlast valilo tím naznačeno bylo, že bratři klášterní 23. května 1618, když po vykonaných hodinkách vraceli se do svých cel, viděli hlavu se krásné kamenné sochy Marie Panny v ambitech ležeti u nohou jejích. Z čehož že hrozné neštěstí povstane, opat Bedřich Viktorin prý předpovídal. Tato památná socha byla po té postavena nad postranní dvěře nynějšího obnoveného chrámu P. s nápisem:

„Ut sunt detrusi magnates arce Pragensi,
Et supera matris deruit arte caput.“

¹⁾ Časopis kat. duchovenstva z r. 1846. Tomek: Dějiny města Police nad Metují.

Při plenění kláštera byli zavražděni kantor, varhaník a klášt. hejtman, opat skokem z okna a útekem do lesa se zachránil. Měšťané Kladrubští prokázali se velmi nevděčnými oproti své duchovní vrchnosti. Klášter i kostel byly podruhé vydrancovány, když po bitvě na Bílé hoře Mansfeld ještě Plzeň v moci držel. Náhle přepadl klášter, opat se nemohl více zachrániti, proto skryl se v komině, kde ho však malý jeho psík vyzradil. Byv vytažen musil platiti výkupného 2800 zl., načež Mansfeld odtáhl. Benediktini Kladrubští — jednou snad nejbohatší ze všech klášterníků českých — schudli tak, že se vydlužili od probošta Chotěšovského kalich, missal a mešní roucha, aby mši sv. sloužiti mohli. Opat Bedřich se namáhal, aby některé statky kláštera se navrátily. Navráceny byly statky Holostřevy, Benešov, Výrov, Tisová a Trnová. Vilém Vršovec pojistil klášteru Kladrubskému r. 1626. desk. zem. 22.000 zl. rýn., začež statek Touškov léta 1628. k dědictví mu byl ponechán. Teprv roku 1676. připadl Touškov zcela klášteru. Horšův Týn zůstal hrab. Maximilánovi Trautmannsdorfovi, poněvadž jej klášter nemohl vyplatiti. Opat Viktorin zemřel roku 1627., načež zvolen 33. opat toho kláštera a sice *Jakub Krištof Rybnický* ze Křenovic, rodem z Roudnice. Dne 8. března roku 1627. jsa k hodnosti opat. povýšen, byl od kard. Harracha v Týně v Praze dne 11. listopadu infulován. Za něho a jeho nástupce *Tomáše Benedikta Malahovského* bylo bened. Kladrubským zvláště od r. 1631—1634. a r. 1639. snášeti útisky a pronásledování od Sasíků i od Švédů. Ze solní pokladny určeno pro klášter Kladrubský 300 kop mišenských grošů. Opatovi před vojvůdcem Bannerem utéci se bylo až do Řezna a ponechati klášter libovůli nepřátelské. Krištof Rybnický zemřel 2. srpna 1634 v Řezně ze zármutku, byl však v Kladrubech pochován. Nástupce jeho opat Malahovský z Týnice musil se též utéci až do Řezna, několik bratří bylo odvedeno v zajetí do Stříbra. Vsemožnou však péči o to měl, aby rány klášteru zasazené se zacelily, což se mu částečně podařilo. Žakavec ze Žakova postoupil klášteru svůj statek Zálesí. Torstensohn (1645) i Königsmark (1648) přepadli klášter. Rybnický poděkoval¹⁾ se z opatství 18. června 1650., načež následoval v r. 1659. zvolený opat *Matyáš Romanus Platzer*, 35. představený Kladrubského kláštera, nastoupiv v šlépěje svého předchůdce. Jsa dobrý hospodář svou horlivostí o dobro klášterní toho dovedl, že kostel klášterní bohoslužebnými nádobami a

¹⁾ Vinili ho bratři, že příliš podporoval své příbuzné. On žil soukromě až do r. 1668 v Tysově.

rouchy zase hojnou měrou zaopatřen byl. Dokončil stavbu budovy klášterní, ze které až do dnešního dne staré opatství ještě stojí. Za svého 16tiletého opatování některé statky ze zástavy vybavil, jako Tuškov a Miřovice, a dluhů 20.000 zl. zapravil. Ryt. Ulický z Plešnic daroval kl. ves Plešnici. Nástupce Platzrův Coelestin Mendl z Tuškova opatoval až do r. 1689. v Kladru-bech. Při jeho volbě dne 12. prosince 1666 byli poprvé přítomni císařští komisaři, načež císař Leopold volbu potvrdil. Dne 23. září 1669 zaprodal Tisovou i Tirnu Valtrovi Vilému ze Stönsdorfu za 16500 zl., načež koupil Čemin od Doroty, vdovy po Rudolfovi Treuenfelsovi. Dokončil stavbu konventu. Byl veliký přítel hrab. Adama Trautmannsdorfa. Zemřel dne 13. května 1689. Zboží kláštera Kladrubského rozmnožilo se po třicetileté válce tou měrou, že i císař Leopold i kard. Harrach tou myšlénkou se zanášeli, zříditi ze statků klášterních bis-kupství ¹⁾.

Příčiněním benediktinů Břevnovských koupěna r. 1663. část někdejšího zboží kláštera Sázavského, který byl r. 1421. i s chrámem od Husitů vydrancován a ohněm zkažen, od Jana Viktora hraběte Valdštyna, a tu ponejprv po obnovení kláštera zvolen jest nový opat *Daniel Idejous Nigrin*, jenž ještě více zastavených statků klášterních vybavil, takže klášteru konečně navracena jest větší část původního, dávno mu odcizeného zboží. Tím a přispíváním dobrodinců zveleboval se klášter na novo, až roku 1687. vystavěn jest na místě zbořené od Husitů skvostné gotické basiliky nový kostel. Avšak dříve než kostel dostaven byl, docházeli zbožní poutníci na Sázavu, chtějíce uctiti sv. Prokopa. Za tou příčinou přenesl brzy po smrti kard. Harracha arcibiskup Matouš Zoubek z Bilenberka sám osobně rámě sv. Prokopa na Sázavu a klášteru je daroval. Tím oživla pocta sv. patrona českého, kterouž jemu zvláště v den jeho památky, 4. července, zbožní ctitelé prokazují.

276. U *benediktinek Svato-Jiřských* byly za času kardinála Harracha abatyšemi *Žofie Alvinka z Helfenburka* (1601—1630), která přečkala šťastně českou válku. Korunovala dvě české královny, Annu, choť císaře Matyáše, a r. 1627. Marii, manželku Ferdinanda II. Při korunování roku 1627. drželi korunu nad

¹⁾ Die herzogliche Benedictiner-Abtei Kladrau im Pilsner Kreise Boehmens von C. Robert Köpl, Chorberrn der Praemonstratenser-Abtei Tepl und Pfarrer zu Staab. Pilsen 1863.

hlavou královny kardinál Harrach s dvěma assistujícími biskupy, abatyše Žofie a nejvyšší purkrabí. Po ní byly abatyše *Regina z Kyrenberka* (1630—1636) a *Anna Voršíla Rathouská* (1636—1641). Arcikníže Leopold Vilém dal r. 1641. na den sv. Ludmily hrob této svěřice u sv. Jiří přikryti červeným aksamitem. Abatyše *Anna Ettlová z Rosenfeldu* (1641—1659) dostala od císařovny Eleonory dům a 2000 zl., za které začala klášterní budovu sv. Jiří rozšiřovati. Korunovala roku 1656. s kard. Harrachem a purkrabím Pražským Eleonoru za královnu českou. Od roku 1659—1662. byla abatyší *Kateřina Febronía Šmidlová ze Šternfeldu*, po ní od roku 1662—1671. *Eliška Eufrosína Kestnerová z Frauenberku*, veliká dobrodějka lidu¹⁾.

Kláster *Benediktinek u sv. Ducha*, založený poslední vůlí Mikuláše Rokycanského asi roku 1346., byl ve spojení se starobylým klásterem u sv. Jiří na hradě Pražském, poněvadž první jeptišky do tohoto kláštera z Hradčan přibýly; kdežto však u sv. Jiří bývaly jeptišky převahou šlechtičny, byly u sv. Ducha klášterní sestry stavu měšťanského, zvlášt Pražanky. V měsíci září roku 1419. obořil se zástup husitského lidu na klášter, vyhnal z něho klášterní sestry, které našly útulek u sv. Anny. Statky byly pobrány a rozsápány. Abatyše sv. Jiřská Judita Eibenstollerová vyprosila r. 1589. na Rudolfa II., že kostel sv. Ducha s osadou i se vším příslušenstvím dán byl benediktinkám u sv. Jiří, které však se musily zavázati, že duchovního správce u sv. Ducha svým nákladem vydržovati budou. Vydržován skutečně administrátor a kaplan, kteří obírání byli z blízkého kláštera řeholníků Cyriákův u sv. Kříže.

Jako mnohým jiným klášterům byly také od direktorů odňaty statky r. 1619. klášteru sv. Jiří na vydržování vojska stavovského. Statek kláštera sv. Jiří na hradě Pražské, ve vsi *Čenětici* dva a v *Radějovicích* čtyři osedlé, koupila roku 1620. Alžběta Beřkovská ze Šebířova, která toto zboží bez náhrady musila po bitvě Bělohorské navrátiti²⁾ pravému vlastníku. Václav Matyáš z Borovska na Bukolí³⁾ musil po bitvě Bělohorské statek duchovní — jednoho poddaného ve vsi *Bukolí* — klášteru sv. Jiří odevzdati. Anna, manž. Diviše Černina rytíře z Chudenic byla donucena navrátiti ves *Hošinu* se vším

¹⁾ Ekert: Posvátná místa král. hlav. města Prahy I. str. 85.

²⁾ Tom. Bílka: Dějiny konfiskací I. str. 20.

³⁾ Tamtéž I. 80.

přislušenstvím klášteřu, kterou koupila od odbojných stavů a ze které platiti měla abatysi ročně 24 kop ¹⁾). Městys *Třebenice* s 2 mlýny, podacím kostelním, domem pustým „Varvařovský“ řečeným s dědinami, vinicemi, platy a desátky, vesnice *Chodovlice*, *Kololec*, *Mřadice*, *Vrbno*, *Velenín* musil Prokop Dvořecký z Olbramovic klášteřu vrátiti ²⁾). Taktěž část vesnice u sv. Markety ³⁾). Od Kašpara Kapliře ryt. ze Sulevic obdržel kl. *Oupohlavy* u Litoměřic; od Jana Myllnera díl vesnice *Blevic* u Velvar; od Evy Pětipeské z Chýš a Egerberka statek *Noutonice*; vesnice *Bořanovice* a *Sedlec* po Zdeňkovi Smolíkovi ze Slavic, který pro vzpouru odsouzen byl dvou třetin jmění, byly k žádosti kněžny abatysy Žofie Albinky z Helfenburka, klášteřu sv. Jiří, od něhož předešle zastaveny byly, vedle cis. resoluce ze dne 2. listopadu 1623 beze všech závad za summu odhadni 9219 kop 55 gr. míš. dědičně postoupeny ⁴⁾).

Pojednavše krátkými slovy o klášteřech benediktinských, připomínáme, že celkem téměř všechny statky, které dříve v držení měly, jim jsou vráceny jako klášteřu Broumovskému od měšťanů Broumovských *Broumov* s poplužními dvory v Broumově, v Halberstadtu a s četnými vesnicemi, statek *Hrdty* v Čechách, *Travčice* (díl), *Počáply* s přislušenstvím od Václava Viléma Roupovce z Roupova; ves *Třebenice* s přislušenstvím navracena od obce Menšího města Pražského, některé pozemky kolem klášteřa od soukromých majitelů musily navraceny býti klášteřu Břevnovskému. Klášteřu sv. Jana ve Skále vráceny vesnice *Malsány* a *Křeničná* s přislušenstvím od Jakuba Zbudovského z Hyřova a ze Zbudovic.

2. Dominikáni.

277. Příchozí do Čech členové řádu sv. Dominika měli původně sídlo své u kostelíka sv. Klementa na Pořiči. Pobývše tam toliko šest let, odstěhovali se r. 1232. na příhodnější místo k mostu na Starém městě Pražském a zřídili tam klášteř u starobylého kostela sv. Klementa. Když povoláni byli Jesuité do Prahy, vyžádal si vůdce jejich blah. Petr Kanisius klášteř Do-

¹⁾ Tamtéž I. 66.

²⁾ Tamtéž I. 92.

³⁾ Tamtéž I. 110.

⁴⁾ Tamtéž I. 556

minikánský, ve kterém žili tenkrátě toliko dva bratři řehole kazatelské s převorem Bedřichem Bořechovským. Ti pak se svolením papežským postoupili ochotně r. 1556. sídlo své Jesuitům a v náhradu za ně přijali klášter sv. Anežky na Františku, jenž na rozkaz císaře Ferdinanda I. byl k pobytu jejich dostatečně obnoven a upraven. Roku 1606. přestěhovali se ke kostelu sv. **Maří Magd.** v Menším městě Pražském, který jim byl od kapitoly sv. Vítské darován r. 1616. V sousedství koupili tři domy a vystavěly klašt. budovu. Po bitvě Bělohorské dostaly se jim zabavené statky Helvikovský a Hencychovský, ves Malý Bášť i dům Rygrův na Újezdě a od Bohuchvala Valkouna z Adlaru věnovány jim statky Vrážkov a Strážkov. Konečně roku 1625. 7. května daroval jim císař Ferdinand II. farní chrám **svatého Jiljí** s osadou i se vším příslušenstvím, chtěje tomu, aby při kostele tom zastávali správu duchovní a řídili učení filosofické a bohoslovné. Darování to schválil kardinál Harrach jakožto duchovní vrchnost a potvrdil je roku 1626. Ke kostelu svatého Jiljí přikázány byly chrámy filiální sv. Štěpána Menšího v hradbách a sv. Jana na břehu, oba nedaleko řeky Vltavy ¹⁾. Císař Ferdinand II. přivoluje k prosbám převora Dominikánského Vincence Gorbettiho z Narbonne dopustil tomu po vůli kardinála Harracha, aby propůjčen byl kostel sv. Linhartu bratrstvu Francouzskému a Vlašskému, avšak zůstával pod dozorem a vedením otců ze řádu kazatelského, kterým bylo tu vykonávati služby Boží. Mimo to poručen byl do správy a řízení Dominikánův kostel sv. Kříže menšího. V klášteře svém otevřeli Dominikáné školy filosofické a bohoslovecké (studium generale), v nichž řeholníci klerikům řádu a jiným posluchačům přednášeli. Směli též na těchto školách členům udělovati stupně akademické. Za času vpádu Sasiků, když po vyhnání Jesuitů školy Klementske osiřely, posýlali Pražané syny své do škol těchto ²⁾. I do kláštera *Piseckého*, jenž pobořen byl za válek Husitských a znovu zřízen teprve r. 1623., uvedeni byli Dominikáni. Klášter *Nymburský*

¹⁾ Druhdy bývaly oba kostely farními. První z nich vystaven byl na náměstí Štěpánském nedaleko budovy policejního ředitelství. Farní příbytek nalezal se v domě čís. 299. Kostelík sv. Jana na zábradlí (in vado) stával naproti domu Kuhlmannskému, jak podnes tam zbytky jeho sptážití lze. (Čís. pop. 210—1.)

²⁾ Ekert: Posvátná místa král. hl. města Prahy I. 431.

zničený ¹⁾ od Táboritů r. 1425. přestaven byl r. 1663. Klášteru *Budějovickému* postoupen statek Poříčí. Mimo tyto jmenovati sluší kláštery v *Litoměřicích*, v *Chebu* a v *Ústí nad Labem*. Nelze toho mlčením pominouti, že vedle otců ze řádu Ježíšova pracovali Dominikáni nejhodlivěji na obnově náboženství katolického v Čechách, jakož i učeností svou předčili nad řeholníky ostatních řádův a stavěti se mohli po bok vzdělaným Jesuitům. — Klášteru **Dominikánek** u sv. Anny a sv. Vavřince na St. Městě Pražském vráceny statky Všechnomy, Oujezdec, Vlková, Radlice. Klášter ten prospíval znamenitě, poněvadž do něho vstupovaly v těchto dobách panny z nejvzácnějších rodin.

3. Františkáni.

278. Bratři sv. Františka z Assisi přísnější kázně (de observantia) uvedeni byli r. 1603. do kostela druhdy Karmelitánského **Panny Marie Sněžné** a kláštera při něm, který jenom poněkud upraven byl jim za obydlí. R. 1611. dne 14. února zavraždili jinověrci 14 bratří ze řádu sv. Františka a oloupili kostel jejich. Těla mučovníkův pro víru byla obnažena a pohozena, až teprv 4. dne daly je vzácné paní Šternberková a choť mistokancléře z Pisnic v bílé plátno zabaliti a v ambitě klášterním pochovati, šaty jejich mokvající krví prodali lupičové na dobytčím trhu. Téhož roku vypravil generální komisař Františkánů P. Bonaventura Daumin pět bratří z Itálie do Prahy, ustanoviv guardiánem jejich P. Alexia Emila Kecka. Ačkoliv i těmto synům sv. Františka trpěti bylo mnohé příkoří od jinověrců v letech 1618—1620, setrvali přece v klášteře u Panny Marie Sněžné tak, že až podnes zůstává budova ta v držení otců Františkánův. R. 1625. dokonána byla důkladná oprava kostela jejich, který pak dne 4. května znova posvěcen a přikázán byl službě Boží od kardinála Harracha. Užívaje příhodné chvíle té, potvrdil císař Ferdinand II. všechny starobylé nadace kostelu Panny Marie Sněžné učiněné a poručil, aby vy-

¹⁾ Tehdejší děkan Nymburský Jiří Rohovald a bratr Klement, oba ze řádu sv. Dominika, vloženi byli od Husitův do sudů naplněných smolou, zapálení a městem vozeni. Lůza pak pokřikovala: „Vezou olej!“ poněvadž oba řeholníci kázali často o posledním pomazání. Pozdější obyvatelé katolictví města Nymburka uctívali památku statečných trpitelův a jmenovali bránu, u které dokonal P. Jiří Rohovald, branou sv. Jiří, jak až podnes se nazývá.

těžků z nich plynoucích požíval řád Františkánský. — R. 1627. přijali Františkáni provincie česko-moravsko-slezské, shromáždění v provinciální kapitole v Brně, reformaci řehole své se závazkem, že šetřiti budou přísných pravidel sv. Františka, od kteréžto doby na místo dřívějšího názvu „Observantů“ mají jméno: „*Menších reformovaných bratři sv. Františka*“¹⁾. — Za oblehání Prahy od Švédů r. 1648. dne 4. srpna odeslo několik Františkánů z města, byli však na útoku od lidu přepadeni a oloupeni.

279. Kláštery téhož řádu v **Tachově** a **Kadani** nedoznaly ani za nepokojných let odboje a občanské války v Čechách pohromy veliké. Obyvatelé jejich musili se sice na nějaký čas vystěhovati, aby ušli pronásledování; avšak r. 1626. vrátili se do bývalých stánků svých. Klášter Kadaňský zůstával po delší dobu nedostaven, až teprve za provinciála P. Emanuela Dubského sešlo se s dostatek dobrovolných příspěvkův, aby stavba jeho přivedena byla ke konci. I stalo se tak ještě za života kardinála Harracha. — Adam ze Šternberka, nejvyšší purkrabí Pražský, uvedl r. 1624 Františkány do **Bechyně**, odkud předtím byli vypuzeni, když guardián jejich P. František Stortz a P. Bernard v řetězích vlečeni byli do Prahy a tam uvrženi do žaláře. Klášter i kostel Blahoslavené Panny na nebe vzaté, který zpusťovali jinověrci tak, že se podobal spíše stáji nežli domu Božímu, obnoven byl péčí pana Adama, jakož i štědrosti jeho zakoupeno bylo všecko náčiní kostelní a roucha bohoslužebná. Beckovský tvrdí²⁾, že nejvyšší pan purkrabí Adam ze Šternberka byl muž náboženství milovný, který všechny své poddané i také ostatní katolíky pobožným příkladem předcházel a nikdy do kostela nevešel, aby v něm, obzvláště ve Františkánském chrámu Nanebevzetí Panny Marie, při mši sv. knězi nebyl ochotně a pobožně přísluhoval.“ Syn jeho Václav, byv předčasnou smrtí vyrván z náručí rodičův, pozůstavil po sobě pověst svatosti a matka jeho Marie Maximiliána založila kolej sv. Ignáce na Novém městě Pražském. — Podobným způsobem uvedeni byli r. 1643 synové sv. Františka po vůli císaře Ferdinanda III. do osiřelých příbytků svých v městě **Kladsku**. Několik let sbírali almužnu a příspěvky, až konečně podařilo se jim r. 1665 získati tolik, aby mohli opravit klášter a vystavěti

¹⁾ Ekert: Posv. místa král. hl. města Prahy II. str. 61.

²⁾ Beckovského Poselkyně v dílu II. 2. str. 395.

kostel, který pak téhož roku dne 28. června vysvěcen byl od kardinála Harracha a poručen do ochrany sv. Jiří a Vojtěcha. Klášter Františkánský v Jindřichově Hradci vyloupen byl od sbouřencův r. 1619. a dosti značnou měrou poškozen. Páni Vilém a Adam Slavatové přičinili se o to, aby vypuzení řeholníci navrátili se do města a za tou příčinou vystavěli jim znova i klášter i kostel sv. Kateřiny. — Klášter Plzeňský padl za obět zlobě a surovosti vojska Mansfeldova, avšak již r. 1623 obnovena byla stavění jeho přispěním zbožných a vždy věrných měšťanů Plzeňských.

280. Té doby založeny byly nové kláštery řádu Františkánského. Ve Voticích vystavěl pan Sezima hrabě z Vrtby, nejvyšší sudí království Českého a vojanský komisař za císaře Ferdinanda, dům řeholní r. 1627. a sice učinil tak vedle slibu svého proto, že manželka jeho Barbora, rozená hraběnka z Martinic, obdařila jej třemi dítkami pohlaví mužského. Po dvou letech uvedeni byli do nově zřízeného kláštera otcové ze řádu sv. Františka. Dne 20. srpna 1631 posvětil kardinál Harrach kostel při témž konventu zbudovaný k poctivosti zakladatele jejich sv. Františka Serafinského. — V Turnově vystavěl pan hrabě Maximilián Valdštýn klášter Františkánský a s vůlí císaře Ferdinanda III. i arcibiskupa Arnošta obsadil jej bratřími téhož řádu r. 1651., postarav se dříve o to, aby dvanácte jich našlo tam slušnou výživu. — Pan Bernard Ignát hrabě z Martinic a manželka jeho Polyxena Veronika z rodiny Šternberkův zřídili r. 1655. klášterní dům a kostel nejsv. Trojice ve Slaném a darovali obé otcům Františkánům, kterým počtem 12 hlav pojistili tu svým nákladem snadnějšího vychování. — V Hostinném jal se r. 1666. pan Vilém hrabě z Lamboye stavěti klášter, hodlaje uvésti do něho členy řádu Ježíšova; že však skrovná výživa řeholníkům těm byla na závalu, aby ujali se daru jim podávaného, zavaláni byli Františkáni do Hostinného a jim po vůli arcibiskupově svěřen byl společný dům při městě. Kláš. budova dostavena byla teprve po r. 1678., téhož času vysvěcena též svatyně její a poručena do ochrany blahoslavené Panny bez poskvrny prvotního hříchu počaté Matky Boží. Florián Theodor hrabě Žďárský na Žďáře, Červeném Újezdě, Vičicích a Gottersdorfu, císařský rada a hejtman kraje Slanického, maje za manželku paní Alžbětu, dceru nejvyššího purkrabí Pražského Jaroslava z Martinic, neustálými prosbami na Pánu Bohu a Panně Marii si vyžadoval, aby synem a dědicem

byl obdařen. Na ten úmysl učinili zbožní manželé slib, že putovati budou do chrámu Loretánského v Itálii a na způsob jeho vystaví kapli na panství svém. Když pak vyslyšeny byly prosby jejich a Alžběta, přijmím Koruna, porodila syna, dáno bylo jemu jméno Adam Evsebius a rodičové oplývající radostí, vydali se na cestu do Itálie a zavítali do Lorety r. 1622. Vykonavše pak na místě tom vroucí pobožnost, dali změřiti rozměry chrámu Loretánského a léta následujícího dne 12. června 1623 položili základní kámen nového domku Loretánského ve Svatém Lesíku, který pan Gotthard Žďárský r. 1589. vysázal a **Hájkem** nazval. Loretánská kaple ta byla první netoliko v zemi České, nýbrž i v celé říši Německé. Na oltáři v kapli postaven byl pravdě podobný obraz blahoslavené Panny, jež přinesli manželé Žďárští z Itálie a dohotovená svatyně lesní zasvěcena byla bohoslužbě kardinálem Harrachem dne 2. července 1625 o svátek Navštívení Panny Marie. Pan hejtman krajský hrabě Florián Theodor postaral se o to, aby slavnosti přítomno bylo množství vybraného panstva, kdežto zástupy věřícího lidu samy do Hájku se dostavily. Do oltáře uloženy byly ostatky sv. Patronů zemských, jež přinesl sebou kardinál z Prahy. V brzku putovaly veliké davy lidstva z okolí i daleka k nově vystavenému kostelíku Panny Marie Loretánské, svatyně Hájecká stala se oblíbeným místem poutním. Dne 2. července 1628, jak vypravuje Beckovský ¹⁾, připutoval tam sám arcibiskup Pražský se svým dvorem a příkladu jeho následovali i královští místodržící a mnozí šlechticové. Při své návštěvě daroval kardinál Panně Marii veliký stříbrný kříž, v němž zasazeny byly mimo jiné posvátné skvosty i ostatky sv. Kříže Jerusalemského. Dary věnované Loretě Hájecké vy počítává obšírně Beckovský.

Když pak přesvědčil se hrabě Žďárský, že kostelík v Hájku nemá pravé podoby a tvaru chrámu Loretánského v Itálii, dal jej přestavěti a znova zbudovati. Dne 8. září 1630 posvěcen byl opět přeměněný kostelík od arcibiskupa Arnošta ²⁾ u přítomnosti Adama hraběte z Valdštýna, nejvyššího purkrabí Pražského, Jaroslava Bořity hraběte z Martinic, nejvyššího hofmistra, Jaroslava hraběte ze Šternberka a mnohých jiných ctitelů Mariánských. Při Loretě Hájecké vystaveno bylo nejprve přístřeší pro poustevníka a ochrance kaple, později pak zaslíbil se syn

¹⁾ Poselkyně starých příběhů dílu II. sv. třetí str. 86.

²⁾ Tamtéž str. 9. a 10.

zakladatelův František Adam Evsebius, že uvede k Loretě otce ze řádu sv. Františka, aby přísluhovali poutníkům svátostí pokání a Těla Páně a konali pro ně služby Boží. Slib svůj vyplnil r. 1659., kdy ustanoveni byli Františkáni ochránci a strážci Lorety Hájecké¹⁾. Na Moravě získán pro řád konvent **Dačický**, za to však ztracen konvent **Uhersko-Hradišský**.

4. S e r v i t i.

281. Serviti čili služebníci blahoslavené Panny Marie mívali klášter svůj od času Karla IV. při kostele Zvěstování Panny Marie, který vystaven byl na břehu potoka Botiče **ve Slupi** a kostelík Panny Marie „na Trávníčku“ slul. Za válek Husitských umučeno bylo prý ohněm dne 3. června 1420 64 bratří řádu Servitského, což však pravdě podobno není, ačkoliv to Beckovský s jistotou tvrdí, poněvadž listina bratra toho řádu jménem Gerarda ze dne 30. listop. 1420 psaná v klášteře Storborském v Sasku dne 30. listop. 1420, ze které ta zpráva čerpána jest, rozhodně jest původu novějšího. Klášterní budova a kostel byly zničeny. R. 1611. porouchali jinověrci klášter Servitský, který byl po válkách Husitských vystaven. Ferdinand II. nahradil sice r. 1626. škodu řádu způsobenou, že však při kostele Zvěstování Panny Marie zbývaly toliko pusté zříceniny, dovolil císař dne 8. prosince 1627 generálnímu vikáři řádu Servitského Sostenovi Odeneovi Alexandrinovi, aby stavěl nedaleko Prahy na Bílé Hoře, kde svedena byla bitva r. 1620., kostel Panny Marie Vítězné a slibil, že sám bude pečovati o potřebný náklad stavby. Dne 25. dubna 1628 položil císař Ferdinand II. odcházeje z Prahy, základní kamen chrámu na Bílé Hoře u přítomnosti císařovny Eleonory, Ferdinanda III., krále Uherského a Českého, kardinála Harracha, Jindřicha, generála Servitův a velikého množství panstva i věřícího lidu²⁾. Servité jali se sice

¹⁾ Tamtéž str. 87.

²⁾ V archivu arcib. uložena jest listina ze dne 27. dubna 1628 psaná od sekretáře Nefestina k hejtmánovi arcibiskupskému ve Světcí: „Den 25. Aprilis sind ihr Mtt. mit sambt der Kaiserin mit der Procession bis zum Strahofthor zu Fuess gegangen, zu Ehren unser lieben Frauen de Victoria genannt mit unserm Kardinal fundirt am Berg ein Kloster mit Kirchen und den ersten Stein gelegt, die Mönche Servi beatæ Virginis werden es habitiren und bewohnen; viel tausend Leut sind darbey gewesen.“ Na základním kameni

horlivě pracovati na kostele a klášteře, používajíce peněz, jež daroval jim císař a výtěžků dobročinných ¹⁾, avšak stavby klášteřa nedokonali proto, že tam byl nedostatek vody a místo zdálo se jim příliš osamělo a nehostinno. Nedaleko kostela Mariánského na Bílé Hoře lze až do dnešního dne viděti nedokončenou budovu, kterou Servité stavěli. Nehotové budovy prodali Servité r 1673. Maximiliánovi Martinicovi.

282. Za přístřeší vykázal jim tedy císař Ferdinand stavení při kostele sv. Michaela na Starém městě Pražském a i farní kostel ten dne 28. května 1627 jim daroval, neboť byl osířel odchodem protestantského kazatele. Paměti hodno jest, že chrám sv. Michaela zůstával již od doby Husitské ve správě duchovních pod obojí. Arcibiskup Arnošt potvrdil dar císařův listem svým ze dne 16. května 1630. Servité byli na větším díle rodáci Vlašti, v brzku opustili kostel jim darovaný a vrátili se do vlasti své proto, že drsnější podnebí naše nevalně jim svědčilo, ba mnozí před časem smrti podléhali. Za ně přibyli do Prahy Servité z Německa, vedeni jsouce převorem Cherubinem Dalaeem, rozeným Irčanem, vychovaným v Inšpruku. Jemu odevzdán byl majetek předešlých Servitův a majestátem císařským darovány mu byly kostely sv. Michaela a Zvěstování Panny Marie ve Slupi, aby jich užíval spolu s bratry, které z Němec byl přivedl. Když vtrhli Sasové do Čech a i Prahy se zmocnili r. 1631., pojal strach otce Servity tak, že z Prahy uprchli před vojskem nepřátelským. Dva z nich, rodem Irčané, byli na útěku od protestantských vojáků saských zavražděni.

283. Jan Čechiades, farář Týnský, zbaven byv vlastního kostela, uchýlil se ke sv. Michaelu a přisluhoval v něm svátostmi církevními. Konsistoř i městská rada ho zde sice za faráře potvrdila, ale jinověrci se na tomto šlechetném muži prohřešili. Počátkem měsíce ledna 1632 byl od Vavřince Hofkircha, obrista

jest tento nápis: An. Dom. 1628 die 25. Aprilis Ferdinandus II. Imperator semper Augustus, Catholicae Fidei defensor acerrimus, pro gratiarum actione victoriae contra rebelles et haereticos An. Dom. die 8. Novembris in albo monte oblentae, hujus sacri templi S. Mariae de victoria primum fundamentum posuit. Urbano VIII. Rom. Pontífice, Eleonora Gonzaga Imperatrice, Hungariae et Bohemiae Rege Ferdinando III., Archiepiscopo Pragensi Ernesto Cardinali ab Harrach, P. Henrico, Generali ordinis Servorum B. V. M. praesentibus Ex MS. Coelestin a Blumenberg. Praep. Prag.

¹⁾ Sebrali k této stavbě 16 816 zl. příspěvků.

saského, zatčen a do žaláře uvržen. Obviňovali ho, že prý Jesuity u sv. Michaela přechovával, s císařskými si dopisoval a protestanty pochovávat nechtěl. I jeho dva kaplani byli ovšem jen na několik hodin uvěznění. Ku mnohým prosbám i se strany duchovní i světské pronešeným, byl Čechiades propuštěn, zůstal farářem u sv. Michaela až po vyjití Sasiků z Prahy, načež se vrátil do své fary Týnské. Na to vrátili se též Servité k opuštěnému klášteru, pilně pracovali na spáse věřících a získali si především mnohé zásluhy o získání jinovců v kraji Mladoboleslavském i v některých německých krajinách, kde zřízení byli za misionáře čili vůdce duchovní. Nemajíce mnoho Čechů vzdali se r. 1648. dobrovolně farního práva při kostele sv. Michaela. Rozumně pak i šetrně užívající důchodů svých, vystavěli ze základů pobořený klášter ve Slupi r. 1666. a přivedli do něho některé řeholní bratři od sv. Michaela dne 14. července 1669. — Hrabě Šebestián z Püttinku daroval jim roku 1666. úhledný klášter **Rabštynský**, jenž býval druhy příbytkem karmelitův, avšak zasažen byv požárem r. 1532., od té doby pustý zůstával. Pan hrabě opravil jej řečeného roku svým nákladem a daroval Servitům Pražským. Roku 1677. založil hrabě Ferdinand z Buquoye klášter Servitů v **Nových hradech** a roku 1706. odevzdal Kralohradecký biskup Tomáš Becker řádu servitskému klášter i kostel Hory Matky Boží nad **Králikami**.

5. Řád kapucinský.

284. První klášter řádu toho na Hradčanech založen byl r. 1600. přičiněním arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé a se svolením císaře Rudolfa II. Generálním komisařem kapucínů v Čechách jmenován byl r. 1881. za svatého prohlášený Vavřínek z Brindisi. Vavřínek sám stavěl klášter i kostel nákladem arcibiskupovým a několika katolických pánů českých. Protestanté strojili sice proti kapucínům rozličné pikle, aby je z Prahy odstranili. Ačkoliv jim i Tycho de Brahe, císařský hvězdář i komorník Makovský v tom pomáhali, nepodařilo se jim to. Světci Vavřincovi nemohl ani Rudolf II. odolati. Kapucíni zůstali v Praze a brzy těšili se veliké oblíbenosti. Čeští šlechtici volili si je za své zpovědníky.

285. Po sv. Vavřinci nejvíce proslul P. Valerián de Magni, narozen v Miláně 1586 z rodičů šlechtických. Rodičové jeho odstěhovali se za Rudolfa II. do Prahy. Měli 5 synů, z nichž třetí vstoupil proti vůli své matky do kláštera kapucinského a složil r. 1611. v pražském klášteře na Hradčanech své sliby. Při skládání slibů dostalo se mu jména Valerianus, nebo původně nazýval se Maximilián. Jeho nejmladší bratr František byl povýšen za platné služby u vojště prokázané do stavu hraběcího, který titul dán i ostatním bratrům. Poněvadž V. byl postavy vysoké a štíhlé, nazýval jej lid obyčejně „dlouhým mnichem“. Nežli svou činnost započal, bylo mu mnoho zakoušeti od Švédů a od jinověrců, takže několikrát v nebezpečnosti života se nalezal. Roku 1618. byl v Linci, kde se stal guardiánem, těžce od jinověrců zraněn, že z několika ran krvácel. V Linci považovali ho totiž jinověrci za nejnebezpečnějšího soka svého pro jeho výmluvnost. R. 1621. byl odeslán od císaře Ferdinanda II. a vévody Bavorského Maxim. do Paříže, aby ukončil spory o Veltlin vzešlé mezi rakouským a francouzským dvorem. Francouzové nazvali ho pro jeho disputace proti Hugenottům „velikým mnichem“. Proto se také ve starých bullariích a annalech nazývá „Valerianus Magnus“, které jméno ovšem u kapucínů obvyklým není. Po svém návratu z Paříže byl zvolen za guardiána kláštera kapucinského v Praze a roku 1624. za provinciála téhož řádu. Cestoval po té ku gen. kapitole do Říma. R. 1626. byl jmenován papežským brevem „*missionárem apoštolickým*“ pro Čechy, který úřad po 35 let zastával. Později a sice r. 1629. byl podřízen bezprostředně Kongregaci de propaganda fide. Tento muž byl hlavním rádcem a důvěrníkem kard. Harracha jmenovitě v příčině semináře, university a zřízení biskupství v Čechách. Jemu bylo spolu nařizeno, by toho dbal, aby učení Karlovo zase svobodno bylo, nebo nalezalo se v moci Jesuitův. Předvídaje veliké boje vzpěchoval se proti tomuto rozkazu po celý rok. Když však Kongregace de propaganda fide slíbila mu veškerou svou pomoc, podvolil se i tomuto nesnadnému úkolu. Týž rok 1626 odebral se, jak jsme svrchu podotkli, s kardinálem Harrachem do Vídně, kde při poradách o reformaci a o zřízení biskupství hlavní takéřka slovo vedl. Zejména však byl v odporu s Jesuity, kteří chtěli v každém kraji českém zříditi za peníze k reformaci svolené své kolleje a semináře, místo aby se zřizovaly biskupství, a kteří ochotu

svou projeví, že by se sami nesnadnému úkolu reformace podvolili. Navrátiv se s kard. do Prahy, počal slovem i písmem náboženství katolické zde rozšiřovati. Nejsa jazyka českého s dostatek mocen, používal při svých kázáních za tlumočnicka kanovníka Plateysa aneb některých řeholníků svého řádu. Slušný počet jinověrců obrátil ku pravé víře. Napsal dvě díla, která „dlouhému mnichovi“ ke cti jsou, pro která však upadl též v nenávisť u jinověrcův. První byl traktát „de A catholicorum credendi regula“ — a když jinověrci proti tomu spisu se bránili, tu napsal druhý apologetický spis „De catholicorum credendi regula“. Tyto spisy a důvody v nich uvedené nebyl nikdo s to, aby vyvrátil. Roku 1628. odebral se na rozkaz kardinála Harracha do Říma, aby v příčině zřízení čtyř biskupství, pak v příčině Karlova učení s Propagandou vyjednával. Před kardinály mluvil s takým přesvědčením, že nebylo pochybnosti, která celá věc dopadne. Brzy po té byl vyslán od Ferdinanda II., aby zastupoval císařský dvůr u vyjednávání o Mantovu, na kterou i císař i král francouzský činili nároky. Císařští obsadili Mautovu, Francouzové Pignerol, které náleželo vévodu Savoyskému. Vyjednávání dalo se v Turině a Pignerole; dva kapucíni stáli proti sobě; na straně cis. P. Valerianus a na straně francouzské P. Josef, ze šlechtického rodu Clerc du Tremblay, bývalý důstojník a nyní hlavní rádce kardinála Richelieua. P. Valerián nedal se nikterak obelstít ani podplatit od Francouzů a — zvítězil. Navrátiv se do Prahy, shledal město v držení a v moci kurfiršta Saského. Sasíků však se nebál, nýbrž neohroženě slovo B. dále hlásal. Jiné u víře utvrzoval, jiné od návratu k bludnému učení varoval; častěji se slzami před křížem opakoval si, co mu od Propagandy uloženo bylo: „Deinde omnem adhibe curam, ut ministerium tuum digne ac fideliter etiam cum sanguinis effusione ac morte ipsa, si opus fuerit, impleas, ut immarcescibilem coronam a Patre luminum recipere merearis“. Jemu po boku v neohroženém hájení katolického náboženství stáli P. Samuel z Pilsenburka a P. Alexius Burgundus. Varovali a vystříhali katolíky, aby neposýlali dítek svých do škol jinověrců. Valerián chtěl veřejně disputovati s predikanty, ale nikdo se k tomu neodvážil, neb se báli jeho učenosti. — Brzy na to byl povolán do Polska ke korunovaci Vladislava, nástupce Sigismunda III., v jehož prospěch i v Římě i ve Vídni pracoval. Když Poláci se vzpěchovali novému králi

přísahu věrnosti složití, dokázal Valerián ve veřejném shromáždění dobré právo královo na trůn, že nepřátelům královým mlčeti bylo. Z toho byl Vladislav tou měrou vděčen, že papeže Urbana VIII. žádal, aby Valeriána povýšil k hodnosti kardinálské. Ale již i závisť proti tomuto muži povstala; místo kardinálské hodnosti dostalo se mu předvolání do Říma, aby se z jistých věcí na něho u sv. Otce žalovaných zodpovídal. V Římě se očistil tak, že by se byl málem stal arcibiskupem Hnězdenským, čemuž u něho jen neznalost polské řeči vadila. — Ferdinand II. si tohoto neobyčejného muže proto vážil, že mu dával dobré rady. Mezi Švédskem a Polskem bylo příměří; Švédům běželo o to, aby oproti císařskému vojsku měli volnou ruku, aby příměří trvalo dále. Skutečně toto příměří bylo proti radě Valeriánově ještě obnoveno r. 1629. dne 26. září na delších 6 let. P. Valerián hleděl zachovati, co se ještě zachovati dalo; proto radil císaři, aby německé vojsko, které v Polsku oproti Švédům stálo, hleděl pro sebe získati. Marna však jeho rada. Nedostávalo se peněz. Němečtí vojáci vystoupivše ze služby krále Polského, přešli k Švédům a bojovali pak proti císaři. — I tím prokázal se býti V. velikým přítelem domu císařského, že jeho návodem sešlo se sňatku, který měl uzavřítí Vladislav IV. s Alžbětou, dcerou Bedřicha Falckého, jež byla kalvinkou. Vladislav zasnoubil se r. 1637. s Caecilíí Renatou, princeznou rakouskou, čímž jinověrcům polským mocné pomocnice ubylo. Král španělský k tomuto skvělému diplomatickému výsledku nejen Vídeňskému dvoru, ale též Valeriánovi blahopřál. To asi bylo také pohnutkou, že celá rodina, když Valerián žádných církevních hodností přijati nechtěl, byla povýšena do stavu hraběcího.

Nějaký čas si odpočinuv ve Vídni, objevil se roku 1636. v Gdáňsku, aby se hádal se slavným kalvickým dr. Nigrinem. Disputace trvala pět dní, každý den šest hodin; byli jí přítomni polský říšský kancléř a mnoho šlechty. Bartolomeus Nigrinus byl přemožen od učeného kapucína. Nigrin nepřál si, aby akta disputační byla uveřejněna — a Valerianus je hodil do ohně. Tato šlechtnost pohnula tak Nigrina, že se obrátil k víře katolické. Nejen v Polsku, ale také v Hessensku, Braniborsku a v jiných zemích účinkoval V. ve prospěch katolické věci. A při této obrovské činnosti napsal 26 důkladných spisů rozličného, zvláště polemického a filosofického obsahu. Zabránil svému

bratru Františkovi, který od polského krále byl jmenován místopodřízitelem ve Slezsku, aby neodpadl k Francouzům. Za tyto všechny služby dostalo se mu nenávisti dvořanů, natož kardinálského klobouku — trnové koruny. R. 1651. cestoval z rozkazu Kongregace de propaganda fide k lantkraběti Augustovi Hessenskému do Švalbachu, kde se třemi jinověrci Crociem, Calixtem a Haberkornem disputoval. Při disputaci byl také kněz z Tovaryšstva Ježíšova přítomen, nebral však v ni podílu. Dne 5. ledna 1652 složili lantkrabě se svou manželkou vyznání víry v ruce arcibiskupa Kolinského. Akta disputace byla uveřejněna, a tu shledali odpůrcové Valeriánovi, že prý špatně hájil primatu papežského, což však pravda nebylo. P. Valerián se bránil ve spisu „Hyperaspites“. Za to byl r. 1661. ve Vídni do žaláře uvržen. Celá Vídeň byla pobouřena. Zástupy táhly k žaláři a volaly: „Ať žije Valerián“. Ze všech stran přicházeli přímluvčí a Valerian byl na svobodu propuštěn. Tento o církev zasloužilý muž zemřel 29. července 1661 v 75. roce věku svého v Solnohradě, kde byl též pochován. — Zamilovaným rádcem kard. Harracha byl též **P. Basilius**, z řádu kapucinského, souvěký Valerianovi, který pocházel z Belgie a uvádí se r. 1633. mezi domácimi kaplany vévody Fridlanského; vedl spor o universitu jménem kard. H. Zemřel 25. dubna 1667 v Praze na Hradčanech.

286. Vedle těchto působili jako missonáři za kardinála Harr. *František z Rozdražova*, jenž r. 1646. vydal český životopis sv. Antonína Pad., **P. Anastasius**, jenž rovněž dva české náboženské spisy vydal, **P. Kristin Brněnský**, **P. Bedřich Ried**, **P. Alexius Burgundus**, který kázal za vpádu Sasíkův u sv. Jiljí a u sv. Tomáše, **P. Samuel Greifenfels** z Pilsenburka, který byl po čtyřikráte provinciálem řádu za kardinála Harracha a náčelníkem missií. Působení kapucínů bylo za vlády Harrachovy velmi blahodárné zvláště v Praze. Když povstal mor r. 1639. tu s nasazením vlastního života sloužili nemocným. V třicetileté válce bylo bratřím od Sasíkův a Švédův mnoho zakoušeti.

287. Po bitvě na Bílé Hoře opustili mnozí jinověrci města Pražská a zvláště z Hradčan se vystěhovali, zanechávajice po sobě prázdná obydlí. Díl opuštěných stavení koupila Kateřina Dobrotivá z Lobkovic a vystavěla na místě jejich druhou svatyni Loretánskou v Čechách. Roku 1631. o svátek Zvěstování Panny Marie dne 25. března vysvětil kard. Harrach, osvědčený

příznivec řádu kapucinského, kostelík ten za účastenství velkého množství věřících. V chodbách kolem Lorety vystavěny byly tři oltáře, které arcibiskup Arnošt posvětil na den sv. Filipa a Jakuba 1. května r. 1644. a určil svěcením ke službě Boží, jakož i dne 8. prosince téhož roku požehnal podzemní sklepení k pohřbu rodiny Lobkovické v Loretě.

Řád Kapucinský rozšířil se za doby kardinála Harracha po celých Čechách. Nejlépe svědčila mu horlivost dobrodincův, kteří nešetřili nákladem, aby vystavěli skrovné sice, avšak působení neunavných synů sv. Františka přiměřené kláštery. O nich pak tuto stručně se zmiňujeme, položivše za základ zpráv svých psané paměti kláštera Hradčanského.

288. Zakladatelem kláštera **sv. Josefa** na Novém městě Pražském byl svobodný p. Gerard z Kvestenberka, tajný vojanský rada císaře Ferdinanda II. jakož i syna a nástupce jeho Ferdinanda III. Místo, na kterém vystaven jest kostel i klášter, koupil pan Gerard r. 1630. za 18 tisíc zl. a přikoupiv později zahradu Bartoloměje z Pauli, měšťana Pražského za 9000 zl. daroval obé r. 1633., ještě s třemi domy koupenými od Jindř. Hlaváče řádu kapucinskému. Manželka jeho pořídila všechno potřebné náčiní klášterní. Základní kámen stavby položen byl teprve r. 1636. dne 13. května opatem kláštera Benediktinského u sv. Mikuláše. Kardinál Harrach vysvětil nově zbudovaný kostel sv. Josefa dne 25. května 1653. Prvním guardianem u sv. Josefa byl P. Isaiáš z Mnichova. Kapucini tohoto kláštera sloužili r. 1648. za obležení Prahy od Švédů mše sv. v strážnicích na hradbách, kterým studenti s jinými obhájci města nábožně přítomni byli. Jednou, když kněz v strážnici Horské brány mši sv. četl, a právě po tiché modlitbě po pozdvihování v prsa se bije slova: „Nám též hříšníkům“ vyslovil, vyletěl do vzduchu podkop u té brány, aniž však komu ublížil, a Švédové hnali hned útokem na strážnici tu, leč marně¹⁾.

289. Kapucinský kostel při městě **Roudnici**, jehož základy položeny byly již r. 1615., posvětil dne 2. srpna 1628 k poctivosti sv. Václava probošt metropolitního kostela Pražského a světící biskup Šimon Brosius z Horštýna. Zakladateli jeho byli Zdeněk Vojtěch z Lobkovic, nejvyšší kancléř království Českého a manželka jeho Polyxena z Lobkovic rodem z Pernštýna. — V **Horšově Týně** vyzdvihl klášter kapucinský Maxi-

¹⁾ Ekert: Posv. místa král. hlav. města Prahy II. 41.

milián hrabě z Trautmannsdorfu, nejvyšší správce císařského dvoru. R. 1650. přichystáno bylo vše, čeho potřebí k stavbě, avšak teprve roku následujícího požehnal kardinál Harrach u přítomnosti Adama hraběte z Trautmannsdorfu, nejvyššího maršálka království Českého, základní kámen kláštera i kostela, který pak r. 1652. posvěcen byl k poctivosti a slávě nejsvětější Trojice a sv. Víta mučenníka. — V **Sušici** založen byl klášter dne 17. září 1651. Původcem jeho byl sám císař Ferdinand III., vyžádav si, aby chrám ten poručen byl do ochrany sv. Felika z Kantalicia, vyznače z řádu kapucinského. Prání jeho učinil zadosti arcibiskup Arnošt a posvětil nově vystavený kostel dne 24. října r. 1655. — V **Litoměřicích** založen byl klášter kapucinský již r. 1638., kostel při něm počal se stavěti teprv později až v měsíci září r. 1656. K prosbám zakladatele jeho hraběte Františka Šlika přikázal první biskup Litoměřický Maximilián Rudolf ze Šlejniců dostavený kostel účtě sv. Ludmily, prvomučenice České. — V **Chrudimí**. Dne 9. června 1641 dovolil¹⁾ kardinál listem svým, aby v městě Chrudimi zřízen byl chrám a konvent otců kapucínův, ježto ani v městě, ani 4000 kročejů kolem něho nebylo žádného domu řeholního. V listu tom praví kardinál Harrach do slova takto: „Jelikož nesou se měšťané Chrudimští zbožným přáním, aby zřízen byl v obci jejich konvent a klášter: my na očích majíce hojný užitek, jaký přinášívá řečený řád lidu, předcházaje mu slovem i příkladem²⁾, moci tohoto listu k tomu svolujeme“. Než pro nepříznivou dobu mohlo se teprve r. 1656. pomýšletí na stavbu kláštera. Zakladatelem a největším dobrodincem jeho byl primas Kutnohorský Jiří Vykročil z Bilenberka. Jak již svrchu jsme podotkli, vysvětil první biskup Králové-Hradecký Matouš Ferd. z Bilenberka, ubíraje se poprvé do svého sídelního města, kostel kláštera Chrudimského k poctivosti sv. Josefa, pěstouna Páně, dne 26. července 1665. — Ve **Falknově** byl příznivcem kapucínů Hartvík hrabě z Nosticů, nejvyšší kancléř království Českého. Základní kámen kláštera a kostela jejich položen byl v městě Falknově r. 1663. O čtyři léta později dne 20. října, tedy pět dní před smrtí arcibiskupa Arnošta, poručil biskup Litoměřický dostavený kostel do ochrany sv. Antonína Pado-

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 9. června 1641.

²⁾ Kard. Harrach byl vždy nakloněn kapucínům, váže si představeného jejich Valeriána Magna.

vánského. — Počátkem roku 1666. založila manželka řečeného Hartvíka Eleonora Marie hraběnka z Nosticů, rozená kněžna Lobkovická, klášter kapucinský v **Novém Kolině** nad Labem. Kostel jeho ku počtě nejsv. Trojice světil r. 1671. arcibiskup Matouš Ferdinand. — V **Rumburku** založen kapucinský klášter od Frant. Eusebie hraběnky Pöttingové r. 1667. Starší kláštery měli kapucini v **Mostě** (zal. r. 1616. od Vil. Popela z Lobkovic a tamních měšťanů) a v **Budějovicích**.

6. Minorité.

290. Menší bratři sv. Františka konventuálové zvaní zavítali brzy po úmrtí zakladatele svého († 1226) sv. Františka Serafinského do Prahy a laskavě byvše přijati Václavem I. a Přemyslem Otakarem I., přebývali nejprve v králově Dvoře a napotom u sv. Jakuba. Minorité došli u lidu veliké obliby, nebo působili horlivě na kazatelně i ve zpovědnici a zabývali se zřídívše školy studiem. Místři jejich přednášeli o filosofii i teologii. Proto lid k nim lnul. V bouřích Husitských postavili se na zástitu jejich řezníci a bránili je tak zmužile proti útokům nepřátelských Táboritův, že kláš. jejich zůstával bez úhony a kostel oloupen byl toliko o oltáře. Konšelé Staroměstští uchvátili později klášter, učinili z kostela skladiště a razili z pobraných tam kalichů a monštranc peníze, aby žoldněře vypláceti mohli¹⁾. Mniši se rozprchli. Po válkách husitských se sice vrátili, znesvěcený jejich kostel byl od Filiberta, legáta sněmu Basilejského zase vysvěcen u přítomnosti cis. Zikmunda, avšak Minoritů bylo málo a byli — chudi²⁾. Skoro všechny kláštery jejich byly od Husitů spáleny a mniši buď se rozutekli, většinou pak byli povražděni. Kdo se vrátili, byli tak nuzni, že jim bylo strádati a že řád ten téměř v Čechách zahynul. Roku 1561. bylo u sv. Jakuba několik mnichů Minoritů vlaských, kteří nepořádný život vedli. R. 1620. vyzvali Minority odbojní stavové, aby učinili přísahu proti Ferdinandovi II., Minorité počtem 10 však nikterak neuposlechli. Za to byli od zimního krále pronásledováni. Po bitvě na Bílé Hoře odměnil císař věrnost Menších bratří tím, že obdařil klášter jejich mno-

¹⁾ Tomek: Dějiny města Prahy IV. 96. 97.

²⁾ Ekert: Posv. místa král. hl. města Prahy II. 426.

³⁾ Caraffa str. 185.

hými statky. Mimo to, když meškal v Praze, založil pro studující mládež konventuálův seminář sv. Bonaventury a vykázal jim z pokladny královské roční částku peněz 1200 kop grošů, kteroužto dávkou komora zvýšila na 2000 kop, a která byla dostatečna na vychování 12—14 řeholníkův, pokud totiž pod regentem jedním věnovali se studiím. Kollej stvrdil generál řádu, papežové Řehoř XV. i Urban VIII. udělili jí výsady kolleje Římské. Stálým protektorem kolleje ustanoven arcibiskup Pražský Arnošt hrabě Harrach. Kollej mohla členům řádu minoritského udělovati akademické stupně bakalářství a doktorátu mudretví a bohovědy. Arcibiskup dával dovození k odbývání slavných disputací a promoci, ku kterým úkonům zástupce svého, některého kanovníka sv. Vítského, posýlal¹⁾. Menším bratřím sv. Františka vráceny byly časem i ostatní konventy, jako *Horáždovický* (1621), *Jilovský* (1626), *Pardubický* (1627) a *Mladoboleslavský*, když jinověrci z nich byli vypuzeni. Mimo tyto měli kláštery v *Litoměřicích*, v *Kadani*, v *Mostě*, v *Krumlově*, ve *Stribře*, v *Hradci Královém* v *Kladsku*, několik klášteru též v Dolním Slezsku²⁾.

7. Křižovníci Cyriačtí.

291. Historický původ řečeného řádu nedá se nikterak zjistiti. Vše, cokoliv vypravuje se o vzniku jejich, jest pouhým domyslem. Nejvíce pravdě se blíží, že řeholníci Cyriačtí, jakožto řád křižovníkům příbuzný, měli počátek svůj z bratrstva, které snad povstalo po rádech ryt. ve sv. zemi, jistě však nalezalo se v Římě, a posluhovali nemocným. Ani toho jistotu nevíme, komu děkují jméno své. Nesou prý je po patriarchovi Jerusalemském Cyriakovi, jenž žil za doby císaře Konstantina Velikého. Jsa ctitelem sv. Kříže tehdež právě snahou císařovny Heleny nalezeného, vyvolil, jak se vypravuje, několik bratří k ochraně jeho a sám staral se o ně láskou otcovskou. Křižovníci ti vyznamenávali se nevšední zbožností a milosrdnými

¹⁾ Ekert: Posvátná místa král. hl. města Prahy I. 431.

²⁾ Gener. komisafem řádu za času kardinála Harracha byl zasl. Vlach Lappius, po něm byl provinc. Michael Mansella a Drepano. Vlachové nabyvše v konventě převahy, dovolovali si rozličné přechvaty, takže ostatní členové si do nich u císaře Ferdinanda III. stýskali (Archiv rod. H. fasc. 16. fol. 104.), načež král. komora 2000 zl. více na kollej neplatila.

skutky. Vypravuje se, že již ve sv. zemi zakusili mnoho pronásledování, ba mnozí z nich podstoupili smrt mučnickou pro jméno Kristovo. Proto také nazývají se tu i tam: Bratři křížovníci de poenitentia b. Martyrum. V Praze neřikalo se jim Cyriaci, nýbrž křížovníci s červeným srdcem. Jménem tím označoval je lid, aby tím spíše rozeznal je od křížovníků s červenou hvězdou u Pražského mostu. Když stavěla se nedávno budova finančního ministerstva v Římě, odkryty byly v základech zbytky bývalého kláštera sv. Cyriaka v starobyklých lázních Dioklecianových. Kardinálský titul sv. Cyriaka jest však jedním z nejmladších. Počátek řádu toho nelze klásti hlouběji XI. století. Papež Alexander III. předepsal řádu tomu špitálskému r. 1179. řeholi sv. Augustina a Innocenc III. maje na zřeteli neúmornou lásku jejich ke sv. Kříži, dovolil, aby označili šat svůj červeným křížem. Z prvu nosili roucho zarudlé, Innocenc III. přidal jim popelavý plášť a později dostali právo nositi bílý šat s bílým škapuliřem a červenou kuklí, kterouž papež Pavel V. proměnil v bílou s pláštěm téže barvy. V 17. stol. dostalo se jim práva nositi pod křížem červené srdce. R. 1256 uvedl je do Prahy král Český Přemysl Otakar II. a přikázal jim kostel sv. Kříže na Starém městě Pražském v tu stranu, která na Františku slove. Původem Jana Rokycany vypuzeni byli z Prahy od krále Jiřího dne 4. května 1470 a kláštera jejich polozbořeného ujalí se jinověrci. S vůlí císaře Ferdinanda II. vrátili se r. 1628. do města, avšak z venkovských klášterů, které dříve měli v *Orlíku a Nových Benátkách*, získali toliko posledně řečený r. 1629. Převorství *Pardubického*, far v Sačanech (u Ledče — ves tato zašla), v Žiželicích, v Jablonci (u Mnichova Hradiště), v Držkově, v Solnici a Miličově, které někdy drželi, se jim nedostalo zpět. Cyriaci vrátili se z Krakova, kde po dlouhou dobu jako ve vyhnanství řeholníci ti žili, do Prahy zpět počtem šest. Probošt jejich sloul Ireneus Kucevius. Všichni byli Poláci. Dne 11. ledna 1628 uvedl je generální vikář Maximilián ze Šlejniců do jejich chrámu, který hned obnovovati počali. Představení řádu nazývali se nyní *probošty* a členové „*řeholními kanovníky*“. Při vpádu Sasíků i Švédů uprchli Cyriakové do Polska. Když probošt Ireneus

Kucevius byl zvolen r. 1631. za generála řádu do Krakova se odebral, nastoupil na jeho místo Jan Trembský (1631—1639), po něm Čech Jan Jiří Žďárský (1639—1664.) a po něm Polák Jan Kryplovíč (1664—1669).

8. Karmelitě nereformovaní (mírní Karmelitě).

292. Císař Karel IV. uvedl řeholníky Karmelitány r. 1347. do kláštera blahoslavené Panny Marie Sněžné. Při tomto klášteře měli Karmelitáné generální studium a byli počtem četní, nebo dle kronikářů bývalo v klášteře přes 60 mistrů bohosloví a přes 200 ostatních bratří. Z obydlí svého vypuzeni byli r. 1419. vojskem Husitským. Klášter jejich byl ztroskotán a kostel na polo zbořen, kdo z mnichů se opozdil byl zavražděn. Kostel stal se nyní svědkem smutných událostí. Mluvívali v něm *Jan Želivský a Václav Koranda*, štvouce lid proti sobě. Tělo Jana Želivského bylo ve svatyni od Karla IV. zbudované pochováno. Nástupcem Želivského byl *Jakub Vlk*. Když se husitské války vybouřily, navrátilo se několik Karmelitánů ku svému zuboženému kostelu i klášteru u Matky Boží Sněžné. Roku 1483. bylo jim zase uprchnouti, když se chátka na ně obořila, takže klášter i kostel zůstal po 13 let pustým. R. 1521. byl klášter i kostel znova porouchán a po té ležel v rozvalinách.

293. Roku 1603. přistěhovali se k Panně Marii Sněžné otcové Františkáni. Když cestoval do Říma mnich řádu Karmelitického Zikmund Kdovský rodem z Polska, ubíraje se k vrchnímu představenému řádu, zdržen byl, jak jsme již dříve podotkli, arcibiskupem Arnoštem v Praze a uvázal se po přání jeho ve správu pěti farností, maje hlavní sídlo své při kostele sv. Havla. Úřad farářský zastával v Praze v letech 1623—1628. Znamenaje pak, kterak mnohé řády České vracejí se do osiřelých klášterův, zasazoval se vši silou o to, aby klášter Panny Marie Sněžné, bývalý majetek řeholníkův Karmelitických, vrácen byl původním držitelům. Přání jeho nemohlo se ovšem státi skutkem, neboť bydlili v klášteře u Panny Marie Sněžné již po 20 let synové sv. Františka. Než císař Ferdinand daroval k neustálým prosbám jeho a na přímluvu kardinála Harracha

farní kostel sv. Havla se vším jeho příslušenstvím a vesnicí Krč řečenou řádu Karmelitskému. Při chrámu zřídili si Karmelitáni, zakoupivše po opětovném vyjednávání od obce Staroměstské dva domky, svůj klášter. Listina darovací datuje ze dne 27 dubna 1627. Ještě než vydána byla, ujali se Karmelitáné, majice dobrou o ní vědomost, kostela sv. Havla.

Dne 25. března 1627 uvedeni byli slavným způsobem do kostela sv. Havla. Uváděl je jménem arcibiskupa Harracha Arsenius z Radbuzy, děkan a oficiál arcibiskupský, u přítomnosti královských místodržících a rady Starého města Pražského. Řeholníkův byla nepatrná hrstka, jmenovitě Zikmund Kdovský, který ustanoven byl generálním komisařem Českých Karmelitů mírné řehole, P Ambrož Barducinus, rodem z Litvy, Šebestián Tazimerský Polák a bratři laikové Eliáš Chojnovský ze Sedmíhrad a Albert Breský rodem z Čech¹⁾. Listina císaře Ferdinanda II. ze dne 27. dubna 1627 ve Vídni vydaná byla podpisem Zdeňka Vojtěcha hraběte z Lobkovic, kancléře českého, potvrzena. Darování kostela sv. Havla Karmelitům stalo se spolu se všemi výsadami a příslušnostmi. Kardinál Harrach, jakožto vrchní pastýř diecése Pražské, potvrdil taktéž řečené darování ve všech jeho odstavcích, klausulích a podmínkách i člancích dne 6. září 1627. Na listu jeho podepsal se Antonín Schilling z Gruenkberku, na ten čas arcibiskupský kancléř. Po Sigmundovi Kdovském byl generálním komisařem řádu karmelitského za kardinála Harracha P. Gabriel ab Annuntiatione. Mimo tyto dva prosluli mezi nimi též Ambrož od sv. Ondřeje, vydav r. 1672. české spisy, pak Leonard Komínek, který též spisováním řehole bratrstva Panny Marie z hory Karmelu k užitku bratrstva, škapulíře a jiných modlitebních knih roku 1654. a 1655. se zanášel. Karmelité obnovili kláštery *Chýšský* (1627) a *Tachovský* (1642), který brzy požárem byv zachvácen, musil býti obnoven, aby v něm služby Boží konati mohli.

9. Augustini Poustevníci

294. Když přišli r. 1285. do Prahy poustevníci sv. Augustina, dostalo se jim snahou krále Václava II., syna Přemysla Otakara a po vůli opata Břevnovského Křišťana přístřeší při *kostele sv. Tomáše*, který vystaven byl Přemyslem Otokarem II.

¹⁾ Beckovského Poselkyně I. 112. II. 400. III. 44. 265. 408—412.

a odevzdán Břevnovským Benediktinům. Noví řeholníci vynikli horlivostí, zbožností a příkladným životem. R. 1420. byl klášter u sv. Tomáše od Husitů zničen. — Karel IV. vystavěl roku 1355. *klášter a kostel sv. Kateřiny* na Novém městě Pražském a uvedl do něho řeholní sestry řádu sv. Augustina. Ale tento zbožný pomník veliké úcty Karla IV. k sv. panně Kateřině, již připisoval slavný král své vítězství v San Felice dobyté, neměl dlouhého trvání. Divoké ženy Tábořské vrhly se dne 25. května 1420 na kostel i na klášter, a do pola oba zbořily. — Po válkách Husitských vrátilo se několik řeholnic do svého útulku, ale žily velmi chudičky, poněvadž statky kláštera byly rozsápány. Za času císaře Maximiliána sklesl klášter tak, že v něm jen jedna řeholnice a sice převoršie Ludmila Leskovcová z Leskovce žila. Císař Maximilián daroval po návrhu arcibiskupa Brusa r. 1565. kostel i klášter sv. Kateřiny poustevníkům sv. Augustina u sv. Tomáše, kterým byl ale klášter břemenem a kteří za tou příčinou se ho vzdali, avšak r. 1614. opět ujali; r. 1622. obnovili kostel a opravili obydlí klášterní. Roku 1623. stal se klášter, jehož převorem byl Cornel Curtius z Bruselu, zase samostatným a r. 1624. děje se zmínka o školách filosofických u sv. Kateřiny, jichž rektorem byl Polák Tomáš Gotský. Po nějaký čas byly opět oba kláštery u sv. Tomáše i u sv. Kateřiny sloučeny. R. 1650. žádaly některé Augustiánky z kláštera Vratislavského na Ferdinandovi III., aby jim klášter sv. Kateřiny daroval. Císař však na radu kardinála Harracha i řeholní kapitoly Augustiánské žádost zamítl, poněvadž jen za tou příčinou do Prahy chtěly, aby zde volně živý býti mohly. Teprve r. 1665. v měsíci únoru rozdělila provinciální kapitola oba kláštery a tak klášter u sv. Panny Kateřiny stal se zase konventem samostatným a svéprávným.

295. Za doby kardinála Harracha zřízeny a obnoveny byly kláštery poustevníků Augustinských. Nový klášter založil vévoda Fridlandský v poddaném městě svém *Lipě* r. 1627. Albrecht z Valdštýna chystal již předtím příbytek pro mnichy Augustinské na Bezděze, že však místo to nesvědčilo pro mnohé překážky řečeným řeholníkům, převedl je do bývalého sídla jejich *Bělé* (Weisswasser) r. 1633., zřídil tam dům pro 12 poustevníkův. Stavění na Bezděze odevzdáno bylo bratřím sv. Benedikta v Emausích. Rovněž byli obnoveny kláštery Augustinské v *Domažlicích*, kde se Augustinům dostalo statků po Vopřehovi z Uračova, v *Ročové*, u sv. *Dobrotivé*, v *Pivoňce* (Stockau) a v *Šopce*.

10. Kanovníci řehole sv. Augustina.

296. Karel IV. slavné paměti založil ku cti Karla Vel. jako svétce v tehdejší době ctěného klášter **Karlovský**, jenž byl i s krásným chrámem r. 1377. vysvěcen. Do kláštera uvedeny jsou *kanovníci řehole sv. Augustina*, kteří od basiliky Lateránské v Římě také *Lateránsští* slují. Před válkami Husitskými měli v Čechách několik od sebe neodvislých kanonií (v Roudnici, v Jaroměři, v Rokycanech, v Sadské, v Třeboni, Landskrouně, Kostomlatech a v Borovanech, pak ve Fulneku, v Prostějově, v Sternberku, v Olomouci na Mor. a v Kladsku ve Slezsku), které řídily opaty neb probošty. Přednost mezi nimi měla kanonie Karlovská pro královské své založení, jež nazývána *arciopatstvim*. Opat náležel mezi zemské preláty a měl titul „J. M. krále Českého ustavičný almužník“. Ku kanonii Karlovské slušelo proboštství v Ingelheimě. Klášter Karlovský byl od Husitů r. 1420. popleněn a zapálen; řeholníci zapuzeni. Po válkách Husitských stav kláštera se zlepšil jmenovitě přičiněním opata Matouše, jenž byl důvěrným rádcem Vladislava II. Po tom však špatným hospodařením některých opatův a odtržením kanonie Ingelheimské tak schudl, že pro nedostatek řeholníků dva opati Karlovští dosazení byli z Ingelheimu, čímž bývalý poměr obou klášterů se zvrátil. Při vpádu Pasovském byli *opat Čep*, převor Hofmann a řeholník Ondřej Kobr ukrutně dne 15. února 1611. od pražské luzy trýznění a umučeni; kanonie byla vydrancována, kostel porouchán, knihovna i archiv zkažen. Zpustošeného chrámu ujal se Zderazský probošt *Řehoř Link*, jehož přičiněním škody učiněné v chrámě opraveny a kostel usmiřen. Za to byl po brzké smrti opata *Augustina Müllera* papežskou dispensi ustanoven opatem Karlovským. Pečoval o to, aby bývalý lesk kanonii Karlovské zase vrácen byl. Role, za Svinskou branou ležící po obojí straně k Nuslím, které prodáno bylo od stavů Michalovi Šulcovi, koupil zpět. Po smrti jeho r. 1627. stal se pro nedostatek domácích řeholníků nejprve admistr. opatství a od r. 1629. opatem kanovník Olomoucký *Vavřinec Vircovský z Palmberku*. On obnovil, domáhaje se horlivě statků kanonií odcizených, spustošené kláštery v *Třeboni* a v *Borovanech* ¹⁾. Zmocnil se též vinice po Benjaminovi Fruweinovi.

¹⁾ Císař Ferdinand II. píše opatu Karlovskému stranu prodávání zboží klášterního r. 1629. V rod. archivu H. fasc. 8. fol. 53.

Po smrti jeho r. 1637. byl na Karlově opatem Václav Hybelius ¹⁾ až do r. 1640., v tomto roce učiněn od Ferdinanda III. admin. opatstvi býv. sudí Novoměstský Jan Zlatoušťý Šrepl ze Šreplsberku, jenž teprv po úmrtí své manželky do stavu kněžského vstoupil. Ačkoliv císaři Ferdinandovi slíbil, že sám chce vstoupiti do řehole August a novice přijímatí, nedostával slibu tomu, bydle po celých 11 let (1640—1651) sám v klášteře, který ostatně v letech 1631, 1639 a 1648 mnohé pohromy utrpěl. Za tou příčinou navrátil císař Ferdinand III. r. 1651. kl. Augustiánům. Zvolil sám za opata emausského řeholníka *Isidora de Croce*, který jsa původu španělského z vojína stal se řeholním bratrem u Karmelitánů při kostele sv. Havla, načež do Emaus vstoupil. Císař vymohl mu vlivem svým papež. dispens, aby nyní ze řádu sv. Benedikta k Augustiánům přestoupiti mohl. Na počátku vedlo se mu zle, nebo nemohl v pustém klášteře ani bydleti, podařilo se mu však získati některé španělské šlechtice, jejichžto příspěvky jakož i příspěvky ze solní pokladny vystavěl novou budovu klášterní a i prelaturu, kostel pak r. 1660 obnovil. Za něho vzrostl počet řeholníků Karlovských až na 19. Isidor della Croce koupí nabyt některé statky pro klášter a zemřel, získav si o obnovení kláštera Karlovského veliké zásluhy, r. 1681. jako 81 letý stařec. Tělo jeho bylo ve chrámu Karlovském pochováno.

11. Řád Cistercienský.

O klášteřích *Cistercienských* podotýkáme:

297. **Klášter Sedlický** byl roku 1618. od vojska všecek oloupen. Statky jeho byly od protestantských direktorů po vyhnání opata Bartoloměje za 30000 kop míšenských měšťanům Kutnohorským prodány. Po bitvě Bělohorské byly Sedl. bened. od Ferdinanda II. některé statky vráceny. Od těch dob klášter

---

¹⁾ V archivu rod. H. fasc. 2. fol. 376. Odporučení Jana Chrysost. Schroepelia za opata Karlovského, který chce k tomu řádu přistoupiti (1637); proti tomu žádá za místo to také administrátor téhož kláštera Vencesl. Aug. Hybelius (7. listopadu 1637).

Sedlecký na novo se zmáhal a nabýval koupí nových statků, jmenovitě koupili opat *Hilger Burghoff* Souňov a Hraběšín, opat *Gams* Třebonín a opat *Snopek* Novou Lhotu. Za tohoto opata přikročeno k nové stavbě kostela Nanebevzetí Marie Panny, který byl r. 1707. šťastně dokonán a za opata Bonifacia Lahny 1714 posvěcen. Klášteru vedlo se dobře, neb mohl zakoupiti i dům v Praze na Příkopech a zaraziti kollej Bernardskou. Klášterníci cisterciensští v Sedlci vyznamenávali se velikou úctou k nejsvětější Svátosti oltární.

Na rozkaz císařský musila obec Kutnohorská navrátiti poplužní dvůr při klášteře ležící s příslušenstvím, pak vesnice *Malin*, *Habrkovice* a *Horušice* se vším příslušenstvím a platy od sousedů na Horách Kutných a na Kaňku vycházejícími, jak to Kutnohorští od stavů odbojných koupili a začez klášteru 300 kop ročně odváděti chtěli. Statek *Třídvorý* po Janu Třídvorském z Třídvorův a z Votína, který odsouzen byl třetího dílu svého jmění, byl od komory české ponechán v odhadní sumě 6000 kop miš. Janovi Greifenfelsovi z Pilsenburku, opatu a celému konventu klášterů matky Boží Sedlce a Skalice proti tomu, že díl fisku náležející odveden a Třídvorský ve svých dvou dílech uspokojen bude.

298. Klášter Plasský, od kterého založeny byly klášter *Mnichovo-Hradišský*, *Velehradský* na Moravě, *Svato-Křížský* v Rakousích, *Královský trůn na Moravě*, *Zlatá Koruna* v Čechách, jež byla dříve filiálkou kláštera Svátého kříže, avšak později ku Plasům přivtělena a proboštství *sv. Mari Magdaleny v České Lípě*, vyslal kolonie také do Nepomuka a Waldsas. Cisterciensští Plasští mnoho utrpěli v husitských válkách, ve kterých mnoho jich povražděno, kostel i klášter zapálen a statky jim odňaty byly. Pan Jaroslav Bořita z Martinic přibyl na svém útěku v roce 1618., kdy z okna Pražského hradu vyhozen byl, do schudlého kláš. Plasského. Opat Jiří *Vaimucius* jej s velikou poctivostí přijal a tři dni pohostil. Martinic byl tohoto dobrodiní pamětliv a přimluvil se u císaře, aby statek *Kaceřov* cisterciákům Plasským navrácen byl. Statky *Kaceřov* a *Královice Cinadravy* zastaveny byly ze statků kláštera Plasského od Ferdinanda I. Florianu Gryspekovi. Poněvadž jeho potomci Gryspekové Václav a Albrecht Ferdinand zemřeli v tr-

valé zpouře, byly statky ty k žádosti opata a konventu kláštera Plasského dle nařízení Karla knížete z Lichtenšteina dne 26. listopadu 1622 jménem císaře klášteru darovány a pustá manská ves *Hrádkov* při těch statcích r. 1624. z manství propuštěna. Vilém Vršovec z Vřesovic postoupil od statku Bělé, který po Divišovi Markvartovi rytíři z Hrádku dvou třetin jmění odsouzeném, od české komory koupil, vesnice *Rybnici*, *Kaznějoves*, *Hradiště dolní a Žichlivi*. — *Kalec*. ves s dvorem poplužním a příslušenstvím, byla po Adamovi Ferd. Údrckém z Údrče, jenž pro účastenství ve vzpouře byl odsouzen polovice jmění, darována r. 1623. od císaře Ferdinanda klášteru Plasskému. Avšak ještě r. 1640. žádal opat téhož kláštera, kněz *Jakub Vrchota* (*Perger z Rosenwerthu*) zůstaven býti při téměř statku i jiných vesnicích majestátem od Ferd. II. darovaných ¹⁾. — Z opatů následujících proslavili se *Ben. Engelken*, *Ondřej Trojer*, býv. profes. theol. a filosofie při arcibiskupském sem. a *Eugenius Tytl*. Kostel Nanebevzetí P. M. byl stavěn r. 1661—1668; opatství od Ondřeje Trojera roku 1699. založené dokončil nástupce Trojerův *Eugen Tytl*, který též prostranný konvent od r. 1711—1736. staviteli *Dinzenhofrem* a *Santinim* zbudovati kázal.

299. Cistercienský kl. **Osecký** byl dne 12. července 1421 od Pražanů přepaden a kdo z mnichů nespasil se útekem, skonal smrtí násilnou, klášter byl vypálen a do čista vyloupen. Ze staré nádherné stavby chrámové a klášterní zůstaly jen zříceniny. Opat *František* vrátil se sice r. 1430. naspět, ale stol. XV. a XVI. nepřálo opětnému vzniku kláštera toho. Roku 1540. byl darován Osek i s vesnicemi k užívání arcibiskupům Pražským, kteří jej 34 let drželi, až arcibiskup *Arnošt Harrach* ²⁾ i u císařského i u papežského dvoru o to se postaral,

¹⁾ *Tomáše Bílka*: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618. II. 725.

²⁾ Již arcib. *Lohelius* k tomu v pěkném listu papeži *Pavlovi V.* r. 1614. zasláném poukázal, že arcibiskupové neprávem v držení kláštera jsou. Aby vrácen byl původnímu účelu svému, na to po bitvě Bělohorské též naléhal *Jiří Úrat*, opat *Zbraslavský* a visitator. Psaní císařské, kterým se klášter *Osecký* naspět řádu odevzdává, jest datováno ze dne 14. září 1624. Za klášter *Osecký* dány arcib. jiné statky. Jistou částku složil též klášter *Zbraslavský*. Arcib. *Arnošt* odebral se r. 1626. sám ze Světce do Oseka a tam deputovaným řádu klášter se zbožím odevzda, při čemž staré dřevěné stavení opodál ležící na

aby statky řádu cisterc zase navraceny byly, načež r. 1626. synové sv. Bernarda do osiřelého kláštera se vrátili, spustlá stavení opravili a o zvelebení jich pečovali. Klášter Osecký spravovali visitatoři řádu až do r. 1650. V tomto roce byl Vavřinec Scipio, mnich Osecký, zvolen za samostatného opata, který byl představeným řádu celých 41 let. Zemřel 17. července 1691. — Za času kard. Harracha spravovali probošství u sv. Maří Magdaleny v České Lípě, které náleželo Plasskému klášteru, s dovolením opatů Plasských Augustinů Česko-Lipští.

Klášteru *Oseckému* navracena od Anny Sabiny, manželky rytíře Kaplíře ze Sulevic, ves *O'ernice*, od Prokopa Dvořeckého z Olbramovic vesnice *Černochoy a Ježovice*; *Trupčice* a některé vesnice Bohuslavu z Michalovic a jeho manželce náležející; od Roziny Tyzlové *Svinčice*; od Václ. Vchynského ze Vchynic *Krupec, Liskovice a Chotovin*; město kláštera Hrobu koupilo od stavů platy města Hrobu a desátky Hor Stříbrných, též vesnice *Katzendorf, Wernsdorf, Krinsdorf, Deutschendorf a Hagenholz*, které se všechny původnímu vlastníkovi, klášteru Oseckému, vrátiti musily.

300. Cistercienský kl. **Vyšňobrodský** neutrpěl v Husitských válkách značných škod, poněvadž jej mocný rod Rožmberský hájil a ani hnutí protestantské v Čechách mu neublížilo. Stavby jeho a původní branné ohrazení větším dílem se zachovalo. Opatu Bernardu Hartingrovi vráceno od Leopolda I. právo zemského prelátství, že mohl zasedati ve sněmu.

Klášteru Vyšňobrodskému byly dále postoupeny statky po Vincencovi Holčšporerovi z Hochsteina a sice *Svébohy* a dvůr poplužní *Olbramy* (Wolfersdorf) od komory české za odhradní summu 5000 kop míš. Jménem kláštera koupil je opat Gangolf. Když však vdova Žofie po zesnulém dokázala, že se muž její nikterak ve zpouře nesúčastnil, byly jí statečky r. 1632. vráceny a klášteru náhradou za summu trhovou povoleno 8000 kop míš. Statek *Habti* s dvorcem poplužním po Melicharovi

památku tohoto odevzdání zapáleno bylo. Kardinál Harrach při tom pravil: „Dass sothane Abtretung förderist dem heiligen Bernardo zu Lieb und Ehren beschehete, den Selber hiedurch bei Gott zu Seinem sonderbaren Fürsprecher und Patron zu machen verhoffe.“

Kalchreitrovi z Kalichreitru byl postoupen klášteru spolu se statkem Svěbohy za 15000 kop míš.; později konvent od těchto statků upustil.

- 301. Cisterc. kl. **Zlatá Koruna** (Corona aurea, spinea, sancta), jež Přemysl Otakar II. roku 1263. podle slibu svého založil a bohatě nadal následkem vítězství u Kressenbrunna, měl jméno své od trnu koruny Kr. P., který král Otakar kostelu tohoto kláštera věnoval, obdržev jej darem od Ludvika sv., krále franc. R. 1420. byl od Táborů rozbořen a mniši povražděni. Statky jeho zabral po husitských válkách Petr starší z Rožmberka se svolením krále Vladislava, čehož však na smrtelné posteli r. 1521. litoval a dědice své svatosvatě zapřisahal, by je klášteru vrátili. Neučinili toho. Proto též klášter Zlato-Korunský, nad nímž jus paternitatis Plasskému klášteru přináleželo, ačkoli první mniši ze Svatého Kříže přišli, se nemohl vzpamatovati, a nepovstal v býv. blahobyt. Opatu *Matyáši Ungarovi* navrácen od Leopolda I. název zemského preláta s právem zasedati ve sněmu. —

302. Cisterc. klášter **ve Skalici** u Kouřimi, jež osazen byl z kláštera Sedleckého, byl 18. dubna 1421 od Táborů zrušen a stál opuštěn. Král Jiří dal jej v zástavu s celým zbožím Janovi z Vojslavic, pak se dostal Vilémovi z Landšteina, který jej r. 1481. opatství Sedleckému postoupil; následovalo 8 opatů, ale poněvadž příjmy kláštera byly nedostatečné, připojil opat Sedlecký Ondřej tento klášter ke svému a malý tamní stateček dal administrovati. Pod opatem Sedleckým Jindřichem vystavena r. 1690. kaple Zvěstování Marie Panny i obydlí pro klášterníky Sedlecké, aby se ve Skalici řádné služby Boží konati mohly. —

303. Klášter **Zbraslavský** byl zal. králem Václavem II. a dne 20. dubna 1291 převedeno 12 mnichů pod opatem Konradem na Zbraslav z kláštera Sedlického. Bohatství a lesk jeho dosáhly veliké výše zvláště od té doby, kdy byl zvolen za pohřební místo královské rodiny. Třetí opat Zbraslavský P. Žitavský proslavil se spisem *Chronicon Aulae regiae*. Dne 10. srpna 1420 vydrancován a spálen byl od fanatické luzy vedené Korandou. Po husitských válkách vrátili se mniši, ale žili nuzně. Po bělohorské bitvě byl tehdejší opat Jan Grei-

fenfeld z Pilsenburku toho pečliv, aby některé statky klášteru vráceny a jiné koupěny byly. Greifenfeld učiněn údem stavů zemských. Jan Greifenfeld z Pilsenburku byl též jako jeho předchůdce Ondřej Widmann a Antonín Flamming visitátorem a generálním vikářem řádu cister. v Čechách, která hodnota po delší dobu při opatech kláštera Zbraslavského zůstala.

Ku klášteru Zbraslavskému připojen byl dle smlouvy mezi kardinálem Harrachem a klášterem dne 7. května 1637 uzavřené klášter Osecký¹⁾.

Během 30leté války klášter mnoho utrpěl, nebo r. 1631. řádili v něm Sasové, co jimi nezkaženo, zničili sedláci klášteru poddani; r. 1634. drancovala klášter vojska císařská; největší pohroma však jej zastihla, když Baner r. 1639. Zbraslav na několika místech zapáliti kázal, tak že celé městečko zničeno. Od posledního vydrancování r. 1648. nadešly klášteru doby klidnější, ve kterýchž opatové *Jan Haelmann* a *Wolfgang Lochner* klášter novými stavbami, dosud zachovalými, ozdobovali.

Klášteru Zbraslavskému vráceno od Kunhuty Kunešové z Lukovec městečko *Řevnice* s dvěma kostely a vším příslušenstvím. Jan Starší Ledčanský z Popic vrátil klášteru ves *Malý Kuchařik*; Anna Pfefferkornová z Ottopachu vesnice *Malý a Velký Chuchel*. Císařskou resolucí ze dne 25. srpna 1622 darován klášteru statek *Komořany* a 98.368 zl náhradou za jeho požadavky, na statech Auspických na Moravě. Statek Komořany, k němuž náležely tvrz a dvůr poplužní Komořany, byl odňat Jáchymovi Štastnému Šturovi z Hiršfeldu a od komory české postoupen l. 1622 klášteru Zbraslavskému za plat nájemný téměř klášteru zadrženy z luk Zbraslavských, jichž král. dvůr pro konírny své užíval. Král. listem ze dne 12. ledna 1638 byl klášteru Zbraslavskému za upuštění od onoho platu za 15 let úplně ponechán, tak že plat z luk zase od r. 1653. téměř klášteru vydáván býti měl²⁾.

304. Ostatní kláštery cist. nepovstaly více. Ze ženských udržel se v Čechách jen **Pohledský** na Sázavě³⁾.

¹⁾ Archiv rod. H. listina ze dne 7. května 1637 fasc. 13. fol. 580 a fasc. 1. fol. 462.

²⁾ Tomáše Bílka: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618. II. 639.

³⁾ Tento klášter, také Frauenthalský zvaný, založen byl r. 1263. od dvou sester Jitky a Ludmily z panské rodiny Berkovské. Tyto sestry zakoupily dvůr Polet v údolí na Sázavě nedaleko Německého Brodu. Později zakoupen

Klášteřu cisterciánek v Pohledě (Frauenthal, Vallis St. Mariae) postoupeny byly darem roku 1627. statky *Rauštejn* a *Termesify* s dvěma poplužními dvory po Albrechtovi a Oldřichovi Giglingarech Kneislech z Kneiselšteina. Cisterciánky měly z tohoto zboží vystaviti si kostel a znova zříditi klášter, jakož i vdově po Albrechtovi Giglingarovi jménem Majdaléné 3000 zl. vyplatiti.

305. Z generálních vikářů a visit. řádu cisterc. v Čechách a v zemích koruny české, uvádíme: *Hilgera Burghoffa*, opat v Sedlci a ve Žďáru na Mor., *Jana Greifenfelda z Pilsenburku*, opata Zbraslavského, *Ondřeje Trojera*, opata Plasského a *Benedikta Littwericha*, opata Oseckého. K provincii náležely násl. kláštery: *Sedlecký*, *Plasský*, *Osecký*, *Zbraslavský*, *Vyšno-Brodský* a *Zlatá Koruna* v Čechách, *Velchvadský* a *Žďárský* na Moravě, *Novo-Celský* v Dolní Lužici. Ze ženských klášterů Pohledský v Čechách na *Sázavě*, *Tišnovský*, *Staro-Brněnský* na Moravě a kláštery v Horní Lužici: *Mariastern* a *Marienthal*, které až do dnešního dne s klášterem Oseckým spojeny jsou¹⁾.

12. Řád premonstrátský.

306. *Premonstráté* přistěhovali se roku 1629. do kláštera Milevského²⁾ a r. 1637. znovu obsadili *Želiv*. Jak známo, byl

---

od pava Jaroše dvůr Priov. Dne 13. června 1265 položil arciděkan Koufimský jako komisař bisk. základní kámen ke klášteru. Otokar II. odevzdal klášter do ochrany královny Kunhuty. Papež Řehoř X. potvrdil jej r. 1271. a poskytl mu ochrany sv. Stolice. Dcery zakladatelky Ludmily, Alžběta a Vělena, dvořanky královny Kunhuty, vstoupily do řečeného kláštera a odevzdaly mu své značné jmění. Žižka klášter zapálil a jeptišky dal povraždití, přece však klášter se zachoval. Roku 1700. byla představenou Konstantia Marguardova. Nejvíce se proslavila abatyšé tohoto kláštera jménem Jitka Eybenstolová za času Rudolfa II., která byvši jmenována abatyší u sv. Jiří kleslou kázeň klášterní tam napravila, ačkoli to bylo proti církevnímu právu, aby feholnice jiného řádu stala se představenou Benediktinek u sv. Jiří.

¹⁾ Cistercium bis — tertium sen historia elogialis, in qua sacerrimi ordinis Cisterciensis anno D. 1108 a sui origine series, seu bis — ter saecularis primordia, incrementa, preclara gesta. merita in ecclesiam etc. recensentur. Authore August. Sartorio, s. ord. cist. monasterii B. V. M. de Osseco professo, philos. et theol. professore. Vetero-Pragae anno 1700.

²⁾ Jiří z Milevska založil v místě tom r. 1284. opatství Premonstrátské.

arcibiskup Lohelius roku 1618. od direktorů protest. vypovězen. S ním vedle opata Broumovského a Jesuitů vypovězen též nástupce jeho v opatství Strahovském *Kašpar II. z Kvestenberka* (1612—1640) rodem z Kolína n. Rýnem, muž učený a zbožný, řečník a obhájce víry katolické, který byl od r. 1614. kancléřem arcib. a visitátorem premonstrátů v Čechách. Ponechav jen málo bratří na Strahově odebral se ke dvoru císařskému do Vídně a odtud do Kolína nad Rýnem. Na Strahově našli někteří kanovníci sv. Vítšti útulek. Po bitvě Bělohorské opat se vrátil a jeho přičiněním se stalo, že získány kláštery Milevský a Želivský pro Strahov. Kvestenberg byl kardinálovi Harrachovi dobrým přítelem. Proslavil se jako generální vikář arcibiskupský a komisař královský při provádění reformace v Boleslavsku, Kralohradecku a Kladsku. Strahov obnovil, založil špitál sv. Alžběty, v Jihlavě katolickou bohoslužbu zavedl a tělo svatého Norberta z Magdeburku (Děvina) do Čech převezl. Obdržev r. 1628. faru u sv. Mikuláše na Starém Městě, ustanovil při ní též jednoho kněze svého řádu, a založil i seminář pro kleriky, na kterém 2 učení premonstráté přednášeli. Byl zakladatelem kolleje Norbertinské. R. 1630. čítal Strahov 55. členů, z nichž 37 členů dlelo v Praze, 18 na venkově. Dvakrátě musil Kvestenberg před nepřitelem utíkat r. 1631. před Sasiky a r. 1639. před Švédy, kteří na Strahově zle hospodařili. Jeho nástupcové za kardinála Harracha jsou: *Křišpin Fuck* (1640—1653), řečený z Hradiště, pro zásluhy jež si získal tím, že dal vylámati skály v Svatojanských proudech u Hradištka. Byl jmenován suffraganem arcibiskupovým, jemuž v bojích o seminář a o universitu věrně po boku stál. Mezi opatem Strahovským Křišpinem

Na den sv. Jiří r. 1420. byl klášter Milevský pobořen vojskem Husitským. Po skončené válce opravili jej Premonstráté a uchýlili se opět do něho. Roku 1545. za opata Ondřeje přinuceni byli feholníci původem pana ze Švamberka přibytěk svůj opustiti. R. 1581. koupil jej Přeč z Hodějova. Potomek jeho Bernard z Hodějova pokutován byv pro účastenství ve vzpouře proti císaři ztrátou zboží svého, přišel i o klášter Milevský, který darován byl opatovi Strahovskému Kašparovi z Kvestenberka, aby zřídil tam dům pro bratří řádu svého. Strahovští kanovníci přivítělili bývalé opatství ke klášteru svému a usadili se v něm 9. pros. 1629. (Restituce klášterů v Milevsku a v Želivě řádu premonstrátákému v archivu rod. H. list. z r. 1628. fasc. 10. fol. 357.)

Fuckem (1640—1653) a Benediktem, opatem kláštera Luckého na Moravě, který zvolen byl za vikáře řádu Premonstrátského, vznikly roku 1642. tuhé spory. Opat Kryšpín stěžoval si totiž v Římě při posvátné Kongregaci de prop. fide, že Benedikt zneužívá k přehmatům hodnosti své jakožto zástupce nejvyššího představeného řádu. Kongregace ustanovila za *rozhodčího* v záležitosti té kardinála Harracha. Sotva dověděl se o tom opat Benedikt, obeslal ke schůzi preláty řehole sv. Norberta do kláštera Drkolenského v Horních Rakousích. Ke shromáždění tomu dostavil se mimo Benedikta opat Jerušský a tři proboštové: Martin Drkolenský, Norbert z hory Pirnu a Vavřinec z Nové Říše, kteří sestavili a dne 27. září 1642 sepsati dali spis stížný proti opatovi Strahovskému, viníce jej z mnohých přestupkův. Především žádali si věděti, kterak se stal před 20 lety opatem kláštera Milevského a kterak zároveň po osm let mohl býti proboštem Doksanským. Vytýkali mu hrdoť, že dává se jmenovati „z Hradiště“, kdežto panství toho jména náleží vlastně klášteru Milevskému. Pochybovali o tom, zdali právem vyvolen byl za opata Strahovského, obviňovali jej z věrolomnosti, ctižádosti, že přikládá si titul visitátora, z podvodu, jakoby připravil klášter Doksanský o jmění, přivtěliv je ke Strahovu¹⁾, z nepřátelství oproti ostatním klášterům Premonstrátským v Čechách i v Rakousích, jakož i z mnohých jiných nesprávností, které zejména v 36 člancích žaloby jsou uvedeny. To pak obzvláště hnětlo opata Benedikta a soudruhy jeho, že Kryšpín utíkal se v záležitostech klášterních k císaři, pomijeje vikáře a ostatní preláty Premonstrátské. Stížnost jejich, dobře-li ji uvážíme, jeví se v mnohých kusech jalová a jest spíše projevem osobního nepřátelství nežli obrazem pravdy. Prve nežli odeslali ji opatu Strahovskému, žádajice za zevrubnou odpověď, došel ke shromáždění jejich v Drkolnech list arcibiskupa Pražského a v něm zval kardinál Harrach vikáře Benedikta,

¹⁾ Opat Kryšpín byv zároveň proboštem Doksanským uložil při klášteře Hradištském na Mor. 10.000 zl. na úrok pro klášter Doksanský, avšak později přenesl peníze ty ke klášteru Strahovskému — tak tvrdili protivníci, což však bylo lichým tvrzením — a tak připravil prý klášter Doksanský o peníze, kde je byl získal.

aby dostavil se dne 30. září ke schůzi ve Vídni. I bylo mu dáno za odpověď, že radno jest odložiti komisi, ježto listy návodné od kongregace Římské posud nepřišly a mimo to, že třeba vyčkati odpověď opata Kryšpina na žalobu proti němu vznešenou.

Řečený opat Strahovský přijel do Vídne dne 7. října, hodlaje setkati se s vikářem Benediktem, avšak opat Lucký opatrně se mu vyhnul. Za to obdržel od kardinála Harracha písemnou stížnost sepsanou v Drkolnech dne 27. září. Odpovídaje k ní listem ze dne 15. října, prosil opat Kryšpin arcibiskupa, aby ustanovil den stání a pro tu dobu, pokud spor není vyřízen, ahy opat Benedikt sňat byl s úřadu vikářského. Ke článkům žaloby odpověděl zvláštním spisem, dokazuje lichost a nepodstatnost jejich jakož i odvolává se k ústnímu řízení. Prelátům shromážděným v klášteře Drkolenském zaslal taktéž list, kterým líčí zármutek svůj, že dočkal se za mnohé zásluhy své o řád Premonstrátský tak veliké nelaskavosti se strany důstojných spolubratří svých. Poukázav k tomu, jak snadno může býti připraven klášter Strahovský o dobrou pověst, když ten, jenž býval členem jeho, stal se nepřitelem opatovým, prosil, aby počkalo se na výsledek vyšetřování, an kardinál Harrach schválně za tou příčinou přijel do Vídne. Řeholníci Strahovští doslechše, co se děje ve Vídni, zaslali dne 25. října list arcibiskupovi, prosíce za ochranu a zastání¹⁾.

Důvěrník kardinála Harracha P. Basilius ze řádu kapucinského, zasazoval se o to mocí výmluvnosti své, aby smířil opata Strahovského s vikářem Benediktem. Spor jejich dotýkal se též *sem. sv. Norberta*, o jehož zvelebení pečoval svědomitě opat Kryšpin, vyhledáváje pro něj peněžité podpory, kde jen mohl. Benedikt, opat Lucký, tvrdil, že seminář sv. Norbertský jest ústavem zbytečným a že opat Kryšpin zkracuje ostatní kláštery Premonstrátské, vynakládaje důchody jejich na alumnát Pražský, obzvláště pak že hyne tím klášter Želivský, kterému nedostává se ani opata ani bratří. P. Basilius dovedil v listu svém sepsaném před květnou nedělí 1642, že seminář sv. Norberta jest velmi důležitým ústavem pro celý úřad Premonstrátský,

¹⁾ Fasc. 9. fol. 475 seq., 410. 472. 530. 524 seq. fasc. 18. f. 132. v rod. archivu H.

že podpory jest mu třeba, že Strahovští vykoupili velikou obětí peněžitou klášter Želivský a proto mohou obraceti na čas důchody jeho na ústav založený opatem Kvestenberkem. I radil ku konci, aby zvolen byl opat pro klášter Želivský, a spolu aby se mu uložilo přispívati ročně k semináři sv. Norberta ¹⁾. Laskavý hlas a dobrá rada P. Basilia byly však oslyšeny.

Roku 1648. Švédové zle na Strahově řádili, oloupivše vzácnou knihovnu a pobravše vše zlato a skvosty kostelní. Opat uprchl do Drkolny (Schlaegel) v Rakousku. Čtrnáct bratří bylo zavřeno v jizbách od Švédův a mořeno hladem, aby vyzradili úkryt pokladu chrámového. Trosky vzácné knihovny až po dnes chovají se ve Štokholmě a v Upsale. Po odchodu Švédů vypukl v Praze mor, a když na Strahově tři řeholníci náhle zemřeli, rozešla se většina bratří.

Po Fucckovi následoval *Norbert Amoenus* z Amelunxenu (1653—1656), posud opat v Želivě, *Bernard Schuster* (1656 až 1658) a Vincenc *Makár Frank* (1658—1669), jenž zvelebil kollej Norbertinskou a jako missionář se osvědčil. Otec Frankův, bývalý luteranský kazatel v Postupímě, vrátil se v Praze do cirkve, kdež i knězem se stal. Opat Makár má i tu zásluhu, že položil základ k nové knihovně na Strahově a zavedl v klášterním chrámu, kde do té doby jen po německu se kázalo, rovnoprávnost. Za něho povstal spor mezi Strahovským a Doksanským klášterem. Doksanské klášternice vznesly na Franka žalobu u generální kapituly r. 1663. v příčině rozličných přehmatův, kterých si oproti nim dovolil, načež poměry upraveny byly mezi oběma kláštery.

Co se tkne statků byly klášteru Strahovskému vráceny: Vinice po Tobiášovi Štefkovi, Jiřim Dyrynkovi a Martinovi Fruweinovi, které opat Strahovský jako pán gruntů pokutovaných pro vzpuru osob sám o své újmě ujal. Křištof starší Kober z Kobersperku, měšťan pražský Malostranský, měl účastenství ve vzpouře a byl proto ku ztrátě hrdla, cti i statkův odsouzen. Část jeho jmění náležela vdově po něm postůstalé, která však navrátiti musila statky duchovní, jež v čas vzpoury s manželem svým od stavů odbojných koupila a z nichž depu-

¹⁾ Fasc. 9. fol. 121, 122. Cfr. fol. 97. 98.

tátu Strahovskému klášteru roč. 60 kop odváděti měla. Byl to zvláště statek kláštera Strahovského, *dvůr poplužní* při témž klášteře ležící se vším příslušenstvím. Zachariáš Světlík Martinský, měšťan Nového Města, zakoupil od stavů českých statek kláštera Strahovského — tři kusy dědin blíž Prahy v *Přední Brusce* ležící, které musil po bitvě Bělohorské klášteru navrátiti ¹⁾. Vesnice *Chýška, Útěchovice, Bratřetice* a *Cetuly* se vším příslušenstvím připadly klášteru Strahovskému, an je Jan Ostrovec ryt. z Kralovic od stavů neprávem koupil a po bitvě Bělohorské postoupiti musil král. komoře, která je zase klášteru Strahovskému odevzdala ²⁾. Johanna Žďárská ze Žďáru musila klášteru vrátiti ves *Chejn u Hořeměřic*.

Statek *Milevsko* — býv. klášter premonstrátů s kostelem a kollaturou, pak s kostelem farním, dvorem poplužním a jiným příslušenstvím, též dvůr poplužní *Jenišovský* při klášteře, městečko *Milevsko* a vsi Staňkov, Lišnice, Okrouhlá, Zbelitov, Přeborov, Skoronín, Něžovice, Břeží, Ninkovice, Zbislav, Dmejštice, Blehov, Vosletín a Tejnec; též díl vsi Přestěnice, Sepekov, Božetice se vším příslušenstvím byl po Bernardu mladším Hodějovském svob. p. z Hodějova, který pro vzpouru odsouzen byl dvou třetin jmění svého, darován cis. listem z dne 23. ledna a 19. června 1623 Kašparu z Kvestenberka, opatu kláštera Strahovského.

Karel Jörger sv. p. z Tolletu odsouzen pro své účastenství ve vzpouře ku ztrátě všeho jmění. Statek jeho *Želiv*, městečko *Senožaty* s některými vesnicemi obdržela roku 1622. Maria Magdal. Trčková z Lípy od komory české postoupením. Vedle císařské resoluce z dne 19. července 1623 statek ten darován byl klášteru Strahovskému za 10.000 zl. rýn, jež opat Kašpar z Kvestenberka k zapravení pohledanosti Marie Trčkové dobrovolně podstoupil.

307. **Premonstráté Teplští** uschovali při českém povstání pod opatem *Ondřejem Ebersbachem* (1599—1629) skvosty kostelní, poněvadž Toužimští Luteráné na klášter nevrážili. Za panování zimního krále byl klášter Tepelský saekularisován, načež sedláci

¹⁾ Tomáše Bílka: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618. I. 584.

²⁾ Tamtéž II. 898.

z okolí se ho zmocnili a ve své hrdosti ze svého středu opata zvolili. R. 1621. zapálili vojínové Mansfeldovi klášterní budovu. Rozprchlí klášterníci brzy se vrátivše, počali klášter ze zřícenin stavěti, aby měli útulek. Při tom však pilně vůkolním obyvatelům katolickou víru hlásali a mnoho jich získali. Nástupce Ebersbachův *Jan VII. Pecher* (1629—1647) nalezl v klášterní pokladně jen 6 dukátův. Pecher spojil se, jak dotčeno, s opatem Kvestenbergem Strahovským při zařízení Norbertina; odporoval však, když Kvestenberg chtěl býti doživotním visitátorem Premonstrátů. R. 1640. musil Pecher hledati spásu na útěku před nepřítelem, byl však přec r. 1643. od Švédů zajat a do Erfurtu odveden, odkud vykoupiti se musil. Dne 31. července 1647 utekl se Pecher, když švédský plukovník Wrangel Cheb oblehal, do Plzně, kde po celých 16 neděl se svými nejmladšími kněžími Františkem Majerem a Norbertem Streerem žil. Když se s nimi k prvotinám navracoval, byl od 5 vojáků přepaden a oloupen. Dne 11. října přibyl šťastně do Teplé, vypustil však uprostřed plačících bratří dne 24. října svého ducha. Toho času byl klášter Teplský v nejmudnějších poměrech; i císařští i Švédští navštěvovali často okolí klášterní. Nedostávalo se chleba a soli; obyvatelé jedli jen staré nasolené maso, jehožto soli i jiná jídla připravovali. Dluhy kláštera obnášely 15.000 kop miš. gr. Klášterní dvory a statky byly zcela zpustošeny. Měšťané Teplští dříve bohatí živili se žebrotou. Nástupce Pechrův byl 31. opat Teplský *Bedřich Füssel*. Kdežto Pecher měl za heslo „Disce pati,“ obral si nový opat — koadjutor zesnulého za heslo „Tribulationem et dolore inveni et nomen Domini invocavi.“ Pro velikou chudobu rozeslal Füssel 9 bratří do Frank, do Želiva a do Moravy. Dne 16. června 1648 přibýlo 16 jezdců ku bráně klášterní, prosíce o něco vína; když jim toto podáno bylo, zajali opata, podpřevora a jednoho měšťana Teplského; a zavlékli je až do Chebu, kde jim bylo zapraviti veliké výkupné. Kardinál Harrach navštívil r. 1651. klášter Teplský veřejně opatovi, kterého reform. komisařem v kraji Plzeňském dříve již jmenoval, chválu vzdal, že dobrou kázeň ve svém klášteře má. Když r. 1652. přibyl císař Ferd. III. do Chotěšova, tu opat Bedřich pro své řečnické nadání nalezl milost v očích jeho. To snad bylo příčinou, že byl zvolen roku 1653. za gener. visitatora řádu premonstr. Dne 14. ledna 1654 zesnul. Bratří klášterní vzdali mu chválu latinským distichem :

Incinerata struit, fundum Fridericus adauget,
 Conservat pacem nomine pacis potens.

Bernardický farář *Ambrož Troetscher*, rozený z Teplé jako oba předchůdcové jeho, stal se po té opatem (1654—1658). Za heslo si zvolil: *In manibus tuis sortes meae*. Byl učený a zbožný, proto hleděl především, aby kázeň klášterní se utvrdila a aby klášter Teplský čím komu povinován byl, zapravil. Měl nesnáz s chotěšovským proboštem Zachariášem Bandhauerem, který stůj co stůj chtěl se od mateřského kláštera Teplského neodvislým prohlásiti. Troetscher zemř. 20. května 1658, jsa 52 l. stár. Klášterní bratři o něm napsali:

Debita dissolvo, reparo quoque moenia claustrī:
 Saeva sed ulterius vivere fata vetant.

Posledním opatem pod kardinálem Harrachem byl v Teplé *Raymund Wilfert* (1658—1671), který si obral za heslo: „*Mansuetudine et charitate*.“ Tento byl dříve farářem v Štítarech a Mělnici pod patronátem hraběte Trautmannsdorfa. Hlavní péči svou věnoval zvelebení služeb Božích. Měl spor s opatem Strahovským Makárem Frankem v příčině stravování studujících v semináři. Dne 19. dubna 1659 o 2. hod. odpo. vyhořel za hodinu Tepl. klášter s kostelem i s oltáři, čímž bratři klášterní zase uvedeni byli na žebráckou hůl. S pomocí několika farářů a zejména opata Drkolenského byl kostel již 9. srpna t. r. střechou a křížem opatřen, ačkoli v něm služby Boží konány býti nemohly. Teprv roku 1663. byl klášter i kostel po zhoubném požáru zcela dostaven a sice nákladem 9699 zl. 58 kr. V průčelí kostela dán nápis: *Anno MCXCIII. In honorem Dei et S. Mariae Annuntiatae B. M. Hroznata e prosapia ducum Bohemiae hanc ecclesiam fundavit, quam MDCLIX die XIX. Aprilis cum monasterio conflagratam restauravit Rmus DDnus Raymundus, abbas hujus loci et visitator MDCLXIII.* Opat Raymund přál si, aby jeho duchovní synové nejen zbožni, ale také učení byli, proto je opětovně vyzýval, aby veškerou píli studia bohoslovecká a filosofická pěstovali. Za tuto svou činnost byl generální kapitolou řádu premonstr. r. 1662. jako visitator na Strahov poslán. — Toho času ohrožovali Turci cis. Leopolda, za kterouž příčinou opat knihovnu Teplskou i náčiní bohoslužebné uschovav, vyslal dosti dobře ozbrojených vojinů do Plzně.

Turci vtrhli až na hranice Moravské; aby Bůh hrozné nepřátele a sužovatele křesťanů pokořil, konány veřejné modlitby, kázání a průvody také v Teplé. Opat Raymund dal zříditi kapli v Einsiedlu a vyzdvihl r. 1664. na hradě Kinšperku, kde dle pověsti blahosl. Hroznata, zakladatel Teplského kláštera hladem a žízni r. 1217. byl od nepřátel umořen, kapli loretánskou. Roku 1665. byl tento výtečný opat zvolen generální kapitolou visitátorem celé circarie premonstr. a vrátiv se z cest visitačních teprv po 4 měsících, zakázal stavěti konvent dále, poněvadž viděl lepší a pohodlnější prem. konventy. Uzavřev s vlaským stavitelem Dominikem r. 1666. smlouvu, kázal rozbourati 6. dubna t. r. sakristii a novou stavěti; téhož roku počato i se stavbou klášterní knihovny. Opat Raymund zemřel dne 24. září. 1670. Bratři klášterní oslavili ho distichem: *In cinerem lapsos reparas Raymunde penates. Tristi sed lapsu mox cinis ipse eris* ¹⁾).

308. O **Želivský klášter** získal si veliké zásluhy Kašpar z Kvestenberga, žádaje na císaři, aby panství Želivské klášteru navrátil, podávaje zaň výkupného 10.000 zl. rýn. Cís. milostivě svoliv pojistil dočasné držitelce panství Želivského *Marii Magdaleny Trčkové*, roz. z Lobkovic k dokonalému výkupu potřebných 18.000 zl. na svých statcích, nebo ona 24.000 kop. míš. císaři Ferd. II. zapůjčila, začež jí skonfiskovaný Karlu Görögovi po bitvě na Bílé Hoře pro vzpuru statek Želivský k užívání postoupen byl. Roku 1622. dne 24. května tedy klášter Želivský puštěn v užívání Premonstrátům Strahovským. Téhož r. uveden na místě opata Kašpara kněz *Jan Václav Althaus*, klášterník Sionský, ve vykoupený statek Želivský, k němuž ten čas příslušelo městečko Senožaty, pak vesnice Želiv, Petrovice, Jiřice, Krasoňov, Záhoří, Bříště staré, Bříště mladé, Vlčí Hory, Vystrkov, Kletečná, Komorovice, Bystrá, Sedlice, Brtná, Bolechov, Pořiči, Tukleky, Vojslavice, Budy, Hojanovice, Kobrovice, Lohenice, Hodušice, Lyskovice, Nečice, Čihovice, Podolí, Liský a Vřesník. Kašpar Kvestenberg, opat Strahovský i Želivský, pečoval o zvelebení zašlého chrámu B. P. Marie na Želivě, dav k zbylému od r. 1462. presbyteriu a kůru vystavěti tři lodě a dvě věže v průčelí. Dostavený chrám posvětil kolem

¹⁾ *Stift Tepl. Von P. Philipp Klimesch, Bibliothekar daselbst. Prag 1859. Hroznata und die Prem. Abley Tepl von Hugo Karlik. Pilsen 1870.*

r. 1630. kard. arcib. Pražský v čest Narození Bl. Panny Marie. Po knězi Althaeovi hospodařil na Želivě kněz *Štěpán Magni*, klášterník Strahovský, ve jménu svého opata. K žádosti opatstva v provincii České oddělen jest ale klášter Želivský i s panstvím od kláštera Strahovského a prohlášen za samostatné opatství. Štěpán Magni, uvoliv se s nástupci v úřadě k uhažování útrat a nákladu, jež byl Strahov u příčině vykoupení a opatření kláštera Želivského učinil, potvrzen jest v opatství Želivském roku 1643. Od té doby sluje každý opat Strahovský otcem. — opatem (Pater-Abbas) kanonie Želivské. Hrstka klášterníků Želivských bydlila v tak řeč. starém konventě pod hradem na okraji dvorce hospodářského. Jelikož dotčený konvent velmi sešel, spořil opat Štěpán i s nástupci, aby mohl nový konvent zřízen býti, což se stalo teprv r. 1688 ¹⁾.

309. Premonstrátky v **Chotěšově** u Plzně založil jako premonstraty v Teplé blah. Hroznata, syn Sezimy a Dobroslav, roz. Černinové z Chudenic ²⁾.

¹⁾ Památky archaeologicalké a místopisné. Díl II.

²⁾ Chtěje tahnouti do sv. země, aby s ostatními křižáky osvobodil sv. město Jerusaleém z rukou sultána Saladina následkem slibu, který učinil za příčinou úmrtí svého jediného milovaného syna a své zbožné manželky, přibyl do Apulie, kde se chtěl se svými oděuci zakotviti a do sv. země se dáti přepraviti. Nemoha však pro mnohé překážky svůj slib splniti, vrátil se do Říma, kde sv. otec Coelestin III. slib jeho zaménil, aby místo pouti do sv. země založil ve své otcině kl., což také učinil, vřítav mezi l. 1198—1197 klášter Teplský. Poněvadž však bylo zvykem, zříditi s klášteřem mužským také klášter ženský téhož řádu, založil na tak zv. dvořišti nedaleko Dobřan roku 1198. na své useulosti Chotěšovicích stavení pro klášternice, při kterém vystavěl kostel sv. Václava. Do nového kláštera povolal sestry klášternice z Doksan, mezi kterými napotom se nalezaly dvě jeho rodné sestry Vojslava a Judita. V tomto klášteře nejvíce šlechtičny v řeholním oděvu sloužily Bohu. Vnitřní řízení připadlo převostům, zevnější probostům, z nichž prvý byl Zdislav z kláštera Teplského. Klášteru odkázal Hroznata Chotěšovice s tou podmínkou, aby jeho sestru Vojslavu, která v Polsku provdána byla, kdyby měla ovdověti a ve stavu vdovském zůstati, až do její smrti vydržoval. Vrátil se po druhé z Říma vstoupil sám v premonstrátský řád. Hroznata, který 1217 jako zajatec na tvrzi Kinšperku zemřel, přečkala sestra Vojslava, která teprv 22. listopadu 1227 s tímto světem se rozloučila a v chrámu Chotěšovském

Dne 18. ledna 1421 byl kl. od Husitů rozkotán. Pod probošty Petrem II., Václavem, Jiřím Plotnerem, Tristramem, Erhardem Müglerem, Klementem, Sigismundem Gürlem, Matyášem, Havlem a Janem Muthem počal se zotavovati. Pod proboštem Adamem Haslerem klesl, nebo při zmahajícím se protestantismu nehlásily se české šlechtičny více k premonstrátkám. Opat Teplský Murregius naleznuv při visitaci 8. července 1579 jen dvě české šlechtičny v klášteře, dosáhl toho od gener opata, že též dcerky měšťanů do kláštera přijímány byly. Za probošta Adama II. Rudriše utekly se klášternice počtem 14 s třemi novickami a 5 kandidátkami do Plzně, které město brzy po té Mansfeld oblehl. Manželka Markvarta z Bělé jako zázrakem toho dosáhla na Mansfeldovi, že klášternicím nebylo ublíženo a že se mohly do vyloupeného kláštera vrátiti¹⁾. Po bitvě na Bílé Hoře byly statky kláštera odcizené vráceny. Převořiše Anna Černická v Nové Říši na Moravě zůstala, any všechny premonstrátky tohoto zbědovaného kláštera morem zachváceny byly, jediná na živu, proto visitator Kvestenberg ji do Chotěšova odeslav, r. 1630. ženský klášter Novo-Říšský v mužský proměnil.

Staříčký probošt Rudriš obávaje se vpádu nepřátelského, vyprosil si za koadjutora faráře Vičinského Pavla Herolta. Brzy mu bylo hledati spásu v útěku do Bavor s celým konventem. Již dospěl s klášternicemi až na hranice Bavorské, když tu za vpádu Saského několika jezdců obrista Kratza jich dohonili, hrozíce jim smrtí 700 zl. na nich žádali, zavazadla jejich zotvírali a všechna bohoslužebná roucha i nádoby jim odňati chtěli. Pojednou však ukázalo se v dáli několik jezdců bavorských. „Hleďte“, volaly klášternice, „Bavoři vás jako vydirače a loupežníky zajmou“. Zjevem tím byli tak polekáni, že všeho zanechali a úprkem odjížděli. Sestry sv. Norberta dostaly se i se zachráněným svým zbožím přes hranice do

---

pochována byla. Klášter během času zmohutněl, těše se zbožným převořím a proboštům znamenitým, z nichž nejznámější jest Sulek za času krále Václava IV.

¹⁾ Řečená pani pozvala Mansfelda ku křtinám svého dítěte za kmotra. Když s ní po obědě Mansfeld tancovati chtěl, ona místo tance vyžádala od něho milost pro klášternice.

Štrubiny, kde několik neděl v domě náležejícím premonstrátskému klášteru Windberskému setrvaly, až se po odstraněném válečném nebezpečí roku 1632. do své domoviny vrátiti mohly. Probošt Rudriš zemřel dne 26. listop. 1633. Nástupcem jeho byl *Pavel Herolt*, který svým dobrým hospodařením nejprve dluhy klášterem učiněné zapravil a po té dne 4. března 1638 nový konvent pro premonstrátky Chotěšovské stavěti započal. Kardinál Harrach maje k němu důvěru, jmenoval ho komisařem a visitátorem veškerého duchovenstva pracujícího ve správě duchovní v kraji Plzeňském (9. září 1638.), proto Herolt 7. listopadu obšírnou zprávu o stavu duchovenstva v tomto kraji kard. Harrachovi zaslal. Konvent dostavěl až ku střeše, vydav na stavbu 5000 zl., načež dne 1. května 1639 v Pánu zesnul. Jeho nástupcem byl *Zachariáš Mořic Bandhauer*, rodem Sas z města Burgu, premonstr. Teplský, kde po dvakráte jmenován byl převorem; po té stal se představeným kláštera Děvinského, jenž restitučním ediktem Ferdinanda II. Teplským byl vrácen, a spolu převorem kostela Jerišského na Labi (1629). Po bitvě u Nördlink bylo mu tyto hodnosti po uzavřeném míru s kurfiršem Saským, jimž se protestantům vrátily církevní statky, v jejichž držení před r. 1627. byli, složiti a do Teplé se vrátiti. Bandhauer administroval nějaký čas faru Pernarckou (Pernharz), když neočekávaně od klášternic Chotěšovských 9. května 1639 proboštem zvolen byl. Sotva však se uvázal v tento úřad, musil před vojskem císařským i švédským hledati útulek, odebrav se 14. května 1639 i s pannami klášterními do zámku Horšovo-Týnského, kde 7 neděl dlely. Navrátilve se záhy — an Banner podruhé ku Plzni se blížil — a to již 23. října pryč odebrati se nuceny byly. Tentokráte nabídl jim pohostinství klášter Windberský v Bavorsku, který je celých šest měsíců zadarmo vyživoval. Švédové nemohouce se zmoci Plzně mstili se na sousedních klášteřích. Když císařští z jara r. 1640 Švédy zahnali, navrátil se probošt Bandhauer i se svými svěřenkami do Chotěšova (1. května 1640), a pak teprv o svátek sv. Maří Magdaleny na Strahově benedikci obdržel. Dne 1. února 1641 hledal přístřeší s klášternicemi v Plzni, když Švédové Domažlice, Horšův Týn a Klatovy sužovali. Za dva měsíce po zahnání Švédů arcivévodou Leopoldem vrátily se

sestry do Chotěšova. Po návratu dostavěl Bandhauer konvent (23. června 1642) a svým dobrým hospodařením vykoupil pro klášter zastavený dvůr Vstich od paní Evy Piringrovy. Nyní se počet klášternic rozmnožil. Bandhauer byl jmenován od arcib. Harracha reformačním komisařem kraje Rakovnického (1650), věnoval se se vši horlivostí novému úřadu, podržev proboštsví Chotěšovské. Císař Ferdinand jsa na něho upozorněn, počtil ho r. 1653. na své cestě ku sněmu Řezenskému návštěvou v Chotěšově, kde s císařovnou a králem českým Ferdinandem IV. obědval. Císař daroval na zvětšení klášterního kůru 500 zl Gener. vikář opat Strahovský Norbert z Amelunxenu učinil Bandhauera samostatným, od Teplského kláštera neodvislým prelátem (r. 1656.) s tou podmínkou, že za preláta Chotěšovského obrán musí býti člen premonstrátského řádu v Teplé. Bandhauer zemřel 24. března 1657. Nástupci jeho *Vojtěch Pelletz* (1657—1666) a *Michael Norbert Kostl* (1666—1698) starali se o zvelebení kostela a rozmnožení zboží klášterního¹⁾.

310. Klášter prem. v **Doxanech** byl r. 1144 od kr. Gertrudy založen. R. 1619. poslali stavové z Prahy úředníky do Doksan, aby tamní premonstrátky vyhnali a statky jejich zabavili. Když probošt Melichar *Romanus* tuto neblahou zvěst jim oznámil, tu všechny nalezající se již v Roudnici hořce plakaly. Po vyjednávání Romana s úředníky bylo posláno něco potravy do Roudnice, by klášternice hladem nezhytnuly. Po bitvě na Bílé Hoře uvázal se Romanus zase ve svůj úřad a způsobil toho, že statky klášteru byly navraceny. Klášternice navrátily se z vyhnanství Roudnického do svého klášterního zátiší. Po úmrtí Romanově r. 1621. byl do Doksan na radu opata Strahovského *Kašpara Kvestenberga* dosazen Strahovský klášterník *Kryšpin Fuck*, který byl dříve po celých 15 let proboštem v Drkolnách. Jako probošt Doksanský slynul obezřelostí a starostlivostí o klášter. R. 1627. choval Doksanský klášter drahý poklad ve svých zděch, totiž tělo svat. Norberta, jež odtud vyzdviženo a 1. května do Prahy převeženo bylo. R. 1628. propůjčil papež Urban VIII.

¹⁾ Das ehemalige Praemonstratenser-Chorfrauen-Stift Cnotieschau in Pilsner Kreise Boehmens. Aus Teper und Chotieschauer Archivs-chri ten von C. Robert Köpl, Chorherrn des Praemonstratenser-stiftes Tepl, und Pfarrer uz Staab. Prag 1840.

proboštovi Fuckovi usum pontificalium. Jako infulovaný prelát zasedal na sněmu zemském do r. 1630., kdy zvolen byl opatem Strahovským. Za vpádu Sasíkův a Švédů bylo klášteru mnoho trpěti. Sasíci oloupili r. 1631. Doksanský klášter i kostel, any klášterní sestry očekávající jistou smrt v kůru se modlily. Probošt Kryšpín hledal spásu v útěku. Převořiše Kateřina Mayerhoffová leknutím zemřela. Vojáci týrali panny řeholní, vyrvali jim z rukou prsteny a všelijak je soužili, až jim to důstojník švédský, dozvědév se o smrti převořiše, zapovéděl. R. 1632. utekly se klášternice před vpádem švédským do Roudnice. Administr. *Václav* zastával prob. úřad 7 let a uvedl klášternice zpět, nebo Švédové ničeho nenalezše Doksany opustili. Pannám však bylo platiti, chtěly-li od Švédů pokoj míti, salvam guardiam. Roku 1634. trpěl Doksanský klášter od císařského vojska a poněvadž opět nepřítel se blížil, utekly klášternice do Prahy do Lobkovického paláce. Podobně dalo se i v následujících letech, kdy klášternice v stálé obavě byly, že musí své útočiště opustiti. Představeným jejich byl P. *Norbert z Amelunzenu*. R. 1639. utekly se s představenou svou Marií Salomou Müllerovou na radu probošta Norberta do Litoměřic, kde je děkan městský Rud. Roder vlídně přijal a v domě Jana Jindřicha Billiga ubytoval.

Některé vzácnější věci byly ponořeny od probošta do Oharky, který myslil, že zase jednou nalezeny budou, ačkoli byl v této naději sklaman. Když švédský důst. Stallhansen panny klášterní v Litoměřicích zajal, tu se obrátil probošt písemně k vojevůdci Bannerovi prose, aby jeptišky od násilí uchráněny byly, k čemuž Banner svolil. Pět jich přestrojených v oděv selský vrátilo se ještě též rok do Doksan; 15 ostatních zůstalo v Litoměřicích. Tyto se přestěhovaly, poněvadž manželka plukovníka Torstensonova obydli jejich pro sebe si zvolila, do domu jistého obuvníka. Manželka plukovníka Bannera prokázala jim milosrdenství a na jejich prosbu nebyly Litoměřice drancovány. R. 1641. utekly se klášternice do Prahy, odkud se teprv roku 1644. vrátily. Že i v následujících letech až do uzavření míru dobře se jim nedařilo, můžeme se domyslíti. Probošt Norbert byl dvakráte od Švédů zajat. R. 1648. chtěly se skrýti před nepřítelem v Praze, ale když do Prahy přibýly,

již Malá strana od Švédů byla obsazena. R. 1649. byl *Mikuláš Plutzer*, strahovský klášterník, proboštem v Doksanech a od r. 1655. *Cyrril Hoffmann*, jenž v úřadě tom setrval až do své smrti r. 1669. Probošty volily klášternice a císař je potvrzoval. Převořišemi za kardinála Harracha byly: *Kateřina Mayerhoffová* (1604—1631), *Kateřina Višalínová* (1631—1637), *Maria Salome Müllerová* (1637—1655), *Kateřina Duldinová* (1655—1669). Klášter osazoval čtyři fary v Dolankách, v Ředhošti, v Boušovicích a faru sv. Václava. Dříve jich osazoval více, ale se ztracenými statky pozbyl též patr. práva¹⁾.

Po Bělohorské bitvě vrácena klášteru ves *Kopist česká* s přivozem, ves *Malá Nučnice* s poplužním dvorem a sice od Václava Viléma Roupovce z Roupova; ves *Brňany* s dvorem poplužním od Vojtěcha Kysperského Vřesovce z Vřesovic; ves *Německá Kopist* s vinicemi a se vším příslušenstvím od města Litoměřic. Dvůr poplužní v Brňanech byl proboštovi kláštera Doksanského Kryšpínovi Fuckovi na místě konventu téhož kláštera vedle resoluce císařské ze dne 14. května 1630 za summu odhadní 2044 kop miš. prodán na srážku 1000 zlatých rýnských k potřebám válečným propůjčených; ale zbytek summy trhové nebyl od kláštera zapraven. Vřesovec vrátil se r. 1631. s nepřitelem při vpádu saském do země a ujal se mocně statku Brňan, byl však od komise Fridlandské 1634 opět odsouzen ku ztrátě všeho jmění²⁾.

311. Z toho co pověděno vychází na jevo, že spojeny byly pod jedním visitátorem a generálním vikářem kláštery premonst.: Strahovský, Teplský, Želivský (od r. 1643), Drkolenský a Jerušský v Rakousích (Schlaegel und Gera), klášter na hoře Pirnu rovněž v Rakousích, kláštery Hradištský, Novo-Říšský, Zábřodovický, Lucký, Doksanský a Chotěšovský. Klášter *Děvinský* (Magdeburský) v Sasku byl sice restitučním ediktem císaře Ferd. II. premonstrátům navrácen roku 1627. a teplský premonstrát Zachariáš Mořic Bandhauer za převora kláštera Panny Marie v Děvině ustanoven, musil však ustoupiti po uzavření míru se Saskem následkem vítězné bitvy u Nördlink. Tento

¹⁾ Das ruhunwürdige Doxan. Herausg. von Josef Mika, Praemonstratenser und Priester daselbat. Leitmeritz 1726.

²⁾ Tomáše Bílka: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 II. 917.

mír zaručil protestantům vlastnictví církevních statků, které měli před r. 1627. ve svém držení. — V důstojnosti visitatorů a gener. vikářů řádu střídali se opatové Strahovští a Tepelští. Uvádíme zde opaty *Kvestenberka*, *Kryšpina Fucka* a *Jeronyma z Hirnhainu* (1670—1679) z kláštera Strahovského a opata *Raymunda Wilferta* z kláštera Teplského, zmiňující se též o *Benešovi* z kláštera Luckého.

13. Křižovníci s červenou hvězdou.

312. **Křižovníci s červenou hvězdou** vzali původ z bratrstva špitálního sv. Františka a jejich zakladatelkou jest blah. Anežka. Řehoř IX. uložil bratrstvu tomu r. 1237., aby zachovávalo řeholi sv. Augustina. Řád ten nabyl během času veliké moci i bohatství v Čechách a na Moravě. Války Husitské křižovníkům až na výsoť ublížily. V Praze pozbyli dva farní kostely u sv. Petra a Jindřicha, z Písku, ze Sušice, z Kouřimi, z Klatov, z Ústí a ze Stříbra byli vypuzeni. Některá však místa byla jim ponechána. Statky většinou zabráný. Nejvyšší mistři po válkách Husitských snažili se, aby se kláštery jejich zase zotavily, což se podařilo. Při restauraci arcibiskupství Pražského spojena důstojnost velmistra po 133 let (1561—1694) s arcibiskupstvím Pražským, čímž řádu křižovníckému nová sláva vzešla.

Za arcibiskupa Arnošta, který, jak svrchu řečeno, též velmistrem křižovníckým byl, velice trpěl řád od nepřátel. Musel platiti mnoho na udržování vojska císařského. R. 1648. musili vydržovati vojáky, kteří dnem i nocí ze špitála křižovníckého nepřátely pozorovali. Křižovníci bojovali statečně s ostatními řeholníky proti Švédům¹⁾. Kulemi Švédů bylo vše tak spustošeno, že po válce převor Wolfgang Tyliš musil stavěti dvě křídla konventu a sice proti Klementinu a proti vodě. Obydlí velmistrovo bylo r. 1662. dokonáno a zasazena na něm deska s erbem kardinála Harracha, který byl velmistrem. Nápis na desce zní: „Pod Leopoldem I. znovu zřízeno r. 1662.“²⁾

Křižovníckému špitálu musila vrátiti *Kateřina Kaplířová* ze Sulevic ves *Pšov* a díl vesnice *Košice*; *Mat. Klukovský* ves

¹⁾ Převor křižovnícký Vinc. Leporius byl u Prašné brány kulí švédskou usmrčen.

²⁾ Ekert: Posv. místa král. hlav. města Prahy I. 338.

Holyň u Slivence; Vilém starší z Lobkovic *Tursko*; Václav Pětipeský *Vrbno ad aquas*; Jan Petráček z Volkenšteina *Ďáblice*; Bohuslav z Michalovic *Nemelkov a Roselhof*; Anna Pfefferkoronová z Ottopachu *Slivenec*; obec Starého města Pražského *dvůr Robmhapovský* za branou Poříčskou; obec Nového Města Pražského *dvůr Hradištko* blíž kostela sv. Petra.

14. Johannité čili Maltézové.

313. Kostel i konvent **Johannitů** čili křižovníků špitálu Panny Marie v Praze konec mosta (dle kostela též rytířů Svatomáráských) jmenovaných dali hejtmané Pražští dne 8. května 1420 zničití ohněm. Z bratří nezahynul nikdo, konvent přestěhoval se totiž ještě v čas do Strakonice, kamž odvezeny i archiv a prelátské odznaky převora. Pražský konvent splynul se Strakonickým v jeden a papež Julius II. dal ku prospěbě velkého převora Jana z Rožmberka r. 1512. převorům Strakonickým právo pontifikálií dotud, pokud konvent Pražský se nezřídí. Budova konventní zůstala v zříceninách, kostel však byl opraven a od 15—18. stol. při něm světský kat. kněz ustanoven, kterému byl později přidán kaplan. Tito kněží dali si neprávem jméno převorů a vstoupili obyčejně do řádu Maltanského. Takým knězem byl r. 1621. Pavel Gryll ab Alto. I po bitvě Bělohorské musil velkopřevor *Jindřich Logau* nemaje kněží řeholních, ku kostelu maltanskému v Praze dávatí kněze světské. Duchovní správce nazývali se nyní administratory převorství a mivali kaplana. Obyčejně se stal dosavadní kaplan administratorem a složil potom řeholní sliby. Administratory byli *Augustin Stein ze Steinfeldu* 1631—1638, *Bernard Witte*, jenž r. 1650. slavné řeholní sliby složil a který pod slavným velkopřevorem Rudolfem Kolloredem-Wallsee polním knězem v cis. vojstě býval. Velkopřevor Jindřich Logau snažil se opět pražský konvent zříditi a v něm alumnat pro kleriky založiti, aby řád svých vlastních kněží nabyl. K žádosti své obdržel od císaře r. 1625. dva domy, odňaté odbojníkům a sice dům dr. Kašpara Luka z Budislavic (nynější dům zvaný „na staré poště“) a dům Křištofa z Raedern (nyní hr. Boaquoyovi náležející), avšak domy ty nebyly ku založení konventu příhodny a roku 1631. poplenili je Sasíci.

Úmysl ten proveden pod velkopřevorem Gundakrem z Dietrichštejna (1726—1738), který přeložil sídlo velkopřevorské ze Strakonice do Prahy a prodav domy od Ferdinanda II. darované nynější konvent vystavěl. Velkopřevory za kardinála Harracha byli: *Jindřich svob. p. z Logau* (1620—1625) byl jmenován od cis. Ferdinanda II. zemským hejtmanem Kladským, *Rudolf svob. pán z Paaru* (1626) zemřel, nežli mohl na svůj úřad nastoupiti, jsa od gener. velmistra za velkopřevora potvrzen, *Vilém hrabě Vratislav Mitrovic* (1626—1637), pán na Mnišku, koupil Libchavu Horní, která byla p. z Penzingu pro vzpouru zabavena, a Wolfartice (Wolfersdorf). Od císaře Ferdinanda II. byl i se svými nástupci jmenován stálým přisedicím nejv. z. soudu v Čechách. R. 1628. koupil od městské rady Chebské komendu, která až do r. 1608. německému řádu náležela, a jmenoval prvním komturem tamním Šimona hrab. Thuna. Roku 1628. postoupil ku přání Ferdinanda II. komendu Kladskou jesuitům, jež byla při řádu po 445 let (1183—1627). Za ztracenou komendu získány některé statky ve Slezsku jako Maidelberg s farou Pitarné (Děvčicemi) nedaleko Krňova a Stříhom. Mitrovic odkázav Horní Libchavu řádu Maltánskému, zemřel dne 19. ledna 1637 v Praze a byl v kapli sv. Zigmunda u sv. Víta pochován. Jeho nástupcem byl slovatný obhájce Prahy proti Švédům r. 1648. *Rudolf hrabě Colloredo-Wallsee* (1637—1658), kterému se pro věrné služby cis. Ferdinandovi II. prokázané dostalo panství Opočenského r. 1636. Za jeho velkopřevoratu náležely v Čechách následující komendy řádu Maltánskému: *Praha, Strakonice, Cheb, Královice*; na *Moravě: Brno*; ve *Slezsku: Vratislav, Opava, Mokau, Stříhom, Klein-Oels, Lossen, Tinz, Gröhning, Maidlberg, Reichenbach, Goldberg, Lemberg*; v *Rakousích: Mailberg, Ebenfurth a Johanneshof ve Vidni*; ve *Štýrsku: Fürstenfeld, Melling a Hailenstein*; v *Korutanech: Pulst a v Krajině sv. Petr u Lublaně*. — Statky řádu, které vpády Švédskými trpěly, Colloredo povznesl, zakládal urbáře, dbal o nádheru služeb Božích. Pochován jest v maltánském chrámu Páně. Po něm byl velkopřevorem Vilém Leopold hrabě *Rhein-stein-Tattenbach* (1658—1661), který se marně namáhal, aby komendu Loketskou zase řádu získal.

Adam Vilém hrab. *Vratislav-Mitrovic* spravoval řád Malt. jako velkopřevor od r. 1661—1667. — Statek převorství řádu

Maltanského Břežňoves postoupil Jan nejstarší Petráček z Vokounšteina řádu bez náhrady, poněvadž jej od stavů odbojných r. 1620. zakoupil. Podobně byl donucen Joachym Seltenšlag z Friedenfeldu vydati díl vesnice Motola s dvorem poplužním a s vinicí záduší Matky Boží pod řetězem v Menším Městě Pražském, které od zbujných stavů zakoupil.

15. Křižovníci strážcové Božího hrobu v Jerusalemě.

314. Ve válkách křižáckých usadili se někteří poutníci, mezi nimi i čeští šlechticové, trvale v Jerusalemě. Spojili se za tím účelem, aby hájili hrobu Spasitelova a ošetřovali chudých nemocných. Tímto způsobem povstal *řád křižovníků strážců Božího hrobu*, jehožto hlavou byl patriarcha Jerusalemský. Záhy dostali se řeholníci tito do Evropy, kde ve vlastních klášteřích posluhovali nemocným a sbírali almužny pro své poutnické domy. Řád měl odvětví mužské i ženské. V Čechách založili klášter pro křižovnický hrobostrážce r. 1190. bratři Kojata a Všebor, ze slavného rodu pánů později řečených z Oseka. Klášter ten před válkami husitskými slynul velikým bohatstvím a těšil se podacímu právu četných kostelů farních¹⁾. Špitály měl klášter Zderazský v Nymburce, v Trutnově, u sv. Václava i u sv. Lazara v Praze. Znamením křižovníků božehrobců byl červený dvojitý kříž na černém rouchu. Představeným byl probošt, volený za dozorem biskupa Pražského a potvrzený od patriarchy řehole, jehož sídlo po podmanění svaté země mohamedány v Římě se nalezalo Božehrobcí slezští, kteří měli hlavní klášter v Nise a podružná proboštství ve Frankšteině, v Reichenbachu a v Ratiboři podrobili se poslušnosti probošta Zderazského. Dne 5 srpna 1420 zničen od Táborů klášter křižovníků Zderazských i s kostelem sv. Petra a Pavla. Klášterníci, kterým statky pobrány byly, utekli se do klášterů slezských, kamž i kostelní klenoty, knihy a listiny odnesli. Ačkoli r. 1440. s proboštem Mikulášem zase do Prahy se vrátili, nikdy více

¹⁾ V archivu rod. H. fasc. 10. f. 539. fol. 541. f. 552.
Kard. Harrach.

klášter jejich bývalé moci a býv. bohatství nenabyl. Ani spojení obou klášterů Nisského a Pražského nemohlo dům Zderazský zvelebiti, až r. 1531. mužský ten klášter docela zanikl. Ferdinand I. odevzdal jej klášteru téže řehole *ve Světcí*.

Pani Vratislava, vdova po p. Kojatovi, synu Hrabišovu, z rodu pánů z Oseka, spoluzakladatelů kláštera Zderazského „pro bratry nábožné strážné hrobu Páně“, zesnulém roku 1227. založila brzy po r. 1227. klášter panenský téhož řádu *ve Světcí* král Václav I. pojal jej pod svou zvláštní ochranu a král Jan podřídil jej r. 1337. klášteru Zderazskému v Praze. Proboštní Zderazští dozírali na ženský klášter tento a dosazovali tam převory z kláštera Pražského, kteří spolu faráři byli. Klášter ten byl r. 1421. od Husitů spálen a zrušen. Po utišení bouří vrátily se sice některé jeptišky do kláštera, v němž konečně pouze 3 až do r. 1576. nuzně živý byly, načež do kláštera Zderazského v Praze poslány a statek Světecký od Rudolfa II. Pražskému arcibiskupovi odevzdán byl. Tím byl klášter Světecký zrušen. Poněvadž od spurných stavů některé části tohoto zboží odprodány byly, musily se po bitvě Bělohorské arcibiskupství zdarma navrátiti, jako: Radovesice, Červený Oujezdec a Dobříče, Oupoří, Poradice s příslušenstvím, Světec, Hostonice, Knivičky a Hudcov.

Proboštní **Zderazské** r. 1531. zaniklé obnoveno r. 1573. Za kard. Harracha byli probošty *Kašpar Rock*, slavný obhájce Prahy *Jan Křt. Florius de Cremona* ¹⁾, Vlach, dříve Barnabita, kterému r. 1642. potvrdila apoštolská Stoiice starobylé právo užívati infule a berly. Po smrti Floriově r. 1649. učinili Johannité pokus klášter Zderazský k sobě potáhnouti, což však řeholníci Nisští a Zderazští překazili. Nástupcové Cremonovi *Jakub Hildprand* (1649—1653) a *Jan Cyner* (1653—1690) snažili se klášter svůj z bídy vyvléci; onen dosáhl farního práva ve čtvrti Zderazské, kterému se proboštní Zderazští ode dávna těšili; tento nechtěje

¹⁾ Otto Bedřich z Harrachu doporučuje kardinálovi jménem vévody Friedlandského dona Floria: „weil er begehrt das Kreuz bei der Brucken darüber Ihr Hochf. Gnad. General sein, anzunehmen.“ V archivu rod. H. fasc. 1. fol. 287. Tamtéž listy missionáře apošt. dona Floria Cremona s let 1636—1638 f. 314. a násl.

uznávati probošta Nisského za svého představeného, učinil se r. 1659. samostatným. Jan Cyner zamýšlel nový chrám sv. Petra a Pavla ze zřícenin vystavěti, nebo řeholníci musili konati služby Boží v kapli v někdejší sakristii, která jediné ze starých dob se zachovala. Avšak pro nepřízeň času šlechtnému Janovi Cynerovi nebylo popřáno, stavbu chrámovou podniknouti.

16. Kartusiáni.

315. V Čechách byly vůbec jen dva kláštery Kartusiánské, jeden na *Smichové*, který založil král Jan Lucemburský r. 1342., jenž Kartusiány ve Francii poznal a jemuž se zalíbili. Klášter Smichovský i s krásným chrámem byl roku 1419. od Husitů spálen. Kartusiáni utekli se do kláštera Sedleckého, kdež od Cistercienských pohostinu přijati byli, avšak zdá se, že r. 1421. i s hostiteli byli od Husitů povražděni. Od Albrechta z Valdštiny byl roku 1627. založen klášter Kartusiánský ve **Valdicích**, který byl r. 1783. od císaře Josefa II. zrušen a jehož budova nyní státní trestnici jest řečenou *Kartouzy*. Za času kardinála Harracha byl převorem Valdickým *Filip Buzek*, nebo tento píše dne 29. května 1636 kardinálovi, že tělo vévody Friedlandského do Kartouz přiveženo a tam vedle těla prvé manželky Valdštiny Lukrecie Nekešové z Landeku a synáčka jeho pochováno bylo ¹⁾.

17. Panny Klarisky.

316. Když zbořen byl od Husitův klášter blahosladené *Anežky České* po Božím Těle r. 1420., odstěhovaly se **Klarisky** ke sv. Anně na Starém Městě do kláštera Dominikánského. Tenkrát počítalo se jich kolem 300. Později utekly se do kláštera Panensko-Týnského, který pro Klarisky počátkem 14. století vystavěl p. Plichta ze Žerotína. Klášter sv. Františka, sídlo Klarisek Pražských, zahynul. Rozkazem císaře Ferdinanda I. uloženo bylo Dominikánům r. 1556., aby odevzdali

¹⁾ V archivu rod. H. fasc. 2. fol. 312.

klášter sv. Klementa otcům ze řádu Ježíšova, poněvadž blah. Petr Canisius si tento klášter pro svou řeholi na císaři vyprosil. V náhradu za to obdrželi Dominikáni řeholní příbytek Klarisek u blahosl. Anežky, jež dal císař svým nákladem opravit. Dominikánům na Františku valně se nevedlo, nebo za vpádu Pasovských r. 1611. bylo s nimi od luzy zle nakládáno a oni z kláštera vyhnáni. Ujavše se již r. 1606 kostela sv. Maří Magdaleny na Malé Straně, počali tam r. 1616. stavěti nový klášter. Když však po bitvě na Bílé Hoře dostalo se Dominikánům kollegiatního kostela sv. Jiljí na Starém Městě, tu vrátily se sestry Týnecké počtem 8 hlav pro mnohé příkoří válečné do Prahy r. 1624. a bydlily po tři léta v domě u Stampachů. Na svůj Pražský domov nezapomněly. Toužily po něm opětovně, ba i císařové Maximilian II. r. 1570. a Rudolf II. r. 1593. jim právo ke kostelu jejich na Františku stvrdili. Zatím upraven byl pro ně starobylý klášter jejich u bl. Anežky, ve kterém v letech 1627—1636 věrně Bohu sloužily. První jejich snaha byla chvalitebná, chtěly nalézti tělo své svaté zakladatelkyně, a proto tajně v kapli Panny Marie kopaly. Kardinál Harrach přesvědčiv se o tom, že z veliké části zbořený klášter jejich vystaven jest na místě škodlivém zdraví a pannám nepřihodném, že postrádají v klášteře zdravého vzduchu, vypravil je opět r. 1636. do kláštera v Panenském Týnci. Za krátko byly však z místa toho vypuzeny vojskem sverepého vůdce Švédského Bannera a znova hledaly přístřeší v Praze.

317. R. 1643. nalezeno bylo tělo, o kterém se domnívali, že jest to¹⁾ tělo blahosl. Anežky, dcery Přemysla Otakara I., a sice v kapli klášterní, která posvěcena byla památce blahosl. Panny Marie. Když donesla se zpráva o tom arcibiskupovi Arnoštu, zaradoval se upřímně, neboť byla rozšířena po vlasti naší starobylá a stálá pověst, že vrátí se nešťastnému království Českému blahé ba zlaté časy, až nalezeny budou ostatky blahoslavené kněžny České Anežky. Kardinál Harrach vypravil dne 6. a 10. června 1643 tři komisaře, aby zkoumali nález v kapli klášterní, totiž děkana kostela sv. Vitského Kockra z Kockersberku, tajemníka svého Nefestina z Koberovic, děkana u všech Svatých a správce dvoru arcibiskupského Josefa z Zol-

¹⁾ Beckovského Poselkyně II. sv. třetí 313.

lega. Sám pak dostavil se dne 13. června se všim komonstvem svým do kláštera bl. Anežky. Prozkoumav bedlivě nalezené kosti a ostatky, uložil je do zvláštní skříně a pečlivě je zapecetil. Nález však shledán pochybným a rakev odevzdána k dalšímu opatrování kvardiánovi min. Štěpánovi. Nešťastnou náhodou ztratila se skříně i s ostatky a nebylo ji lze více nalézt. Dověděv se o tom císař Ferdinand ustanovil se na tom, že hledati dá nákladem svým pohřešované ostatky sv. kněžny České. Komisaři našli v kapli klášterní dne 16. října 1643 kosti jiné na jiném místě v dřevěné truhličce, dvojími železnými obruči stažené a pod mramorovou deskou uložené. Někteří komisaři se domnívali, že jest to tělo jisté královské osoby a tak podnes není zjištěno, které z nich byly či jsou pravými pozůstatky řečené svěřice České¹⁾.

318. Klarisky v **Budějovicích** založeny byly roku 1361. Annou, dcerou Petra I. z Rožmberka, provdanou za Jindřicha z Lipé, pak Anežkou, provdanou za Jodoka z Rožmberka, roz. Wallsee. Klášter byl spojen s kostelem Minoritským, tak že Klarisky kostel Minor. navštěvovati mohly. Klášter byl teprv roku 1782. zrušen a statek jeho náb. matici odevzdán. Budovu zakoupila knížecí rodina Schwarzenberská a používá se jí nyní za útulek vdov a sirotek po knížecích úřednících. — Čtvrtý klášter Klarisek se třemi jmenovanými spojený, byl klášter *Vratislavský*.

Co se tkne statků musil Maximilián Hošťálek z Janovic po bitvě Bělohorské vrátiti kostelu a klášteru Týneckému ves *Hříškov* u Loun, kterou od odbojných stavů získal a ze které klášteru ročně 24 kopy dávati měl.

18. Magdalenitky.

319. Magdalenitky povstaly ve 13. století v Itálii. Zachovávaly řeholi sv. Augustina, ošetřující při tom nemocných a po hostinu přijímající poutníků. Poněvadž nosily bílé roucho,

¹⁾ Relatio de quodam corpore in cripta ad s. Agnetem Vetero-Pragae invento. Zpráva o hledání v hrobce dne 15., 16. a 17. října podepsaná od ustanovených k tomu komisařů. V archivu rod. H. fasc. 17. fol. 506.

tak jim lid také říkal bílé paní. V Praze měly klášter u sv. *Maří Magdaleny na Újezdě*, který Pražané roku 1420. zapálily se všemi domy v Nebovidech, že klášter na vždy zahynul; pak v *Dobřanech* u Plzně (jen od roku 1259—1272.), v *Lounech* (od r. 1331.), který poslední rovněž v Husitských válkách zanikl. Jediný toliko klášter bílých paní v této době se udržel a sice klášter Magdalenitek s kostelem Panny Marie v *Zahražanech* u Mostu (Saras). Byl sice též od Husitů spálen, ale když po válkách husitských některé jeptišky se vrátily, přijaly je Mostečtí do města. Klášteru tomu po bitvě Bělohorské navráceny byly od odbojných stavů zaprodané statky *Březno Hořejší, Židovice a Kočov*.

Novi řádové uvedení do Čech za času kardinála Harracha.

Za života kardinála Harracha uvedeni byli do království Českého mimo: 1. Benediktiny z Vrchu Serratského o kterých již svrchu řeč byla, následující novi řádové řeholní:

2. Hybernové.

320. Ačkoliv Hájek vypravuje, že bosí Františkáni, kterým Čechové Bosáci říkali, již ve XIII. století zavítali do Prahy a tu zřídili si útulek nedaleko Dvoru králova na místě, které daroval jim prý král Václav I., vystavěv tu kostelík sv. Ambrože a postarav se o výživu řeholníkův a ostatní věci potřebné, přece dle Hájka vytratili se Bosáci z Prahy. O Bosácích u sv. Ambrože před válkami Husitskými není žádných spolehlivých zpráv. Jak známo vyvinula se během času na Západě čtverá liturgie čili čtverý rozličný způsob sloužení mše sv. totiž: liturgie *římská*, které se nyní téměř výhradně v celé západní církvi užívá; pak liturgie *Ambrosianská*, jakáž v Miláně se konávala a jejíž původcem praví se býti sv. Ambrož jako římské sv. Petr; pak liturgie *mesoarabská*, které ve Španělech (nyní jen v Toledě) používali a *gallikanská*, jež byla v obyčeji v jižním Francouzsku. Karel IV. byv 5. ledna 1355 železnou korunou v Miláně korunován a seznav liturgii Ambrosianskou, umínil sobě, že ji též zavede ve své milé Praze, jak již zavedl slovanskou liturgii v Emauzích. K tomu účelu založil chrám a klášter na Novém městě naproti

nynější Prašné bráně a povolal do něho *benediktiny Vlašské*, aby vše dle způsobu sv. Ambrože konali.

Husité mnichy sv. Ambrože vypudili roku 1419. Táboři pálili na dvoře klášterním posvátná roucha, sochy, obrazy a řezby, ženy pak Táborské r. 1420. klášter pobořily. R. 1460. zavolal král Jiří Poděbradský bosé Františkány do města a uvedl je do osiřelého kláštera. Stalo se to za tou příčinou, že si král Jiří dopisoval v církevních záležitostech s Gabrielem Rongonim, generálním vikářem Observantů. Královskou listinou ze dne 14. června r. 1461. darován Observantům pustý klášter sv. Ambrože i se vším příslušenstvím. Ti pak setrvali tu v pokoji a chudobě, převádějíce svými kázáními některé kališníky do církve katolické, a modlíce se dnem i nocí za blaho královského pána svého a poddaného lidu. Dne 4. dubna 1483 potvrdil jim král Vladislav II. vše, co Jiří Poděbradský daroval. Dne 24. září 1483 však, když začali kopati základy k novému klášteru, týráni byli chudí Bosáci bezpříkladnou ukrutností od jinověrců, tak že někteří z nich zahynuli, jiní pak z města byli vyhnáni. Klášter i kostel jejich byl vyloupen a zůstával v troskách až do r. 1631.

321. Královna Anglická Alžběta, kterou Angličané nazývají velikou královnou, které však název veliké ohavnice lépe sluší, vypověděla roku 1559. bosé Františkány Observanty z Irska proto, že postavili se na odpor bezbožným výnosům jejím proticírkvev. Mnozí z nich uprchli do Lovaně a Říma, i vychovávali tam budoucí členy řádu svého za hlasatele víry mezi jinověrci, aby později mohli jako missonáři vysíláni býti obzvláště do Irska, kterážto země přes všecko pronásledování a útisky od protest. činěné zůstala věrna církvi katolické. Že pak kollej Lovanšská a Římská nebyly dostatečny vychovávatí a vzdělávati tolik řeholníkův, kolik jich bylo potřebí za missonáře, vypravili z Lovaně r. 1629. P. Malachiáše Fallona a Heralta Geraldina k císaři Ferdinandovi II. a prosili ho snažně, aby dovoleno bylo řádu Bosáckému zříditi v dědičných zemích domu Rakouského seminář, ve kterém by vzdělávali se missonáři pro kraje Irské. Císař vyslechl pokornou prosbu jejich a maje lítost nad Iry neštěstím zuboženými, vyslal P. Malachiáše do Prahy. R. 1630. přišel tedy vyslanec ten do hlavního města Českého a laskavě byl přijat Františkány u Panny Marie Sněžné. Brzy na to předstoupil před arcibiskupa Arnošta a netajil se cílem cesty své, dokládaje, že milostivý císař dal mu

na vůli, aby zřídil seminář pro Bosáky buď ve Vidni buď ve Štýrském Hradci buď v Praze. Kardinál Harrach radil mu, aby setrval v Praze a pomýšlel zde na založení semin. Hibernův, ujišťuje jej, že sám bude ochrancem řeholníkův a díla jejich. P. Fallon uposlechl a obral si za místo pro seminář bývalé sídlo řádu svého v Praze, totiž pustý klášter a kostel svatého Ambrože, kde vystavena byla zatím kovárna. Arcib. Arnošt schválil úmysl jeho. P. Fallon obrátil se k cis. Ferdinandovi II., který listem ze dne 19. listop. 1629 dovolil, aby se Františkáni Bosáci usadili u sv. Ambrože, aby tam příkladný a svatý život vedli, žádnému na obtíž nebyli, nežebrale a aby nikoho do kláštera nepřijímali, o jehož výživu by nebylo s dostatek postaráno. Don Baltazar de Huerta a Petr Aulík, sekretář království Českého, pobídnuti byvše od arcibiskupa, koupili vlastním nákladem „kovárnu“ za 1100 kop míš. a darovali ji Hibernům. Dne 28. dubna 1631 uvedeni byli noví řeholníci do upraveného příbytku svého. Při slavnosti bral účastenství sám kardinál Harrach a místodržící královští. Před četně shromážděným lidem věřícím učinil příhodnou latinskou řeč jahan Matouš Hory. Hibernové trpěli v Praze velikou nouzi. Když se Sasici r. 1631 ku Praze blížili, chtěli Hibernové do Vidně jíti. V Praze zanechali P. Heralta Geraldina s několika bratřími laiky. Představený jejich Patricius Flemeng a P. Matouš Hory pak odešli r. 1631 dne 7. listopadu před vojskem Saským. Došli až do dědiny Volechky nedaleko Votic asi šest mil od Prahy vzdálené, kde přepadeni byli od jinověrcův. Řeholníci modlili se růženec, když krutí nepřátelé víry vrhli se na ně a volali: „Zabijme, zabijme mnichy, vlasti hlizu a protivníky naší víry!“ I dokonali tam oba, násilnou smrtí byvše o život oloupeni. Těla umučených byla pochována ve Františkánském klášteře Votic-kém. Ostatní uprchlíci navrátili se, když Sasici ze země České od Valdštyna vybiti byli, nazpět a hned pomýšleli na to, aby si nový klášter vystavěli. Nalezli mnohé dobrodince jako Valtera Butlera, důstojníka císařského vojska, který pamětliv jsa původu svého irského, odkázal otcům ze řádu Hibernův 30000 zl., Jan starší z Talmberka daroval 1100 zl., Jan mladší z Talmberka potraviny, baron Heralt Wachtenthung, rodem Belgičan, svěťveškeré jmění, Don Martin Paradis, Španěl, 7000 zl.. Benno hrabě Martinic probošt Vyšehradský a Bohuslav Morávek prokázali Hibernům též mnohá dobrodini.

Již svrchu zmínili jsme se o tom, že kardinál Harrach ustanovil řeholníky ze řádu Hibernův za učitele bohosloví a filosofie v nově zřízeném semináři arcibiskupském. Základní kámen k novému krásnému chrámu Neposkvrněného Početi Marie Panny byl položen dne 15. srpna 1652 samým císařem Ferdinandem III. Kostel byl dokončen roku 1659., avšak teprv 1661 počali Hibernové v něm konati služby Boží.

322. Jak tvrdí Beckovský ¹⁾, chtěli vrátiti se i Ambrosiáné do Prahy. Že pak bývalé sídlo jejich bylo v moci Hibernův, daroval jim r. 1629. císař Ferdinand II. kostel sv. Valentina v ulici téhož jména, který náležel vlastně křížovníkům. Když pravi majitelé neustávali ho pohledávati, vystěhovali se Ambrosiáné z kostela sv. Valentina a obdrželi náhradou kostelík sv. Vojtěcha Menšího (nynější čís. p. 418—II. v Podskali), jenž druhdy již, jak se pravdě podobá, býval majetkem jejich. P. Alexius Ravelli, generální komisař tohoto řádu, chtěl převésti tam Ambrosiány. Císař daroval mu kostel ten s veškerým příslušenstvím, načež kardinál Harrach r. 1630. dne 12. ledna tohoto kněze potvrdil jako prvofaráře u sv. Vojtěcha Menšího. Ačkoli se mu též fary nejsv. Trojice v Podskali dostalo, nemohl lidu nic prospěti, poněvadž nebyl jazyka českého mocen. Dal se tedy za polního kněze a svého úmyslu neprovedl.

3. Milosrdní bratři.

323. P. Gabriel hrabě Ferrarský, člen řádu svatého Jana de Deo, zvolen byl dvorním lékařem císaře Ferdinanda II. Vzav útočiště k vroucí modlitbě a ochraně svatého Jana, vyléčil poraněné rámě arciknížeti Arnoštu Maximiliánovi, jenž byl rodným bratrem císaře Ferdinanda II., ačkoliv ostatní lékařové za nutné usoudili, aby oddělena byla ruka od těla. Císař, jemuž byli milosrdní bratři také od knížete Karla Lichtenštejna co nevrleji doporučení, daroval z vděčnosti kostel sv. Šimona a Judy na Starém městě Pražském dne 24. pros. r. 1620. spolu s příbytkem a zahradou milosrdným bratřím. Kostel ten vystaven byl nákladem českých bratří, kteří zmocnivše se bývalé kaple sv. Šimona a Judy, již r. 1357. od Bohuslava, syna bohatého měšťana Pražského Olbrama Menhartovice, i se špitálem vystavené, zbudovali tu r. 1618. prostran-

¹⁾ Poselkyně II. 3. svaz. 73.

nější modlitebnu. Šimon Brosius z Horštiny posvětil dne 24. září 1632 kostel ten na chrám katolický. Nad to pak dovolil císař milosrdným, aby sbírali almužnu ve všech krajích dědičných zemí jeho a podporovali výtěžkem její chudé nemocné. V nemocnici mohlo hned na počátku pomocí císaře a jiných dobrodinců vydržováno býti přes 20 nemocných.

4. Boší Karmelitě.

334. Kázeň řádu karmelitského obnovena a zostřena byla roku 1564. snahou svaté Terezie a svatého Jana z Kříže, rodem Španěla. Odtud dělili se Karmelitě na mírné a bosé. P. Dominik a Jesu, nejvyšší představený bosých Karmelitů v Římě, těšil se veliké úctě pro neúhonný život. Císař Ferdinand II. zaslal dne 21. září 1619 prosebný list papeži Pavlovi V., za to ho pokorně žádaje, aby propůjčil mu za rádce a pomocníka slovatného muže toho, který by byl mu radou v těžkých letech vlády jeho. Sv. Otec vyhověl prosbě té a poslal Dominika a Jesu s dvěma řeholními bratry do Bavor. Tento provázeje k žádosti císařově vojsko císařské proti českým povstalcům táhnoucí, našel na pustém zámku Strakonickém pohozený obraz Panny Marie, zohavený dle vypravování od vojska protestantského.

Zbožný mnich bral účastenství na bitvě Bělohorské, pohnuv císařské vůdce k svedení té bitvy a úchvatnými slovy roznítil bojovníky císařské, poukázav na potupení obrazu P. M., tak že zvolivše si heslo „Maria“, dobyli vítězství nad vojskem stavov.¹⁾ Císař odměnil se jemu tím, že stal se dobrodincem řádu bosých Karmelitů. Uvedl členy řádu toho ke kostelu nejsv. Trojice v Menším městě Pražském. Tento byv odňat Luteránům, vyčištěn jest a vysvěcen ku cti P. Marie Vítězné a sv. Antonína Paduanského od Jana Savonantia, apoštolského visitátora milosrdných bratří, dne 8. září 1624 a poručen vedle přání císařova do ochrany P. Marie Vítězné. Jak dokládá Caraffa²⁾, byl po bitvě na Bílé Hoře veden o to spor mezi Dominikány a Premonstráty, komu náležeti bude kostel nejsvětější Trojice. P. Dominik odebrav se s Maximiliánem Bavorským hned po bitvě

¹⁾ Obraz Panny Marie přenesen později do Říma, ale v hr. Buquoiském archivu v Nových Hradech chová se podobný obraz, jež vydávají za pravý.

²⁾ Caraffa str. 184.

na Bílé Hoře do Mnichova, vysvětil tam krásnou sochu na náměstí, kterou vévoda na památku vítězství Bělohorského postavil a která až do dnešního dne tam se nalezá. Po té se odebral P. Dominik do Vídně, kde se mu od císaře slibu dostalo, že žádná jiná řehole, jež dosud v Praze nestávala, v hlavním městě českém usaditi se nesmí, dokud bosí Karmelité příhodného místa pro svůj nový klášter míti nebudou. R. 1624. rozhodl tedy císař, aby chrám ten i s nynější zahradou seminářskou připadl otcům ze řádu Karmelitského. Protestanté dostavěli tuto svatyni teprv roku 1614., vynaloživše na stavbu její 62 tisíc zlatých.

Pro budoucí klášter daroval císař Karm. dům u kostela na jihu a Don Martin de Huerta dal jim 9000 zl., aby zakoupili ještě sousední dům, který druhdy náležel Florianovi Griesbeckovi, státnímu ministru Ferdinanda I. Císař z vítězství na Bílé Hoře tak byl vděčen Karmelitům, že chtěl nový klášter bohatě nadati, až Karmelité zdráhali se bráti, poněvadž dle řehole své jen z almužen věřícího lidu žiti mají. Zamítli dobrodiní císařské, tak že císař k nim pravil: „Nebudete míti vždy Ferdinanda II.“ Skutečně se brzy dostavila bída.

325. P. Dominik a Jesu (Ruzzola také řečený) dlel v Římě, kam obraz Matky Boží odnesl. Obraz byl nejprve vystaven v hlavním chrámu s. Maria maggiore, po té odnesen do karmelitánského kostela, který se až dosud nazýval S. Pauli in monte Cavallo. Od toho času počal se však nazývati chrámem Matky Boží Vítězné. Císař Ferdinand II. dal obraz ten, který i papež Řehoř XV. ve velké úctě měl, drahocennou korunou okrášlití. Malíř Robert de Longin zhotovil dle něho věrnou kopii, jež až do dnešního dne u P. Marie Vítězné v Praze se nalezá. Původní obraz posvátný asi před 50 lety v Římě požárem byl stráven. — Císař Ferdinand II. dopisoval si pak s P. Dominikem a jeho v nejdůležitějších věcech politických o radu i modlitbu žádal. Z dopisů těchto zachovalo se jich několik až po dnes. Cís. si toho velice přál, aby P. Dominik opětně do Vídně ke dvoru císařskému přišel, a ve zvláštních listech sám i s císařovnou pap. Urbana VIII. o to prosil, aby P. Dominika do Vídně odeslal. Papež svolil, načež P. Dominik ještě ku konci r. 1629. do Vídně přijel a v císařském hradě ubytován byl. Za kratičký

čas se tam však těžce roznemohl a již dne 16. února 1630 v ruchu svatosti svůj vezdejší život skončil. Tělo jeho pochováno bylo v kostele karmelitánském na předměstí Leopoldově ¹⁾.

Bosí Karmelitě požívající největší přízně, k vůli P. Dominikovi, při dvoře císařském, musili se přesvědčiti, že císař pravdu měl, když pravil, že v Praze jen těžko z almužen živi budou. Jen semo tam obdrželi nějakou almužnu. Bida a nouze byla tak veliká, že mnohdy ani suchého chleba neměli, za to však „chlebem a vodou všelikého protiventství“ hojně nasyceni bývali. V tomto těžkém postavení dali provincialnímu ředitelstvu o sobě zevrubnou zprávu, avšak toto nemohlo pomoci. Nový převor P. Ludvík byl poslán do Prahy a přesvědčiv se na vlastní oči o veliké bídě Praž. konventu, počal hledati pomoci u Boha.

326. Tak se dalo s Karmelitány roku 1628. Právě však v ten čas, když byla nouze nejvyšší, darovala Polyxena z Lobkovic Karmelitánům malou sošku, představující Jesulátko. Při odevzdání sošky té pravila jim: „Milí Otcové, tuto vám dávám, co mi jest nejmilejšího. Ctěte sošku tu a zajisté nebudete mítí nedostatku“ ²⁾. Převor dal sošku na slušném místě v klášterním oratoři postavití a poručil, aby mniši před ní každodenně svou obyčejnou rozjímaví modlitbu po celé dvě hodiny konali. I novicům bylo poručeno, aby před soškou prosili za pokoru vlastního srdce a za hmotnou pomoc pro klášter Pražský. Modlitba ta byla vyslyšena. Ferdinand II. dozvědév se o tom poručil, aby česká komora královská každoročně klášteru vyplácela 2000 zl. na obecné potřeby a rovněž, aby z důchodů královských měsíčně hojně potravin do kláštera karmelitického se posílalo. Touto nenadálou pomocí byli Karm. v tom utvrzeni, aby v nouzi k Jesulátku se utíkali. Zvláštním ctitelem jeho byl *Cyrill od Matky Boží*, který se v pozdějších letech s neobyčejnou horlivostí o rozmnožení úcty *Jesulátka Pražského* zasazoval a také způsobil, že již Jesulátko Pražské nejen v Čechách, ale

¹⁾ Viz Votka T. J.: *Pražské Jesulátko*, články o něm uveřejněny v Blahověstu r. 1876. Str. 432. 433.

²⁾ Viz tamtéž str. 442. — Pak: Kurzer Bericht von dem karmelitanischen guadenreichen Kindlein Jesu. Prag 1740. Str. 130.

daleko za hranicemi úcty došlo. O tomto muži není zevrubnějších zpráv a jen tolik se ví, že jako novic r. 1629. modle se před Jesulátkem náhlou změnu své mysli až dosud vyprahlé a lhostejné pocítil, že se od té doby stal horlivým sluhou Páně.

327 Roku 1630. přeložen byl noviciát Karmelitů z Prahy do Mnichova. Když r. 1631. Sasíci pod Arnimem do Prahy vtrhli, spasili se Karmelité útekem; toliko dva s povolením převora Ignáce zůstali v Pražském klášteře. Byli dáni hned do vazby, a jistě by byli hladem zahynuli, kdyby je šlechtění katolíci potají nebyli podporovali. Při drancování kláštera přelámali Luteráné Jesulátku ruce a mimo to za oltář do smetí je zahodili, kde po delší čas ležeti zůstalo. Křehká vosková soška žádné značnější spousty v obličeji neutrpěla aniž na smetišti v nivec přišla. Z 80 predikantů, kteří s Arnimem do Prahy přibyli, ustanoven u Matky B. Vítězné Jan Rosacius Hořovický, bývalý nekatolický farář u sv. Mikuláše; a když se r. 1632. k sv. Mikuláši přestěhoval, kázal v kostele Matky B. Vít. německý predikant. ¹⁾

328. Karmelitský převor Ignác vrátil se se svými bratry do spustlého kláštera. Na Jesulátko pohozené ve smetišti nevzpomněli Karmelité více, proto je stihalo neštěstí za neštěstím. R. 1633. odňaty jim byly zvláštním dekretem Ferdinanda III., který jako korunovaný král český za živobyetí otce svého ve vládě měl účastenství, všechny almužny, jež od r. 1628. z komory královské dostávali. Na stavbu kláštera mělo se jim dostati 5000 zl., které jim byly odepřeny a poněvadž pro nedostatek peněz neplatili daně, nesměli vinice vzdělávati a z nich užitek bráti. V klášteře rozhostila se opět bída. V měsíci květnu r. 1634. přeložen zase noviciát karmelitský z Mnichova do Prahy, a spolu také nový převor P. Felicián do Prahy přibyl. Když Švédové pod Bannerem a Sasové pod vůdcem Bedřichem vévodou Altenburským ku Praze táhli, bylo se mnichům rozutěci. Císařský velitel Colloredo odrazil útok nepřátel a zapudil je dostav posily ze země České. Tu se Karmelité navrátili, ale novou ranou stížení byli, nebo v Praze vznikl mor, jemuž nový převor podlehl. Noviciát byl zase pře-

¹⁾ Viz tamtéž str. 453.

ložen do Mnichova, poněvadž v Praze panovaly nemoci a bída.

329. Karmelitě tyto a jiné ještě rány přičítali tomu, že soška Jesulátka byla pohozena a proto, jakoby nad klášterem vyrčena kletba B. R. 1638. vrátil se již jmenovaný P. Cyrill z Mnichova do Prahy. Hned po svém příchodu pátral po Jesulátku a s bolem srdce doznal, že ani nikdo neví, kde jest. Nalezl je za oltářem mezi smetím pohozené, očistil z prachu a umístil hned v oratoři. Shledal, že jest poroucháno a za přispěním jistého bývalého komisaře vojenského dal je opravit. Avšak již i lid pražský počal Jesulátko ctíti, jmenovitě od té doby, kdy převor P. Dominik a Alžběta rodem z Lobkovic, choť hraběte Jindřicha Libštejnského z Kolovrat z těžké nemoci se uzdravili. Hrabě Jindřich Libštejnský až do smrti dával klášteru hojně potraviny a odkázav 200 zl. na posvátné nádoby, krom toho zanechal Karmelitům 3000 zl. na mše. Od té doby četné šlechtické rodiny české, jako z Lobkovic, z Kolovrat, z Martinic, z Talmberka, z Pernštýna, ze Šliku a jiné udělily z vděčnosti Karmelitům mnohých darů, z kterých tito kostel svůj dosti znamenitě zvelebili.

330. Když r 1640. pro tuhou zimu všechny řeky ledem byly pokryté a schodné, tu vtrhl náhle švédský vůdce Banner s německým a švédským vojskem z Brunšviku ku Řeznu, maje úmysl toto město obklíčiti a císaře s celým dvorem jakož i ostatní knížata, která se tam za příčinou říšského sněmu shromáždila, zajati. Nebezpečenství bylo veliké. Ferdinand III. hledal v této tísní pomoci u Matky B. Staroboleslavské, jejíž obraz v Řezně měl. V Praze pak hledal v témž čase pomoc pro císaře a pro věc katolickou svrchu dotčený hrabě Jindřich Libštejnský z Kolovrat, nejvyšší komorník království Českého, u Karmelitského Jesulátka. K jeho prosbě zařídil převor v klášteře Karmelitském zvláštní pobožnost, již mniši střídavě po několik dní a nocí před soškou konali. Krom toho zaslíbil hrabě milostné sošce 100 dukátů. Pomoc objevila se způsobem tak neočekávaným, že se ho nikdo nenadál. Když totiž vojsko Bannerovo na svém pochodu již na blízku Řezna bylo, změnila se povětrnost, počalo tání a led na Dunaji se hnul, čímž bylo Řezno nepřístupným. Bannerovi bylo před vojskem

císařským nyní utikati, při kterém útěku na zdraví utrpěl, že v Halberstadtu 10. května 1641 zemřel. Hrabě Kolovrat za to, že císař z nebezpečení vyvázl a že nepřátelé jemu samému na statcích neuškodili, složil slíbených 100 dukátů. R. 1644. odkázala svobodná pani Febronie z Pernštýna klášteru své panství Solnické. Císař Ferdinand III. sám r. 1647. Jesulátko navštívil, před ním vroucně se modlil a obětoval 40 voskovic, kterých z Vlašských Benátek darem obdržel.

331. Když dne 26. července r. 1648. Švédové zradou Arnošta z Ottowaldu Malou stranu přepadli, vraceli se Karmelitě právě z kůru, kde jitřní hodinky konali. Když se do svých komnat navrátili, zahučel první třeskot z děl na dobytých hradbách Hradčanských. Na rozkaz převorův chvátali mniši do kostela a požili tam všechny svaté hostie, aby od protestantských vojáků svatokrádežně zneuctěny nebyly. Napotom rozdělil převor své podřízené na tři díly. Jedno oddělení poslal do kaple k Jesulátku, nařídív jim, aby tam na modlitbách trvajíce pro klášter a Prahu za pomoc a ochranu Boží prosili. Druhému oddělení nařídil, aby všechny skvostné věci a náčiní do té kaple odnesli. Třetímu pak, aby očekávali vojáky a je pokud možná od drancování a plnění mírnými slovy a prosbami odvrátiti se snažili. Okolo páté hodiny přihnala se první rota drancujících vojáků, ale mniši je ukonejšili tak, že spokojivše se jídlem a nápojem odešli. Kterak vojín Ruttger a plukovník Kapy klášter zachránili od dalšího drancování, bylo již na hoře pověděno. Königs-mark, ač jako zarytý protestant žádné náklonnosti k mnichům katolickým neměl, přec dal Karmelitům ochranný list, pečeti svou stvrzený a ustanovil Ruttgera za strážce kláštera. Obyvatelé Malostranští připisovali i s Karmelity toto dobrodíní ochraně Jesulátka. Přemnozí tam našli přístřeší a skryli také v klášterní budově své věci. Jesulátko nebylo po celý ten čas ani v noci osamělé. Karmelitě vykonávali každodenně společnou ranní i večerní modlitbu před ním za osvobození Prahy. — I na Karla Gustava, napotomního krále švédského, který do Prahy přibyl a nemocnici vojenskou u Karmelitů navštívil, učinilo Jesulátko taký dojem, že tam zanechal 30 dukátů. Pak dal rozkaz, aby byla nemocnice vojenská jinam přeložena, a

aby se některé knihy, jež byly z karmelitánské knihovny od-cizeny, vrátily ¹⁾).

332. Když r. 1649. v Praze mor zuřil, zavázali se Kar-melité slibem na počest Jesulátku a nikdo z nich nezemřel. Zbožní obyvatelé Prahy spěchali od té doby k milostné soše a nalezali tu v rozličných potřebách u Boha pomoci. Z darů vy-stavěli Karmelité věž, presbytář a průčelí kostela, který byl 13. března 1667 od kardinála Harracha posvěcen. Z darů šlech-tických vystavena také nová budova klášterní. Pověst pak o Pražském Jesulátku roznesla se již ve věku 17. po celých Čechách a daleko široko po světě. Od té doby koluje neustále až po dnešní den i po cizích zemích nesčetné množství starých a novějších obrázků a sošek dřevěných i voskových, dle vzoru Pražského Jesulátka shotovených. Na mnohých místech v Če-chách konají až po nynější časy o vánocích devíti neb osmidenní pobožnost na paměť Pražského Jesulátka ²⁾).

333. Od císaře Ferdinanda II. dostali Karmelité r. 1625. ku své žádosti též místo v *Mladé Boleslavi*, na němž stával klášter Minoritů před válkami husitskými a kde zřídili později čeští bratři modlitebnu. Poněvadž tito ono místo nazývali Kar-melem, domnívali se Karmelité, že tam druhdy stával jejich klášter. Min. však dokázali své vlastnictví, a proto jim r. 1630. postoupili Karmelité dům i kostel se zahradou, ostatní pak pozemky teprv roku 1662., začož musili Minorité zapraviti 100 kop Míš. ³⁾).

334. Bosí Karmelité pobidnuti byvše panem Myslíkem z Hiršové, chtěli zříditi r. 1666. podružný klášter v městysu *Pacové*. Pan Myslík odkázal jim totiž panství Pacovské se statkem Jeničkova Lhota řečeným, to si vymíňuje, aby man-želka jeho užívala doživotně důchodů ze zboží toho plynoucích. Po mnohých obtížích dostavěli Karmelité kostel a klášter Pa-covský teprve r. 1708. ⁴⁾

5. Bosí Augustini na Novém městě u sv. Václava na Zderaze.

335. Když po bitvě na Bílé Hoře zůstávaly mnohé kostely

¹⁾ Tamtéž str. 468—674.

²⁾ Tamtéž str. 474.

³⁾ Ekert: Posv. místa král. hlav. města Prahy II. 249.

⁴⁾ Trajerovo: Beschreibung der Dioezese Budweis str. 679.

Pražské pustý pro nedostatek duchovenstva a v Čechách byla sice žeň hojna, avšak dělníků po skrovnu, přišli r. 1623. náhodou Augustini Bosáci P. Sixt, rodem Moravan a P. Severin, rodem Němec do Prahy a jali se o tři léta později stavěti klášter při farním kostele sv. Václava, který milostí císařskou byl jim darován. Řečení mniši, jsouce přichozí z Itálie, živi byli u veliké chudobě, pokud neseznámili se důvěrněji s věřícím lidem. R. 1625. přibýlo jich opět několik do Prahy. Největšími dobrodinci jejich byli především Jan Arnošt Platýs z Plattenštejna, kanovník sv. Vítský a komisař reformační, zvolený, avšak před svěcením zemřelý biskup Olomoucký († 1637), který odkázal Augustinům všechn majetek svůj (veliký dům Platejs zvaný) a žádal si toužebně pochován býti v řeholním rouchu Bosáků v kostele jejich; císař Ferdinand II., a i Novoměstská rada, která jim postoupila některé domy a pozemky u kostela, kde si klášter stavěli. Dne 1. června roku 1646. obnoven byl kostel sv. Václava a vysvěcen kardinálem Harrachem. Císař Ferdinand III. navštívil jej dvakráte v letech 1647. a 1655. Věhlasný malíř Český Karel Skreta, jenž byl vrstevníkem arcibiskupa Arnošta, vyzdobil klášter sv. Václava krásnými obrazy ze života řečeného světce a zemského patrona Českého.¹⁾

336. Za obležení Prahy od Švédů trpěl klášter tento dosti citelných škod. Za času morové rány r. 1639. a 1649. byly v kostele vystavovány ostatky sv. Rosalie, které převor téhož kláštera P. Martin r. 1628. od generálního vikáře svého řádu darem obdržel. Augustini našli v Praze dosti obliby. R. 1653. poslán byl P. *Augustin* na panství Brandýsské n. Orl., Lomnické, Jilemnické, Studenecké a Poličanské, aby tam s několika bratřími missie konal. Mimo P. Augustina proslavili se za kardinála Harracha také P. *Josef*, který zemřel r. 1630. v pověsti svatosti, pak P. *Jilji* od sv. Jana Křtitele, který proslul jako český kazatel.

Klášter Pražských Augustinů Bosáků stal se štěpnicí jiných bratrských domů řeholních, a sice kláštera *Videňského*, který vystaven byl r. 1630. a osazen řeholníky Pražskými, kláštera v *Marianském zřídle* (Mariabrunn) v Rakousích (1635),

¹⁾ Když proměňoval se bývalý klášter Augustiánský roku 1809. v zemskou trestnici, zničeny byly pozůstalé ještě památné obrazy freskové.

v *Štýrském Hradci*. V Čechách založeny byly kláštery bosých Augustinů v *Německém Brodě*. R. 1640. přišli jmenovaní řeholníci ze Zderazu do *Tábora* a s vůlí císaře Ferdinanda III. a snahou kardinála Harracha vystavěli tam, zakoupivše 14 spálenišť, klášter a chrám Narození Panny Marie r. 1662 ¹⁾. Za vlády císaře Františka I. zrušen byl klášter *Táborský* dne 31. října 1816 a změněn v trestní věznici. — R. 1559. vystavěl Wolfgang Novohradský z Kolovrat na svém statku ve *Lnářích* kapli a vedle ní poustku pro poustevníka. R. 1666. zbudoval Alex. hrabě Vratislav z Mitrovic se svou manželkou Ludmilou Maximilianou, roz. hraběnkou Lažanskou z Bukové nynější chrám nejsv. Trojice ve *Lnářích*. Roku 1682. založil Tomáš Zacheus hrabě Černín z Chudenic, majitel statku *Lnářského*, nynější klášter pro Augustiny Bosáky. Ze všech klášterů Augustiánů Bosáků zachoval se v Čechách tento klášter *Lnářský* jediný.

6. Pavláni čili bratři nejmenší.

337. Protestanté Čeští nabyvše svobodného vyznávání víry své, jali se stavěti roku 1611. modlitebnu nejsv. Vykupitele v Praze, při které až podnes vykonávají bohoslužbu svou luteráni *Augsburského* vyznání. Kostel ten dostaven byv mnohým nákladem r. 1614, osazen jest kazateli a učiteli protestantskými. Sv. František zvaný de Paula, an se narod. r. 1416. v Paule v *Kalabrii* ²⁾, zavedl novou řeholi a duchovní syny své nazval řádem „*Nejmenších bratří poustevníků, bratří Františka z Pauly*“, ačkoliv tu i tam krátce *Nejmenší, Pauláni* se zovou. Kromě obyčejných tří mnišských slibů skládali ještě čtvrtý, že budou po celý život dle ustanovení řádu přísný půst

¹⁾ Zvěcnělý spisovatel historie církevní biskup Frind tvrdí v díle svém na str. 217., že do *Tábora* uvedeni byli r. 1640. bosí Karmelitě, což ovšem nesouhlasí se s pravdou. Viz *Hammerschmidův Prodromus gloriae Prag.* str. 347. *Trajerovo Beschreibung der Dioezese Budweis* str. 748. V arch. arcib. uschována listina ze dne 23. září 1650 „*Relatio Thobiae Sigismundi, parochi Choustnicensis, se laborasse in parochia sua cum Patribus Augustinis Taboriensibus.*“

²⁾ Viz obsáhrný životopis jeho v *Blahověstu* r. 1883., sestavený od J. Mrštika, far. v klášteře u *Nové Bystřice*.

zachovávat. Sv. Otec Sixt IV. potvrdil řád jeho roku 1474. Představený kláštera slul korrektor, t. j. napravovatel, představení jednotlivých provincií mají jméno provinciálních korrektorů, vrchní starosta jmenuje se generální korrektor. Ku konci 15. stol. zašli členové řádu až do Čech a usadili se nejprve v *Kugelweité* na pozemku pánů Petra a Oldřicha z Rožmberka nedaleko Krumlova r. 1495. Druhý klášter Paulánský v Čechách založen byl v *Nové Bystřici* dne 24. června 1501 od Konráda z Krajku, majitele panství Landštýnského a Novo-Bystřického. Pan Krajík, který v přátelském poměru žil s Rožmberky, seznav Paulány v Kugelweité, nabídl jim, aby vyhlídli sobě místo na jeho panství pro klášter svého řádu. Kněz Petr, provinciál Paulánů a korrektor Kugelweitský, vybral sobě místo nedaleko Kondrace, a tu založen pak klášter s kostelem zasvěceným ke cti Nejsv. Trojice, Panny Marie a sv. Jana Křtitele. Štědrosti Krajířovou obdařeni, mohli Pauláni, zbaveni starostí o pozemské věci, úplně se oddati službě Boží a plnění své řehole. Svým přísným životem, slavným konáním služeb B. i laskavostí svou získali si přízeň lidu. — Roku 1524. (ne jak Frind udává 1520) založil rytíř Jan Hiřovec na Hiřové v *Těnovicích* třetí klášter Paulánský, který však potrvál jen do roku 1559. Řeholníci zajisté dílem pro nepřízeň času, že sbírkami mohli málo získati, dílem pro nepřízeň dědice zakladatelova chtěj nechtěj klášter opustiti musili. Potkali se ale s lepším osudem nežli Pauláni Kugelweitský a Bystřičtí. Přívrženci reformace totiž rozzuřeni proti všemu, co katolické bylo, přepadše po r. 1533. klášter Kugelweitský, kostel i klášter zapálili a mnichy na lípě, stojící na louce klášterní, oběsili. Kdežto jiné kláštery Paulánů po bitvě bělohorské byly znova zřízeny, nestalo se tak při Kugelweitském, ač představení řádu o to usilovali. Klášter Paulánský u Nové Bystřice přepadli Adamité 27. července 1533, aby se pomstili za to, že tento rok ze země České vypovězeni byli. Pobili v něm 40 mnichů, a po té zapálili klášter a sousední vesnice Braunsłag a Žižpechy, na to prchli před stíhajícím je lidem pána z Krajku. Snad Pauláni proti nim kázávali, aneb chtěli tito bludaři vztek svůj vyliti sobě na mniších, že náleželi k nezáviděné církvi katolické, aneb konečně pomsta jejich platila nejvyššímu purkrabí Wolfovi Krajířovi, který usnešení sněmovní provedl. Byli by snad rádi se odvážili na Bystřici neb

Landštýn, poněvadž však místa ta opevněna byla, netroufali sobě a tu bezbranný klášter musil jim náhradou býti. Pro kostel veliké štěstí bylo, že bludaři neměli času na drancování a loupení¹⁾.

338. Když odevzdán byl kostel blahoslavené Panny Marie Vítězné bosým Karmelitům, vznešena byla prosba roku 1625²⁾ k císaři Ferdinandovi, aby propůjčil chrám nejsv. Vykupitele nejmenším bratřím ze řádu sv. Františka z Pauly.

General Paulánů Jilji Camarát poslal vikáře svého Fr. Richarda Sequensa do Vídně k císaři s prosbou, aby Paulánům za ztracené kláštery náhrada dána byla. 25. ledna 1624 předpuštěn byl Sequens k císaři, u kteréhož prosbu svou přednesl a výslovně ho také o chrám sv. Salvátora žádal. Císař žádosti blahosklonně svolil, nařídív Karlu knížeti z Lichtensteina, aby poměry paulánského řádu v Čechách vyzkoumal, a poněvadž protestantský chrám i příbytek v Praze pro Paulány třeba bylo nejprv upravit, na návrh arcibiskupa Arnošta Vojtěcha hraběte Harracha je zatím uvésti dal ku kostelu sv. Štěpána na Starém Městě pražském. Když klášter pro Paulány u sv. Salvátora byl upraven a také i jiné předběžné záležitosti skončeny byly, uvedeni jsou konečně 30. ledna 1625 ku kostelu sv. Salvátora, načež obdrželi Pauláni císařské stvrzení, že chrám jim darován jest a skutečně jim právně náleží. Že Pauláni ku sv. Salvátoru přijdou, zdálo se nepřimo již naznačeno býti při vystavění kostela. Dle Beckovského měli prý protestanté na dveřích kostela i domu, v němž lutheránští kněží příbytek měli, nápis: „Quod minimis meis fecistis, mihi fecistis; cokoliv mým nejmenším jste učinili, mně jste učinili.“ „Kterýžto nápis,“ jak dí Beckovský, „kdokoliv četl, pravdivě souditi mohl, jako by Lutheráni to předzvěděli, že ten kostel i jich celé obydlí ne pro ně praedikanty, ale pro duchovní bratry Paulány, kteří Minimi, to jest Nejmenší, slují, vystavěn byl.“

Kdežto Pauláni v domácnosti co nejskrovněji žili, hleděli služby Boží co nejslavněji konati a prosluli zvlášt jako dovední kazatelé. I získali sobě jednáním svým mnoho přátel jak u lidu tak i šlechty. Přízeň svou k Paulánům skutkem ukázal Maximilián hrabě Valdštýn, kterýž dal na svůj náklad zříditi hlavní

¹⁾ Viz v Blahověstu r. 1884 na str. 291—293.

²⁾ Caraffa, str. 184.

oltář a mimo to kostelu dva svícny daroval, kteréž čtyři lokte zvýši byly. Hrabě Bernard Martinic a Albert Maximilián hrabě Desfours z Montatienville postarali se zakoupením Petzelova domu o rozšíření budovy klášterní. Avšak ještě nebyli Pauláni ani se stavbami hotovi, když r. 1631. Arnim, vůdce vojenský kurfiřta saského, vtrhl do Čech a 11. listopadu Prahy se zmocnil. S vojskem kurfiřtovým přišli i praedikanti a hned zřetel jich obrácen ku kostelu sv. Salvátora. Vavřinec Hofkirch, saského kurfiřta v Starém Městě pražském místodržitel, aby kostel pro bohoslužbu protestantskou zcela získal, nařídil Paulánům, by se přestěhovali do Klementina, odkudž Jesuité byli vypuzeni; i dal jim stvrzovací listinu, že nebude se jim překážeti v jich „domnělých“ službách Božích. Pauláni přestěhovali se 31. prosince 1631 do nedobrovolného nového bydliště a již 1. ledna 1632 započala protestantská bohoslužba v chrámu sv. Salvátora kázáním praedikanta lutheránského, ku kterémuž mnoho lidu se sešlo. Než ani Pauláni v novém bydlišti nezaháleli. Zvláště *P. Werner*, korektor Paulánů, svými kázáními potěšoval a posiloval zarmoucených katolíků, kteří okolo kazatelny jeho v hojném počtu se shromažďovali. Ano dokonce evangeličtí kazatelé, upozorněni na krásné kázání Wernerovo, přicházeli ho poslouchati. Aby se Paulánům žádné příkoří nestalo, stála před kolejí dnem i nocí saská stráž. Taktéž když Paulán šel k nemocnému, byl stráží provázen.

P. Werner a bratři ostatní v této těžké době vyznamenali se také i ve zpovědnici i v návštěvě nemocných, začez pak veřejnou pochvalnou listinu od magistrátu pražského obdrželi. Nedobrovolné bydlení u Jesuitů skončilo, když Sasové byli od Valdštýna z Prahy vypuzeni. Pauláni vrátili se 24. května 1632 do svého kláštera a mohli býti spokojeni s nezvanými hostmi, neboť ti zatím co Pauláni u sv. Klementa byli, budovu klášterní dostavěli a ještě hojnost stavebního dříví tam zanechali, kteréž mniši na stavění mostu u Brandýsa rádi přenechali. — R. 1636. 4. ledna pochován byl v paul. kostele po pravé straně před oltářem *P'anny Marie Vranovské* Václav Karmazin, radní písař Starého Města pražského, který jeda 2. ledna t. r. s manželkou svou a služebníkem okolo domu u Zlaté Štíky od vojáků zavražděn byl, při čemž také manželka jeho byla posekána.

Roku 1637. zřídili Pauláni při kostele svém bratrstvo an-
děla strážného. Roku 1638. zvolen za korektora pražského Fr.
Jan Guillard, kterýž při kapitole řádu r. 1644. v Praze odbý-
vané za provinciala volen byl. Tomuto výtečnému muži lze
zvláště připsati, že klášter pražský obracel na se zvláštní po-
zornost lidu i šlechty. Chrám klášterní byl hojně navštěvován
a na přimluvu sv. Františka z Pauly dostalo se zde mnohým
nadobyčejných milostí. Některá zázračná uzdravení, která i ar-
cibiskup Harrach 18. července 1646 po přisném zkonmání za
zázračná uznal, obšírně popsána jsou v životopisu sv. Františka
z Pauly ¹⁾. Když Švédové oblehali Prahu roku 1648., chopili se
Pauláni zbraně a vyznamenali se chrabrostí a vojanským dů-
myslem.

339. Podporování jsouce štědrostí pana Filipa Husmana,
usadili se nejmenší bratři sv. Františka r. 1639. v Tachově. Bar-
ron Husman uvolil se základní listinou, sepsanou na zámku
v Tachově 5. února 1639 společně se svou chotí Amalií, roze-
nou hraběnkou z Dohna, dáti na výživu 12 bratří Paulánských
40.000 zl. na penězích, dále projevil ochotu svou zakoupiti pro
Paulány mlýn zvaný Heiligenmühle s rybníky a grunty v ceně
50.000 zl., mimo to uvolil se dáti dostatečnou půdu k vystavění
kláštera, dovoz a vše, čeho k uhrazení třeba. Pauláni měli také
obdržeti od vrchnosti všecken materiál stavební, jehož však
sobě sami dobývati a přivážeti měli. Na stavbu přidal jim
ještě 10.000 zl. Generál řádu Bernard Gurnel připověděl na
vzájem, že Husman s chotí svou i všemi potomky práv za-
kladatelů kláštera požívati budou, totiž že budou účastni všech
dobrých skutků i modliteb, kteréž řád vykoná. Mimo to za za-
kladatele konána býti měla od mnichů denně zvláštní pobož-
nost a v případě smrti zvláštní pobožnost smuteční se slavnou
mší sv. zádušní. Konečně měla býti na věčné časy každý týden
sloužena tichá mše sv. za duševní i tělesné dobro zakladatelů
i za zachování jich.

Dříve ještě nežli potvrzení fundace ze dne 31. srpna 1640
od císaře z Řezna došlo, dali se Pauláni od kardinála Harracha
v držení kaple 14 sv. Pomocníků uvésti dne 30. července 1640.

¹⁾ Viz Blahovést 1883 str. 567. V archivu rod. H. fasc. 19. fol. 125. ze
dne 21. března 1646.

Čtyři léta po té 26. února 1644 daroval Husman Paulánům ves Hals s příslušenstvím v ceně 11.000 zl. a mlýn Heiligenmühle s okolními pozemky v ceně 4000 zl. Prvními obyvateli kláštera bylo šest Paulánů, kteří přišli z Pražského kláštera u sv. Salvátora. Tito dali se do stavby r. 1656. za vikářství P. Cyrilla Oppilasia (jenž se stal také provincialem). Se stavbou pokračováno pomalu, avšak vše stavěno důkladně. Když dostavěli klášter, počali se stavbou kostela, již ve slohu byzantském provedli. Druhá neděle po velikonocích slavena pak vždy jakožto den posvěcení chrámu. Na ten den přicházela četná procesí i z daleka, také z Chebska, z Plzeňska, z Falce. Častěji po sobě vyhořel klášter i kostel, avšak Paulánům vždy se podařilo shořelé vystavěti a obyčejně nově vystavená část byla pěkněji upravena nežli byla původně stavěna.

340. Roku 1626. povolal Adam Pavel hrabě Slavata, syn Viléma Slavaty a Lucie Otilie, správce zboží bystřického a chlumeckého, Paulány do opuštěného kláštera u sv. Trojice *nedaleko Nové Bystřice* a tuto listinou ze dne 29. září 1626 založil nový klášter Paulánský. Starý od Krajíře vystavěný kostel stál posud. Adam Pavel zřídil při kostele mnichům příbytky a vykázal pro šest poustevníků stálé důchody. Za to nežádal ničeho, než aby na dobrých skutcích řádu podíl měl. První mnichové byli z Burgundska. Budovu klášterní vystavěl P. *Gabriel Liefroy*, muž znamenitý, který i ve vědách filosofických i theologických proslul a také úřad korrektora zastával. Neméně vynikl *František Jan Guillard*, kterýž r. 1634. v Bystřickém klášteře korrektorem byl a později generálem řádu byl zvolen. Roku 1649. dne 23. prosince přidal Adam Pavel Paulánům 100 zl. ročních, začež Pauláni měli výroční den úmrtí jeho slaviti hodinkami za mrtvé a slavnými zádušními službami Božími. K tomuto daru pomohl jim zvláště generál Fr. Baltazar de Avila, kterýž při cestě visitační za příčinou dvou nejasných míst ve fundační listině Adama Pavla v Bystřici navštívil. Pauláni neměli pozemků, pročež obrátili se s prosbou na štedrého zakladatele svého, kterýž jim 25. září 1652 daroval pozemky, jež z vůle jeho hraničními kameny opatřeny byly, které se dosud zachovaly. Nástupce 2. července 1657 zemřelého Adama Pavla Ferdinand Vilém hrabě Slavata neméně byl přízniv Paulánům. Poněvadž ani klášter ani chrám potřebě

nevyhovoval, dostavěl v letech 1665—1667 klášter tak, jak nyní stojí a r. 1668. ustanovil se na tom, na místě starého malého kostela vystavěti chrám nový. Základní kámen položen 26. června 1668 Ferdinandem samým; církevní obřady vykonal za přítomnosti celé Slavatovské rodiny tehdejší Jindřicho-hradecký probošt dr. Jakub Kurz. Ferdinand zemřel 2. dubna 1673 v Praze, aniž se mohl potěšiti pohledem na dokončené dílo své. Nástupce Ferdinandův, Jan Jiří Joachym hrabě Slavata, bratr zesnulého, velikomyslně stavhu chrámovou dal dokončiti, ač žádným slibem vázán nebyl. Plán ku chrámu zhotovil pražský stavitel Ursini, stavbu řídil Jakub Werner. Dozor na stavbu vedli Pauláni sami. Vydání obnášelo kolem 46.626 zlatých nepočítaje v to povoz a stavební material. Chrám jest staven ve slohu italském. Hlavní oltář jest 12 sáhů vysoký a rozkládá se po celé šířce lodi chrámové. Ohromný obraz oltářní jest malován od Christiana Schoedra (1681) a představuje Nejsvětější Trojici. Na oltáři svatého Michaela uloženy jsou ostatky sv. Felixe, které pocházejí z katakomby sv. Kalista v Římě a které sem daroval Karel Felix Slavata, generál Karmelitánů r. 1682. Poutníků přicházelo brzy do chrámu veliké množství. — Při chrámu byla rozličná bratrstva zejména bratrstvo růžencové, založené dne 1. listopadu r. 1660, jehož členové konali tuhé pokání. Když nejprve Paulán, který za tím účelem do Bystřice přibyl, ze zvláštního lešení na náměstí byl kázaní k lidu učinil, uchopili údové bratrstva těžké pohotově stojící dřevěné kříže, které na útraty bratrstva se pozřizovaly, a nesouce je cestou do kláštera na ramenou, nápodobovali bolestnou cestu Spasitelovu na Kalvarii. Jiní dali si ruce rozpiaté přivázati na dřevě, kteréž za krk sobě položili a takto snášeli ubírajíce se v průvodu na klášter alespoň částečně bolesti ukřižování. Konečně někteří přivazovali sobě na hlavu také tak zv. disciplinární kapi, které měly jen dva otvory pro oči, obnažovali záda svá a mrskali se dutkami, na jichž konci na řemínkách připevněny byly železné hvězdičky. V čele průvodu nesena vždy socha P. Marie. Pro případ nějakého omdlení a onemocnění chodil vždy s průvodem lazebník. — Když nástupce Jana Jiřího Slavaty František Leopold Vilém hrabě Slavata 1691 zemřel a jediný bratr jeho na živě jsoucí Karel Felix, generál Karmelitánů, z řádu vystoupiti nechtěl, zrušen

fideikomis (svěření) a veškeré pozůstalé statky Slavatovské na základě smlouvy ze dne 17. listop. 1693 na pět dílů byly rozděleny. Jeden podíl s novobystřickým a chlumeckým panstvím připadl na Jana Leopolda svob. pána z Pětikostelí, syna Kateřiny Teresie, dcery Joachyma Oldřicha hraběte Slavaty a Arnošta svob. pána z Pětikostelí. Za panování rodiny z Pětikostelí, která mezi tím do stavu šlechtického povýšena byla, nevedlo se tak Paulánům jako za panování rodiny Slavatovské. Teprv až některé spory odklizeny a vyřízeny byly, žili Pauláné i s touto rodinou v míru.

341. Hynek z Valdštýna, majitel panství Brtnického nedaleko Jihlavy, vystavěl r. 1588. v Brtnici chrám s kryptou pro sebe a své potomky. Při kostele ustanovil luteránského kazatele, než tento dlouho nezůstal. Již r. 1624. založil tehdejší majitel panství hrabě Rombald z Collalta při chrámě tom, který sv. Matouši zasvěcen byl, klášter paulánský pro 10 kněží a 2 bratry laiky. Teprv zbožná vdova po Rombaldovi Tolesina Blanka, rozená hraběnka z Thurnu, *Brtnický klášter Paulánský* dokončila. Ve Vranovské kronice Paulánské (str. 90) připomíná se *P. Gabriel Lieffroy*, muž vysoce učený, jakožto bývalý vikář konventu Brtnického (vikář tolik jako zástupce korrektora v konventech s méně členy). Odtud přišel za korrektora do kláštera u Nové Bystřice a r. 1640 poslán jako zástupce (commisus) ku generální kapitole řádu.

342. Chudá řehole Paulánská měla bohatý klášter ve *Vranové* na Moravě. Ve Vranově stával již od r. 1240. chrámek dřevěný se soškou M. Panny. Při tomto chrámku, který r. 1624 přestavěn byl v nádherný kamenný, založil kníže Maximilián z Liechtenštýna s chotí svou Kateřinou, rodem z Boskovic u Černé Hory, 14. září 1633 klášter pro mnichy Paulány, kterému statek Mořický daroval, jež držel před konfiskací statků po bitvě bělohorské Bedřich Vilém ze Žerotína. Po příchodu svém měli Pauláni toliko vikáře, ale konvent zmohl se brzy na korrektora. Prvním korrektozem byl *P. Jan Guillard*, muž znamenitý, který r. 1634 byl najednou zvolen za korrektora pražského i bystřického; proto ponechán tomuto poslednímu za korrektora. R. 1635. stal se definitivně i kollegou provinciala, roku pak 1638. korrektozem pražským. R. 1644. zvolen byl za

provinciála na 6. kapitole provincialní, odtud pak dostal se za provinciála Panormitánského a konečně r. 1658 stal se generálem řádu. Chválí se při něm výtečné vlohy duševní, přísné plnění řehole a obratnost zvláštní v řízení záležitostí. — Přizeň svou ku klášteru Vranovskému zakladatel také tím ukázal, že zřídil v chrámu klášterním pro sebe a svůj rod hrobku, čímž pojištěno trvání chrámu klášterního v dobrém stavu až po naši dobu. Vyniká-li nyní Vranovský kostel krásou, vynikal za doby Paulánské ještě více. Zvláště veliký oltář, na němž dřevěná socha P. Marie se nalezá, nádherně ozdoben byl stříbrným svatostánkem a stříbrným trůnem. Při ozdobování kostela kamenného nezapomínali Pauláni na budování a ozdobování chrámů duchovních. Příležitost hojnou podávali jim poutníci, kteří zvláště v den narození Panny Marie z daleka přicházeli, aby Matku B. Vranovskou uctili. — Zajímavo jest, že ve Vranovském klášteře znamenitý historik literární *Fr. Faustín Procházka* (nar. 13. ledna 1749 v Nové Pace) do paulánského řádu vstoupil a tamtéž 25. října 1768 slib k řeholi té učinil.

343. Zakladatelem kláštera paulánského v **Nové Pace** byl generál dělostřelstva Rudolf svobodný pán z Tiefenbachu se svou chotí Marií Evou Alžbětou, rodem hraběnkou ze Šternberka. Již před r. 1273. nalezl v stříbrných dolech tamnějších ubrman Pavel Czimbulovský sošku P. Marie, ku kteréž zvláštní úctu pojal, takže ku počtě její vystavěl kapli, kteráž brzy na to v chrám proměněna byla. Soška došla úcty i od jiných; i přicházeli mnozí, aby Matce B. svou počtu vzdali. Právě při tomto kostele chtěl míti Rudolf baron z Tiefenbachu, plukovník dělostřelstva a majitel panství Kumburka a Oulibic, Paulány. Za tou příčinou koupil za 35 kop grošů od Jana Pastného pozemek u kostela toho ležící, Dražníkovský zvaný. Dříve však než mohl se stavbou počítí, umřel 4. března 1653. Než co nemohl on sám provésti, v poslední vůli nařídil choti své. Paulánům odkázal statek chotečský, kterýž byl od Vídeňských Servitů koupil. Maria Eva měla se stavbou sama započítí. Vznešená choť přání manžela svého vyhověla a již r. 1654. dala pro klášter kopati základy, roku pak 1655. dne 25. června u přítomnosti pana Václava Stanislava Halánka, t. č. hejtmána na panství Kumburském a Oulibickém a mnoha jiných hostí zá-

kladní kámen položila. Pauláni nejprve usadili se na svém statku Chotči 12. března 1685, po 15 pak letech přestěhovali se do nového kláštera v Nové Pace. Vikářem Paulánů tehdyž byl P. *Ludvík Pusch*. Starý chrám klášterní, který množství lidu nedostačoval, rozbořen byl r. 1715. a nový dostavěn r. 1724. Socha Panny Marie spatřuje se v něm až do dnešního dne na hlavním oltáři. — Zvláštností Paulánů bylo, že všude, kam přišli, dílem slavné poutě zaváděli, dílem již stávající zvelebvali. Také v Nové Pace podařilo se Paulánům pout, kteráž o Nanebevzetí Marie Panny se konávala, tak zvelebiti, že přicházela processí z celého dosti dalekého okolí. O mnohých poutích bylo v Pace i přes 12.000 poutníků. Poutěmi těmi, jež slavně od nich se konaly a vůbec celým svým životem získali sobě Pauláni přízně takové, že dostávalo se jim častěji nadání i příspěvků rozličných.

344. Čtvrt hodiny cesty od Svatého Pole u Dobříše stojí posud kostel sv. Josefu zasvěcený, při němž býval také klášter Paulánský. Zakladatelem kl. P. ve **Vobořišti** byl r. 1675. kanovník na hradě Pražském Pešina z Čechorodu. Klášterní budova jest až do dnešního dne zachována a že kostel nespustnul, děkovati jest dobročinnosti knížecí rodiny Colloredo Mannsfeldské.

Všechny kláštery paulánské byly zrušeny za Josefa II. — Ohledneme-li se na působení řehole této, tu spatřujeme, že kde Pauláni účinkovali, vyrůstaly ze země chrámy veliké a ozdobné, život náboženský zkvétal a i na venek hojnými poutěmi se jevil. Přísná řehole Paulánská pamatujíc na věrné plnění těžkých svých pravidel, po všecken čas svého trvání mnoho dobrého na venek vykonala. Nepřízeň časů v našich krajinách z kořene vyvrátila tuto řeholi; každému nestrannému pozorovateli záslužné činnosti vypuzených mnichů na mysl připadá myšlenka, kterouž křižovník Jan Zimmermann ukončil popsání dějin Paulánského kláštera Pražského: Kláštery Paulánů zanikly a s nimi i sta jiných, avšak potomstvo věru nemá důvodné příčiny radovati se zlatému věku, kterýž duch času sliboval, až klášterů nebude¹⁾.

345. Z kláštera Pavlánského v Praze prosluli dva vlastenečtí kněží, kterých zde připomenouti musíme. Jest to již

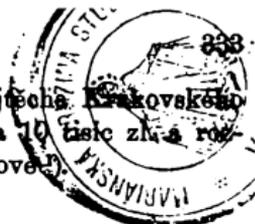
¹⁾ Mrštík Jos. v Blah. roč. 1884. str. 341—343.

svrchu jmenovaný *František Faustin Procházka a Fortunát Durych*. Oba s velikou pílí vydali pod arcib. Příchofským katolickou bibli v jaz. č. a sice 1778 Nový Zákon a 1780 Starý Zákon. Druhé vydání datuje z r. 1804. Kromě toho sepsal Procházka „Dějiny písemnictví v Čechách a na Moravě“ a vydal celou řadu staročeských spisů. Po zrušení kláštera stal se ředitelem všech gymnasií v Čechách a universitním knihovníkem. Zemřel 1809 a pohřben jest ve Volšanech. Věrný druh jeho Fortunát Durych zemřel 1802 v Turnově.

7. Paulini či Barnabité.

346. Působením tří šlechticů vlašských a sice Antonína Zaccaria, rodáka Kremonskeho, Bartoloměje a Jakuba Morigia, rodem z Milána, založen byl roku 1530. náboženský spolek při kostele svatého Barnabáše v Miláně. Členům řečeného spolku se ukládalo, aby společně živi byli a oddali se na vychovávání mládeže a misijnářství v zemích křesťanských. Papež Klement VII. potvrdil nový řád jejich r. 1532. a sv. Otec Pavel III. dovolil tomu r. 1535., aby skládali slavné sliby. Vyvolivše si za ochrance sv. Pavla apoštola, nazývání byli obecně *bratři sv. Pavla čili Paulini*, aby se rozeznávali od svrchu řečených Paulánů. Nezřídka také přidávalo se jim dle původního jejich kostela v Miláně jméno *Barnabitův*. Jak vidno z písemných památek arcibiskupského archivu ke dni 21. ledna 1626 žádal Barnabita Videňský Florius Kremona kardinála Harracha, aby určil milostivě některé místo v Praze pro bratři sv. Pavla, a dokládal, že povolá několik členů řádu toho z Itálie, aby pracovali na rozšíření víry katolické v Čechách. „Jsou sice, praví, Barnabité neznali jazyka v Čechách obvyklého, avšak vynikají učeností a jistě že budou se snažiti, až přiučí se řeči lidu, aby prospěli obnově náboženské.“ Po vůli arcibiskupa Arnošta zavítali Barnabité r. 1627. do Prahy a obdrželi chrám sv. Benedikta, bývalý kostel farní na Hradčanech, kterýžto za doby předchozí zůstal nedotknut pychem jinověrcův

Měšťané Hradčanští dověděvše se o tom, že kostel sv. Benedikta, který nedávno (r. 1620.) novou střechou a věžkou opatřili, darován byl i se hřbitovem Barnabitům, prosili císaře, aby postoupil jim kostel a hřbitov u sv. Jana v Oboře pod Petřínem. Avšak žádostem jejich nebylo vyhověno. Nově přichozí řeholníci zřídili si nejprve skromný příbytek v bývalé

faře. R. 1655. koupili od hraběte Viléma Vojtěcha Krakovského z Kolovrat sousední dům u kůru kostela za 10 tisíc zlat a rozšířili příbytky své na severní straně chrámové.

8. Řád Piaristův.

347. Sv. Josef Kalasancký, bývalý generální vikář biskupa Urgelitského, shromáždil v Římě duchovní světské, aby věnovali se vzdělávání mládeže. Spolek ten potvrzen byl sv. Otcem Klementem VIII. r. 1600. a za vlády papeže Pavla V. a Řehoře XV. byv rozmnožen, stal se r. 1621. skutečným řádem klášterním pode jménem: „*řád řeholních duchovních pod ochranou Matky Boží pro nábožné školy.*“ V brzku na to rozšířil se po celé Itálii, Rakousku a Polsku. Ještě za života sv Josefa, který zemřel jako 92letý stařec v Římě 1648 a r. 1748. za blahoslaveného, roku pak 1769 za svatého byl prohlášen, zřízeny byly kolleje Piaristův na Moravě, a sice r. 1631. v *Mikulové*, 1633 v *Strážnici* a 1634 v *Lipniku*, resid. v *Krumlově* (1644) tak, že první provincie řádu jejich mimo Itálii byla provincie Moravská po r. 1634. Nedlouho na to založeny byly nové kolleje v Čechách, totiž v *Litomyšli* u Panny Marie matky milosti původem osvícené paní Febronie z Pernštýna roku 1640. ²⁾, ve *Staném* u Panny Marie zasnoubené štědrostí hrabat Bernarda a Bennona z *Martinic* r. 1658., v *Ostrově* u Panny Marie Věrné nákladem jasné paní Anny vévodkyně Sasko-Lauenburské roku 1666. V *Kroměříži* roku 1687., v *Kosmonosich* 1688, která byla přeložena později r. 1786. do *Mladé Boleslavi*. Potom povstaly kolleje Piaristské v *Staré Vodě* na Moravě 1690, v *Příboře* 1694, v *Benešově* 1704, v *Rychnově* 1714, v *Bílé Vodě* ve Slezsku (1727) a v *Bruntálu* ve Slezsku (1731). Zajímavost jest, že sv. Josefu Kalasanckému nabízen byl v Praze dům pro jeho řád, že však sv. Josef odepsal, kdyby měl 10.000 duchovních, že by je mohl

¹⁾ Ekert: Posv. místa král. hlav. města Prahy I. str. 109. a n. Při kostele sv. Benedikta bylo až do zrušení jeho „arcibratstvo Nejsv. Trojice k vykupování křesťanů ze zajetí tureckého.“ Klášter Barnabitův u sv. Benedikta byl zrušen r. 1786.

²⁾ Zprávy ty vyňaty jsou z ročních zápisků řádových: „*Familiae regularium clericorum piarum scholarum.*“

v jednom měsíci rozeslati na místa, kde si jich lidé přejou. Kollej **Pražská** u sv. Josefa Kalasanckého založena byla posléze r. 1752. snahou a nákladem řádu Piaristského. Po té založeno ještě více kollejí. *Gelasius Dobner* a *Dominik Kinský* vyznamenali se jako spisovatelé.

9. Theatiné.

348. Sv. Kajetán, člen hraběcí rodiny Theatinské, shromáždil kolem sebe r. 1524. množství kněží k tomu účelu, aby vzdělávali se ve vědách, zbožně konali služby Boží, stavěli se na odpor bludným naukám, navštěvovali nemocné a připravovali odsouzené k blažené smrti. Když řehole od papeže Klementa VII. potvrzena byla, vyprosil si sv. Kajetán za ochrance a představeného společnosti té Jana Petra Karaffu, biskupa Chietanského¹⁾. Arcipastýř ten stav se papežem, přijal jméno Pavla IV. Kongregaci svou, která potvrzena byla již r. 1524., nazval řádem Theatinův po městě, kde počátek měla aneb i řádem Kajetánův po hraběti Kajetánovi, vlastním původci její. V Praze je nazýval lid jen Kajetány po sv. zakladateli, který r. 1527. po Karaffovi druhým vrchním představeným se stav, roku 1547. zemřel. Řehole byla úplně odezvdána do ochrany Prozřetelnosti B. Řád Theatinův stal se štěpníci slouvných mužů, horlivých a o církev zasloužilých kněží, ba vyšli z něho mnozí kardinálové a biskupové.

Roku 1665. ubíralo se Prahou několik Theatinů do Rusi na missie. Bernard Ignát hrabě z Martinic, přední mistodržící království Českého, naklonil se láskou a přízní k těmto Kajetánům a povolav jich pohostinu, s vůlí kardinála Harracha toho dovedl, aby se v Praze usadili a k utvrzení lidu ve víře katolické napomáhali. Císař schválil snahu Martinicovu a i generál řádu Maraviglia v Římě k usazení Theatinů svého svolení neodepřel. Za tou příčinou daroval jim Martinic zahradu svou u císařské (Strahovské) brány za hradbami městskými. Zahradě té říká se až do dnešního dne Kajetánka. Bývala v ní stará

¹⁾ Chieta slula prve Theate. Držitelové města byli hrabata starožitného rodu, kteří se nazývali Theatini.

kaple, kterou Martinic obnovil a Panně Marii Etinské, jsa její velikým ctitelem, zasvětili dal. Dne 31. října 1666 šlo se průvodem z kostela na hradě Pražském do zahrady Theatinův za městem ¹⁾ a při tom nešena byla socha blahoslovené P. Marie Etinské (Starý Etink v Bavorsku jest slavné poutní místo.). Na zejtří o slavný den a památku Všech svatých posvěcen byl kostelík nového řádu. Theatiné zřídili tu klášter s noviciátem. První členové byli Vlaši a jmenují se Štěpán Schiattini, superior, Jan Cornino, Salvator Gallo. Pražané putovali ku Kajetánům zvláště o svátek Navštívení Marie P. I sám císař Leopold I. bral účastenství v průvodu roku 1672. Že však sídlo toto bylo poněkud vzdáleno města, pečoval o to purkrabí s arcibiskupem Arnoštem, jenž vezdy pamětliv byl duchovních potřeb věřících a svědomitě staral se o spásu duší křesťanských, aby převedeni byli Kajetáné do Prahy. Martinic přiměl císaře, že Theatinům daroval dům za arcibiskupským palácem v Jelením Příkopě, kam se několik Theatinů přestěhovalo již r. 1670. Poněvadž se dům ten neosvědčil, převzal jej od nich Martinic a koupil jim r. 1672. za 6000 zl. od hraběnky Anny Marie Trautmannsdorfové dům na nových schodech zámeckých. I přes odpor sousedních Barnabitů odstěhovali se na rozkaz papeže Klementa X. do nového domu, při kterém měli malý kostelík Panny Marie Einsiedlnské pod hradem. Pomýšleli na to, aby stavěli větší klášterní kostel u tak zvané nové cesty čili černé brány, která malou Stranu proti Hradčanům uzavírala. Konečně přemohli rozličné překážky, tak že teprv roku 1691. pod arcibiskupem Valdštýnem byl kladen základní kámen ku chrámu „Panny Marie pod ochranou Božské Prozřetelnosti“. Vysvěcen byl chrám teprv roku 1717. Několik Theatinů zůstávalo za městem na oblíbeném poutním místě na ochranu Rodičky Boží Etinské. Představeným kláštera byl *probošt*, pak *vikář* a *senior* a *prokurator*, který se staral o hmotné záležitosti kláštera. Probošt volen byl jen na tři léta. První probošti byli *Štěpán Schiattini*, *Emanuel Pezo*, *Matouš Taberna*. Což zvláště znamenati sluší, že do tohoto řádu rádi vstupovali šlechtičtí jinochové čeští, ačkoli řád ani žebrati nesměl. Mezi šlechtici nalozáme *Kajetána hraběte Trautmannsdorfa*, *Jana Hložka ze Žampachu*,

¹⁾ Hammerschmid: „Historia Pragensis“ k r. 1666.

Aloisa hraběte Talacka, Václava hraběte Vratislava z Mitrovic, Františka hraběte Lissava, barona Becka, Jana Václava hrab. Vratislava z Mitrovic. V kostele klášterním bylo „bratrstvo Panny Marie pod ochranou Božské Prozřetelnosti.“ Klášter byl zrušen roku 1783.

Za vrchnopastýřského úřadování kardinála Harracha povolány byly do Čech, vůbec do měst Pražských zvláště dva řádové řeholních sester, jež tuto po bok příchozích řádů mužských klademe.

10. Sestry sv. Voršily.

349. R. 1655. přišlo do Čech podnětem Sibylly hraběnky z Lamboje 7 sester řeholních z Lutychu v Belgii, provázeny jsouce představenou Annou Dorotou z Silií. Zakladatelkyní jejich jest sv. Angela, narozená 1470 v městě Desanzanu v Itálii. V r. 1535. spojila se s 12 jinými pannami v náboženské družstvo a nazvala je z úcty ku sv. Voršile „*společností sv. Voršily*“. Sv. Angela jsouce první představenou zemřela již r. 1540. Papež Pavel III. potvrdil její církevní řád. Ona sama byla r. 1768. za blahoslavenou a r. 1807. za svatou prohlášena. Když vkročily do Prahy dne 9. listopadu řečeného roku, vykázán jim byl za útulek dům nedaleko sídla kardinála Harracha. Arcibiskup radoval se upřímně z příchodu jejich do Prahy, laskavě a otcovsky je přijal a uvítal. Sestry jaly se vychovávatí dítky měšťanů Pražských, učily je sv. náboženství, nabádaly je ke zbožnosti a křesťanským ctnostem a neunavně vzdělávaly je v umělych pracích. Pražané zamilovali si v brzku příchozí klášternice, ano pověst jejich donesla se až ke dvoru císařskému a došla slechu císařovny Eleonory. Po svém korunování na královnu Českou obeslala vznešená paní představenou kláštera a chtěla ji pohnouti k tomu, aby přestěhovala se i se sestrami do Vídně. Než když vymlouvaly se řeholnice, že určeny jsou toliko pro města Pražská, zavoláno bylo jiných šest sester z Belgie do Vídně. Voršilkyně Praž. zakoupily jakýsi dům na Újezdě v Menším městě a setrvaly při něm po několik let, jsouce cele oddány na vzdělávání urozených i měšťanských dívek. Základní kámen nynějšího kláštera jejich na místě velkého domu hrabat Při-

chovských a jiných sedmi domů, zakoupených roku 1672. požehnan byl od arcibiskupa Matouše z Bilenberka r. 1674. O dvě léta později dne 11. června 1676 mohly se již do něho přesídliti. Kostel při klášteře tom přikázán byl svěcením k službě Boží dne 6. července 1704. V Praze koupily si Voršilký dům na Malé Str., kam část jich se přestěhovala 11. července 1691. a poněvadž byl těsný, zakoupily dům *Talberkovský* na Hradčanech kde povstal klášter a kostel sv. Jana Nep. Jako k Theatinům šlechtici, tak také ku Voršilkám vstupovaly šlechtičny české, z nichž uvádíme Marii Teresii hraběnku Berkovou, Annu Kateřinu baronku Engelflussovou, Marii Theresii hraběnku Buchheimovou a zvlášt Moniku hraběnku Černínovou ze Švihova i dceru její Maximiliánu. Z Prahy založily si sestry sv. Voršily klášter v *Olomouci* (1697), v *Kutné Hoře* (1712).

11. Bosé Karmelitky.

350. Jako před bitvou u Nördling svedenou zaslíbil se Ferdinand III., že zřídí nové opatství pro reformované Benediktiny, tak o něco později, když ocitl se v tísní válečné původem sverepých Švédův, učinil slib, že vystaví kostel k poctivosti sv. Josefa, pěstouna Páně, založí při něm klášter a uvede do něho sestry sv. Terezie přísné řehole čili tak řečené bosé Karmelitky. Pomýšleje pak na to, aby splnil slib Bohu učiněný, zakoupil r. 1655. dům na Malé Straně od hraběte Ferdinanda z Valdštýna za tržní cenu 26 tisíc zl. Zatím však rozžehnal se se životem a syn jeho Leopold I., pamětliv jsa otcovského slibu, založil klášter *sv. Josefa na Malé Straně*. Z počátku nalezly v něm bezpečný útulek Karmelitky z Polska od Švédů vypuzené, až teprve r. 1656. povoláno bylo z Vídně a ze Štýrského Hradce pět panen řádu sv. Terezie čili bosých Karmelitek do kláštera sv. Josefa. Jedna z nich nemocná nesena byla na zastřených nosidlech, ostatní přijely v zahaleném voze. Tři byly Němkyně, jedna Španělka a jedna Vlaška. Když polské řeholnice počtem 17 hlav je vřídne přivítaly, dostaly od císaře slušnou částku peněz na cestu a dne 17. září 1657 opustivše Prahu, vydaly se nazpátek do rodné země. Za představenou sester Německých prohlášena byla v druhý den po příchodu

jejich do Prahy dne 2. září 1656 od generála řádu, tehdaž v Praze přítomného, Marie Electa a Jesu, rozená z vlašského místa Terny, která slynuvši svatosti života rozdělila se s tělem dne 2. ledna 1663. Tělesná její schránka vystavena byla slavným způsobem před oltářem a po té uložena v jakési kryptě klášterní k dočasnému odpočinku. Kardinál Harrach přineal za duši její oběť mše sv. Když pak r. 1666. ohledáváno bylo tělo její, nalezlo se zcela neporušeno. Kardinál H. po ohledání těla věrnou zprávu papeži Alexandru VII. i císaři Leopoldovi I. o tom podal. Po vystavění nového kláštera a kostela přenesly jeptišky tělo to do zvláštní kaple. Podnes lze je viděti u bosých Karmelitek na Hradčanech, kam přesídlily od sv. Josefa, a sice v pravo od hlavního oltáře za mříží. Nový klášter dostaven byl 20. pros. 1672. R. 1672., kdy do nového kláštera přesídlily, byla většina jeptišek stavu šlechtického.

Poměr kardinála Harracha k řeholnímu duchovenstvu.

351. Tak veliká hojnost řeholního kněžstva byla věru žádoucí při značném nedostatku světského duchovenstva. Jak ze všeho, co prve bylo řečeno, jde na jevo, přál kardinál Harrach řeholníkům rozmanitých řádův, avšak neobmeškal při tom kázeň jejich tu i tam příliš volnou tužiti a zvelebovati, a kde toho jevila se pilná potřeba, ukazoval se nejen laskavým, ale i přísným karatelem. Jak upřímně nakloněn byl řeholníkům, doložiti lze mimo jiné listem jeho ¹⁾ ze dne 25. ledna 1642., kterým dopisoval královským mistodržicím: „Wann solche Orden schon in den Erbländern Ihrer Majestäten acceptirt sind und die Einführung und Vermehrung derselben nur desto grösseren Nutzen zur Förderung der Ehre Gottes und Bekehrung des Volkes schaffen kann, so werden Ihre Majestäten durch die Aufnahme der Priester der frommen Schulen in Böhmen ein frommes Werk vollbringen.“

352. Práva svého hájil statečně jakožto duchovní vrchní i oproti kněžstvu řeholnímu a zjednav si k tomu svolení sv. Stolice ze dne 5. února 1632 ²⁾, podroboval úplně pravomoci

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 25. ledna 1642.

²⁾ Konstituce papeže Urbana VIII. o řeholním kněžstvu v Čechách, pokud zabývá se správou duchovní. Zvěcnělý biskup Frind připsal výnos právě řečený Řehořovi XV., ježto však sv. Otec ten zemřel r. 1623, nemohl ovšem r. 1632. ničeho ustanovovati.

své bratří klášterní, kteří propůjčili se ke správě duchovní. Hádky mnichův jmenovitě o přednost řádův a první místo mezi ostatními, přetřhl arcibiskup Arnošt a rozhodl o nich vrchnopastýřskou mocí svou, jakož již svrchu k tomu jsme poukázali, rozepisujice se o disputacích a učených půtkách v arcibiskupském semináři. Když prosili jej nereformovaní Karmelitě u sv. Havla r. 1630., aby směli o veřejných průvodech kráčetí před bosými otcí řádu sv. Augustina, dal jim kardinál Harrach příznivou odpověď.

Missionář v Pardubicích Lehner z Kouby oznámil Vilémovi z Zumakru, kterak přicházejí k němu věřící a za to prosí, aby mnichové vínu a jiným horším věcem oddaní nebyli trpěni v zemi. Sotva že se donesla zpráva ta arcibiskupovi, vypovězeni byli ¹⁾ vinníci do Polska. Kardinál Harrach přísně káral abatysi v Mariánském údolí (Marienthal), a sice dne 14. pros. 1624 proto, že nevypudila ihned z panství svého protestantského kazatele, ježto nejméně sluší, aby katoličtí řádové trpěli predikanty na panstvích; a dne 1. prosince 1637 hrozil jí vyobcováním z církve za pokutu, že odvážíla se o své újmě vyhlásiti zasnoubení se Jakuba Ladiše s Marketou Ebermanovou za neplatné. Kdykoliv vzpěchovali se řeholníci uznávati pravomoc arcibiskupovou, bývali ihned tresty stiháni. Kardinál nejednou nabádal kollátory, aby vypudili vzdorovitě mnichy z farností jim propůjčených. Evsebius z Liechtenštýna zahnal k rozkazu arcibiskupovu faráře z Černého Kostelce, že odvážil se pohrdati výnosy duchovní vrchnosti své ²⁾.

Dne 19. dubna 1639 poroučel kardinál Harrach, aby oznamovali faráři čtyřikráte do roka arcibiskupské kanceláři jména zjevných jinověrcův, které obrátivše na víru hodlají rozřešiti z bludného vyznání, „aby se nezdálo, že při někom pokladem tím (rozřešení odnášelo se k zadrženému případu) plýtvati chceme.“ Brzy na to vyhlásil pravomoc rozřešovatí z kacířství, která dána byla otcům řádu sv. Augustina u svatého Tomáše, za neplatnou, poněvadž nezachovávali předepsaných klausulí a neoznamovali v arcibiskupské kanceláři, jak bylo poručeno, zdali někoho v minulém čtvrt letě na víru obrátili.

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 12. června 1635.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 17. prosince 1637.

Jakým trestem překročil arcibiskup Arnošt ke dvěma mnichům Plasským Davidu Weintritovi a Holbachovi, jakož i k Antonínu Heglovi v Landskroně, o tom již svrchu zmínka se stala.

353. Podobně jako dohlédalo se ke kněžstvu světskému, tak visitování byli i řeholníci¹⁾, obzvláště ti, kterým svěřena byla správa duchovní. Na doklad toho uvádíme případ jediný. Řehoř z Kleeblattu, arcijahen Krumlovský, žaloval kardinálovi Harrachovi na mnichy v Trnové koruně, že uchvátili jmění zemřelého opata, že tškají z místa na místo, nesnášejí se ve spolek, nehrubě prospívají církvi sv., že nový opat vede spor s farářem Černickým. Arcibiskup ustanovil ihned arciděkana Krumlovského zástupcem svým k dozoru na řeholníky a poručil mu, aby je vyslechl, dokládaje při tom, že nepotvrdí žádného řeholníka z Trnové koruny za faráře.

Se světskými kněžími nesnášeli se mnichové vždy dobře. Někteří faráři a děkani v Čechách žalovali dne 14. listop. 1646 proti nim u císaře, že zejména Poláci vedou nevázaný život, vtírajíce se nepravými cestami do duchovní správy. Představení jejich sami pomáhají, aby nevázaných bratrů se zbyli, by byli na fary přijati. Klášterníku jest zůstatí v klášteře jako rybě ve vodě. Lid ani světskému knězi tou měrou nezazlí pohoršlivého života jako mnichovi, který jest povolán k dokonalosti. Když to přednášeli kardinálovi, rekurs k císaři v té příčině schválil. Karel IV. již stanovil, aby světští kněží udělovali sv. svátosti a řeholníci, aby hlásali slovo Boží a konali služby Boží ve svém klášteře. Ať císař i nyní tak ustanoví a na kardinála v té příčině nalehá. (Archiv rodinný Fasc. 18. Fol. 385 v Budějovicích 14. listop. 1646).

354. O dozoru cili visitaci řeholních sester vydal kardinál Harrach r. 1634. zvláštní návod²⁾ Vilémovi z Zumakru asi v tato slova: „1. Jakmile přijde do Mostu, nechať uvede nynějšího komandéra v užívání obročí jeho, přijav od něho prve obvyklou přísahu. 2. Řečeného komandéra přiběře sobě za pomocníka a podrobí kanonickému dozoru klášter Zahražanský. V klášteře tom nechať pečuje o volbu převora, potvrdí jménem našim nově zvolenou a uvede ji ve věčné a skutečné držení,

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 24. července 1637.

²⁾ Emanata r. 1634.

označiv správu její jak v záležitostech duchovních tak i světských. 3. Při té příležitosti přesvědčí se o stavu kláštera jak ve věcech duchovních tak i časných, prozkoumá řeholi klášterní, vyšetří, kterak se zachovává; postižené poklesky, jež snadno mohou se napravit a neradno s nápravou jejich odkládati, sám vytkne a pokárá; což bude míti platnost, pokud bychom jinak nerozhodli a potom o všem podá nám zprávu. 4. Panny, které hodlají přijati roušku, bude vedle nařízení sněmu Tridentského zkoumati, zdali jsou dostatečny a schopny k přijetí roušky a zdali řádně dokonaly léta zkušebná a učiní vše ostatní, co usoudí za dobré pro čest Boží a prospěch kláštera jak u věcech duchovních tak i časných; za tím účelem nechat se táže, kterak v pravdě spravují se statky světské týchž sester řeholních.“ Z návodu toho patrně poznáváme, jak starostlivá a otcovská byla péče kardinálova o kláštery, jak zasazoval se o duchovní prospěch řádův a chtěl tomu, aby všudy zachovávaly se zásady církevní, obzvláště ty, jež obnoveny a oživeny byly sněmem Tridentským.

Otcové Tovaryšstva Ježíšova.

355. Nebudiž nám ve zlé vykládáno, že teprv nyní zmiňujeme se o řádu, který mocí a vlivem svým zajímal první místo mezi ostatními. Učinili jsme tak proto, abychom snáze mohli přikročiti k líčení sporů o universitu Pražskou, jež vznikly mezi arcibiskupem Arnoštem a Jesuity. V měs. říjnu r. 1552. vydal se probošt kapitoly sv. Vitské dr. Jindřich Skribonius do Vídně k Ferd. I. s prosbou, aby Jesuité, kteří již toho času slyni jako obhajcové církve katolické oproti protestantům, do Prahy povoláni byli. Císař psal v této příčině samému sv. Ignáciovi do Říma, který r. 1555. vyslal bl. Petra Kanisia do Prahy, aby zde místo pro první kollej Jesuitskou v Čechách vyhledal a upravil.

Velmistr kříž. Brus přijal Kanisia pohostinu a tento místo 4 od kapitoly sv. Vitské navrhovaných domů s kostelem svaté Maří Magdaleny zvolil klášter **sv. Klementa** u mostu, kde tehdyž byli jen dva Dominikáni se svým převorem, kteří se odstěhovali do kláštera na Františku. Zavoláni byvše od císaře

Ferdinanda I. a vedeni provincialem svým blah Petrem Kani-
siem, přišli dne 21. dubna 1556 otcové T. J. počtem 12 hlav
do hlavního města vlasti České. Všichni byli cizozemci. Zvláštní
zmínky zasluhují někteří slovutnější z nich, jako Kornel Bro-
gelmann, Jindřich Blissemius a ředitel nového sboru toho Us-
marus Gvisonius, rodem z Leodu v Belgii. Když odešel P. Ka-
nisius z Prahy, otevřeli otcové v letě téhož roku školy své.
Bylitě za tou příčinou od císaře Ferdinanda do Čech pozváni.
Císař totiž hodlaje obnoviti vysoké učení Karlovo, jehož profe-
soři i žáci místo aby se zabývali vědami, spikli se spolu
s Utrakvisty proti zákonitému panovníku a podíl měli na roz-
manitých bouřlivých výstupech, neobmeškal ničeho, aby přivedl
k lepšímu květu starobylé školy Pražské. Než dobré vůli a
snaze jeho kladený v cestu překážky mnohé a veliké tak, že
konečně ustav od práce své, zanechal kollej Karlovu vlast-
nímu osudu. Za to však ustanovil se na tom, že založí nové
vysoké školy v Praze, které by nebyly nijak odvisly na učení
Karlovu a těšily se moudrému řízení otců ze řádu Ježíšova.
K tomu účelu odevzdal jim kollej sv. Klementa, která byla
v držení členů řádu kazatelského a v náhradu za to daroval
Dominikánům klášter blah. Anežky České. Jesuité podporováni
jsouce peněžitými dary císaře Ferdinanda a mnohých vzne-
šených i zámožných pánů katolických, skoupili domy v okolí
kolleje sv. Klementske a jali se r. 1578. stavěti kostel nejsv.
Vykupitele. R. 1602. dokončena byla stavba velebného chrámu
jakož i sousedního kostelíka jeho, tak zvané Vlašské kaple.
Kollej sv. Klementska hleděla až do r. 1563. k provincii ně-
mecké, od té doby počínajíc zřízena byla provincie Rakouská
a k ní přivtěleni Jesuité Čeští. Z počátku neměli sice mnoho
žáků; otevřeli totiž nejprve nižší gymnasium a potom školy
filosofické a theologické. Duchovenstvo pražské navštěvovalo
jejich přednášky filosofické a theologické. O theologii přednášel
Jindřich Blissemius, o filosofii Jan Tilanus, o řečnictví Vilém
Gelder, o básnictví Silvius Flander. Učení toto v Praze brzy
zkvétalo utěšeně a v brzku vycházeli otcové z hlavního města,
aby vyzdvihli po Čechách, Moravě a Slezsku kolleje nové.
Nedá se upříti, že tak činíce, získali si veliké, ba neocenitelné
zásluhy o náboženství katolické a vzdělání lidu Českého.

Ti, kdo za naší doby zanášejí je hanou a potupou, neradi vzpomínají na nemalé ty zásluhy jejich. V Praze založili gymnasium o 6 třídách, a sice dvou humaních (vyšších), jako byla retorika a poetika a čtyřech grammatikálních (nižších), totiž syntaxe, grammatika, třída počátkův a nejnižší pro děti (infima parvulorum, později řečená elementární, že žáci její cvičili se toliko ve čtení a psaní). Jména tříd gymnasia tak spořádaného tu i tam až podnes zachovala se v paměti školské. Každá třída měla svého učitele, všechny měly společného katechetu a mimo to správce škol, jenž měl dohlížeti k učitelům. O mudretví a bohosloví přednášeli toliko dva členové řádu Ježíšova, jak svrchu řečeno, avšak byli to učenci na slovo vzati. Později rozdělena byla filosofie na dvě, totiž logiku a fysiku a přednášeti o každé zvláště, svěřeno bylo dvěma učitelům.

356. Sotva Jesuité do Prahy přibyli povstala proti nim *strana nekatolická*, nebo si byla toho dobře vědoma, jak nebezpečnými vůči rejdům akatoliků Otcové T. J. budou. Pokřikovali za nimi, vytloukali jim okna, ba házeli po nich kamením. Jesuité všechny tyto útisky snášeli trpělivě a mlčky. R. 1609., když se roznesla pověst, že Václav Budovec od císařských uvězněn byl, a r. 1611. za vpádu Pasovských, hrozilo Jesuitům nebezpečenství smrti od luzy Pražské.

357. U kolleje Jesuitské, jak jsme již svrchu podotkli, byl konvikt sv. Bartoloměje a seminář sv. Václava. Tímto způsobem dostalo se Čechům původem císaře Ferdinanda a přičiněním otců ze řádu Ježíšova nových škol akademických. které obdařeny byly rozličnými výsadami jak od císaře tak i od papežů Římských, že při nich udělovaly se hodnosti akademické jak v bohosloví tak i mudretví. R. 1565. čítaly školy Jesuitské toliko 12 posluchačův, roku 1598. však mohly se vykázati 800 žáky chudými i vznešenými, domácími i cizími, ježto mnozí šlechticové v Praze sídlili, neboť je císař Rudolf II. a dvůr jeho k sobě poutal. Školy Jesuitské podržely po předním zakladateli svém jméno kolleje Ferdinandovy.

Jak doznávají i protivníci náboženství katolického vůbec a řádu Ježíšova zvláště, podivem naplnění byli současníci, vidouce nový způsob přednášení a učení, pozorující nový řád obvyklý ve školách Jesuitských a výtečnou kázeň žáků v kolleji jejich, kdežto kázeň posluchačů vysokého učení Karlova valně byla

porušena. Pojednávajice o mudretví, přidrželi se Jesuité Aristotela, při bohoslovném učení byl jim vzorem učitel zásad katolických, známý mistr Petr Lombardský. Bohoslovci vykládali listy sv. Pavla a především seznamovali se s oněmi články víry, jejichž platnost osmělili se protestanté bez důvodu upíratí. Není divu, že proto tak zanevřeli jak Utrakvisté tak i protestanté na učitele ze řádu Ježíšova. Po prvních svrchu řečených učitelích vynikli mezi nimi Václav Šturm z Horšova Týna; v mudretví Jan Vivarius z Cach, Pavel Neukircher a Edmund Kampius, který vyslán byl později do Anglie a našel tam za vlády královny Alžběty slavnou palmu mučnické smrti.

358. Na vysokých školách Karlových, kde přednášela se theologie (řízením Utrakvistův), filosofie, právo a jiné vědy, byli učitelové méně dbali úřadu svého a nehrubě pilni povinností, vykládali náhledy své toliko několik hodin za celý běh školní a ostatní čas trávili mimo školu, oddávali se na pitky a tak dávali hrubé pohoršení svým posluchačům. Slova hýbají duši, avšak příklady táhnou celého člověka. Žáci vidouce, kterak vůdcové jejich více milují víno nežli kterékoli vzácné vědy, mařili čas v hospodách, pořádali společné a hlučné pitky, hádali se zhusta ne tak v kolleji jako na veřejných místech a více si všimali všeho jiného nežli zúšlechtění ducha. Mistři Petr Kodocillus a Martin Bacháček, mužové učení, kteří byli nejednou voleni za rektory vysokých škol Karlových, snažili se ze všech sil, aby přetrhly nešváry studentské a obnovili věhlas kolleje, již založil Otec vlasti, avšak namáhání jejich vyšlo na prázdno. V majestátu císaře Rudolfa II. ze dne 9. července 1609 udělena byla Utrakvistům a protestantům svoboda vyznání a spolu vydána byla v moc jejich konsistoř pod obojí i kollej Karlova, aby je obnovili a opravili. I zřízena byla komise působením Utrakvistův, aby radila se o reformaci university Pražské. Členové její navrhovali, aby zrušilo se bezženství rektora a professorův, aby odevzdalo se kancléřství universitní, které druhdy měl arcibiskup Pražský, avšak za drahného mezivládí nemohl je vykonávati, rektorovi universitnímu a při něm aby bylo rozhodovati všechny spory mezi professory světskými a duchovními, aby zlepšily se důchody učitelův, aby vyučovalo se vedle nové metody a odevzdala celá kollej Karlova do pravomoci tak zvaných defensorův. Po

mnohém jednání o řečených záležitostech zrušeno bylo bezženství, zvýšeny byly poněkud příjmy učitelův a kollej poručena byla do správy defensorův. Mistr Mikuláš Triolus první pojal ženu, podržev úřad učitelský a porušiv tím starou ústavu Karla IV. Nové stanovy universitní schváleny byly souhlasem všech profesorův dne 28. ledna 1614. Tím zvráceny byly zákony zakladatele university Pražské, avšak nový řád ani slovem nedotýkal se úřadu kancléřského a rozhodování sporu mezi profesory světskými a duchovními. Nové stanovy nehrubě svědčily rozkvětu vysokých škol, na kterých vznikaly neustále tuhé spory, ba naopak urychlily pád jejich tak, že universita Karlova nezaškvěla se nikdy více leskem, jímž před věky se honosila.

359. Král Matyáš dobře věda, že kollej Jesuitská u sv. Klementa zastává úřad katolické university v Čechách, kdežto učení Karlovo zvrhlo se v universitu protestantskou, obmýšlel školy Ferdinandovy novými výsadami a důchody, ustanovil tři profesory filosofie, aby ve třech odděleních přednášeli o moudrctví, a při bohoslovecké fakultě zřídil čtyři učitele, kteří by pojednávali o theologii scholastické, o výkladu písma svatého o mravovědě a řeči hebrejské. Za tím účelem určil pro kollej Klementsou 2000 tolarův z pokladny královské. Když navštívili dne 27. srpna 1616 královští místodržící Martinic a Slavata s biskupem a pozdějším kardinálem Kleslem kollej Jesuitskou, roznášela se pověst po městech Pražských, jakoby měly v Klementinu zřizeny býti všechny čtyři fakulty vyššího vědění.

360. V odboji Českém proti králi Ferdinandovi, který počátek svůj měl dne 23. května 1618, když vyhozeni byli s oken hradních místodržící právě řečení Martinic a Slavata, mluvilo se nejprve o vypuzení Jesuitův z Prahy. Direktoři radili jim, aby z Prahy odešli, sic prý přijde luza a zvěší je všecky. Rektor Coronius odvolával se na spravedlnost, aby Otcové, ač-li se provinili, povoláni byli před soud. Z toho poznali direktoři, že Jesuité dobrovolně neodejdou.¹⁾

Již dne 2. června 1618 dočkali se toho otcové ze řádu Ježíšova, že výnosem direktorův vypovězení byli z města i celé země. Na hod Boží svatodušní byl v kostelích sv. Salvátora a sv. Klementa veliký shon lidu. Při velikém pláči konáno ká-

¹⁾ Ekert: Posvátná místa král. hl. města Prahy I. 359.

zani. Převlečení odcházeli Jesuité jeden po druhém, ukryvše dříve skvosty kostelní u hodných katolíků. Odebrali se na Moravu.

Po vítězství na Bílé Hoře vrátili se, poslušni jsouce hlasu císaře Ferdinanda II., který odevzdal jim všecken bývalý majetek jejich i kostely sv. Salvátora a Klementa. Přibyv již zmíněný rektor P. Coronius do Prahy, nalezl v kolleji Klementske ohavnost spuštění. Kanovník Ctibor Kotva nadšeným hlasem v I. neděli adventní t. r. vital u sv. Salvátora Jesuity.

361. Že pak universita Karlova založena byla katolickým panovníkem a proti vůli původce svého stala se útlkem náhledů a rejdů protestantských, že pak údové její měli živé účastenství na odboji stavův proti zákonitému králi a cizímu větřelci, jakým byl Bedřich Falcký, odvážili se blahopřáti a jej vítati jakožto pána svého : pokutován byl mravní a hlavní původce řečených přestupků mistr Jesenius dne 21. června 1621 na náměstí Staroměstském¹⁾, někteří odbojní professori uvrženi byli do žaláře a ostatní vidouce, co se děje, sami sřekli se úřadu svého dne 30. dubna 1622. Ihned potom ustanoveni byli od knížete z Liechtenštýna dva dozorcové nad universitou a statky její. Vysoké učení Karlovo odevzdáno bylo dne 10. listopadu 1622 z vůle císaře Ferdinanda II. se vším zbožím a výsadami otcům ze řádu Ježíšova. P. Simeon Sidecius zvolený komisař přijal všechno příslušenství university Karlovy v moc řádu svého dne 14. listopadu. Tak dostaly se obě vysoké školy Karlova a Ferdinandova do rukou Jesuitův. Toto společné učení přijalo název university Karlo-Ferdinandské. Rektor Klementina byl též rektorem Karolina a měl spolu dozorství nade

¹⁾ Jan Jesenský, slavný lékař, narodil se r. 1566 ve Vratislavi, kam se byl otec jeho po vzetí Budína od Turků r. 1541 vystěhoval. Synu Janu studoval ve Vitemberce a v Pádově, kde byl r. 1595 na doktora lékařství povýšen. Vrátiv se do Vitemberka, přednášel na universitě s takým prospěchem, že jej kurfirát saský učinil svým lékařem. R. 1600 povolán byl do Prahy, kde první tělo lidské pitval. Rudolf II. i Matyáš učinili jej svým lékařem. R. 1618 byl zvolen za rektora university Karlovy. Za povstání stavů podnikl dvakráte cestu do Uher k tamějším stavům, aby je pohnul ke společnému jednání s Čechy. Na zpáteční cestě byl ve Vídni zatknut, později však vyměněn. Po bitvě Bělohorské odsouzen jest Jesenius k smrti a 21. června 1621 odpraven.

všemi školami, jak náleželo dříve universitě Karlově. V tom hledati dlužno zárodek sporu mezi kardinálem Harrachem a řádem Ježíšovým, mezi arcibiskupem a císařem jak Ferdinandem II. tak i Ferdinandem III. čili mezi duchovní mocí z jedné a světskou ze strany druhé.

Arcibiskup Harrach, jemuž jako dosavadnímu kancléři university Karlovy saženo do práva jeho a který nadto svou školu budoucí nechťel podrobiti dozoru cizímu, zvedl protest proti tomu a když ten nic nepomohl, obrátil se na samého papeže Urbana VIII., který roku 1628 zapověděl Jesuitům, povyšovati na doktorství lékařství a práv na universitě Karlově.

362. Po bitvě na Bílé Hoře zmohutněl řád Jesuitský v Čechách a těšil se veliké moci a vážnosti. Členové jeho vrátivše se z vyhnanství, počali vší silou zasazovati se o obnovu boženství katolického v Čechách a dočkali se věru hojného ovoce. Příčiněním jejich obráceno bylo k víře katolické v Praze a mimo hlavní město veliké množství jinověrcův, jichž počítalo se roku 1623. tři tisíce, r. 1624. tisíc, r. 1625. osmnácte tisíc, r. 1626. 25 tisíc, r. 1627. šestnácte tisíc, r. 1628. 22 tisíc a o rok později dokonce 33 tisíc¹⁾.

		jinověrců			jinověrců
Roku 1633.	obráceno	1688	Roku 1638.	obráceno	9540
" 1634.	"	1335	" 1639.	"	753
" 1635.	"	3700	" 1640.	"	1593
" 1636.	"	7222	" 1641.	"	1405
" 1637.	"	2384	" 1642.	"	1477

R. 1631. ustanoven byl po vůli kardinálově člen kolleje Jesuitské, aby kázal jednou do téhodne a sice určitý den židům v kostele sv. Salvátora shromážděným o náboženství a víře křesťanské. Než namahání jeho vyšlo na prázdno, poněvadž jako někdy předkové jejich rozdvojovali se v srdcích svých a skřípěli zuby, slyšice, kterak sv. Štěpán pravdu mluví z plnosti Ducha sv., podobně i oni, když zaslechli, jak kazatel promlouvá k nim o Kristu Pánu, ač nesměli skřípati zuby, zacpávali si rukama uši, aby neslyšeli slova Božího²⁾.

¹⁾ Časopis kat. duchovenstva z r. 1875 na str. 275. Článek důkladný od P. Josefa Svobody T. J.

²⁾ Hammerschmidův Podromus gloriae Prag na str. 91.

Dne 31. prosince r. 1631. odevzdali vítězové Saští, jak již svrchu jsme podotkli, kolleji Jesuitskou Paulánům. Hofkirch dal Paulánům písemné svolení, aby kostelů v Klementinu se ujali a nařídil, aby saské vojsko, které u kolleje na stráž bylo, nezabraňovalo jim tam vejíti. Generální vikář Vilém Zumaker nechtěl při tom odevzdání zakročiti, proto byli Pauláni odvedeni do kolleje Klementské primasem Staroměstským, při čemž se jim bylo vysmíváno od saských vojinů. Korrektor P. Adam Werner se ohradil, že nevstoupil dobrovolně do kolleje Jesuitské a že to nemá býti na újmu Jesuitům. Po krátkém vyhnanství vrátili se téhož roku otcové ze řádu Ježíšova do sídla svého. R. 1640. ozdobili kostel sv. Salvátora velikým oltářem, který zřízen byl nákladem hr. z Michny a posud bez úhony se zachoval; spolubratru pak svému Martinovi Stredoniovovi svěřili stavbu veliké kopule u prostřed chrámu, aby nitro jeho bylo světlejší. V kostele Jesuitském ochraňoval se kříž, jež Švédové svrhli s mostu Karlova a který po roce 1648. byl předmětem zbožné a vroucí úcty přemnohých věřících ¹⁾.

363. Základní kámen nové kolleje u sv. Klementa položen byl do země r. 1653. provincialem P. Ondřejem Schambogenem. R. 1659. za příčinou vyhlášení Tomáše z Villanovy za svätce Páně ubíralo se slavné processí z kolleje Jesuitské ku svätému Tomáši. U přítomnosti kardinála Harracha a mnohých doktorů promluvil k shromážděnému lidu jeden Jesuita výtečnou řečí latinskou. Jest dobře známo, že v prvotním kostele otců Jesuitův scházelo se veliké množství zbožných věřících, ježto správcové jeho konali služby Boží s nevidanou nádherou a slávou, ochotně přisluhující kajcníkům svätostí pokání a vynikající povždy ve hlásání slova Božího. Nad to pak zřídili Jesuité ještě za života kardinála Harracha velikou knihovnu při kolleji Klementské.

364. Jesuité hleděli seč byli k tomu, aby stará víra katolická, pro kterou trpěl sv. Václav se sv. Ludmilou a pro kterou horoval Karel IV. zase v lidu hluboké zapustila kořeny.

¹⁾ Kříž ten zavěšen byl r. 1648 po pravé straně oltáře sv. Františka Xav. v kostele sv. Salvátora a opatroval se na místě právě řečeném až do té doby, kdy zrušen byl řád Jesuitský. Soudice dle hlavy božského Trpitele, jež uložena jest v arcibiskupském semináři, můžeme prohlásiti bývalý krucifix na mostě Karlově za dílo velmi umělé.

Vystavovali veřejně velebnou svátost, ve svatém témdni před velikonoceci s neobyčejnou nádherou vystrojovali ozdobné hroby Boží, o vánocích stavěli jesličky, od studentů dali provozovati divadelní hry. Tyto hry bývaly brány z bible, která k nim poskytovala dosti látky. Císař Ferdinand II., III. a Leopold I. opětně byli jim přítomni. Také tajemství ze života a umučení Krista Pána bývala představována v „pašijových hrách“ pro jidi všech stavů až do roku 1685, kdy hry zanikly. Touto neobyčejnou svou horlivostí způsobili, že nejen osoby vyšší svěřovaly rády školám jejich své syny, ale i osoby nekatolické vidouce veliký rozdíl mezi školami od Jesuitů zřízenými a jinými, své ditky Otcům do škol posýlaly. Odpůrcové katoliků a Jesuitů zvlášt náhledy své zaměňovali. Jesuité toho dbali, aby se víra též veřejně vyznávala, stavěli a budovali kříže a Boží muka na cestách a na rozcestích na venkově. Zvlášt k tomu směřovali, aby se ctíla Rodička Boží.

365. Na ten účel zavedli t. zv. *Mariánské kongregace*. Dne 5. prosince r. 1584. potvrdil Řehoř XIII. stanovy družiny Mariánskou kongregací nazvané bullou „Omnipotentis Dei.“ V Syrakusách totiž vyučoval mladistvý člen kolleje Tovaryšstva Ježíšova, Sebastian Kabarrasi v nižších školách latinských; chtěje, aby žáci nejen ve vědomostech, ale také v křesťanských ctnostech prospívali, cvičil je ve zbožnosti, najmě v úctě královny nebeské. Jsa jinam odvolán odevzdal úkol ten nástupci svému Janu Leonovi, rozenému Belgičanu. Tento vystoupil se 70 jinochy r. 1563. do veřejnosti. Stanovy pro kongregaci měl vypracované. Družině dáno bylo jméno kongregace Mariánská. Ihned závodili v Římě studující o velikou čest býti zvláštními ctiteli Mariánskými. I pražští studující u Jesuitů zpraveni byvše o kongregaci Mariánské v Římě, neváhali v tu chvíli vyslati deputaci k P. rektorovi, by si směli též kongregaci zaříditi a k římské se přidružití. První schůze byla 16. ledna r. 1575. Za duchovního správce byl od řádu ustanoven slavný muž Edmund Kampian, jenž v kolleji Klementinské po více let působil a později v Anglii koruny mučennické dosáhl. Vrchní starosta všech Mariánských kongregací jest sám generál řádu jesuitského. V původu svém Mariánská kongregace vztahovala se jen na gymnasijsní studující. Na všeobecné prosby rozšířil ji

papež Sixtus V. dne 5. ledna 1586. na všechny stavy mužské Lohelius, arcibiskup Pražský, žák ctihodného Kampiana, Martinic, Slavata, Ferdinand II., III., Leopold I. byli členy Marianské kongregace. V Čechách, na Moravě a ve Slezsku mělo Tovaryšstvo Ježíšovo za času svého rozkvětu 47 sídel, v Polsku 71, na Litvě 80 a všady byly kongregace Marianské. Na počátku dělily se ve tři sbory, z nichž k prvnímu náleželi kněží, professoři, bohoslovci, právníci, medikové a šlechticové, k druhému filosofové a k třetímu žáci gymnasijsní. Později rozvětvila se kongregace v šest družstev. Mužové tito neohroženě vyznávali a hájili svou víru. R. 1637. zřízena byla česká kongregace samostatná pro měšťany Pražské, kteří až posud za příčinou třicetileté války byli přidružení ke stavům druhým. A první jich předseda jmenuje se urozený pán *Felix Had z Proseku*. Císař a král Ferdinand III., jsa právě v Praze přítomen, přijat jest na prosbu svou i s bratrem Leopoldem do české kongregace. Ký div, že brzy čítala kongregace v Čechách na tisíce údů. Kongreganisté byli jako bojovníci Boží, bojovníci katolictví ve všech vrstvách společnosti lidské pod mocnou záštitou Marie Panny. Při tom že víru hájili a vyznávali, nezapomínali na skutky tělesného i duchovního milosrdenství křesťanského. Jinověrci se těchto kongregací nad míru báli, proto roku 1618. kongregace Marianské zapověděli a na věčné časy všechny družiny Marianské v Čechách zrušili. Ony však po bitvě Bělohorské zase ožily. Kongregace Marianská byla jedním z mocných činitelů, že česko-slovanské vlasti katolické jsou. V bouřlivých dobách 30leté války konávaly kongregace pražské slavné pouti ku sv. Ivanu „pod Skalou“, kterých se vysoká šlechta česká čteně zúčastnila. R. 1620. bral se nevidaný průvod do Staré Boleslavi na den sv. Václava. Kongreganisté vymohli, že den sv. Václava prvního dědice českého, byl jako svátek zase svěcen, jelikož byl od nekatolíků zrušen. Študenti jinověrci zamilovali si toto náboženské družstvo a stavše se katolíky, vstoupili do něho, načež hleděli i jiné nekatolíky získati. Tak na př. dva študenti u sv. Klementa Jan a Vilém ze Svárova — oba kongreganisté — šest let k tomu pracovali a otce svého se doprošovali, až i on se stal katolíkem. Šlechta katolická v kongregaci Marianské se zvláště vyznamenávala. Proto

na některých paustvích reformace katolická dobře a lehce se dařila. *Qualis rex, talis grex*. Když šlechta sama v misiích podílu brala, kníže neb hrabě s celou rodinou na kázání chodil, ku sv. zpovědi a ke stolu P. přistupoval, kýž div, že tímto příkladem své poddané přiměl, by se stali katolíky. Kongregace Marianská osvědčila se též u mládeže akademické za dob 30leté války na hradbách Pražských. Když roku 1639. se roznesla zpráva, že strašný Banner s vojskem svým hranice české překročil, povstal v Praze veliký strach. Dnem i nocí konány modlitby v kostelích i po domech; utíkáno se s neobyčejnou důvěrou k Rodičce Boží a sv. Václavu, dědici českému. Městská rada se usnesla vzíti si študentstvo na pomoc, aby Prahy uhájila. O seřazení šiku a vůdcovství byl požádán P. rektor kolleje Klementske. Mládež akademická měla svou silu v kongregaci Marianské. Študentská legie byla brzy seřazena; jedni se cvičili ve zbraní, druzí vyváželi náspý — odtud jméno „*Marianské hradby*“ za hradem Pražským —, aby se Švédovi mohli opřítí. Za 14 dní byli pohotovu. Tu se rozšířila zpráva, že nepřítel strojí útok na hrad Pražský. Marianská legie, vedená svými professory Jesuity, šťastně bojovala pod ochranou Panny Marie. Za hrdinství dostalo se jim od vojenského velitelstva krásného praporu na důkaz uznalosti, na jehož jedné straně byl obraz Matky B., M. P., na druhé český lev ¹⁾.

366. Když znamenali knížata a šlechticové katoličtí, jako vladař Karel z Liechtenštýna a Albr. z Valdštýna který mnoha let byl obětavým příznivcem Jesuitův ²⁾, že synové sv. Ignáta jsou

¹⁾ Ant. Rejzek: Význam kongregace Marianské, zvláště v Čechách. V Brně 1885.

²⁾ Valdštýn prokázal se býti velikým přítelem Tovaryšstva Ježíšova. Byl dobrodincem kolleje Olomoucké, ve které byl vychován, založil řádu dům professův v Praze, kollej Jičinskou a Zaháňskou, postaral se o příjmy a nadání pro kollej Litoměřickou, založil gymnasia v Jičíně a v Zahání s dvěma semináři, ve kterých alumnové na jeho útraty živeni mimo jiné i v chorálu Gregoriánském, jenž se vévodovi nad míru líbil se cvičiti a při službách B. prozpěvovati musili. Všude podporoval missionáře z Tovaryšstva Ježíšova a studující v kollejích Jesuitských. Založil též klášter Valdický pro Kartusiány, Česko-Lipský a Bezdězský pro Augustiány poustevníky. Vystavěl kostely sv. Václava v Praze a sv. Jakuba v Jičíně, chorobinec v Jičíně atd. Jest nepravda, co o něm praví dějepisec protestant Samuel Pufeu-

horlivými šířiteli a obhájci pravdy katolické, ustanovili se na tom, že zbudují pro ně mimo kollej u sv. Klementa nový dům duchovní, a sice v Menším městě Pražském u sv. Mikuláše. Příznivci právě řečení dosáhli toho přimluvou otce arcibiskupova při císaři, že Ferdinand II. dal rozkaz 4. dubna 1625, aby městská rada vydala otcům kostel sv. Mikuláše, jehož nedlouho před tím zneužívali jinověrci k domnělým úkonům bohoslužebným. Hlavní účel toho nařízení byl, aby na Malé Straně zřízeny byly školy, by mládež do dalekého Klementina z Hradčan a z Malé Strany choditi nemusila. Když se to stalo, prohlásil Albrecht z Valdštýna, že sám založí novou kollej, aby sloužila za duchovní příbytek členů řádových slibem poutaných (*domus professa*)¹⁾. Za příčinou vydání chrámu sv. Mikuláše řediteli kolleje sv. Klementské Petrovi Chimeniovi vypravil k řízení záležitosti té dne 11. července 1625 kardinál Harrach Kašpara Arsenia z Radbuzy, děkana metropolitního kostela sv. Víta a suffragána svého Šimona Brosia z Horštýna. Ke schůzi dostavila se do kostela Malostranská městská rada, které to nebylo vhod, že má kostel přejíti na Jesuity, nebo jejím návodem prosil r. 1623. farář Ondřej Damián Kimelius arcibiskupa Harracha, aby se to nestalo a podal při té příležitosti promemoria jakési Harrachovi. Mimo rektora dostavili se ke schůzi také čtyři Klementští jesuité. Arsen mluvil o postoupení chrámu, jakmile měšti radní to zaslechli, odešli s nevolí, řkouce, že císař v té věci ještě nerozhodl. Když jim dal Arsen věděti, že dekret císařský jest u arcibiskupa, tu se vrátili, a žádali, aby oni i farář kostel podrželi, pokud fara a škola jinde se nezřídí, a pak aby některé věci z chrámu si mohli odnésti. Prvé žádosti

dorff: „Waldstein fragte wenig nach dem Gottesdienst, war auch sonst kein eifriger Papist; welches die Ursach war, dass er sich mit den Geistlichen nicht allzuwohl vertug.“ Tomu výroku odpírají činové Valdštýnovi. Ve svých listech k Jesuitům podepisoval se: Paratissimus, amantissimus, addictissimus totus Vester Albertus. Proto jsou směšné ony povídačky, kterými se tvrdí, že mezi Jesuity a Valdštýnem bylo nepřátelství. Toliko to na pravdě se zakládá, že poměr Valdštýnův k Jesuitům nebyl v posledních letech života jeho tak důvěrným jako v prvých.

¹⁾ Valdštýn dal na novou kollej r. 1626 prozatím 4000 zl., r. 1628 dalších 21.000 zl. a pak daroval ještě 20.000 zl. ve čtyřech lhůtách.

bylo povoleno. Poněvadž ustanovena byla kollej za útulek professův, povýšen byl kostel sv. Václava nedaleko sv. Mikuláše na severní straně jeho vystavený za kostel farní, kam fara se přenesla. V předvečer Hodu Božího Vánočního r. 1626. přistěhovalo se osm otcův Jesuitův do bývalého farního domu, který se stal professním domem Jesuitů. Poněvadž kostelík sv. Václava musil býti přestavěn, konaly se farní služby B. u sv. Mikuláše až do r. 1630. K domu pro členy se sliby vázanými přivtěleno bylo r. 1629. gymnasium a čítalo hned v počátcích kolem 200 žákův. Arcibiskup Arnošt poručil, aby ve hlavním kostele na Malé straně u sv. Mikuláše kázalo se každodenně v čas svatopostní, a o ostatcích, totiž po tři dni před časem postním, vystavovala se nejsv. Svátost oltární. Jesuité kázali u sv. Mikuláše německy.

V nově rozšířeném kostele sv. Václava kázalo se k rozkazu kardinála Harracha česky. Při kostelíku sv. Václava kázali mateřčině otcové ze řádu Ježíšova. Pro veliký nával věřících rozšířen byl r. 1630. i kostel sv. Mikuláše o dvě kaple, totiž svatyni blahoslavené Panny Marie a kapli sv. Ignáta. Arcibiskup Arnošt posvětil sám kapli k poctivosti Rodičky Boží a rukama svýma postavil sošku Panny Marie Foyenské na oltář jí zasvěcený. O této sošce se vypravuje: Jistý kolář ve vsi Foy v Belgii koupil roku 1609. starý kmen, ve kterém nalezl sošku Panny Marie obklopenou mřížkou. Dub ten patrně sloužil za sloup, na kterém se nalezala kaplička vytesaná pro sochu Marie Panny. Socha po té korou všecka obrostla. Pán té vesnice vystavěl z úcty k Panně Marii na místě, kde dub stával, kapličku, kam sošku Matky Boží přenéstí dal. Dle původního obrazu uděláno mnoho jiných sošek a poutníci odnášeli si je odtud na památku a i barevné kaménky, kterých v lese množství bylo, poněvadž některé kaménky u sochy Panny Marie v dubu nalezeny byly. Jeden takový kamének dostal i Tomáš Luttring, tehdaž novic u Jesuitů v Brně, který potom maje ruku zdánlivě nezhojitelně ochromenou, konal pobožnost k Panně Marii Foyenské a brzy ozdravěl. Luttring se stal později představeným řeholního domu u sv. Mikuláše v Praze a postavil podobnou sošku — ne však dle prvoobrazu Foyenského, nýbrž dle obrazu milostné Panny Marie v Asprikollu nedaleko Lovaně v Belgii sdělanou, na oltář. Ctitelové Marian-

šti sem spěchali a někteří r. 1629. došli tu vyslyšení modliteb svých. Za tou příčinou vystavěna zvláštní kaple u sv. Mikuláše pro Pannu Marii Foyenskou, ve které se na den Navštívení Marie P. udělovaly plnomocné odpustky ¹⁾).

367. O tom byla již svrchu řeč, že Sasové vyhnali r. 1631. Jesuity z kolleje sv. Mikuláše, a ani toho nebylo mlčením pomínuto, že Švédové poskvrnili r. 1648. chrám ten, uchvátivše svatokrádežně všechno nářadí jeho. Mistr Jan Klee, dvorní kazatel Königsmarkův, oloupil 2. srpna 1648 o vzácné poklady knihovnu při domě zaslíbených členů řádových.

368. Císař Ferdinand II. nakloněn jsa láskou a přízni řádu Jesuitskému, odevzdal jemu kostel **Božího Těla** uprostřed Karlova náměstí. I stanovil při tom, aby tam vyhlédnuto bylo místo za třetí příbytek pro otce ze řádu Ježíšova a jako na Starém městě měli kolleji, v Menším městě dům pro členy, kteří již slib byli učinili, tak aby na Novém městě drželi dům duchovní pro novice. Kostel Božího Těla, který byl od bratrstva téhož jména roku 1393. dostaven, darován roku 1403. od téhož bratrstva kolleji národa českého na vysokém učení Pražském, a poněvadž akademie Karlova r. 1622. na Jesuity přešla, přešel i kostel. K rozkazu císařskému jednali o té věci s radou Nového města páni Bedřich z Talamberka, předseda nad apellacemi, hrabě Pavel Michna a Vilém hrabě z Vršovic. Když pak ukázala se rada Novoměstská ochotnou učiniti po vůli císařského pána svého, přikoupil Ferdinand několik domů u kostela Božího Těla za tržní cenu 3300 zl. Provincial Jesuitů českých P. Křištof Grencezinus představil kardinálovi učeného muže a zasloužilého dělníka při obnově náboženství katolického v Čechách P. Adama Kravařského, pokorně na něm, jakožto duchovní vrchnosti České, žádaje, aby dovoleno bylo P. Adamovi zříditi nový dům řeholní na Novém městě Pražském a spolu založiti tu školy vedle budoucí potřeby. Žádosti té přivolil ochotně nový arcibiskup a složiv ruce na zasloužilého kněze P. Adama, přál mu na Pánu Bohu hojnost zdaru a milosti. Ke zřízení řeholního domu přispěl Kravařskému ku pomoci zповědník císařský P. Vilém Lamormaini, který slíbil ročně dávatí 1000 zl., dokud nové založení svými prostředky nebude

¹⁾ Ekert: Posvátná místa král. hlav. města Prahy I. 172.

se moci vydržovati, a hrabě Oktavián Kinský. Dne 14. července r. 1628. vysláni byli první členové řádoví z kolleje sv. Klementa ke kostelu Božího Těla. Prvním představeným domu toho byl, jak již podotknuto, P. Adam Kravařský a ku pomoci přidán mu byl M. Bernard Opper, od r. 1644. ředitel kolleje Novoměstské, muži to plni horlivosti a síly duševní. Vykánávajice služby kostelní při chrámu Božího Těla, obrátili k víře již r. 1628. neméně než 478 jinověrcův. Aby pak mohli dočkatí se většího ještě úspěchu, přidán jim byl k ruce roku 1629. P. Martin Bouda a svornou prací jejich se stalo, že téhož roku sřeklo se bludů svých 3649 protestantův, kteří smířivše se s církví sv., přijali svátost pokání a dali se občerstviti velebnou svátostí Těla Božího. Sousedé Nového města Pražského žasli nemálo, vidouce, jak veliké davy věřících hrnou se do kostela a znamenajice, že mezi posluchači Jesuitů viděti se dávají i ti, kteří dříve před nimi se skrývali a prchali. Otcové z kolleje Novoměstské vypuzení roku 1631. od vetřelcův Saských uchýlili se do města Tábora, kde po celou dobu vyhnanství svého hlásal P. Adam s vůlí místního děkana slovo Boží, utvrzoval ve víře viklající se katolíky a přesvědčoval jinověrce o pravdivosti sv. náboženství. Po 9 měsících vrátili se dne 17. října 1632 do sídla svého na Novém Městě a o něco málo později dne 25. března 1634 otevřeli školy, do kterých přihlásilo se v brzku více nežli 100 žákův.

369. Spolu snažili se svou posavadní skromnou residenci v řádnou kollej rozšířiti a školy své zvětšiti. *Marie Maximiliána ze Šternberka*, manželka někdy nejvyššího purkrabí Adama ze Šternberka roz. Hohenzollernová, veliká dobrodějka řádu Ježíšova, darovala již roku 1630. ku zřízení gymnasia Jesuitům 10.000 zl., po té zaslíbila se, že přispěje 33.000 zl.. aby mohla tu zbudována býti nová kollej. Příčina byla, že jmenované dobrodějce zemřel jediný syn Vojtěch. Slovu svému dostála, a za to dáno jí jméno zakladatelky Novoměstské kolleje Jesuitův. O svátek Povýšení sv. Kříže dne 14. září 1633 obětoval v kostele Božího Těla suffragán Pražský Šimon Brosius z Horštiny slavnou mši sv. Mezi obětováním vykročil ze sakristie provincial řádu P. Krištof Grenzinius s P. Adamem Kravařským, jenž nesl zakladační svíce, a s četným průvodem blížil se do prostřed kostela, kde klečela ve vroucí modlitbu jsouc po

hřížena, hraběnka Marie Maximiliána. Došed místa toho, jal se P. Křištof řečniti jazykem německým ke vznešené paní a když ukončil promluvu svou, podal P. Kravařský zakladatelce nové kolleje rozžatou svíci. R. 1634. proměněn byl řeholní dům na Novém městě v rozsáhlejší kollej¹⁾. Prvním ředitelem její stal se Jan Černovský. Jesuité na Novém městě hlásali s úspěchem slovo Boží, cvičili maličké v pravdách náboženských a mnoho jinověrců přivedli k poznání a přijetí sv. viry katolické. Roku 1637. bylo v kolleji Novoměstské celkem 14 členů T. J., z nichž bylo 7 kněží, potom vzrostl počet řeholníků na 24. Gymnasium bylo doplňováno postupně, až r. 1639. otevřením rhetoriky čili nejvyšší třídy úplným se stalo. I zřídili tu *seminář sv. Františka Xaverského*, pro nějž odkázala zakladatelka 9000 zl. za tím účelem, aby v něm vychovávali se chudí mladici šlechtického rodu počtem 9. Později přidala ještě 3150 zl., že statek Rostěl mohl býti zakoupen. Mimo to založili Jesuité společnost studujících a poručili ji do ochrany blahosl. Panny Marie na nebe vzaté, kteráž r. 1637. potvrzena a znamenitými výsadami obdařena byla. Štědrými dobrodinci jejich byli: pán z Ružové, děkan Vyšehradský a pan Jan Birka z Birkenštyna, kterýžto odkázal Jesuitům na Novém městě zboží Brnky řečené. V době oblehání Prahy od Švédů r. 1648. přisluhovali Novoměstští Jesuité sv. svátostmi na hradbách, při čemž prokurátor kolleje Jan Messe zastřelen byl. Nynější budova kollejní (velká vojenská nemocnice) založena r. 1659., nebo až dosud bydlili Jesuité u kostela Božího Těla. Základní kámen ku chrámu **sv. Ignáce** položen 12. července 1665. Posvěcen byl řádem církevním od arcibiskupa Pražského Jana Bedřicha z Valdštyna dne 31. července 1678. Kostel Božího Těla neosířel, Jesuité i dále z kolleje sv. Ignáce službami Božími v něm přisluhovali. R. 1641. založili si měšťané *kongregaci Zvěstování Marie Panny*, která znamenitě prospívala a v kostele B. Těla své pobožnosti konala. *P. Martin Bouda*, druh Adama Kravařského, zřídil podobnou kongregaci při kostele sv. Lazara pro Pražské řezníky.

¹⁾ Jiné dobrodějky této kolleje byly Isabella Magdalena hraběnka Šternberková, Marie Teresie hraběnka Paarová roz. Šternberková a hrabě Frant. Šternberk. Prvá darovala 100.000 zl., druhá 50.000 zl. a třetí dobrodinec taktéž 50.000 zl.

370. Albrecht z Valdštýna uchystal nová sídla pro otce ze řádu Jesuitského a sice v Jičíně r. 1622. a o šest let později v Litoměřicích. V Kutné Hoře založena kolleje roku 1626., v Chebu 1628. V tom městě byl zakladatelem kolleje Jesuit., jak již shora řečeno, hrabě Jindřich Šlik a pak Ferdinand II. sám. Ferdinand II. k tomu účelu ze svého věnoval 50.000 zl., Šlik však roku 1628. tutéž sumu jen slíbil, aniž ji zapravil, nýbrž dával za svého živobytí Jesuitům roční plat. Jesuité započali svou činnost v Chebu r. 1628. Hrabě Jindřich Šlik ustanovil ve své závěti ze dne 19. července 1649, aby syn a dědic jeho František Arnošt řečenou summu co nejdříve z odkázané jemu pozůstalosti zapraviti hleděl. Po úmrtí zakladatelovu byla kolleje Chebská s povolením generála řádu Piccolomina vřaděna mezi ostatní kolleje jezuitské a prvním jejím rektorem byl jmenován P. Hubert Hochlichter dne 8. března 1651. Dědic Š. prohlásil generálovi řádu, když Jesuité r. 1652. na zapravení odkázaného obnosu nalehali, že složí řečenou summu, bude-li uznán od Tovaryšstva za zakladatele kolleje. Toto bylo povoleno, a on daroval r. 1653. nejprve 400 zl., r. 1654. k vydržování 12 v Chebu se nalezajících Jesuitů 1000 zl. Roku 1655. chtěl místo odkázaného obnosu 50000 zl. dáti Jesuitům Hauenstein a Měděnc (Kupferberg), k čemu však Jesuité pro nepatrný výtěžek tohoto zboží nesvolili.

R. 1655. dne 24. června byla mezi hrab. Arnoštem Šlikem, pánem panství Plané, Gottschau, Hauensteinu, Měděnce, Veliše, Altenburgu, Kopidlna a Konstattu a P. Ondřejem Schambognem, provincialem ř. Jes. v Čechách uzavřena tato smlouva: 1. Zavázal se hrabě Arnošt Šlik v pěti termínech vždy po 10000 zl. odkázanou summu složiti. 2. Mimo to z lásky k Tovaryšstvu ještě od r. 1656—1659. každý rok 600 zl. na vydržování kolleje dávat. Když hr. pořádně neplatil, byly peníze na jeho statcích Veliši, Kopidlnu a Altenburgu dne 7. března 1663, a dne 10. března na statku Hauensteině, dne 12. na Plané a Gottschau pojištěny. Teprv dne 5. listopadu 1665 doplatil 30000 zl., načež peníze na statcích vymazány byly. Den založení kolleje připadá na 31. července 1656 (v den sv. Ignáce). R. 1650. darovali členové řádu bratři Jan Ondřej a Jan Adam Marstad chebské-

mu domu jesuitů svou zahradu; hrabě Hatzfeld r. 1651. dva domy, které mu po vystěhovalci Tannerovi r. 1633. připadly.

371. V **Březnici** byl roku 1636. zakladatelem kolleje Jesuitské a spolu kostela sv. Ignáta a sv. Františka Xaverského svobodný pán Adaukt Jeníšek z Újezda. Obě budovy byly vystaveny od Milánských stavitelů Karla a Martina Luraga. Po té vystavena kolleje v **Klatovech** s kostelem neposkvřněného počtí Marie Panny. Již dne 12. února 1636 žádal ¹⁾ císař Ferdinand II. arcibiskupa Pražského, aby dal církvni svolení otcům Jesuitům, kteří chtějí vystavěti kolleje v Klatovech v kraji Plzeňském, kdež jim byl daroval k tomu don Martin de Huerta, pán na Velharticích, dva domy a prosil jej, aby neodpíral jim své mocné podpory. Císař na ten účel daroval statky, které Danielovi Korálkovi pro vzpouru odňaty byly. Nejvyšší kancléř Jiří Adam hrabě Bořita z Martinic věnoval na kostel Klatovský ve své závěti, ze dne 12. ledna 1651 obnos 10.000 zl. a jeho dcera Lucia Ottilia po smrti svého manžela Oldřicha Františka hr. Libštejnského z Kolovrat 50.000 zl. Základní kámen ke kostelu položen byl r. 1656., který však teprve r. 1679. od Pražského světícího biskupa Jana Dlouhovského z Dlouhé Vsi mohl býti vysvěcen.

372. Na **sv. Hoře** u Příbrami usadili se Jesuité r. 1647. Kaple Mariánská od ryt. Malovce asi kolem r. 1260. na sv. Hoře ze slibu byla vystavena. Rytíř ten byl tam přepaden a jsa v největším nebezpečení učinil slib, bude-li vysvobozen, že na tom místě vystaví kapli ke cti blahoslavené Marie P. Kaple ta původní během času velmi sešla, proto ji dal první arcibiskup Pražský Arnošt z Pardubic opravit. Jest známo, že Arnošt z Pardubic byl velikým ctitelem Marie Panny, nebo jako malý zák chodíval do kostela v městě Kladsku, kde měli Johanité klášter s osadním kostelem Nanebevzetí Marie Panny a se školou. Jednoho dne, když malý Arnošt mezi nešporem v kostele meškaje, očí svých k soše P. M. na oltáři byl obrátil, uzřel ana Rodička B. jaksí smutně a hněvivě tvář svou od něho odvrátila. Tož modlil se zarmoucený pacholík vroucně, až se tvář milostnou zase k němu se obrátila. Toto zjevení rozhodlo nad

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 12. února 1636.

celým životem tohoto velikého a právem za blahoslaveného ctěného arcibiskupa. Ku počtě Panny Marie složil *zlatár Marie anský*, roztomilý spis pochval Rodičky Boží. Ve své poslední nemoci v Roudnici r. 1364. vydal Arnošt list o zřízení, kde měl za pacholectví svého v osadním kostele v Kladsku, přikazuje, aby po kostelích čten byl všemu lidu a duchovenstvu, že blahosl. Panna jest obzvláštní ochránkyně věrných křesťanů. Čtenářům a posluchačům udělil odpustky čtyřiceti let. Konečně přál si Arnošt z Pardubic, aby v kostele Marie P., kde vidění měl, v Kladsku pochován byl. Při tom kostele založil též každodenní mši sv. na úsvitě s písní „Zdravas Královno“. Ký div, že si dle sochy Panny Marie Kladské dal shotoviti r. 1348. podobnou sochu ze dřeva hruškového a postavil ji na oltář ve výklenku svého arcibiskupského zámku v Příbrami, Karlem IV. mu darovaného. Dnes ještě tento výklenek lze spatřiti na nynější horní akademii. Jako do Kladska tak do tohoto zámku Arnošt z Pardubic každoročně pospíchal, velmi rád zde dlel a u vroucí pobožnosti Marii P. se zasvěcoval. Po jeho smrti přenesli Příbramští drahou památku po něm, sochu P. Marie, do svého farního chrámu sv. Jakuba. Když však pro nepokoje husitské socha v městě nebyla bezpečna, odnesli ji katolíci Příbramští z farního kostela do špitálního kostela sv. Jana na předměstí, kterýž byl též i se špitálem od Arnošta z Pardubic založen. Když tento kostel byl ohněm porušen, odnesli milostnou sochu do kaple na *sv. Hoře*, kde se až do dnešního dne nalezá. Tuto kapli i s milostným obrazem obdrželi Jesuité r. 1647. od císaře Ferdinanda III.) Roku 1658. počali kostelík rozšiřovati,

*) Zvláštním přičiněním král. kancléře Jiřího hrab. z Martinic, jakož i na prosbu více než 16 šlechticů českých, aby císař Ferdinand III. poutnický kostel Svatohorský u Příbrami odevzdal Jesuitům, vydal císař z ležení svého u Chebu dne 3. srpna 1647 list k českým místodržicím, v kterémž nařizuje, aby kostelíček na Svaté Hoře odevzdán byl Jesuitům skrze krajské hejtmany. Na rozkaz císařův odevzdali hejtmani kraje Podbrdského Adam Vratislav z Mitrovic a Vladislav Chlumčanský z Přestavlk u přítomnosti plnomocníka arcibiskupa Arnošta, vikáře Podbrdského kraje Ratzingera, Příbramského děkana Vojtěcha Klínkoviče a Příbramské městské rady dne 24. srpna 1647 Jesuitům kostelík Svatohorský. Poněvadž však nebylo žádného obydlí blízce kostela pro Jesuity a tímto bylo obtížno choditi sloužit mše sv. ze vzdáleného Milna neb Březnice, vyžádali si u české komory, aby jim obec

přistavující nové kaple; r. 1662. započato se stavbou residence, a dne 27. srpna r. 1673. byl obnovený chrám P. Sv. Horský s hlavním oltářem pod jménem Nanebevzetí Marie Panny od arcibiskupa Pražského Matouše z Bilenberka posvěcen.¹⁾

Na začátku třicetileté války r. 1618. byla milostná socha *ponejpru* ze sv. Hory přenesena od horlivého katolika Pavla Kloboučnicka, měštana Příbramského, který ji po dvě léta ve svém domě ochraňoval. *Po druhú* přenesena byla, když Švédové ku Příbrami se blížili. Bylo to dne 26. července r. 1648., když kněz Jan Institoris s drahým pokladem tím, provázen ctiteli Marianskými, do hlubokých lesů mezi Obecníci a sv. Dobrotivou se utekl. Švédové vydrancovali město, zapálili farní kostel ano i kapli na sv. Hoře násilím otevřeli. Milostná socha byla 100 dní v duté lipě v lesích uschována, kde P. Institoris denně mši sv. sloužil — *Po třetí* byla přenesena 8. června 1652 do

Příbramská část okršlku okolo samého kostelíčka ku vystavění obydlí postoupila. Na rozkaz české komory ze dne 5. srpna 1659 postoupila obec Příbramská dne 20. června 1662 otcům Societatis Jesu místo obecní okolo samého kostelíčka Svatohorského k rozšíření téhož kostelíčka a residence jejich, však bez újmy a zkrácení hor a obce Příbramské. Jesuité totiž se musili zabezpečiti, že netoliko na témž jim postoupeném místě, ale ani na gruntech jejich okolo sv. Hory žádného stavení, které by k ujmě a stenčení obce Příbramské bylo, vyzdvihovati nechtějí a toho úmyslu nejsou nyní i na budoucí časy, kteréžto zaručení však obci Příbramské nedostačilo. Vyžádali si bezpečnější stvrzení u provinciala řádu Jesuitského P. Daniele Krupského, kterýž pak zabezpečení čili „assecuraci“ obci Příbramské ve zvláštním listu ze dne 26. září 1666 odevzdal. Daniel Krupský dotvrdil, že Jesuité na postoupeném pozemku ale ani ne na gruntech řádu, které sobě prikoupil, žádných hospod aneb domů šenkovních a handlovních, které by obci Příbramské na ujmu byly, vyzdvihovati nebudou. (Jan Matzner v Sbor. hist. r. I. str. 392).

¹⁾ Týž arcibiskup vznesl na císaře Leopolda žádost, aby mu císař v tom povolení dal, by mohl blíž Svaté Hory ležící zbořený zámeček na svůj náklad vystavěti a při tom záračném místě v jisté časy lidu tu v náboženství se scházejícímu svátostí bitmování přísluhovati. Císař k tomu svolil také Příbramským neodporovali, když jim arcibiskup 10. ledna 1671 zabezpečení dal, že trvz uvedená k nějaké škodě ani k jakémukoli praejudiciu jejich nebude, nýbrž že se opravením stavby od 80 let spustlého zámku jen ku zvelebení záračného obrazu Marie P. směřuje. Roku 1847. koupila vláda tento zámek od arcibiskupa Schrenka a zřídila v něm horní školu a akademii. (Tamtéž str. 393, 394).

Prahy, aby umělcové dle ní jiné sochy ztotočili. Zůstala dvě neděle v Praze, kde se jí ode všech veliké úcty dostalo. Kard. Harrach potom každý rok na sv. Horu putoval, aby před milostnou sochou mši sv. sloužil. Přenešení z Prahy s velikou slávou událo se dne 27. června 1652.

373. Roku 1652. byla založena residence v Jeníkově Na žádost a pozvání Václava Franty, probošta Staro-Boleslavského, Petra Pešína, rodem z Horšova Týna, nástupce jeho v proboštví, bratra Ondřeje Pešína, děkana Staro-Boleslavského jakož i nástupce tohoto Jiří Steinwassera od Jizery přicházivali již před třicetiletou válkou mimo jiné duchovní i někteří kněží z Tov. Ježíšova do Staré Boleslavi, aby tam a v tamním okolí lid v křesťanské víře vyučovali¹⁾. Poněvadž mnoho poutníků každoročně do Staré Boleslavi přicházelo, projevovali ctitelové Marianští zbožné přání, aby na tomto starobylém místě někteří řeholníci stálý svůj byt měli a kněžím tamním zejména v slyšení sv. zpovědi a v hlásání slova Božího nápomocni byli. Konečně tedy stalo se r. 1658., že P. Jan Vrbna, a s ním ještě tři jiní kněží ve jménu Tovaryšstva Ježíšova ve Staré Boleslavi od Šeb. Köllera malý domek, hned vedle svatyně Marianské ležící za 425 zl. zakoupili, v kterémž napotom tři členové téhož Tovaryšstva stále přebývali, aby ve svatyni Marianské ve slyšení zpovědi a kázáních napomáhali. Roku 1667. počala se pak bývalá residence Jezuitská stavěti za času probošta Jiří Vojtěcha Astra, který k nové budově nejen kamením stavebním, ale i jinými prostředky napomáhal. Po zrušení Tovaryšstva Ježíšova stala se z této residence jezdecká kasárna.

374. Z konfiskovaných statků dostaly se kolejiím jezuitským následující: *Kolleji jezuitské v taze*: statek Sluhy a dvůr v Jenštejně, dvůr v Dechtarech, Paběnice, statky obce Kutnohorské, panství a statky Rochov, Ječíněves, Úšť, Liběšice, Jištěrpy, Levín, Verneřice a Vrbice darovány v sumě 200.000 zl. rýn. na srážku fundace v sumě 400.000 kop miš., od císaře téžé kolleji udělené. Podmínka byla, že Jesuité jenom s cis. povolením od těch statků něco odprodati mohou a povinni jsou ze sumy odhadni po srážce dluhů (jichž zaplacení komora pře-

¹⁾ Votka : Památky Staroboleslavské str. 333 a 362.

vzala), vydati dědicům Jiřího Viléma Sezimy, který ku ztrátě dvou třetin jmění svého byl odsouzen, a ze statků Adama Krištofa Sezimy (Rochov, Ječíněves a jedna čtvrt města Ústí; polovici z milosti ponechanou. Statek Pokratice, statek Chvaly, zbytek sumy trhové za statek Tuchoměřice 10.000 kop míš., též jistina 600 kop na témž statku; dům Langenbrukovský v Praze, dům Rozýnův, dům Švihovský se zahradou, vinice s domem Pedřimovským v Praze, tiskárna v Praze po Heníkovi z Valdšteina, domy v Praze po Jiřím Řečickém, po Petrovi Jábovi, po Václavu Kolydiiovi, po Šimonovi Vokáčovi, po Eliášovi starším Rozýnovi, po Albrechtovi Kukulovi, po Janovi Vackovi z Růženého, dům s pivovarem po Pavlovi Vošklandovi (v Jirchářích na N. městě Pražském), dům po Janovi Šternlíkovi a dům Smilkovic řečený. Též dáno 29.283 kopy míš. pokut z domů po měšťanech Pražských. — *Kolleji jesuitské v Jičíně* dán statek Čermná; *kolleji v Chomutově* statky Brusy, Běsice, Nové Sedlo a Chudeřín; *kolleji v Mostě* osm vinic po měšťanech Mosteckých; *kolleji v. Krumlově* statek Dlouhá ves stará ¹⁾. Obec města Krupky koupila pustý Bosácký klášter při městě ležící, který r. 1616. od císaře Jesuitům přivlastněn byl, musila jej však kolleji svatého Klementa v Praze zase navrátiti.

375. Řád se zmáhal tak, že ku konci 17. století v zemích koruny české měl tyto kolleje: V Praze u sv. Klementa, u sv. Mikuláše (dům professův) a u sv. Ignáce; v Březnici, v Brně, v Hradci Jindřichově, v Hradci Králové, v Hradišti na Mor., v Chebu, v Chomútově, v Jičíně, v Jihlavě, v Kladsku, v Klatovech, v Krumlově, v Kutné Hoře, v Lehuici, v Litoměřicích, v Nyse, v Olomouci, v Opavě, v Opolí, ve Svidnici, v Hirsberku, v Telči, ve Vratislavi, v Břehu, v Znojmě, v Zahání, v Košumberku a v Tuřanech nepočítaje v to residence. V těchto kollejích studovalo až 7000 studentů, z nichž značný počet živilo Jesuité zdarma.

Jakou rozsáhlou činnost vyvíjeli, viděti i ze seznamu míst, ve kterých mezi lety 1633—1642 působili. Schmidl vypočítává ve IV. díle svých dějin Tovaryšstva Ježíšova provincie české v Čechách tato místa ²⁾.

¹⁾ Bilek: Dějiny konfiskací v Čechách I. CXXVII.

²⁾ Alhipolis, Altenburgum, Arx Nova, Aulibicium, Bakovia, Bechina

Rozepisovati se o činnosti a působení řádu Ježíšova za doby kardinálovy bylo by žádoucnou, aby umlkly jednou nepřátelské hlasy, jež utrhnají na cti proslulým členům jeho. Než kdybychom tak učiniti chtěli, bylo by nám překročiti meze přítomného spisu. Přestáváme na málu, řkouce, že Jesuité byli všech ostatních řeholí v Čechách učenější, slovutní a horliví hlasatelé slova Božího, hledaní zpovědníci chudých i bohatých, vzdělání vychovatelé šlechticův, vycvičení v umění, jako jest stavitelství a malířství, zkušení rádcové vynikajících osob. Ze školy jejich vyšli přemnozí, při kterých bylo rozhodovati časem o osudech celé země, jako Martinic, Slavata, Michna, Šternberk, Zdeněk z Kolovrat a jiní. Že pak byli Jesuité neunavnými obhajci pravdy katolické proti domyslům protestantův, proto tolik podezřívání, tolik hany a potupy proti nim. Protivníci jejich napjali všechny síly, namáhali se seč jen byli, neštítili se prostředkův nekalých a zbraně nižádné, aby nejprve snížili nenáviděný řád a potom k úplnému pádu jej přivedli. Mezi pšenicí nalezneš vždy něco koukole. I mezi Jesuity byli členové, kteří zneužili moci řádu svého. Kdo by to chtěl popříti, nebyl by milovníkem pravdy. Tak bohužel někteří stali se záhubou celku, sami podavše nepřítelům zbraň, kterou byli ubiti. Jestliže však brojí se proti nynějším Jesuitům, jestliže i na ně se dotírá mnohým a nekalým způsobem, jest počínání takové nemístné.

Bernardicum, Blattna, Boleslavia junior, Borlicium, Broda Teut., Březnicium, Březy, Budkovium, Budvicium, Camenicium, Carlsteina, Catherberga, Chlumecium Lobkoviorum, Chrudimium, Colinium, Crumlovium, Culmensis ditio, Časlavia, Častalovicium, Dešna, Dozicium, Egra, Eidlicium, Elčovicium, Falkenavia, Fridlandia, Georghenthalium, Gičinium, Glacium, Glattovia, Gorkavia, Gradlicium, Grupna, Habelschwerda, Hanspachium, Heinrichsgrün, Horaždovicium, Hostomicium, Hradecium Monachi, Jaromirium, Joachim:thallium, Kauřimium, Kisberga, Kopidna, Kosticium, Kreibicium, Kríma, Krimberga, Kumburgum, Kutenberga, Lhota Rabra, Libešicium, Lipa, Litomerium, Luzaos, Malikovia, Milinium et Slivecium, Mimonis, Mišovicium, Nachodensis ditio tota, Netolicium, Nimbürgum, Nova domus, Paka, Pečicium, Pilgramium, Pirnicium, Počatecium, Polna, Pons, Pragensis provincia, Praga minor, Praga Major, Praga Nova, Regino-Hradecium, Reichenberga, Rokitnicium, Rosenberga, Rumburgum, S. Sebastiani Mons, Sedlicium, Semilovia, Skaly, Smiřicium, Soběslavia, Sobotka, Strakonicium, Střela, Teplicium, Trebona, Turnovia.

Hlava pátá.

Spory o universitu.

376. Výnosem císařským, který dán byl ve Vídni dne 15. července 1622, nařizovalo se knížeti a vladaři zemskému Karlovi z Liechtenštýna, aby jednal s visitátorem řádu Jesuitského o upravení university a sjednocení obou vysokých škol Pražských pod správou Jesuitů. I uloženo bylo otcům, aby sami předložili písemný návrh o zřízení university. Skládající spis ten, tak řečenou zlatou bullu, jež ochraňuje se v archivu arcibiskupském, zašli Jesuité poněkud daleko. Vedle bully právě jmenované ustanoven byl ředitel kolleje sv. Klementa za rektora universitního, na fakultě theologické a filosofické vyhradili Jesuité stolice pouze pro sebe a nejinak tomu chtěli i na akademickém gymnasiu, což bylo ihned podnětem tuhého odporu se strany Dominikánův a Augustiánův. Ředitel měl ustanovovati professory obou fakult právnické i lékařské, kteří podrobeni byli pravomoci jeho. Jim vypláceli měl řád Ježíšův služné a aby tak snáze činiti mohl, svěřena mu budiž správa statkův universitních. Řád Jesuitský nechať jest prázden všech daní císařských na odměnu za práci svou na vysokých školách, a ve válce chráněny budtež statky jeho stráží bezpečnosti (*salva guardia*).

377. Prve nežli vydána byla zlatá bulla, jednalo se o sloučení obou vysokých škol. Předchozí jednání to shrnuto bylo v 8 odstavcův, jež schvaloval kníže z Liechtenštýna podpisem svým ze dne 9. září 1622. Za účel sloučení obou kollejí označeno bylo, aby utvrzeno bylo náboženství katolické v Čechách

aby vyňaty byly bludné nauky ze srdcí mládeže, aby učitelové lepšího a zbožnějšího byli smýšlení, podrobeni jsouce pravomoci universitního rektora, aby zabráněna *byla soutěž učitelů theologie a mudrctví při učení Pražském, a konečně aby sproštěn byl arcibiskup* úřadu kancléřského a postoupil jej některému členu ze řádu Ježíšova, kterému bude odpovídati z povinnosti své rektoru universitnímu.

378. Arcibiskup Arnošt dověděl se o obsahu předběžného jednání o sloučení vysokých škol a znamenav, že některými články jeho porušují se práva arcibiskupství Pražského jakož i výsady kněžstva a stavů zemských v království Českém, neschvaloval vyjednávání, ano postavil se mu na odpor, ačkoli mu bylo povědomo, že kníže z Liechtenštýna vše zejména schválil. Mimo to, co závadného obsaženo bylo v jednotlivých člancích předběžného jednání a pojato spolu do zlaté bully, ztenčovaly se i následujícími návrhy moc a práva arcibiskupská, pokud se týče ustanovování kněžstva k úřadům církevním. Ve zlaté bulle totiž stanovilo se: Všichni údové universitní vyňati budou z pravomoci biskupovy, doktoři theologie, kteří vedle znění bully mohou povyšování býti na hodnost svou toliko u Jesuitův a proto i u nich povinni jsou hledati vzdělání svého, mají přednost před ostatními čekateli kapitol u sv. Víta, u Všech svatých, na Vyšehradě a v Olomouci a jsou-li rodu šlechtického, dosáhnou spíše nežli ostatní proboštství v Litoměřicích, na Vyšehradě a v Brně. Censura knih, jež vždy právem svěřována byla arcibiskupovi Pražskému, a dozor na všechny spisy cizozemské poručen byl do rukou otců ze řádu Ježíšova.

379. Arcibiskup doslýchaje, že zlatá bulla odev zdána byla královským místodržicím, prosil je snažně, aby i jemu byla předložena prve, nežli zašle se císaři do Vídně. Chtěl tím zajisté získati chvíli, aby mohl odpor klásti článkům její, pokud byly na újmu arcibiskupské pravomoci jeho. Prvním článkem totiž ztenčovalo se právo arcibiskupa, míti vliv na vychování kleru, který vždy biskupům náležel a teprv před krátkou dobou sněmem Tridentským stvrzen byl. Druhým článkem se odnímalo historické právo arcibiskupům, jež jim propůjčil papež Klement VI. listem ze dne 26. ledna 1347. kterým Arnoštovi I. a všem budoucím arcibiskupům jakožto kancléřům vysokých škol vyhradilo se udělování práva vyučovacího. Toto právo nebylo snad jen čestným, nýbrž veledůležitým, nebo arcibiskup

propůjčováním práva vyučovacího měl na vysokých školách nejvyšší vliv. Ačkoli tohoto práva za dlouho trvajících uprázdnění arcib. prestolu užíváno a vykonáváno nebylo, ačkoli tomuto právu byly na závalu dlouho trvajících smutných sporů mezi utrakvisty a katolíky, tož přece toto právo nikdy nebylo zrušeno a vyzdvíženo. Pamatovalo se na to, že arcibiskup Arnošt I. byl spoluzakladatel vysokých škol Pražských, nebo jak známo svědomitý velekněz s přivolením svých rodných bratrů Bohuše a Smila obrátil jejich a své zboží nedílné ve Hřmíně a Važicích ve prospěch vysokého učení. Na pojištění platů profesorům byla dle rady a povolení arcibiskupa před rokem 1352. domácím duchovenstvu uložena sbírka, ku které bylo všem kollegiálním kostelům a klášterům všech řádů přispívati. Arnošt I. předcházal svým příkladem. Z té sbírky koupil dědičné statky od rytíře Epika z Hrádku, odkud by stálé platy profesorů docházely; pak koupil dům se zahradou na Starém městě Pražském podle hřbitova sv. Františka, jenž ustanoven jest pro studentstvo svobodných umění. K vytknutí pevného řádu na vysokém učení Pražském sestavil Arnošt I. pravidla či stanovy r. 1360. Zaslouhoval tedy pro tyto nevšední zásluhy on i jeho nástupcové kancléřství universitního. Co se konečně tkne článku, kterým se šlechticům na jistá beneficia propůjčovalo právo před nešlechtici, aby šlechta pro tento záměr získána byla, ten zase urážel duchovenstvo vůbec.

Když vyhovělo se žádosti kardinálově a prvopis bully i opis její byl mu předložen, svolal zvláštní komisi bohoslovcův a poručil, aby radila se o věcech tak důležitých. Členové komise sepsali list prosebný k císaři, kterým jménem kardinála Harracha toužili na obsah některých článků bully, jakožto závadných moci arcibiskupské¹⁾. Dověděvše se o tom otcově ze řádu Ježíšova a majíce toho dobrou vědomost, že vliv otce kardinálova při dvoru jest rozhodný a snadno by je mohl připraviti o splnění tužeb jejich, nedomnívali se jinak, nežli že urazili arcibiskupa Arnošta žádostí svou, aby sprostěn byl úřadu kancléřského. Na ztenčení pravomoci jeho té doby nehrubě si vzpomněli. Tak aspoň vidno z listu²⁾ ředitele kolleje u sv. Klementa P. Petra Chimenea, který zaslal kardinálovi Harrachovi

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 17. dubna 1624.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 6. května 1624.

dne 6. května 1624. V dopisu svém žádal řečený ředitel, aby arcibiskup dal se ve smlouvání s řádem Jesuitův, pokud se tkne kancléřství vysokých škol Pražských. „Daleko jsme toho vzdáleni, abychom nesli se touhou po čestném úřadu kancléřském, ba spíše vyznamenáním bychom to považovali, kdyby měla kolej Karlo-Ferdinandská tak velikého arcipastýře za kancléře. Obáváme se toliko, že by někdy povstati mohly nemalé nepřiležitosti a proto snažně prosím vznešenou a nejdůstojnější Osvícenost Vaši, aby ráčila označiti některého z pánů prelátův, s nímž bychom jednali o celé záležitosti, aby v pokoji byla vyřízena.“ Než kardinál Harrach nechtěl nijak dopustiti, aby řád Jesuitský osvojoval si jakýchsi výsad, dokládaje, že přísluší to pouze papeži vyjímati kněží z řádné pravomoci duchovní vrchnosti jejich. Jesuité prý zasáhli v moc arcipastýře, vrchního správce církve české, osmělujíce se žádati, aby císař potvrdil přílišné požadavky jejich. Bulla, kterou sestavili, propadla prý exkommunikaci *latae sententiae* vedle zákonů církevních. *Censura* knih a dozor menších škol hleď k právům biskupovým, jak pronesl se o tom zřejmě sněm Tridentský.

380. Když otcové znamenali, že neradno jesti dáti se v boj s pastýřem tak neohroženým, zasazovali se při místodržících královských počátkem měsíce května 1624, aby potvrzení zlaté bully co možná nejrychleji přivedeno bylo ke konci. Sami nepředvidali, do jakého sporu přijdou. Hlavní vadou bylo, že úřad kancléřský nebyl tak dlouho vykonáván a proto snad jen za čestný jmín byl. Kardinál zapověděl sice, aby zdrželi se všech slavností na universitě, pokud nebude rozhodnuto o sporu, avšak Jesuité nedbali zákazu toho. Zatím vzchopili se stavové zemští a kladli odpor požadavkům těmto. Původem jejich odevzdal kníže z Liechtenštýna bullu čtyřem členům nově zřízené komise, a sice: Bedřichovi z Talmberka, předsedovi nad appellacemi, Janovi staršimu Kavkovi z Řičan, císařské radě a purkrabí Karlova Týna, Přibíkovi Jeniškovi z Újezda, podkomoří a Melicharovi Gnissovi z Kobachu, radě nad appellacemi. Otcové nedbajíce zákazu kardinálova, aby nepovyšovali nikoho na stupně hodností akademických, pokud nebude vyřízena sporná záležitost, kladli odpor, poněvadž touto záповědí ne oni, ale studující zcela nevinní trestáni byli a hájili se rozličnými důvody. Kardinál Harrach zasazoval se o to při vladaři Karlovi z Liech-

tenštýna, aby Jesuité zdrželi se všech promocií na vysokém učení Karlově, kdežto v kolleji Ferdinandově mohli podle vůle povyšovati kohokoliv.

381. Císař Ferdinand II. postavil se na ochranu řádu Jesuitského a tím snad se stalo, že Otcové nevšimli si rozkazů kardinálových. Arcibiskup Arnošt byv zatím povýšen od papeže Urbana VIII., vznešeného příznivce svého, na hodnost kardinála sv. Římské církve, dosáhl toho při dvoře papežském, že napomenula písemně kongregace pro rozšíření sv. víry Jesuity Pražské r. 1627., aby před koncem sporu o universitu sřekli se naprosto všech promocií. I nezbývalo jim než uposlechnouti a císař bral se o to nadarmo, aby v Římě zrušen byl výnos kongregační. Kardinál Harrach poslal Valeriána do Říma, aby v příčině učení Karlova s Kongregací de Propaganda fide vyjednával. Jesuité zdržovali se veřejných promocií i na akademii Ferdinandějské, ačkoli tyto jim zakázány nebyly. Mezi tím rozličné pomluvy po Praze o nich byly rozšiřovány, tak že tito dovolávali se pomoci císařské, aby jim na dobrém jménu, kterého při obrácení jinověrcův až na výsost mají potřeby, nebylo ubližováno a, aby císař za tou příčinou o učení Karlově sám rozhodl. Císař svým vyslancem v Římě vévodou Pavlem Savellim opětovně za Jesuity se přimlouval, *ba i prohlásil, že jest to jeho věc starati se o učení Karlovo v Praze, proto aby jemu samému starost o ně ponechána byla.* Za toto prohlášení generál řádu Jesuitského toho času jménem *Mutius* poslal dne 3. března 1629 zpovědníku císařovu Lamormainovi list, ve kterém císaři své díky vzdal a mezi jiným pravil: „*Hic neminem illi negotio gravior adversari existimamus, quam P. Valerianum Magnum, qui hic ubicunque potest pessime de Nobis loqui non cessat, ut adeo Nobis hic silentio potius, quam aliis adversus illius obtrectationes armis utendum putemus*“. Mezi tím přibyl z Vídně do Říma kap. děkan Vídeňský Lorenzenus, který se Jesuitův u auditora soudní stolice římské, která Rota sluje, jménem Kornelia Mottmanna i u sekretáře kongregace pro rozšíření víry Ingoliho ujal a jejich činnost a horlivost v Čechách chválil. Za tou příčinou vrátil se Valerián, který jménem kardinála Harracha v Římě s Propagandou a s kardinály vyjednával, v měsíci dubnu r. 1629. z Říma do Vídně. Dne 28. července t. r. podal Valerián císaři a dvořanům pamětní list, ve kterém

jménem kongregace pro rozšíření víry žádal, aby universita Pražská stala se svobodnou, aby se přednášela schol. theologie podle sv. Tomáše a Duns Scota, což nyní není možno, poněvadž Dominikáné a Františkáné k vysokému učení přístupu nemají; že prý jest dále třeba Stolice apoštolské uposlechnouti, která si nepřeje, aby jen jediný řád vyučoval. Dále žaloval v pamětním spisu, že Jesuité jsou v držení statků učení Karlova a že arcibiskupovi název kancléře university odňali ¹⁾. Jesuité tento pamětní spis Valeriánův vyvrátili, načež on jiný císaři podal.

382. Počátkem měsíce listopadu zaslal císař Ferdinand II. v příčině učení Karlova do Říma list, jenž odevzdán byl vévodou Savellim sv. Otci Urbanovi VIII. Tímto listem žádáno na papeži, aby co již jednou v příčině učení Karlova v Praze ustanoveno bylo, milostivě potvrdil a Jesuity při jejich právech a privilejiích ponechal. Odpověď papežova k tomuto listu ze dne 19. ledna 1630 byla poněkud vyhýbavá, nebo se v ní pravi: „Quod ad Carolinae universitatis controversiam attinet, cavendum plane est, ne ubi arma cudere debet pietas, ibi faces accendat discordia. Cardinales propagandae fidei negotia curantes, causam hanc rite cognoscent.“ Kongregace pak dala Jesuitům odpověď v ten rozum, aby byl arcibiskup kancléřem a měl svého zástupce (Vice-cancellarium) z Tovaryšstva Ježíšova, kterého však sám si voliti může. Generál Mutius vyjádřil se ve dvou listech k Lamormainovi ze dne 25. listopadu 1630 a 22. února 1631, že se raději Jesuité učení Karlova zřeknou, nežli by k tomu přistoupili. — Když vtrhli Sasové ku konci r. 1631. do Prahy a vypudili Jesuity z kolejí, pomínil na nějaký čas spor o universitu.

Počátkem měsíce května 1632 vyslal císař primasa uherského kardinála Petra Pazmanna do Říma, aby spolu s kardinálem Františkem Barberinem o to u sv. Otce se zasadili, by nemilý spor o Pražské vysoké učení byl ukončen. Císař psal též kard. Harrachovi, jenž toho času v Římě byl, by dva výše jmenované kardinály podporoval. Avšak Propaganda, před kterou opět vyjednávání se dělo, dala sice poněkud mírnější odpověď,

¹⁾ Schmidl Historia Societatis Jesu Provinciae Bohemiae Pars IV. lib. I. 121 et sequent.

nežli byla prvá, ale odpověď tato zahrnutá v 7 člancích císaře neuspokojila.

Když vrchní představený Jesuitů pozoroval, že v Římě v této příčině ničeho vyříditi nelze, dal Lamormainovi a též provincialovi českých Jesuitů radu, aby žádali u apoštolské Stolice, by alespoň ona práva a privileje Jesuitům při Ferdinandově učení navracena byla, kterých požívali, nežli se ujali učení Karlova, aby se totiž alespoň při učení Ferdinandovu akademické hodnosti udělovati mohli. Ačkoliv se Jesuité Pražští domnívali, že zákaz udělovati řečené hodnosti hledí jen k učení Karlovu, tož jim to přece první jejich představený nařídil, aby Stolice apoštolská nijak uražena nebyla.

Touto radou dal také generál odpověď ku otázkám, které Jesuité v provincialní schůzi roku 1633. v Jindřichově Hradci shromáždění k němu vznesli. Ještě lépe by však bylo, kdyby o této věci císař sám jednal s apoštolským nunciem ve Vídni nebo s papežem v Římě.

Toho času vydal Kašpar Schopp z Horní Falce, člověk to nepoctivý a hrubý, který brzy toho brzy onoho ve svých spisech napadal, rozličné hanopisy proti Jesuitům, které v přechetných exemplarech dovedl mezi lidem rozšiřovati na veliký úkor Tovaryšstvu¹⁾. Za své jméno se styděl a proto hanopisy pode jménem: Philoxenus Melander vydával. Co kdy od odpůrců Jesuitů slyšel, to vše pečlivě sepsal a ve svých hanopisech za čistou pravdu prohlásil. Proti němu povstal Jesuita Vavřinec Forrerus vydav roku 1633. v Mnichově spis *Anti-Melander* řečený, ve kterém také rozličné lži o Pražských Jesuitech v příčině Karlova učení rozšířené vytkl a vyvrátil. P. Petr Wading, kancléř učení Ferdinandova, vydal podobný obranný spis r. 1634. Jako však vždy v platnosti jest přísloví „Audacter calumniare semper aliquid haeret“, tak se naplnilo i tenkrát. Nenávisť a zášť proti Jesuitům vzrůstala.

Neblahý spor o universitu zavedl k tomu podnět, že kardinál Harrach ujistiv se podporou opata Strahovského a Tepelského, jal se pomýšletí na zřízení arcibiskupského semi-

¹⁾ Catechismus P. Schereri. *Mysteria PP. Societatis (Actio perduellis in Jesuitas Sac. Rom. imperii hostes juratos) Flagellum Jesuitarum, Accusatio advers. Jesuitas, turbatores pacis.*

náře. Ostatní řádové v Čechách a zejména v Praze nepřáli tomu, že Tov. Jež. tou měrou zkvétá a uvítali zprávu o novém semináři tím radostněji, čím více horšili se na členy řádu Ježíšova pro jejich nároky na moc a právo.

O něco později vzplanul spor opět a to tím prudčeji. Tak alespoň souditi lze ze stížného listu, který zaslal kancléř arcibiskupský Visentainer mistodržcím královským dne 24. září roku 1636.

383. V jakési krémě Pražské vznikl r. 1636. spor mezi Heřmanem Heiligenbachem, klerikem semináře arcibiskupského, a mezi Leopoldem Maiorem, který jal se ranami zasypávati bohoslovce tak, že málem, jak později doložil kancléř, by ho byl zabil (fere ad caedem). I vznikl z toho spor, před kterým soudem by vlastně záležitost ta souzena býti měla. Kardinál předvolal študenta před soud arcibiskupský, poněvadž uhozením klerika porušil výsadu stavu duchovního v církevním právu obsaženou (privilegium canonis). Toto privilegium má, jak jsme již dříve podotkli, jméno své od canonu 15. všeobecného sněmu Lateránského II. (1139), který byl vyneseno proti Arnoldu z Brescie, jenž rozséval símě zášti mezi kleriky a laiky, tak že tito napotom klerikům ubližovali. Kanon zní: „Si quis suadente diabolo huius sacrilegii reatum incurrerit, quod in clericum vel monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat et nullus episcopus eum praesumat absolvere, donec apostolico conspectui praesentetur et ejus mandatum suscipiat.“ — Toto uhození stalo se v hospodě, mohlo napomenutím a potrestáním Maiorovým napraveno býti, avšak ono zavdalo příčinu ke sporu o kompetenci. Universita vykládala ve zlém klerikovi uhozenému, že se dovolával v této příčině pravomoci kardinálovy a když kardinál vyhlásil rozsudek, jímž vinníka z církve vyobcoval a nařídil, aby konsistorními sluhy zatčen byl, tu z toho povstalo veliké rozčilení mezi studujícími universitními. Zadali hned protest proti rozsudku arcibiskupského soudu vyhrožující, kdyby snad násilí proti jejich druhu mělo býti užito, že násilím odpovídati budou. Prosili v pamětním spise dne 13. června 1638 podaném rektora a děkany jednotlivých fakult, aby byl Leopold Maior a oni všichni chráněni před úředníky arcibiskupskými a přidali, že způsobí vzpouru, kdyby násilně odvedeni býti měli. Věci rektora a děkanů že

jest práva universitní hájiti. Rektor Jiří Meridies zaslal tuto žádost k mistodržitelům s tím podotknutím, že v této věci nemůže nic jiného učiniti, než k moci světské se utéci a za pomoc žádati, an obžalovaný jest civis academicus a synek Pražský¹⁾. Exkommunikační dekret arcibiskupského soudu byl mezitím na dveřích kostelních i na obou universitách vyvěšen, brzy však od studujících stržen, pošlapán a zničen. Za to byla na dvěře chrámu vyvěšena protestace, kterou vyrčení kardinálovo za neplatné se prohlašovalo. — Když nechťeli královští mistodržitelové ničeho v této věci učiniti, stěžovali si úředníci arcibiskupští pro tuto potupu u vyslance kongregace pro rozšíření sv. víry, ačkoliv si kardinál přál, aby celá věc v dobrotě a mírně se vyřídila. Za tou příčinou žádal jeho official profesora práv na universitě Dódanea, aby ho navštívil, by spolu o této záležitosti pojednali, čehož však Dodaneus odepřel. Apoštolský nuncius v Německu Maletasta Baleo ustanovil hraběte Aldringena, biskupa Tripolitánského za svého zástupce, aby celou záležitost zevrubně prozkoumal a jemu zprávu podal, kterak se věci mají. Papežský subdelegat postavil se na stranu kardinálovu²⁾. — Jednoho dne jedal kardinál ve voze kolem Karolina a Klementina a vida protestaci přibitou na dveřích, kázal zastaviti a ji strhnouti. V Karolinu se študenti neprotivili, ale když kardinál odjel, nevou protestaci vyvěsili; před Klementinem vrhli se na průvodce arcibiskupova a bylo by došlo málem ku rvačce. Případ ten oznámen mistodržitelům psaním ze dne 8. června 1638, ve kterém se žádá, aby tato zjevná vzpoura proti moci církevní se zakázala.

V této věci pochybili Jesuité, nebo jak sám official arcibiskupský tvrdí, měli poslati vyobcovaného ku knězi, aby mu dal absoluci t. zv. ad cautelam. Měli protestovati proti rozhodnutí kardinálovu, ale neměli pravomoc jeho snižovati aniž církevní zákon přestoupiti, což se stalo, když řečený Leopold Maior u přítomnosti všech studujících přípuštěn byl ku sv.

¹⁾ Rodinný archiv Harrachův fasc. 11. fol. 11.

²⁾ Spis v Praze vydaný r. 1638. „Animadversio in protestationem factam a magistratu academico universitatis Carolinae contra d. Paulum comitem ab Aldringen, episcopum Tripolitanum, subdelegatum apostolicum, kdež otištěny jsou listy i protesty university.

přijímání. V této příčině neměl akademický soud žádné pravomoci a kardinál mohl směle prohlásiti interdikt nad universitou, čehož však neučinil.

384. Kancléř arcibiskupský byv tázán po obsahu sporu, žaloval u subdelegata takto ¹⁾: Roku 1636. zbil Leopold Maior, posluchač university Karlovy Heřmana Heiligenbacha, bohoslovce a spolu klerika. Z toho povstal spor mezi úřadem arcibiskupským a prorektorem i celým úřadem akademickým vysokých škol Karlových o rozsudek vyobcování z církve řečeného Leopolda Maiora, který proti němu vynesl a ohlásil úřad arcibiskupský a o připuštění téhož vyobcovaného a veřejně prohlášeného Leopolda k bohoslužbě a obcování věřících; čímž stalo se veliké pohoršení a nemensší příkoří J. Eminenci. Nejdůstojnější pán náš vzal útočiště k Urbanovi VIII. a sv. Otec na radu kongregace pro rozšíření víry odevzdal celou záležitost vyslanci svému v Německu dovoliv mu, aby obral si jiného muže, který by shledával důkazy a vše vyšetřiv, dokonal až po konečný rozsudek. Když pak vyšetřování bude hotovo vedle dobrého řádu, uzavře se, opatří pečetěmi a zvláštním poslem zašle sv. kongregaci. Spolu dává se plná moc vyslanci, aby poručil znova vyvěsiti listy na dvěře chrámové a rozřešil řečeného Leopolda s podmínkou, že opět uvalen bude časem na něho trest, jak legatovi za dobré se viděti bude ²⁾. Nejdůstojnější vyslanec učinil zástupcem svým pro zkoumání záležitosti té Vaši Milost a já povinen jsem žalovati před soudnou stolicí Vaši:

1. na Jiřího Schönberka, místoředitele vysokých škol, Petra Vadinga, doktora posvátné theologie a kancléře kolleje u sv. Klementa, na Rodrika z Ariaga, doktora bohoslovi a děkana, Rudolfa Dodonea, obojího práva doktora a děkana učitelův práv, Jana Marci, děkana professorů lékařství, Pavla Kocelia, doktora theologie a děkana filosofické fakulty, že odvážili se dovolávati se ramene světské spravedlnosti a povzbuzovati místo-

¹⁾ Archiv rodinný H. fasc. 31. r. 1638.

²⁾ Záležitost však se protáhla na dvě léta pro formality delegace a subdelegace, kterou Jesuité nechtěli uznati, o kterých se zde zmíniti není nutno. Mezi tím mnozí se vysmívali kardinálovi a vinili ho z nevědomosti, jini zase byli proti jeho rádcům. Ba mnohé příkoří bylo snášeti též studujícímu, který byl uhozen. Kardinál vše to snášel trpělivě.

držící proti úřadu arcibiskupskému, aby řečení páni přísně poručili úřadu tomu, že nesmí si obesýlati žáka jejich před soud. Na žádost jejich dostalo se jim odpovědi, že „onen spis akademického úřadu nutno v nepřítomnosti nejdůstojnějšího pana kardinála Harracha, arcibiskupa Pražského, odevzdati jeho officialovi s pokynem laskavým a přátelským, poněvadž záležitost ta neodnáší se toliko k universitě, nýbrž běží při ni o pravomoc a výsost J. M. císaře a krále, jakožto zakladatele a potvrditele řečeného ústavu, aby sám official, obzvláště pokud spor není ukončen, ničeho nepodnikal, nýbrž ráčil zanechati universitu, jak o to prosila, až do konce této rozmišky při právech její jakožto nedotknutelnou, neboť tak doslova uvedeno jest ve výnosu České kanceláře v Praze ze dne 23. srpna 1636 “ Odvolání to jest z míry nebezpečno svobodě církevní a proto dlužno je stihnouti příslušným trestem. Žalují

2. na ctihodného P. Jiřího Schönberka, kněze řádu Jež., místoředitele university Karlovy, že odvážil se nejednou obesýlati svrchu řečeného klerika Heřmana Heiligenbacha k domnělému soudu akademickému. Žalují na

3. místoředitele a spolu úřad akademický, že odvážili se, nedbajíce pravomoci arcibiskupovy, rozhodovati o sporné věci, která hleděla k soudu arcibiskupskému a že neostýchali se vynést konečný rozsudek a sice peněžitou pokutu ukládající. Žalují dále

4. na místoředitele a úřad, že výnosem akademickým nařídili či radili k tomu řečeným studujícím a zejména světským chovancům, kteří živi jsou pod dozorem pečlivým otců ze řádu Ježišova a obývají v domě nedaleko kolleje Staroměstské (v konviktě sv. Bartoloměje), aby hájili brannou rukou práva akademická.

5. Žalují na často jmenované osoby, že oznámily výnosem akademickým, kterak odvolání jejich, jež přibito bylo nedaleko mostní brány na celním domě a jimž oproti výnosu J. Emin. pana kardinála a arcibiskupa Pražského zapíraly, že není vinen Leopold trestu vyobcování z cirkve, platné jest vedle práva církevního a nad to pak vyhlásily, že svrchu řečený Leopold není vyloučen z obcování věřících.

6. Zalují na místoředitele a úřad akademický, že často byvše napomenuti officialem arcibiskupským, aby jak sluší a

patří, nepřipouštěli řečeného Leopolda jakožto odsouzeného a vyobcovaného k bohoslužebným úkonům a společnosti věřících ani k návštěvě škol, nikterak neuposlechli.

7. Konečně žalují na studující mládež světskou jak university Karlovy tak i kolleji Jesuitských a především na chovance řečeného konviktu Staroměstského, že brannou rukou při nebezpečnosti vzpoury a všeobecném pohoršení zničili připevněné listy na dveřích metropolitního chrámu, u sv. Václava a Tomáše v Menším městě Pražském, u sv. Jindřicha a Štěpána Většího na Novém městě a při kostele Týnském na Starém městě.

Rozhodněte tedy, důstojný pane, že obžalovaní neměli nijak rušiti pokoj a dočiniti se tak velikých věcí svrchu vytčených proti pravomoci arcibiskupa Pražského, kterýžto jest přece v té věci pravým a zákonitým soudcem záků svrchu jmenovaných, zvláště pak, že nebylo jim vzpírati se proti rozsudku, o vyobcování z církve v právu církevním od starodávna stanovenému (*latae sententiae*). Především račiž V. M. rozkázati, aby listy ony opět byly upevněny ¹⁾, aby vyhlášeno bylo za ne-

¹⁾ To se též stalo; na kolleji Karlově byly připevněny celý den a od sluhův arcibiskupových hlídány, by jich nikdo nestrhl. Na zejřtí dali je úřadové akad. strhnouti s kolleje Karlovy a s kolleje Klementinské. Na mostě rozkaz nechali a protest vedle něho přilepiti dali, který však kolem jedoucí kardinál šlechticem jedoucím na koni ze své družiny dal strhnouti, jemuž jeden jesuita chtěl v uzdu koně padnouti. To ovšem dělo se na úkor papežského subdelegata. — Kardinál píše o celé věci nejvyššimu purkrabí dne 8. června 1638 takto: „Im Heimbfahren habe ich ihnen von der Carolina und von dem Thor bei der Pruckhe ihre neue Protestation abreissen lassen, bei der ersten haben sie sich zwar nicht widersetzt, aber doch gleich, nachdem ich fürüber gewesen, eine andere wieder aufgeheftet, bei dem andern hat ein Jesuiter selbst meinem von Adel in den Zaumb griffen und die Wacht ihm die Hellebarten an die Brust gesetzt und nachdem ich fürüber gewesen, nicht allein ihre Protestation wieder aufgehenkhet, sondern auch meine Schrift berundergerissen. Wann dann auf diese Weise nicht ohne Fundament ein rechter Aufuhr zu besorgen, dieweil wir nich weniger thun können, als Reputation und Ihr pæpst. Heiligkeit Decreta zu schützen, sonderlich weil Herr Bischof Aldringer selbst als pæpst. Subdelegatus, dessen Diener hiebei mit kommet, Herrn Weller und mich ersuchet, auf Mittel zu gedenken, damit die pæpst. Authoritaet nicht auf solche Weise verachtet und zu nichte gemacht werde.“ Dále prosí, aby místodržitel dal strhnouti vojskem nebo svými služebníky protestaci Jesuitův; aby jim podobné jednání zapověděl a aby své námitky papežskému subdelegatu předněsli naporučil. (Archiv rodinný H. fasc. 11. fol. 83.)

platné vše, co činili, aby byli povinni všemu zadosti učiniti. Mám za to, že všichni vůbec a jednotliví zvláště zasluhují obvyklého trestu, aby bylo vyhlášeno, že upadli do exkomunikace, jmenovitě však místoředitel a úřad akademie Pražské a vůbec celá vysoká škola. Konečně nechať všichni do posledního muže zaplatí výlohy.

385. Stížný list, o kterém mluvíme, není označen určitým dnem, avšak blíží se pravdě nejvíce, že vydán byl r. 1637. po dni 26. června. Toho dne totiž zprávu podával official arcibiskupský apoštolskému vyslanci Maletastovi Baleonu o výtržnosti žáků kolleje Jesuitské, kteří strhli se dveří kostelních i při chrámu metropol. listy a potupili tím moc arcibiskupovu; smělost ta byla zajisté velikým pohoršením všem dobrým věřícím, kteří méně se jí divili nežli truchlili a slzy prolévali nad potupou, jakou zahrnut byl arcibiskup a primas království, kdežto lidé zlí nemálo se z toho radovali. I pravil dále, že záležitost ta vleče se nerozhodnuta již po celý rok a prosil snažně legata, aby dal znova vyhlásiti trest vyobcování z církve, neboť jinak blízko jest domnění, že arcibiskup pochybil. Vyslancem apoštolským oznámil pak stížnost officialovu propagandě, která rozkázala, aby se stalo, co již svrchu jsme byli vypravovali. Že rozsudek nebyl na prospěch otcům ze řádu Ježíšova, na jevu jest z listiny, jež ochraňuje se v archivu arcibiskupském k r. 1638. opět bez bližšího určení dne. Listinou tou nařizuje se farářům, kdyby vkročil do kostelů jejich již po druhé vyobcovaný Leopold Maior, aby ihned ustali v úkonech bohoslužebných a při tom se klade jim na srdce, aby nezmiňovali se ani slovem o vzniklých sporech, jakoby se bylo nic nepřihodilo. Studující Maior ačkoliv vyobcovaný odvážil se se svíci rozžatou jíti v průvodu o Božím Těle.

386. Proto zapověděl kardinál Jesuitům kázati v Praze v jiných kostelech mimo jejich vlastní, dokud by papež jinak neustanovil, aneb Jesuité se nepokořili a zadost neučinili. Kard. dí, že „má právem B. a od římského papeže propůjčenou řádnou pravomoc v celém království Českém. Kdyby byli přijali Jesuité vysoké učení Karlovo dříve se sjednotivše s kardinálem, papežským nunciem a papežem, tedy by všechna veliká pohoršení, která povstala, se byla zamezila a sloužilo by Jesuitům jen ku poctivosti. Kardinál prý nechtěl si dáti vzíti staré

právo kancléře, proto byl obžalován a upadl v nemilost. V Karolině promovovali ku všem akademickým hodnostem bez vědomí kancléře. Když se jim dostalo od papeže záповědi, všechnu vinu svalovali na kardinála, ačkoli se ho v ničem netázali. Zamézili, by mu nebyl skutečně již odevzdaný klášter Benediktinský dán. Chtěli, aby daň ze soli, která byla povolena za konfiskované statky na podporu chudičského kleru, byla zdvojnásobněna a za stržené peníze aby udržováno bylo asi 230 missionářů, kteří by celé Čechy ku katolické víře přivedli, čímž by byl upadl císař v nenávisť. Sprotivili se zařízení semináře arcibiskupského, hrozili nemilostí císařskou Hibernům, když budou přednáseti v semináři. Rozhněvali se na kardinála, že závět Kutnohorského děkana, kterou bez vědomí kardinálova otevřeli, za neplatnou prohlásil a že nechtěl dovoliti, aby celou pozůstalostí vládli. P. Forerus a P. Wadingus vydali spisy proti kardinálovi v příčině učení Karlova, kde ustavičně osobou císařovou se obhajují. Každého muže zachovalého u arcibiskupa nenávidějí a pomlouvají. — Pravomoci kardinálovy málo dbají, jej za protivníka a nepřítele pokládají, myslí, že mohou bez povolení arcibiskupova kázati slovo Boží v celém království, these akad. vydávají bez povolení kardinálova. J. Prokop S. J. vydal spis proti Valeriánovi Mediolanskému kapuc., proti Donu Floriovi, členu kongregace sv. Pavla a Josefovi de Curtis, nejv. hofmistrovi kardinálovu. Osvojují si pravomoc a nechtějí poslouchati ve věcech důležitých kardinála, proto též jemu světská moc nepřispívá ku pomoci. Myslí, že Valeriánus jest příčinou, proč se nedohodli s kard. o kollej Karlovu. Kardinál je pronásleduje a přece se za něho modlí. (P. Peter Wadingus v listu psaném z Jihlavy 13. srpna 1634.) — V celém království chtějí sami reformovati, proti kardinálovi knihy vydávají, krále a místodržitele popuzují proti soudu arcibiskupskému. Že Jesuité jsou učení, že u kacířů jejich učení platí spíše za katolické nežli kterýchkoli jiných theologů, že jsou zpovědníky šlechticův a veliké části obecného lidu, že jsou vychovateli přemnohých a přec že připustili tak veliké pohoršení a to z příčiny, že si osvojují pravomoc neoprávněně na učení Karlovo bez vědomí papežova a kongregace de propaganda fide. Činí tak, chtějíce zase získati Čechy pro katolickou víru, proti primasovi českého království, který jest zástupcem papežovým,

proti papežskému legatovi, proti papeži⁴. Jesuité nemile nesli trest vznešený na ně od kardinála. Žalovali u císaře, který kardinála svým nejvyšším písařem vyzval, aby odvolal a z toho se zodpovídal. Listem daným p. Bedř. Talmberkovi 30. června 1638 odpovídá Harrach, že záповěď zrušiti nemůže hned, poněvadž Jesuité stále o důtce císařově oproti jeho osobě nejrozličnější pověsti roztrušují, že ve všem jim dáno bylo po právu, že nechťěji vyučovati náboženství a missionáře z Gallasských panství do Prahy nazpět povolali, čehož on jim nezakázal, že si chtějí násilím kazatelny dobyti a veškerou vinu na kardinála jen uvaliti. (Archiv v Mostě n. L. fasc. 11. fol. 87.)

Na pana Bedřicha Talmberka obrátil se proto, poněvadž ho císař Ferdinand III. dne 21. června 1638 jmenoval protektorem vysokého učení Pražského, který by učení řídil a veškeré politické i hospodářské záležitosti císařským plnomocenstvím vyřizoval. Talmberk po přání císařovu potvrdil veškeré děkany, professory a úředníky právnické a medicinské fakulty, rovněž i Jesuitům veškeré kostely a svatyně, které dosud spravovali. Promovoval též slavně „auctoritate regia“ kandidáty, když byli od některé z dvou fakult za hodny uznány. (Cis. list ze dne 21. června 1638. Archiv rodinný H. fasc. 11. fol. 48.)

Že císař těžce nesl tento případ na universitě, vysvitá z listu jeho dne 19. června 1638 do Prahy místodržitelům zasláního, ve kterém nařizuje, aby místodržitelové se o to postarali, by se takové hnusné věci více neopakovaly, kardinálovi pak na mysl uvedli, jaké pohoršení se vzbuzuje u všech sousedních katolíků, jak se ohrožuje víra sotva obrácených Čechů. Ať kardinál nařídí, by se jeho lidé všech podobných pokusů zdrželi, Jesuité však, aby byli pilní pokory, skromnosti a mládež na uzdě drželi. Místodržitelé odzbrojtež mládež a kdo by se protivil, toho dejte do žaláře. (Archiv rod. H. fasc. 11. fol. 44. r. 1638.)

387. Císař vydal přísný rozkaz, aby kardinál své nařízení odvolal a jesuitům jako dříve svobodně kázati dovolil, aby budoucně ničeho podobného nepodnikal, dříve než by svolení císařského dosáhl, a aby o těchto věcech a vůbec o posledních příbězích do Říma žádných zpráv neposýlal, pokud císař sám osobně do Prahy nepřijede a o všem důkladně se nepřesvědčí¹).

¹) Císařským rozhodnutím dd. Junii 1638 (v archivu rod. H. fasc. 11.

Kardinál dal shotoviti obšírný spis, který se nalézá v rodinném archivu H. fasc. 31., na svou obranu. Že císaře neuposlechl a do Říma zprávu podal, vysvětluje z toho, že kongregace de propaganda fide dne 12. února 1639 uznala, že soud v záležitosti obou studentů přináleží arcibiskupovi. Spolu psal kardinál několikrát císaři v této věci a sice dne 30. června a 7. července 1638. Listem daným 30. června 1638 k císaři (Archiv rodinný H. fasc. 11. fol. 51.) praví: „Že nechová proti Jesuitům žádného zášti, že uznává jejich zásluhy o církev, že ale vůči jejich nástrahám a pronásledování jeho osoby, které v známé při dvou studujících osvědčili, nijak mlčeti nemůže. I návštějí, kterým se mu mělo státi jakés takés dostičinění a které bylo nařizeno papež. subdelegatem, opovážili se strhnouti. Budou-li činiti Jesuité zadostučinění, hned jim zase odevzdá úřad kazatelů při jednotlivých kostelích. Jest to horší zlo, když se takové pohoršení a zneuctění děje kardinálovi, papežskému legatovi, ba papeži, než když se tak jen děje Tov. Jež.“ Podruhé napomenut od císaře, aby dovolil Jesuitům i v jiných kostelích slovo B. hlásati, odpovídá kardinál v listu ze dne 7. července 1638 císaři, že nepovolí, dokud Jesuité před dvěma svědky alespoň pro učiněnou urážku ho neodprosí. Více jest mu záleženo na hodnosti kardinála a arcibiskupa, která byla na výsoš uražena, nežli na čtyřech kazatelích, které byly Jesuitům odňaty. Raději by se sřekl arcibiskupství, nežli by nyní povolil a tak ku posměchu celému světu byl¹⁾.

f. 135) nařizeno doslovné arcibiskupovi: „Inskünftig nichts dergleichen ohne vorgehende Konferirung mit Kais. Mtt. sich zu unterfangen, desgleichen nichts über die letzt vorgeloffene Zustaend nacher Rom zu schreiben oder von anderen schreiben zu lassen, bis Kais. Mtt. hieher kommand nicht gründlicher von Allem informiret werden und endlich den P. S. J. die Kanzel wieder zu restituiren.“

¹⁾ V listě ze dne 30. června 1638 praví kardinál doslovné: „Gott weiss, dass mein Gemüth frei ist, ich will nicht sagen von allem Haas, sondern gar auch von aller geringsten Bitterkeit wider gedachte Patres und ihr Institutum, welches sonsten der katholischen Kirchen sehr nutzlich und wol anstehet, und dass ich ihnen in deme, was von mir als Ordinario dependiret mehrers als keiner andern Religion nachgegeben und nachgesehen habe, aber unmöglich ist mir viel ihrer Actionen und Proceduren, so sie von etlichen Jahren wieder mich vorführet, welche meines Erachtens ebenso wenig von

388. Uvážíme-li zrale předmět a způsob jednání celé záležitosti, uznati nám jest,⁹ že obě sporné strany pochybily. Arcibiskup Arnošt když se případ udál, byl vzdálen sídla svého a nikdo nemůže tvrditi, že by byl právě tak si počíнал jako zástupce jeho. Když pak dověděl se o jednání svého zástupce, nemohl nikterak odvolati určený trest, aby neponížil generálního officiala svého, který vedle práva církevního měl moc vyobcovati z cirkve přestupníky zákona duchovního. Official arcibiskupský přenáhlił se, že ihned, jakmile doslechl o hádce.

der heil. röm. Kirchen approbirt oder entschuldigt werden können, nicht unrecht zu heissen. Bei alle dem hab ichs immer zu toleriret und dissimulirt, doch Eu. K. Mtt. die Wahrheit zu bekennen, nicht ohne dass nicht ich vor 2 Jahren schier die Geduld verloren gehabt, als sie neben ihren Studenten eine ungerechte Sach defendiret . . . Was die Wiedereinantwortung der Kantzeln belangt, erklære ich mich gegen Eu. K. Mtt. unterthenigst, dass ich es mit höchster Consolation thuen will, sobald nur gedachte Patres auf den violirten Respect gegen ihren Erzbischof, dem paepstlichen Subdelegato, und dem h. Apostolischen Stuhl eine gebührende Satisfaction geleistet haben werden etc. — V psaní ze dne 7. července se uvádí: Ich habe den PP. Societatis die Kantzeln in Prag, deren Disposition allzeit in freier Willkühr der Erzbischofen gestanden ist, absonderlich wegen des öffentlichen Scandali, so sie . . . gegeben, entzogen . . . Diese Strafe kann allemal aufgehelt werden, wann nur die PP. S. ihr Verbrechen improbiren und aufs wenigste vor zwei Zeugen wegen des gegebenen Scandali eine Abbitt thuen. Es liegt viel mehr daran, dass die Dignitaet eines Cardinals, Erzbischofs und Primatis dieses Königreichs nicht prostituirt und illudirt werde, als dass man den PP. S. etwan vier Kantzeln restituire. Nun ist mir bei gegenwaertigen circumstantiis ganz unmöglich, solche zu restituiren, wann gedachte PP. ut supra nicht depreciren, demnach mich gar Eu. K. Mtt. selbst (wie die Redt in der ganzen Stadt herumgeht) in dieser causa, die das Interesse der allgemeinen Kirchen angehet, inauditum condemniren. Dann thue ichs, so underwirffe ich mein Ministerium einem ewigen Spott und Schandflecken und werde meinen aemulis zu einem Gelaechter. Mein Einkommens, mein Blut und mein Leben biete ich Eu. K. Mtt. an, *gar das Erzbistumb will ich gar einem würdigeren cediren und weichen*, wann es diesselbe also verlangen sollten, als der ich Profession mache in treuem Affect gegen dero Dienst, wo es mir nur mein Gewissen und tragendes Ambt zulassen, keinem was nachzugeben; aber hic et nunc bei so beschaffenen Sachen finde ich je in conscientia nicht, auf was Weis ich die Kantzeln den PP. restituiren oder mein Ministerium, damit ich ihnen, die so viel geringer als ich sein, eine unverdiente Ehr anthue, zu Schanden machen khünnte. (Rodinný arch. H. fasc. 11.)

kteřou ztropili dva studující v krčmě beztoho asi ve stavu nepřičetném, odvolal se k výsadě kanonického práva a jednoho z nich z církve vyobcoval pro násilí učiněné soudruhovi, který neměl vybledávati hostince. Než nutno omlouvati přísného soudce, když rozhorlil se pro hrubé násilí, jež mohlo býti příčinou zabiti (*percussio fere usque ad caedem*).

Otcové řádu Ježíšova chybili tím, že nemírnili studující v jejich chování oproti kardinálovi a primasovi království Českého, že trpěli, aby shlukl se lid a nezabránili, aby potupena nebyla pravomoc duchovní vrchnosti. Jmenovitě neměly exkomunikační listy se dveří chrámových strženy býti. Jednání jejich dlužno nazvati neprozřetelným, že uprostřed sporu se dvorem arcibiskupským a při tak nesnadných poměrech časových studujícími dovolili výstřednosti. Kardinál Harrach nemohl a nesměl mlčeti ke zřejmým přechvatům jejich, ba horšil se nemálo nad nimi, jak z nemírných výtek T. J. činěných vysvítá.

389. Ve vrchnopastýřské činnosti své pomýšlel na to, kterak by bylo lze učiniti přítrž dalším sporům a zameziti, by se nic podobného neopakovalo. I přimlouval se při svém pobytu v Římě u Urbana VIII., aby netoliko potvrdil arcibiskupský sem. Pražský, nýbrž i tou výsadou jej vyznamenal, by alumnové mohli povyšování býti na stupně akademické, jako jsou bakalářství, licenciát, doktorát a mistrovství. Tak měly býti v Praze vedle škol Karlových a Ferdinandových zřízeny třetí vysoké školy Arnoštovy, které by podrobeny byly bezprostřední pravomoci arcibiskupa Pražského o dvou fakultách, theologické a filosofické. Tak přirostla by soutěž kolleji Jesuitským, které Jesuité se strchovali. Když pak přivolił sv. Otec prosbám kardinálovým a arcibiskup vrátil se do Prahy, nesa sebou bullu, obsahující práva semináře Pražského, tajil se s výsledkem cesty své a teprve na jaře pokojnějšího r. 1640. vydal tiskem a prohlásil bullu o semináři. Císař Ferdinand III. těžce to nesl, nemaje posud zdání o úmyslech kardinálových, neřku-li o obsahu listu papežského. Mezi tím, co připravoval se arcipastýř diecése Pražské, aby vydal na světlo bullu papežskou, nastal znamenitý obrat ve věcech hledicích k vysokým školám Pražským.

390. Otcové ze řádu Ježíšova zůstávající v držení university Karlovy, nemohli toho dosáhnouti, aby zlatá bulla byla.

potvrzena a promoce se konaly. Po smrti císaře Ferdinanda II. r. 1637. jednal o to syn jeho v Římě při kongregaci pro rozšíření sv. víry, aby mohly se v Praze udělovati hodnosti akademické. Původem kardinála Harracha v Římě přítomného nebylo vyhověno žádosti jeho. Císař mrzut jsa nezdarem jednání svého, chtěl o své újmě ukončiti spor o universitu. Běželo mu hlavně o studující, kteří nemohouce se v Praze akademických hodností domoci, odebirali se do ciziny a i na vysokém učení luteránském v Německu za doktory promovováni byli. I stavové čeští trpce tento zákaz nesli, kterým veškeré studium v Praze stíženo bylo. Za tou příčinou žádali císaře, aby se o odstranění toho zla postaral ¹⁾. Těmito prosbami dojat, obeslal k sobě císař Ferdinand III. do Ebersdorfu, kde toho času meškal, Daniele Freislebena, místokancléře království Českého na den 4. září 1637. V radě císařské uzavřeno bylo, aby Jesuité ničeho v příčině učení Karlova nepodnikali, neb běží o práva císařská; císaři náleží totiž jako králi českému právo, rozhodovati o vysokém učení Karlovu. Svobodný p. Petr Strahlendorp. sekretář císařův, napsal list, aby po tolika svizelích v Římě od záповědi, udělovati hodnosti akademické v Praze upuštěno bylo, an jinak císař svého práva užije. I kardinálovi Františku Barberinimu, i cis. vyslanci v Římě Scipionovi knížeti ze Sabionety a Bozzola, i auditorovi soudní stolice římské řeč. Rota, i nunciiovi apoštolskému ve Vidni bylo oznámeno, že tato jest nezvratná vůle císařova. Ostatní řády nemají žádného práva na stolice učitelské při učení Karlovu, aniž tyto Tovaryšstvu Ježíšovu po právu odňaty býti mohou. Když Sabioneta s kardinálem Barberinim a s papežem v Římě o této záležitosti jednal,

¹⁾ List proaebný stavů českých zní: *Invictissime Caesar. Decennium jam est, cum gradus omnes in caesarea et regia Majestatis Vestrae Universitate cessant. Totum regnum non exiguum inde detrimentum percepit. Regni Proceres hac de re apud Augustissimum Caes. Majestatis Vestrae Parentem questi sunt. Patres Societatis, quod jure possunt hoc in negotio, non audent; ne offendant Sac. Congregationem, quae per calumnias hostium Societatis valde contra eos concitata est. Quapropter si Caes. Maj. Vestra, ex Sua Caes. Reg. Majestatis auctoritate clementissime dignaretur mandare dictis Patribus, ut in Universitate ex utraque conflata, gradus conferant, ex antiquo suo privilegio posset Societas sine damno suo parere et servaretur auctoritas Caes. Maj. Vest. et toti regno plurimum commodaretur.*

odpověděno mu, že papeži náleží právo rozhodovati o vysokých školách, že statky učení Karlova v Praze alespoň částečně jsou statky církevní a že Jesuité nemají práva, aby tyto statky ve vlastnictví svém drželi aneb je spravovali; že nemají práva na hodnosti kancléře a místokancléře; že jest to tvrdé, ostatní řády od učení akademického vzdalovati. Sabioneta odpověděl císaři, že v Římě od záповědi neupustí a když by se přec akademické hodnosti udílely, možno že si budou tak vésti, jako kdyby o tom žádné vědomosti neměli.

391. Tímto výsledkem vyjednávání byl cis. Ferdinand III. poněkud uražen. Že pak příčinou nedorozumění mezi ním a papežem byla universita Karlova, jejíž správa svěřena byla řádu Ježíšovu, rozhodl se císař, že Jesuitům vysoké učení Karlovo odejme, což Ferdinand II. nižádným způsobem učiniti nechtěl. Dne 20. června 1638 zaslal císař Jiřímu Meridiovu, rektoru kolleje a akademie Karlovy list, ve kterém mu oznamuje, že Jesuitům učení Karlovo odnímá, sám o jeho osudech rozhodnouti chce, že doufá, že Jesuité této vůli jeho se podrobí, že jim zůstává i na dále přítelem, že jejich pilnost a přičinlivost uznává a jejich zásluh vždy pamětliv býti chce. Dne 21. června 1638 vydány byly čtyři dekréty císařské sepsané jazykem německým a svědící první královským místodržícím, druhý místořediteli, třetí řediteli kolleje u sv. Klementa a poslední komisařům, kterým odevzdati měli Jesuité vysoké školy Karlovy. V 1. a 4. vypočítávají se příčiny, jež přiměly císaře ke kroku tak rozhodnému, kdežto v druhých dvou není o nich zmínky.

V prvním: Císař dává místodržitelům na vědomí, že universitu Karlovu Jesuitům odnímá a protektorem jejím svob. p. z Talberka, pána na Vlašimi, Domašíně, Jankově a Nemyšli ustanovuje: „weil sie allerlei ungerechte und irrige praesupposita zu sugeriren und darunter ihre unziemliche Ambition zu verbergen ganz kein Bédenken tragen; es war nur eine einzige Universität, gleichwol aber verblieben alle Promotionen eingestellt durch mehr denn zehn Jahre. Die Jugend kann nicht an ausländischen Orten die Studia sublímiora betreiben, ohne sich nicht in eine Gefahr des Seelenheiles und der guten Sitte zu begeben.“

V druhém: Protektorovi dávají se náležitá nařízení, jak spravovati má učení Karlovo: „die decane, professoren und officialen der medicinischen und juridischen Facultät werden verbleiben, den patribus die Kirchen, sacella und andre dergleichen zur Universität gehörige loca sacra nicht entrissen. Die Bestellung eines oder des andern professoris wird von Unserem Vorwissen und Belieben abhängen. Die Güter werden von einem zu wählenden Verwalter administrirt werden im Einvernehmen mit Unserer Kammer und unter Inspection des Protectoris. Der Protector wird auch die Promotionen überwachen.“

Ve třetím dekretu: V tentýž den se nařizuje rektorovi Pražské Jesuitské kolleje Jiřímu Meridiovi, aby se ochotně podrobil královské komisi, která učení Karlovo převezme a která sestává ze členů Jindřicha z Kolovrat, nejvyššího sudí, Jiřího Michny z Vacínova, Abraháma Güntzla z Günstzelsfeldu, komorníh rad a Ondřeje Kotvy z Freyfeldu, místosudí: „mit der genedigsten Versicherung, dass so wenig Uns die Societaet zu dieser Veraenderung Ursach gegeben oder daran Schulden traget, so wenig Wir gedacht von derselben die Hand abzuziehen, sondern selbe weiter protegiren werden.“

Ve čtvrtém výnosu, jehož nadpis jest latinský: *Instructio commissariis data de traditione universitatis propter promotiones per 11 anos sublatae auferenda*. Die Societaet hat fleissig und rühmlich gethan, sich viele Verdienste um die katholische Religion im Königreiche erworben. Die Jesuiten sind getreue, fleissige und exemplarische in der Kirche, haben jedoch das decretum Propagandae nicht zu promoviren befolgt. Die Congregatio wollte schon dasselbe aufheben, jedoch sind Hindernisse in den Weg getreten. Sie führen aber auch insonderheit praepudicia ein, die nicht allein gegen offenbar königliches Recht zuwiderlaufen, sondern auch die Geistlichkeit und das ganze Land mit Argwohn erfüllen. Erst jüngst haben sie allerley publicas perturbationes und Beunruhigungen in der Stadt angeregt (Affaire mit den Studenten). Hiemit werden alle privilegia, regalia, clainodia, urbaria, bona der Commission übergeben und wird diess den Studenten bekannt gegeben werden. Die beiden weltlichen facultates werden ihre officiales behalten und sofort ad gradus academicos promoviren. Die Gesellschaft

ist aber nicht in Unsere Ungunst gefallen, sondern wir werden ihr zu andern Zeiten noch Unsere königliche Huld und Gnade oft nachweisen“¹⁾.

Študujícím a úřadům akademickým oznámeno, že císař ku prosbě stavů a za tou příčinou, že po tolik let neudílely se hodnosti akademické při učení Karlovu a za příčinou hádek povstalých v duchovním i ve světském stavu universitu Jesuitům odnímá a sám o ni svými komisaři rozhodne; nezvratnou vůlí císařovou jest, aby promoce při medicinské a právnické fakultě bez dalšího prodlení se děly.

392. Dne 3. července 1638 odevzdána byla universita komisařům, kteří v ní vše nejlépe spořádáno našli. Kostelík Betlémský a Božího Těla na Novém městě Pražském podrželi Jesuité pro sebe. Rektor Meridies při odevzdání vzdal díky císaři za četná dobrodiní, která Jesuitům prokázal. Podobně děkoval i generál řádu císaři ve psaní z Říma zasláném do Vidně. Tím, že odňata byla kollej Karlova řádu Ježíšovu, pomínula záповěď, aby neudělovaly se nikomu z posluchačů její hodnosti akademické. Jesuité rozdávali, ačkoli generál si přál, aby ještě posečkali, jako prve před sloučením vysokých škol vavřiny učenosti v kolleji u sv. Klementa. Poručil to sám císař Ferdinand III., který neočekávaně do Prahy zavítal. Dne 29. července bylo ozdobeno 106 zkoušených kandidátů prvním vavřinem filosofie od P. Ondřeje Dubuisona způsobem slavným v chrámu sv. Klementa. Těmtéž dostalo se 30. srpna t. r. od P. Michaela Tamasiho, když byl kancléř P. Wading k tomu svolení dal, doktoratu filosofie, při které slavnosti byl místo císaře přítomen Jiří hrabě Martinic a četní šlechtici s dvěma kanovníky metropolitními a professory učení Karlova. Na universitě Karlově, která poručena byla do vrchní správy Bedřicha z Talmberka, povyšovali se na důstojenství akademická posluchači nikoli podle výsady papežské, nýbrž právem císařským. Promovování byli ještě téhož roku 3 právníci v chrámu P. Týnském. Aby Jesuitům ukázal, že nikterakž přízně jeho neztratili, navštívil Ferdinand III. dne 31. července v den sv. Ignatia se svým bratrem Leopoldem kollej sv. Klementa, byl

¹⁾ Všechny řečené výnosy uloženy v archivu arcibiskupském ke dni 21. června 1638.

v chrámu přítomen službám B. a po té u Jesuitův obědval. Po obědě dávalo se od studujících divadlo: Sláva rakouská. Císař Ferdinand III. domníval se, že takto snahou a důmyslem svým rozfal Gordický uzel sporů mezi kardinálem a otci Jesuity. O úřadu kancléře universitního nezmínil se ve výnosech svých ani slovem. Když pak arcibiskup jal se hájiti právo promoce na svých školách, jakož mu přirčeno bylo výrokem papežským, obnovena a zostřena byla nevěle mezi dvorem cisařským a kardinálem.

393. Vojsko Švédské opustilo z jara r. 1640. města Pražská. Kardinál opět svolával alumny do arcibiskupského semináře a pro větší pohodlí jejich přenesl školy humanitní a grammatikální z alumnatu do kolleje Norbertské. Na to vydal tiskem bullu v Římě získanou a připouštěl do škol svých netoliko bohoslovce, nýbrž i studující stavu světského. Císař dovědév se o tom nejprve skrze vyslance svého v Římě knížete Sabionetu, prohlásil bullu papežskou za neplatnou proto, že vydána byla bez vědomí jeho, poněvadž posud v platnosti zůstávalo nařízení, aby listy papežské dostaly souhlasu vládařova (placetum regium). Jednalo se o věci té po celý rok, avšak bez žádoucího výsledku. Císař zapověděl kardinálovi, aby nedal nikoho povyšovati na hodnosti akademické v semináři a poručil zavřítí školy, jež zřídil arcibiskup a opat Strahovský v Praze¹⁾. Když pak vůle a příkazu jeho nechtěl uposlechnouti ani kardinál Harrach ani opat Strahovský, vydán byl otevřený list od místodržících královských dne 8. ledna 1642 a jím zakazovalo se navštěvovati školy vyzdvižené nákladem arcibiskupa Pražského a opata Strahovského, jak svrchu již uvedeno bylo. „Pokudž by obyvatelé i přespólní jeden neb druhý své ditky, přátely, praeceptory, služebníky, sirotky atd. zde v městech Pražských cvičiti dáti chtěli, ty a takové do škol a akademií, zaražených od J. M. cisařské posýlal pod uvarování nemilosti a neprominutelného trestu.“

Malá přízeň, které posud požíval arcibiskup Arnošt u Ferdinanda III., byla ztracena. Avšak kardinál nelekal se výnosů místodržitelských, nelekal se nemilosti panovníkovy, nedbal

¹⁾ V archivu arcib. listiny ze dne 8. listopadu 1641 a 8. ledna 1642.

odporu lidu a pevně na tom stanul, že drže se práva, hájiti bude tak statečně zájmy církevní, jako houževně bojoval císař proti nim. Když záповěď byla vydána, aby v semináři nikdo nemohl dosíci hodností universitních, potkal se kardinál s císařem, obviniv jej při dvoře papežském, že neprávem odňal arcibiskupovi Pražskému hodnost kancléřskou na universitě Karlově. I prosil, aby kurie papežská zastala se horlivě záležitosti biskupa, kterému stala se zřejmá křivda.

394. Kardinál Harrach doslychaje, že císař ustanovil komisaře, aby se radili, zdali možno sjednotiti obě university Pražské, jakým způsobem by se to státi mělo a kterak dal by se upravití poměr arcibiskupského semináře k universitě, sepsati dal pamětní list k císaři, jehož obsah tuto v krátkosti podáváme: Tři věci pohnuly kardinála, že zřídil školy arcibiskupské. Mnozí rodičové vzpěchovali se posýlati dítky do škol Jesuitských a raději doma je zanechávali, nežli by je svěřili otcům řádu Jesuitského. Sněm Tridentký vložil na srdce biskupům, aby zakládali školy pro mládež, kde se toho potřeba jeví. Zřizování škol takových nebylo nikdy na újmu moci panovnické, aniž mohlo škoditi vysokému učení Pražskému. Arcibiskup přeložil školy humanitní ze semináře svého do semináře sv. Norberta a odevzdal správu jejich opatu Kvestenberkovi a nástupcům jeho proto, že ustoupiti musili Strahovští od kostela sv. Mikuláše na Starém městě, kde měli školu a alumnát, aby r. 1635. postoupili jej po vůli císařově benediktínům Slovanským. Za náhradu dostalo se jim pustého chrámu sv. Benedikta u příkopu Staroměstského. Arcibiskup radil mocně opatovi Strahovskému, aby zřídil při kostele tom seminář a veřejné školy, slibuje, kterak sám přeloží tam humanitní školy arcibiskupské, jakmile alumnát u sv. Benedikta bude ke konci přiveden. Svolení císařského nedostalo se ovšem opatu Kašparovi, ježto císař aneb tehdaž král baven byl záležitostmi válečnými, avšak komisaři královští ujistili opata, že stavba semináře a školy nebude králi proti vůli. Kdyby nyní zbavení měli býti Strahovští škol svých, kdo nahradí jim výlohy, čím budou odškodněni za kostel sv. Mikuláše? Z toho vidno, že přenešení škol arcibiskupských do semináře sv. Norberta nečelí proti pravomoci panovnické ani není na újmu university Karlovy, nýbrž spíše na prospěch země a mocnáře její.

I prosil arcibiskup konečně, aby J. M. císařská *školy* v semináři arcibiskupském a v alumnátu sv. Norberta od arcibiskupa založené ráčila *přivtěliti k universitě* Karlově a vyhlásiti je za veřejné a všem přístupné ¹⁾. Výminky navrhoval kardinál Harrach, jak následují :

1. Ut professores philosophiae et theol. in Seminario meo Strahoviensibus canonici esse possint, S. C. M. annuere dignetur, donec autem tales habeantur, concedat illos manere, qui nunc sunt; tempore autem, quo S. C. M. transferre philosophicas et theol. scholas ex meo Seminario in Carolinam mandaret, tertiam partem professorum canonicis Strahoviensibus assignare dignaretur liceretque eis in defectu suo alios providere.

2. Ut professores humaniorum scholarum archiepiscopalium in Seminario s. Norberti juxta promissum factum illis a me pro parte S. C. Mtis ad dispositionem Abbatis Strahoviensis et successorum ejus S. C. Ms jubeat remanere.

3. Ut qui tam Seminarii mei scholas majores quam s. Norberti scholas minores frequentare velint, libertatem hanc tanquam Carolinae universitati incorporatis S. C. Ms concedere dignetur.

4 Ut qui ad gradus baccalaureatus vel magisterii aut doctoratus promoveri vellent, in Carolina id postulare et in eadem examen subire teneantur.

5. Ut disputationes menstruas in Carolina peragere juxta ordinationem magistratus Carolinae tenerentur, si S. C. Ms nollet concedere easdem in Seminario meo continuare.

6. Ut poëtae lauream qui praetenderent ex Seminario s. Norberti vel meo, a Carolina id peterent.

7. Ut differentiae et lites, si quae orirentur inter Studiosos, a Magistratu Carolinae dependerent componendae et iudicio eorum tenerentur subjacere.

8. Ut profugorum Studiosorum a Patribus S. ad meum Seminarium vel s. Norberti et e contra ex meo ad illorum causas facti magistratus Carolinae vel hujus subdelegati iudicaret.

9. Ut magistrati et doctorati ex meo Seminario juxta et professores locum sessionis in publicis actionibus Carolinae ab hujus magistratu accipere tenerentur et contenti esse.

¹⁾ Opis listu bez dáta v rod. archivu H. fasc. 9. str. 191 nn.

10. Ut si quae obedientiae a magistratu Carolinae pro defensione regiae Majestatis et regni imponerentur, parere omni tempore tenerentur.

11. Ut omnibus juribus, consuetudinibus et legibus Carolinae studiosos concernentibus subesse et observare studiosi archiepiscopales tenerentur, juxta et professores.

12. Ut rector Carolinae universitatis ad arbitrium magistratus ejusdem quotannis eligeretur.

13. Ut cancellariatum Carolinae redire ad archiepiscopum juxta privilegia regum antecessorum S. C. Ms. demandare S. C. Ms. dignetur. Vice-Cancellarius autem pro voluntate archiepiscopi vel S. C. Ms. quotannis persona qualificata vel promiscue deputari posset.

14. Ut decani facultatum et alii officiales Carolinae inferiores ex more universitatis fieri possent et durare.

15. Ut professoras philosophiae et theol. in Carolina praeter tertiam partem, quam S. C. M. canonicis Strahoviensibus, si dictae facultates ex meo Seminario in Carolinam transferentur, relinquere spero, dignabitur, quibuscunque S. C. M. dare ad quodcunque tempus, potestatem habeat ¹⁾).

395. Císař Ferdinand III., muž smýšlení v pravdě katolického, vida že rázný arcibiskup nezalekne se ničeho a znamená, že by snadno rozhořčená mysl obou sporných stran mohla vésti k neblahému konci a roztržce veliké, povolil ku radě Trautmannsdorfově a žádal, aby vše po dobrém se vyřídilo. I uloženo bylo komisařům císařským, protektorovi akademie Karlovy Bedřichovi z Talmběrka, Bernar. hraběti z Martinic, Ondřeji Kotvovi z Freifeldu a Pavlu Václavovi z Buchova, aby přibравše dva členy řádu Ježíšova a dva údy university Karlovy, uložili všechny rozmišky mezi kolejí Klementsskou a vys. školami Karlovými se strany jedné a mezi arcib. seminářem se strany druhé ²⁾). O první konferenci delegatů, která bez výsledku zůstala, jednali jsme svrchu při arcib. semináři. Při druhé konferenci komisaři arcib. opat Strahovský Kryšpín Fucík z Hradiště a kapucín P. Basilius na základě instrukce, která datována jest z Řečice dne 1. srpna 1642 a o které jsme též

¹⁾ V archivu rod. H. fasc. 9. fol. 189. 190.

²⁾ V arcib. archivu listina ze dne 8. července 1642.

již svrchu zmínku učinili ¹⁾, podali k vůli dosažení smíru, aby ani práva císařova zmenšena nebyla, učení Karlovo prospívalo, učení Ferdinandovu se neublížilo a aby i stvrzení sv. Stolice dosíci se mohlo, tyto návrhy:

Co se tkne vyšších škol filosofických a theologických i semináře arcibiskupského.

1. V Praze jest dvoje vysoké učení Karlovo a Ferdinandovo; chce-li císař, aby odloučené se zachovalo, tak p. kardinál ničeho nenamítá. V pravdě však není v Praze a v celém slavném království českém ani jediného vysokého učení (*universitas studiorum simpliciter et in actu talis*), nebo toto vyžaduje ak známo všech fakult; učení Karlovu chybí theologie a filosofie; učení Ferdinandovu fakulta právnická a medicinská, ba toto učení nemůže býti ani doplněno, nepřiberouli se světšti professoři. Z toho jde, že všechny promoce, přihlížíš-li k po-

¹⁾ *Noverint intentionem meam tantum esse, utrum conceptus mei quadrare possint nec ne. De reliquo remitto omnia ad arbitrium Snae Sanctitatis. 2. Conceptus sunt sequentes: Quod si Caes. Majestati complaceat in Carolina, professoras, quae ei desunt reinstituere, eo casu non difficultabo meos seminaristas illuc ad lectiones transmittere et ut gradus ibidem sumant et seminaria ipsa (Archiepiscopale, Norbertinum, Bernardinum) Carolinae incorporentur, lubens admittere, quia eos ad S. Clementem mittere est nimis incommodum propter distantiam et alias considerationes. 3. Cancellarium in Carolina teneor praetendere ut Archiepiscopus Pragensis; neque tamen ex hoc capito urgeo plus, quam quod in bulla Clementina exprimitur. 4. Si velint ad fugiendas dispensas esse contenti, ut unitis seminariis cum Carolina, ad interim lectiones seminaristicae majores sint liberae, a quocumque frequentabiles, in tali casu non ero difficilis, quin professoras earundem sunt communes, etiam Jesuitis, pro rata portione, sicut intelligo, et in ipsa Carolina eos participare posse de professoris ita, ut tertia pars earundem vel quid simile assignetur. 5. Si velint facultates Ferdinandae in supplementum servire Carolinae (quod non facile crediderim, quia Caes. Majestas eas divisit in corpora separata) mea id parum refert, dummodo S. PP. placeat et jus meum mihi servetur. Sed in tali casu malim relinqui mihi meas privatas lectiones in seminario, quam obligari seminaristas tam procul et cum mille incommodis. 6. Si dicant, quod S. Majestas praeter lectiones Ferdinandae admittet adhuc unam alteramve professoram in Carolina, eo casu sum contentus mittere meos ad lectiones Carolinae et supplebo requisita reliqua privatim in meo seminario. 7. Quoad scholas inferiores non crediderim unquam, quod S. Majestas velit me pejoris conditionis facere, quam simplicem quemvis parochum.*

měřům na jiných universitách, jsou výmínečné. Promoce při učení Karlovu dějí se mocí a auktoritou arcibiskupskou.

2. Vzniká tedy otázka, prospívá-li to zemi a líbí-li se císaři, aby bylo jen jedno učení (*universitas simpliciter et in actu talis*) v Praze dle úmyslu Karla IV., jak je naznačuje zlatá bulla, anebo ne. V tom spočívají všechny a to veliké obtíže. Má-li býti jedno celé učení, tedy

a) zůstaň učení Ferdin. Jesuitům se všemi právy a privileji, kterým se nyní těší a jak nyní jest, ale učení toto není *universitas specialiter et in actu talis*, za tou příčinou

b) buď doplněno učení Karlovo theologickou a filosofickou fakultou, které dohromady šest professorů vyžadují. Na toto učení buďtež přibráni mužové slovutní bez rozdílu stavu, jako se děje na ostatních universitách cizozemských; ani Jesuité nebudtež vyvření, nýbrž mějtež jednu třetinu všech professor, dvě třetiny pak dejtež se jiným duchovním neb světským mužům, kteří se těší způsobilosti k důležitému úřadu profesorskému.

c) Promoce při učení Karlovu jsou pak nade vši pochybnost pravé, arcibiskup buď kancléřem vysokých škol, jak nařídil při založení tohoto učení papež Klement VI., mistokancléře pak ustanovíž císař anebo universita sama.

d) Rektor a ostatní hodnostáři při této akademii ustanovujtež se tím způsobem, jak se děje v Paříži a v Bononi, které university Karel IV. při zakládání svého učení na zřeteli měl. — Stane-li se dle těchto návrhů, pak navštěvujtež alumni arc. semináře, Norbertina a Bernardina theologické i filosofické přednášky při učení Karlovu a tam buďtež též k akademickým hodnostem povyšování. Kdyby někdo namítal, že k takovému zařízení není s důstatek peněz, tomu a takovému odpovídá p. kardinál, že se naleznou mužové zvláště řeholníci, kteří zdarma jen pro přízeň císařovu na učení Karlovu přednáseti budou a jimž tuto práci císař jiným způsobem vynahraditi může. Jiný a snazší prostředek, který na bile dni takofka jest, jest ten, aby se přivtělil arc. seminář se svým theologickým a filosofickým studiem k učení Karlovu a aby měl každý k tomuto učení přístup. Pak ovšem podlehají alumnové zákonům Karlova učení a jejich jména vtělí se v tamní akademickou matriku. I tenkrát mohou býti J-suité na takto zřízené učení

Karlovo připuštění, podvolí-li se zdarma učití, *jak to až dosud Hibernové činili*. I tím způsobem lze z nesnázi vyváznouti, aby jen fakulta filosofická (logika, fysika a metafysika) byla při arcib. semináři a aby třetina professor Jesuitům se propůjčila, ovšem jen pod tou podmínkou, budou-li chtít zdarma vyučovati. Fakulta pak theologická ať se zřídí za těmi podmínkami, které již svrchu uvedeny byly, při učení Karlovu a ať ji navštěvují alumni arcibiskupští, premonstrátské a cistercienské. Aby se nezdálo, že takto učení Ferdinandovo se skrácuje, poněvadž většina studujících bude si přát při učení Karlovu promovovánu býti, tedy mějtež studia konaná při akademii Ferdinandově rovnou a stejnou platnosť pro dosažení akad. hodností, jako studia konaná při učení Karlovu, aby nebylo nižádného rozdílu mezi tím, kdo se při tom neb onom učení věnoval studiím.

Co se tkne nižšího učení, počínaje od gramatiky až k rhetorice, které jen prostředně k vysokému učení hledí, jest právo biskupů, kanonickými zákony zaručené, takové učení zřizovati, ba ani farářům se také právo odíratí nemůže. Toto nižší učení jest základ a kořen vyššího, bez kterého by arcib. seminář, jenž s takovým nákladem zařízen byl, nebyl k žádnému užítku. I staří řeholní řádové v Čechách přejí si, aby podobné učení, od Jesuitů neodvislé, v Praze zřízeno bylo, poněvadž jen tím způsobem lze jim očekávati zdaru pro budoucí dorost. L'odobné přání pronášejí občané Pražští, a král. město Praha jest dost prostranno, aby vždy a veškeré tyto školy hojností žáků se honosily. Kdyby císař nižší učení arcib. odstranil a zamezil, tak jest ve svém svědomí vázán, navrátiti Strahovským Premonstrátům kostel sv. Mikuláše na Starém Městě, při kterém řečený řád podobné školy a to jure parochiali již měl; Premonstráté byvše císaři po vůli, postoupili kostel sv. Mikuláše za malinký a prostoučký kostelík sv. Benedikta jen s tou nadějí, že se jim podobných škol u sv. Benedikta dostane, jaké si zřídili u sv. Mikuláše¹⁾.

396. Děkaní a professoři fakulty právnické a lékařské při universitě Karlově zasýlajice odpověď na list císařský, kterým vyzváni byli, aby 1. hájili práva téže university a 2. navrhli pro-

¹⁾ V archivu rod. H. fasc. 22. fol. 267.

středky, kterými lze by bylo urovnati záležitost spornou, tvrdili, jak následuje: *Co se tkne hájení práv:*

a) Arcibiskup Pražský oznámil, že konečný soud ve všem jednání o universitu a seminář náleží sv. Stolicí, čemuž dlužno odpírati, neboť vysoké učení Karlovo potvrzeno bylo od papeže a dána tím moc zakladateli a nástupcům jeho, aby rovnali a pořádali universitu, pokud toho třeba. Urovnání celé záležitosti závisí dle všeobecného obyčeje, nyní při universitách panujícího, jen na císaři.

b) Pan kardinál tvrdí, že vedle bully papeže Klementa VI. náleží kancléřství arcibiskupům Pražským. Za císaře Karla IV. bylo ovšem kancléřství při arcibiskupech podle znění řečené bully; avšak když král Václav IV. znesvářil se s arcipastýřem Českým, ustanovil papež Urban VI. po vůli králově r. 1384. tři konservatory universitní, a to děkana u Věch Svatých, probošta Mohučského a Vratislavského za příčinou vzniklých na universitě nepořádků. K přání pozdějšímu krále Václava vyňal Bonifác IX. universitu Karlovu z pravomoci arcibiskupa Pražského, podrobil ji rektorovi, propůjčiv mu právo vznášeti církevní tresty na podřízené a hojně jiných výsad. Papež Innocenc VII. dovolil rektorovi, aby sede archiep. vacante vel archiepiscopo impedito seu absente zastával on sám úřad kancléřský a uděloval hodnosti (r. 1404). Práva toho užíval rektor za mezivládi biskupského v Čechách a kdežto z počátku jeho oznamoval, kterak činí tak (ex privilegio Sedis apostolicae) pro nedostatek biskupa, později úplně toho zamlčoval a svým vlastním jménem úřad kancléřský zastával. Když pak osazen byl stolec arcibiskupský v Praze, nenamítali držitelé jeho ničeho proti moci rektorově. Tak tedy přešlo promlčením (jure praescriptionis) právo kancléřství z arcibiskupů Pražských na rektora universitního.

Co se tkne prostředků k odstranění sporu a upravení university i poměru jejího k seminářím sloužících, navrhuje se

c) aby úřad rektora byl volitelný od sboru akademického pro jeden běh dle příkladu a způsobu jiných universit.

d) Úřad kancléřský mohl by se odevzdati J. Em. podle bully Klementa VI., avšak s tou podmínkou, aby professoři těch fakult zkoušeli, kde se žádá akad. hodnost, jako se děje po celém Německu. (Tím udělování hodností náleží vlastně sboru professorskému.)

e) Nechať v platnosti trvají i ostatní bully papežské svrchu jmenované Klementa VI., Bonifacia IX. a Innocence VII., které sněmem Tridentským zrušeny nebyly a seminář arcibiskupský ať se podřídí učení Karlovu.

f) Při císaři jest, zdali doplniti chce učení Karlovo fakultou filosofickou a theologickou, čili nic. Hodlá-li tak učiniti, nechať buď spojí universitu Ferdinandovu s Karlovou, buď jmenuje nové professory theologie a filosofie, jakož nikdo nemůže učení Karlovo upřítí právo k fakultám oněch věd. Promoce pak budou platny pro veškeré kanonikáty říše Římské, čehož při Ferdinandovu učení od některých se popírá.

g) Podobně toliko císař může rozhodovati, zdali profesori řečených fakult mají se obirati z jednoho řádu či z více klášterů, či z prostřed kněžstva světského¹⁾.

397. Zástupcové university Ferdinandovy podali dne 27. srpna 1642 císařským komisařům následující návrhy, jakožto odpověď na návrhy arcibiskupovy předložené komisi císařské. 1. Učení Ferdinandovo ať doplňuje universitu Karlovu a splyne s ní v jeden celek, tímto způsobem v Praze bude universita jedna a úplná. 2. Fakulty, které jsou při universitě Ferdinandově, zůstanou na dále při Klementinu, avšak disputace a promoce všech fakult konejtez se ve společné všem fakultám veliké síni Karlově. 3. Arcibiskup nechať jest kancléřem i úplné university a požívá práv vedle bully Klementa VI., Innocence VII. a Bonifáce IX. 4. Na vůli jest p. kardinála, aby alumny své buď soukromě dal učiti v semináři, buď posýlal je k veřejným přednáškám. Otcové řádu Ježíšova mohli by ovšem nároky činiti, aby alumni, kteří v semináři arcibisk. udržováni jsou z fundace Fuchsovy, navštěvovali dle poslední vůle zakladatelovy školy Jesuitské, avšak ze zvláštní úslužnosti k J. Em. rádi od práva svého ustoupí, jen aby spor se ukončil. 5. Ačkoliv nepřipouštějí se obyčejně k hodnostem ti, kteří neobcovali veřejným přednáškám akademickým, přece upouští Jesuité od toho a nechť všichni alumni mohou připuštění býti k hodnostem akademickým. 6. Toto však děj se jen pod dvojí podmínkou, aby profesori semináře otcové Hybernští nepřednášeli

¹⁾ V archivu rodinném Harrachův fasc. 9. str. 95 n. sine dato, fasc. 18. fol. 165.

po francouzském způsobu toliko dvě léta o filosofii a tři léta o theologii, neboť veřejné přednášky ve Španělsku, Itálii a říši Německé trvají o filosofii tři léta a o theologii čtyři léta. Mimo to podrobí se alumnové zkoušce před veřejnými professory, buď před těmi, kteří na universitě přednášejí, aneb před těmi, které arcibiskup jakožto kancléř může sám voliti. 7. Podobně i chovanci ústavů klášterních užiti mohou týchž výhod při těchž výjimkách i tenkrát, kdyby jen v privátních klášterních ústavech vyučování byli. 8. Kdyby budoucně založen byl nějaký seminář v Praze, alumnové jeho nebudou požívati takových výhod, nýbrž podrobí se zákonům akademickým¹⁾.

398. Prelát Strahovský Fuck a kap. Basil podali po té čtyři spisy místodržitelům, ve kterých z části vyložili blíže úmysl kardinálův a z části proti některým požadavkům děkanů a profesorů učení Karlova se vyslovili: *Co se tkne úmyslu kardinála*, tedy arcipastýř Pražský nemá jiného, než aby učení Karlovo bylo zase zceleno a ku předešlé slávě, kterou jednou slynuo, povýšeno. Co se tkne kancléřství některá práva v něm obsažená jemu též jako biskupovi sama sebou přináležejí, jako dohled na knihy, na tisk, na učitelstvo. Dovolává-li se Stolice apoštolské, jest tomu jen tak rozuměti, že sám papež si nepřeje, aby jen Jesuité v Praze učili theologii a filosofii. Drží se biblického slova: „Dávejte císaři, co jest císařovo a co jest Božího Bohu.“ Nepřeje si arcibiskup, aby jeho klerikové chodili k Jesuitům, poněvadž jest tam daleko, a mimo to jsou klerikové brevěrem, mši sv., akolythováním a jinými pracemi zaneprázdnění, že se po Praze potulovati nemohou.

Co se tkne požadavků děkanů a profesorů učení Karlova, tedy mylně se domnívají, že by snad papež chtěl jmenovati professory při učení Karlovu. Kardinál sice v instrukci svým zástupcům dané praví: „De reliquo remitto omnia ad arbitrium Suae Sanctitatis,“ slůvko *de reliquo*, kterému dobře porozuměno nebylo, znamená: Si quae proposuerit, minus quadrabunt, aut quae proponent alii talia erunt, quibus ei non licuerit consentire; contra hujusmodi non intendit contendere, sed ecclesiae relinquere ea. Co se tkne kancléřství nemůže býti ani řeči o tom, že by veskerá moc kancléřova bývala kdy propůjčena rektorovi univer-

¹⁾ V archivn rod. H. fasc. 9. fol 99. 100.

sitnímu. Sám P. Wading vydal knihu před 9 lety, která jednala o právu promlčení a ejhle, v Římě byla zavržena. Právem namítali, mluvi-li professoři o promlčení, že arcibiskup spíše mluvití může o ztracení práv učení Karlova pro zpronevěření se pravomocným vladařům. Co se tkne privilegia Bonifacia IX., musila by sv. Stolica tázána býti, zdali pod rektorem, kterému propůjčuje právo vznášeti tresty církevní, nevyrozumívá se duchovní a podlehají-li klerikové soudu akademickému. Co do privilegia Václava IV., který dozor nad učením propůjčil Vratislavskému a Mohučskému proboštovi i děkanu u Všech Svatých na hradě Pražském, to nebylo nikdy v praxi a protiví se i královské moci i základním stanovám universitním. Bude-li seminář připojen k učení Karlovu, musí zůstatí ve věcech svého vlastnictví, hospodářství a řízení duchovního úplně samostatným.

Co do zkoušek mohou zástupcové důvěrně sdělití, že v té věci nebude žádných obtíží, nesmí se však nijak ztenčovatí bulla Klementa VI. co do práv kancléřských¹⁾.

Ku požadavkům Jesuitů odpověděli, že si Jesuité přejí, aby školy nižší arcibiskupské byly zrušeny, avšak kardinál na tom stojí, že zrušeny býti nesmí; přednášky v arcib. semináři nemohou se ztenčovatí.

Vůle kardinálova vzhledem návrhů podaných od otců ze řádu Ježíšova v tom vrcholí, aby 1. otcové neobmezovali více přednášky theologické a filosofické v semináři jeho, nežli to učinil císař; aby 2. neobmezovali svobodné rozhodnutí představených řádů, když pro kleriky své vyhledávají vhodných přednášek; aby všichni, kdo nějakou nadací mají, chodili do škol k sv. Klementu, tomu se nemůže připustití; 3. dobrovolná nadání ať se činí, kterémukoli ústavu zakladatel chtítí bude. 4. Ohledně nadání Fuchsova mohou se hájití otcové, jestliže se domnívají, že se jim křivda stala od J. Em. 5. Co se tkne obsahu přednášek a doby trvání jejich v semináři, o tom budou rozhodovatí preláti alumnův. 6. Řeholníkům volno jest přijímátí hodnost akademické od otcův. 7. Jesuité tvrdí, že v arcibiskupském semináři zachovávají učitelé Hybernští způsob Gallikánský a nevyučují tři léta filosofii a čtyři theologii, avšak i mimo

¹⁾ V archivu rod. H. fasc. 18. fol. 159.

Gallii v Lovani, Kolíně, Solnohradě týž řád se zachovává. Dokud nebude seminář spojen s učením Karlovým, arcibiskup bude rozhodovati, jak se má přednáseti. 8. Co se tkne výsad učení Karlova, poukazují k odpovědi na návrhy učiněné od zástupců téže university (cui optamus cum integritate privilegiorum antiquam illam gloriam et amplitudinem, quae sperari posset, si faverent Patres peraeque ac Eminentissimus! ¹⁾).

Ve čtvrtém spisu hájili práva kardinálova, zakládati školy střední. Nejvíce se obával Harrach, aby mu nebylo zrušeno gymnasium Norbertinské. Za tou příčinou svými zástupci nejen svého církevního práva se dovolával, ale též zájmů politických. Císaři tyto jeho školy v ničem nepřekážejí, zemi pak nad míru prospívají a zvláště městu Praze jsou k užítku svou polohou. Měšťanům poskytuje se vhodná příležitost, aby si při vychovávaní a vyučování svých dítek učitele vybrali. Lehko může se státi, že během času některá řehole ze země se vypoví aneb zruší, jako to učinili r. 1631. nepřátelé Jesuitům a proto není dobře, aby veškeré vyučování jen při řádu Jesuitském zůstávalo. V těchto školách vyučují učitelé řádní, a vychovávají v nich mládež pro jiné řády, které v těchto dobách velice klesly. Před Jesuity byla přemnohá gymnasia ve městech královských, na kterých se vyučovali žáci, z nichžto přemnozí do starobyklých řádů vstupovali, nyní však tato gymnasia na dobro zanikla. Usilují-li Jesuité o to, aby veškerá gymnasia do jich moci se dostala, odkud trvám mají ostatní řádové dočkati se svého dorostu. Karlovo učení nečelí nijak proti řádu Jes. a Jesuité při Ferdinandovu učení namítají jen tolik, že mezi studujícími povstanou rvačky, které však snadno lze předejiti. Zruší-li císař školy arcibiskupské, jest ve svědomí zavázán dáti Strahovským Premonstrátům náhradu, kteří pod tou výhradou v záměnu kostela sv. Mikuláše za kostel sv. Benedikta svolili, když se jim nových škol dostane. Pochybil-li kardinál tím, že nežádal o svolení císařské při zřízení svých škol, nejsou tím vinni Premonstráté Strahovští, kteří i tím svou věrnost a oddanost oproti císaři prokázali, že rádi propůjčili své školy pro-
raněné vojiny ²⁾.

¹⁾ V archivu rodinném H. fasc. 9. fol. 98 n. sine dato, fasc. 18. fol. 163 a 173.

²⁾ V archivu rod. H. fasc. 18. fol. 169. r. 1643.

399. Nejvyšší purkrabí Martinic učinil na základě dobrozdání komise svůj návrh dne 15. března 1643 v ten rozum, že **sloučení obou universit Pražských** jest vítáno a žádoucí; obtíž dle mnohých vyskytuje se jen ta, má-li se po sloučení učení Ferdinandovo těšiti témtéž právům jako Karlovo a kdo má býti rektorem a protektorem. Toto však může ustanoviti císař sám, nebo papežové nezfyzují, nýbrž potvrzují vysoké učení. Spojením zkvete universita, což bude ku veliké poctivosti i Karla IV., i Ferdinanda I. a II. V těchto smutných časech není dosti prostředků, aby dvoje úplné učení zřízeno bylo, ať doplňuje tudíž učení Karlovo učení Ferdinandovo a naopak. Tím se utíší myslí obyvatel a i kardinálovi to bude vhod, nebo sám pravil: „*Si velint facultates Ferdinandeae servire in supplementum Carolinae, mea id parum refert, dummodo summo pontifici quoque placeat.*“ Římská Stolica však ničeho namítati nemůže. *Co se tkne bully Bonifáce IX.* o učení Karlovu, jeho právech a privilejích, samo sebou se rozumí, že učení Ferdinandovo jich po sloučení účastno bude, quia accessorium sequitur principale. Učení Karlovo jest nyní neúplno, doplní-li se Ferdinandovým a bude-li mu tak odpomoženo, sděluje svá práva s Ferdinandovým. Favores sunt ampliandi, non restringendi. Dějí-li profesori učení Karlova, že jest sloučení přetěžké, ať se professury, kterých se nedostává při učení Karlovu, udělí professorům učení Ferdinandova jménem učení Karlova, které se doplňuje. Tento způsob bude nejsnazší a nežadá příčinu k rozmiškám. — *Co se tkne rektora a protektora* myslí purkrabí, že volba jen od císaře závisí, když rektor jest osoba, která jest duchovní pravomoci schopna, že tím nabývá též všech universitě zaručených práv a dovolává se hlavně sv. Bernarda, který praví in 1. de consideratione: „Habent haec terrena iudices suos, principes terrae, quid fines alienos invaditis, quid falcem Vestram in alienam messem extenditis.“ Má-li zůstati protektorat, má-li býti jeden neb dva rektoré, to závisí úplně od císaře, rektor učení Ferdinandova mohl by býti viceprotektorem. — *Co se tkne vyšších professur* (na universitě), tak purkrabí nijak nepochybuje, že právo je ustanovovati náleží jen císaři, nikomu jinému ani papeži ani arcibiskupu ne, nebo učení Karlovo obdrželo osvobození bullou Bonifáce IX. od pravomoci biskupa ba i rozeného legata. Kdyby se to právo ponechalo kancléři, mohla by se po-

voláním cizích profesorů vyvinouti lehkou odvislost od ciziny, která mnohdy králům českým byla nebezpečná. Lehko by se mohlo státi, že kdyby císař dobrozdání university žádal o některém svém právu proti velmožům neb cizím knížatům, tací cizinci v neprospěch císařův by rozhodli. Professury ty ponechtež se profesorům učení Ferdinandova (Jesuitům), kteří již po tolik let velmi chvalitebně v Praze učí, od Ferd. II. k tomu povolání jsouce, aby učení Karlovo doplňovali. Jsou svým řádem k učení povoláni, mají velikou zásluhu o církve kat., o mládež, o dům Habsburský, zachovávají v učení ten způsob jako na jiných universitách, mají s dostatek sil vyučujících a budou úřad ten lépe zastávati nežli učitelové škol nových a povznesou takto učení Karlovo.

Jest záhodno, aby císař povznesl universitu Ferdinandovu a ji nikterak nepotlačoval, poněvadž od jeho slavného předka jest založena. Proto nemůže ani řeči býti o tom, aby professori ze semináře byli na učení Karlovo povoláni. (Purkrabí ukazuje se nepřiznivcem ústavu kardinálova, an praví: *Plane informe quid videretur permitttere, Austriacam imperialem regiamque universitatem in gratiam novi generis scholarum per tot inventiones a curia romana impetratarum absque Vae. Maj. approbatione et consensu erectarum extrudi et postponi.*) Františkáné Hibernové jsou neschopni již svou řeholí akademických hodností, tím méně mohou učiti na universitách. Starší řády mají zvláštní své povolání, jsou mniši, kterým jest se vzdalovati světského hluku. Císař má jako *Advocatus eccl. rom.* nad tím bdíti, aby každý řád dle své řehole žil, do prací jiné řehole se nemíchaje.

Professori v semináři neumí ani česky ani německy, jsou vázáni kúrem a učice po cizinsku, filosofii a theologii velmi povrchně podávají v kratším čase, nežli na jiných universitách říše: Generál je může kdykoli odvolati, kdo je potom nahradí? Toho všeho u Jesuitů není. — *Co se tkne kancléřství*, i to by mohl císař uděliti, komu libo, ale ať se ponechá arcibiskupovi, bude-li uctivě o ně žádati, neb arcibiskup se těší výtečným vlastnostem a i nyní jest oproti císaři oddaným. Moc však a auktorita kancléřství musí se vytknouti dle bully Klementa VI. „*graduandos examinandi vel per se vel per alios.*“ Ná žádost mohlo by se i arcibiskupovi dovoliti, aby jeho seminaristé podrobovali se zkouškám na universitě a k akademickým hod-

399. Nejvyšší purkrabí Martinic učinil na základě dobrozdání komise svůj návrh dne 15. března 1643 v ten rozum, že **sloučení obou universit Pražských** jest vítáno a žádoucí; obtíž dle mnohých vyskytuje se jen ta, má-li se po sloučení učení Ferdinandovo těšiti témtéž právům jako Karlovo a kdo má býti rektorem a protektorem. Toto však může ustanoviti císař sám, nebo papežové nezfyzují, nýbrž potvrzují vysoké učení. Spojením zkvete universita, což bude ku veliké poctivosti i Karla IV., i Ferdinanda I. a II. V těchto smutných časech není dosti prostředků, aby dvoje úplné učení zřízeno bylo, ať doplňuje tudíž učení Karlovo učení Ferdinandovo a naopak. Tím se utiší myslí obyvatel a i kardinálovi to bude vhod, nebo sám pravil: „*Si velint facultates Ferdinandeae servire in supplementum Carolinae, mea id parum refert, dummodo summo pontifici quoque placeat.*“ Římská Stolica však ničeho namítati nemůže. *Co se tkne bully Bonifáce IX.* o učení Karlovu, jeho právech a privilejích, samo sebou se rozumí, že učení Ferdinandovo jich po sloučení účastno bude, quia accessorium sequitur principale. Učení Karlovo jest nyní neúplno, doplní-li se Ferdinandovým a bude-li mu tak odpomoženo, sděluje svá práva s Ferdinandovým. Favores sunt ampliandi, non restringendi. Dějí-li profesori učení Karlova, že jest sloučení přetěžké, ať se professury, kterých se nedostává při učení Karlovu, uděli professorům učení Ferdinandova jménem učení Karlova, které se doplňuje. Tento způsob bude nejsnazší a nezadá příčinu k rozmiškám. — *Co se tkne rektora a protektora* myslí purkrabí, že volba jen od císaře závisí, když rektor jest osoba, která jest duchovní pravomoci schopna, že tím nabývá též všech universitě zaručených práv a dovolává se hlavně sv. Bernarda, který praví in l. de consideratione: „Habent haec terrena iudices suos, principes terrae, quid fines alienos invaditis, quid falcem Vestram in alienam messem extenditis.“ Má-li zůstati protektorat, má-li býti jeden neb dva rektori, to závisí úplně od císaře, rektor učení Ferdinandova mohl by býti viceprotektorem. — *Co se tkne vyšších professor* (na universitě), tak purkrabí nijak nepochybuje, že právo je ustanovovati náleží jen císaři, nikomu jinému ani papeži ani arcibiskupu ne, nebo učení Karlovo obdrželo osvobození bullou Bonifáce IX. od pravomoci biskupa ba i rozeného legata. Kdyby se to právo ponechalo kancléři, mohla by se po-

voláním cizích profesorů vyvinouti lehkou odvislost od ciziny, která mnohdy králům českým byla nebezpečná. Lehko by se mohlo státi, že kdyby císař dobrozdání university žádal o některém svém právu proti velmožům neb cizím knížatům, taci cizinci v neprospěch císařův by rozhodli. Professury ty ponechtež se profesorům učení Ferdinandova (Jesuitům), kteří již po tolik let velmi chvalitebně v Praze učí, od Ferd. II. k tomu povoláni jsouce, aby učení Karlovo doplňovali. Jsou svým řádem k učení povoláni, mají velikou zásluhu o církev kat., o mládež, o dům Habsburský, zachovávají v učení ten způsob jako na jiných universitách, mají s dostatek sil vyučujících a budou úřad ten lépe zastávati nežli učitelové škol nových a povznesou takto učení Karlovo.

Jest záhodno, aby císař povznesl universitu Ferdinandovu a jí nikterak nepotlačoval, poněvadž od jeho slavného předka jest založena. Proto nemůže ani řeči býti o tom, aby professoři ze semináře byli na učení Karlovo povoláni. (Purkrabí ukazuje se nepřiznivcem ústavu kardinálova, an pravi: *Plane informe quid videretur permittere, Austriacam imperialem regiamque universitatem in gratiam novi generis scholarum per tot inventiones a curia romana impetratarum absque Vae. Maj. approbatione et consensu erectarum extrudi et postponi.*) Františkáné Hibernové jsou neschopni již svou řeholí akademických hodností, tím méně mohou učiti na universitách. Starší řády mají zvláštní své povolání, jsou mniši, kterým jest se vzdalovati světského hluku. Císař má jako *Advocatus eccl. rom.* nad tím bdíti, aby každý řád dle své řehole žil, do prací jiné řehole se nemichaje.

Professoři v semináři neumí ani česky ani německy, jsou vázáni kůrem a učíce po cizinsku, filosofii a theologii velmi povrchně podávají v kratším čase, nežli na jiných universitách říše: Generál je může kdykoli odvolati, kdo je potom nahradí? Toho všeho u Jesuitů není. — *Co se tkne kancléřství*, i to by mohl císař uděliti, komu libo, ale ať se ponechá arcibiskupovi, bude-li uctivě o ně žádati, neb arcibiskup se těší výtečným vlastnostem a i nyní jest oproti císaři oddaným. Moc však a auktorita kancléřství musí se vytknouti dle bully Klementa VI. „*graduandos examinandi vel per se vel per alios.*“ Ná žádost mohlo by se i arcibiskupovi dovoliti, aby jeho seminaristé podrobovali se zkouškám na universitě a k akademickým hod-

nostem promovováni byli s tou však podmínkou, aby se nepřipustilo, seminář s jinými řeholními semináři slučovati a řeholníkům promoce bez vědomí císařova dovolovati. — *Co se tkne gymnasia arcib.*, jest purkrabí proti němu všechen zaujat a radí, aby bylo potlačeno. Arcibiskup má sice moc školy národní zřizovati, ne však gymnasijní, veřejné, bez svolení a vědomí císařova, nadto, jsou-li již ve městě gymnasia a postaráno-li o vychování mládeže. To náleží císaři, a arcibiskup může jen prositi, aby školy byly zřizeny. Komisaři arcibiskupští tak mluvili, jako by samo sebou se rozumělo, že školy *zřizeny býti musily*, poněvadž to arcib. slíbil zesnulému opatu Kašparovi Kvestenbergovi ve jménu císařovu za záměnu kostela sv. Benedikta, ani dříve Strahovští u sv. Mikuláše podobné školy měli, byly to školy jen klášterní však, a ne veřejné. V císařské listině o záměně klášterů neděje se o tom zmínky. Škodu ze záměny nevzali, neb se jim dostalo jiného dosti slušného místa.

Nikomu nenáleží právo zřizovati třeba jen i soukromé školy, toť právo výhradně císařské. A dejme tomu, že by se nynějšímu arcibiskupovi povolilo, může se vyskytnouti nový Gebhard, z jehož pravomoci musila býti vyňata osada Vyšehradská aneb druhý Konrad, který odpadl od cirkve, a kaziti mládež a naváděti ji proti samému císaři. Školy arcibiskupské buďtež na každý způsob zrušeny, poněvadž kardinál teprv nyní o svolení ku jich zřízení žádal. Piaristům v Litomyšli, ač tam Jesuité nejsou, nechtěl prý císař podobné školy povolit. Nezruši-li se školy arcibiskupské, tedy lze očekávati, že se mládež od Jesuitů do nich pohne, tamní professoři budou s ní mírně a bez kázně zacházeti, všelicos, čeho se mládeži v jesuitských školách nepovoluje, dovolovati a tímto způsobem staré Ferdinandské školy zaniknou úplně ¹⁾.

400. Když odpověď z Vídně na zaslané dobrozdání dlouho nepřicházela, naléhal kardinál na císaře, aby se konečně rozhodl a daný zákaz vůči arcib. školám zrušil, že trestem, jaký arcibiskupa uzavřením jeho škol stihl, jest uražené Milosti císařské dosti učiněno. Arcipastýř Pražský prý jak jen mohl dle svého svědomí v této záležitosti povoloval tak, že s ním souhlasí

¹⁾ V rod. archivu H. fasc. 18. fol. 98. V tomto dobrozdání nejvyššího purkrabí jest pravdivé s nepravdivým smíšeno.

komisaři Karlova učení a že i Jesuité v podstatě právo jeho uznati musí. Nechtěl prý ani ve snách císaře uraziti a kdyby byl mohl do budoucnosti nahlédnouti, byl by vůbec ani semináře nezaložil; o kancléřství se již nehádá a nepovolil-li se mu vyšší školy, tedy alespoň gymnasium ať se mu ponechá. Co prý tomu řeknou lidé, že arcibiskupovi po tolik dostiučinění ani to dovoleno nebylo, co dovoleno jest každému faráři. Tento příklad bude prý míti zlé následky, nebo takto mohou všichni biskupové vyloučení býti ze škol, a i kacířská vláda může si tyto napotom úplně osvojovati a od sebe závislými učiniti. Budou-li nižší školy zrušeny, zahyne i seminář a císař tím velikou zodpovědnost na se bere před Bohem ¹⁾.

Naléhání bylo prozatím bez výsledku, nebo tentýž r. 1644. odebral se kardinál Harrach do Neapole, odkud vydal dne 10. května 1644 patent strany administraci arcidiecése Pražské za jeho nepřítomnosti a též instrukci pro arcibiskupský kanclář ²⁾. V měsíci říjnu t. r. 1644 byl kard. přítomen volbě papeže Innocence X., o které císaři zevrubnou zprávu podal ³⁾. Zatím školy nižší, arcibiskupem v Praze založené, zůstaly několik let zavřeny a přednášela se jen theologie a filosofie v arcibiskupském semináři, ale tak, že přednášky obsahem svým přednáškám na jiných vysokých školách úplně se vyrovnaly. Záležitost univ. vpádem švédským r. 1645., úmrtím císařovny r. 1646. dosti se protahovala. Roku 1647. musily se přepisy základní listiny a všech jiných privilegií a darování universitních císaři předložiti. Vyjednávalo se dále mezi římskou kurií a Vídeňským dvorem o práva kancléřská při vysokých školách Pražských. Teprv když se studentstvo v r. 1648. neobyčejným způsobem vyznamenalo obhájením měst Pražských proti nepříteli, počalo se živěji o sloučení obou universit rokovati.

401. R. 1648. chopili se zbraně studující obou vysokých škol a k rozkazu dřívějšímu kardinálovu i alumnové arcibisk. semináře s řeholníky přemnohých řádův a spojivše se s vojskem a ozbrojenými měšťany, utvořili pluk 400 bojovníků, kteří pa-

¹⁾ V archivu rod. H. fasc. 16. fol. 381 z r. 1644.

²⁾ Tamtéž fasc. 18. fol. 298.

³⁾ Tamtéž fol. 367.

mětlivi jsouce blaha drahé vlasti, nastavili životy, aby chránili Starého města Pražs. před návalem Švédův. Náčelníkem jejich byl Jiří Plachý, kněz z Tovaryšstva Ježíšova rodem z Horšova Týna; své stanoviště měli na pravém břehu Vltavy na rejdišti a hlavně zabránili Švédům příchod přes Vltavu. Mezi nimi byl také slavný dějepisec *Bohuslav Balbin*, jenž byl horlivým missonářem, širitelem knih a výtečným učitelem mládeže. Císař Ferdinand III. doslýchaje o jejich statečnosti a šlechetné lásce k hlavnímu městu, naklonil se znova upřímnou láskou jak kardinálovi tak i alumnům semináře jeho jakož i žákům vysokých škol a všem obyvatelům Pražským. Arcibiskup Arnošt byl hlavním původcem toho, že ujali se duchovní meče na ochranu zubožené, od jinověrců zpusťosené a neustále ohrožované země České, ačkoliv mnozí mu to zrazovali. Již dne 25. února 1641 vydal kardinál rozkaz¹⁾, aby všichni představení klášterů zevrubně udali, kolik osob zbraně schopných mohlo by se vypraviti do boje z jednotlivých klášterů nebo kolleji. Rozkazu arcibiskupova hájiti vlast zbraní proti útokům nepřátel uposlechli r. 1648. netoliko alumnové a kněží světští, nýbrž i Jesuité, Karmelité, Minorité, Benediktini, Cyriaci, Servité. Pavláni a milosrdní bratři počtem 200. Jedni z nich hájili most Karlův, kdežto druzí vyhazovali násep a stavěli baštu mezi branami Koňskou a Popravní. Za vůdce propůjčili se jim Jan B. don Florius z Kremony, probošt Zderazský kanovník a strážců Božího hrobu, který pobádal je ustavičně k statečnému odporu, Rudolf Roder, děkan Staroboleslavský a Karamuel z Lobkovic, opat a zkušený válečník. Pověřivý nepřítel maje za to, že duchovní připravují jej o vítězství a brání mu dobytí Prahy, obracel nejvíce zbraně své proti nim. Hned prvního dne, 13. října, byl při této obraně jeden Emauzský benediktin zabít, jeden jesuita na ruce postřelen a mnoho jiných poraněno. Florius vytrval se svými obhajci statečně na hradbách až do konce války.

402. Ještě za času obležení zaslal Ferdinand tré lichotivých a milostivých listů studujícím obou vysokých škol a profesorům jejich, nezapomínaje v nich ani na zásluhy alumnův

¹⁾ V arch. rod. H. listina ze dne 25. února 1641.

a řeholníkův¹⁾. Dne 14. listopadu 1648 vypravil opět dvojí list do kolleje Ferdinandovy a Karlovy a v něm vynášel chválou horlivost, statečnost a vlasteneckou lásku mládeže akademické, dokládaje, že oba ústavy těšiti se budou neustálé přízni jeho. Studující hojně odměnil a obdaroval, přemnohým z nich poslav zlaté řetězy, propůjčiv královské úřady a šlechtické diplomy. Mimo to žádaly obě university, aby císař povolil podporu pro nemocné a raněné, staral se o jejich dočasné zaopatření a osvobodil z nich ty, kdo poddanými byli, z poddanství. Akademie Karlova žádala císaře, aby ředitel její stal se opět členem zemského sněmu a aby starším úřadům obou fakult propůjčovala se hodnost radů císařských. I toho žádali, aby všem profesorům bez všelikých jiných požadavků se povolilo kupovati statky městské a v zemských deskách zapsané. Jménem kolleje Ferdinandovy žádal chrabrý vůdce studujících P. Jiří Plachý, aby obě akademie sloučeny byly v jedno²⁾, poněvadž neukazovala se naděje, že by spor o universitu rozhodnut byl ve prospěch řádu Ježíšova.

403. Ve svých odpovědích universitě Ferdinandově ze dne 4. pros. 1648 a universitě Karlově ze dne 9. ledna 1649 některé věci císař hned povolil, některé k dalšímu rozhodnutí si ponechal. Ve prospěch nemocných a raněných daroval 600 tolarů, jiným dal zaopatření na tři měsíce. Co se tkne osvobození z poddanství, o tom se musí rokovati na nejbližším sněmu. Starším obou světských fakult propůjčen název a hodnost císařských rad. Prvním císařským radou z med. fakulty byl professor Marcus Marci, z právnické Jan z Düsterwaldu. Právo,

¹⁾ List k studujícím Ferd. učení datován jest ze dne 7. září, ku prof. a studujícím Karlova učení ze dne 6. a 22. září. Dne 13. března 1649 dostalo se don Floriovi za statečné obhájení poděkovacího listu od místodržitelů jménem císaře Ferdinanda III. Florius zemřel brzy na to, totiž roku 1649. dne 7. listopadu.

²⁾ Pohnutka žádosti té byla asi tato: Až splynou obě akademie v jedno, bude možno říci, že dostačí pro Prahu jedna universita o 4 fakultách. Vysoká škola Arnoštova jest tedy naprosto zbytečná. Spojením fakult Jesuitských s fakultami světskými získají otcové vlivu, aby odporovali nárokům kardinálovým. Profesoři na universitě Karlově nepřáli tomuto spojení a proto žádali, aby směli voliti rektora a aby stará práva jim byla potvrzena.

aby si směli kupovati statky městské a v zemských deskách, dáno professorům dne 29. srpna 1649. Rektor však prozatím ke sněmu připuštěn nebyl. Co pak se tkne spojení obou škol, odvětil císař, že pokud spor o universitu není rozhodnut výrokem Římským, není možno nižádné změny podnikati. Professori učení Karlova hleděli seč byli spojení obou universit zameziti. Za tou příčinou sestavil dr. Marcus Marci stanovy a předložil je císaři k milostivému potvrzení. Císař však již uzavřel spojení a proto 26. března 1651 v odpověď dal, že učení Karlovo ve svých starých právech bude chráněno

Když pak prodlužovalo se v Římě vyřízení záležitosti té a nebyl vzat zřetel ani na prosebný list císařův ke kardinálovi Jeronýmovi z Kolonny, ustanovenému ochranci národa Německého při sv. Stolicí, rozhodl se císař na radu místodržících svých a k přimluvě řádu Ježíšova dne 31. března 1653, že vlastní mocí upraví universitu Pražskou.

404. Vedle nového zřízení toho, které po dorozumění se s Jesuity uzavřeno bylo 17. listop. 1653 v Řezně, kde se císař toho času zdržoval, ustanovena jest v Praze toliko jedna universita a zvána vysokým učením Karlo-Ferdinandovým na paměť zakladatelů Karla IV. a Ferdinanda I. Universita sestávala ze čtyř fakult: theologické a filosofické, jež dříve tvořily učení Ferdinandovo, právnické a lékařské, jež dříve tvořily učení Karlovo a proto těšila se starobylým právům a výsadám bývalé akademie u sv. Klementa a kolleje Karlovy. Arcibiskupovi Pražskému přidělen byl úřad kancléřský university Karlo-Ferdinandovy, avšak dle ustanovení bull Klementa VI. z r. 1347. a Bonifáce IX. z r. 1397.; prvou udělovalo se právo kancléři dáti veniam docendi při promociích; druhou právo exempece od řádné duchovní soudní moci. Rektor budiž volen každý rok z jiné fakulty a potvrzen v úřadu svém vůlí panovníkovou tak sice, že rektorem z fakulty theologické a filosofické státi se může toliko rektor kolleje sv. Klementske neb představený kolleje sv. Ignáta na Novém městě neb domu slibem vázaných v Menším městě Pražském¹⁾.

¹⁾ Tím opět dávala se přednost členům řádu Ježíšova před ostatním kněžstvem světským i řeholním, jež proto raději zapsati se dávalo do semináře a do škol arcibiskupských. Tato přednost byla však odůvodněna tím, že dříve obě fakulty theologická a filosofická celé náležely Tov. Ježíšovu.

Professory obou fakult světských ustanovovati bude císař sám, učitele filosofie a bohosloví navrhnou Jesuité a císař je potvrdí. Statky university Karlovy spravovati bude official královské kómory a sice pod dozorem rektora a starších obou fakult. Z důchodů jejich vypláceny budou příjmy světských profesorův. Všechny veřejné a slavné úkony všech fakult konati se mají v budově Karlově. Přednášky mají se však konati v týchž místnostech jako až dosud.

405. O tom všem jednalo se v Řezně, kde meškal tenkrát císař Ferdinand III., bez vědomí kardinála Harracha, u přítomnosti plnomocníka kolleje sv. Klementske dr. theol. P. Karla Grobendonka a se svolením akademie Karlovy. Jesuitům tajně dne 17. list. 1653 bylo ujistěno, že professury theologické a filosofické jen jim vyhrazeny budou a že praesentace císařská jen v tom záležitosti bude, že rektor u sv. Klementa každého školního roku zašle jména učitelů ku královské české kanceláři, by představení řádu mohli každý čas přesazovati professory.

V tentýž den 17. listopadu podána zpráva královským místodržicím o obmýšleném spojení obou universit a bylo jim přikázáno, aby vypravili tři posly opatrné k arcibiskupovi, kteří by mu jménem císaře podali úřad kancléřský, avšak o bližším určení práv úřadu toho bylo jim mlčeti a toliko k bullám papežů Klementa VI. a Bonifáce IX. poukázati. I narizovalo se dále, aby vyslancové ti prozřetelně a toliko všeobecně mluvili před arcibiskupem o spojení obou akademií, aby vyložili mu úmysl císařův o každoroční volbě rektorově z jiné fakulty a toliko několika slovy se dotekli, kterak jmenování a potvrzování budou učitelové, které právo si vyhrazuje císař sám. Nesnadný úkol vyslanecký přijali na sebe nejvyšší hofmistr Krištof Popel z Lobkovic, toho času protektor či ochrance university Karlovy, nejvyšší zemský komoří Ferdinand hrabě z Valdštýna a nejvyšší zemský písař Mikuláš z Gersdorfu. Když pak poslové ti jali se stručně mluvit před kardinálem a přednesli mu, že císař propůjčuje mu úřad kancléřský podle ustanovení Klementa VI. a Bonifáce IX., z nichž onen dával právo arcibiskupovi Pražskému, aby dovoloval učiti těm, kteří mají býti promovováni a druhý vyňal členy university Pražské z řádné soudní pravomoci duchovní: prohlédl okamžitě kardinál úmysl císařův a odvětil, že nikdy nezatoužil po takovém kan-

clérství a že se podrobí vůli císařově o spojení obého učení jen tenkrát, bude-li ustanovení císařské v Římě schváleno, ano pravil dále, že hotov jest v Římě se za to přimluvití, je-li tak vůle císařova.

Císař byv o tom zpraven, vypravil znova dne 4. ledna 1654 posly ke kardinálovi a vzkázal, že určité a definitivně v tomto způsobu propůjčuje úřad kancléřský arcibiskupovi Pražskému bez ohledu, zdali vůli jeho schválí dvůr papežský čili nic. Poměry časové byly nehrubě příznivy kardinálovi, i nevida jiného zbytlí, ustoupil a tím přivolil, ač velmi nerad, že jeho školy nedosáhly takových práv, jakých jim zaručovala bulla papežská.

406. Na to ihned 25. ledna 1654 vyjednávalo se mezi kardinálem, ochrancem universitním Křištofem z Lobkovic, rektorem řádu Ježíšova Janem Molitorem a professory university Karlovy, kterak by slavným způsobem konalo se sloučení obou akademií. Dne 23. února vydány cis. výnosy k arcibiskupovi, k ochranci a k profesorům akademie Karlovy, kterými arcibiskup Pražský ustanovuje se kancléřem university, dosavadní protektorat se zrušuje a všem profesorům poroučí, aby se této císařské vůli podrobili. O slavnosti té nemůžeme lépe poučiti čtenáře, nežli užijíce slov bližšího vrstevníka doby té P. Beckovského ze řádu křížovníků s červ. hvězdou, který takto napsal v Poselkyni své¹⁾: „V královském Starém městě Pražském dvoje literní učení, jedno od Karla IV. a druhé od Ferdinanda I., císařův Římských a Českých králů, založené a nadané, l. 1654 a s vůlí císaře Ferdinanda III. následujícím způsobem sjednoceno bylo. V osm hodin ráno dne 4. března J. M. královští místodržící, soudcové a úředníci zemští z hradu Pražského s doprovázením velikého počtu pánův a sloužících do Starého města Pražského přijevše, tam před kostelem Panny Marie před Týnem, kde vojsko také jim do zbraně stálo, z vozů vystoupili, od konšelské rady všech tří měst Pražských přivítání a do téhož kostela, v němž již obojiho učení Karlova i Ferdinandova všichni doktoři ve svých doktorských oděvech se nacházeli, doprovoveni byli²⁾. Za nimi Arnošt, hrabě z Har-

¹⁾ V II. dílu sv. 3. na str. 425.

²⁾ Professoři a studující obou vysokých škol shr. máždili se záhy z rána

rachu, sv. Římské církve kardinál a arcibiskup Pražský, též nejvyšší zemský hofmistr jakožto Karlova učení protektor, ochrance a obrance, když k tomu kostelu přijeli, proti nim duchovenstvo a doktoři až ke dveřím kostelním šli a je k velkému oltáři doprovázeli. Mši sv. hlavního kostela Pražského probošt Jan Raš z Ašfeldu zpíval. Po ní četlo se v latinském, českém i německém jazyku císařské psaní, kteréhož jest tento výtah: Poněvadž mezi svobodným a literním učením od Karla IV. a mezi učením od Ferdinanda I. obou císařů Římských a králů Českých v Starém městě Pražském založeným, vyzdviženým a nadaným, po ta všecka léta všeliké a časté roztržky se dály, které aby jedenkrátě aspoň k dokonalému přetrhnutí přišly, J. M. císařská s radami svými po bedlivém toho všeho povážení na tom se sněsti a to skutečně uzavřeti ráčila, aby to dvoje učení spojeno a sjednoceno bylo a Karlo-Ferdinandovské budoucně se jmenovalo. Nejvyšší hofmistr zemský z úřadu svého protektorství neb opatrovnickví se propouští v milosti císařské: pan kardinál arcibiskup pražský hrabě z Harrachu za kancléře a za rektora magnifika kněz Molitoris z Tovaryšstva Ježíšova při tom sjednoceném Pražském učení se ustauovují. Kancléřství téhož učení při budoucích arcibiskupech Pražských aby zůstávalo, rektor magnificus (který také úřad mistokancléřství připojený míti bude) z čtverého učení, totiž: z písma sv. z učení právního, z učení lékařského a z učení filosofického, aby posloupně každého roku jiný volen byl. Také rektor kolleje Nového města Pražského i probošt S. J. v Menším městě Pražském bydlící k takovému úřadu schopen za rektora magnifika volen býti může. Aby se nad grunty a nad statky Karlova učení správce neb hejtman od královské komory ustanovoval, rektorem magnifikem a jinými k tomu zvolenými Karlova učení staršími se řídil, jim své počty k přehlédnutí skládal; a oni je přehlédnouce panu arcibiskupu Pražskému jakož obojího téhož učení kancléři a od něho královské komoře skládati mají. Z těch pak Karolinských statků plat jistým doktorům neb

---

v kolleji sv. Klementa a v Karolině a odebrali se společně před 8. hodinou za blaholu zvonů ve slavném průvodu na náměstí Starého města. Když pak vzrůstaly zástupy účastníkův na náměstí, uchýlili se professoři i žáci do kostela Panny Marie před Týnem.

učitelům juris et medicinae aby se dával, potřebné věci z těch důchodův aby se opatřily, školy a učení aby ve svých předešlých i nynějších místech zůstávaly, avšak actus publici et promotiones solemnes aby se v Karlově kolleji jinak v Karolinu dály. Po přečtení téhož císařského listu Marcus Marci, doktor a professor neb skutečný učitel lékařského umění, jakožto téhož lékařského umění děkan, nejvyššímu hofmistru zemskému Kristofovi Popelovi z Lobkovic, dosavadnímu protektoru z prokázaného opatrovnictví velmi učeně děkoval. Po takovém poděkování on protektor ze své stolice, která hned do prostřed kostela před velký oltář postavena byla a na kterou se potom nový rektor magnificus posadil, vstana, od učení Pražského odpuštění vzal a na své místo mezi J. M. královské místodržící se posadil. Na to Karel Grobendonk S. J. panu kardinálovi děkoval a jemu jakož i knězi Molitorovi štěstí přál k jich novým úřadům. Po dokonáném přání „Te Deum laudamus“ se zpívalo. Z kostela ve 12 hodin poledních vyjdouce, kardinál a J. M. páni místodržící královští, také doktorové a mistři, do kolleje S. J. sv. Klementa k obědu jeli.“

407. Tak tedy ukončeny byly dlouho trvající spory o universitu mezi otci řádu Ježíšova a kardinálem Harrachem, kterýžto rázností svou získal sobě a doporučil všem nástupcům svým až do nedávna starobylé právo, jež císař Karel IV. byl propůjčil arcibiskupovi Arnoštovi I. Jesuité nedosáhli toho, po čem toužili. Kardinál jsa rázné povahy v tomto boji zašel až do krajnosti, což přičítati dlužno mladistvé ohnivosti jeho. Bylo až na výsost nebezpečno započítati se samým císařem rozepří a vésti si při tom tak neohroženě. Po našem zdání byl by dobyl téhož a snad ještě skvělejšího vítězství, kdyby poněkud mírněji svého práva byl hájil.

408. Zvláštní zmínky zasluhuje, že původem arcibiskupa Arnošta vyvolily sobě jednotlivé fakulty r. 1654. za patrony svätce Boží, totiž fakulta theologická sv. Jana Evangelistu, filosofická sv. Kateřinu, pannu a mučennici, právnická sv. Ivona, zastance chudých a lékařská sv. Kosmu a Damiána. Theologická a filosofická fakulta ctily své patrony při kostele sv. Salvátora, právnická a medicinská při kostele Panny Marie před Týnem. Dne 4. března každého roku shromáždili se učitelové v řečených kostelích zároveň se svým žactvem a obcovali slavnostnímu

kázání a mši sv. Chvalitebný zvyk tento zachovával se v Praze až do vlády císaře Josefa II. Za doby naší mnohému občanu akademickému zůstává neznámo, do ochrany kterých světců poručeny jsou jednotlivé fakulty.

409. V arcibiskupském semináři přednášela se po unii theologie a filosofie jako u Jesuitů, jen promoce daly se při učení Karlově. Gymnasium v Norbertinu ponecháno. Všecky větší universitní slavnosti se mši spojené konány jsou od té doby v chrámu Matky Boží před Týnem, zejména uváděn tu každoročně po vzývání Ducha sv. na počátku školního roku rektor magnificus ve svůj úřad. První installace rektorská konána v Týně r. 1655. Nastolen byl professor Jan Pippius, který z fakulty právnické vyvolen byl za rektora. R. 1654. ustanovena každoroční slavnost v neděli po svátku Početi Marie Panny v chrámu Týnském, při které všichni profesoři a údové university veřejně opakovali svou přísahu, kterou již dříve počínaje od r. 1650. byli skládali, že budou totiž učení o Neposkvrněném Početi Marie Panny hájiti. Od toho roku scházela se také universita třikráte do roka v chrámu Týnském k latinskému kázání, totiž v den sv. Ivona, patrona fakulty právnické, v den sv. Kosmy a Damiána, patronů fakulty lékařské, a ve svátek Početi Panny Marie¹⁾. Císař Ferdinand III. ještě před spojením obou vysokých škol nařídil a sice r. 1650., aby každý kandidát před promoci, každý nově zvolený rektor a děkan při své installaci přísahou stvrdil, že věří v Neposkvrněné Početi Rodičky Boží, dokud papežská Stolica jinak by nerozhodla.

410. Spojením obojího vysokého učení v Praze v jedno nebyla učiněna přítrž dalším hádkám. V dekretu unie byly udány jen hlavní rysy, kterak budoucně spojené učení Pražské zařízeno býti má. Brzy po sjednocení vydali místodržitelové rozkaz, aby nový rektor sdělal stanoviny universitní a císaři ku stvrzení je poslal. Za tou příčinou dala se porada, ve které podíl brali rektor, profesoři jednotlivých fakult, císařská komisse záležející z jednoho místodržitele, dvou rad nad appella-cemi a jednoho zástupce komory české. (14. dubna 1654). Brzy

---

¹⁾ Ekert: Posvátná místa král. hl. města Prahy I. 306. Tomek: Dějiny vysokých škol Pražských str. 283.

po té povstala rvačka mezi studujícími a vojáky, za kterou příčinou místodržitelové několik studujících zatknouti dali, z čehož universita stížnost si vedla, jako by její právo porušeno bylo. Císař tuto stížnost zamítl. Teprv 7. července 1654 počaly porady o stanovách a sice v kolleji Klementske. Rektor Jan Molitoris předloživ hotový návrh budoucí t. zv. zlaté bully universitní, musil dáti zástupcům medicinské a právnické fakulty vyžádané opisy tohoto návrhu. Bylo uzavřeno, že hlasování bude se diti dle fakult a při rovnosti hlasů rozhodnutí ponecháno císaři.

Tyto porady trvaly císaři příliš dlouho a proto ustanovil, aniž hlasu university dbal, *superintendent*, policejního úředníka, který by dle instrukce své ze dne 11. ledna 1655 toho pečliv byl by se nic na universitě nedělo na újmu zemské ústavy a císařských práv. Měl přítomen býti poradám akad. senatu, upozorniti, kdyby něco proti zákonům platným se stanovilo, usnesení za neplatné prohlásiti, dokud místodržitelé nerozhodnou — běží-li o některý zákon — který jest závadou usnesení, bdíti nad tím, professoři-li své přednášky konají. Rozhodovati nad thesemi. určenými k disputacím, zdali nic statu nebezpečného neobsahují a bdíti nad správou jmění. Císařským výnosem ze dne 8. července ustanoveno, že akad. senát sestává z 10 osob a sice rektora, *superintendenta*, 4 děkanův a 4 seniorů fakult. Rektor bude na příští volen od děkanův a při rovnosti hlasů rozhodne *superintendent*. Kdyby rektor u sv. Klementa nebyl právě rektorem universitním, ponechávalo se mu třetí místo v akad. senátu hned po *superintendentovi*. Moci soudní těší se akad. senát nad profesory, úředníky a immatrikulovanými poposluchači v první instanci. Professoři theologie a filosofie musí býti potvrzeni od císaře, kdežto světské professoři císař sám jmenuje. Porady o statutách byly zastaveny a zástupcové university marně proti císařskému výnosu protestovali. — Za prvního rektora po sjednocení byl zvolen hrabě Maximilián Martinic jednohlasně, ale císař této volby nepotvrdil, neb nechtěl, aby členové místodržitelství rektory byli. Proto při nové volbě zvolen professor práv Jan Pippius.

411. Co se tkne *poměru* kardinála Harracha k řádu Ježíšovu, nesmíme mlčením pomínouti, že arcibiskup v listu, jež počátkem vlády své zaslal do Říma, toužil na mnohé chyby a

přechvaty Jesuitův, ačkoliv na druhé straně nikdy křiv jim nebyl, rád propůjčuje jim správu duchovní na venkově a podporuje na počátku otcem svým při dvoře řád Ježíšův v Čechách. Na duchovní správce ze řádu toho obrané docházely arcibiskupa mnohé stížnosti, obzvláště od světských kněží, farářův, vikářův a arciděkanův, kteří nařikali, že Jesuité sahají svémocně do práv farních. Kardinál pokáral jednotlivce, jak toho zasluhovali. Tak na příklad stěžoval si¹⁾ dne 30. května 1628 Jan Nucella Holický, farář v Německém Brodě, patronce své Magdaleně Trčkové, že musil ustoupiti Jesuitům, ačkoliv svědomitě a dlouho pracoval na obrácení jinověrcův. „Kdybych byl tak pomalu a prozřetelně pokračoval“, praví dále, „všichni by byli vrátili se do lůna církve sv., nyní však jest se obávati, aby přílišnou horlivostí Jesuitův všichni se nerozutekli.“ — Jiří Černožský, arciděkan Kutnohorský, žaloval²⁾ na některé členy řádu Ježíšova, že přestupují spravedlivé a obvyklé hranice pravomoci jeho, „jako by nebylo žádné zbožnosti tam, kde není jejich zbožnost, kněžstvo světské bývá zlehčováno otcí Jesuity“. Arcibiskup Arnošt nezapomněl na stížnost právě řečenou a když žádal³⁾ ředitel kolleje Kutnohorské Jan Flexius, aby po třech letech opět propůjčena byla otcům kolleje jeho správa duchovní, nevyhověl žádosti jeho.

Kardinál Arnošt tázal se sám⁴⁾ dne 18. března 1642 Martina Karasa, arciděkana Hradeckého, kterak se věci mají ohledně Jesuitův, ani bez dovolení přísluhují svátostmi a vykonávají poviuncstí farní, „zdali nerozvážným přechvatem jejich neporušuje se vážnost arcibiskupova?“ — Ondřej Vrbský, farář v Kostelci nad Černými lesy, prosil⁵⁾ arcibiskupa, aby neposýlal Jesuitů za missionáře do farní osady jeho, že sedláci mají je v nenávisti, spíše by si žádal Kapucínův. — Martin Štípek, nově ustanovený arciděkan Králové Hradecký, podává toho zprávu⁶⁾ konsistoři, že Náchodští Jesuité osobují si práva a

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 30. května 1628.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 21. května 1634.

³⁾ Tamtéž listina ze dne 25. srpna 1637.

⁴⁾ Tamtéž listina ze dne 18. března r. 1642.

⁵⁾ Tamtéž listina ze dne 17. září 1651.

⁶⁾ V archivu arcib. listina ze dne 8. listopadu 1653

výsady farní, nechtějice poslechnouti arciděkana, ba spíše jeho si nevšímajice. Tyto malé žaloby pochodí snad z osobních ohledův a dávají svědectví, že Jesuité horlivě pracovali.

412. A tak mohlo by se ještě více dokladů tuto položit; některé z nich vydávaly by chválu řádu Ježíšovu, některé odkrývaly by menší poklesky jeho za doby kardinála Harracha. Oněch jest věru mnohem více a všechny v jedno shrnuty byvše staví nám na oči přemnohé zásluhy Tov. toho. Výslovně tuto poznamenáváme, že nedá se nalézt ani jediný písemný doklad v archivu arcibiskupském, kterým by stěžoval si arciděkan anebo vikář okresní na otce Jesuity pro nepřikladný či dokonce pohoršlivý život. O členech některých jiných řádů jest stížností toho druhu s dostatek. Jestliže však přece tu i tam vyskytují se žaloby, ulehčují si skladatelé jejich proti Jesuitům, že vytýkají jim, kterak zasahují hluboko do práv farních. A není také divu. Vidouce mnohdy, jak neprozřetelně vedou si správcové duchovní, nechtěli lhostejně přihlížeti k počínání jejich a ukazovali jim lepší a jistější cestu k srdcím věřících. K tomu však bylo potřebí požívati mimořádné pravomoci. Jesuité jsouce si vědomi učenosti a dovednosti své, nečekali, až jim bude udělena pravomoc, nýbrž někdy jednali o své újmě. Poklesky toho druhu uznali i představení řádoví. Proto také poručil P. Jindřich Lampastr, provincial Jesuitův P. Janovi Vrbnovi, správci provincie dne 7. června 1658, aby otcové neodvažovali se nikterak rušiti práva farářův a arcibiskupa Pražského, nýbrž spíše hleděli vždy skromnosti. I vůči sporu o universitu byl pozdější poměr kardinála Harracha k Tovaryšstvu Ježíšovu dosti přátelský, což z toho vysvítá, že jak Schmidl ve svých dějinách řádu Jesuitského prov. české tvrdí, arcibiskup posvátné úkony v chrámech Jesuitských častěji odbýval, že Jesuité za jeho přítomnosti posvátné sliby skládali a že kardinál jako velmistr řádu křížovnického veškerá dobrodiní, která převor křížovnický Hartmann (Jindřich) Jesuitům při návratu jejich do Vratislavi udělil, ochotně schválil. Jesuité uznávajice to vzdálili P. Wadinga, jenž spor proti kardinálovi v příčině vysokého učení jich jménem vedl, z Prahy, povolavše jej r. 1641. do Štýrského Hradce ¹⁾.

¹⁾ Schmidl: *Historia Societatis Jesu Provinciae bohemiae. Pars IV.*

Hlava šestá.

Řízení arcidiecése.

413. V XVII. století nastal obrat ve způsobu, jakým až po tu dobu řídily se a spravovaly církevní diecése. Hnutí protestantské otevřevši cestu liberalismu ¹⁾ ve věcech duchovních, mělo v zápětí neodvislou vládu světskou, která všecko ve státech a zemích kolem sebe soustředila (centralismus), krutovládu knížat, když vyzuvše se ze zákona Božího mnohem méně dbali a ohlíželi se po zákonech světských. Knížata pozemská povýšil protestantismus netoliko na pány časného zboží poddaných, nýbrž i na pány duší a svědomí jejich. Jest na bílé dni, že protestantismus byl vynález velmi neblahý a stal se příčinou mnohých béd a otroctví celých národů, když vyrval církvi to, co vždy k ní hledělo, když oloupil oltáře o moc, která jim příslušela a přinesl ji za oběť k nohám nehodných panovníkův. Dalo by se o tom tolik pověděti, že by se zardíti musili všichni chvalořečníci náboženských bouří století XVI. a XVII., my však na mále přestávajíce uvésti hodláme toliko jména některých králův a panujících knížat, kteří kořistili ze zásad protestantských. Ludvík XIII. a XIV. ve Francii, Alžběta v Anglii,

---

¹⁾ Nemyslíme tu ovšem na pravý liberalism ve věcech duchovních, který dává se vésti heslem: „In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas“, nýbrž na omylný, křivý, rozhlásovaný liberalism svobodných zednářů hlásajících neustále: „Rovné právo všem!“ a zatím nadřuzjících podvratným živilům, ale pro katolíky, ty pověřivé zpátečníky a tmáfe majících toliko jed v ústech a nešlechtnost v rukou.

Filip II., III. a IV. ve Španělsku, Gustav Adolf a Karel X. ve Švédsku, Vilém I. v Prusku dobře chápali prospěch osob svých a zaváděli neobmezenou soustřednou vládu v zemích svých tak, že chtěli, aby osudy celých národův, ani nejmenší záležitosti jejich nevyjímaje, odvisly byly na pokynu vrchního pána, jenž býval začasť velmi špatně zpraven o stavu věci a někdy dokonce loutkou dvorských úředníkův a rádcův. Sněmy zemské, bývalá opora národních svobod a útočiště potlačovaných stavův, pozbyly vedle zásad protestantských vsí váhy a důležitosti a jestliže tu i tam se přece svolávaly, zabývaly se nejvíce povoláním berní a daní pro krále!

Tento neblahý převrat záležitostí zemských a správy obecné zanesl náказu i do úřadů duchovních a správy diecési.

414. Církev sv. vedle zřízení svého nehrubě jest náchylna k neobmezené a soustředné vládě, naopak vedle náměstka Kristova v Římě, který jest poutem jednoty a sjednocení těšili se vždy a těší se posud biskupové rozsáhlým právům a výsadám ve svých diecésích. Že však ani v jednotlivých diecésích nedocházela neobmezená vláda valné obliby, stávali biskupovi po boku arcijahnové (probošti), kteří vypomáhali mu účinně ve vrchní správě duchovní a v okresích sobě přikázaných požívali ne-li moci takofka biskupské, tož jistě práva, jež přibližovalo se moci vrchního pastýře.

Ve vlasti naší byli arcijahnové: *Pražský*, jenž spravoval děkanáty *Pražský*, *Benešovský*, *Říčanský*, *Ořešský*, *Podbrdský*, *Rakovnický*, *Slánský*, *Řípský*, *Chlumínský* a *Brandýsský*. Arcijahen *Kouřimský* spravoval děkanáty *Kouřimský*, *Kolinský*, *Brodský*, *Řečický*, *Čáslavský*, *Štěpánovský*. Arcijahen *Bechyňský* děkanáty *Bechyňský*, *Vltavský*, *Chýnovský*, *Doudlebský*, *Volyňský*, *Bozenský*, *Pracheňský*. Arcijahen *Žatecký* děkanáty *Žatecký*, *Žlutický*, *Tepelský*, *Kadaňský*, *Loketský*. Arcijahen *Litoměřický* děkanáty *Litoměřický*, *Třebnický* a *Lipský*. Arcijahen *Bilinský* děkanáty *Bilinský* a *Ouštecký*. Arciděkan *Boleslavský* děkanáty *Boleslavský*, *Žitavský*, *Jablonský*, *Mělnický*, *Turnovský*, *Hradištský*, *Kamenický* a *Havraňský*. Arcijahen *Plzeňský* děkanáty *Plzeňský*, *Rokycanský* a *Klatovský*. Arcijahen *Horšov-Týnský* děkanát téhož jména. Arcijahen *Hradecký* děkanáty *Hradecký*, *Jičínský*, *Bydžovský*, *Kladský*, *Dobrušský*, *Králové-Dvorský*, *Kostelecký* a *Broumovský*.

Rozdíl mezi arcijahnem a arciknězem byl původně, že arcikněz musil sídliti v obvodu svém; arcijahen byl jen jeden a arcikněží více. Když přimnožoval se počet kostelův a nové plebanie se zřizovaly, rostla i práce arcikněží a úřadování jejich stávalo se namáhavější. Biskup nechtěje, aby bez ustání zaneprázdněn byl relacemi pomocníků svých ve správě diecése, popouštěl jim větší pravomoc, tak že vyrovnali se takofka arcijahnu Pražskému a tu i tam i název jeho si přiosobili. Mnozí arcikněží povyšování byli na kanovníky, ti pak nevzdali se hned úřadu svého předešlého, nýbrž hleděli pokud možná oběma úřadům vyhověti. Rokycanský, Roudnický a Žiréinský arcikněz jsouce na biskupských statcích této hodnosti dosáhli, která později jim odňata byla. Za to od r. 1490. připomíná se arcijahen Kutnohorský a od r. 1671. arcijahen Falknovský.

Proboštové Vyšehradský, Staroboleslavský, Jindřichohradecký a Litoměřický těšili se pravomoci arciděkanské. Duchovenstvo svolávalo se do schůzek diecésních dvakráte do roka, na jaře a na podzim, při kterých stavělo se tvář v tvář svému biskupovi a smělo ba povinno bylo zjeviti mu své tužby a stížnosti, aby odstraněny byly všecky překážky blahodarného působení jejich. Biskup prohlašoval při schůzkách těch své rozkazy a napominal duchovní syny své, aby věrně a svědomitě jich šetřili. Ovšem nedá se zapřítí, že v Čechách nebyly svolány sněmy diecésní drahnou řadu let pro mnohé bouře a příkoří válečné, avšak i to uznati nutno, že po skončených nepokojích snadno opět mohly býti v život uvedeny.

415. Za biskupování kardinála Harracha velice se změnila podoba a způsob správy církevní, ani arcijahnové (probošti, děkanové) pozbyvali moci své. Děkanové bývali druhdy takofka radami arcibiskupskými. Jména arcijahnů, proboštův a děkanů utkvěla na bývalých sídlech jejich, avšak stala se prázdnými názvy a počet jejich rozmnožoval se tím, že správěcům větších osad dovolovalo se užívati titulu děkanského, kdežto o vzláštní pravomoci při nich nebylo více ani řeči. Změnu tu znamenati lze již počátkem vlády arcibiskupa Arnošta, neboť 6. února 1627 stěžoval si¹⁾ arciděkan Krumlovský Matouš Tomášův do ne-

¹⁾ V archivu arcibiskupském listina ze dne 6. února 1627. V Krumlově bývalo sídlo arciděkana Bechyňského. Papež Alexander VII. udělil bullou ze

poslušnosti farářův okresu Prachenského či Prachatického takto: „V řečeném okresu není již žádného zákonitého děkana, kdežto dříve bývalo jich tu tři (Budějovický, Blatenský a Sušický), aniž uznávají mne za arciděkana. Následkem toho není tu žádného řádu; farářové se volí, nastolují a odstraňují, aniž bych o tom věděl. Já pak nehodný od nejjasn. Osv. Vaší ustanoven jsem za arciděkana toliko na oko, neboť ani faráři ani kollátoři nezadávají u mne svá odvolání. Při tak velikém zmatku farářův a kollátorů nemohu podržeti úřad arciděkanský, aniž lze mi poskytovat nějakého užítku, nebudu-li výnosem nejjasn. Osvíc. Vaší jak děkanům tak i farářům obou krajů (Prachenského a Budějovického) představen.“ Znamenaje pak kardinál Harrach, že zřízení arciděkanů valně pokleslo a že není radno, aby mnohé a důležité věci v arcidiecési daly se bez vědomí a vůle biskupovy vedle zdání jednotlivých arciděkanův, ustanovil se na tom, že obnoví správu arcidiecése své a zřídí v ní nové ústrojí úřední.

a) Rozličné překážky, které řízení arcidiecése na újmu byly.

416. Hlavní překážky byly tyto: Především *smutný stav obyvatelstva*, nebo v třicetileté válce podobaly se Čechy pustině; nekázanostmi a ukrutnostmi surového žoldněřstva, častými vpády nepřátelskými, nemocemi a stěhovaním se prořídlo obyvatelstvo. Zbylé rolnictvo, obávajíc se, že by práce a lopota jeho přišla vhod jen žoldněřům po celé zemi se potloukajícím a po lupu bažícím, ani sobě netroufalo ruce přiložiti k dílu. Dobrodruzi z celé Evropy brali lví podíl ve plenění krajů jindy úrodných. Zoufalost a beznadějnost opanovala mysl obyvatel, tak že lhostejně se dívali plamenům hořících příbytků svých a ani sobě nevšímali zločinů, jaké zhovadilá chasa vojenská páchala. Mnozí utekli se do lesův a skal, kde se kořinky a bylinami živili, jiní jen aby se hladu ubránili, požívali i potravu hnusné. Válkou krásná jindy města proměnila se ve

---

dne 1. září 1655 Jiřímu Bílkovi z Bilenberga, arcijahnovi Krumlovskému, na žádost kardinála Harracha pontifikále.

zříceniny, v nichž zůstaly obchodník a řemeslník jen s těží své životní potřeby uhájil. Ze 42 královských měst počet jich ztenčen na 4. — Takové obyvatele řídit, býti jim duchovním velepastýřem, jest nesnadno. Snad si nikdo tolik nepřál, aby válka ustala, jako arcipastýř Pražský, který jí sám velice trpěl. *Vystěhováním a morovou ranou* ztenčil se počet obyvatelstva měrou značnou. Před válkou měly Čechy asi 3 miliony obyvatel, po válce jich napočítáno 800.000. Vystěhováním ubylo asi 200.000 duší, ostatní morem, hladem a válkami zahynuli. Při správě arcidiecése bylo kardinálovi Harrachovi v těchto smutných časech tyto veliké překážky přemáhati, což vyžadovalo muže celého. Ještě více škodilo správě jeho duchovní *hromadné konfiskování* statkův a kupování jich za fatku od cizinců, kterým katolické náboženství jen rouškou bylo, aby se obohatili. Z konfiskace statků jakož i z nájezdů nepřátelských povstala neslýchaná nouze, že na zřizování kostelů, zavádění řádných služeb Božích nebylo lze mysliti. Emigranté zůstávali stále ve stycích s rodnou zemí a za rozličných příležitostí projevíli svůj vliv na záležitosti v zemi, aby krajané v odporu proti císaři a proti kat. náboženství setrvali. Mnohá města přijala náboženství kat. jen na oko, aby navraceny byly statky. Když se *Kolinským* r. 1626. od Jesuitův Alberta Chanovského a Ant. Raušara dostalo vysvědčení, že konšelé a všecka obec města Kolína k víře katolické na cele přistoupili, císař Ferdinand II. zpraven jsa o tom od pana Oldřicha Sezimy Skuhrovského, jenž byl presidentem reformační komise pro kraj Kouřimský, nařídil, aby všechny zabavené statky městské, pokud prodány nebyly, obci zase byly navraceny. Avšak obec schudla tou měrou, že nemohla zapraviti kancelářskou taxu 350 tolarův, až pan Pavel Michna ony peníze Kolinským zapůjčil¹⁾. Král. městu Českému Brodu byly skonfiskovány i statky zádušní proti všem privilegiím králů Českých. Marné byly všechny žádosti k císaři, aby statky ty svému účelu navraceny byly. Komora česká se vyjádřila r. 1628., že se to stalo proti právu a přec je nemohla obec od dědice Karla z Liechtenštejna vymoci. Sousedé zůstávali v zříceninách a ve sklepích. Městu *Čáslavi* statky šosovní, po-

¹⁾ Město Kolín v letech 1628—1635. Napsal Josef Vávra ve Sborníku hist. I., 363

zemské (zemsk. deskami se řídící) a i statky zádušní vzaty, které vesměs paní Marii Majd. Trčkové prodány byly. Ničeho nebylo navraceno, ačkoliv obec k náboženství se navrátila. Všecky statečky po emigrantech od král. komory byly skonfiskovány. *Kutné Hoře* odňaty statky a když měšťané ku nábož. kat. se vrátili, jen ty pusté byly jim postoupeny, jiné dány kolleji sv. Klementa v Praze, aby na Horách Kutnách zřídila se nová kolleje, což ovšem měšťanům vhod býti nemohlo. Obci král. věnného města *Hradce Králové* nejen že komora česká vše pobrala, ale ani pozůstalost po měšťanu Vostatkovi vydati nechťela, tak že kard. Harrach při král. appellaci r. 1636. toho domáhati se musil, aby kostely a špitály odkazův užití mohly. Domy po emigrantech byly pusté; když se jich komora ujala a je odprodávala, nedostalo se za ně ani desátého dílu původní kupní ceny. K tomu ještě utrpěla značně obec vydržováním vojska. R. 1642. bylo v městě i v předměstích toliko 35 sou- sedův. — Statky *Chebskými* obohatil se vévoda Fridlandský ¹⁾. *Chomutovští* přistoupili r. 1626. k víře katolické a byli sprostěni ubytování vojska. Obec *Klatovská* byla tak zadlužena, že věřitelé její musili učiniti jakési narovnání, dle kterého část dluhů Klatovským měšťanům odpustili. Obec královského města *Kouřimi* byla též o statky připravena, několikráte od cis. i od švédského vojska drancována. Marně se toho domáhala, aby jí statky zádušní od kníž. z Liechtenštejna vráceny byly. Ačkoli král. prokurator l. 1656. za dobré uznal, že obci *Lounské* statky zádušní ani dle starého, ani dle nového zřízení zemského odňaty býti neměly, ani Wolfovi Ilburkovi hrab. z Vřesovic prodány, byly přec statky tyto zádušní mimo ves Hrádek teprv r. 1684. ke kostelům a špitálu Lounskému vráceny. *Mělničti* byli tak schudli, že r. 1641. na opravy kostela a fary prodali s povolením kardinála Harracha dvůr poplužní ve vsi Selči, k záduší sv. Petra a Pavla v Mělnice náležející za 500 zl. rýn. Alžbětě Ludmile Pešíkové z Kyncperku. Poněvadž město *Most* přede všemi jinými městy k náboženství kat. přistoupilo, na-

¹⁾ Od Liechtenštejna mu byly postoupeny statky Semilský, Hořický, Trosky, panství Dubské, Skalské, Friedštejské, Kumburské, statek Oulibice, tři díly města Turnova k užívání jako zástava za vydané a půjčené peníze na vojsko.

vraceny jsou mu statky, za to však musilo při prvním vpádu švédském celou cis. armádu beze vsí pomoci vydržovati, pak bylo od Švédů pod Banerem drancováno a tím v největší bídu uvedeno.

Přemnozí sousedé katoličtí i nekatoličtí v *Nymburku* opustili, nemohouce nikterakž snášeti soužení, ustavičným ubytováním vojska jim způsobeného, statečky své. I když již přemnozí přistoupili k náboženství katol., přec bázeň před vojskem tak byla veliká, že raději krbu domácího opustili. O zpoustě, která v třicetileté válce vojskem císařským i švédským způsobena byla, svědčí ta okolnost, že většina domů ještě r. 1654. byla pustou. — Ačkoliv měšťané *Pelhřimovští* i císaři *Matyášovi* i *Ferdinandovi II.* věrnými zůstali, byly jim přec od *Liechtenštejna* statky zabaveny. Ačkoli nikdo z nich pro účastenství ve zpouře trestán nebyl a všichni dobrovolně s manželkami, dětmi a čeládkou přistoupili k víře katol., nebyly jim statky vráceny. Velikou zkázu utrpělo hned na počátku třicetileté války město *Pisek*, byvši od cis. lidu dvakráte těžce navštíveno, pak *Donu Martinovi de Huerta* v zástavu dáno. Chrám, škola, fara, špitál a celé město zůstalo ještě r. 1638. zpuštěné a zřícené. Císař *Ferdinand III.* bera ohled na soužení a chudobu nešťastného města a jeho obyvatel katol., po smrti *Huertově* ze zástavy město vybavil a některé statky mu navrátil. Smutně se též vedlo *Poličce*, *Prachaticům*, *Příbrami*, *Přísečnicí*, *Rakovniku*, *Reichensteinské Hoře*, *Rokycanům*, *Soběslavi*. Kdežto *Rakovník* sužován byl vojskem ještě r. 1626., kdy dávno již ku katol. víře přistoupil, prominul císař *Ferdinand II. Soběslavským* za tou příčinou, že k náboženství katol. bez odporu přistoupili pokutu za provinění jejich, tak že jim všechny statky vráceny byly. Město *Stříbro* odíral plukovník *Kristian Illov z Illau*, kterému bylo v zástavu dáno, ztrativši všechny statky své i zádušní, až se po smrti jeho dne 25. února 1634 ze zástavy vybavilo. Městu *Sušici* ponechány byly sice statky, ale tím obci *Sušické* nebylo spomoženo, neboť trojí výplatou od Švédů jí uloženou, pak dvojím požárem upadla v takovou bídu, že musila některé ze svých vesnic prodati. Obec *Táborská* propadla ve zpouře v pokutě všechny statky jak duchovní tak pozemské, které k ruce král. komory ujaty byly. Tím schudla obec tak, že nemohla zapraviti ani berní ani kontribucí zadrženyých. Když

Táborští přistoupili k víře katol., byly jim statky r. 1629. od císaře vráceny. Tábor mnoho utrpěl dobýváním a vzetím od Švédů pod gener. Wittenbergem r. 1648. Město *Tachov* které zvláště podporovalo vzpouru. bylo v zástavu dáno dne 11. července 1623 Janovi Filipovi Husmanovi z Namedy a Riolburgu, který svými rozličnými požadavky tak na Tachovské měšťany nalehal, že úplně schudli. Městu *Trutnovu* byly statky duchovní z milosti ponechány, ale během válečným tak spustošeny a vypáleny, že z nich téměř žádného užítku nemělo. Pro náboženství neodešel z města nikdo, ale pro nátisky vojenské a kontribuce několik měšťanův. — O schudnutí města *Týna n. V.* svědčí zpráva, že v něm léta 1654 ze 250 domů, před r. 1618. tam se nacházejících, jenom 106 bylo obydleno, ostatní byly zbořené a pusté. — V *Ústí n. L.* byly vráceny skonfiskované statky 115 měšťanům, kteří od 10. března až do 5. července 1625 k víře katol. přistoupili. Válkami bylo toto město všechno zpustošeno. — Ačkoli městysu *Únošti* r. 1628. všechny statky vráceny byly, tož přece, jak ze zprávy vrchního hejtmána panství Křivoklátského Josue Kořenského z Terešova, na komoru č. dne 4. října 1638 podané vysvitá, bylo město pusté a pohořelé. — Statky obce *Vodňanské* též zádušní byly r. 1623. v zástavu dány Donu Baltasarovi de Marradas. Správce Marradův Servacius z Fossenu sužoval měšťany Vodňanské rozličným způsobem. Vodňanští obrátili se r. 1630. prosebně k císaři, žádající za vysvobození ze zástavy a o navrácení statků duchovních s podotknutím, že pro chudobu nemají přes rok již kněze, škola že jest pustá, špitál zbořený, měšťané pak sami nemajíce živnosti, trpí chudobu a hlad. Bude-li stav ten dlouho trvati, že se všichni vystěhovati musí. Opětovné žádosti k císaři vznesené jen málo spomohly, poněvadž nástupce Baltasarův Don Francisco de Marradas málo rozkazů cis. dbal. R. 1659. byli Vodňanští na dobro k žebrotě přivedeni. Městu byly navráceny statky teprv r. 1710., musilo však platiti 70.000 zl., ze kterých mu jen 5.441 zl. odpuštěno bylo. Podobně vedlo se městu *Žatci*, které trpělo od císařských, saských i švédských vojáků veliké škody ¹⁾. Takový schudlý, mnohdy až k zoufalosti přivedený

¹⁾ Tomáše Bilka : Dějiny konfiskací po roce 1618. díl II.

lid bylo kardinálovi Harrachovi řídit. K tomu si ještě představme nedostatek schopného duchovenstva a jeho velikou bídu a pak doznáme, že by ne snadno jiný arcibiskup jemu po bok staviti se mohl.

b) Okresní vikariáty.

417. Harrach rozdělil biskupství své v okresní vikariáty a v čelo jejich postavil okresní vikáře, aby jménem a na místě jeho vše mocně konali, shromažďovali kněžstvo okresu svého k společným poradám, aby předkládali mu rozličné otázky, především z mravouky a z nauky o svědomí, aby zprávu podávali arcibiskupovi o schůzkách těch, shlédali (visitace) duchovní, bděli nad zachovalostí jejich mravní, kárali, kdykoliv toho potřeba bude se ukazovati, sbírali daň stoličnou a na seminář, rozdělovali sv. oleje, které rozesílají se ve sv. témdni, uváděli do úřadu jednotlivé duchovní svého okresu, pohřbivali zemřelé údy jeho, dbali o to, aby naplňovala se poslední vůle zesnulých kněží, dozor k tomu měli, aby duchovní nemrhali zbožím kostelním a všechno oznamovali kardinálovi skrze generálního vikáře, ať již co dobrého ať zlého v okresích jejich se přihodilo. Arcibiskup Arnošt jest tedy původcem okresních vikariátův, které až po dnešní den se zachovaly. Ano i práva jim tehdaž udělená podrželi správcové jejich posaváde. Pokud se tkne moci trestní, zdá se nám, že za doby arcibiskupa Arnošta těšili se vikářové větším výsadám, nežli jich nyní nástupcové jejich užívají. Okresní vikariáty byly tenkrát mnohem rozsáhlejší a zajímaly celou prostoru království Českého.

418. Co se tkne základu, na kterém zbudovány byly obvody vikariátní, dlužno uvážiti co následuje: Za doby kardinála Harracha rozdělena byla země Česká na 14 krajů politických, to jest: Kouřimský, Plzeňský, Litoměřický, Královéhradecký, Chrudimský, Pracheňský, Boleslavský, Žatecký, Čáslavský, Bechyňský, Rakovnický, Slanský, Podbrdský a Vltavský. Při dělení diecése Pražské, které spadá mezi leta 1630—1640, vzat byl pilný zřetel na politické rozdělení zemské. Jako v ústředním místě některého kraje řídil hejtman jménem královým politickou správu, právě tak bylo vikářům vykonávati

církevní práva sobě přikázaná v jednotlivých krajích jménem arcibiskupovým. Některé kraje nejsouce příliš rozsáhlé, obrány byly beze změny hranic za kraje vikariátní, jako: Kouřimský, Chrudimský, Čáslavský, Rakovnický, Slanský, Podbrdský a Vltavský. Ostatní kraje roztrídil arcibiskup za příčinou rozlehlosti jejich v několik okresů vikariátních. Tím učiněn byl pokrok v rozdělení zemském, jehož později i v ohledu politickém bylo následováno. V kraji Plzeňském vznikl zajisté kraj Klatovský a Plzeňský, kraj Králové Hradecký rozdělen byl na Bydžovský a Hradecký, kraj Žatecký na Loketský a Žatecký, v kraji Bechyňském zřízen byl kraj Tábořský a Budějovický. Mimo to ustanoven byl zvláštní vikariát pro hrabství Kladské, jehožto základ historický s dostatek jest povědomý. Netřeba ani doličovati, že postupem času doznaly obvody vikariátní nemalé změny, jakož i hranice krajů se měnily a s mezemi okresů církevních více a více rozcházely. Ježto pak nedostává se zpráv o mnohých osadách toho času zpustošených a osiřelých, nebude s podivením, že pracně dal se sestaviti následující popis vikariátův arcidiecése Pražské za doby kardinála Harracha:

419. 1. **Kouřimský** vikariát, jehož západní hranice dotýkala se řeky Vltavy (mimo Prahu a nejbližší okolí její) od ústí Sázavy až ke Mělníku. Po Labi sestupovala pak k městu Kolínu a obracejíc se mimo město Kutnou Horu k jihozápadu podle Solopisk, Uhlířských Janovic, Kácova a Načeradce dosahovala málem k Mladé Vožici; odtud pak směrem severozápadním pokračovala k Bystřici a Benešovu, až došla vrchního toku řeky Sázavy. Ve vikariátu Kouřimském obsaženy byly starobylé děkanáty: Chlumínský, Brandýsský, Říčanský, Kouřimský, Kolínský a dílem i Štěpánovský a Benešovský. Vikář sídlil, pokud známo, v městě Kouřimi. Kardinál Harrach podává r. 1641. zprávu císaři o stavu far v království Českém, dokládá, že v kraji Kouřimském jest více nežli sto kostelův, avšak pouze 11 farářův, tak že veliký počet chrámů zůstává bez správce duchovního. Jiří Herold, děkan a vikář Kouřimský, sděloval písemně¹⁾ s arcibiskupem Arnoštem, kterak schází se berně, jak jí povinni jsou faráři okresu jeho vedle zřízení sně-

¹⁾ V archivu arcib. „Relatio de missionariis in hoc districtu necessariis, 1657, 1658. Tamtéž list ze dne 16. února 1659.

movního, kterým ukládalo se duchovenstvu Českému odvésti 120 tisíc zl. Při té příležitosti jmenují se sídla jednotlivých farářův: Kouřim, Kolín, Brandýs, Český Brod, Sadská, Černý Kostelec, Čelákovice, Jilové, Solopisky, Benešov, Louňovice, Šebířov, Načeradec, Bystřice, Olbramovice, Poříčí, Sázava, Mnichovice a Vlašim. O kostelích osiřelých a osadách filiálních není v listině ani zmínky, ačkoliv jich bylo mnoho na počet.

420. 2. **Plzeňský** kraj dotýkal se na severozápadu Chebska, na severu mezoval s Loketskem a Žateckem od Žandova až k Rabštýnu; potom šla hranice jeho po Střele a od ústí její nějaký kus po řece Mži; odtud pak brala se směrem jihozápadním, podle Radnic, Rokycan, Nepomuku, až dospěla k vrchu Ostrému na pomezí Českém proti Bavorsku. V místech těch prostíraly se druhy děkanáty: Plzeňský, Tepelský, Horšovotýnský a dilem i Rokycanský, Klatovský, Žlutický a Loketský. Objemný kraj Plzeňský rozdělil arcibiskup Arnošt na tři okresy církevní.

a) Okres *Plzeňský* zaujímal východní polovinu kraje Plzeňského, to jest České osady při řece Mži, Úhlovce a Střele. Při západní hranici jeho proti okresu Tachovskému a Horšovotýnskému ležely místa farní: Nečtiny, Úněšov, Leštany, Stříbro, Sekyřany, Dobřany, Dnešice, Břeskovice, Chudenice, Poleň, Týnec a Janovice. Ostatní hranice dá se nejlépe označiti následujícími osadami: Luková, Manetín, Křečová, Obora, Planá, Vojenice, Radnice, Přivětice, Osek, Volduchy, Rokycany, Chýlice, Skořice, Čížkov, Vrčany, Nepomuky, Myslevo, Planice, Zdebořice (Stobořice), Chlystov, Strážov, Čáchrov, Dešenice, Nýrsko. Hranic vzdálenější byly: Bělá, Krašovice, Všeruby, Ledec, Dýšina, Druzdová, Tuškov, Kozolupy, Malesice, Vejprnice, Plzeň, Kostelec, Litice, Sulislav, Těchlovice, Jezník, Těnovice, Horní Stupno, Chválenice, Mešno, Spálené Poříčí, Blovice, Přestice, Letiny, Švihov, Žinkovy, Měčín, Horčice, Prusiny, Předslav, Kbely, Dolany, Němčice a Kydliny. Správcem okresu Plzeňského býval arcijahen Plzeňský. Po čase rozdělen byl okres Plzeňský na dvě a jižní polovina jeho svěřena byla do zoru děkana Klatovského. R. 1685. nazývá se děkan Klatovský Jan Votěch Stodlar „*per partem* districtus Pilsnensis vicarius foraneus“¹⁾.

¹⁾ Schaller: Topografie Böhmens XII. str. 20.

b) Okres *Tachovský* zřízený v mezích dávného děkanátu Teplského uvádí se několikráte v účtech arcibiskupské kanceláře z r. 1641. Týž čas byl vikářem jeho Kašpar Haas, farář Leskovský. Na základě písemných památek a zvláště soupisu obyvatel z roku 1650. jmenujeme nejprve kostelní osady, které byly na hranici okresu Tachovského, k němu náležejice: Žandov, Kynžvart, Sangerberk, Mnichov (Einsiedel), Schönthal, Utvina, Toužim, Brlozec, Krašov, Jamné, Krsov, Čihaná, Pernarce, Erpužice, Kšice, Svojšín, Holostřevy, Bor (Haid), Staré Sedliště a Pořejov (Purschau). Opodál hranic a ve středu okresu Tachovského připomínají se v letech svrchu řečených osady farní: Tachov, Tisová, Pistov, Sv. Kříž, Chodová Planá, Teplá, Otročin, Planá, Schönwald, Kladruby Habrové, Damnov, Brod (Bruck), Uterý (Neumarkt), Černošín, Leskov, Čelivo, Otín (Ottenreut), Vysoké Sedliště, Domaslav (Böhm. Domaschlag), Okrouhlé Hradiště, Trstěnice (Neudorf), Šipín, které buď vlastním správcem duchovním byly osazeny, buď sousední fáře byly přivtěleny. R. 1650. napočítáno ve vikariátu Tachovském (mimo panství Kynžvartské) celkem 20.976 obyvatel.

c) Okres *Horšovo-Týnský* prostírající se větším dílem na místech starobylého děkanátu téhož jména řízen býval obyčejně arcijahnem Horšovským. Hranice jeho označujeme pomezními osadami, které uvádějí se v písemných památkách z r. 1650. až 1658. Jsou to zejména: Přimda, Stráž (Neustadtl), Prostiboř, Kladruby, Tuškov Bílý, Stody, Chotěšov, Merklín, Koloveč, Úboč, Loučim, Nová Kdyně a Všeruby (Neumark). Dále jmenuvati dlužno následující osady kostelní: Eisendorf, Bernardice, Mělnice, Mířkov, Křakov, Meclov (Metzling), Mutěšín (Muttersdorf), Bukovec, Hradce, Třebnice, Újezd sv. Kříže, Staňkov, Bližejov (Bliziva), Ostračín, Kleneč, Domažlice, Lštění (Elstin), Štitary, Hostouň, Semněvice (Semlovic), Holišov, Hlohová, Horšov a Horšův Týn. V popise obyvatelstva z r. 1650 udává se počet osadníků vikariátu Horšovského 18.483. Správcem okresu toho byl r. 1658. arciděkan Jan Chvalenický, kterýž dne 28. října toho léta podával zprávu¹⁾ arcibiskupovi o schůzi farářův a poplatku, ježž byli odvedli.

- - - - -

¹⁾ V archivu arcib. list ze dne 28. října 1658.

421. 3. **Litoměřický** kraj býval dosti prostranný, rozložen jsa stejnou měrou po pravém i levém břehu Labském. Kardinál Harrach obrav jej za vikariát, přikázal správu jeho dvěma vikářům. Přírozenou hranicí mezi oběma okresy byla řeka Labe.

a) Okres *Litoměřický* na pravém břehu řeky dosahoval až ke Mělníku, odtud pak šla hranice jeho směrem severo-východním mimo Dubou, Doksy, Zákupy a Cvikov, které náležely ke kraji sousednímu. Správcem okresu Litoměřického byl r. 1645. děkan v České Lípě Baltazar Ignát Pietsch, který v listu svém k arcibiskupovi podával dne 31. prosince zprávu¹⁾ o některých osadách svého okresu. Jmenujeme tuto čelnější místa farní: Ouštěk (Auscha), Děčín, Šluknov, Rumburk, Kamenice, Benešov, Stětí, Jiřetín a jiné. Prostíral se tedy vikariátní okres Litoměřický v obvodu starých děkanátů Litoměřického, Lipského a dílem i Mělnického.

b) Okres *Bílinský* byl druhou částí kraje Litoměřického na levém břehu Labském. Jihozápadní hranice jeho od pomezí Saského až k řece Ohři vyhýbala se městům Mostu a Lounům, odtud pak pokračovala po řece Ohři až k ústí její. Správcem okresu Bílinského býval děkan Ústecký. Farní osady připomínají se v Duchcově, Hrobech, Moldavě, Hořejším Jiřetíně, Želenicích, Libochovicích, Sutomi, Třebenicích, Krupce, Teplíci, Řehlovicích a j. Za staré doby vyplňovaly místo okresu Bílinského děkanáty Ústecký, Třebenský a východní polovina děkanství Bílinského. Když obrán byl r. 1655. kraj Litoměřický za diecési téhož jména, osazeno bylo v něm toliko 52 osad duchovními správci²⁾.

422. 4. **Hradecký** kraj býval, jak známo, tak objemný, že dal se proměnit svým časem v celou diecési. V mezích jeho rozkládalo se před válkami Husitskými sedm děkanátův: Jičinský, Bydžovský, Králové Dvorský, Broumovský, Dobruský, Hradecký a Kostelecký. Severní a východní hranice jeho byla spolu pomezím zemským proti nynějšímu Prusku a Kladsku, kdežto na západě dotýkala se kraje Boleslavského, na jihu

¹⁾ V archivu arcib. list ze dne 31. prosince 1645.

²⁾ Schaller's Topografie Böhmen's V. str. 24: „Bischof Maximilian Rudolf theilte die sämtlichen Pfarreien, deren Anzahl bei Errichtung des Bisthums nur aus 52 bestand, in mehrere Vikariate ein.“

kraje Chrudimského a Čáslavského. Z počátku tuším obrán byl kraj Hradecký za jediný vikariát, neboť kanovník Martin Karas z Rosenfeldu psal se ještě roku 1641. „archidiaconus Reginae Hradecensis, ejusque totius districtus vicarius foraneus“¹⁾. I arciděkan Pavel Žák měl, trvám, na mysli celý kraj Hradecký, když oznamoval r. 1658. arcibiskupské kanceláři, že ve vikariátu Král. Hradeckém jest 49 far a 11 osad postrádá na ten čas vlastního duchovního správce. Jmenoval v listu svém: Adrsbach, Katzenštýn, Teplici (Oberweckelsdorf), Janov (Jansdorf), Jilemnici (Starkenbach), Maršov (Marschendorf), Vlčici, Krinsdorf, Chvaleč, Náchod, Opočno, Nové Město, Forst, Heřmanice, Hořice, Jiřice, Miletín, Smidary, Skřivany, Hlušice, Vojice, Sobšice, Újezd, Kratonohy, Bohárnu, Nechanice, Libčany, Popovice, Cerekvice, Brandýs nad Orlicí, Žamberk, Supí Horu, Orlici, Borovnici, Brannou, Starkov (Starkstadt), Vrchlabí, Poličany, Studenec, Vřeštov (Bürglitz), Staré Buky a j. Pro rozlehlost svou rozdělen byl však přece vikariát Hradecký na dva okresy.

a) Okres *Hradecký* nelišil se tuším od pozdějšího kraje Hradeckého (z r. 1751) leč tím, že nenáleželo k němu okolí Broumovské.

b) Okres *Bydžovský* aneb Chlumecký zaujímal druhou polovinu kraje Hradeckého. Baltazar Ignát Pietsch, děkan v Trutnově, podával zprávu²⁾ dne 10. listopadu 1660 kanceláři arcibiskupské o některých farách vikariátního okresu Chlumeckého, kterak by snadno daly se přivtělit k obmyšlenému okresu Trutnovskému. Dokládal v listu svém, že faráři někteří, jako v Heřmánkovicích (Hermsdorf), Martinkovicích (Märzdorf), Žacléři, ve Starých Bukách, Vlčicích, Hradišti Choustníkově, Nové Vsi (u Lomnice), Hostinném, Vrchlabí, Teplici (Oberweckelsdorf) jsou deset až dvanácte mil vzdáleni děkana a vikáře Chlumeckého, kdežto k němu mají toliko šest a nejvíce deset hodin cesty; nad to pak není děkan Chlumecký mocen jazyka německého a když s duchovními chce latinsky rozprávěti, není mu valně rozuměti.

¹⁾ Solařův Dějepis Hradce Král. str. 816.

²⁾ V archivu arcib. list ze dne 10. listopadu 1660.

Kladský vikariát zaujímal území hrabství téhož jména. Děkanem a spolu vikářem byl, jak z předchozího vypravování známo, Jeroným Keck. Okres jeho byl takofka oživeným děkanátem Kladským z doby předhusitské.

423. 5. **Chrudimský** kraj přiléhá ke hranicím Moravským od města Králíků až ke Svratce; jihozápadní hranice jeho brala se po vršinách Kaňkových od Svratky až k Týnci nad Labem a překročivši řeku, postupovala směrem severovýchodním kolem Opatovic až k řece Orlici; tak řečená Tichá Orlice byla další hranicí jeho od ústí až ke pramenům. Kraj Chrudimský jakožto vikariát arcibiskupství Pražského měl r. 1641. v obvodu svém 165 kostelův a toliko 21 farářův. Týž čas byl správcem jeho Dionys Měsíček, děkan Chrudimský ¹⁾.

Kostelní osady vikariátu Chrudimského byly zejména: Choltice, Dašiče, Dřiteč, Svinčany, Lanškroun, Luková, Rudoltice, Damník, Česká Třebová, Proseč, Nový Hrad, Chotovice, Polička, Německá Bělá, Bystré, Přelouč, Pardubice, Sezemice, Holice, Týnec nad Labem, Bohdaneč, Skuteč, Luže, Žumberk, Heřmanův Městec, Mikulovice, Jestbořice, Bojanov, Seč, Nasevrky, Trhová Kamenice, Hlínko, Čelákov, Vysoké Mýto, Knířov, Trojovice, Hrochův Týnec, Litomyšl a j. Druhý nástupce Měsíčekův v úřadě děkanském, vikář Jan Vojtěch Švanda, proslul štědrostí, založiv čtvrtý kanonikát kapitoly biskupského kostela v Hradci Králové. Co se tkne historického základu vikariátu Chrudimského, bývaly druhy na místech jeho děkanáty: Chrudimský, Mýtský, Poličský, Lanškrounský a části děkanátu Čáslavského a Hradeckého.

424. 6. **Pracheňský** vikariát založený v mezích kraje Pracheňského aneb starodávných děkanátů: Pracheňského, Volyňského a jižní poloviny Božeňského, rozdělen byl mezi dva vikáře okresní.

a) Okres *Blatenský* tvořil severní polovinu vikariátu Pracheňského, rozkládá se po levém břehu řeky Otavy. Správcem jeho byl r. 1642. děkan Blatenský Urban František Pulec. Prošel v letě téhož roku farní osady okresu svého, zaslal arcibiskupovi seznam farářův jakož i zprávu o stavu kostelův a

¹⁾ V archivu arcib. list ze dne 10. prosince 1641. Dříve byl Diviš Měsíček far. u sv. Jindřicha v Praze, od r. 1638. pak děkanem Pardubickým, Sr. v rod. arch. H. fasc. 16. fol. 148.

obročí¹⁾. Ze správy té jest na jevu, že duchovními správci osazeny byly tato města a dědiny: Katovice, Radešín, Mirovice, Záboří, Zbynice, Horažďovice, Kasejovice, Bubovice a Tochovice, Mirovice. Osady bez pastýřů duchovních byly: Bezděkov, Petrovice, Svojsice (fil.), Malý Bor, Velký Bor, Pracheň, Březnice, Nepkoty, Lnáře, Kocelovice, Hvoždany, Chrašnice a j.

b) Okres *Prachatický* prostíral se po výtce na levém břehu řeky Otavy a zabíral tudíž větší díl kraje Pracheňského. Roku 1642. byl vikářem jeho Jan Heřman Blovský z Menštýna, děkan Prachatický. Vylučuje stav okresu svého, poznamenal jména 15 správců duchovních a kostely, při kterých působili: Písek, Chroboly a Frauenthal, Volary a Zbitiny (Oberhaid), Záblatí, Bavorov, Volenice, Bohumilice, Volyň, Malenice a sv. Maří, Kašperské Hory, Vácov a Zdikovec, Vodňany, Sedlice a Radobyčce, Budětice, Sušice. Osířelé kostely farní připomínají se v Čížové, Předslavicích, Petrovicích, Dobří a j.; filiální pak v Strunkovicích, Putimi, sv. Vavřince u Volyně, sv. Bartoloměje a Panny Marie u Hor Kašperských. Církevním dozorcem okresu Prachatického býval druhdy i děkan Sušičký. Správcům kraje Pracheňského přidělovali se občas vikariátní sekretáři, první toho jména úředníci církevní. R. 1650. vypočítávají se ve vikariátu Pracheňském ještě následující osady kostelní: Běšiny a Kolínec, Sv. Mořic a Rajsko, Albrechtice, Rechštýn, Vimperk, Strašín a Žihobec, Hraděšice, Bělčice²⁾.

425 7. **Boleslavský** kraj ležící v sousedství kraje Litoměřického měl za hranici na jihu řeku Labe od Nymburka až pod Mělník. Západní hranici jeho činila říčka Mrlina, přítok Labský, jakož i vrchní tok řeky Jizery až k ohbí svému u Semil. V mezích těch prostíraly se druhdy děkanáty: Boleslavský, Havraňský, Kamenecký, Jablonský, Žitavský, aspoň z části Turnovský, Hradištský a dílem i Mělnický. Arcibiskup Arnošt

¹⁾ Rodinný archiv H. fasc. 9. fol. 257 seq.

²⁾ R. 1650. sepisoval se počet obyvatelstva v jednotlivých vikariátech arcidiecése Pražské. Soupis ten, pokud se nám některé písemné paměti o něm zachovaly, jest velmi neurčitý a nedokonalý. Ve vikariátu Pracheňském napočítáno celkem 17065 obyvatel; avšak přemnohé osady farní nebyly v to po-jaty, kdežto naopak připočteny k Pracheňsku farnosti: Stropnice, Hořice (Hoeric) a Nové Hradý, které náležely k vikariátu Krumlovskému.

z Harrachu rozdělil kraj Boleslavský v ohledu církevním na dva okresy:

a) Okres *Mladoboleslavský* zabíral po výtce osady České na jihu a východě kraje Boleslavského tak, že severní hranice jeho pokračovala od řeky Ploučnice pod Mimoni k Jizeři u Turnova, odtud pak přes Železný Brod k Rochlici. Za doby kardinála Harracha byli děkanové Mladoboleslavští: Vavřinec Figarolli a nástupce jeho Münzer z Proudniku, zároveň okresními vikáři. K okresu Boleslavskému hleděly farnosti: Boleslav, Nymburk, Turnov, Libáň, Dobrovice, Lysá, Rožďalovice, Benátky, Bezno, Strenice, Bělá, Semily, Mnichovo Hradiště, Bakov, Michalovice, Doksy (Hirschberg), Krnsko, Držkov a j.

b) Okres *Fridlanský* zřízen byl v severní polovině kraje Boleslavského. Správcem okresu toho jmenuje se Kristián Augustin Pfaltz. Osady, které náležely k vikariátu Fridlanskému, uvedeny jsou v listině ¹⁾ ze dne 20. května 1661 takto: Český Dub, Raspenava, Liberec, Graefenštýn, Mimoň, Vartenberk, Dobranov, Jablonné, Hrádek (Grottau), Chrastava (Kratzan), Osečná (Oschitz), Kunratice (Kunnersdorf), Haindorf, Dittersbach, Lusdorf, Einsiedl, Neustadt, Wiese, Heinersdorf, Arnoltice (Arnsdorf), Schönwald, Rochlice, Cvikov a t. d.

426. 8. **Žatecký** kraj přiléhaje k pomezí Česko-Saskému, táhl se od hranic Chebska až k mezím kraje Litoměřického a Slanského. Prostíral se pak po obou březích řeky Ohře od Kynžperku k Lounům, omezen jsa na jihu hranicemi kraje Rakovnického a Plzeňského. V místech těch bývaly druhy děkanáty: Loketský, Kadaňský, Žlutický, Žatecký a západní polovina děkanství Bilinského. Pro rozsáhlost svou rozdělen byl v ohledu církevním na dva okresy vikariátní.

a) Okres *Žatecký* dosahoval místem až k řece Teplé, avšak města Jáchymov, Ostrov, Karlovy Vary, Bečov náležely již k okresu Loketskému. Jan Böttner, děkan Kadaňský, dopisoval ²⁾ dne 13. června 1645 arcibiskupské kanceláři, že objemný vikariát Žatecký nedá se lépe rozdělit nežli řekou Ohří. I navrhoval, aby všichni faráři na pravém břehu Ohře příkázání byli děkanovi a vikáři Žateckému, z oné pak strany řeky aby podro-

¹⁾ V archivu arcib. list ze dne 20. května 1661.

²⁾ V archivu arcib. list ze dne 13. června 1645.

beni byli děkanovi Kadaňskému. Zdali se ihned tak stalo, neumíme udati. R. 1659. dne 27. února vypočítává Jiří Majer, farář Doupovský a spolu vikář Žatecký, některé farnosti svého okresu: Žatec, Louny, Ratenice, Doupov, Žlutice, Rabštýn, Vilémov, Podbořany, Maštov, Žabokliky, Libědice, Luky, Chýše, Pšov (Schaab), Pomyšle, Buškovice, Český Wiesenthal, Libšice, Kozlov, Oudřč. O osadách za řekou Ohří (mimo Wiesenthal) se mlčí, z čehož slušně soudíme, že tenkrát již náležely k vikariátu *Kadaňskému*, jež byl dílem okresu Žateckého a obsahoval osady, jako: Přísečnice, Bastianperk, Chomutov, Borek (Görkau), Most, Postoloprty, Blažim, Březno (Priesen), Klášterec a j.

b) Okres *Loketský* zřízený aspoň přibližně na základě dávného děkanátu Loketského měl mimo jiné farní osady: Jindřichovice, Kraslice, Neudek, Kynžperk, Falknov, Slavkov, Bečov, Karlovy Vary, Ostrov, Jáchymov a jiná města horní. R. 1641. jmenuje se Jan Rūmandt, vikář okresu Loketského. Nástupcem jeho byl Jodok Tomáš Selge, farář ve Slavkově. Podle listiny ze dne 24. března 1656 měl též vikariát správcem svým Norberta Pelleru ¹⁾.

427. 9. **Čáslavský** kraj prostíral se po zaniklých děkanátech: Čáslavském, Německobrodském, jakož i po východní polovici děkanství Štěpánovského a Řečického. Hranice vikariátu Čáslavského na západě a jihu nelišily se mnoho od nynější meze biskupství Hradeckého proti diecési Pražské a Budějovické. Pomezními osadami kostelními byly tedy, pokud známo: Nebovidy, Suchdol, Vysoká, Košice, Sadějov, Petrovice, Kácov, Štěpánov, Zdíslavice, Pravonín, Lukavec, Viklantice, Košetice, Senožaty, Želivo, Bříšťě mladé, Branišov a Dušejov. Správci vikariátu Čáslavského byli arciděkanové Kutnohorští: Jonáš Barion, Matouš Černovský a Martin Kemlich. V listu ze dne 16. března 1658 vypočítávají se farní osady okresu Čáslavského: Světlá, Jeníkov Golčův, Habry, Lipnice, Čechtice, Ronov, Studenec, Příbyslav, Německý Brod, Ledeč, Polná, Chotěboř, Chotusice, Žleby, Vilémov, Štěpánov, Humpolec, Kácov, Křešín, Pravonín. Uvažující o poloze míst tuto vytčených, kloníme se k domnění, že r. 1658. vikariát Čáslavský nerovnal se již velikostí svou kraji Čáslavskému, nýbrž rozdělen byl nejspíše kraj ten na dva okresy vikariátní: Kutnohorský a Čáslavský.

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 24. března 1656.

428. 10. **Bechyňský** vikariát zaujímal celou prostoru kraje Bechyňského po obou březích řeky Vltavy. Ke správě jeho zřizování byli obyčejně dva vikářové. Za tou příčinou dělíti dlužno vikariát Bechyňský na dva okresy, kteréžto nazveme podle sídel správců jejich.

a) Okres *Jindřicho-Hradecký* obsahoval severovýchodní polovinu kraje Bechyňského, to jest starobylý děkanát Chýnovský a Bechyňský alespoň z části. Duchovenstvo okresu toho obdývalo dne 15. září 1642 schůzi, jejíž předsedou byl Bartoloměj Fisírek, probošt v Jindřichově Hradci a okresní vikář Bechyňský. Při té příležitosti sepsána byla dosti zevrubná zpráva o kostelích, nadáních, o stavu jednotlivých osad a osobních poměrech duchovenstva¹⁾. Aby patrna byla rozlehlost řečeného okresu, uvedeme tuto osady, které měly vlastního správce duchovního: Lomnice, Kardašova Řečice, Kamenice, Týn Vltavský, Čiměř, Lodheřov, Stráž, Soběslav, Veselí, Nová Bystrice, Hořepníky, Deštná, Třeboň, Kumžák, Suchdol, Počátky, Milčín, Chýnov, Tábor, Jistebnice, Nový Rychnov. Farní osady buď osiřelé, buď jinam přivtělené byly: Ševětín, Drachov, Radouň, Chrástany, (Zimotice, Březi, Albrechtice), Pěna horní, Blažejov, Pacov, Choustník, Lutová, Bošilec, Dirná, Jilovice, Žirovnice, Věžná, Hroby, Chotoviny, Hodošín. Kostely filiální připomínají se: Kostelec, Slovenice, Žďár, Temnice, Částrov, Roseč, Bukovsko, Strany, Neustupov, Ratiboř, Planá, Borotín, Kostelec, Janov, Oldřichov, Cerekvice. R. 1650. jmenují se ještě farní kostely v Jarošově (Sv. Prokop), ve Starém městě a filiální ve Strmilově.

b) Okres *Krumlovský* aneb Budějovický sestával z druhé polovice kraje Bechyňského, rozkládaje se na místě dávného děkanátu Doudlebského a dilem i Bechyňského, to jest na obou březích řeky Vltavy od hranic Rakouských až k Vltavskému Týnu. Hranice jeho jsou zřejmy z vyčtení osad, které náležely k vikariátu Pracheňskému. Správcem okresu býval někdy arciděkan Krumlovský, někdy děkan Budějovický. Jmenujeme některé osady farní, které vesměs osazovány byly kněžími r. 1641: Ktiš, Brloh, Německý Rychnov, Hosín, Zaháji,

¹⁾ Archiv rodinný H. fasc. 9. fol. 42. nn.

Kaplice, Blanské, Přidolí, Boletice, Pištín. Mimo to byly kostely farní v Benešově, Budějovicích, Hluboké, ve Hradech Nových, Chvalšínách, Lišově, Svinech Trhových a j. R. 1650. při soupisu obyvatelstva uvádějí se málem všechny farnosti vikariátu Krumlovského, to jest mimo některé svrchu řečené ještě: Kájov (Gojau). Malonty (Meinetschlag), Horní Planá, Zelnavá (Salnau), Soběnov (Oemau), Světlík (Kirchs Schlag), Frimburk (Friedberg), Velešín, Kremže, Český Rychnov, Kamenný Újezd (Steinkirchen), Záton (Ortau), Polná (Stein), Myšlany (Malsching), Svěraz (Tweraz), Doudleby, Rožmitál, Rožmberk, Stropnice, Hořice (Hoeric), Dolní Vltavice; jakož i kostely filiální ve Stržově (Driesendorf) a Dolním Dvořišti (Unterhaid). Z výčtu toho dlužno za to míti, že před r. 1650. rozdělen byl bývalý okres Krumlovský na dva vikariáty, to jest Budějovický a Krumlovský. Tento prostíral se na jihu v mezích starobylého děkanátu Doudlebského, maje za pomezí osady na severu: Ktiš, Brloh, Kremží, Kamenný Újezd, Doudleby a Stržov; onen pak zajímal druhou menší polovinu okresu Krumlovského z r. 1641.

429. 11. **Rakovnický** vikariát, jehož obvodem byly hranice kraje Rakovnického, byl takorůka oživeným děkanátem Rakovnickým z doby arcibiskupa Arnošta z Pardubic. Jednotlivé osady jeho vyčteny jsou v listině, která promlouvá o nutné potřebě missionářův. Jmenujeme nejprve kostelní místa poblíž hranic: Nové Strašecí, Bratronice, Běleč, Zbečno, Hudlice, Velíz, Skryje, Zvíkovec, Řešíhlavy, Kozojedy, Plasy, Žebnice, Stradiště, Podvorov, Vysoká Libině, Čistá, Šanov, Oráčov, Děkov, Veclov, Kounov, Mutějovice, Hředly, Řenčov a Třtice. Opodál hranic byly osady chrámové: Kralovice, Kožlany, Chříč, Kněževes, Kolečovice, Lišany, Lužná, Olešná, Senomaty, Krupá, Městečko, Velký Újezd, Skřivany, Rousínov a j. Vikářem krajským byl za nějaký čas děkan Rakovnický jménem Maříček Benátský. Listem svým ze dne 27. června 1658 jmenuje okres svůj dlouhým a rozsáhlým tak, že sotva stačí jediný muž k řízení jeho. Tolik jest jisto, že kraj a vikariát Rakovnický byl jedním z nejmenších.

430. 12. **Slanský** vikariát prostíral se v mezích stejnojmenného kraje, to jest východní hranice jeho šla od stoku řeky Ohře s Labem podle Labe a Vltavy mimo Prahu až pod

Zbraslav; na jihu mezoval vikariát Slanský s krajem Podbrdským, na západu s Rakovnickým, až u Pátku dotekl se řeky Ohře, která byla další hranicí jeho. Zajímal tedy vikariát ten starobylé děkanáty: Řípský, Slanský a Ořešský z veliké části. Ze zprávy kardinála Harracha podané r. 1641. císaři se dovídáme, že k vikariátu Slanskému náleželo 88 far, avšak při nich ustanoveno bylo pro nedostatek kněžstva a zpustlost osad toliko 20 farářův. Václav Vykročil z Bilenberka, děkan a vikář Slanský, označuje v listu svém ¹⁾ ze dne 28. května 1656 některá panství, jež hleděla ke kraji Slanskému jako: Smečno, Pátek, Peruc. Slavětín, Mšec (Kornhaus), Buštěhrad. R. 1659. vypočítávají berní uloženou duchovním, jmenuje následující farnosti okresu svého: Citov, Hořelice, Zvoleňoves, Roztoky, Vrané, Hospozín, Zlonice, Budenice, Koleč. Další osady farní byly: Budyně, Kmeťnoves, Velvary, Minice, Lužec. Tursko, Unhošť, Lidice, Kvíllice, Kladno, Pchery, Družec, Roudnice, Račiněves, Doksany. Černoušek, Tuchoměřice, Ořech, Únětice. Tachlovice a filiální kostely v Liboci, Hostivicích, Nelahozevsi, Ječovicích, Chržíně, Charvátcích a j.

431. 13. **Podbrdský** vikariát měl za hranici řeku Vltavu od Zbraslavi až nad Kamýk, odtud pak podle Milína mimo Rokycany pokračoval k Mýtu a nedosáhaje řeky Mže, bral se směrem její až k Nížboru a přes řeku přešel, směrem východním ke Zbraslavi. V místech těch býval druhdy děkanát Podbrdský jakož i severní díl děkanství Božeňského a jižní cíp děkanátu Ořešského. Mezi farními osadami jeho uvádí se: Starý Knín, Mnišek, Dobříš, Tmář, Nížbor, Beroun s filiálním kostelem v Železné, Sv. Pole, Cerhovice, Mýto s filiálními u sv. Dobrotivé a ve Strašicích, Žebrák, Zdice, Bezdědice, Karlův Týn s Tetínem, Slivice, Všeradice, Slapy, Lochovice, Dobřichovice a j. Ze zpráv o vikariátu tom jde na jevo, že sídlo správce jeho nebylo stálé. nýbrž brzy tu brzy onde se nalézalo ²⁾. Nejprve jmenuje se vikářem kraje Podbrdského děkan Hořovický Jan Těšín, později děkan Karlotýnský Albert z Klinovic a konečně Václav Krabic, děkan v Hořovicích.

¹⁾ V archivu arcib. list ze dne 28. května 1656.

²⁾ V archivu arcib. listy ze dne 26. března 1656 a 7. října 1659.

432. 14. **Vitavský** kraj přiléhá k řece, po které jméno měl, počínaje proti Kamýku až málem k ústí Sázavy. Další hranice ubírala se kolem osad kostelních, náležejících k vikariátu Vitavskému: Vysoký Újezd, Netvořice, Týnec, Václavice, Maršovice, Olbramovice, Votice, Arnoštovice, Prčice, Střezmíř, Petrovice, Krásná Hora. Mimo to připomínají se kostely farní a filiální v Neveklově, Křečovicích, Živhošti, Jesenicích, Janovicích, Červeném Újezdě, ve Vojkově, Skryšově, Počepicích, Kosové Hoře, Nechvalicích, Dublovicích, v Chlumu, Bělci a Selčanech. Správcem vikariátu Vitavského býval děkan Selčanský¹⁾.

c) O schůzkách duchovenstva.

433. Za příčinou schůzi a dohlédání na kněžstvo udělil kardinál Harrach zvláštní návod okresním vikářům a poručil, aby vedle něho svědomitě se zachovávali. O schůzích duchovních zasýlali vikáři obšírné zprávy do Prahy a z nich můžeme se nejspíše dovědět, kterak se odbyvaly a o čem při nich se rokovalo. Tak na příklad zachovala se nám zpráva ze dne 26. února 1636 o hromadě kněžstva Chrudimského vikariátu, ve které odpovídalo ze života svého, mravů, důchodův a přisluhování sv. svátostmi. 1. Po předchozím vyzvání Ducha sv. učiněna byla krátká řeč o duchovní poslušnosti a na to četl se odstavec o životu a počestnosti kněžstva²⁾.

2. Zkoumány byly pleše (tonsury) duchovních jak světských tak i řeholních, kterých mnozí neměli, avšak nikdo z nich neodvážil se navrátiti se domů, aby si nedal prve v Chrudimi vystříhnouti tonsuru.

3. Prohlíženy byly šaty a barva jejich. Jeden, totiž farář z Poličky, dostavil se v krátkém taláru fialové barvy; druhý, totiž farář Skutečský měl kleriku kropenatou; že však oděv ten nepřislušel jim právem, bylo jim zakázáno děle jej nositi.

4. Zkoumány byly brevíře všech přítomných a shledalo se, že mnozí se z nich nemodlí, aniž mnoho z nich vědí, po-

¹⁾ V archivu arcib. listy ze dne 28. dubna 1658 a 26. března 1658.

²⁾ Odstavec ten obsažen jest v Synodě Pražské, kterou svolal arcibiskup Berka r. 1605. Kard. H. vydal též tiskem „Pastýřské navedení“ kněžstvu r. 1638. Viz rod. arch. H. fasc. 8. f. 142.

něvadž někteří skončivše studia svá a vysvěceni byvše na kněze, ustanoveni byli ihned za faráře.

5. Zkoumalo se, kterak spravují kostely své ti kněží, kteří mají více chrámů sobě přikázaných. Kdyby si všichni tak vedli jakož pravili, bylo by to chvalitebné, avšak lépe se o tom přesvědčím, až budu okres svůj ohledávati.

6. Byli tázáni, zdali všichni jedním a týmž způsobem přisluhují svátosti křtu, pokání, sv. přijímání, manželství a posledního pomazání. Odvětili, že nemají stejných ritualův; někteří zajisté užívají ritualu Římského, někteří Mechlinského, někteří Olomouckého a malokteří řídí se ritualem Pražským, a sice pro nedostatek knih.

7. Četl se odstavec Synody Pražské o křtu (str. 74.), taktéž o nejsv. Svátosti (86.), o pokání a formuli rozřešovací (116.). o manželství (159.) a ti, kteří dříve oddávali snoubence beze zpovědi, nelačné a v domech soukromých i podvečer, buď upustí od zlovyku, buď zaplatí pokutu 10 tolarův. Nechať oddávají před polednem při mši sv. a nekopulují leč v kostele. ty, kteří se byli vyzpovídali, jsou lační a byli prohlášeni.

8. Jaké učitele mají jednotliví faráři? katolické a schopné? vyučují mládež v pravdách náboženských?¹⁾

9. Skládají zádušní úředníci účty své u přítomnosti farářův a nač obracejí úroky či důchody kostelní? Odpověděli takofka jedněmi ústy, že patronové nechtějí připustiti faráře a mnozí zádušníci že po dlouhá léta neskládali nižádných účtův. Tvrdili dále, že nemohou věděti o tom, kolik zboží mají jednotlivé kostely, poněvadž patronové všecko si prisvojují. Toliko v Chrudimi dostává děkan, co mu právem patří.

¹⁾ Abychom slovům tím lépe porozuměli, podotknouti dlužno, že školy protestantské v XVII. století podrobeny byly dozoru university Karlovy; na katolické školy v Čechách dohlíželi však faráři, kteří povinni byli živiti učitele ze svých důchodův. Vyšší dozor katolických škol svěřoval se kanovníku scholastikovi při metropolitním kostele sv. Víta, kdežto vrchní dozor příslušel vždy arcibiskupovi. Farář vnučoval nezřídka některého schopného chlapce z osady potřebným vědomostem a ten když byl dostatečně poučen, dal se zkoušeti scholastikovi. Po té nastoupil úřad učitelský při některé škole venkovské. Kdo chtěl se státi učitelem na protestantské škole, přihlásil a podrobil se zkoušce při universitě Karlové.

10. Čteny byly patenty o α) stoličné dani, β) pokud se tkne požívání masa v čas 40 denního postu, γ) o času velikonočním a listkách zpovědních o δ) jubileu. Slibovali, že všemu tomu zadosti učiní.

11. Napomenuti byli vážnou řečí o dobrovolném poplatku na seminář. Vyslechše ji ochotně, když někteří neměli při sobě hotových peněz, zaručili se podpisem, že zašlou určitou částku k mým rukám, kterážto činí nyní z vikariátu Chrudimského celkem 60 tolarův.

434. Při jiných schůzích duchovenstva, které počínaly se zpovědi i sv. přijímáním účastníkův a mši sv. na spásu věřících, jakož o tom podával zprávu ¹⁾ Jan Engelbert z Pěsína generálnímu vikáři a officialovi Ondřejovi Kockrovi z Kockersberku dne 28. října 1643, napomínáni byli kněží, aby konali oběti mše sv. vedle missalu Římského a modlili se z brevíře Římského, ježto missal Pražský zrušen byl k příkazu kardinála Harracha; aby užívali při službách Božích příslušné barvy, aby zachovávali residenci, pilně hlásali slovo Boží, pečovali o chudé, vedli hodný a příkladný život kněžský, zanašeli se studiem nauky o svědomí, nečekali, až budou voláni k nemocným, nýbrž sami dříve je navštěvovali a připravovali na přijetí sv. svátostí, přispívali ku pomoci umírajícím. Po vůli arcibiskupa Arnošta oznamoval se vždy při schůzkách den budoucí hromady a ukládaly se jednotlivcům otázky hledící ke správě duchovní, aby je řešili a hotovi byli k nim odpovéděti.

435. O missalu Česko-Římském, jež odstranil kardinál Harrach, zmínuje se taktéž arciděkan Týn-Horšovský ve zprávě o schůzi kněžstva konané dne 10. května 1650 v Horšově Týně. „Někteří starší faráři přivykše missalu Pražskému, rozcházeli se ve způsobech a obřadech, jež zachovávají jest při mši sv. a uchylovali se od rubrik mešní knihy Římské. I napomenul jsem je, aby se těchto přidrželi tak, aby všichni jednotejně si vedli přinášejíce předrahou oběť mše sv.“

436. Při mnohých schůzích přetřásaly se otázky o manželství, obzvláště v tom případě, když dvě osoby poddané rozličných pánův bez svolení vrchností chtějí za sebe jíti, kterak

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 28. října 1643.

jest si tu počínati? Dovolení vrchnostenské bylo nutným požadavkem, avšak pánové nechtěli je dávat, poněvadž tím mnohdy ztráceli poddané. Ve všech schůzích uznávalo se manželství za platné, i když uzavřeno bylo bez vůle pánův, poněvadž sňatek dvou osob svobodných, manželství schopných jest věci církevní a duchovenstvo vyzývalo arcipastýře svého, aby užíval přísnosti proti nepovolným pánům.

437. Schůze duchovenstva, jež kardinál Harrach oživil, byly velmi potřebny a prospěšny, neboť poznával druh druhá na vinici Páně ve společném okrese pracujícího, kněží sdělovali si rozličné zkušenosti získané ve správě duchovní, těšili se vespolek za trudných let války 30leté a spojenými silami bojovali proti mocným nepřátelům náboženství katol., tvořice silný, pevně spořádaný a nedobytný šik bojovníkův.

Celé zařízení vikariatní má původ od kardinála Harracha, jen že na počátku těšili se vikáři větším právům nežli nyní. Tytéž otázky, které se nyní přetřásají ve vikariátních konferencích, přetřásaly se již tenkrát. Rozdělení ve vikariáty osvědčilo se výborně za těch 250 let, kde trvá. Podotknouti jest, že Harrach ve zřízení vikariátů následoval příkladu sv. Karla Borromejského.

d) Výnosy synodální.

438. Sněmy krajinské, které scházívaly se druhdy dvakrát do roka, a sice na jaře a na podzim, nebylo lze více svolávat, protože byl nedostatek kněžstva a věřící by byli těžkým srdcem postrádali služeb Božích, pokud sněm trval. Mimo to nutno uvážiti, že arcidiecése Pražská byla větší nežli nyní země Česká a proto stěží jen byli by se vzdálenější duchovní mohli dostaviti, když cestování bylo tak obtížné, kněžstvo ochuzené a na cestě mnohé nebezpečnosti a příkoří jak od vojska tak i jinověrcův. Kardinál Harrach přemítal tedy vážně, kterak dalo by se nahraditi, co pro nepřízeň časovou skutkem státi se nemohlo. Aby setrval ve spojení a styku s duchovenstvem svým, aby mohl sdíleti s ním přání a žádosti, zavedl místo sněmů krajinských tak zvané *výnosy synodální* (constitutiones synodales), kteréž ohlašovaly se taktéž z jara a na podzim a pojednávaly o povinnostech kněží, o nedostatecích, jež tu i tam naskytují se ve správě duchovní, o příkladném

životě kněžském. Někdy také bral kardinál ve výnosech svých podřízené kněžstvo na radu v té či oné záležitosti a žádal otcovsky, aby netajili ho náhledy svými. Uvedeme na př. obsah některých výnosů synodálních.

Dne 16. února 1656 vydal ¹⁾ arcibiskup Arnošt nařízení (constitutiones vernaes) okresním vikářům a skrze ně i ostatnímu kněžstvu, aby zhotoven byl za příčinou času Velikonočního seznam osad, kde není žádného faráře aneb kde by potřeba bylo missonářův a seznam ten byl zaslán do arcib. kanceláře. Mimo to poroučel kardinál sestaviti seznam těch osob, které vykonají sv. zpověď, nařizoval, aby kněží opatřili si ritual Římsko-Pražský, jež sám dal opravit, aby zaplatili stoličné a daň na seminář. — Dne 16. února 1659 přikazoval ²⁾ arcibiskup obvyklým výnosem, aby všichni faráři přiznali se při schůzi okresní, jaké důchody mají. Vikáři pak povinni byli o tom zprávu podati, aby se rozdělil obnos daně 120 tisíc zl., kterou uložil sněm zemský kněžstvu pro rok 1659.

R. 1661. v měsíci březnu oznámeno ³⁾ bylo ve výnosu synodálním vikářům, aby radu brali s duchovenstvem o následujících předmětech a odpovídali na otázky sobě předložené :

a) Jest v okrese nějaký farář stařec, který by nemohl řádně konati služby Boží pro svou neduživost ?

b) Nepotuluje se po okrese kněz anebo mnich, jenž nemůže se vykázati doporučením biskupským (literae formatae neb také commendatitiae ⁴⁾ ?

c) Odkládají kollátoři služby Boží až k 10. hodině a tak daremně stěžují lidu povinnost, účastenství bráti na oběti mše sv. ?

d) Nechať sestaví se seznam těch, kteří přišli ke správě Boží. —

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 17. února 1656.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 16. února 1659.

³⁾ Ibidem list. z měsíce března 1661.

⁴⁾ Arcibiskup Arnošt vydal již r. 1637. otevřený list duchovenstvu své arcidiecése, kterým poroučel, aby nikomu nebylo dovoleno konati služby Boží, jestliže nemůže se prokázati doporučením biskupským aneb alespoň listem propouštěcím vrchností své. Doneslo se mu zajisté, že mnozí kněží sem i tam tékají po krajích a osadách a nikdo jich nezná aniž věděti může, odkud se tu vzali.

e) Odvedeno budíž stoličné a příspěvek na seminář.

f) Kollátoři vydejtež počet, kterak spravují a opatrují statky kostelní.

g) Zprávu podejtež o tom, co se proslýchá o zjevných bludařích, o souložnicích a knihách kacířských.

h) Dbejtež bedlivě toho, aby všude zavedeno bylo po klekání zvonění za duše věrných zesnulých.

Z toho jde na jevo, že arcibiskup Arnošt přesvědčiv se o neužitnosti a slabosti arciděkanův, vypověděl jim právem svou přízeň a rozhodl se pro vládu soustřednou (centralismus), chtěje pokud možná veškeré záležitosti sám řídit. Tenkrát bylo toho věru potřeba. Správa duchovní na venkově neutrpěla tím ani nejmenší újmy, ba naopak byla zvelebena, když arcipastýř staral se stejnou měrou jako dobrý otec i o kněžstvo i o věřící lid.

e) Dozor nad kněžstvem.

439. Arcibiskup Arnošt ustanovil proto okresní vikáře, aby častěji, kde se to dalo dělati, aneb alespoň jednou do roka navštívili a dohlédli na kněží svého okresu, aby nečinili vrchního pastýře tajna, jaký jest stav okresů jejich a které nedostatky tu i tam postihli při duchovních, aby pak poklesky vědomě zaviněné kárali. Když vydali se na cestu, hodlajíce shlížeti kněžstvo, povinni byli vedle návodu žádati za odpověď na tyto otázky: kdy byl ten který kněz vysvěcen? Jak přísluhuje svátostmi a koná oběť mše sv.? Podává věřícím píti po obmytí rukou skrze chlapce? Jsou matriky dobře spořádány? ¹⁾ Kterak

¹⁾ Jak vidno, byl kardinál Harrach toho dbalý, aby při každé farnosti nalézaly se fádne matriky. Z časův utrakvistických zachovaly se až po dnešní den některé matriky, jako matriky u sv. Jindřicha v Praze z r. 1584., u sv. Víta z r. 1609., u sv. Štěpána z r. 1611., Svatohaštalská matrika v Týně z r. 1614., na Vyšehradě z r. 1615., u sv. Mikuláše z r. 1615., u P. M. Vítězně z r. 1621. Nejvíce však matrik dochovalo se naší paměti z doby kardinála Harracha jako n. př. v Praze: Matrika u sv. Tomáše z r. 1633., u sv. Valentina u křižovníků z r. 1636., u sv. Petra z r. 1639., u sv. Apollináře z r. 1644., matrika sv. Martinská nyní u nejev. Trojice na Spálené ulici, u svatého Vojtěcha z r. 1655., Karlovska u sv. Apollináře z r. 1660. Matrik hleděli si zvláště

pečuje o vzdělání mládeže? Obnovuje a jak zhusta nejsvětější Svátost? Jaký jest jeho život? Žehná každou neděli vodu? Nepodává věřícím pod obojí? Jak káže a zdali se připravuje na kázání? Zná vyhrazené případy ve zpovědnici? Odivá se rouchem duchovním? — Vedle návodu, který vydán byl tuším počátkem roku 1631. té doby, kdy zřízení byli první okresní vikáři, povinni byli kněží písemně dosvědčiti vikáři, že u nich byl a je zkoumal. K tomu měli připojiti zevrubný počet kajicníkův, kteří vykonali sv. zpověď a přistoupili ke stolu Páně v čas Velikonoční ¹⁾.

Někteří nehodní kněží těžce nesli zřízení svého biskupa, aby podrobovali se každoročně přísnému dohledu i ve věcech na oko nepatrných a vedlejších. Tak na př. Těsinius z Těsina, vikář kraje Podbrdského, navštívil v měsíci červnu 1631 za příčinou dozoru děkana Berounského Jana Ladislava Coccina. Avšak děkan nechtěl jej ani přijati, natož pak odpovídati na otázky kladené. Ježto vikariát Podbrdský nemálo byl prostranný, přidělil správci jeho kardinál Harrach spoluvisitátora P. Fran-

Jeuité pilné, zaznamenávajíce nejen počet narozených, ale také počet těch, kdo od protestantismu přestoupili ku víře katolické. Matriky z třicetileté války jsou důležitou pomůckou studií genealogických. Nacházíme v nich zapísány události, jež se aběhly v rodině šlechtických patronů kostela, často s příslušnými poznámkami. V oné době byl chvalný obyčej, že zámecký pán aneb manželka jeho rádi se propůjčovali kmotrovstvím i nejchudšímu poddanému svému, aneb za sebe posýlali syna či dceru, aneb přední úředníky neb služebníky své. Jak často n. př. nalezá se v Jičínské matrice v letech 1627—1633 kněžna Fridlandská, sestra kardinála Harracha, manželka Albrechta z Valdštejna jako kmotra dítek Jičínských. Roku 1629. třicetkrát, r. 1630. i padesátkrát. Vedle ní se nalézají jména její dvořanů, tak že dle matriky Jičínské dá se sestaviti celý dvůr hrdého vévody Fridlandského. Tehdejší matriky také vypravují, že mnohý pán neb rytíř český, nepřizní časů sešed na statku, uchýlil se do měst a městeček, kde žil jako rolník. Schudlý šlechtic odkládal neužitečné erby a titule a mizel v lidu obecném. Toť příčina, že tolik nižší šlechty v Čechách zaniklo. — V kulturním ohledu jest zajímavo stopovati počet nešťastných dítek, jež zrodily se z matek zmrhaných. V matrikách zapisovány takové případy do zvláštních rubrik na posledních listech foliantů, aneb (jako v matrikách Soběslavských od r. 1639.) je psal duchovní správce do obecného pořadu křtěnců, leč písmem zúmyslna zle psaným směrem k levé ruce.

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 7. března 1631.

tiška Josefa ze řádu Kapucinského. Týž stěžoval si arcibiskupskému kancléři Fr. Antoninovi Schillingovi z Gruenklberku, že strožil mu úklady farář na Skalce spolu s jakýmsi mistrem Martinuškem, když prohlédal farnost jeho. Práví pak v listu stížném, že ocitl se ve zjevném nebezpečení života, nebyv přijat jakožto kněz a dozorce zřízený od arcibiskupa, nýbrž spíše nakládalo se s ním jako s nějakým Turkem. Přemnozí kněží kraje Podbrdského jsou nedbalí a málo starají se o udlení sv. svátosti. Když tedy podobné výstupy opakovaly se i v jiných krajích na nemalou potupu úřadu biskupského a vikáři vspěchovali se dozor vésti nad faráři, jako na př. arciděkan Kutnohorský a vikář téhož okresu, přijímám Černoorský, poněvadž, jak dokládal ¹⁾, rodí pravda nenávisť a soudruh jeho Martin Karas, arciděkan a vikář Králové Hradecký, který netajil se ²⁾ strachem před sedláky a lidmi sprostými, prázdny uctivosti a milovnými kazatelů protestantských, *přibral kardinál Harrach ku pomoci ráme světské spravedlnosti*, požádav za to místodržících královských, aby přidali okresnímu vikáři po bok dva komisaře císařské. I dovědév se o tom, že svěští duchovní neradi přijímali pomocníky a spoludozorce vikářův, jestliže obrání byli ze řádů řeholních, ustanovil arcibiskup jednoho aneb i dva děkany téhož okresu, aby vykonávali dozor za vikáře v některých osadách vikariátních. Tak povstali za naší doby tak zvaní vikariátní sekretáři.

Vikáři podávali zprávu o předsevzaté visitaci, kterou ku shora uvedeným otázkám odpověď dávali. Tak se dovidáme z relace vikáře Chrudimského ze dne 5. října 1637 jak následuje: Ve vikariátu Chrudimském jsou tři kostely děkanské, 61 farních, 101 filiálních, 21 kněžských sídlících ve vikariátu, 5 výp. kněží, 18558 katolíků, kteří chodí ku sv. zpovědi. Příčiny, proč se všichni nezpovídají a zejména ženy bludařkami zůstávají jsou: 1. Páni jsou vlažní, proto poddaní nehorliví; 2. Napomínání-li jsou, utíkají do hor; 3. Páni nepředcházejí dobrým příkladem. 4. Naléhá-li se na venkovany, stěhují se do Moravy, kde je rádi přijímají. 5. Predikanti se všude i veřejně zdržují. 6. Emigranti podněcují. 7. Svátky se nesvěti. 8. Páni uchvacují statečky vystěhovavších se, aniž z nich desátky platí.

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 9. prosince 1637.

²⁾ Tamtéž listina z r. 1637. sine dato.

Co se tkne osob — *baroni* jen na oko jsou katolíky, víry nedbají a jako akatolíci žijí.

Prostředky: Donutiť císař veškeré barony a šlechtice a všechny, kteří se praví býti barony, by dali seznam všech kostelův a kaplí, které se při jejich patronátu nalézají a spolu udali počet farářů. Přistupují-li venkované ku svátostem, činí tak ze strachu a neradi na oko; jdou jen jednou, aby jmíni byli katolíky, pak nikdy víc. Hejtmané krajští ať se jich více všímají; ať se zapoví predikantům pobyt a kdo s nimi obcuje neb je jakkoli chrání, ať se trestá peněžitou pokutou ve prospěch opuštěných kostelů neb vyhnanstvím. Všechny ostatní peněžitě pokuty za příčinou náboženskou uložené buďtež vynaloženy k témuž účelu. Faráři jsou liknaví, proto budiž pohroženo jim sesazením, nebudou-li horlivější. Pan hrabě Thun v Cholticích má téměř všechny poddané bludaři, poněvadž jich nechce donucovati. Již obrácení, poněvadž nemají dobrých učitelů, vrací se k bludům. Všichni úředníci vdovy Žerotínovy jsou zatvrzelí bludaři, ku zpovědi nechodí, v lesích se skrývají, sňatek v přítomnosti predikantově uzavírají a aby dítky jejich křtěny byly od predikantů, toho žádají. Ať se všichni krajští hejtmané donutí, aby vyznávali víru katolickou, neb se trestají složením s úřadu. Patronové mnozí nechtějí s vikářem nic sděliti o svých kostelích, nechtějí podávati na beneficia kněze, pravíce, že poddani jsou chudí, ačkoli sňatek uzavírají a dítky křtíti dávají a nikdo neví od koho. V městečku Bystře má Vilém Bezdruzický z Kolovrat muže, který dává v neděli a ve svátek zvoniti a předzpěvuje. Chrudimský vikář uznal ho za bludaře a poslal do žaláře do Poličky. Sotva však vikář opustil městečko, hned predikanta p. patron osvobodil. Když byl volán do Prahy k Jeho Emin., nedostavil se¹⁾.

Dozoru střidníků nepřáli, ba dokonce jim na odpor se postavili někteří šlechticové, jako Vilém z Lobkovic²⁾, nejspíše proto, že jsa patronem kostelním, nemohl se vykázati řádnými účty kostelního jmění. Gerard z Taxis, vrchní hejtman všech panství vévody Fridlandského, žádal na arcibiskupovi, aby zkoumání byli kněží vévodství Fridlandského nikoli snad viká-

¹⁾ Archiv rodinný H. fasc. 22. fol. 300, r. 1637.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 7. března 1631.

řem, nýbrž k větší poctivosti pana Albrechta z Valdštýna některým plnomocníkem kardinálovým, nejlépe prý prelátem vyslaným z Prahy. Že však někteří vikáři méně dbali byli dozoru a jiní opět, jako děkan Kadaňský v kraji Loketském, dávali životem svým pohoršení, shlédali farnosti jsouce podnapili a u farářův hledali spíše dobrého vína, nežli by se starali o dobrý pořádek při věcech kostelních, jako to oznamoval farář Scheubenský Kristián Walpurger ze řádu křižovnického officialovi Vilémovi z Zumackru o vikáři Kadaňském¹⁾, ustanovil se na tom kardinál Harrach, že jiným způsobem pečovati bude o nápravu kázně duchovní.

f) Vrchní dozorcové arcidiecése.

440. R. 1637. vydal²⁾ arcibiskup Arnošt zvláštní dekret okresním vikářům, nařizuje jim, aby Kašpara z Kvestenberka, opata Strahovského, uznali za vrchního dozorce, jakož na úřad ten jim samým byl povýšen a aby ve všech záležitostech podrobili se úsudku jeho. Z toho vidno, že opat Kvestenberk ustanoven byl netoliko za dozorce farářův, nýbrž především shlížeti měl i jednání okresních vikářův. Arcibiskup psal ve výnosu svrchu řečeném takto: „Abychom církev Českou, tělo zajisté neduživé uzdravili, užijíce k tomu účinných prostředků, vyvolili jsme p. opata z Kvestenberka, muže vážných mravův, slynoucího neúhonností života. I rozdělili jsme arcidiecési ve čtyři kraje a přidružili jsme k němu čtyři osoby ze řádu jeho. A tak povinen jsi jej uznati a přičiuiti se, aby všichni faráři tvoji jej uznali a máš ve všem se podrobiti dozoru jeho. Stížné záležitosti své mu přednes, aby povinnost naše arcibiskupská mohla tomu odpomoci; neboť posud nebyl všeho dobrý pozor dáván, mnohé věci nebyly s námi v pravdě sděleny. Chceme tedy skrze něho nabyti lepší vědomosti o kněžstvu.“ Opat Strahovský prošel nejprve všecky fary Pražské a po té celou diecési podle čtyř krajů, jak mu byly označeny s pomocníky svými. Kterak si počínal při visitaci, poznáváme z li-tu³⁾ jeho

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 12. října 1635.

²⁾ Tamtéž listina z r. 1637.

³⁾ V archivu arcib. listina ze dne 15. srpna 1637.

zaslaného faráři hlavního kostela Týnského Janu Čechiádovi, důvěrnému příteli svému. Psaltě dne 15. srpna 1637 opat Strahovský Kašpar z Kvestenberka, že dne 18. srpna kolem 8. hodiny ranní dostaví se do chrámu Týnského, aby první ze všech podrobil kostel ten doзору sobě svěřenému, jakož za hlavní stánek Boží po chrámu sv. Vitském se pokládá. „Nechat hoří svičky, nejsv. Svátost oltářní budiž při ruce na oltáři, kotta a štola bílé barvy budiž pohotově jakož i korporále a nádoba svěcené vody. Připraveny buďtež matriky pokřtěných, bířmovaných, oddaných, zemřelých a knihy důchodů správních; taktéž vysvědčení jeho jako kněze a správy duchovní, vyneseni, která J. Em. vydal. Přítomni buďtež všichni, kteří jakkoli slouží kostelu a řídí záležitosti jeho. Seznamy posvátného nářadí a platy za všecky průvody, spolu i záznamy důchodův a všech desátkův.“ Z Prahy odebral se opat na venek a posýlal arcib. hojně zprávy do Prahy ze všech čtyř rozsáhlých krajův. Nástupcem jeho v úřadu vrchního dozorce diecése byl *Jan Křtitel don Fiorius z Kremony*, probošt Zderazský a generál kanovníků strážců Božího hrobu v Čechách, na Moravě a Slezsku. Podobně i *Karamuel z Lobkovic* a *Rudolf Roder*, děkan a probošt Boleslavský, zastávali důležitý a obtížný úřad dozorců.

g) Arcibiskupští rádcové.

441. Arcibiskupskými rádci při řízení rozsáhlé arcidiecése byli preláti a kanovníci metropolitního kostela a i jiní vážní mužové o církev dobře zasloužili, které obíral si kardinál sám z duchovenstva. Tito rádcové těšili se spolu s arcib. officialem plné moci ve správních záležitostech diecésních; neboť byl nutkán kardinál častěji opustiti Prahu na delší dobu. Výslovně o tom mluví se v listinách arcib. archivu. V jedné z nich ze dne 2. prosince 1634 čteme takto: „Dáváme plnou moc své konsistoři, avšak to si vymínujeme, aby jednání kanceláře naší, jako až posud se to dalo, každého téhodne zasýlalo se písemně do Řečice, aby zprávu podával Flaminius o všech nových věcech zběhlých v arcidiecési naší.“ Sekretář tedy povinen byl jednou do téhodne přednáseti nepřítomnému kardinálovi, co se v arcibiskupství děje. Kdykoli pak arcibiskup přinucen byl

opustiti sídelní město buď za příčinou churavosti buď z opatrnosti před morem v Praze se šířícím, buď pro nastalou válku, aby nemusil platiti výkupné nepřátelům, buď že cestoval do Říma: odcházejе z Prahy poučoval, jako starostlivý otec milované dítky, věřící a členy konsistoře, kterak si mají vésti po čas nepřítomnosti jeho. Tak svrchu uvedeného dne pravi: „Pan Florius zaopatří nutné důkazy svědóící výsadám semináře, p. Vilém z Zumackru postará se o solni důchod a bude chrániti můj nábytek, jestliže snad nebezpečenství by mu hrozilo a vykoná visitaci v Sovince, p. Nefestýn pečovati bude o to, aby co nejdříve ke konci přivedla se záležitost vévodkyně Teresie.“

442. Když sám byl přítomen, a sporná věc měla se ihned vyříditi, prozkoumal ji bez meškání a připsal vlastní rukou na okraji rozsudek. Abychom přesvědčili čtenáře své o učenosti a opatrnosti jeho pastýřské, uvedeme tuto několik případů, o nichž kardinál sám rozhodoval: Děkan Kladský Keck dopsal arcibiskupovi dne 3. dubna 1628, že obnova náboženská dobře prospívá v hrabství Kladském. Pět pekařů v městě Kladsku drže se chová a nechtějí nijak se dáti poučiti. Následkem toho zapověděl jim hejtman, aby živností své neprovozovali. Co počítí, jestliže více takových se vyskytne, kteří tvrdošjně odporují vůli cisařské? Jeho Em. račiž milostivě zřetel míti a rozhodnouti o přijmech a výživě spolupracovníkův. Arcibiskup poznamenal na kraji písemné žádosti Keckovy čitelným písmem takto: „Si interdictio commercii non sufficiat, pellantur. De sumptibus ago cum rege, quodsi rex nolit de suo, de nostrae commissionis aerario aliquod transmittam¹⁾.“ — Dne 22. prosince 1635 podával Martin Karas, arciděkan Králové Hradecký, obšírnou zprávu kardinálovi, že mnozí Hradečané vrátili se k bludům za doby vpádu Švédského do Čech. I tázal se arciděkan, kterak naložiti jest s hříšníky těmi? Mohou býti rozřešeni od kněze čili nic? Arcibiskup připsal vlastní rukou: „Poterunt absolvere parochi etiam relapsos tempore Saxonum, quia non sunt proprie relapsi.“ — Dne 28. dubna 1639 žádal císař Ferdinand III. kardinála Harracha, aby poručil ohlásiti plnomocné odpustky, jež císař vyprosil na sv. Otcí pro dědičné

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 3. dubna 1628.

země Rakouské. Arcibiskup Arnošt připsal: „Officialis Brosius conferat cum assessoribus, qua ratione hae indulgentiae commodius publicari et practicari possint.“ — Michal Thotus, farář Vilomický, sděloval arcibiskupovi, že zajal a u vězení drží jakéhosi protestantského kazatele a prosil dále o poučení, zdali může dopustiti, aby nebožka paní z Haugwiců, jež hlásila se k jinověrcům, pochována byla v kostele. Přátelé její tvrdí, že má právo pohřbu v kostele, jehož byla patronkou. Kardinál označil odpověď slovy: „Huc mittatur praedicans, sepeliatur in ecclesia.“

443. V kanceláři arcibiskupském zapisovaly se události sběhnuvší se v arcidiecési, spory mezi kollátory a kněžstvem, poklesky duchovenstva, vůbec všechny důležitější věci. Kardinál na okraj těch zpráv psal své rozhodnutí. Kanceláři byli citováni před konsistoř šlechtici, když se prohřešili proti kněžstvu, jako Jan Jiří Frashamer, který spoličkoval při posvěcení kostela v Chodové Plané vikáře Kasp. Haasa, a za to vyobcován byl z církve. Ku kanceláři arcib. posílali arcijahnové své zprávy, odváděli poplatky kleru, tam se také konfirmace na fary od patronů zasýlaly. Dávalo se kanceláři rozličné plnomocenství, nebo ona zastupovala radu (konsistoř) arcibiskupovu i arcibiskupa v nepřítomnosti. Tam i trestáni byli laikové, když něčeho podnikli proti kněžím, jako Jak. Šmid, krejčí hraběte z Thunu, uhodiv faráře a tím upadnuv v exkommunikaci rozřešen byl dne 24. října 1641 za obyčejnými obřady a pod podmínkou, aby s roztaženýma rukama se pomodlil 5krát Otčenáš a Zdravas před celou konsistoří a potom ku sv. zpovědi šel. V kanceláři údělovaly se dispense zejména manželské. Hejtman hraběte Thuna Děčinského Jan Schober bil faráře Krist. Hottengehaima, začez žalářován, musil platiti 20 dukátů kostelu Děčinskému a potom byl rozřešen¹⁾.

Když na podzim r. 1642. meškal kardinál Harrach ve Vídni, dověděli se zástupcové jeho v Praze, že purkmistr Nového města Pražského hrozil pokutou farářům, jestliže v kázaních svých dotýkati se budou židův a záležitostí jejich. Official arcibiskupský pokládal hrozbu purkmistrovu za poru-

¹⁾ Acta cancellariae Aep. 1641 15.—23. října a 24. říj. — 2. listopadu. Archiv rodinný H. fasc. 3. fol. 389 a 302.

šení pravomoci církevní a spolu s přísedícími úřadu arcibiskupského utekl se k místodržícím Pražským se žádostí, aby zakázáno bylo purkmistrovi Nového města Pražského místiti se do věcí církevních. Žádost ta sepsána byla dne 6. září 1642 a opatřena obvyklou závěrkou: „Actum in cancellaria archiepiscopali. Official a assessores arcibisk. kanceláře.“ V podvečer dne 11. září přišel do úřadu arcibiskupského jakýsi úředník místodržitelský a vrátil řečenou žádost, řka, že nebyla přijata, ježto ani neudává se v ní, kterak purkmistr sluje, čím se provinil proti pravomoci p. arcibiskupa a konečně ježto nedostává se jí podpisu p. officiala. Následkem toho usnešeno bylo v kanceláři arcibiskupské odložití stížnost proti purkmistrovi Nového města Pražského, pokud nebude známa vůle p. kardinála. Druhého dne obeslal nejvyšší purkrabí k sobě Nefestýna z Koberevic, tajemníka arcibiskupského, a vyptával se jej, co stalo se se stížností nedávno vrácenou. Když pak se dověděl, že usnešeno bylo vyčkati rozhodnutí J. Eminence, pravil, že podpis „Ex cancellaria archiepiscopali“ není správný, ježto při místodržitelství nelze uznávati jiné kanceláře nežli královské a proto bylo by radno, aby se upustilo od podpisu takového nyní i pro příště vždycky. Nefestýn namítal proti tomu, kterak slov těch při listinách úřadu arcibiskupského vždy se užívalo, ano jsou případnější nežli výraz: „Ex consistorio archiepiscopali,“ neboť v konsistoři jedná se především o záležitostech manželských. Co se tkne vlastnoručního podpisu officialova, není to zvykem, aby předseda rady arcibiskupské v nepřítomnosti p. kardinála podpisoval se na listinách. Ostatně, doložil tajemník, oznámena bude věc ta J. Eminenci a cokoliv pan arcibiskup nařídí, se stane ¹⁾).

444. Mezi radami, kteří pomocí svou pomáhali arcibiskupovi při správě arcidiecése, uvádějí se zejména:

Šimon Brosius z Horštýna, kanovník sv. Vitský, Vyšehradský a Budyšinský a napotom děkan kapitolní 1604—1614, byl sv. Vitským proboštem 1614—1642. Od r. 1626. arcibiskupem Trapezuntským a suffragánem Pražským. Muž učený, který pro svou horlivost u víře katolické byl od nepřátel nenáviděn. Zasluhu si získal o píseň sv. Vojtěcha, která téměř již z pa-

¹⁾ Rodinný archiv fasc. 9. fol. 15, 418, 419.

měti lidu vyhynula a kterou zase rozšířil. Osvědčil se jako spisovatel díla: „De miraculis Dei, quae precibus B. M. V. ad imaginem ejus in templo s. Jacobi Pragae fiebant.“ Pro proboštví sv. Vítské získal statek Volyňský. Zemřel 13. ledna 1642 a pochován jest v kapli sv. Jana Křtitele u sv. Víta.

Kašpar Arsenius z Radbuzy, rodič z Plzně, nejprv kanovník metrop. chrámu, pak od roku 1608. probošt Vyšehradský, po té od r. 1609. kanovník scholastik metropolitního kostela a děkan kapitolní 1614—1629 a spolu arcib. official. Zemřel 13. září 1629. Veliký horlitel víry katolické, který v těžkých dobách zachránil klenoty sv. Vítské, slavný kazatel, zakladatel archivu Metropol., dobrodinec chudiny, spisovatel knížky: „Historia divae V. Mariae Boleslav.“ Jeho snahám a prosbám u Ferdinanda II. se podařilo, že kostel sv. Apollináře který byl uchvácen od rady Nového Města, dne 28. května 1628 metropolitní kapitole byl vrácen. Statky kapitolní rozmnožil a i o chrám sv. Vítský získal si tím zásluhu, že dal zbudovati v kapli Šternberské pěkný oltář.

Josef Makarius z Merfelitzu, nástupce v děkanství kapitolním 1629—1635, arcib. official. Svého vzdělání nabyt v německé kolleji v Římě a pro svou nevšední učenost i výmluvnost byl milým katolickým velmožům českým, ba i panovníkům. Osvědčil se též jako spisovatel, vydav řeči, které u sv. Víta měl a r. 1611. „*Directorium juris canonici*.“ Poněvadž byl též děkanem u Všech Svatých, udělil mu papež Urban VIII. dispens, aby mohl býti spolu děkanem u sv. Víta. Založil nadace v Jindřichově Hradci, v Lišově, v Budějovicích, v Praze u Všech Svatých a u sv. Jiří. Zemřel 11. dubna 1635.

Vilém z Zumačkru, také *Vilém Acker* zvaný, za vpádu Saského do Čech zástupce kardinála Harracha a spolu děkan Pardubický. Meškaje trvale v Praze, dal se zastupovati v úřadě děkansném kněžimi řeholními i světskými. Za vpádu Sasů neohroženě zastával práva kardinálova a Jesuitů.

Ondřej Klement Kocker z Kockersbergu, dříve děkan Táborský, po té r. 1628. kanovník a děkan metropolitní kapitoly, 1635—1650 arcib. official a generální vikář¹⁾.

¹⁾ Kanon kapituly metrop. na str. 205. o něm praví: „Boemio eloquio, magnitudine animi ante alios insignis, habens zelum secundum scientiam, ac potens exhortari in doctrina sana et eos, qui contradicunt arguere. Na str.

Eliáš Kolbius z Kolumbergu, probošt u sv. Víta od r. 1642—1646. Když r. 1631. a 1632. zmocnili se jinověrci pod záštitou vojska Saského kostela sv. Víta, postavili se na odpor kanovníci počínání jinověrcův a zastávali se horlivě náboženství katolického. Obzvláště statečně si vedli Ondřej Kocker a Eliáš Kolbius, rodem ze Svidnice ve Slezsku, kanovník metrop. od r. 1628. a spolu první děkan obnov. kolleje u sv. Apollináře, r. 1632. kanovník scholastik, oba však horliví kazatelé slova Božího, onen v jazyku českém, tento v německém, nedadouce se ani namáháním, ani nepřátelským vojskem odstrašiti, aby nehájili pravosti víry katolické proti bludům jinověreckým. Když zmocnilo se Prahy vojsko císařské, odměněni byli oba odznaky šlechtickými a kapitola zvolila si je později za své hodnostáře, prvního za děkana, druhého za probošta kostela sv. Vítského. Kolbius zemřel 4. května 1646.

Jan Arnošt Plateys z Platensteina, kanovník Olomoucký, potom kanovník sv. Víta a konečně probošt kapitoly Olomoucké. Zvolen byv tamtéž za biskupa zemřel prve, nežli dosáhl posvěcení. Byl jen titulárním kanovníkem Pražským zvolen roku 1622. Na Moravě veliké zásluhy si získal o katol. náboženství a mnoho od bludařů vytrpěv, byl zbaven svých statkův a žalářován. Karel Caraffa, nuncius apoštolský ve Vidni o něm praví: „Ideo vicarium meum in regno Bohemiae constitui Joannem Platisium, ut per cum religio cath. promoveatur.“

Jan Ctibor Kotva, kanovník Olomoucký, děkan Smečenský, č. kanovník v Praze a později probošt Litoměřický, označen byl druhdy i za biskupa Jičínského. Lidé ho nazývali pro výmluvnost „Cicero Bohemicus.“ Pro svou horlivost a neohroženost byl miláčkem Ferdinanda II. Když při vzpouře české kanovníkům Prahu opustiti bylo, on jediný setrval a po řeči, kterou r. 1620. v chrámě sv. Jakuba činil, do žaláře vsazen byl. Sepsal knihu jazykem českým pod názvem „Larva“, která

208.: Restituta regno pace nihil prius habuit, ut clerici mores reformaret, et animabus ad Ecel. gremium reductis de idoneis pastoribus prospiceret. Obiit 6. Junii 1650 repertus mane in lecto exanimis, pro excipienda tamen morte, ad quam se continuo praeparabat, tam animatus, ut tumbam pro se reliqua pro exsequiis necessaria omnia parata haberet.

v nenávisti u protestantů byla. Zemřel na den sv. Michaela r. 1637. a pochován byl v chrámě sv. Michaela u Servitů.

Kašpar z Kvestenberka, rodem z Kolína nad Rýnem, který byl ze všech opatů Strahovských, ani Lohelia nevyjímaje, mužem nejznamenitějším. Opatem na Strahově byl od r. 1612 až 1640. Obnoviv bývalou kázeň řeholní, rozšířil kostel klášterní, dokončil klášterní budovu Loheliem započatou a zboží Strahovského kláštera znamenitou měrou rozmnožil, zpět totiž vydobýv panství Chýšské a Pátecké, získal pro Premonstráty Strahovské Želiv a Milevsko, zřídil děkanství Žatecké a vystavěl špitál sv. Alžběty. R. 1618. byl s arcibiskupem, opatem Broumovským a Jesuity od protestantských direktorů ze země vypověděn a odebrav se do Vidně, odtud do Kolína n. R. cestoval. Po bělohorské bitvě se vrátiv, obnovil bohoslužbu katol. v Jihlavě. Z rukou jinověrcův osvobodil tělo zakladatele řádu svého sv. Norberta a vyvezl je z Děvína (Magdeburka) r. 1626. Musil však dříve, nežli na rozkaz Ferdinanda II. sv. tělo do své moci dostal, rozličné nástrahy od protest. luzy vytrpěti. Teprv po porážce Dánů vojskem Tillyho začali se Magdeburští (Děvinští) cis. báti a 3. pros. 1626 mohl Kvestenberk sv. ostatky do Doksán odvézti. O rok později přeneseno bylo tělo světcovo u přítomnosti nesčetného počtu předních členů řádu sv. Norberta, z celé Střední Evropy do Čech přichvátavších, z kláštera Doksanského dne 1. května do basiliky Týnské v Praze a odtud 2. května ve slavném průvodu, na kterém podíl měl sám kardinál Harrach, a jehož se účastnilo přes 100 Premonstrátů do kostela Strahovského. Kvestenberk pro sv. tělo zvláštní kapli vystavěl. Za příčinou přenesení sv. těla konány pobožnosti a slavnosti na Strahově, jakož i průvody z jednotlivých chrámů Pražských. Po r. totiž 31. května 1628 konána výroční památka této slavnosti, k níž i císař Ferdinand II. zavítal. Kašpar z Kvestenberka byl důvěrným přítelem arcibiskupa Arnošta a věrným rádcem jeho ve všech důležitých záležitostech, zvláště co se tkne university a semináře. Již jsme se o tom zmínili, že byl generálním vikářem arcibiskupovým, královským komisařem při provádění reformace v Boleslavsku, Královéhradecku a Kladsku, které úřady horlivě konal, jakož i generálním visitátorem celé arcidiecése. R. 1631. za vpádu Sasíkův uprchl s bratry svými do Vidně, kamž i klenoty kostelní odnesl. Po návratu zpusto-

šený kostel i klášter obnovil a knihovnu obohatil. Též r. 1639. za vpádu Švédů musil Prahu opustiti. Když pak r. 1640. se světem se rozžehnal, stal se nástupce jeho v povinnosti opatské

Křišpin Fuck z Hradiště arcibiskupem Trapezuntským a suffraganem kardinála Harracha 1643—1653. Konal pilně apoštolské cesty po arcidiecési Pražské. Zasloužil si stavu šlechtického tím, že dal vylámati skály v proudech Svatojanských. R. 1648. utekl před Švédy do Drkolny.

Josef z Kortí, biskup Sebastský, rodem Vlach, byl po smrti Fuckově světícím biskupem Pražským 1656—1664¹⁾.

Jan Křt. Florius de Cremona, Vlach, dříve Barnabita, jemuž Stolice papežská potvrdila starobylé právo proboštů Zderazských užívati infule a berly r. 1642. Téhož r. byl také volen od některých bratří Nisských za generála křížovníků strážců Božího hrobu, které volby však Karel Ferdinand, Vratislavský biskup nepotvrdil za tou příčinou, že byla bez jeho vědomí od některých předsevzata. Generalat téhož řádu byl vždy spojen s proboštvím Nisským a probošta Nisského potvrzovali biskupové Vratislavští, jakožto zakladatelé téhož proboštví. Volba se měla diti vždy za přítomnosti bisk. komisaře, čehož se při volbě Cremonově opominulo. Místo něho byl po té zvolen Matěj Tosonay.

Maximilián Rudolf svob. p. Šlejnic byl č. a od r. 1637. skut. kanovníkem u sv. Víta a po nějakou dobu officialem arcibiskupským, na to pak stal se z probošta prvním biskupem Lito-měřickým. (Ecclesiae lumen, cleri decus et gemma sacerdotum). Spisovatel děl: Memorabilia Romae, Instructio parochorum). Zemřel 13. října 1675.

Frant. Raš z Ašenfeldu, probošt u sv. Víta od r. 1646—1666. rada arcibiskupský, výtečný znalec kanonického práva a obhajce zájmů církevních, jakož podal toho důkaz r. 1648., když náhle vtrhli Švédové do Prahy. Byl též nějaký čas gener. vikářem a officialem. Jako probošt assistoval při korunovaci Ferdinanda IV. Zemřel 12. ledna 1666.

Křištof Reinhold z Rychnova, dříve polní kaplan, kanov. Vyšehradský, Budišinský a děkan u Všech Svatých, pak děkan metropolitní kapitoly 1650—1658, od té doby pak děkan kollegiatního kostela v Lužici. R. 1655. o sv. Václavu naposled

¹⁾ V arch. rod. H. fasc. 34. Processus inquisitionis, super qualitatibus vita et moribus d. Josephi Corti suffraganei Prag.

v metrop. chrámu kázal, kde si hrubě vyjžděl na Čechy, proto kapitolou sv. Vítskou bylo mu zakázáno dále hlásati a on by byl pro nedbalost o chrám sv. Vítský úřadu svého zbaven, kdyby kardinál Harrach nebyl býval jeho ochrancem. R. 1660. byl ustanoven za děkana kolleg. kap. Budišínské. kde z nedostatku bratrské lásky podobné rozepře měl, až 25. dubna r. 1665. skonál. Zachránil svou výřečností některé knihy, které Švédové již na vozích r. 1648. odváželi. Ježto pak za života jeho nemohlo se obsaditi místo děkanské na hradě Pražském, zastával povinnosti děkanské.

Václav Coelstin z Blumenberka, také *Nebeský* zván, ustanoven byv k úřadu tomu od metropolitní kapitoly prve, nežli se stal (r. 1666.) proboštem. Jsa rodem Pražan, stal se farářem Týnským, kanov. Vyšehrad., Boleslavským a u Všech Svatých a od r. 1646. u sv. Víta. Vynikal obsáhlou znalostí řeči české, zkušeností a štědrostí nemálo pověstnou. Za vpádu Švédů r. 1648. byv ožebračen, stal se farářem u sv. Štěpána Většího, aby mohl býti živ, roku 1651. do metropol. kapituly se vrátil. R. 1651. stal se scholastikem a 1666. proboštem u sv. Víta. Sepsal jazykem latinským „Haereticum quare, Catholicum quia“ a „*Gloria domus austriacae*“. Zemřel 18. dubna 1674 se slovy: „Sic vixi, ut non timeam mori“.

Jiří Peischl, první ředitel arcibiskupského semináře, zastával po nějaký čas úřad arcib. officiala.

Karamuel z Lobkovic, opat Emauský a v letech 1650-1658, generální vikář kardinála Harracha.

Šebestián Zbraslavský ze Svatavy, děkan Žlutický, kanovník Vyšehradský, od r. 1644. u sv. Víta kanov., od r. 1645—1650. arciděkan Plzeňský, děkan u sv. Víta a official 1665—1670; vyznamenával se zbožností, svědomitostí, miluje okrasu domu Božího, pilně dohlížel na služby Boží konané v metropolitním kostele sv. Víta, byl pečlivým otcem chudobných řeholníkův. Zemřel 24. března 1670.

Jiří Hirschperger z Blumenberka, arcijahen kostela sv. Víta a probošt u Všech Svatých. Vynikal výmluvností v jazyku německém, staraje se o chrám sv. Vítský dal zříditi oltář Marie Panny nedaleko sakristie. Zemřel 4. listopadu 1631.

Daniel Nastoupil ze Schiffenberka, dříve farář Týnský, od r. 1653. kanovník kostela sv. Víta, doktor bohosloví, výtečný český kazatel, od r. 1663. probošt ve Staré Boleslavi a konečně r. 1665. světicí biskup. Vynikal učeností a vážností mravův;

zemřel v Praze v hrab. Bubenském domě ještě týž rok dne 21. listop. 1665 a pochován byl v Jesuitské kryptě u sv. Salvátora na St. Městě, poněvadž o residenci Jesuitskou v St. Boleslavi poslední svou vůlí zásluhy si získal.

445. Mimo již uvedené byli za kard. Harracha kanovníky u sv. Víta a proto také jeho rádci: *Daniel Michael Cetvinger z Cetvinberka*, kanovník od r. 1622., zemřel jako kanov. arcijahen r. 1642.; *Cyprian Václav Petrides ze Steinfeldu*, kanovník od r. 1629—1637.; *Václav Oldřich Teubner*, proslulý německý kazatel a kanovník od r. 1629—1640., kdy jako scholastikus dne 11. května zemřel; *Jiří Kleebblatt*, arcijahen Krumlovský, kanovník Budišinský a od r. 1632—1651. kanovník u sv. Víta. Zemřel 12. pros. 1651. *Zikmund Greff z Greffenberka*, kanov. od r. 1633—1658. *Ferdinand Leopold Benno hrabě Martinic*, probošt Vyšehradský, kanovník Solnohradský, Olomoucký, Halberstadtský, Brixenský, Řezenský, č. kanov. Pražský r. 1635., skut. 1643. Roku 1650. arcijahen a děkan u sv. Apollináře. Roku 1651. se z těchto hodností pro častou nepřítomnost svou v Praze poděkoval, podržev jen název kanovníka. Zemřel v Solnohradě r. 1691. dne 12. října. *Martin Karas z Rosenfeldu*, arcijahen Králové-Hradecký, který se stal r. 1637. kanovníkem u sv. Víta, avšak již r. 1638. se z děkanství u sv. Apollináře pro nedostatečné příjmy poděkoval. *M. Chirotheca*, děkan Ústecký, zvolen 15. pros. 1640 za kanovníka. V týž den zvolen také *Eusebius Heide*, farář Rožmberský. *Bartoloměj Graptiska Rotlaender*, far. v Týně a kanovník Vyšehradský, zvolen roku 1640. za kanovníka u sv. Víta, zemřel r. 1643. *Jiří*, vic. senior, stal se kanovníkem královským r. 1643. *Martin Mainer z Volkenbarhu*, zvolen za kanov. německého kazatele r. 1651. Zemřel 23. ledna 1669 v Mostě, kde byl u sv. Anny pochován. *Václav Vyhročil z Bilenberka*, děkan Slanský, kanovníkem zvolen 23. dubna 1659 a spolu děkanem u sv. Apollináře. Proslul jako český kazatel a zemřel 15. února 1661. *David Ignát Kleer*, far. v Bezně, od r. 1661. kanov. něm. kazatel, zemřel 2. května 1672. *Michael Crusius z Grausenberku*, far. Strakonický, od roku 1661. kanovník, napsal knížku „De B. V. Mariae de Victoria Straconicensi“, která byla vydána r. 1672. v Praze. Zemřel 16. srpna 1667. *Tomáš Jan Pešina z Čechorodu*, nar. 19. pros. 1629 l'očátkách, vysv. 1653 a poslán za kapl. do Kostelce n.

Orlicí, kde se stal děkanem; od r. 1657. byl děkanem Lito-
myšlským a rok na to vikářem Chrudimským; zvolen 27. ledna
1666 za kan. u sv. Vít, proslul jako český kazatel a dějepisec.
R. 1668. byl scholastikem a 4. května 1670 zvolen za děkana
sv. Vitské kapitoly. Byl spolu od r. 1663. kanovn. Vyšehrad-
ským a Litoměřickým, gener. vikářem a officialem arcibiskupa
Matouše Ferd. Chváli se co milovník chrámu sv. Vitského, jak
z jeho spisů vysvitá. Leopold I. jsa mu nakloněn, učinil ho
falckrabětem r. 1668., 1670. pak tajným radou, načež přijat
mezi stavy zemské. R. 1674. povýšen za světicího biskupa s tit.
biskupa Smederevského. R. 1678. koupil statek Obořiště a za-
ložil tam klášter Paulánský, jehož dostavení se nedočkal, ze-
mřev 2. února 1680. Vydal: *Prodromus Moravographiae, Mars
Moravicus, Ucalegon Germaniae, Italiae et Poloniae a Phos-
phorus septicornis*, obsahující dějiny chrámu sv. Vitského. —
Kristian Augustin Pfalz z Ostriga, Lužičan, děkan Fridlanský
a arcib. vikář, zvolen za kanov. 24. dubna 1666, jmenován byl
později gener. vikářem a officialem. Sepsal rozličná kázání a
spisy polemické.

446. Správu arcibiskupského kanceláře obstarávali: *Antonin
z Gruenklberku*, falckrabě; *Eliáš Kolbius* byl ředitelem kanceláře
kořem r. 1631. Nástupcem jeho stal se *František Visentainer*,
který setrval v úřadu tom až do r. 1656. Muž ten rozhodně
vlivem svým působil na arcibiskupa Arnošta a požíval u něho
veliké přízně a obliby. *Jindřich Meckenburger* z Eisfeldu, stal
se z ředitele semináře kancléřem arcibiskupským a přisedicím
konsistoře. Úřad ten zastával po r. 1656. — Sekretáři jmenují
se *Nefestýn z Koberovic*, který povýšen r. 1642. za děkana u Věch
Svatých, byl jak se říkává, pravou rukou kardinála Harracha.
Nefestýn a Visentainer dleli neustále po boku arcibiskupově
a byli mu radou ve všech záležitostech. Po smrti Nefestýnově
r. 1653. stal se nástupcem jeho v úřadu tajemníka *Tomáš
Javornický*, jehož vliv na kardinála nikde patrněji se nejeví.

Hlava sedmá.

O zboží církevním.

a) Důchody kněžstva.

447. Vyznati dlužno, že důchody kněžské za doby kardinála Harracha byly nepatrné a tenké, a že za války 30leté bylo duchovním zápasiti s citelnou bídou. Příčinu chudoby a nedostatku příjmů hledati dlužno v tom, že v odboji Českém zmocnili se jinověrci statků církevních, které ani po bitvě na Bílé Hoře nebyly navráceny pravým majetníkům svým proto, že přešly v držení druhého i třetího pána, který bezelstně na sebe je převedl. Většina obyvatelstva nauk protestantských milovná vychovávala si tajně kazatele jinověreckého a ochotně poskytovala mu všech potřeb životních, kdežto o vlastního faráře katolického nehrubě stála a jen tu a tam s nechutí mu výživy doprávala. Netoliko šlechtici, nýbrž i některá města královská zavedena byvše lakotou a žádostí po cizím majetku, užívala sama statků církevních a nechtěla navrátiti je zákonitým pastýřům. V bouřlivých a válečných letech tehdejších pálena byla města i dědiny. srovnány se zemí výstavné domy, osení ničilo se na polích, obyvatelé olupovali se o majetek nejen od pluků nepřátelských, nýbrž i od vojinů cisařských. Nepřátelé planouce nenávisť náboženství katol., nakládali nejhůře se statky kostelními. K důchodům kněžstva hleděly: poplatky štolové, dobrovolné dary, desátky, zboží kostelní jako role, louky, rybníky, lesy a tak zvané roční příjmy.

a) Poplatek štolový.

448. V archivu arcib. uložen jest ze dne 9. prosince 1623 opis výnosu¹⁾ pana Zbyňka z Hasenburku na Budyni a Břežanech, ve kterém pojednává se o štole duchovních na panstvích rodiny Hasenburské. Dovidáme se z něho o některých zajímavých podrobnostech hledících k starobylému poplatku štolovému: „Dem Pfarrherrn, wenu er selbst persönlich zu Grabe geht, soll man 6 Groschen, den Kaplänen und den andern Priestern je drei Groschen geben. Wenn Jemand begehret, dass Conduct gesungen werr und der Herr Pfarrer soll darbey sein, soll ihm 12. Groschen geben, dem Kapellan und andern Priestern zu 6 Groschen. Von einer gethaner Predigk... 30 Groschen, von geflochtenen Lichtern zu 1 Groschen, vom Requiem 3 Groschen. Von der Tauffe kein Nachbar, der den Zehenden gibt, darf nichts geben, sondern der den Zehenden nicht gibt, soll 5 Groschen abführen. Von Vermählung den Bräutigam mit der Braut ufn Predigstuel zum Ehestand 2 Groschen. Wenn Jemand mit dem heil Sacrament bedient wird in seiner Behausungk 2 Gr. Ausse Dörffrn 5 Gr. Wann die Sechswocherin oder Braut zur Kirchen geht, darff nichts geben nur das Opfer.“

449. Než farářové buďže nedostatkem donuceni byvše, buďže dali se zavésti lakotou, žádali mnohem větší poplatek při křtu, pohřbu a oddávkách, nežli bylo slušno a spravedливо. Za tou příčinou docházely takořka každodenně stížnosti k arciděkanům, ano i k arcibiskupovi samému²⁾. Sousedé Cerhovičti, ze Žebráku a Zdic toužili³⁾ na Jana Buriána Těšínského z Těšína a kladli mu za vinu mimo jiné, že žádá velikého poplatku štolového a šestinedělky nechce uváděti do kostela proto, že se mu za to ničeho nedostává. Oproti tomu nařikal⁴⁾ farář Světelský Jan Poncinus, podáváje zprávu o svých farnostech, že sedláci vychloubají se Švédy, jemu že sotva odpovědí, ničeho mu nedávají, o poplatku štolovém že nelze ani mluvit. Vodňanští odepřeli zákonitému faráři svému poplatku toho

¹⁾ V archivu viz Emanata ab a. 1600—1660 str. 57.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 6. února 1627.

³⁾ Tamtéž list. ze dne 27. března 1627.

⁴⁾ Tamtéž listina ze dne 5. října 1631.

docela¹⁾, bohatí jenom někdy jej odváděli, avšak tak skromně, jakoby duchovní správce jejich byl nějakým zebřákem.

450. Že pak nevybírala se štola jednoduše z působeň a nebylo pravidla, kterým by se duchovní (mohl říci, přísib) farář Ostrovský (Schlackenwerth) a spolu (řkať kraje Loket- ského, přijímám Jodok Selge při arcibiskupské konsistorii, aby dostalo se mu poučení o velikosti poplatku štolového při křtu, aby označeny byly podrobně okolnosti platu toho. čímž zje- dnána bude jednota u vybírání štoly. Bylo totiž zvykem ustá- leno v kraji Loketském, že otec dítěta přinesl 5 grošův, a jestliže byl to bohatý měšťan, pozval tři kmotry a každý z nich povinen byl položit 2 gr. Byl-li to zámožný rolník, povinen byl přivést 5 kmotrů, kteří platili taktěž po 2 gr³⁾. Opat Strahovský Kašpar z Kvestenberka nařídil hejtmanovi svému v Bezově, aby všem nakázal přiváděti ke křtu toliko tři kmotry. „Kolik tedy,“ tázal se Selge, „má se jich připustiti? Tak umenšuje se poplatek štolový, nechať jest všude zvyk jedno- stejný, aby nevznikaly spory“.

451. Arcibiskup Arnošt hodlaje zabrániti dalším stížno- stem a zavésti jednotu, pokud se týče obvyklého poplatku při úkonech náboženských i chtěje tomu, aby bez úhony byla služba kněžská a přísluhování sv. svátostmi, jakož i aby ne- dával se podnět nevěle duchovním, kteří při oltáři slouží a z oltáře mají živi býti, vydal dne 1. července 1641 následující nařízení o poplatku štolovém⁴⁾ jak v Praze tak i na venkově, vzav prve na radu úředníky místodržitelské a soudné duchovní: „Prohlašuje ne tímto, že dopouštějí se svatokupectví kněží, kteří nechťejí poddaným udělovati svátosti sv. křtu, přijímání, pokání aneb posledního pomazání, aniž žehnati sňatkům jejich pohřbivati mrtvé či jiné kterékoli milosti duchovní jim pro- kazovati, pokud jim za milodary toho druhu či udílení jejich se neplatí aneb neslibuje odměna peněžítá. Byť i na omluvu svou či spíše obžalobu poukazovali ke starobylé zvyklosti:

¹⁾ Tamtéž listina ze dne 28. října 1641.

²⁾ Tamtéž list ze dne 13. července 1635.

³⁾ To bylo ovšem dosti žádáno od křtu, jen že se nesmí zapomenouti, že zámožný rolník byl asi náš velkostatkář.

⁴⁾ V arch. arc. list. ze dne 1. ledna 1641. V arch. rod. fasc. 16. fol. 19.

stanovíme, že jednotlivé svrchu řečené svátosti a posvátné úkony, neohlížeje se po žádném opačném zvyku, jež spíše za zlozvyk pokládati dlužno, *dobrovolně budou se udělovati a konati skrze knězi bez požadování jakéhokoli zisku*. A kdo bude postižen, an prodává některou z věcí zpředu uvedených, bude-li to ředitel kostela, *nechat na vždy je ho prázdnen*. Jestliže však bude to vikář čili kaplan, uvržen bude do arcibiskupského vězení a tak povždy pykati bude vinu svou. Oproti tomu, kdyby vzpěchovali se věřící zachovati slušné a chvalitebné zvyklosti církevní v té věci, to jest kdyby nechtěli odváděti kněžím odměny a vše to, co obyčejně jménem almužny se dává, *nechat duchovní neotáleji přísluhovati jim svátostmi, aniž jich jim odpiraji, nýbrž ať oznámi jměna jejich našemu officialovi, aby právem byli k tomu přidržáni*.⁴ Výnosem tímto nebylo mnoho zpomoženo, neboť rozhodoval toliko o zásadách obecných při 'poplatku štolovém platných. Aby dokonce uložily se spory, nucen byl arcibiskup vydati zvláštní stupnici platu, ovšem jak sám pravil, „určenou pro dobu plnou nehod, nikoli však navždy trvajících“⁴.

452. 1. *Poplatek knížat, svobodných jánů, rytířův a šlechticův obojího pohlaví v Praze i mimo Prahu.*

aa) Zanechává se štědrosti a uznání jejich, aby podle starobylého zvyku v tomto království dali odměnu za křest, oddavky, pohřeb a ostatní příslušnosti slavného pohřbu, od všelikého úřadu duchovního, avšak při tom prohlédati dlužno k podmínkám těmto:

Předně: Aby šlechticové nedávali knězi a služebníkům za žádný úkon méně, nežli nejzámožnější měšťan v případě a úkonu toho druhu vedle níže uvedené stupnice povinen jest zaplatiti.

Po druhé: Co se tkne pohřbu, ti, kteří nemají vlastních a dědičných hrobek, povinni jsou jednati s duchovním správcem o nové místo pohřební a zanechati, jakož jest od starodávna zvykem, sukno, příkrov, pochodně, světla, odznaky, plátno, oběť a věci podobné, aby konaly se modlitby za zesnulé.

⁴) Židé v třicetileté válce zhoršovali minci bernou (basevi). Vláda musila k tomu mlčeti, poněvadž by byl nadešel státní bankrot. Uvedené taxy neliší se příliš mnoho za tou příčinou od nynější valuty.

Po třetí: Jestliže přenáší se zemřelý z vlastního území či do jiného kostela nežli kam právem měl by býti pochován, povinen jest kněz pohřbívající, i kdyby to byl řeholník, odvésti vlastnímu faráři zesnulého čtvrtý díl poplatku vedle zřízení církevního a pod trestem právem ustanoveným, kteréhožto pravidlo obecné platné jest pro každé místo a každý stav lidí¹⁾.

Po čtvrté: Šlechticové na vůli mají, aby jednali s farářem, zdali hodlají buď za sebe aneb za své zesnulé dáti sloužití mši svatou třetího dne, sedmého, třicátého aneb výroční mši svatou.

Po páté: Aby jednomu každému knězi světskému či řádnému církevnímu (vyjímaje řeholníky), jenž pozván byl na pohřeb, dán byl 1 zl. Farní hudbě platí se v Praze 6 zl.

Po šesté: Jestliže přejí si šlechtici, aby křest u nich a oddávky konal kněz jiný nežli vlastní farář, nechať se to děje s vůli arcibiskupa a vlastního správce duchovního, který dříve upokojen býti musí. Kolik dlužno platiti za zvonění při pohřbu, o tom nedává se žádného návodu nového, nýbrž zachovávan budiž starý řád vedle jakosti osoby, času, po který se zvoní a velikosti zvonův.

ββ) Neodvažujž se však žádný správce duchovní jakékoli snoubence, ani kdyby byly osoby urozené, oddávati mimo kostel aneb bez předchozích tří ohlášek, jestliže jsme sami k tomu nepřivolili. (Nezřídka vznášeny byly stížnosti na faráře, že oddávají, ačkoliv byli snoubenců po třikráte neprohlásili.)

453. 2. *Poplatek od doktorův, úředníků, hejtmanův a jiných tak zvaných osob privilegovaných (vyhrazených).* Ti a takoví nesmí

¹⁾ Tato podmínka přičiňuje se proto, poněvadž šlechtici si přávali pochovánu býti na hřbitovech neb v kostelích klášterních a tím způsobem byl vlastní farář o štolu připraven. Arnošt toto právo ztenčil tím, že poručil, aby takové pochování jen s dovolením arcibiskupovým se dělo a aby se vlastnímu faráři alespoň částečná náhrada stala. Tak dal 26. ledna 1639 svolení Václavi Malovcovi, že smí dáti přenéstí mrtvolu Anežky Vojtěšky Malovcovy roz. Kapouninovy z farnosti sv. Vojtěcha Většího k Augustiánům u sv. Václava a tam ji pohřbiti, avšak s tou podmínkou, aby faráři u sv. Vojtěcha něčeho se dostalo v náhradu (Listina ze dne 19. března 1642 v arcib. archivu.). Pán z Klenovy zemřel v Praze, byl odvezen na svá panství a za tou příčinou dovolili zástupci kardinála Harracha, když byla čtvrtá část pohřebních útrat do Prahy zaslána, aby arciděkanu Plzeňský mrtvolu pohřbil.

méně podati knězi a služebníkům, nežli by v podobném případě a službě dal zámožný měšťan.

454. 3. Štolový poplatek měšťanův a obyvatel Pražských:

Při křtu:

Sousedé, kupci a jiní zámožnější zaplatí . . .	1 zl. 30 kr.
Osoby méně zámožné (prostředního stavu). . .	45 kr.
Lidé chudí	24 kr.
Osoby nízkého stavu, jako podruzi a jiní dělníci ¹⁾	15 kr.

Za oddávky:

Měšťané, obchodníci a bohatí . . .	3 zl.
Lidé stavu středního zaplatí . . .	1 zl. 30 kr.
Osoby stavu nižšího	48 kr.
Nejnižšího	30 kr.

Za průvod o sobě:

Bohatší měšťané a obchodníci . . .	3 zl.
Střední stav	2 zl.
Nižší	1 zl.
Nejnižší	30 kr.

Za vykropení:

Lidé první třídy za výkrop o sobě zaplatí řediteli kostela, jakož zvykem jest . . .	1 zl. 30 kr.
Jestliže žádá se, aby bylo zpívané rekviem	1 zl. 30 kr.
Osoby druhé třídy	45 kr.
Chudší	24 kr.
Zcela nemajetné	15 kr.

455. 4. Poplatek štolový mimo Prahu, v královských městech a jednotlivých panstvích:

Při křtu:

Měšťané, obchodníci či jiní bohatější . . .	1 zl. 30 kr.
Středního stavu	45 kr.
Nižšího	30 kr.
Nejnižšího	12 kr.

¹⁾ Sazba jest nyní menší nežli na počátku třicetileté války, poněvadž tato blížila se svému konci a bída v zemi vzrůstala.

Za oddavky:

První třída	3 zl.
Druhá "	1 zl. 30 kr.
Třetí "	1 zl.
Čtvrtá "	24 kr.

Za vykropení:

První třída	1 zl. 30 kr.
Druhá "	1 zl.
Třetí "	30 kr.
Čtvrtá "	12 kr.

Jestliže žádá se za průvod, zaplatí lidé první třídy faráři alespoň 1 zl. 30 kr., kostelníkům pak po 30 kr.; osoby středního stavu faráři dají 1 zl., kostelníkům po 15 kr.; chudí odvedou faráři 30 kr., kostelníkům po 6 kr. Súčastní-li se průvodu pohřebního škola, dostane 1 zl.; avšak bez žaltáře, od středního stavu 30 kr., od chudých 15 kr. Mírnější poplatek vyměřen byl pro měšťany královských měst a obyvatele jednotlivých panství, kteří povinni byli kněžským desátkem.

456. 5. *Poplatek štolový výsadních sedlákův či svobodníkův* ¹⁾ určen byl při křtu na 45 kr., za kopolaci 1 zl. 30 kr., za výkrop 30 kr. a za průvod 50 kr. V dědinách, kde podle staré zvyklosti odváděly se faráři slepice, kuřata, holubi a jiné potřeby kuchyňské, byla štola ještě o kolik mírnější.

457. 6. *Sedláci poddani či robotní, kteří odvádějí desátky, avšak chudší jsou svobodníkův:*

Při křtu:

Sedláci	15 kr.
Nemajetnější	8 kr.
Podruzi	6 kr.

Za kopolaci:

Sedláci	30 kr.
Nemajetnější	16 kr.
Podruzi	12 kr.

¹⁾ Svobodník či zeman slul, kdo nebyl poddán vrchnosti. Svobodníci platili desátek.

Dobrovolné dary kněžstvu poskytované.

Při pohřbu:

Sedláci	12 kr.
Nemajetnější	9 kr.
Podruhové	6 kr.

„Kde však v městech a vesnicích desátku neplatí aneb faráře o povinné dávky osadníci zlomyslně připravují, zaplatí dvojnásobně tolik za křest, oddavky a pohřeb. Farářové nechať ničeho nevezmou za přisluhování svátostí pokání, Těla Páně a posledního pomazání a k umírajícím co možná nejrychleji se dostaví, avšak do řízení poslední vůle nikdy nebudou se místiti. Toť jest výměra poplatku vedle doby plné nehod, neboť nesluší, aby žebrali faráři, kteří v Praze a v jiných městech zastávají duchovní správu namáhavou a v čas moru velmi obtížnou, nedostávají desátku, nesejou ani nežnou, jako v městystech a na venkově, nýbrž živi jsou z výtěžku požadované štoly, kdežto roční důchody jsou často velmi nejisty.“

β) Dobrovolné dary kněžstvu poskytované.

458 O dobrovolných darech zmínku učinil kard. Harrach při poplatku štolovém, jehož obnos písemně obnovil. Privil pak o nich: Dobrovolné dary na nový rok ¹⁾, kterým říkávalo se v Čechách koleda, při úvodu šestinedělky, při žehnání plodin polních mohou se potud přijímatí, *pokud faráři neznamenají v pravdě chudobu u oveček, které pasou*. V tom pak případě nechať darují i poplatek, aneb alespoň posečkají. K dobrovolným darům ²⁾ počítaly se tak zvané *letníky* (Sommergabe), t. j. libra másla a sýra kolem času sv. Jakuba, pak *obláče* čili *svazečky* lnu u těch, kteří přediva měli.

¹⁾ Těšín, farář Vodňanský, stěžoval si, že osadníci jeho nechtějí platiti koledu a groš z každé krávy, jakož zvykem bylo v Čechách (železná kráva). (V archivu arcib. listina ze dne 14. června 1642.) —

²⁾ Děkan Náchodský Vratislav Lehner z Kouby toužil na hejtmana panského, že odpírá mu len, letní ovoce i koledu, zadržuje desátky a sousedy do žaláře vsazuje, jestliže se mají k placení. (Listina v archivu arcib. ze dne 21. pros. 1641.)

7) Desátky.

459. Jako za předešlých arcibiskupů odváděly se za kardinála Harracha desátky především ze žita, ovsu a prosa, řídčeji z ječmene a pšenice. Míra obilí, jež odvádělo se v rozličných městech a vesnicích, byla rozličná tak, že nelze stanoviti pravidlo, kolik povinni byli osadníci sypati. Stávalo se nezřídka, že obyvatelé měst a vesnic vyjednávali s faráři a poskytovali jim za desátek roční jakousi dávku obilí¹⁾. Zachovaly se nám mnohé listiny stížné, kterými nařikali duchovní, že osadníci buď zhola žádné desátky nechtějí dávat, buď velmi liknavě a nepravdělně je odvádějí. Uvádíme toliko několik případův: Matěj Tomáš z Lustenecku a Horosdorfu toužil²⁾ na hraběnku Bukvojovu u arcibiskupa Arnošta, že nedává odpovědi na stížnost jeho a podržených jemu farářův, aby odvedla zadržené desátky a tak nutí faráře, které za otroky pokládá, aby sřekli se úřadů svých. Za příčinou častých nářků poručil kardinál Harrach hraběnce Bukvojové, hroze jí tresty církevními, aby nezadržovala desátkův. — Arcibiskup žádal³⁾ Vincence Larnotha, aby poddaní jeho, jmenovitě Semilští, nešidili faráře svého, platíce mu desátky a odváděli je na velkou míru, jakož vždy bylo zvykem a nikoli na míru menší, tak zvanou Pražskou. — Alexander Václav Bartholonides Blovský, děkan Příbramský, žaloval⁴⁾ u svobodného pána ze Šlejniců dne 29. srpna 1637 na Příbramské, že mu upírají všech desátků vůbec.

Arcibiskup Arnošt poručel⁵⁾ dne 21. srpna 1637, aby Ludmila Zakavcová zaplatila z některých rolí, které patřily k panství její v dědině Radonicích, zadržené desátky a chce-li jaké námitky uvést, aby obsah jejich oznámila při arcibiskupském kanceláři. — Jakub Münzner z Proudniku, děkan v Mnichově Hradišti, oznamoval kardinálovi, že hrabě Valdštýn lako-

¹⁾ V některých farnostech zachoval se starodávný obyčej, že desátek ve snopech odváděli tak sice, že každý desátý snop farářů dávali (posnopné). V přemnohých farnostech odváděli však obilí čisté, již vymláčené, by se duchovnímu další práce uspořila (sypané).

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 7. března 1628.

³⁾ Tamtéž listina ze dne 10. dubna 1638.

⁴⁾ Tamtéž listina ze dne 29. srpna 1637.

⁵⁾ Tamtéž listina ze dne 21. srpna 1637.

mostí byv zaveden, uchvátil desátky, jež nákupní sedláci mu spláceli a že je pro sebe podržel. — Honorius Cavsius, provincial konventu Minoritského, prosil ¹⁾, aby přinutila arcibiskupská konsistoř Jana Černína z Chudenic zaplatiti faráři Choustnickému povinné desátky, jež za celý rok zdržel, a sice 120 měřic obilí a 50 zl. — Podobně stěžoval ²⁾ si Matouš Skalský, děkan Chlumecký, do sousedů města Chlumce a Jan Kašpar Langius, děkan v Hostinném. do poddaných pana Kristofa Valdštýna a svobodného pana Mičana z Klungenštýna, kteří sice vychovávali si haeretické kazatele, avšak odpirali slušných dávek svým rádným farářům ³⁾.

Došlo to tak daleko, že císař Ferdinand III. poručil mistodržícím, aby i násilně přinutili města královská a všechny ostatní, pokud by nechtěli přijati kněží od arcibiskupa jim podané aneb přijavše je. nechtěli by jim odváděti desátek a deputát. Jestliže však některé obce povinny byly živiti vojáky císařské aneb osady spustošeny a spáleny byly od nepřátel, tak že desátek platiti nemohly, spravedlivě sprostěny byly povinnosti té⁴⁾.

δ) Statky církevní.

460. Vedle snešení stavů l. 1619. byly zabavené statky duchovní dávány v zástavu a v užívání za hotové peníze na ně půjčené, a potom l. 1620. od nejvyšších úředníků a soudců zemských podle moci, direktorům, správčům a raddám zemským sněmem obecním l. 1619. v pondělí v den památný sv. Šimona a Judy, držaném na hradě Pražském ode všech stavů království Českého dané, na zaplacení lidu vojenského pro obhájení země najatého, prodány jsou k dědičnému držení za sumy odhadní, vynášející 513.972 kopy 25 gr. míš. Na tuto sumu od kupujících složeno bylo hotových peněz 411.509 kop 25 gr., ze zbytku 102.463 kop mělo od kupujících teprv od l. 1621. počí-

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 20. listopadu 1641.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 21. října 1643.

³⁾ Tamtéž listina ze dne 21. dubna 1644.

⁴⁾ V archivu arcib. listina ze dne 7. listopadu 1643, kde řeč jest o Bavorských a Mnichovo-Hradištských.

najíc placeno býti 64.663 kopy miš., ostatní pak summa 37.800 kop miš. na mnohých z těchto statků ponechána a pojištěna byla, tak že z ní dávati se měl roční deputát šest kop ze statků duchovním neb klášterům, jimž statek zabaven byl. Byly to zejména statky náležející arcibiskupství Pražskému, proboštství, děkanství a kapitole kostela sv. Víta a kostela Všech Svatých na hradě Pražském, klášterům u sv. Jiří, na Strahově a u sv. Tomáše, převorství řádu Maltanského Matky Boží pod řetězem, špitálu Křižovnickému, kolleji Jesuitské Pražské, klášterům sv. Anny, sv. Vavřince, sv. Jana v Skále, sv. Kateřiny a Karlovskému v Novém městě Pražském; proboštství, děkanství a kapitole Vyšehradské, děkanství Karlštejnskému a Staroboleslavskému; klášterům Broumovskému, Břevnovskému, Zbraslavskému, Mělnickému, Sedleckému, Oseckému, Světeckému, Doksanskému, Zahražanskému sv. Sary při městě Mostu a sv. Jakuba v Litoměřicích, kterýmž pak po bitvě bělohorské byly navraceny.¹⁾ Kdo tyto statky kupovali, jmini byli odbojníky a z většího dílu byli potrestáni na zboží svém vlastním. Jiné statky byly zvláště klášterům darovány, jiné však právem kostelům náležející, jak jsme o tom shora zmínku činili, od konfiskačních komissi zaprodány. Některých těchto statků nechtěli nepraví vlastníci jejich vydati, aneb se jich za biskupování Harrachova zmocnila města královská a šlechticové, že arcibiskup přinucen byl jednati o to s místodržícími, ba i při dvoře císařském, aby navraceny byly pravým majitelům. Aníž se tomu diviti jest, že praeláti duchovní utrpěvše direktory protestantskými značné ztráty na statcích svých, o své újmě ujali se statků, náležejících osobám pro účastenství ve vzpouře odsouzeným, pokládajíce sobě k nim jakožto pánové gruntu právo pokutní. Dle seznamu, od čes. komory dne 14. dubna 1627 král. české kanceláři předloženého, byli to tito praeláti: Probošt kostela sv. Víta na hradě Pražském, jenž se ujal dvou dvorů ve vsi Dejvicích po Michalovi Wittmannovi, též některých vinic a polí po Martinovi a Benjaminovi Fruweinovi, Fridrichovi Dyrnkovi, Eliášovi Rozýnovi, Jiřím Neherovi a Janovi Knotovi. Děkan Vyšehradský ujal se některých vinic a polí po Janovi Ledčanském z Popic a po Tomáši Javornickém.

¹⁾ Tomáše Bílka: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618. I. str. XXIV.
Kard. Harrach.

Opat Strahovský vzal si o své újmě vinice po Tobiášovi Štefkovi, Jiřím Dyrnkovi a Martinovi Fruweinovi. Abatyše kláštera sv. Anny ve St. Městě Pražském ujímala se vinice po Janovi Ledčanském již prodané a chmelnice po Jiřím Košetickém, také od král. komory prodané. Opat na Karlově vinice po Benj. Fruweinovi¹⁾. O tom již svrchu stala se zmínka při líčení nehod, jež dolehly na katolické duchovenstvo v Čechách, že vojínové císařští i Švédští nešetřně hospodařili na statcích duchovních. Než netoliko vojínové, nýbrž i šlechticové a mocní měšťané uchvacovali zboží kostelní a obírali statky církevní, seč jen byli.

Markus Sallerus, někdy děkan Příbramský, dopisoval²⁾ arcibiskupu Arnoštovi o statcích, jež hleděly druhdy ke chrámu Příbramskému. Měšťané Příbramští slíbili sice, že navrátí k děkanství lesy, řeky, pole a luka, avšak sklamali pana kardinála a nedali ničeho. Chtějí tomu, aby děkan živil officialy školní, avšak z čeho je má živiti, o to se nestarají, všecko rozebravše a proto sami povinni jsou slušný plat dávatí kantorovi a řediteli školy.

Tomáš Pavlin z Tomy, farář Nepomucký, zprávu³⁾ podával Antonínu Schillingovi z Gruenklberku, až přijdou komisaři k obnově náboženství zřízení do kraje Plzeňského, že naleznou bezpochyby poklad kostelní obraný a změněný, „poněvadž jest zmatek v kraji a pánové v ničem se nesnášejí, leč když rozebírají polnosti kostelní a je pro sebe drží, faráře podle zdání vypuzují; páni chtějí raději prázdní býti faráře, nežli aby navrátili pole neb louky. Dnem i nocí jedí a pijou z důchodu kostelního, běda faráři, který by chtěl proti tomu se ozvatí a žádal by, co mu patří, ježto přece obročí dává se za službu. Proto nepřejí si, aby měli faráře opatrné a učené, kteří by se opírali tak patrnému a bezbožnému počínání, nýbrž selské duchovní a žebravé kněží, kteří by jako beránci vše snesli a jako němí psi neštěkali, mezi tím, co zloději dělají se o statky církevní. Arcib. kancelář žádala⁴⁾ na místodržicích

¹⁾ Tom. Bilka: Dějiny konfiskací po roce 1618. I. CXVIII.

²⁾ V arch. arcib. k r. 1627.

³⁾ V archivu arcib. list. ze dne 10. března 1628.

⁴⁾ V archivu arcib. listina ze dne 12. října 1637.

dne 12. října 1637, aby některé pozemky, jichž držitelové buď zesnuli, dědicův nezanechavše, buď nemohou dovésti právní trh svých statků, přičteny byly faráři a nikoli pokladně státní, poněvadž zboží církevní velice se ztenčilo, jinam bylo ztrženo a kostely katolické, které druhdy opatrovaly se z kostelních důchodův, jsou zničeny. Vodňanští přisvojili si neprávem zboží kostelní a špitální¹⁾, připsavše je k důchodům městským a nechtěli nikterak farářům účty z něho skládati.

e) Roční důchody.

461. Kardinál Harrach ustanovuje poplatek štolový a zřetel maje k tomu, že duchovní Pražští postrádají desátkův i polnosti, kterým těšili se faráři venkovští, jakož i že štola nemůže se zvýšiti v době tak pohnuté a válkami ohrožené, přikazoval, aby dával se kněžím v Praze roční plat, který v určitých lhůtách pravidelně měl se odváděti. Roční plat ten skládati bylo po vůli kardinálově čtyřikráte do roka, aby farářové bezpečně mohli spoléhati, že se jim dostane podpory na opatření potřeb životních a nebyli nuceni se zadlužovati na velikou potupu stavu duchovního. Platilo pak se čtvrtletně farářům z pokladnic zádušních kostelů Pražských, a sice od úředníkův, kterým svěřena byla správa důchodů kostelních. Když totiž císař Ferdinand II. propůjčil právo podací ve všech městech královských arcibiskupovi²⁾, vyňal toliko z milosti své města Pražská, potvrdiv Pražanům všecky starobylé výsady a práva hledící ke kostelům, špitálům a jmění kostelnímu. V císařském listě ze dne 15. června 1628 čteme takto: „Vedle toho nás, dědice naše a budoucí krále České v tom zavazující, že nyní i na budoucí věčné časy, žádných farních ani jiných jakýchkoli kostelův a špitálů, též platů zádušních k nim náležejících a nadaných, jim Pražanům od správy jejich odnímati a je komukoliv jinému dáti, postupovati, obracovati, zastavovati aneb odcizovati pod žádným vymyšleným způsobem nemáme,

¹⁾ V arch. arc. listina ze dne 11. června 1642.

²⁾ Brovnej v arch. rod. H. listinu z r. 1640. ve fasc. 8. f. 264: *Considerationes circa collaturas civitatibus regni restituendas vel non restituendas.*

nechceme a moci nebudeme, než je při takových kostelích a špitálech zcela a úplna zachovati chceme¹⁾.“

Výsadu tím získanou vykládali si Pražané v ten rozum, jakoby nebyli povinni skládati účty arcibisk. konsistoři, kterak spravují jmění kostelní. V měsíci listopadu r. 1641. oznámila²⁾ kancelář arcibiskupská místodržícím, že úředníci záduší Pražských nečiní počtu z hospodářství svého a farářům jakožto správcům duchovním nevyplácejí povinných platův i prosila, aby zástupcové královi v zemi České vydali přísný rozkaz proti úředníkům důchodním a pohrozili jim trestem. Že pak správcové jmění kostelního na Novém městě u sv. Jindřicha, Štěpána Většího a Vojtěcha Většího vspěčovali se i přes výnos místodržitelství skládati účty za příčinou ročního platu, vyslovil arcibiskup Arnošt interdikt na všechny tři řečené kostely Interdikt ten trval od 21. září 1664 — 20. prosince 1665. Teprv v tento den „propustil pan kardinál z arrestu kázání slova Božího“ v těchto kostelích³⁾, když zadosti učiněno bylo všem příkazům duchovní vrchnosti. Kardinál Harrach chtěl tím způsobiti, aby nebyli odvislí faráři na milosti úředníků při záduší, nýbrž pravidelně dostávalo se jim ročního platu.

462. Jakož již svrchu bylo podotknuto, platila se v některých městech kněžím jakási částka peněz ročně v náhradu za desátky, kterýžto peníz nazýval se taktéž ročním platem. Tak odváděli v Rakovnice purkmistr a rada za desátek 5 zl. v témdni děkanovi, avšak ponechali pro sebe všecky důchody, jež druhdy patřily k děkanství⁴⁾. — Vodňanští podržující správu jmění kostelního, platili faráři svému ročně za všecky desátky

¹⁾ Srovnej též císařské nařízení kardinálovi v příčině kollatury kostelů staroměstských v Praze. V rod. arch. H. fasc. 23. f. 260. Staroměstští od té doby, co jim podací právo vráceno bylo, fary neobsazovali, nýbrž jen kaplany, aby tolik platiti nemusili, je spravovati dávali, což se i jinde dalo. Viz v rod. archivu H. fasc. 9. fol. 486. ze dne 27. září 1642.

²⁾ V archivu arcib. listina z měsíce listopadu 1641.

³⁾ „Annalia“ u sv. Vojtěcha.

⁴⁾ Hned se ukázalo, jak chatrnému postavení těšili by se katolíciť duchovní, kdyby záviseli jen na platu tohoto zrna. Když Rakovnický děkan Smolchorzechovský některé chyby s kazatelnou měšťanům vycítal, hned mu dávali jen polovinu toho týdenního platu. Listina v archivu arcib. ze dne 6. srpna 1637.

a jiné důchody farní toliko 200 zl.¹⁾ — Adam Vít Hradecký, děkan Litoměřický, prosil officiala Kockra z Kockersberku, aby prominuta byla pokuta, kterou byl stížen, řka: „Zaplatil bych to ze stálého platu svého, kteréhožto dostávám 2 kopy týdně, avšak nucen jsem obrátiti peníze ty na potřeby domácí, neboť příjmy mimořádné jsou velmi řídky a tenké“²⁾. — Rada Mostecká prosila arcibiskupskou konsistoř dne 15. února 1646, aby přiměla k tomu administrátora P. Benedikta Konráda, že má býti spokojen toliko polovinou platu ročního, ježto město požárý a válkou ztratilo prameny svých důchodův.

463. V některých městech platil se správcům duchovním kromě desátků, ovšem že velmi skrovných a snížených i roční příspěvek. Za příklad uvádíme město Litoměřice a Heřmanův Městec. Příjmy duchovních pastýřů jejich byly zejména tyto: V Litoměřicích dostával děkan ročně 104 kopy gr., za dříví 15 kop na hotovosti, žita čtvrtletně 3 měrice, pšenice čtvrtletně měrici, ječmene tolikéž, bečku soli na rok a 7 sudů piva. Mimo to užíval dvou menších polností u kaple sv. Martina a na Bratřině³⁾. — Farář Městecský měl ročního platu tolik, že denního plynulo mu z něho 30 kr., ročně 7 měric ječmene, 8 měr ova, 2 měrice žita, sud piva měsíčně, letníky kolem sv. Jakuba, každý soused a sedlák byl mu povinen librou másla a sýra aneb za obě 3 kr., soli 3 čtvrtce. Dříví přiváželo se mu tolik, kolik se za rok spálí. Mimo to užíval louky a pole, avšak bral toliko menší štolu⁴⁾. Lépe se vedlo kněžím na panstvích císařských, jak toho zprávu máme o panství Pardubickém.

464. P. Kordule ze Sloupna podává české komoře zprávu o farách, kostelích, desátcích a důchodech, jakož i chování se

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 20. a 28. října 1641.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 17. února 1645.

³⁾ V archivu arcib. k r. 1646. K tomu ještě, poněvadž se platil desátek, menší štolu. Z těchto příjmů bylo děkanovi živiti kaplana a také školního officiala.

⁴⁾ V archivu arcib. listina ze dne 28. října 1637. Obě beneficia jmenovaná náležela k lepším beneficím. Byla však také obročí, kde duchovní správce živ býti nemohl. Tak v Kouřimí měšťané v témdni mezi sebou činili sbírky, aby duchovního správce Adama Táborského uživiti mohli. V arch. arc. list. ze dne 17. prosince 1637.

kněží na panství Pardubském léta 1640. Listina ta chová se v archivu ministeria financí ve Vídni a byla otištěna v I. roč. Sbor. hist. r. 1883. Vyjímáme z ní následující:

Far na celém panství Pardubském nachází se všech i s děkanstvem 18, kostelův filiálních 21.

Předně, v městě *Pardubicích* zůstává za děkana kněz Diviš Ferdinand Měsíček z Výškova, Čech, chování dobrého a pokojného, kazatel horlivý a cti, slávy boží pilný; kostel založení sv. Bartoloměje.

Pan *děkan* drží předně děkanství Pardubské, z kteréhož jemu z samého města *Pardubic* vychází *platu ročního* na penězích 140 zl., soli do roka 2 bečky, žita 6 str., ječmene 4 str. Od pohřbův i za rekviem a kázání bere po 3, 4, 6 a více širokých tolařích; od oddavek po 2, 3, 4 i více dukátích dávají, někteří také i desíti dukátích; od křtu po 1 říšském tolaru, 1 i 2 dukátích.

Při témž městě kostel filiální založení sv. Jana Křtitele, špitál pro 12 chudých lidí se nachází a ti od zámku fundací na náležitě vychování mají, v témž také pan *děkan* služby boží koná.

Filiální kostel *ve vsi Pardubičkách* založení svatého Jilji. Místo desátku dávají peněz ročně 7 zl. Od oddavků po 1, 2, 3 i po 3 zl. 30 kr. Od křtu po 18, 24, 45 kr. i 1 zl.

K témuž děkanství náleží od starodávna *fara Rosická* založení svatého Václava, služby boží v šesti a sedmi nedělích se vykonávají. Schází se žita ročně 36 str. 1 v. 1 č., ovsa 36 str. 1 v. 1 č., peněz 3 zl. 30 kr.; od křtu po 24, 30 kr.; od oddavků po 24 i 30 kr., ale od jednoho Václava Hoštálky dáno 7 zl. 30 kr.; od pohřbu po 21, 24 i 30 kr., též někdy po 1 zl. 16 kr., za obědy pak, když se služby boží konají, po 30 kr. a o posvícení po 1 zl. se dáva.

Víceji drží týž pan *děkan* faru *ve vsi Třebosicích* a jest kostel založení Povýšení sv. kříže, služby boží vykonává v pěti nedělích. Schází se k též fare žita 21 str. 1 v. 1 č., ovsa 16 str. 1 v. 2 č., ječmene 4 str. 3 č.; od oddavků, oddávajíc toliko jednoho co tu faru drží, od jednoho dáno 2 zl., od křtu po 12, 15, 18, 24, 30 i po 45 kr.; roli farářských, z nichž třetiny panu faráři náleží 6 kop záhonův a sejde se do roka třetin samých, když se seje, do 90 mandel; platu peněžitého z luk 8 zl. 12 kr.,

za letníky nyní dávají z jedné krávy po 3 kr., a kdo nemá z čeho, tomu odpustí.

Dále drží děkan *faru Mikulovskou* založení sv. Václava. Služby boží se vykonávají v pěti nedělích. Schází se žita 25 str. 1 v., ovsa 25 str. 1 v.; roli farářských se nachází 11 záhonův; za obědy kněžské dává se po 40 kr. a 1 zl., od křtu po 21, 24 a 30 kr., od oddavků po 1 zl. 30 kr. a 2 zl.; od pohřbů těl mrtvých po 11, 15, 18 a 24 kr.; za letníky dávají po 3 kr.; obláče po 1, kdo přediva má. Také k té fari přináležejí a platí více desátků z cizopanství z Mezilešic a z Bláta; nemůže se zpráva dostati jak mnoho. K té Mikulovské fari náleží kostel filialní *ve vsi Tuněchodech*, jest založení sv. Jana křtitele; služba boží se vykonává třikráte do roka, prvotně se dávalo od služby boží 1 zl. 10 kr. a nyní po 2 zl. 20 kr., od křtu po 30 a 36 kr., od oddavků po 2 zl. a 3 zl.

Item, drží týž děkan *faru Jezbořskou* a jest založení sv. Václava; služby boží vykonává v pěti nedělích. Schází se obilí žita 41 str., roli farářských jest 20 kop záhonův; když se osívají, bývá z třetin obilí všeho a všelijakého do 100 str.; za obědy, když se tam služba boží koná, dává se po 1 zl. 10 kr., o posvícení po 2 zl. 20 kr., od křtu po 12, 15 a 30 kr., toliko rychtář dal 1 zl.; od oddavků po 1 zl., 1 zl. 30 kr., 2 zl. i také po 2 zl. 20 kr. dávají; od pohřbů po 15, 18, 21, 24, 30 a 36 kr. dávají; item, dávají po 1 obláči; ještě se něco od obilí sutého i v slámě z cizopanství platí, o tom se, jak od týchž tak také od pana děkana žádné zprávy dostati nemůže.

Summa nadepsanému panu děkanovi ročně se schází z děkanství, ze čtyř far a dvou kostelů filialních 158 zl. 30 kr. na penězích, žita 129 str. 3 v. 2 č., ječmene 8 str. 3 č., ovsa 77 str. 3 v. 3 č., soli 2 bečky; roli k těm farám 37 kop a 33 záhonův. Co z akcidencí má a jak mnoho bere, o tom jest pod každou farou již psáno.

Město Přelouč; v témž městě jest farář bytem, kněz Silverius Mazurkovič, Polák, řádu menších bratří sv. Františka, chování dobrého a příkladného, česky dobře umí a drží fary tři, filialní kostely dva. Fary: v Přelouči, v městysi Bohdanči a ve vsi Bělé. Služby boží tu v městě Přelouči mimo dni sváteční ve dvou nedělích jednou. Schází se žita do roka 67 str. 2 v. 1 č., ovsa 67 str. 2 v. 1 č., více z roli odkázaných jednou

v rok 4 zl. 40 kr., soli 1 bečka, piva 1 sud; ode křtu bere po 18, 24 i 30 kr., od oddavků po 45 kr., od pohřbů po 18 kr. a když kázání po 1 zl.: za letníky, kteří krav nemají, každý soused po 4 kr. 4 d. a kteří krávy mají po 1 sýrci a husci másla dávají. K té faře náleží kostel filialní *ve vsi Semíné*, založení sv. Jana. Má v témž kostele sloužit šestkrát do roka a nyní slouží do roka jednou; když služba boží jest, platí se jemu z té vsi po 35 kr.; nápodobně od křtů, oddavků a pohřbů tak jako z města Přelouče od týchž bere. Více od téhož filialního kostela platí ročně 1 str. 2 v. 3 $\frac{1}{2}$ č., žita 1 str. 2 v. 3. č., ovsa 1 str. 2 v. 3 č.

Fara v Bohdanci, kterouž drží týž pan pater Silverius, založení narození blahoslavené Panny Marie, služba boží vykonává se ve dvou nedělích. Schází se do roka žita 98 str. 1 v., ječmene 28 str.; platu peněžitého jednou v rok 12 zl. 50 kr., soli 1 bečka, piva 1 sud, kaprův 1 džber; za maso do roka 4 zl. 40 kr., vepř se krmí do roka 1., od osadníků za letníky kdo krávy nemá po 3 a 6 kr.: od křtů po 9, 12, 15, 18, 21 a nejvíce 30 kr., od oddavků po 30, 45 kr. i po 1 zl., od pohřbů po 9, 12, 15, 18, 21 i po 27 kr., od přediva kteří seji dávají po jednom obláci. K tomu městyš má kostelík založení sv. Jiří, kde se těla mrtvá pochovávají.

K té faře náleží *ve vsi Živanicích* kostel filialní, založení zvěstování blahoslavené Panny Marie. Platův stálého za služby boží, kdež do roka čtyřikrát sloužit povinen, 11 zl. 40 kr.: z vesnic od křtů po 18, 24 a nejvíce po 30 kr., od oddavků podobně; od pohřbů, jsouc lidé nyní chudí, nebere nic.

Fara ve vsi Bělé, drží pan pater Silverius: založení sv. Petra a Pavla. Služby boží ne často vykonává. Schází se do roka žita 90 str., ovsa 90 str. Od křtů, oddavků vedle možnosti, kdo seč býti může, dávají po 9, 12, 15 a 18 kr., od pohřbů, jsouc lidé chudí, nedávají nic.

Summa nadepsanému pateru Silveriusovi z těch tří far a kostelův filialních se scházelo žita 257 str. 3 v. 1 č., ječmene 28 str., ovsa 159 str. 1 v., platu peněžitého 33 zl. 50 kr., soli 2 bečky, vepř krmený 1, piva 2 sudy. Od křtů, oddavků a pohřbů i jinších akcencí již rozepsáno jest.

V *městečku Sezemicích* jest fara, kterouž drží kněz Antonín Rulikovský, kvardian Pardubský, Polák, řádu menších bratří

sv. Františka, však česky dobře umí kostel založení sv. Trojice. Služby boží ve třech a čtyřech nedělích se vykonávají. Schází se platu ročně žita 45 str. 3 v., ovsa 45 str. 3 v., peněz 15 zl. 10 kr., soli 1 bečka, vepř 1. Z téhož městečka od křtů dávají po 18 a 30 kr., od oddavků po 3 zl., od pohřbu těl mrtvých 15 a 27 kr.

K té faře náleží kostel filialní *ve vsi Kuněticích* založení sv. Bartoloměje, služby boží v šesti nedělích vykonává. Ze vsi od křtů a od oddavků po 16 a po 18 kr., od pohřbů 24 a 30 kr., schází se do roka žita 29 str. 3 v., ovsa 29 str. 3 v.

Týž pan pater kvardian více drží fary, které nyní dostal, totiž *Vosickou a Žďánskou*. Vosická jest založení na nebe vzetí blahoslavené Panny Marie a Žďánská sv. Václava. Rolí farářských jest přes 20 kop záhonův; když se seje na všeckny, sešlo by se z třetího mandele rozdílného obilí na 100 str. Předešlý pan pater brával od křtů, oddavků a pohřbů po 15, 18, 24, 30 kr. i 1 zl., co tento tam vnově se dostalý bráti bude, věděti se nemůže. K té faře náleží kostel filialní *ve vsi Podulšanech*, založení sv. Mikuláše; když se služba boží koná, platí se 1 zl. 10 kr.

Fara Vosicka založení na nebe vzetí Panny Marie; od křtů dávali po 12, 15, 18, 24 i 30 kr. i po 1 zl.; roli farářských se nachází 10 kop záhonův. Co se těch dvou far Žďánské a Vosické dotýče, poněvadž v těch vesnicích k těm osadám náležejících téměř žádných lidí doma není, nemůže se na jiný grunt přijíti, toliko vynachází se, že ročně obilí rozdílného z obou far se scházivalo okolo 310 str.

Městečko Dačice, fara, kterouž drží kněz Jiří Ignacius Štolonius, jest z Slezska, kněz světský. Kostel založení blahoslavené Panny Marie. Platí se žita 57 str. 1 v. 3 $\frac{1}{2}$ č., ovsa 57 str. 1 v. 3 $\frac{1}{2}$ č., soli jedna bečka; roli farářských 8 kop záhonův. Předešlý farář brával od křtů po 30, 35 kr. i 1 zl., od oddavků po 1 zl. 30 kr. i po 3 zl., od pohřbů dle možnosti jednoho každého po 14 kr. i více se platí. Co nynější novotný pan farář bráti bude, ještě se neví.

K té faře náleží kostel filialní *ve vsi Hostovicích* a jest založení sv. Jakuba. Má sloužiti v třetí neděli a slouží jednou do roka, dvakrát, nejvíc třikrát: platí se pokaždé 1 zl. 10 kr.

Schází se žita 24 str. 3 v. 3 č., ovsa 24 str. 3 v. 3 č., peněz z rolí a luk 5 zl. 50 kr.

Více náleží ještě kostel druhý filialní *ve vsi Komárové*, založení sv. Mikuláše. Schází se do roka žita 4 str. 1 v. 3 č. Od křtů, oddavků a pohřbů, tak jakž od Dašických brával předešlý farář, také od těchto filialních osadních brával. Za letníky z krávy po 7 kr. a kdo semena sejí po jednom lněném obláči dávají.

Víceji týž farář drží *faru Dřiteckou*, kostel založení sv. Petra a Pavla. Schází se žita 76 str. 1 v. 1 ½ č., ovsa 76 str. 1 v. 1 ½ č. Rolí farářských jest 18 záhonů, nyní všechny ladem leží. Od křtů po 6, 12, 30, 45 kr. i také 1 zl., od oddavků po 45 kr., 1 zl. 30 kr. i po 3 zl., též jeden dáti musel (Petr Šíp) 7 zl. 30 kr., od pohřbů po 30, 45 kr., 1 zl., 1 zl. 30 kr. i po 3 zl. 30 kr., za letníky z krávy jedné po 6 kr.; když se semena sejí, sedláci po 1 obláči, zahradníci po půl.

K té faře náleží kostel filialní *ve vsi Bejšti*, založení sv. Jiří. Od sloužení mši svatých a vykonávání služby boží v celém roce i za jídlo do roka se vydává 8 zl. 10 kr., a slouží do roka čtyřikráte. Od křtů a pohřbů po 30 kr. i po 1 zl. Dávají zprávu, že jest teď nedávno *pan pater dal povolení, aby dvě osoby n. obci pohřbeny byly*, jemuž od jednoho 51 kr. a druhého 30 kr. a pár hrdliček dáti musili. Za letníky z krávy jedné po 6 kr. Summa z těch dvou far a dvou kostelů filialních panu pateru Štoloniusovi žita 167 str. 1 v. 3 ½ č., ovsa 158 str. 1 v. 3 ½ č., peněz 5 zl. 50 kr., soli 1 bečka.

Kněz Kašpar Florian Wasr, Polák, drží *faru Rovenskou* kostel založení sv. panny Kateřiny. Služby boží druhou neděli vykonává. Schází se žita 68 str. 3 v., ovsa 68 str. 3 v., roli farářských k tomu jest 4 kopy záhonův. Od křtů po 18, 30, 36 kr., od oddavků po 45 kr., 2 zl. i někdy 6 zl., od pohřbů po 45 kr. a 1 zl., za letníky po 6 kr. Kteří semena sejí, každý sedlák po jednom obláči a zahradník po půl. Item, orání každý sedlák po 1 dni a zahradník po ½ dni nádennického díla.

K té faře náleží kostel filialní *v Moravanech* založení sv. Petra. Do roka třikráte služba boží se koná a platí se po 1 zl. 10 kr., od křtů po 24 a 30 kr., od oddavků po 1, 2 a 3 zl., od pohřbů 15, 30, 45 kr., 1 zl. i 1 zl. 30 kr.

Více ještě náleží kostel filiální *ve vsi Slepoticích* založení sv. kříže. Služby boží se konají do roka třikráte a čtyřikráte, platí se od jedné služby boží po 1 zl. 10 kr., od oddavků po 1 zl. 30 kr., 2 zl. a 2 zl. 20 kr., od křtů a pohřbův 24, 30 kr. a 45 kr. Ze vsi Čeradice stálého platu 1 zl. 46 kr. Letníky rolník po jednom sýru a jednom žejdlíku másla a zahradník po půl žejdlíku, též zahradníci i sedláci po 1 slepici.

Ještě náleží třetí kostel filiální *ve vsi Plátěnicích*, založení sv. Jiří. Služby boží se do roka vykonávají čtyřikráte a platí se od jedné mše svaté po 1 zl. 10 kr., za obědy panu faráři 50 kr. Za letníky sedlák po 1 žejdlíku másla a zahradník po půl, za sýry z krávy po 3 kr. Obláče lněné, kteří semena sejí, také dávají. — Týž kněz Kašpar drží druhou *faru Ostrétiňskou*, založení zvěstování blahoslavené Panny Marie. Služby boží vykonává druhou neděli: žita se dává 77 str. 1 v., o posvícení a při pouti do roka 3 zl. od pohřbů po 36, 45 kr. a po 1 zl., od oddavků po 1 zl., 1 zl. 30 kr. a 3 zl., od křtů po 36 kr., 45 kr. a po 1 zl. Rolníci jednou v rok po zápřeží oráním; letníky po jednom sýrci a husci másla; sedlák po jednom obláči, zahradník po půl.

K té faře náleží kostel filiální *ve vsi Velínách* založení sv. Mikuláše. Služby boží po třikráte do roka se vykonávají a platí se po 1 zl. 30 kr., za obědy kněžím po 1 zl. 30 kr., kteří másla a sýra nemají, dávají z krávy po 7 kr., ode křtův a pohřbův po 30 kr., od oddavků po 1 zl. 15 kr.

Summa z těch dvou far a ze čtyř kostelův filiálních knězi Kašparovi přichází žita 145 str. 1 v, ovsa 145 str. 1 v., peněz 4 zl. 46 kr. Rolí k faře Rovenské 4 kopy záhonův.

Pan archidiakon Hradecký jest Čech a drží *faru Opatovskou*, založení sv. Vavřince. Slouží tam kaplan jeho ve čtyřech nedělích; schází se žita 77 str. 1 v. 2 č., ovsa 77 str. 1 v. 2 č., rolí farářských 50 záhonů. Od oddavků po 30 kr. i méněji, od pohřbů nebere nic; od křtů po 15 a 18 kr. Letníky, kdo s ně byti může, dává a kdo pak dobytka nemá, tomu odpouští; za obláče tím způsobem jako o letníky činí.

Městečko Holice, v tom městečku drží faru kněz Benedikt Moravský, Polák, řádu sv. Benedikta; item, kostel filiální nad městečkem založení svátku těla božího. Službu boží maje vy-

konávati vedle své konfirmací tu v městečku vždycky v druhou neděli, odjíždí na cizí grunty Boruhradské a tak opouští záduši a kolaturu císařskou, i vykonává službu boží toliko jednou v sedmi nedělích. Item, poroučuje ve dni sobotní vedle obyčejě a řádu církevního všemi zvony jak nešpor, též i večer při klekání slaviti a zvoniti, tím dávajice domácím i přespólnimu věděti, že tu služba boží v neděli nazejtří bude se konati, což když se lidé k službě boží sejdou, tehdy týž pan farář sednouce na kočárek se sestrou svou na cizí grunty sloužiti odjíždí, skrze což nemalé pohoršení mezi lidmi pochází a důchod zádušní skrze to k ztenčení přichází.

Majice týž pan pater (tak jakž on praví) sestru svou při sobě, kteráž mnohé veliké ublížení a nátisky, protimyslnosti lidem, J. M. C. poddaným, čini, s nimi se beze vší sobě dané příčiny bije, různice a vády tropí, takže týž pan pater, musejice jí všecko po její vůli činiti, příčinou její čtyry osoby tu z městečka Holic je sám do vězení prostřed rynku, sluje trdlice, za ruce dávajice, je v témž vězení nenáležitě, při čemž též jeho sestra byla, pohlavkujice, kyjem bijice, tak že kdokoliv chce něco při panu paterovi v jakékoliv potřebě své jednati a s ním mluviti, nedopouští, v čemž jí pan pater okřiknouti ani nic, aby mlčela, říci nesmí, neb proti komuž se táž osoba jeho zazlí a jakou příčinu proti kterému vezme, to také pan pater k vůli její všecko, jak ona toliko chce, činiti musí. I žádají ponižené ti všickni osadní, aby dotčená sestra pana faráře jejich, kteráž jim všechněm k veliké obtížnosti jest, odtud z fary a kolatury J. M. C. odbyta a vypravena byla.

Od křtu dítek po 30 kr. 40 kr. bere, od pohřbů těl mrtvých po 40 kr., 1 zl. a 1 zl. 30 kr. dávati musejí. *Kdo pak čím pro chudobu svou zaplatit nemá*, jsouce lidé katoličtí, *na drahách, v polích a lesích mrtvá těla katolická zakopávati a pohřbívati musejí*. Někteří pak starajice se o to, aby vždy v těchto nynějších největších obtížnostech taková těla katolická křesťanská pohřby míti mohla, dokud peněz od místa vedle vůle pana patera a sestry jeho neopatří a hotovými penězi nezaplatí. an se tu při něm a sestře jeho žádného milosrdenství a sečkáni za dva neb tři dni užiti nemůže, tehdy ta mrtvá těla několik dní tak nepohřbená zůstávati a potom s velikým smradem do země se zakopávati musí. Nicméně, kteří pak katoličtí nikdy nezů-

stávali u zpovědi svaté a přijímání nejsvětější velebné svátosti oltářní vedle nařízení všeobecné církve svaté katolické nebyli, když jen témuž panu paterovi a sestře jeho dobře se zaplatí, tehdy pohřeb náležitý při kostele na krchově učiniti dovoluje

Od oddavků po 48 kr. 1 zl., 2 zl., 3 zl. 30 kr. platí. Desátku z městečka Holic přichází žita 44 str. 3 v. 2 č., ovsa 44 str. 3 v. 2 č.; též dávají, buď že dobytek chovají neb nemají, jeden každý po 1 sýrci a 1 obláci, též husci másla

K té fáře přináleží kostel filialní *ve vsi Ředících*, založení sv. Václava. Služby boží máje vykonávati vždycky druhou neděli, odjíždějí na grunty cizí, toliko v sedmi nedělích je vykonává. Desátku se schází žita 51 str. 1 v., ovsa 51 str. 1 v.; letníky a obláče podobně jako Holičtí dávají.

K té fáře přináleží druhý kostel filialní *ve vsi Vysokém Chvojně* založení sv. Gottharda. Služby boží majice vykonávati vždycky pátou neděli, toliko vykonává jak mu čas postačuje, šestou nebo sedmou neděli. Desátku platí žita 10 str., ovsa 10 str.; letníky a obláče podobně jako jinší platí.

Item, k též fáře přináleží třetí kostel filialní *ve vsi Albrechticích*, založení sv. Jana křtitele. Desátku žádného neplatí, nýbrž od sloužení mši svatých a kázání slova božího po 1 zl. 10 kr., za obědy po 1 zl. 10 kr. na penězích dávají. Služby boží toliko jednou v roce vykonává, učiníce toliko ranní kázání, potom na cizí grunty odjíždí a vždy přece jak od téhož záduší i také z gruntů cizích se jemu plat odvozuje. Za letníky, ponevadž jim dobytek od lidu vojenského pobrán jest, vždy přece rolníci po 18 kr., zahradníci po 12 kr. dávati a platiti musejí. Obláče podobně jak jiní odvozuji.

Summa nadepsanému knězi z jedné fary a tři kostelův filialních schází se desátku žita 105 str. 1 v., ovsa 105 str., 1 v.

Městečko Tejnice nad Labem, v témž jest fara, kterouž drží kněz Jaroslav Oravský, Čech, kněz světský. Kostel jest založení Stěti sv. Jana. Služby boží každou neděli i svátek vykonává. Schází se do roka žita 91 str. 3 v. 2 č., ovsa 84 str. 3 v. 2 č., platu peněžitého 6 zl. 32 kr., soli do roka 1 bečka, piva 1 sud. Od křtů 30, 36 kr. i po 1 zl. 30 kr., od oddavků

po 30, 36, 45 kr., 1 zl. 30 kr. i po 3 zl., od pohřbů po 30 kr., 1 zl. a 1 zl. 30 kr.

K též faře náleží kostel filialní *ve vsi Kojicích*, založení svatých Petra a Pavla. Služby boží vykonává jednou v roce, platí se jemu od sloužení mše svaté po 1 zl. 10 kr. a za oběd 46 kr. 4 d. Od křtů, oddavků a pohřbů podle mírnosti bere.

Více ještě k též faře náleží druhý kostel filialní *ve vsi Selmicích*, založení sv. Vavřince. Služby boží a mše svaté vykonává jednou v rok a platí se mu po 1 zl. 10 kr. Od křtu svatého a pohřbu po 18, 24 kr. platí, od oddavků po 45 kr. a 1 zl. 30 kr.

V městě Pardubicích jest klášter založení na nebe vzeti blahoslavené Panny Marie, v kterémž zůstává za kvardiana pan pater Antonín Rulikovský, řádu sv. Františka menších bratří a má při sobě jednoho patera i někdy taky více jednoho bratra, majíce podle fundací jich šest osob z téhož řádu zůstávati, a platí se jim z důchodu J. M. C. Pardubského do roka na penězích 175 zl., kaprův 3 džbery, drůbeže 1 džber. Mše svaté ve dni nedělní, sváteční i každodenně s letaniemi zpívanými se vykonávají. Týž pan pater kvardian drží nadepsané fary, totiž Sezemskou, Vysockou a Žďárskou s kostely filialními již nahoře psanými.

Z nadepsaných pánův paterův žádný kaplana nechová.

Desátky obilné ty se ode všech nadepsaných osad každému panu paterovi na starou míru s vrchem odvozuji.

b) Daně duchovenské.

465. a) *Dan stoličná* čili sněmovní, poněvadž přinášeli ji duchovní do hlavního města, pokud ještě rok co rok scházeli se k synodě diecéšní. Byl to jakýsi roční poplatek ze všech obročí a kostelů, který odváděl se biskupovi na znamení poddanosti a úcty. Arcibiskup Arnošt nařídil¹⁾ všem duchovním své arcidiecése dne 2. listopadu 1635, aby platili budoucně stoličné při svátku Očišťování P. Marie, dokládaje, že ve sv.

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 2. listopadu 1639.

týden obdrží posvěcené oleje zdarma. Stalo se to proto, že mnozí kněží se domnívali, jakoby za stoličné, jež vikáři zasýlávali o zelený čtvrtek do Prahy, kupovaly a prodávaly se sv. oleje. Kardinál Harrach hodlaje je vyvésti z omylu, ukládal pokutu dvojnásobného stoličného těm, kteří by jeho nezaslali o svátek Očišťování P. Marie. Daň ta byla rozličná podle velikosti obročí; obyčejně platival se za farní kostel tolar a za filiální půl tolaru. Vůbec můžeme tvrditi, že kněží ochotněji platili stoličné nežli daň na seminář. Stávalo se nezřídka, že příspěvek na seminář roven byl stoličnému, avšak rozdíl znamenati lze v tom, že poplatek seminářský odváděl se po dvakráte, a sice kolem sv. Jiří a na sv. Havla. Doklad toho podává nám Jodok Tomáš Selge, farář a vikář okresu Ostrovského (vlastně Loketského), který vybízeli¹⁾ faráře, aby v osmi dnech odvedli zadržované daně stoličnou a na seminář. Stoličného žádal z jedné každé fary tolar a z filiálního kostela polovinu; na seminář taktéž z farního chrámu tolar a z filiálního půl tolaru, avšak připomínal, že kolem sv. Havla r. 1642. nutno bude opět platiti na alumnus²⁾. Týž Jodok podal dne 26. dubna 1643 arcib. kanceléři Visentainerovi záznam dani stoličné (r. 1642. odvedl za kraj Loketský 40 tolarův a 60 kr.), z kterého jde na jevo, že faráři raději odváděli daň stoličnou nežli na alumnát, nejspíše proto, že daň na seminář byl poplatek nově zavedený, sotva 100 let v církvi obvyklý. Při tom seznáváme některé faráře vikariátu Loketského, totiž: Václav Norbert Peller, děkan Loketský, zapravil stoličné, nikoliv však daň seminářskou; farář Šenfeldský Kolovius item; Karlovarský Eliáš Baderus it.; Lambický farář Michal Trautwein it.; farář v Königsberku a na Chlumě Kašpar Dietz it.; Bečovský God. Stelzel it.; Engelhauský a Zitvenský it.; Norbert Vankenus Praemonst. item.

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 10. července 1642.

²⁾ Dne 2. února odvésti bylo farářům obvyklé poplatky a dne 10. července t. r. dali se o ně upomínati. Než netoliko na Loketsku byli liknavi k placení daní, i Kutnohorskému arciděkanu a vikáři psal arcibiskup dne 7. října 1642: „Negligentiam Vestram in cathedratico et seminariatico exigendo admirari profecto et satis mirari non possumus.“

466. *β*) *O dani seminářské* pojednáno bylo svrchu ve stati o zřízení arcib. semináře.

Menší poplatky biskupské odváděly se za

467. *γ*) *potvrzení* (pro confirmatione) a na *vychování arcib. kanceláře* (ad sustentandam aep. cancellariam). Každý beneficiát povinen byl složiti jakýsi *poplatek za potvrzení k obroči*, kterého se mu dostalo. Tak ku př. děkan Mělnický Pavel Petr Rosa stav se proboštem v Roudnici, zaplatil dne 1. října 1642 při kanceláři arcibiskupské 21 zl. Nástupce jeho v Mělniku Jan Václav Tlappa odvedl za konfirmaci 9 zl. Farářové skládali za konfirmaci obyčejně 6 zl., někdy pak toliko 3 zl. Jestliže však bylo jim svěřeno více obročí, množil se i poplatek za ně. Kristián Hottengehauen zaplatil za potvrzení k faře Postoloprtské a ke kostelům sousedním 24 zl. Někteří také, jako Jiří Bouček potvrzen byv za faráře Břeskovického, na poplatek docela zapomněli. V arcibiskupské kanceláři přijímaly se též poplatky za schválení závětí jakož i rozličné pokuty. Jan Šlechta, farář Zátouský (Ottau), učinil poslední vůli na prospěch řádu Jesuitského, za kterouž zaplaceno bylo do pokladny arcibiskupské 30 zl. Jan Těšín, děkan Vodňanský, odvedl tamtéž 75 zl. pokuty. Koncem měsíce sepsány a zejména uvedeny byly všechny příjmy, vypočteny i běžné výdaje a účty o tom předkládaly se p. arcibiskupovi. Příklady, které svrchu jsme jmenuovali, vyňaty jsou z účtů kanceláře arcibiskupské za měsíc červenec a říjen 1642¹⁾.

Co se tkne *vydání*, kterážto uhrazovala se z pokladny *kanceláře arcibiskupské*, vidno jest z účtův, že jakýsi podíl veškeré hotovosti dostávali: official, tajemník arcibiskupský, dva kancelisté a sluha kancelářský (cursor).²⁾ Poslům (tabellarii) vyměřovala se odměna zvláštní podle délky a obtíží konané cesty. Značný obnos peněz vydával se za papír, kdežto ostatní potřeby kancelářské, jako inkoust, péra, oplatky, motouz, španělský vosk a j. lacino bylo lze pořídití. Většího nákladu vyhledávalo se na zakoupení topiva, opravu kamen, pořízení utěrákův a sviček. Domáci posel vypravený do Řečiče obdržel odměny 1 zl. 30 kr. Za pět rysů papíru počítá se 23 zl. 54 kr. Za

¹⁾ V archivu rod. H. fasc. 9. fol. 231, 522 seq.

²⁾ Tamtéž fasc. 9. sti. 231, 522 nn.

dovoz, plavbu, štipání a srovnání 28 vozů dříví zapláceno bylo 139 zl. Seznam a součet vydajův jakož i příjmů předkládal se obyčejně koncem měsíce panu arcibiskupovi, aby jej prohlédl a schválil.

468. *δ)* *Císařské dané.* Již z předu bylo řečeno, že papež Urban VIII. dovolil císaři, aby vymáhal na duchovenstvu Českém určitou daň. Za tou příčinou ukládala se ve sněmu zemském mnohá břemena na bedra kněžstva, a obracela se k účelům válečným. Dne 15. listopadu 1627 sešel se sněm ¹⁾ v Praze, na kterém zastoupeno bylo duchovenstvo, jakožto první stav zemský, biskupem Trapezuntským a světicím kardinála z Harrachů Šimonem Brosiem z Horštýna, děkanem metropolitního kostela Kašparem Arseniem z Radbuzy a opatem Strahovským Kašparem z Kvestenberka. Na sněmu tom uloženo bylo jednotlivým farářům, aby odváděli za čtvrt leta 6 kop čili ročně 24 kop gr. Tím způsobem přispívalo duchovenstvo k potřebám zemským až do r. 1641. Toho léta dne 12. srpna odbýval se opět sněm zemský v Praze a při té příležitosti bylo stanoveno, pokud se tkne stavu duchovního, aby všichni faráři v městech i na venkově a kde by faráře nebylo, kollatoři farní zaplatili z důchodů svých jeden korec, jeden věrtel, jednu čtvrtci a 1 $\frac{1}{2}$ měřičky žita a 54 kr. ²⁾. Dne 6. ledna 1642 nařizeno bylo, aby všichni faráři a jsou-li nepřítomni, kollatorové farní zaplatili k účelům válečným 8 kop gr. a odvedli čtvrtci ječmene. Koncem roku posledně řečeného shromáždil se opět sněm zemský a na něm nařizeno bylo farářům v městech a na venkově, aby odvedli na r. 1643. ve 4 lhůtách 6 zl., strych žita, dva věrtele ječmene, strych ovsa a peněz na skoupení masa 10 kr. ³⁾.

Dne 9. listopadu 1643 poručeno bylo opět sněmem, že faráři aneb kde úřady jejich jsou uprázdněny, kollatoři farní povinni jsou 8 zlatými, 3 strychy žita, strychem pšenice či ječmene a 2 strychy ovsa ⁴⁾. Z toho jest na bíle dni, že den ode dne vzrůstala a přivětšovala se daň císařská. Roku 1644. dne 19. září žádal sněm na farářích po 1 zl. 10 kr. a nad to 2 věrtele ovsa ⁵⁾.

¹⁾ Beckovskébo Poselkyně díl druhý sv. III. str. 38.

²⁾ Tamtéž díl druhý sv. III. str. 285.

³⁾ Tamtéž díl druhý sv. III. str. 307.

⁴⁾ Tamtéž díl druhý sv. III. str. 324.

⁵⁾ Tamtéž str. 328.

Zvláštní zmínky zasluhuje jednání na sněmu zemském ze dne 22. května r. 1645. Tenkrátě poručeno bylo, aby arcibiskup zaplatil 666 zl. 40 kr., infulovaný prelát, pokud jest v držení pozemků a statků 133 zl. 20 kr., preláti v menších klášterích 80 zl., kláštery jež mají pozemky v ceně více než 10 tisíc kop míš., zaplatí 133 zl. 20 kr., kanovníci po 13 zl. 40 kr., arciděkanové po 33 zl. 20 kr., děkané a bohatší faráři 12 zl. 40 kr., chudí faráři 6 zl. ¹⁾. Ano kolem r. 1658. žádal sněm zemský na duchovenstvu 120 tisíc zl. berně.

Jak velice tížila břemena ta jednotlivé správce duchovní, poznati můžeme z několika málo příkladův. Dne 8. listop. 1645 podával děkan Chomutovský Mikuláš Faber zprávu ²⁾ o schůzi kněžstva. I dokládal, že všichni faráři osvědčují poslušnost J. Em. panu kardinálovi, avšak jedněmi ústy a společným nářkem si stěžují, že ona berně královská jest věru nesnesitelná, ana přisně se požaduje na farářích a vymáhá se právem i neprávem. Kéž pan arcibiskup sám se toho ujal a zasadil, aby faráři osvobození byli berní a tím spíše přispívati mohli na seminář! ³⁾. — Listem ze dne 13. června 1646 prosil děkan Kladský Jeroným Keck při arcibiskupské konsistoři o rozhodnutí, zdali farářové okresu jeho povinni jsou platiti mimořádnou daň, kterou uložili jim krajští stavové, totiž 3 zl. čtyřikrátě do roka.

Avšak ani na těchto daních nebylo ještě dosti; za přičinou stálých válek došlo až i k bohoslužebným rouchům a nádobám. Tak oznamují starší osadní a úředníci záduší sv. Vojtěcha Menšího, sv. Trojice na Novém Městě Pražském a sv. Petra na Poříčí odpovídajíce k nařízení kardinálovu, aby zbytečné klenoty kostelní k potřebám císařským odevzdali, že ničeho zbytečného nemají, leč nejnnutnější věci, že kostely byly opětně

¹⁾ Beckovského Poselkyně díl druhý sv. III. str. 340 a 341.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 8. listopadu 1645.

³⁾ I tato okolnost padá na váhu, že byly daně vymáhány od nesvědčitých úředníků mnohdy, kteří více ještě požadovali, než bylo sněmem stanoveno. Dne 23. února 1643 stěžuje si farář Dobrušský u konsistoře, že hejtman Opocenský 109 zl. císařské daně na něm žádá, nežli by tolik platil, že raději beneficium opustí.

oloupeny a okradeny¹⁾). Mimo to pořádaný *rozličné sbírky* jako k vykupování zajatých z moci turecké²⁾).

c) Důchody arcibiskupovy.

469. Císař Ferdinand II. přislíbil arcibiskupu Lohelioví, že chce navrátiti jemu statky druhdy arcibiskupské a stoje slovu svému, přikázal vrchnopastýřskému úřadu Pražskému panství Týnské nad Vltavou, Červenou Řečicí, zboží Novorychnovské a Rožmitálské³⁾). Důchody tedy arcibiskupovy mimo daň stoličnou a příspěvek na seminář *plynuly ze statků arcibiskupských*. K účelům církevním obracel kardinál Harrach roční *výtěžky solní (smíčovna o soli)*, jež sice nestačily na uhrazení všech výloh, byly však vítanou pomocí peněžitou. Část ročních příjmů solních připadala kapitolám, především pak kapitole metropolitní. Za tou příčinou jest se nám tak též zmíniti několika slovy *o důchodech kapitolních*.

a) Statky arcibiskupské.

470. Jak právě bylo řečeno, navrátil císař čtvero panství starobyklých arcibiskupovi Pražskému⁴⁾). Týž příznivec církve katolické v Čechách prve, nežli vykročil z Prahy r. 1623., poručil, aby všecky statky církevní vráceny byly pravým majitelům. Na to dne 4. listopadu prohlášen byl výnos Karlem knížetem z Liechtenšteina, správcem zemským a mistodržícím královským, aby beze všeho prodlení a pod trestem tvrdošijné velezrady byly navráceny všechny statky církevní, které od počátku odbojné války v Čechách církvi, arcibiskupovi a metropolitní kapitole byly odňaty, zastaveny a osazeny⁵⁾). Statky církevní, jež drželi někdy jinověrci a potom když vypuzeni byli, připsaly se pokladně státní, nebudtež nijak prodávány a

¹⁾ V arch. rod. H. fasc. 23. fol. 474. Tamtéž fol. 522.

²⁾ V arch. rod. H. fasc. 2. fol. 200.

³⁾ Beckovský, Caraffa 190.

⁴⁾ Beckovského Poselkyně, Caraffa Germania restaurata str. 190.

⁵⁾ Pešínův Phosphorus sept. na str. 98.

jestliže se zboží toho druhu již prodalo, nechať nahradí se statky stejné ceny¹⁾. Za tou příčinou přál si nejvyšší správce zemský, aby v hromadu vejdouce preláti z celé země České, vyhledávali a sepsati dali co, jaké, kolik, kdy a od koho uchváceny byly statky církevní a kdo jest nyní jejich držitelem, aby tím snáze přinuceni byli nezákonní majitelové je navrátiti, aby ustalo se od prodeje jich, jestliže byly již zabaveny, aneb mohly býti zaměněny za zboží jiné.

471. Řízení záležitosti té, jak každý snadno se domyslí, nebylo tak snadné. Od r. 1410. uplynuly celé dva věky, po které nelitostně hlodali nepřátelé církve katolické na těle její. Statky duchovní přecházely z ruky do ruky, z moci pánů v držení vladyk, prodávaly se, kupovaly, měnily, odkazovaly a dědily. Tím způsobem byli držitelové jejich pro nepaměť doby předešlé a nezákonnitého trhu pravými majetníky jejich a nemohly jim odňaty býti statky, jež poctivě jim připadly, leč k velikému pohoršení a neprávem. Sama komora královská držela něco zboží církevního, jež nejučenější právníci prohlásili za spravedlivou majet' její předešlými držiteli promlčenou a ztracenou. Císař dbalý spravedlnosti, přemýšlel o tom, kterak dalo by se nahraditi, co církev bezděky ztratila. Věc zrale uváživ poručil, aby držitelové statků církevních, pokud dobrým svědomím je získali, ponecháni byli při zboží svém a v náhradu za to aby přivtěleno bylo na vždy k arcibiskupství tolik jiných statků, kolik potřebí k úrokům 24 tisíc kop miš. Ze čtyř panství svrchu jmenovaných vycházelo arcibiskupovi Pražskému asi polovice obnosu toho. Sv. Otec Urban VIII. dopsal²⁾ sice Ferdinandovi, že nemá toho dopustiti na kostel Pražský, kterýžto jest takorůž baštou pravého náboženství, aby mu ubližovali a škodili ti, kteří jej připraviti chtěli o majetek kláštera Oseckého; avšak přes to navrátiti chtěl císař Ferdinand klášter právě řečený i se všemi statky jeho Cisterciákům. Před věky odcizena byla arcibiskupskému úřadu Pražskému rozsáhlá panství. Za arcibiskupa Arnošta z Pardubic tvořily statky arcibiskupské 17 větších neb menších obvodů nazvaných dle hradů neb měst neb jiných sídel, z kterých byly spravovány. Správní

¹⁾ Caraffa tamtéž str. 190.

²⁾ V archivu arcib. list. ze dne 28. března 1626.

sidla byla: *Praha* s residencí arcib. na Malé Straně a blíže téže 8 domů poplatných, též ostrov sv. Petra pod mostem a ještě osm vesnic. Zboží *Roudnické* s krásným zámkem a oblíbeným sídlem arcib., kde jak známo Arnošt I. umřel, se 24 vesnicemi. Zboží *Zerčické* u Ml. Boleslavi s 3 vsemi. Zboží *Běchařské* u Kopidlna se 4 vsemi. *Brod Český* a 15 vesnic. Zboží *Štěpánovské* u Vlašimi s 11 vesnicemi. Dále na jih městečko *Křivsoudov* s 10 vesnicemi. V malém vzdálení od Křivsoudova veliké panství *Řečické* se čtyřmi městy: *Pelhřimovem* se 26 vesnicemi, *Řečici Červenou* či Biskupovou s 29 vesnicemi, *Vyskytnou* s 19 vesnicemi a *Novým Rychnovem* s 14 vesnicemi. U Němického Brodu byly arcib. statky náležející k zámku *Heralci* celkem 22 vesnic. Zboží *Chýnovské* u Tábora s městečkem a 12 vesnicemi. Zboží *Vltavotýnské* s 32 vesnicemi spolu s městem a zámkem Týnem nad Vltavou. Zboží *Příbramské* s 58 osadami, mezi nimiž vynikalo město Příbram se stříbrnými doly. Se zbožím Příbramským hraničilo na západ zboží *Rožmitálské*, k němuž náleželo město Rožmitál s 17 vesnicemi. Zboží *Rokycanské* s městem a 4 vesnicemi. Zboží *Horšovo-Týnské* bylo perlou statků arcibiskupských, kteréžto panství odňato Vilémovi staršímu z Lobkovic pro velezradu a připsáno byvší pokladně královské, bez překážky mohlo se odevzdati arcibiskupovi, avšak navráceno mu posud nebylo. Zboží *Hernštejnské a Supihorské*. Mimo tyto statky ležící v Čechách přiděleno arcibisk. Pražskému také město *Kojetín* na Moravě i s příslušenstvím. Karel IV. dal arcibiskupství roku 1373. město *Luhe* v hořejší Falci na řece Nábě s vůkolím a 13 lány lesa. Očko z Vlašimi koupil hrad *Helfenburk* v Litoměřicku, k němuž náleželo městečko Hoštka a 13 vesnic¹⁾. Avšak rozsáhlé tyto statky byly dílem arcib. Konradem z Vechty, dílem císařem Zikmundem zastaveny a rozprodány. Při obnovení stolce arcib. neměl tento kníže církevní žádných statků, takže s papežským povolením arcibiskupovi Antoninovi z Mohelnice vykázány příjmy z klášterů *Světeckého a Oseckého*. Ve *Světcí* byly řeholnice křižovní z řádu Božího hrobu, jichž počet stále klesal, až r. 1577. poslány byly do Zderazského kláštera, témuž řádu náležejícího a statek *Světecký* stal se vlastnictvím arcibiskupství, jemuž

¹⁾ Tomek: Dějepis Prahy III. 33—49.

podnes náleží. *Osecký* klášter zůstal ve svém bytu a trvání pod zvláštním opatem, jenže část svých příjmů postoupiti musil k výživě arcibiskupově. — Arcibiskup Brus marně se ucházel o to, by mu byly vráceny Pelhřimov, Příbram a Rokycany¹⁾. I arcibiskup Lohelius naléhal na to, aby statky arcib. navráceny byly, aby mohl nepřislušný sobě klášter Osecký navrátiti. Tu však nastaly odboje, mezi kterými direktoři statky příslušné klášteru Světeckému a Oseckému ještě k tomu rozprodali. Po bitvě Bělohorské byly však statky ty skonfiskovány a arcib. vráceny. Příjmy arcipastýře přesahovali druhdy 80 tisíc kop gr. Praž., poklad to věru veliký; kardinál Harrach těžil však toliko 12 tisíc kop míš. Arcibiskup Arnošt II. měl mnohem více peněz potřebí, nežli by jich byl Arnošt I postrádal. Z důchodů tak nepatrných sotva mohl slušně živu býti. Za tou příčinou zasadil se císař Ferdinand II., aby Harrach vyvolen byl za generála řádu křižovnického s červenou hvězdou.

472. Císař ukazoval sice dobrou vůli a byl náchylen všecko navrátiti církevnímu hodnostáři, co mu právem patřilo, avšak vyskytli se četní závistníci a nepřátelé stavu duchovního, kteří zradili mu úmysl jeho²⁾. Předstírali zajisté, že není radno ani Bohu milo, aby stav duchovní obtěžován byl starostí o věci časné, nýbrž spíše že jest jeho povinností pečovati o věci a statky nebeské, nežli hleděti si zboží pozemského. Jest to na větší výhodu stavu kněžského prázdnu býti světských živností, v ně se nezaplétati a jimi se nezanášeti. Statky nehybné, panství nad nimi a právo bráti užitky jejich nechat neklade se do rukou služebníků církevních, nýbrž lépe bude přikázati jim jen roční důchody z určitých statků, aby snáze mohli uhražovati životní potřeby své. Tak zajisté budou prázdni starostí o správu jmění, zaopatřeni dostatečnými důchody a mohou prospěšněji pracovati na vinici Páně, na spáse nesmrtelných duší. Hledáme-li tedy, proč statky církevní nebyly vráceny duchovenstvu, obraťme zřetel svůj k radám císařským a nikoli k císaři samému. Statky stavům a městům po vzpouře

¹⁾ Borový: Ant. Brus z Mohelnice. Téhož: Martin Medek.

²⁾ Tak na př. kardinál žádal císaře Ferdinanda III., aby jemu město Pisek po smrti Martina Huerty doživotně daroval. Z komory české však bylo připsáno, aby císař k tomu nevolil. (V arch. rod. H. fasc. 6. fol. 104.)

hromadně skonfiskované dostaly se darem Karlu Bonaventurovi hrab. Buquoyovi, Donu Marradovi, Huertovi, Juliovi Jindřichovi vévodovi Saskému, Volfovi Ilburkovi z Vřesovic, saskému general-štrasmistru, plukovníkovi Achillovi svob. p. de Soye, Volfovi hrab. z Mansfeldu, pluk. Filipovi hrab. ze Salmu, pluk. Janovi Jakubovi z Kalnberga, pluk. Theodoru z Heimsausen, císař. vál. radě Vilemovi Vratisl. z Mitrovic, nejvyššímu lieutenantu Janovi Rýčovi z Lichtenfeldu, plukovníku Kašp. Stadionovi, plukovníku Jindřichovi Paradisovi z Escheaide. I jiným osobám byly dány statky za věrné služby císaři prokázané, jako: Fabianovi Welzlovi z Welzenburku, Mikulášovi Alsterle, Matyášovi Helderle, Benediktovi Hübnerovi, Bedřichu z Talmberka, Linhartovi Hellfridovi z Meggau, Václavovi Vchynskému, Arnoštovi z Feldhauen, Adamovi Klášterskému z Rosengarten, Janovi Oldřichovi z Eggenberku. Jiným darovány peníze

473. Arcib. Lohelius již 4 měsíce před bitvou Bělohorskou žádal, aby statky od válek husitských církvi české odcizené zase se navrátily. Ferdinand I. obnoviv r. 1561. arcibiskupství nezaložil příjmy jeho na pozemcích, nýbrž vykázal arcibiskupovi roční plat 6000 tolarů z komory české. Rudolf II. učinil změnu v ten způsob, že vykázal místo 6000 tolarů z komory české arcibiskupovi statky kláštera osekého. Svědomitý arcibiskup napomínal císaře, jak již svrchu řečeno, aby statky ty řeholi cistercienské se vrátily, ana k tomu zvláště nyní příležitost se naskytuje ¹⁾.

Dosti dlouho bylo arcibiskupovi čekati, nežli Ferdinand spravedlivé žádosti tím vyhověl, že alespoň panství *Vltavotýnské* Lohelioví postoupil. Vltavotýnští se značnými obětmi vykoupili se z poddanství svého od posledního majitele, nabyvše tím práva královského města, toho však císař málo dbal a Vltavotýnským pro učiněnou vzpouru proti Ferdinandovi byly statky skonfiskovány a arcibiskupství postoupeny. Za příkladem arcibiskupa a jím povzbuzeni žádali též ostatní opatové za své statky, které jim byly od válek husitských odňaty. K tomu účelu vypracovali jejich seznam, který obsahoval 1500 vesnic,

¹⁾ Pražský kons. archiv. Arcibiskup císaři v červnu 1620, pak 30. list. a 1. prosince 1620

zámků a měst. Císař povolil na nejnnutnější potřeby duchovenstva některé obnosy peněz, které však nestačily. Arcibiskup žádal také v této příčině samého papeže u císaře za přimluvu, na něhož ještě několikrátě naléhal. Zejména si zbožný muž přál, aby bývalá sláva metropol. chrámu byla obnovena, nebo tenkrátě jen 6 kanovníků a čtyři vikaristé služby Boží v metropol. chrámu konali¹⁾.

Abyste cíle svého tím snáze dosáhl, poslal do Vidně opata Strahovského Kvestenberka a kanovníka Platejsa, kteří měli v příčině restituce nuncia Caraffu za prostřednictví požádati. Nuncius však oznámil arcibiskupovi, že příliš mnoho žádá²⁾. Císař dal si sice ukázati listiny, které dokazovaly nároky duchovenstva, konečně však rozhodl, aby jen arcibiskupovi několik větších statků bylo vráceno. Vláda nařídila prodej skonfiskovaných statků bez ohledu na to, byly-li kdy duchovní čili nie, do čehož si Lohelius u nuncia marně stěžoval žádaje, aby se sečkalo s prodejem, dokud prosby duchovenstva nebudou vyplněny. Valdštejn, Liechtenštejn a jiní statků lační kavaliři³⁾

¹⁾ Kons. archiv. Lohelius opatům českých klášterův dd. 28. června 1621. Kapit. svatovítská císaři dne 12. června 1621. Arcibiskup císaři dd. 29. listop. a 13. pros. 1621. Arcibiskup (papeži bez datum).

²⁾ Tamtéž. Caraffa arcibiskupu Pražskému dd. 1. ledna 1622.

³⁾ Nejvíce statků konfiskovaných prodáno ovšem za velmi laciný peníz Albrechtovi z Valdštejna, pak Marii Majdaleně Trčkové, Karlovi knížeti z Liechtenšteina, Jaroslavovi Bořitovi hraběti z Martinic, Pavlovi hraběti z Vacinova, Polyxeně kněžně z Lobkovic, donu Baltasarovi Marradovi, Křištofovi Šimonovi hraběti z Thunů, Volfovi Ilberkovi z Vřesovic, Fridrichovi z Talmberka, Vilémovi hrab. z Vřesovic, Heřmanovi Černínovi, Adamovi z Valdštýna, donu Vilémovi Verdugovi, Janu Werdovi svob. p. z Werdenberga, kapitánu Jeronýmovi della Porta, Petrovi Jindřichovi ze Strahlendorfu, Adamovi Gottfrídovi Berkovi z Dubé, Hertwikovi Vratislavovi z Mitrovic, Vratislavovi z Fürstenberku, král. kolegiu appellačnímu, Václavovi Vchynskému ze Vchynic, Humprechtovi Janu Černínovi. Kupující porazili si nejenom peníze na potřeby válečné půjčené, nýbrž i dary z císař. milosti jim udělené, neb platy jim zadržalé a jakékoliv jiné pohledanosti, které za král. komoru měli. Statky byly obyčejně odhadnuty nespravedlivě, prodávány také za fatku i pod odhadní cenou. Kníže Liechtenštejn málo dbal císař. rozkazů; městům, která jen mírně restati měl, pobral všechno a přivedl je na mizinu. Ani statků zádušních náležejících Brodu Českému, Kouřimí, Čáslavi, Vodňanům nebylo ušetřeno, nýbrž i statky ty proti všemu právu dotčeným městům byly odcizeny od kni-

protivili se této žádosti, předstírajíce nunciiovi, že král český dle privileje papežského může se statky klášterními naložiti dle libosti. Nuncius tázal se arcibiskupa, jak se to má s tímto privilejem, ku které otázce arcibiskup odpověděl, že bohužel v Čechách tato nespravedlivá zásada zavládla, že však takového privileje není¹⁾. Po smrti Loheliově navráceny statky Osecké řeholi cistercienské a arcibiskupovi mělo se dostati náhrady. Dříve nežli Harrach na arcibiskupský prestol nastoupil, zaslal Liechtenštejn, který se vlivu otce arcibiskupova právem obával, dvě dobrozdání do Vidně v příčině navrácení církevních statků. Prvé dobrozdání zaslala komora česká, která sice oprávněnost duchovních na restituci uznávala, ale že nemožno jest dokazovala, berouc útočiště ke lži, že prý konfiskace statků vynesla jen tři miliony tolarů, které jest třeba vynaložiti na vojsko. Duchovenstvo spokojíž se s tím, co bezprostředně před českým povstáním mělo r. 1618, pak mu buďtež nahrazeny všechny ztráty v době povstání a nadto 1,500.000 tolarů nadace přikázáno. — O kolik nepříznivější duchovenstvu bylo druhé dobrozdání, které zvláštní komise od Liechtenštejna ustanovená vypracovala. Nemožnost restituce se dokazovala tím, že by jí bezpečnost práva v Čechách utrpěla, poněvadž by majetek nejist byl, neb nikdo by nevěděl, jestli snad jednou statek jeho církvi nenáležel; církev ničím prý k vítězství nepřispěla, proto buďtež statky raději dány pánům, kteří bojovali, duchovenstvo jest prý nevděčné a lakotné, když se nechce spokojiti s tím, co již císař pro ně učinil. Vzdá-li se svých požadavků na restituci statků, tak se mu učin ten ústupek, aby nynější jeho majetek

žete z Liechtenštejna, který sám statky města Brodu koupil. Marné byly žádosti těchto měst za navrácení statků zádušních, kteréž i dle dobrého zdání král. prokuratora neměly býti konfiskovány nýbrž obcím vráceny. Také dle obnoveného zemského zřízení neměly statky duchovní a zádušní nijakým způsobem býti odcizovány. Dle toho i císař Ferdinand knížeti Maximiliánovi z Liechtenštejna, bratrovi knížete Karla a poručíkovi jeho syna nařídil, aby statky kostelní a špitálské obci Českobrodské od dědice knížete Karla z Liechtenštejna byly navráceny, dokládaje, že by byl nikdy nepotvrdil smlouvy trbové těch statků se týkající, kdyby byl upozorněn, že tu běží o statky zádušní. (Tom. Bílka: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618: I. C.)

¹⁾ Kons. archiv. Arcibiskup císaři dd. 30. března a 3. srpna 1622. Ferd. Liechtenštejnovi dd. 17. září 1622. Lohelius nunciiovi dd. 21. září a 15. října 1622.

nesměl král ani zastaviti ani prodati; buďtež statky pravým vlastnictvím jeho a král nemějš k nim moci nižádné. Kniže Liechtenštejn zaslav dobrozdání obě sám radil, aby císař žádost za restituci statků zamítl. Císař nahlížeje nemožnost restituce, chtěl alespoň uspokojiti arcibiskupa a proto ustanovil, aby plat jeho se zvýšil ze 6000 tolarů na 24.000 a k tomu aby příjmy z panství Vltavotýnského se mu přikázaly¹⁾. Císař oznámil svou vůli mistodržitelovi, aby označil statky, jichž výnos by dotčenou sumu vynášel a které by potom arcibiskupovi vydány býti měly²⁾. — Poněvadž při tehdejším hospodaření se zabavenými statky nebylo tak snadno označiti statky, jejichž výnos by 24.000 tolarů ročních příjmů obnášel, ponechány prozatím důchody kláštera Oseckého arcibiskupovi. Ačkoliv císař jinak nařídil, chtěje, aby alespoň polovic důchodů z toho statku klášteru Oseckému se dostala³⁾.

474. Postoupeny tedy byly: Z nařízení král. mistodržících byl statek *Hněvkovice*, tvrz a ves s dvorem poplužním odhadnutý za 10.958 kop míš. arcibiskupství odevzdán proti zaplacení 1000 zl., kterých byl Jan Častolar k potřebám válečným zapůjčil. Již 4. listop. 1621 postoupena jest ves *Trupčice* až do nahrazení škody od Bohuslava z Michalovic a jeho manželky na statcích kláštera Oseckého r. 1619. učiněné. Zboží kláštera Oseckého bylo teprv r. 1626. v úplné své celosti navráceno řeholníkům cistercienským. Dále navrátil císař pražskému arcibiskupství zastavené statky: *Červenou Řečici*, zámek a město s 22 vesnicemi, odhadnutý za 92.487 kop míš. a svršky při něm za 11.942 kop míš., celkem za 104.429 kop míš. — Dále *Nový Rychnov* se zámkem a městysem Rychnovem, městysem Cerekvicí dolní a 10 vesnicemi, odhadnutý za 82.509 kop a svršky při něm za 9418 kop, v jedné sumě za 91.927 kop míš. Dvůr *Kletečná* a dvůr *Zachotin* s poplužimi a vesnicemi téhož jména, odhadnuté na 18.280 kop míš., též některé vesnice a

¹⁾ Kons. archiv. Dvoje dobrozdání a list Liechtenštýnův k císaři ze dne 25. dubna 1623.

²⁾ Tamtéž Ferdinand II. Liechtenštýnovi dd. 4. července 1623. Ferdinand arcib. Harrachovi dd. 4. července 1623.

³⁾ Tamtéž. Arcibiskup Pražský Liechtenštýnovi dd. 20. října, 21. a 25. listop. a 12. pros. 1623. Týž hejtm. Oseckému dd. 14. pros. 1623.

svršky při nich odhadnuté za 3164 kop, v jedné sumě za 21.444 kop míš. Tyto statky skonfiskované Janu nejstaršímu Kavkovi z Řičan, byly vedle nařízení knížete Karla z Liechtenštejna dne 21. října 1621 k ruce král. fisku od komisařů kraje Bechyňského ujaty a dne 8. července 1623 postoupeny jsou arcibiskupovi pražskému, jemuž od císaře v náhradu za povolený deputát darovány byly. Spolu s těmito statky odevzdán byl arcibiskupství pražskému statek *Rožmitálský*, skonfiskovaný Florianu Gryspekovi, ryt. z Gryspachu; ku statku tomu náležel zámek s dvorem poplužním a městečko Rožmitál spolu s 19 vesnicemi a dvěma podily v jiných dvou vesnicích, vše odhadnuto za 63.111 kop míš — Všecky statky odhadnuté v jedné sumě za 333.930 kop míš. odevzdány arcibiskupství beze všech závad, tak že dluhy na nich vězící král. komora převzala¹⁾. Arcib. Harrach žádal, aby mu také město Pelhřimov s příslušným k tomu statkem odevzdáno bylo. Město toto náleželo sice jednou arcibiskupství, ale za Rudolfa II. se vykoupilo a stalo se královským. Císař nařídil Liechtenšteinovi, aby vyšetřil, jak se věc má s domnělými staršími nároky arcibiskupa k tomu městu²⁾. Rozepře trvala několik let, až Pelhřimovští dokázali, že arcibiskup Jan Očko z Vlašimi soudní právo nade městem již r. 1375. měšťanům za 360 kop grošů postoupil a že dávno před válkami husitskými od arcibiskupství se vyprostili. Pak dokázali, že jejich kupní ceny bylo použito ku zakoupení hradu Helfenburku pro arcibiskupství a že při povstání českém proti císaři se nespronevěřili, čímž zvítězili.

475. Kardinál Harrach ustanovil za správce (regenta) statků, které mu navrátil císař Ferdinand, *Petra Aulika* a sdělil³⁾ s ním úmysl svůj zvláštním listem: „Vidouce, kterak statkové naši pro častou nepřítomnost naši ku žádnému vzrůstu a vzdělání přijíti nemohou a co tak a kterak se děje, zpraveni býti nemůžeme, Šimona Petra Aulika. někdy rychtáře Litoměřického, za regenta našich statků ustanovujeme, a poroučíme, by hejma-

¹⁾ Bílek: Dějiny konfiskací I. a II. 1241—1243 175, 484—485. Jan Hille v „Táboru“ roč. XXII. č. 14.

²⁾ Archiv kons. Arcibiskup Harrach císaři dd. 25. května 1624. Císař Liechtenštýnovi dd. 9. a 10. pros. 1624.

³⁾ V archivu arcib. list. ze dne 2. září 1627.

nové a úředníci naši ve všem ho poslušni byli. Bude pak náš regent všecky statky visitovat, pole a luka, lesy i pastviny pilně a svědomitě prohlížet, vše zlepšovat a škodné odstraňovat.“ — Druhým správcem panství arcibiskupských byl *Klement Botta*, bývalý domovník paláce arcibiskupského. Kardinál Harrach ujištěn byv jeho nezvratnou věrností, povýšil jej dne 24. prosince 1629 nejspíše již po smrti Aulíkově, na hodnost regentskou. Třetím správcem jmenuje se *G. Miličovský z Braunsberku*, bývalý hejtman v Červené Řečici, jenž po dlouhá leta opatrně a spravedlivě bděl nad statky arcibiskupskými.

Na každém panství byl hejtman, účetní a jiní podřízeni úředníci. Všichni pak plniti měli vůli regenta Pražského. *Hejtmanem v Červené Řečici byl z počátku Jiří Miličovský.* Dne 30. dubna 1627 podával zprávu ¹⁾ o smutném stavu řečeného panství, řka, že posud nemohl činiti nižádné účty, poněvadž se mu v tom překáží od vojínů, kteří v krajinách těch meškají a z místa na místo těkají. Jedni přijdou, druzí odejdou, všecko co jest k jídlu pohlcují, poddaní nevědí, co si počítí. Mně se tím děje příkoří, že nemohu dbáti o hospodářství, vojínové ničí všecko zdárné počínání. Zprávu svou zakončil slovy: „Na mně zde div rohy nerostou, neboť od několika téhodnů od soldatů pokoj míti a ničeho spraviti nemohu.“ R. 1637 dne 17. července zkazili utěšenou úrodu kroupy tak, že toho léta nebylo z panství Červenořečického, na kterém kardinál zhusta a rád meškával, žádného užitku²⁾. Co zbývalo po krupobití, pobrali vojáci císařští i nepřátelští zvláště (po bitvě u Jankova), kteří nejednou zavítali do Červené Řečice. Při takovém stavu věci není se diviti, že lidi z panství často vojskem navštěvovaných utíkali. Tak píše kardinál proboštu Peltenberskému Gerhardovi ze Sellessinu, že mnoho lidí z panství jeho Řečického a Rychnovského uteklo a v Moravě se zdržuje, za tou příčinou dává

¹⁾ Viz v arch. arc. list. ze dne 30. dubna 1627. Pak také Jan Václav Althaeus, administrator kláštera Želivského dosvědčuje dne 21. ledna 1628 kř. prosbám Jiřho Miličovského, že na panství Řečickém naléztí lze 248 statků opuštěných a zbořených.

²⁾ Kardinál píše dne 23. ledna 1640. císaři, že všecky jeho statky od nepřítelů zpusťšeny, jiné od císa. vojska obsazeny jsou, prosí aby aspoň Řečice a Rychnov vojska prosty zůstaly. (V arch. rod. H. fsc. 6. fol. 25.)

proboštovi moc, aby takové, kdekoli je nalezne, vyzdvihovati směl.¹⁾

Hejtman panství Týnského nad Vltavou byl Pavel Skála ze Zhoře. Sousedé Vltavotýnští prosili nejednou arcibiskupa, aby zbavil je poplatků, poněvadž byvše zle sužováni od vojínův, platiti nemohou.²⁾ Zdá se, že hejtman Pavel Skála nebyl úředníkem úplně věrným a spolehlivým, alespoň dne 6. září 1629 nařizoval³⁾ arcibiskup, aby Jan Kotva z Freifeldu, rada nad appellacemi nevydával Skálovi tisíc kop míš., nýbrž odevzdal je kardinálovi jako rukojmí, dokud Pavel nebude moci složiti účty své správy arcibiskupovi. Panství Vltavotýnské zakoušelo mnoho příkoří vojska nepřátelského, nebo Vltavotýn byl od počátku povstání 14kráté od císařských a povstalců vydrancován. Když pak během druhé části r. 1623. ještě dvakráté toto město od nevázané čeládky bylo přepadeno, žádal arcib. několikráté, aby panství toto od ubytování vojska ušetřeno bylo. To se sice povolilo, za to však jiná panství byla hubena⁴⁾. Panství Vltavo-Týnské oplývalo krásnými lesy. Žid Löwl z Mirovic učinil kardinálovi návrh, aby směl od něho dříví dodávati do Saska po Vltavě, že z toho arcib. bude míti výhodu a aby i okolní pány k tomu přiměl, že za sáh dříví se bude platiti 3 zl. a mimo to, že všichni dohromady budou míti ročního užitku 60.000 zl. — Rovněž chtěl tento žid spekulovati se solí. nač ale kardinál zamítavou dal odpověď. (Archiv rod. H. fasc. 2 90 a 124 z r. 1635.)

¹⁾ V arch. rod. H. fasc. 6. fol. 180.

²⁾ Viz v archivu rod. H. fasc. 4. fasc. 6. fol. 41. (smlouva mezi kard. a měšťany Týnskými v příčině nájmu), fasc. 7.

³⁾ V archivu arcib. list. ze dne 6. září 1629.

⁴⁾ Kons. archiv. Harrach Liechtenštýnovi dd. 18. května, 12. a 29. pros. 1623. Poznámek též sluší, že věřitelové obce Týnské nemohouce si na obci schudlě vymoci zapravení dluhů, poukázání byli nejprve na komisi revisionis et liquidationis, od kteréž byli odmrštěni, poněvadž se v určitý čas nepřihlásili. Později a sice dne 17. června 1652 byli poukázáni na obec Týnskou a vedle cis. resoluce ze dne 11. května 1653 na arcibiskupa Harracha, jakožto držitele panství Týnského. Ale poněvadž arcibiskup zapravení těchto dluhů převzítí nechtěl, měla je zaplatiti l. 1654 královská komora česká, od níž však ještě r. 1680. ta věc vyřízena nebyla, tak že dědicové věřitelů nejvíce měšťanů Jindřichohradeckých svého domoci se nemohli.

Panství Světecké hodlal vlastně císař Ferdinand II. darovati křižovníkům Božího hrobu, avšak kardinál Harrach neustával se za to přimlouvati, aby přivtěleno bylo ke statkům arcibiskupským pro vždy. Panovník dáváje se obměkčiti prosbami jeho, změnil úmysl a odevzdal panství Světecké arcibiskupství Pražskému¹⁾. Z počátku byl hejtmanem jeho *Linhart Otto Erlacher*, později *Radkovský z Mysliboře*. Posledně řečený podal dne 16. listopadu 1633 zevrubnou zprávu²⁾ o stavu panství Listem svým oznámil arcibiskupovi, že ve Světci tak všechno zpustošeno jest válkou a morem, že sousedé nikterak nemohou živiti vojáky, že pan kardinál v těch letech nebude míti žádného užítku z panství, ježto hejtman jeho přinucen jest živiti značný počet vojska. R. 1634. dne 7. dubna psal³⁾ do Prahy jak následuje: „Císařští vojínové vymáhají značný žold z panství. Nechci J. Em. těmito a tak smutnými záležitostmi obtěžovati věda, že jest zahrnut prací. Statky páně arcibiskupovy jsou docela vyssáty a hrozí již velkou pohromou.“ Ve Světci zuřil k tomu r. 1646. a 1647. krutý mor tak, že arcibiskup netoliko ničeho od poddaných svých nemohl požadovati, nýbrž musil je spíše podporovati vlastními penězi.

Panství Rožmitálské. Bylo nařizeno výnosem císařským, aby z důchodu zboží Rožmitálského vychovávání byli po celý rok vojínové pluku hraběte Šlika, který ležel posádkou v Hostomicích. Hejtman panství oznamoval⁴⁾ dne 2. července 1639 Nefestýnovi z Koberovic, že přibližuje se Švédské vojsko ke statkům arcibiskupským, kdežto vojínové císařští strhli a zničili v poddaném městysu jménem Milčíně kostel, dům radní a jiné budovy, ba i mnohé sousedy poddané arcibiskupovy zavraždili. Poddaní tedy nevědí, pro koho by dříve se lopotili. Jest obava, že Švédové setkají se tu polem s vojskem císařským a to bude vrchol vši bídy a pohromy. Roku 1642. koupil kardinál arcibiskup Harrach od Johanky Griespekové v Rožmitále dům měšťanský.⁵⁾ Na panství Rožmitálské povolal německé kolonisty, kteří se v Nepomuku čili v Němcích, ve

¹⁾ Archiv arcib. listina z r. 1627. sine dato.

²⁾ V arch. arcib. list. ze dne 16. listop. 1633.

³⁾ V archivu arcib. list. ze dne 7. dubna 1634.

⁴⁾ Tamtéž listiny ze dne 2. a 4. července a 2. a 6. srpna 1639.

⁵⁾ V arch. rod. H. fasc. 17. fol. 27. ze dne 13. února 1642.

Věšíně a ve Vranovicích udrželi a až do dnešního dne původního svého jazyka mocni jsou.

Panství Sovinské. Hejtmanem jeho byl *Benjamin Vodička*, který jménem arcibiskupa Pražského spravoval statky, aby z výtěžku jejich podporován byl seminář Pražský. I panství Sovinské zhusta navštěvováno bylo vojiny a zakoušelo začasťe zpupnosti a pychu jejich tak, že důchodové z něho plynoucí byli nehrubě patrní a arcibiskup musil spíše spoléhati na daň seminářskou nežli na výnos statku semináři darovaného.

476. Vida tedy kardinál, kterak panství arcibiskupská ohrožena jsou častým pobytem vojákův a více starostí mu působí nežli aby byla na prospěch pokladně jeho, která beztoho nedostatečně byla opatřena, prosil snažně listem¹⁾ svým císaře, aby vzal do ochrany statky jeho, položiv na ně „Salva guardia“, t. j. osvobodil je pro vždy posádky vojanské. Císař sice vyhověl žádosti jeho, avšak rozkazu Ferdinandova nehrubě dbali podřízení velitelové vojska. Sezima hrabě z Vrtby, hejtman kraje Bechyňského poručil ovšem, aby vyklidili se vojáci z panství Červenorečického a Novorychnovského, kterým propůjčil císař výsady Salva guardia zvané, avšak přes to stěžoval si hejtman Miličovský, že vojáci obě panství bez milosti ničí a kazí.

477. Bylo zvykem zavedeno v zemích Rakouských, že dávala se kard, kdykoli ubírali se do Říma za důležitou příčinou určitá částka peněz na cestu. Roku 1629. 20. pros. obrátil se kardinál za tou příčinou ku sněmu království Českého s milostivým povolením J. C. M. Sněm mu odpověděl: „Nemohouce tohoto roku pro velikou nemožnost naši a lidi poddaných našich takové žádosti naplniti, v tom jsme se zamluvili, pokud J. O. kn. M. by v spisu od J. V. K. M. podané a zakázané a obzvláště ode tří světských stavů království Českého připomenuté tři artikule, totiž dokonalou absolucí generální strany odcizených statků od duchovenství, požehnání apoštolské vši zemi od J. Svatosti papežské, též těla svatých *Crhy a Strachoty*, jinak Cyrilla a Methudia, aby do království Českého přinešeny byly. způsobiti ráčí, že při navrácení J. M. o budoucím sněmě na

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 31. května 1639 a 26. února 1644.

toto milostivé J. M. C. povolení vděčnost svou k J. V. kn. M. prokázati chceme. Čeho jsme tolikéž V. M. tejna učiniti pomínouti nemohli. Všichni čtyři stavové v království Českém na hradě Pražském při sněmu obecném shromáždění.

Kardinál Harrach obdržel podporu peněžitou, ubíraje se r. 1637. do věčného města s poselstvím císařským. Když však po smrti Urbana VIII. spěchal arcibiskup Arnošt do metropole všeho křesťanstva, nedostalo se mu žádného příspěvku na cestu. Obrátil se tedy k úřadu v Týně nad Vltavou, žádaje na souseedech, aby odvedli mu 215 zl., které posud mu dluhují. Vltavotýnští utekli se prosebně k Nefestýnovi za přímluvu u pana kardinála, dokládajíce, že přivedeni byli na velikou nouzi a bídu častou návštěvou vojinů, kteří nedbají ochranné výsady, i prosili úpěnlivě za to, aby pan kardinál prominul dluh jejich, což se i stalo. Císaře pak kardinál o cestovné upomínal, žádaje za každý měsíc na útraty cestovné 1000 zl.)

478. Arcib. Arnošt hrabě Harrach byl jako předchůdcové jeho v úřadě arcipastýřském vyvoleným (od r. 1624.) velmistrem křižovníků s červenou hvězdou. Rytířský řád ten utrpěl následkem věci válečných veliké pohromy na statcích svých a sotva že z jedné škody se vzpamatoval, již druhá se dostavila. Hejtmanem statků špitálních byl člen řádu P. Jan Jiří Manner, který občas podával kardinálovi zprávu o pokroku aneb pohromách zboží klášterního. Jak se zdá, požíval P. Manner znamenité vážnosti netoliko u spolubratři svých, nýbrž i u arcibiskupa a úředníků jeho. Dne 2. října 1642 předložil jemu regent statků arcibiskupských jménem p. hofmistra pamětní spis, kterým dotazovali se ho, zdali by ochotni byli křižovníci zanechati výhradně p. kardinálovi „pro lepší vychování a pohodlí domu jeho“ *panstvi Dobřichovické* se všim příslušenstvím jeho? Mimo to připomínali žadatelé P. Mannerovi, aby převor klášterní snažil se zvelebiti statky křižovnické v Klučenicích, Davlicích a Tursku, jež ustanoveny jsou k výživě konventu, chudých a čeládky. Odpověděl na to listem ze dne 3. října, že p. arcibiskup „pánem všeho býti ráčí, moc maje učiniti, co se J. Em. viděti ráčí“ a co se tkne zvelebení řečených statků, že by třeba bylo „mnoho pokojného času k tomu, kterého nyní

) V rod. arch. H. fasc. 18. fol. 367 a fasc. 24. fol. 86.

není, k tomu měšec dukátů aneb jiných peněz některý tisíc¹⁾. Týž den zaslal zprávu p. kardinálovi o výsledku žní v kraji Žateckém, o ročním platu, který vybral, o stavbách v Mostu a Dobřichovicích, o setbě podzimní a vinobraní a zmínil se o tom, že se mu ve zlé vykládá odpověď na spis pamětný ze dne 2. října, prosil arcibiskupa Arnošta, aby zbavil jej obtížného úřadu hejtmanského¹⁾.

479. Ačkoliv tedy arcibiskup Arnošt tísněn byl mnohdy jako r. 1644. velikým nedostatkem peněz, přece zasazoval se o to, aby vykoupěny byly statky arcibiskupské, jež před dávnými časy světským pánům byly zastaveny. Tak oznamoval²⁾ dne 11. července 1628 Zikmundovi Jiřímu ze Zastřizel a na Opatovicích, držiteli zboží arcibiskupského v Jaroměřicích, na které zápisu bylo 15 set kop miš., že hodlá vyplatiti řečené zboží ze zástavy. I žádal pana Jiřího ze Zastřizel, aby mu dal věděti, kdy a kde chce přijati jmenovanou částku peněz na výkup statku. Psal pak do slova takto: „Oznamujeme Vám, že dle povinnosti naší arcibiskupské a úřadu přivedeni jsme, abychom statky naše k témuž arcibiskupství přináležející, kterých bychom se doptati mohli, zase k jmenovanému arcibiskupství připojili. A poněvadž statek Jaroměřice k témuž arcibiskupství náleží a od předků našich k zastavení přišel a vy téhož statku zástavního 15 sty kop miš. v držení a užívání jste a zůstáváte, z kteréžto příčiny vidělo se nám za slušno a spravedливо, abychom takovou zástavu z toho statku svedli a jeho od ní osvobodíc, zase k arcibiskupství přivedli.“ Panství to bylo na Moravě a zastavěno bylo cizím držitelům stavu světského za krále Vladislava. Kardinál nedosáhl výkupu toho, ačkoliv se všemi silami o to přičinil³⁾. Roku 1638. daroval císař Ferdinand III. arcibiskupovi Harrachovi ad personam statek Brannou. Panství své sestry Isabelly Valdštýnové Nové Zámky a Drmy spravoval kardinál sám⁴⁾. Arcibiskup Arnošt jsa proboštem Frisinským a Halberstadtským psal 24. srpna 1653 ku shro-

¹⁾ V arch. rod. H. fasc. 9. fol. 344, 345, 294 seq.

²⁾ V archivu arcib. list. ze dne 11. července 1628.

³⁾ V rod. arch. H. fasc. 10. fol. 95. Privilegium Venceslai regis super libertate bonorum in Cogetin et Jaromierzicz. (Pragae VI. cal. Febr. 1298.)

⁴⁾ V rod. archivu H. fasc. 1. fol. 289—429, 568, 65e, 703.

mážděným v Řezně kurfirštům, aby v příčině restituce statků byl ustanoven rok 1627., od kterého počítati se má a ne rok 1624., aby z jeho proboštství něco mu zbylo, čehož však nedosáhl.

480. Nebude trvám nikomu za divno, že arcibiskup Arnošt, jehožto statky pustošili aneb alespoň tak často jimi procházeli vojínové nepřátelští, připravující poddané o poslední sousto chleba, nemohl platiti rozličné daně, i ucházel se o to u císaře, aby osvobozen byl závazku jejich. Když pak naléhali na něho úřadové a nechtěli se spokojiti leč hotovými penězi, uchýlil se arcibiskup k císaři a jsa si vědom vysoké důstojnosti a spoléhaje na to, že schyluje se k prosbě za dobrým účelem, ježto sám ničeho nepromarnil, nýbrž spíše vynakládal na zvelebení jména Božího, cti a slávy jeho, prosil císařského pána svého za milostivé prominutí daní. Předchůdce jeho na stolci arcipastýřském Jan Lohel zadlužil se k vůli císaři, neboť vložena byla na něho r. 1619. povinnost, aby vypravil svým nákladem 500 koní do války. Když pak neuspokojil věřitele svého Viléma z Klenové, předčasnou smrtí povolán byv ke slávě nebeské, obžalován byl kard. Harrach při královské komoře pro neplacení dluhu Lohelova¹⁾. Arcibiskup Arnošt prosil císaře, aby žaloba právě řečená prohlášena byla za neplatnou, aby nebyl poháněn kardinál k soudu světskému, aby císař sám zaplatil žádanou částku peněz, ježto arcibiskup Lohel vydlužil si je ku pomoci císařově a vojska jeho: „Čehož jest se nikdy v tomto království Českém nestalo, aby arcibiskup Pražský ovšem pak cardinalis, qui tantum a summo pontifice dependet, měl před politickým soudem stávat, nestalo se a bohdá ještě nestane. Jest tudíž ke královské a císařské M. ode mne ta a ne jiná prosba i naděje, že V. cis. M. jakožto pán a vrchnost křesťansko-katolická nad sv. kanony a duchovních sněmů dekrety a nad svým milostivým c. k. zakázáním Svou milostivou a ochrannou ruku držeti, půhon pak sama zapraviti ráčí, abych já příčinou té obligací k soudu potahován nebyl.“ Císař Ferdinand II. netoliko poskytl slechu spravedlivé prosbě jeho, nýbrž i přivilil jiné žádosti, kterou vznesl k němu kardinál Harrach a která opět dotýkala se

¹⁾ V archivu arcib. listina z r. 1626.

placení daně¹⁾. Vydav v Řezně otevřený list dne 20. srpna 1630 poroučel císař, aby arcibiskupovi „muži planoucímu horlivostí o dům Páně“, když i nedostatkem strádá, císařské berně za r. 1625. a 1624. úplně byly odpuštěny. Kardinála nazývá v listu tom „mužem znamenitým, přítelem, kterýžto nemá se ani upomínati ani obtěžovati za příčinou císařských daní.“ Arcibiskup hodlal užiti milosti císařem propůjčené i při statcích křížovnických Ježto však vůli jeho postavil se na odpor official komory České Štěpán Benig, přinucen byl odvésti 2144 zl. daně jakožto generál křížovníkův²⁾.

β) Smlouva solní.

481. Jak již svrchu bylo řečeno, nebylo možná toho docí, aby všechny statky druhdy náležející stavu duchovnímu, na ten čas však zastavené a prodané, navráceny byly vlastním a pravým majitelům. Aby pak nahradila se alespoň poněkud ztráta jejich, zřízení byli mužové slovní a zkušeni jak od papeže Urbana VIII., tak i od císaře Ferdinanda II., kterým uloženo bylo jednati o způsobu náhrady. Vyslancové rokovali o tom v letech 1624—1630.

482. Kapitole metropolitní, které dosud žádných statků nebylo vráceno, zejména na tom záleželo, aby bývalá sláva a nádhera služeb Božích v hlavním chrámě sv. Víta obnovena byla. V metropolitním chrámu všeho všudy jen 6 kanovníků a čtyři vikaristé služby Boží konali, tam kde za dob Karla IV. 300 duchovních přísluhovalo. Kapitola tudíž Ferdinanda ústně i písemně o restituci svých statků žádala, ústně když císař po sněmu Řezenském do Prahy přibyl, písemně zaslanou do Vídně žádostí. Císaři dlouho se nevidělo této prosbě vyhověti, takže sám arcibiskup živě líče chudobu metrop. chrámu u sv. Víta na hradě Pražském k císaři s prosbou do Vídně se obrátil, aby se přání kapitoly vyhovělo. Komora česká byla proti úplně

¹⁾ List ten uložen mezi Ruk. Č. M. 23. E. 10 str. 102: „Die Umkösten, die uff das Kriegsvolkh von meinen Güttern, welche jederzeit schier am wenigsten verschont werden, von der Contribution abzuraitten“ (abzutreten).

²⁾ V archivu arcib. list. ze dne 6. června 1633.

restituci, radíc císaři, aby dal kapitole jen náhradu, když se ostatních svých nároků zřekne a k tomuto zřeknutí papežského stvrzení dosáhne. Náhrada měla záležeti ze statků v ceně 100.000 a z kapitálu 200.000 zl., jehož úroky z důchodů zemských měly kapitole vypláceny býti¹⁾.

483. Když se takto podvolila metrop. kapitola, nahlédli i ostatní prelátové čeští, že bývalých svých statků nenabudou a proto že jen s náhradou za ně spokojiti se musí. Když arcibiskup Harrach se svým rádcem P. Valerianem r. 1626. ve Vídni za příčinou katolické reformace dlel, tu císaři osobně o této náhradě se zmiňoval; císař prosbu příznivě přijal a hlavní rádcce císařův Eggenberk dobrou naději, že se věc příznivě vyřídí, dával. Harrach prosil i nuncia papežského Caraffu za přispění a věda dobře, že kardinál Dietrichštejn vážné slovo u Vídeňského dvora má, odcestoval do Mikulova, kde se toho času Dietrichštejn zdržoval, by i jeho o pomoc požádal. Po svém návratu do Vídne podal císaři pamětní spis, ve kterém žádal, aby zřízena byla komisse, jak již svrchu uvedeno bylo, která by nejen tím se zanášela, jak Čechy opět získati církvi katolické, ale také tím, jak ochuzené a na žebráckou hůl přivedené církvi české bylo by lze pomoci. Komisse byla pětičlennou, kardinál Dietrichštejn, který se velmi dobře osvědčil při zavádění katolického náboženství na Moravě, byl jí předsedou, členy byli dva tajní radové: hrabě Slavata a svob. pán z Werdenberka a dva říšští dvorní radové: Strahlendorf a Nostic. Harrach se s císařským povolením vyjednávání též účastnil. Jak již svrchu dotčeno, jednalo se hlavně naléháním P. Valeriana Magni na kardinála Harracha také o tom, aby v Čechách zřízeny byly čtyři biskupství. Za tou příčinou navrhoval Harrach, aby čtyřem prelátům českým, jejichž příjmy dosti značné jsou, bylo uděleno svěcení biskupské a aby jako biskupové nové diecése říditi mohli, by se jim dotace *zvýšením cla ze soli rozmnožila*. Tímto zvýšením cla měla se státi náhrada duchovenstvu za rozebrané církevní statky, a poněvadž kato-

¹⁾ Archiv kons. Preces capituli nunc in praesentia imperatoris Aeraeae 1623. Arcibiskup císaři dd. 2. března 1624 Česká komora arcibiskupovi r. 1628.

lická reformace vyžadovati bude velikých výdajů, měly se i tyto z daně ze soli krýti. Návrh arcibiskupův zněl v ten rozum, aby cena jedné bečky soli o 10 kr. zvýšena byla a částka z toho vycházející by byla dána duchovenstvu; po válce aby císař ze svých příjmů solních ještě druhými 10 krejc. přispěl, tak aby potom 20 kr. z bečky soli duchovenstvu se dostalo. Ponechá-li se celý výtěžek z této dávky kardinálovi po 30 roků, tedy upokojí duchovenstvo tak, že žádných nároků více činiti nebude na náhradu a i svolení papežského kardinála k této věci dosíci hodlá¹⁾ — Návrhy ty u komise na počátku nebyly přijaty příznivě a sice za tou příčinou, poněvadž sůl každému potřebnou jest a daň tuto zejména chudý lid těžce by nesl.

484. Konečně však nahlédli členové komise, že břímě nové nebylo by tak značné a že daleko převyšuje je výhoda, když se tímto způsobem duchovenstvu náhrady dostane a když držitelové bývalých duchovních statků bezpečni ve svém majetku budou. V tom smyslu podáno císaři dobrozdání. Náhrada však nemohla se státi bez svolení papeže, proto mu podána do Říma zevrubná zpráva, ve které se uvádí, že by počet měst, vsí a zámek, kteréž by navráceny býti měly, úhrnem asi 1500 obnášel, že nynější držitelé statků majetku svého právně nabyli, že by náhrady za postoupené statky právem na císaři žádali, jemuž se tak velikých prostředků nedostává, aby všechny uspokojil. Povstaly by z toho právní rozepře, které by až do nekonečna protahovati se mohly. Ku konci zprávy se udává, aby dotace arcibiskupova byla zvýšena na ročních 24.000 tolarů, rovněž dotace kapitoly aby se rozmnožila, by k vychování jistého počtu kanovníků postačovala. Majetek farní a desátky budtež úplně zjištěny a císař dej vyjádření, že chce po uzavření míru duchovenstvu za jeho nároky slušnou dáti náhradu²⁾. Ve Vidni pomýšleli na to, by se dostalo Harrachovi v Severním Ně-

¹⁾ Gindely: O vzniku tak zvané „Cassa salis“ ve výroční zprávě královské české Společnosti nauk za r. 1883. Zámecký archiv v Duchcově: Relatione del negoziato nella corte Cesarea podána stolicí papežské dd. 16. února 1627. Archiv ministerstva vyučování ve Vidni. Zpráva komise císaři dd. 5. listop. 1626.

²⁾ Tamtéž: Dobrozdání v příčině restituce. Gindely v uvedeném pojednání str. 26.

mecku nějaké výnosné praebendy, o kterou se měl Valdštýn postarati. Zároveň vyplněno přání dávné duchovenstva českého, že veškeré statky duchovní do desk zemských vepsány byly a císař vzdal se svého práva, aby směl statky klášterní za propadlé prohlašovati¹⁾.

485. Kard. Harrach podal za příčinou svolení ku solní dani císaři návrh, k čemuž by nové daně užito býti mělo. Z výnosu jejího měly býti koupeny statky ku založení a nadání čtyř nových biskupství, měl zřízen a vydržován býti seminář pro dorůstající duchovenstvo, kapitole metrop. měla se dostati náhrada za ztracené statky, některé z rozbořených klášterů měly se znova vystavěti, zchudlým klášterům mělo se pomoci a pro některé chudobné kostely potřebné bohoslužebné nádoby měly zakoupeny býti²⁾. Návrhy tyto dosáhly schválení císařova a nyní bylo jen třeba svolení papežova, aby se určitá smlouva uzavřiti mohla. Osvědčený mnich Valerianus Magni odebral se z rozkazu císařova i kardinálova do Říma, podal představenému kongregace de propaganda fide kardinálovi Bandinimu návrh strany vykoupení nároků restitučních od duchovenstva, který byl v Římě příznivě přijat, poněvadž tam finanční neshody císařovy povědomy byly. P. Valerian po svém návratu do Vídně přinesl skutečně papežské svolení k upravení náhrady. Duchovenstvu se bylo spokojiti s dávkou solní a vzdáti se veškerých nadějí, že statky dřívější kdy navraceny budou³⁾.

486. Papež Urban VIII. splnomocnil kardinála Harracha a papežského nuncia při dvoře Vídeňském nyní již Palotta,

¹⁾ Nařízení císařovo Valdštýnovi dd. 18. dubna 1628. Ferdinand kard. Harrachovi dd. 19. července 1628.

²⁾ Kons. archiv. Bandini císaři Ferdinandovi II. dd. 21. října 1628.

³⁾ Duchovní to dost nelibě nesli, nebo se báli, že se jim z dávky solní pramálo dostane. Opatové českých klášterů bránili se proti obmyslené kompenzaci. Představený augustiánský v Domažlicích zmocnil se blízké dědiny, na kterou klášter prý měl nárok. Po jeho příkladu vedli si podobné i jiní představení a císař jich netrestal, jen vyzvav dne 5. pros. 1629 Harracha, aby duchovenstvo bylo přísně napomenuto, by nerušilo veřejného pořádku. I kapitola sv. Vítská byla nespokojena, poněvadž se rozšířila zpráva mylná, že Urban VIII. bullou veškeré nároky duchovenstva na restituci vůči příslibené náhradě od císaře za neplatné prohlásil.

aby s císařem smlouvu o náhradě uzavřítí mohli¹⁾. Se strany císařovy ustanoveni za komisaře při vyjednávání s papežskými plnomocníky hrabata Trautmannsdorf a Slavata, pak svob. pán Nostic. I císařský zpovědník P. Lamormain, s kterým Slavata rád radu bral, neuznával, že by císař povinen byl k úplné restituci oproti duchovenstvu českému, přál si však, by duchovenstvo proti zamýšlené kompensaci za statky odcizené, desátky a jiné nároky nepodávalo protestu. Lamormain jsa v této příčině též od císaře tázán, vyslovil se proti restituci úplně, poněvadž statků duchovních také pro válku bylo upotřebeno a poněvadž císař již přes jeden milion zlatých duchovenstvu dal. Kdyby někdo císaře z toho žaloval, musil by týž ovšem před právem odpovídati, avšak byla by to veliká nevděčnost oproti císaři. Za tou příčinou jest záhodno, aby se duchovenstvu hned a priori právo ku žalobě odňalo. K tomu cíli jest nejlépe — k tomu náhledu přidali se též jednací radové — s preláty vyjednávati, aby z povinné úcty k císaři a k papeži nepodávali protestu proti náhradě. Rada tato zalíbila se císaři a proto poručil, aby jeho radové ku arcibisk. Harrachovi a Palottovi se odebrali a se tázali: Má-li se o obmyšleném protestu duchovenstva papeži podati zpráva aneb bude-li smlouva, která nyní uzavřítí se má, i tenkráté platnou, kdyby se někdo k papeži odvolal a podal důkaz, že papež jsa špatně zpraven jen omylem své svolení ku jednání o náhradě dal a výsledek jeho potvrdil. Na tyto otázky odpověděl nuncius, že veškeré své auktority proti oněm užije, kdo by se usnesené náhradě protivili, že papež motu proprio bullou své svolení ku vyjednávání dal, aby všem sporům byl konec učiněn. Mohl-li — tak pokračoval nuncius — císař dle úsudku některých theologů býti ve svém svědomí upokojen, aniž by byl v restituci svolil, tím více prý může tak býti, ježto papež sám s tím souhlasí a přiměřená náhrada duchovenstvu dána býti má. Když pak hrabě Slavata se otázal, není-li se císaři výčitek obávati, že vyřkl rozsudek nad duchovenstvem, aniž by je vyslechl, odvětil nuncius, že výčitka ta papežovým „motu proprio“ vyvrácena jest. Nad

¹⁾ Archiv c. k. minist. vyučování, psaní dd. 9. ledna 1630. Archiv c. k. říšského finančního ministerstva. Papežské breve dd. 1. července 1629. Pojednání prof. Gindelyho str. 28.

nikým se rozsudek nevynáší, nikdo se neodsuzuje, nýbrž papež činí z nutných důvodův opatření o církevních statcích ku prospěchu víry katolické. Slavata ještě chtěl věděti, nebylo-li by záhodno, aby papež o stížnostech a možných žalobách duchovenstva byl uvědomen. I na to odpověděl nuncius záporně, an prý papež již o možných protestech vědomost má a více prý mu záleží na tom, aby z výnosu dávků, kteréhož lze se nadíti, byla zřízena nová biskupství, než aby klášterům náhrady za ztracené statky se dostalo. I poslední námitku Slavatovu, že by mohlo duchovenstvo císaři na sněmě daně odepřít, vyvrátil nuncius tím, že by jim papež potom sám daň uložil a že císař neposlušné k poslušnosti přivésti může. Kardinálové slíbili, že sice o těchto námitkách papeži zprávu podají, nicméně však, že smlouvu uzavrou¹⁾.

Císařští komisaři oznámili, co s kardinály vyjednali v sezení, jehož součastníci se radové císařští Eggenberg, Meggau a opat Kremsmünsterský, pak hrabata Breuner, Mansfeld a Thun. Návrh nunciův, aby vyjednávání ihned smlouvou ukončeno bylo, byl přijat. Císař i jeho syn, kteří byli přítomni poradě, přidali se k náhledu svých rad.

487. Dne 8. března 1630 shodli se tedy, aby císař, jenž již před časem (r. 1623.) uznal, že komora Česká povinna jest nahraditi škodu na statcích církevních a sám povolil²⁾ něco peněz z výtěžku solního na dílo reformační i konečně některé zabavené statky církvi české navrátil, postoupil věčný příspěvek 15 kr. čili čtvrt zlatého Rýnského z každé bečky soli. Jež do země se přiváží aneb bude-li kdy v zemi České dolováno na sůl. I mělo býti stavu duchovenskému ponecháno na vůli, že může požadovati řečený příspěvek pro všechny časy budoucí k vlastním vládnutí a rozdělení. Oproti tomu nechať sřekne se stav duchovní všech práv na statky kteréhokoli kostela či kláštera (vyjímajíc toliko zboží Maltanských rytířův), jež odcizeny byly před vládou císaře Rudolfa II., aby tak učinila se konečně přítrž všem hádkám a zmařeny byly nároky

¹⁾ Uvedené pojednání Gindelyho str. 30. Archiv ministerstva vyučování : Zpráva císařských komisařův o jednání s nunciem papežským dd. 17. ún. 1630.

²⁾ V archivu arcib. list. ze dne 26. ledna 1627.

na ztracené zboží kostelní. Jednání o náhradě statků církevních mezi Urbanem VIII. a Ferdinandem II. nazývá se obyčejně **smlouva solní**. Jednotlivé odstavce její hodláme několika slovy objasnit¹⁾:

488. 1. Smlouvu učinili skrze plnomocníky a vyslance své zvláště k tomu zřízené a vypravené sv. Otec Urban VIII. jménem svým a Stolice apoštolské, jakož i veškerého kněžstva světského a řeholního, a císař Ferdinand II. jménem svým a dědiců svých v království Českém, jakož i nástupců katolických, kteří vedle zákona uvážou se v práva jeho, ba i jménem těch, kterým buď sám Ferdinand II. buď jeho předchůdcové na trůně Českém některé statky církevní darovali jakýmkoli způsobem, když bludné nauky v Čechách vrch držely.

2. Plnomocníky a vyslanci sv. Stolice byli: nejdůstojnější sv. Římské církve kardinál pan Arnošt z Harrachů, arcibiskup Pražský a pan Jan Křtitel Palotta, arcibiskup Thessalonický a J. Sv. a Stolice apoštolské vyslanec v Německu, v Čechách, v Uhersku a v celé říši Římské s pravomocí pobočného legáta. Císaře Ferdinanda II. jakožto krále Českého zastupovali v záležitosti té Maximilián hrabě Trautmannsdorf, Vilém hrabě Slavata, nejvyšší kancléř království Českého a Oto svobodný pán z Nosticů, místokancléř téhož království Českého.

3. Smlouva jediné k tomu směřuje a se odnáší, aby jí navždy ukončily se a odstranily všecky přechvaty a spory, kteréžto (proti králům Českým a komoře řečeného království, jakož i vévodům, knížatům, hrabatům, svobodným pánům, rytířům, pánům, městům, společnostem a jiným kterýmkoli poddaným království, kteří drží v jmenovaném království statky kostelní, a o týchž statcích) hledí ke kostelům a klášterům jak mužským tak i ženským a jiným obročím kostelním netoliko světským, nýbrž i řeholním a kteréžto vznikají a se vedou o zpětné získání statků rozličným způsobem zastavených té doby, když kacířství tu v zemi vrch mělo a o náhradě jich a užitku z nich přijatém, ba i o jiných věcech a budoucně opět by vzniknouti a vléci se mohly. O sporné záležitosti této jak od kardinála Harracha, tak od dřívějšího nuncia papežské Stolice zpráva učiněna byla. O ní ve sboru kongregace de propaganda

¹⁾ Phosphorus sept. na str. 102.

fide častěji jednáno bylo a za vhodno uznáno, aby se učinilo usnesení, by se všem spletitym žalobám duchovenstva v příčině restituce statků předešlo. Taktéž i proto, aby upokojeno bylo svědomí těch, kteří statky toho druhu mají v držení, aby prospělo se obecnému blahu, pokud se týče pokoje a míru mezi duchovními a světskými obyvateli jmenovaného království.

4. K tomu konci postoupili plnomocníci na věčné časy (ne tedy pouze na dobu 30 let, jak původně Harrach navrhol) sv. Otcí a Stolici apoštolské ve prospěch církve, náboženství katolického a všeho duchovenstva Českého roční vždy se opakující důchod 15 kr. z každé měřice soli, která v obecné řeči sluje velká bečka, pokud totiž sůl bude se přivážeti do království Českého z kterékoli strany, aneb když by se v samém království Českém dolovalo na sůl, aneb se tu vyvážela aneb jakkoli připravovala. Tento postup císařských plnomocníků přijali plnomocníci papežští, toto sobě vymíňující:

a) Aby označený roční důchod solní nemohl býti změněn či zrušen ani od císaře Ferdinanda II. ani jeho dědici a nástupci v království Českém, ani skrze stavy zemské, leč by prve s vůlí sv. Stolice a papeže Římského sedícího toho času na křesle sv. Petra označeny byly v náhradu za něj jiné statky nehybné, kteréby tolik užitku nesly, kolik dává vytčený důchod solní po 15 kr.

b) Aby vycházel roční příjem solní ve prospěch církve a duchovenstva a nikoli neplynul do rukou císařských úředníkův. Osobám duchovním nechť ať přísluší právo zkoumati a dohlížeti, zdali nic neděje se na újmu a ztenčení ročního důchodu.

c) Aby onen příjem solní těšil se týmž výsadám, výhodám, svobodám a přednostem, kterými obdařeny jsou právem i ostatní statky církevní.

5. Oproti tomu zřekli se plnomocníci papeže Urbana VIII. ve prospěch císaře a jeho zákonitých dědiců v království Českém a nástupců všech statků, desátků, prvotín, práv, ročních platův a úroků, ať hledí ke kterýmkoliv duchovním v království Českém (vyjímajíc toliko rytíře Maltéžské) na těch statcích, nechať jsou jakkoli rozsáhlé, jakékoli vlastnosti a ceny, ať se jich kdo zmocnil nárokem tím či oním aneb je prodal tak, že držitelové jich plným právem a bez odvolání je mohou míti, pokud se jich zmocnili před časem císaře Rudolfa II. O těch však, jež

odcizeny byly po Rudolfovi II., smlouva přítomná platnosti nemá, leč by držitelové jejich měli smlouvu přesvědčivou oproti komoře království Českého či králům samým.

6. Papežovi vyhrazeno bylo od plnomocníků nedávno řečených:

a) Všechna práva, výsady, výhody, pokud neodnášejí se ke statkům nehybným¹⁾).

β) Vyhradili práva a jednání, která přísluší jakýmkoli způsobem osobám duchovním aneb mohou příslušet aneb budou moci, pokud se tkne statků, jež kteréhokoliv času i před vládou Rudolfovou byly *zastaveny*, jestliže držitelové jejich nemají přesvědčivé smlouvy oproti králům Českým či komoře královské; aneb kdyby ji měli, mohly by osoby duchovní samy, zaplatíce cenu zástavní na statcích zapsanou, zboží své svobodně vykoupiť, když vezmou na sebe všechna břemena²⁾).

7. Touto smlouvou rozřešují se a vyhlašují králové Čeští a všichni ostatní téhož království vévodové, knížata, hrabata, svobodní páni, rytíři, šlechtici, města, společenstva a kteříkoli jiní poddaní království, pokud drží statky kostelní v jmenovaném království, ve svědomí i před lidmi za svobodné, jisté a bezpečné, aniž by povinni byli nahraditi zboží to a užitky z něho pro sebe získané, i zapovídá se králům Českým, aby nižádným bezprávím nesáhali na držitele řečených statků a zboží jejich, pokud zůstane v moci pánů katolických.

8. Ruší se všechna práva, pravidla, ustanovení, zvyklosti, výsady, milosti a listy vydané před tím od Stolice apoštolské, které by čelily proti tomuto postupu kostelních statkův anebo kterými by se mohly zmařiti výsledky jeho, aneb alespoň v pochybnost uvésti, jinak však setrvávají v platnosti a síle své.

¹⁾ Tak tedy vyhrazeny byly práva, privileje, immunity a přednosti osobné, avšak poplatky, desátky, úroky a zákupy byly jistě pojaty ve smlouvu. His nullum fiat per contractum aut factum censeatur praejudicium.

²⁾ Duchovenstvo mohlo tedy všechny své bývalé statky, jež pouze zastaveny a nikoliv prodány, složením zástavní sumy vyplatiti. Jest se tomu diviti, že kardinál Harrach opíraje se o tuto výjimku, nemohl zpět vykoupiti zboží Jaroměřického na Moravě. Příčinu toho hledati dlužno nejspíše v tom, že mimo zástavu tkvěl na panství tom jiný titulus possessionis.

9. Na větší pevnost a potvrzení chtěli tomu plnomocníci, aby shodnutí se, označení a vše ostatní, co obsaženo jest v listu přítomné smlouvy, *zanešeno bylo do desk zemských vedle obyčje u řádu tohoto království*. Smlouva pokládána budiž za neplatnou tenkrát, když císař anebo dědicové a nástupcové jeho v království Českém aneb kterýkoli z nich, ano i stavové téhož království jednati budou proti obapolné shodě. Než i přes to zůstává při sv. Stolicí, aby rozhodla, zdali smlouva jest platná čili nic.

10. Když takto bylo ujednáno mezi pány plnomocníky papežskými a císařskými u přítomnosti dvou přísězných notářův, přísáhli obojí páni plnomocníci na sv. Boží evangelia, že věci všechny i jednotlivé, které obsaženy jsou v této smlouvě, *pevně a bez porušení* mají držány a vždy plněny býti¹⁾.

489. Za příčinou výkladu se dodává: Držitelové statků církevních, o kterých ve smlouvě se jednalo, nejsou povinni nésti jakákoli břemena věčná, pokud hledí ke zbožnému účelu a tkvěla na zboží tom již před tím, než bylo získáno; poněvadž ve smlouvě zřejmě se dí, *že co se tkne postupu statků kostelních, o kterých smlouva se stala*, dlužno při tom mysliti na práva a jednání, která přísluší svrchu řečeným osobám duchovním ohledně statků církevních nehybných, ročních poplatkův a jiných věcí toho druhu.

Ke statkům církevním, o kterých smlouva se stala, nepočítá se zboží, jež hledělo ke kostelům, špitálům, školám, faram aneb jiným obročím, jež zřízena a založena byla od jinověrcův a ve prospěch jinověrcův, ježto statky toho druhu jsou prostým zbožím světským a nikdy nebyly podrobeny pravomoci církevní. aniž lze o nich tvrditi, že byly odňaty, když vzmohlo se jinověrství v Čechách.

Držitelové statků církevních, o kterých bylo smluveno, nejsou povinni obnovovati vlastním nákladem fary, kostely,

¹⁾ Archiv c. k. říšského finančního ministerstva. Smlouva podepsána Ferdinandem II. dne 22. března 1630. Archiv c. k. ministerstva vyučování. Ferdinand II. místodržitelům českým dd. 8. září 1630. Tamtéž: Urbanus VIII. confirmat transactionem de bonis ecclesiasticis dd. 5. Mart. 1633. Archiv arcibiskupský v Praze: Literae recognitoriae, quibus cardinalis ab Harrach nonnulla puncta cassam salis concernentia illustrat. Oct. 1663.

špitály, které odnětím statků těch byly vyvráceny, znesvěceny či spíše zbořeny; tak učiniti má se spíše z ročních důchodů solních, které označeny a dány byly císařem Ferdinandem II. k dobru církve, náboženství katolického a všeho duchovenstva.

Králové Čeští jsou povinni chrániti a ruku držeti nad držitelny statků kostelních, o kterých stala se smlouva, proti všem osobám, které by na ně dorážely a je rušiti chtěly v pokojném držení a pŕuhony jim protivné nepřipouštĕti do sínĕ soudní.

490. Statky církevní zapsány byly již dne 22. srpna 1628 do veřejných desk zemských¹⁾ a při tom bylo vyminĕno, aby nikdo neodvažoval se je koupiti bez vůle sv. Stolice aneb J. M. císařské, neřkuli je jinak zamĕniti aneb zaprodati. Všechno, co hledí ke statkům kostelním, budiž konáno vedle přísných pravidel zákona církevního.

Když smlouva byla hotova a slavným způsobem od obou stran potvrzena, zanešena byla taktĕž do desk zemských s tou poznámkou, že nikomu nepřisluší právo, aby se vzpíral aneb jakýmkoli způsobem stavĕl na odpor smlouvĕ samĕ, jako na počátku jala se činiti kapitola metropolitního kostela sv. Víta.

491. Výtĕžek solního důchodu ukládal se do pokladny solní (cassa salis), jež byla podobným ústavem jako za naší doby náboženská matice (fundus religionis). Vůbec pak užívalo se penĕz těch k účelům církevním²⁾ na zřizení nových biskupství, na výpomoc arcib. semináře, na zakládání a znovuzřizení far a k podpoře klášterův. Z pokladny solní mělo se nahraditi duchovním, co všechno poskytovaly jim druhdy statky církevní, než na bývalé zboží nesměli více nároky činiti. Pokladna podrobena byla dozoru sv. Otce, který vykonával právo dohledu skrz kongregaci pro rozšíření sv. víry, ježto Čechy počítaly se tenkrát k zemím misijnářským. Papež smlouvou touto rozhodoval o výnosu danĕ té, on byl pouze vázán, užití jí ve prospĕch církve české. Bĕhem času podrobena byla vlastní správa penĕz bezprostřednímu dozoru arcibiskupa Pražského,

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 22. srpna 1628. Arcib. seminář r. 1645.

²⁾ Zprávy o jednání v přímĕné danĕ ze soli knĕžstvu povolenĕ 1621 až 1641 (¹/₄ flor. Renens. super quolibet modio salis (Grosskufen) in favorem ecclesiarum deputatus). V rod. arch. H. fasc. 10. fol. 301.

kteřý povinen byl skládati účty o příjmech důchodu solního¹⁾, jakož i o vydaných penězích z pokladny té k účelům církevním kongregaci de propaganda fide, kteréžto pak dodatečně schváleny byly. Běželo-li o větší sumu, byl povinen žádati napřed za svolení. Pokladna solní chovala se v arcib. paláci. Když Švédové r. 1648. pod Königsmarkem náhle Prahu přepadli, kardinála zajali, nábytek mu pobrali a ho k velikému výkupnému donutili: solní pokladna jako zázrakem byla zachována. Jeden služebník položil totiž v rychlosti před pokladnu dřevěnou bednu naplněnou cinem; Švédové cin našli, odnesli a za bednu se nepodivavše, na pokladnu solní nepřišli, čímž byla zachována. Kardinálu Harrachovi bylo dovoleno, aby určitý díl důchodu ponechal pro sebe náhradou za rozsáhlé druhy statky arcibiskupské a za škody, jež trpěl častými vpády vojákův do skrovných statků nedávno jemu vracených. Ačkoliv císař již dne 22. března 1630 smlouvu potvrdil a nařídil, aby v české zemské desky zanesena byla, váhal papež se svým potvrzením a udělil je teprv 5. března 1633.

492. Netřeba ani dokládati, že arcibiskup Arnošt zastával svědomitě úřad dozorce nad důchody solními a že dával si přinášeti bezpečné zprávy o tom, zdali míra soli spravedlivě se udává, proto pokladna nalézala se v arcibiskupském domě. Kardinálovi dostávalo se z ní ročního deputatu v obnosu 7000 zl. ročně, avšak tento deputat se mu velmi nepravdělně

---

¹⁾ V archivu rod. H. fasc. 9. fol. 15. přechovává se listina, ze které zřejmo, kolik soli přivezeno bylo z Gmundenu do Čech od roku 1630—1636. a kolik se za ni pokladně solní odtud dostalo. Soli bylo přiváženo dvojí druh, obyčejná kuchyňská a kamenná, i z této poslední dostávalo se pokladně solní jistého, ovšem menšího poplatku. R. 1630. bylo přivezeno z Gmundenu 50621 beček — pokladně se dostalo z ní 8826 zl. 35 kr., r. 1631 — 62459 beček — pokladně odvedeno 20.546 zl. 35 kr., r. 1632 — 63031 beček — pokladně zapraveno 18.573 zl. 53 $\frac{1}{2}$ kr., r. 1633. přivezeno 78.346 beček — za ně do pokladny dáno 23035 zl. 13 $\frac{1}{4}$ kr., r. 1634. přivezeno 66908 beček a odvedeno 19.181 zl. 40 kr., r. 1635. přivezeno 62250 beček a odevzdáno 19.680 zl. 33 $\frac{1}{4}$ kr., r. 1636. přivezeno 61512 beček a dáno do pokladny 20.634 zl. 8 kr. Celkem za sůl Gmundenskou obyčejnou i kamennou odvedeno do pokladny od r. 1630—1636. 140.485 zl. 3 kr. Jak listina v rod. arch. H. (fasc. 31) dokazuje, zapůjčil kardinál dne 23. dubna 1637 své sestře Isabelle z Valdštiny z důchodků solních 10.000 zl.

zapravoval, tak že r. 1635. přinucen byl upominati císaře, aby se mu z deputatu zapravilo povinnovaných 12014 zl. 37 kr. a to tím více, poněvadž císařské vojsko na jeho statech neblaze hospodáří, tak že mu i nábytek v ceně 12000 zlatých pobralo a že někdy ani neví, od čehož má býti živ.¹⁾ Sousedé Vltavotýnští poddani jeho sdělovali s ním bez prodlení, kterak zvyšuje se daň solní, jež v městě jejich byla vybírána. Tehdejší celníci rádi zvyšovali poplatek solní, ovšem že bez vědomí císařského pána svého. Následek toho byl, že prodávala se sůl v Praze za dražší peníz nežli před tím a na jiné míry se s ní kupčilo na nemalou škodu pokladny solní. Kardinál dovědév se o tom ze zpráv sousedů Vltavotýnských, jimž nevšední přízní byl nakloněn, káral ihned počínání celníkův a dosáhl toho při místodržících královských, že nespravedlnosti jejich byla v brzku přítrž učiněna.

493. Proti smlouvě solní protestovali, jak se dalo očekávati, nejprve představení Premonstrátův a Cisterciákův, s kterými kardinál Harrach obsah smlouvy sdělil, spolu je vyzvav, aby byly-li jim od smrti Rudolfa II. některé statky odňaty aneb od nich zastaveny, této příležitosti použili a statky zase ve svou moc uvedli. Oni však vedli sobě stížnost, že požadavky jejich za restituci zamítnuty byly, kdežto císař všechny své věrné odměňoval. V této stížnosti vedli si opatrně, vystříhajíce se vši ostrosti a uznávajíce horlivost náboženskou císařovu. Žalovali, že mnich kapucinský Valerianus Magni se vyslovil, že prý ani haléře se jim nedostane, nýbrž že celá daň obrácena bude ku zřízení nových biskupství, kollegiálních kostelů, alumnátů a jiných potřeb církevních.²⁾ Když odpověď nepřicházela, obnovili protest ještě před koncem roku, ku kterému přidal se také probošt a kapitola litoměřická. Tentokráte obrátili se proti některým důvodům smlouvy mezi papežem a císařem uzavřené. Ve smlouvě prý se tvrdí, že by pře o navrácení statků nikdy výsledků neměly, oproti tomu uvedli protestující pět případů, ve kterých žalující proboštové a klášterové proti majetníkům jednotlivých statků při obdrželi. Roční výnos dávky bude prý

¹⁾ V archivu rod. H. listina z roku 1635. fasc. 7 b.

²⁾ Archiv c. k. ministerstva vyučování. Ordines Praemonstratensium et Cisterciensium apud Archiepiscopum Pragensem protestantur contra contractum salis.

obnášeti jen asi 25 000 zl., jakby se mohlo z této částky také klášterům něčeho dostati, když metropol. kapitola žádá pro sebe 18.000 zl., Premonstráti 25.000, Cisterciáci rovněž, co pak zůstane nově zřízeným biskupstvím, jmenovitě ústavům? Mluvilo se ovšem, že výnos daně bude obnášeti 100.000 zl. ročně, čemuž však skutečnost odporuje, a kdyby to byl papež věděl, jistě by byl smlouvy nepotvrdil. Ku konci protestu obracují se proti mnichovi Valerianovi, který jim zrušením hrozil, setrvají-li při protestu.

„Kdo — tak psali — cos podobného kdy zakusil! Společný otec všech věřících měl by tedy své syny, české řeholníky trestati, kláštery jejich zrušiti, poslední zbytek majetku jim odejmouti . . . ! Nešli jsme pro víru do vyhnanství, neplnili jsme své povinnosti řeholní, nepoučovali jsme věřících, nekázali jsme, nezpovídali. neplnili vše, čeho potřebí bylo? Máme-li býti za tyto dobré skutky kamenováni, pak jsme hůře na tom, nežli všichni ostatní křesťané.“ Ku konci praví, že se sřeknou navracení statků, bude-li jim slušná náhrada přislíbena a zároveň naznačeno, v čem záležitosti má¹⁾.

Protest ten byl 10. července 1630 podepsán, kdy císařské finance vpádem Gustava Adolfa a druhým povoláním Valdštýna byly v bíděm stavu. Opatům bylo mlčeti a nároky na restituci takto přestaly. Daně solní, kterou zrušil Josef II. nebylo nikdy valně použito ve prospěch starých klášterů českých.

494. Svým časem určeno bylo, kolik dostávají se má z pokladny důchodu solního jednotlivým řádům řeholním. Benediktinům přiřknuto bylo ročně 2000 kop Míš., Cisterciákům tolikéž a Premonstrátům neméně. Opat Karlovský kanovníků řehole sv. Augustina na Novém městě měl obdržeti z pokladny solní tisíc zl. Podíl ten byl po drahnou řadu let zadržován a odepírán administratorovi Schrepplovi. Týž býval druhdy radou a soudcem císařským na Novém městě Pražském, napotom stal se světským duchovním a aby nebyl nucen císař platiti bývalému soudci roční výslužné, ustanoven byl Schreppel r. 1637. administrátorem kostela Karlovského²⁾. Když však ani nestal

¹⁾ Archiv arcib. *Postulatio secunda abbatum* dd. 10. prosince 1630. Gindely tamtéž str. 38.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 17. listopadu 1637.

se řeholníkem řádu sv. Augustina ani neživil kanovníky řehole té při sobě, jakož se byl slibem zavázal, byl mu původem kardinála Harracha odpírán řečený podíl z pokladny solní. Tak tedy dostalo se řeholníkům jakési náhrady za ztracené a uchvácené zboží jejich v předchozích válkách. Kardinál Harrach může se právem nazývati obnovitelem statků církevních v Čechách, neboť horlivě snaze a práci jeho jest děkovati, že poklad kostelní úplně ochuzený, alespoň poněkud byl obnoven. Bývalé bohatství duchovenstva nikdy více se neujalo.

γ) Důchody metropolitní kapitoly a kolleg. kapitol.

495. Metropolitní kapitole na hradě Pražském navraceny byly po vůli císařově některé statky, jmenovitě kostel sv. Apollináře i se vším zbožím, které k němu příslušelo ¹⁾. Kostel ten propůjčil císař Rudolf II., zapomenuv se nad vlastními jeho patrony, radě Nového města Pražského se vším jméním a se všemi právy, která pohnula císaře k darování tím, že předstírala, kterak hodlá při něm zříditi špitál sv. Alžběty pod Vyšehradem. Měla složití 1000 kop miš., chrám v dobrém stavu udržovati a v něm služby Boží obstarati. Jelikož Novoměstská rada ze samých nekatolíků se skládala, byl chrám na dobro službě Boží kat. odcizen.

Děkan stoličné kapitoly Pražské Kašpar Arsenius z Radbuzy uvedl za císaře Ferdinanda II., který nařídil 22. května 1628, aby darování Rudolfovo v zemských deskách bylo vymazáno a kostel sv. Apollináře kapitole sv. Vítské čili členu této kapitoly, děkanu Apollinářskému vrácen, do kostela sv. Apollináře dne 30. června 1628 prvního děkana kanovníka Eliáše Kolbia z Kolumbergu. S kostelem bylo spojeno tehdyž dominikální právo a farní právo na Větrníku, jisté platy z některých vinic, a vesnice Byškovice, Vysočany, Satalice a Domašice. Z těchto požitků vznikla zvláštní praebenda „děkana sv. Apollinářského“, jež kapitola volila a král potvrzoval. ²⁾ Eliáš Kolbius, první děkan po dlouhé době u sv. Apollináře.

¹⁾ Phosph. septic. na str. 99.

²⁾ Ekert: Posvátná místa kr. hl. města Prahy II. 146.

ustoupil jen na krátko za vpádu Sasíků nekatolickému knězi Janu Hertviciovi, který kostel ten uchvátil.

Podobně i panství Volyňské, jež před lety odňato bylo proboštovi kostela sv. Vita, navraceno bylo pravým majitelům¹⁾. Když pak ostatní statky, o které kapitola sv. Vitská byla připravena, nedaly se více získati, sliboval císař, že propůjčí kanovníkům roční důchod několika tisíc kop grošův. Ze zboží kapit. od stavů povstalých zabaveného musil Tiburci Čejka *Ptice Hořejší i Dolejší* s příslušenstvím, s pivovarem v městysu Unhošti, s rybníkem a příslušenstvím, které byl od stavů za sumu odhadní 1781 kop míšenských koupil a z nichž deputatu ročně kapitole Pražské 60 kop měl odváděti, zdarma navrátiti²⁾. Podobně navrátila Anna Černínova, která statek kapitolní ves Příčovy Luhy od stavů koupila a z ní 48 kop kapitole vyplácti měla, toto zboží³⁾. Od Prokopa Dvořeckého ryt. z Olbra-

---

¹⁾ Anno Domini 1620 in octava omnium Sanctorum per Invictissimum et Potentissimum Dominum Dominum Ferdinandum II. divina favente clementia electum Romanorum imperatorem semper Augustum, Germaniae, Hungariae, Boemiae etc. Regem, Archiducem Austriae, Ducem Burgundiae, gloriosissima in regno Boemiae de rebellibus reportata victoria, Reverendissimus Dominus Simon ab Horstein, Dei et Apostolicae Sedis gratia electus archiepiscopus Trapezuntinus, suffraganeus et praepositus Pragensis, S. Caes. Majest. Consiliarius, protonotarius apostolicus, comes palatinus pridem defuncto admodum Reverendo, Illustri ac Generoso DD. Matthaeo Leopoldo a Lobkovicz, Supremo Magistro prioratus ordinis Crucigerorum Melitensium seu militiae Sancti Joannis Hierosolymitani per Boemiam, Austriam, Poloniam etc. civitatem hanc Volinam cum pagis et omnibus suis pertinentiis, quae ab annis fere 200 in manibus diversorum dominorum detenta fuerat, jure post liminii pro *Praepositura* Metropolitanae Ecclesiae Pragensis anno 1621 13. Maii a Supra nominato pientissimo imperatore feliciter obtinuit eamque postmodum anno 1629 1. Maii in die Sanctorum Apostolorum Philippi et Jacobi suis propriis impensis per amicam cum admodum Reverendo, Illustri ac Magnifico Comite D. Guillelmo Vratislao de Mitrovicz, Supremo Magistro Prioratus Ordinis eorundem Crucigerorum Melitensium in regno Boemiae compositionem pro Summa 5800 florenorum post multas disceptationes praedecessorum ipsius redemit et ab omni dicti Ordinis onere et alteriori praetensione liberavit. Li-stina v archivu metrop. kapitoly.

²⁾ Tomáše Bílka: Dějiny konfiskací po r. 1618. I. str. 62.

³⁾ Tamtéž I. str. 66.

movie navrácen díl vsi Donína, prelátům hradu Pražského náležející.¹⁾ Bohusl. Hodějovský svob. p. z Hodějova propadl ves *Hostěradice* se 4 dvory kmetci a přívozem na řece Sázavě, kterou jakožto statek kapitoly r. 1620. od odboj. stavů za odhadni summu 3500 kop míš. koupil a kapitole navrátiti byl přinucen²⁾. Jan Charvát z Bernsteina navrátiti kapitole ves *Kozly*, kterou od stavů za 3715 kop míš. gr. koupil³⁾. Vdova po Křištofovi Starším Kobrovi z Kobersperku navrátila některé usedlosti v Podbabě, též krěmu a mlýn v Šárce s příslušenstvím proboštu sv. Vitskému, který o své újmě ujal se dvou dvorů po Michalovi Wittmannovi ve vsi Dejvicích. Václav Litoměřický z Jizbice, měšťan z Nového města Pražského koupil od odbojných stavů vinici s lisem v Šárkách u sv. Matěje ležící a 24 korce míry držící, kterou beze vší náhrady proboštví vrátil⁴⁾. Matouš Michal, měšťan a purkmistr v Menším Městě Pražském, zapůjčil v čas vzpoury direktorům jistou summu peněz na ves Vořech, kapitole Pražské náležející. Pročež děkan této kapitoly, ačkoliv mu ves *Vořech* byla navrácena, ujímal se r. 1630. dvoru poplužního *Jilkovský* řečeného, v téže vsi ležícího a Michalovi náležitého, jakoby kapitole v pokutě připadla, ale král. prokuratura rozhodla, že nebyl Michal v pokutě kapitoly, nýbrž král. komory⁵⁾. Ves *Třebošice* (u Slaného), celá s příslušenstvím a díl vsi *Knovic*, které Jan Myllner s bratrem Jiřím koupil od stavů, vráceny rovněž kapitole⁶⁾. Jan Adam Nostic Kounovský ryt. z Nostic musil vrátiti kapitole městečko *Čistou* s příslušenstvím a se vsí *Břežany*. Jaroslav Otta rytíř z Losu musil navrátiti koupenou ve vzpouře vesnici *Lounín* u Berouna; statky od Václ. Pětipeského; Královice v kraji Pražském od Odolana Pětipeského; Slivenec od Anny Pfefferkornové z Ottopachu (náležel z části děkanství Svato-Vitskému, z části špitálu křižovníků s červenou hvězdou). Od statku Hořovického byl děkanství a kapitole u sv. Víta navrácen statek duchovní, téže

¹⁾ Tamtéž I, str. 90.

²⁾ Tamtéž I. str. 153.

³⁾ Tamtéž I. str. 204.

⁴⁾ Tamtéž I. str. 329.

⁵⁾ Tamtéž I. str. 371.

⁶⁾ Tamtéž I. str. 382.

kapitole od stavů odbojných l. 1620. odňatý, totiž 9 lidí osedlých ve vsi Rpetech, Janu Kavkovi Říčanskému od stavů prodaný; pak pět lidí osedlých ve vsi Kotopecích a jeden osedlý ve vsi Drozdově, jak to l. 1620. Dorota manželka Říčanského od stavů za 500 kop míš. koupila ¹⁾. Od Markety Salomeny Slavatové vrácen probošství a děkanství statek *Kšely* u Černého Kostelce: čtyři louky v Šárkách od Balcara Tyliše; ze mlýna, pod Teplou řečeného a Kašparovi Votavovi náležejícího vycházel kapitole stálý plat 2 kop. míš. ročně, ze kterého se Votava u stavů českých za summu 100 kop vykoupil, avšak smlouva ta byla po bitvě bělohorské z desk zemských vymazána. Vesnice *Vepřek*, *Dušníky* a *Všehrdy* se všim příslušenstvím, které starší úředníci na místě osady kostela sv. Vojtěcha Většího v Nov. městě Pražském v čas vzpoury od stavů koupili, musily se pravému vlastníku proboštu chrámu sv. Víta od obce Novoměstské vrátiti. Obec města Unhoště provinila se tím, že v čas vzpoury zakoupila od stavů statek duchovní, totiž plat stálý 12 kop 24 gr. míš. z 11 sousedů poplatních, v témž městysu osedlých, vycházející proboštu, děkanu a kapitole hradu Pražského. Tyto platy musila po bitvě bělohorské vytčeným osobám duchovním opět postoupiti.

Ferdinand II. hodlal již za života arcibiskupa Lohelia rozmnožiti počet hodnostářů kapitolních a žádal ²⁾ za podrobné zprávy o stavu kostela sv. Víta, aby zlepšiti mohl záduší jeho. Kanovníci odpovídajíce na list císařský, ličili bývalou slávu kostela Pražského a nynější jeho chudobu a bídu. I přiložili k odpovědi své výkaz ročních důchodů, jež nečinily více nežli celkem 2300 kop míš., kdežto druhdy počítalo se 60 tisíc kop Pražských čili 120 tisíc míš. Sklesly tedy příjmy kanovníků stoličného chrámu Páně na 50. díl bývalých důchodův. Císař nahlížeje nemožnost vysokých hodnostářů církevních, ustanovil se na tom, že zvýší příjmy jejich, aby činily 18 tisíc kop míš. Než komora Česká zdráhala se vydati kapitole statky nehybné a toliko roční příjmy jí podávala (úroky komorní).

Tomu na odpor postavili se členové její a snažně žádali císaře, aby příjmy jejich plynuly ze zboží nehybného jim trvale

¹⁾ Tamtéž I. 487. 519.

²⁾ V archivu kapit. list. z měsíce dubna 1623.

propůjčeného, poněvadž statky toho druhu jsou základem kostelů stoličných, kdežto úroky jsou příjmem velmi nejistým a kdykoliv libo, mohly by býti zastaveny. „Račiz tedy V. M. císařská označiti kapitole statky nemovité, aby obnoveny byly alespoň nějakým dílem zlaté časy kostela metropolitního, kterým těšili se strážcové jeho za dnův Otce vlasti Karla IV.“ Jak se pravdě nejvíce blíží, kladl odpor přání kanovníkův kníže z Liechtenštejna. Pešina sice ve spisu svém „Phosphorus septicornis“ jména jeho neuvádí, avšak učinil tak nejspíše proto, aby neurazil členy rodiny Liechtenštejnské, neboť pravda mívá vždy nepřátely. Práví do slova¹⁾: „Interim tamen laudanda est voluntas imperatoris, voluisse sat est; culpa maneat penes illos, qui suis consiliis principem a tam piis cogitatis averterunt.“

496. Císař Ferdinand hodlal mimo to zvětšiti počet kanovníkův a přidati po bok prelátům, jako proboštovi, děkanovi, arcijahnovi a scholastikovi ještě 20 členů kapitolních, 17 skutečných a 3 čestné tak, že by celý sbor jejich čítal 24 kanovníkův metropolitních. Vedle vůle jeho osm kanovníků mělo se voliti z rodin hraběcích a baronských, osm z rodů rytířských, pokud mohli se vykázati 4 aneb 5 urozenými předky. I bylo volencům obíratí kněží, kteří by byli vycvičeni v právu církevním a konali tříletá studia theologická na některé universitě. Ostatních osm údů kapitolních volí se z lidu, avšak čekatelové hodnosti té buďtež doktory theologie a kanonického práva aneb mužové o církev a vlast dobře zasloužili.

497. Počátkem biskupování kardinála Harracha sestávala kapitola metropolitního kostela z probošta, děkana, arcijahna, scholastika a tří kanovníkův. Čítala tedy sedm členův, z nichž přední čtyři těšili se hodnosti prelátské. Arcib. Arnošt zřídil nový kanonikát a praebendou označil děkanství kolegiálního kostela sv. Apollináře na Novém městě Pražském. Aby pak doplněn byl počet církevního sboru, ustanoveni byli čtyři vikaristé (střídnicí) a dobrotivý císař vykázal jim týdenní plat 5 zl. z komory České.

Ačkoliv nebylo nikoho tajno, že metropolitní kapitola Pražská strádá citelným nedostatkem důchodů, když nebyly jí

¹⁾ Phosph. sept. na str. 101. a 685.

vráceny rozsáhlé druhy statky její: přece nepomýšlelo se v pravdě na to, aby přiřknuta jí byla nějaká část z pokladny solní již tenkrát, kdy smlouva mezi sv. Otcem a císařem byla činěna. Teprve po 10 letech slitovala se apoštolská Stolica nad kapitolou při kostele sv. Víta a poručila jí 25 tisíc zlatých z důchodů solních. Tři tisíce vynaloženy byly ihned s vůlí kardinála Harracha na opravu velechrámu sv. Víta, kdežto ostatní část peněz zůstávala uložena v pokladně komory zemské a nesla obvyklé úroky. Tím nebylo zadost učiněno vůli sv. Otce, který si přál, aby zakoupeny byly statky nehybné, jakož tomu chtěla i kongregace pro rozšíření sv. víry, aby věnovaný obnos pojistěn byl na zboží nemovitém, jistém a bezpečném vedle dobrého zdání arcibiskupa Arnošta a plnou moc propůjčila kardinálovi z Harrachů označiti, roztřídití a rozdělití výtěžky jejich.

498. V archivu rod. H. jest listina z r. 1662., ze které jest zřejmo, kterak kardinál Harrach upravití chtěl poměry arcibiskupa Pražského i vždy věrné metropolitní kapitoly u sv. Víta. Především žádal na císaři, aby vše zboží, které arcibiskup i kapitola nyní skutečně má, bylo potvrzeno, na vždy schváleno, osvobozeno od daní a nepodléhalo pravomoci světských úřadů. Co se tkne metropolitní kapitoly, aby bylo 16 kanovníků, mezi nimi 5 hodnostářů a sice: probošt, děkan, archidiakon, scholastik a cantor. Císař aby uděloval sám hodnost arcibiskupskou a proboštskou. Každý kanovník aby měl jednoho vikaristu. Kanonikáty aby se osazovaly tím způsobem, aby v měsíci lednu, dubnu, červenci a říjnu praesentovali zakladatelé jednotlivých praebend, v únoru, květnu, srpnu a listopadu metropolita a v březnu, červnu, září a prosinci kapitola sama. Mimo preláty aby byly v kapitole t. zv. personaty, t. j. hodnosti ne úřadu, nýbrž osobě dané jako kanovník strážce a kanovník farář. Mimo 16 kanovníků buďtež ustanoveni 2 kazatelé, jimž bude slovo Boží hlásati. Kdyby však sám arcibiskup měl kázání, tedy ať hlásají slovo Boží buď u svatého Jakuba nebo u svatého Tomáše. — Ku čtyřem kaplanům a třem choralistům kněžím budiž ustanoven ještě jeden kněz choralista, kteří by měli církevní hodinky denně konati v chrámu sv. Vitském. Mimo ně buďtež ustanoveni 4 kněží rekviáni, kteří sloužtež zádušní mše sv. při chrámu sv. Vitském založené. Buďtež taktéž ustanoveni dva kněží assistenti a dva kaplani

ku větší oslavě služeb Božích, kteří by při slavnostech přísluhovali. Pro kůr bylo by záhodno, aby se získalo alespoň 12 choralistů, tito mějtež nižší svěcení a buďtež podřízeni děkanovi; 4 hoši — nosiči svíček (ceroferarii) — kteří ať se vyučují zpěvu, by se z nich později choralisté státi mohli. I varhaník buď muž vzorný a bezprostředně děkanovi podřízen. Zvoníkovi buďtež přidáni tři pomocníci, kterým mimo zvonění uloženo buď, aby kostel sv. Vítský zametali, korouhve při slavnostech nosili, květiny obstarávali. Kazatelna ať se slušně opraví. Trůn arcib. buď zařízen pro tři osoby. Ať se okráší hroby *sv. patronů, jmenovitě sv. Vojtěcha a kaple sv. Václava*, kde jest koruna a jiné klenoty země České. Ať se zřídí škola u sv. Víta zase, v jejížto čele buď praelatus scholasticus, a jemu podřízeni učitel katolický, bakalář, 2 podučitelové a hudebníci, kteří by zpěvu i hudbě vyučovali. V neděli a ve svátek čti se epistola i evang. latině i řečtině. Kanovníci ať mají řádná stavení, neb jest místa s dostatek; proto ať se stará stavení opraví a dostaví, neb jiná zakoupí. Vikaristé a kněží choralisté ať jedí u společného stolu, kanovníci však pro sebe. Suffragán, který bude ustanoven, ať jest ve všem odvislý od arcibiskupa. Arcibiskup sám živiti chce tři kostelníky. K tomu ke všemu vyžaduje se ovšem velikého nákladu. K stávajícím již příjmům hodnostářů ať komora česká přidá, a ať se raději koupí statky, z kterých by měli stálé příjmy. Z Rokycan platí se dosud za sloužení votivních mší sv. u hrobů sv. patronů 180 kop miš. pro preláty. Příjmy ať se stanoví takto: Arcibiskup 6000 tolarů. Probošt má 291 kop a 31 gr. miš. Za votivní mše sv. 65 kop 40 gr., dohromady 357 kop a 11 gr. miš. Budiž mu přidáno 200 tolarů, ale ať nemá podílu in distributionibus quotidianis. Děkan ať má dvojitý podíl (duplam) a sice dosavadních 179 kop 17 gr., 40 kop za votiv. mše sv., z kostela sv. Apollináře 12 kop 1 gr. V dómu přísluší mu oltář sv. apoštolů Petra a Pavla, z kterého má příjem 11 kop 44 gr. Od poddaných dostává 6 kop. Přidá-li se mu z komory království Česk. ještě 150 kop, tedy činí jeho příjem úhrnem 399 kop a 2 gr. Prelát arcijahen má dosud 89 kop 8 gr. Dále 40 kop za votivní mše sv., od oltáře sv. Urbana. který mu přísluší, 40 kop, od sv. Apoll. 12 kop 1 gr. — přidá-li se mu z komory České 100 kop, tedy budou příjmy jeho obnášeti 281 kop 9 gr. Prelát scholasticus

ať má tolikéž; poněvadž však od oltáře sv. Anny, který mu přísluší, bere jen 30 kop za votivní mše sv., tedy jemu buď dáno z komory král. 110 kop. Prelát kantor měj tytéž příjmy, ku 40 kopám od příslušného oltáře sv. Materna přidejž komora 100 kop. Votivní mše sv. ať jen prelátí zpívají, onemocní-li některý z nich, tedy ho zastaň jiný prelát neb kanovník. Čtyřem vikaristům buďtež postoupeny oltáře sv. Ludmily a sv. Mikuláše, od kterýchž dostávejtež po 50 kopách. Kapitola u Věch Svatých nechť se spojí s kapitolou metropolitní tak sice, aby byl kanovník strážce u sv. Víta spolu proboštem u Věch Svatých. Příjmy jeho ať jsou: 15 kop z komorního panství Jilemnického, 26 kop 12 gr. od příslušného oltáře sv. Kateřiny u sv. Víta. Přidejž se mu z komory král., aby měl úhrnem 281 kop 12 gr. Senior (od oltáře sv. Václava 11 kop 26 gr.), Sacrista (děkan u Věch Svatých — oltář sv. Háty) ať mají po 257 kop. 51 gr. Divisor (oltář sv. Otilie a sv. Erharda) 257 kop 1 gr. Magister caeremoniarum (oltář sv. Doroty) 278 kop. Magister fabricae (oltář neposkvrn. Početí) 260 kop. Ostatní kanovníci ať mají po 250 kopách 36 gr. (11. náleží oltář sv. Vavřince, dvanáctému oltář Věch sv. Dědiců českých, třináctému oltář Navštívení Marie Panny, čtrnáctému oltář Zvěstování Marie Panny, patnáctému oltář sv. Matěje a šestnáctému oltář sv. Klementa.) Poslední kanovník budiž spolu farářem. Kazatelové český i něm. ať mají též 250 kop. — Tento návrh nebyl ovšem uskutečněn, ale poznávají se z něho poměry kapitoly metrop. tehdejšího času.

499. Kollegiální kapitoly Litoměřická, Vyšehradská, u Věch Svatých na hradě Pražském a Staroboleslavská ztratily sice některé statky, avšak nedostalo se jim za ně žádné náhrady z poplatku solního.

500. *Kapitola Litoměřická*, založená Spytihněvem II. r. 1057. a bohatě nadaná, záležela jak dokázati se dá, ještě ve 14. století z probošta, děkana a desíti kanovníků. Za doby třicetileté války utrpěla kapitola vpády Saskými a Švédskými. Nejednou musily věci kostelní a klenoty do Prahy odvezeny býti¹⁾. Po

¹⁾ Kapitola sv. Štěpána v Litoměřicích zvěstuje místodržitelům, že pod proboštem Ctiborem Kotvou z obavy před nepřítelem věci kost. pokladny i všechna privilegia odvezena byla do Prahy a u bývalého probošta Jana

Kotrovi byl proboštem *Šlejnic*, jenž měl spor v příčině poddaných. Při zřízení bisk. v Litoměřicích r. 1655. byl počet kanovníků katedrálního kostela sv. Štěpána nepatrný, zboží kapitoly chudické. Po nastolení Maximiliána Rudolfa ze Šlejnic dne 9. července 1656, který od r. 1637. až do té doby hodnosti probošt. v Litoměřicích se těšil, zůstali při kostele jen dva sídelní kanovníci: kapit. děkan *Daniel František Hesselius z Zettwinberka* a kan. senior *Tobiáš Jaret*, který tak zv. královskou praebendu v držení měl. Po bitvě bělohorské musila Anna Bořanovská z Duban statek duchovní děkanství i kapitoly *Německý Týnec* bez náhrady vrátiti. Vráceny jsou vesnice *Vorasice a Podsetice*, vinice na Polabí, Malič, Lukovec, část Pokratic a část Žitenic od pánů z Roupova¹⁾. Obec Litoměřice koupila statek proboštví a děkanství kapitoly Litoměřické, k němuž náležely dvě vinice na Perném, ves Třeboratice a Křešice s příslušenstvím, musila však toto zboží vlastníkům vrátiti. Mimo uvedené jmenují se sice ještě jiní dva kanovníci, o kterých však není známo, měli-li nějaké chudší praebendy při kapitole a byli-li sídelními; neb již dlouhou dobu před tím zhusta přiházelo se, že kolleg. kanovníci nemohouce najíti výživu ze svých praebend, v duchovní správě pracovali a spoln. farními neb děkanskými obrocími nadáni byli. Tito dva Litoměřičtí kanovníci se jmenují *Tobiáš Březina*, kanovník katedrálního kostela a spolu děkan Litoměřický; *Eliáš Koestenbrod*, kanovník a spolu farář při chrámu Benešovském (Bensen). — Jest známo a shora již uvedeno, že prvý biskup Šlejnic založil ze svého jmění a z příspěvků solní pokladny roku 1671. tak zvaný Šlejuický kanonikát, Litoměřický šlechtic Karel Vilém Šimeček z Cejnové vyzdvihl za času druhého biskupa Litoměřického Jaroslava Ignáta říšského hraběte ze Sternberka, ze svých vlastních prostředků kanonikát Ceynovský, který sám nejprve v držení měl. Třetí biskup Hugo František říšský hrabě Koenigsegg z Rot-

---

Kotvy z Freyfeldu schována a že je bratr zesnulého Ondřej Kotva, rada nad appellací vrátiti nechce, prosí, aby jemu tak nařízeno bylo. (Archiv rod. H. fasc. 8. fol. 132.)

¹⁾ Tomáše Bilka: Dějiny konfiskací v Čechách I. str. 30, 91, 111, 236, 470.

tenfelsu zřídil z úspor solní pokladny, které do Říma posílány a Koenigseggovi od kongregace pro rozšíření víry na jeho prosbu vydány byly, pak z některých prostředků starého kap. zboží r. 1717. dva kanonikáty, které až do dnešního dne jménem jeho se honosí. Za tou příčinou nazývá se biskup Königsegg v mešní fundační knize kapitoly Litoměřické „promotor et respective erector“ dvou uvedených praebend. — Královský kanonikát jest tudíž jediný, který ačkoliv se značně zmenšeným nadáním z kolleg. kapitoly, Svytihněvem II. založené až na naši dobu se udržel, nebo děkanství Litoměřické bylo teprv r. 1349. zřízeno, když jmění kapitoly po dlouhou dobu společně na jednotlivé praebendy dělití se počalo. Za času kardinála Harracha povstaly třenice mezi proboštem a děkanem Litoměřickým bezpochyby v příčině přednosti ¹⁾.

501. *O kapitole kathedr. kostela Kralohradeckého u sv. Ducha* již svrchu zmínka činěna byla při zřízení biskupství Kralohradeckého.

502. *Vyšehradská král. kolleg. kapitola* čítala počátkem 17. stol. kromě probošta a děkana 5 kanovníků, na Vyšehradě bydlili však pouze děkan a nejmladší kanovník. Po bitvě Bělohorské vrátil císař Ferdinand II. proboštům Vyšehradským Žitenice a kapitole Větrušice, Všelis, Kosoř a Chejnici, avšak r. 1624., kdy na Vyšehradě nové hradby dělány, způsobili vojáci škodu kapitole. Poněvadž děkan bydlil na Vyšehradě, náleželo mu vésti péči o kapitolu i o služby Boží. Probošty Vyšehradskými za kardinála Harracha byli *Jan Kilián* spolu proboštem v St. Boleslavi († 1626), jemuž roku 1620. panství Žitenické, které měli v držení pánové z Roupova, navraceno bylo; Vlach *Vincenc Zucconi*, který pro své zásluhy o císařský rod jmenovitě v příčině sňatku Ferdinanda II. a Eleonory Mantuanské stal se hrab. z Benevelli a biskupem Rossenským († 1635); *Ferdinand Leopold Benno z Martinic*, syn pana Jaroslava Bořity ²⁾ a Marie

¹⁾ V archivu rod. H. fasc. 18. fol. 562. Gravamina quaedam praepositi Litomericensis adversus decanum ejusdem ecclesiae 14. Maii 1646. Tamtéž se nalézají důležité listiny in fasc. 18. fol. 481—534. Přepisy darování a privilegii kostela sv. Štěpána v Litoměřicích až do r. 1646., též jiné spisy kostela toho se týkající. Viz též fasc. 6. fol. 555 v příčině pře o poddané.

²⁾ Byl jmenován proboštem 25. srpna 1635. Archiv rodinný Harrachův fasc. 2. fol. 361.

Eusebie z Lobkovic, nastolen s velikou slávou u přítomnosti kardinála Harracha r. 1635., nejša ještě ani knězem (vysvěcen byl teprv r. 1644.), proboštem byl od roku 1635.—1691.; *Hugo František z Koenigsegg* (1692—1708), který se stal biskupem v Litoměřicích. — Úřad děkanský zastávali *Pavel Pistorius z Lučska* (1618—1630), jenž se proslavil jako český spisovatel překladem kázání sv. Jana Zlatoušého, rozjímáním o umučení Páně, spisem o způsobu života pobožného (které poslední otištěny byly v Musejniku r. 1827.) a překladem spisu Kašpara Šopia, král. rady, o vedení válek. R. 1618. dal kapitolní archiv v pytlech zašitý do kláštera sv. Anny na Starém městě odnésti a tam na půdě ukryti; ve válkách švédských byl archiv i s klenoty kostelními odvezen do Budějovic. Nástupce jeho *Václav Ploczar z Růžové* uprchl r. 1631. před Sasíky. Po svém návratu shledal děkanskou budovu na polo zbořenou, tak že v cizím domě bydlení musil. On toho způsobil, učiniv nadací 5700 zl., že dva kněží docházeli od Jesuitů na Vyšehrad, aby tam sloužili mše sv. Jesuitům postoupil za malou náhradu dvůr Roztyly a za to oni kázali od té doby v kapitolním chrámu Vyšehradském. R. 1639. byla staroslavná kapitola Vyšehradská v nejbídnějším stavu. R. 1648. použil Colloredo Vyšehradské tvrze výborně proti Švédům. Po míru Vestfálském měl býti Vyšehrad zcela přestaven a v nedobytnou tvrz proměněn. Tyto vojenské práce, kterými nabyl Vyšehrad zcela nového vzezření, započaly 1654. Ze starého Vyšehradu zbyl jen kapitolní kostel, kaple sv. Martina a staré děkanství. Děkan *Martin Veselanský* († 1666) a nástupce jeho *Jan Václav Klímeš* (1666—1691) starali se o okrášení kostela i hřbitova Vyšehradského¹⁾. Poněvadž *Matěj Zeman* z Kosoře účastnil se vzpoury tím, že l. 1620. od stavův odbojných koupil statek děkanství kostela sv. Petra a Pavla na Vyšehradě — pět lidí osedlých ve vsi Kosoři s příslušenstvím — musil beze vší náhrady tento statek postoupiti dě-

¹⁾ Za příčinou sporu mezi proboštem Vyšehradským a děkanem kostela Pražského o přednost na sněmích a jinde sneseny jsou v rod. arch. H. přepis všech darování a privilegií kostela Vyšehradského počínaje darováním vévody Soběslava r. 1178. a sice „ex libro vetusto in membrana scripto, qui est copiarum variorum privilegiorum ecclesiae Vysegradensis.“ Archiv rod. H. fasc. 2. fol. 361.

kanství Vyšehradskému¹⁾. Statek probošta, děkana i vši kapitoly kostela sv. Petra a Pavla na Vyšehradě — město Hory Vyšehradu s pivovarem, mlýnem, ostrovem, s dědinami, viničemi, chmelnicemi a vším příslušenstvím ležícím za branou Vyšehradskou vrátila obec Nového města Pražského kapitole. Obec města Unhoště provinila se v čas vzpoury tím, že od stavů koupila plat 8 kop 26 grošů míš., ze tří sousedů děkana kostela Vyšehradského vycházející. Tento plat musila po bitvě Bělohorské řečenému hodnostáři navrátiti. Vráceny jak řečeno též Větrušice, Lhotka a Malý Všelis. Aby se staroslavná Kapitola zase bývalého lesku domohla, tedy bylo stanoveno po navrácení statků, aby probošt, děkan, jeden kanovník a vikář na Vyšehradě sídlili, 11 pak kanovníků aby zůstalo v držení svých farních beneficí a všichni se přičinili, by se kapitola povznesla.

503. *Kolleg. kapitola Staroboleslavská* zůstala vždy i v těch nejhorsích dobách věrnou církvi katolické. Pro tuto věrnost utrpěla v dobách husitských a za času krále Jiřího z Poděbrad veliké ztráty, neb větší část zboží kapitolního odňata a odcizena. Když se Brandýs pod paní Johankou z Krajků hlavním sídlem českých bratří stal, bděla kapitola s obzvláštní péčí nad oživením víry ve vůkolních krajinách. Staroboleslavský probošt *Jan Chrysostom Kilián* a pečlivý tamní děkan *David Drahovský z Horsteinu* získali si veliké zásluhy o novou svatyni Marianskou, která přispěním císařovny Anny, choti Matyášovy stavena byla.

Po smrti císařovny Anny r. 1618. a po vypuknutí 30leté války stavba sice vázla, avšak probošt Kilián nedal se zastrašiti, nýbrž pokračoval dále ve stavbě jmenovitě i za tou příčinou, že ho pánové Martinic a Slavata, kteří své zachránění r. 1618. na hradě Pražském přimluvě Marie P. připisovali, horlivě podporovali. Anna Budovcová roz. z Wartenberka musila statek duchovní děkanství Staroboleslavského ves *Popovice* a 2 chalupníky v St. Bolesl. s příslušenstvím, které byla za času vzpoury od stavů koupila a z nichž dotčenému děkanství ročně 30 kop měla dávat, zdarma navrátiti. Synové Mikuláše Gerštorfa ryt. z Gerštorfu a z Malšovic vrátili děkanství ves Sušno (kr. Bo-

¹⁾ Tom. Bílka: Dějiny koufiskací po roce 1618. díl II. str. 934.

leslav) s jedním poddaným ve vsi Sedleci. Vrutice vrácena od Václ. Pětipeského. Během třicetileté války utrpěla kapitola vpády Sasíků i Švédů, o čemž na jiném místě stručně vypravujeme. Z proboštů zasluhují čestné zmínky *Felix de Cancelariis*, který všemožně o to pečoval, aby obrázek Mariánský od Hoffkircha navrácen byl; *Rudolf Roder*, jenž byl hlavním reformačním komisařem jmenován. Probošt Roder z Feldburku musil se ucházeti o hlas na sněmu a prosil kard., aby již pro památku sv. Václava k vůli starobylé kapitole a k vůli papeži tak se stalo ¹⁾ *Jiří Vojtěch Aster*, býv. ředitel seminářský, který r. 1667. k tomu napomáhal, aby nová residence Jesuitská v St. Boleslavi vyzdvížena byla. Z děkanů zasluhuje zvlášť jmenován býti *Jiří Bilek* z Bilenberka, rodák Chrudimský, býv. děkan Chrudimský, po té Kutnohorský a pak děkan Staro-Boleslavský. V dějinách obrazu Matky Boží Staroboleslavské opět se uvádí jméno jeho. Dne 12. září 1638 měl před císařem Ferdinandem III. tklivou řeč, kterou obraz Matky Boží po prvním návratu vital, až císaře k pláči pohnul. R. 1639 odvezl před Švédy do Prahy Mariánský obraz a poklad kostelní. R. 1640. psal kard. o smutném stavu kostela Staroboleslavského ²⁾. Později stal se arcijahnem Krumlovským, kterému arcijahenství vymohl r. 1655 právo pontifikalií. Pro své zásluhy byl povýšen r. 1630. do stavu šlechtického s predikátem z Bilenberka. — Za kardinála Harracha jednalo se též o právo praesentace na děkanství v St. Boleslavi, které přináleží arcibiskupům Pražským ³⁾.

504. Císař Ferdinand II. dal *kap. u Věch Svatých* r. 1623. tvrz *Choteč* s dvorem poplužním, rybníky i mlýny, s vinicí u Třebotova, s lesy a jiným příslušenstvím, pak ves *Zbuzany* na odměnu některých statků a vesnic v kraji Táborském, podle fundace Karla IV. kapitole náležejících a potom od císaře prodaných. Po Janu Starším Ledčanském z Popic, pro vzpouru pokutovaném, vrácena kapitole vesnice Chejnice. Z děkanů u Věch Svatých za kardinála Harracha vynikají *Josef Makár* z *Merfelic* († 1635) a *Bohumír Alois Kinner* († 1670). Z proboštů vynikli zvlášť po třicetileté válce *Jan Frant. svob. p. z Tulmberka*,

¹⁾ V arch. rod. H. fasc. 18. fol. 261. 13. dubna 1664.

²⁾ V arch. rod. H. fasc. 8. fol. 292.

³⁾ V arch. rod. H. fasc. 12. fol. 63 a 264.

jenž sobě a nástupcům svým vymohl v Římě r. 1672. právo pontifikalii a probošství 15.000 zl. dědictví svého odkázal. Jest to týž muž, který r. 1676. povýšen byl po Zoubkovi za biskupa Králové-Hradeckého.

505. *Děkanství Karlštejnskému* byla navracena ves *Praskolesy* s podacím kostelním a příslušenstvím, který Jindřich Otta z Losu koupil od stavův odbojných za summu odhadní 1150 kop¹⁾.

---

¹⁾ Bílek: Dějiny konfiskací I. 407.

Díl třetí.

Rozvrh.

Co se tkne kněžského úřadu, pojednává se *v hlavě osmé* o poměru kardinála k císařům a k papežům, s kterým poměrem hlavní politické události samy sebou se spojují. *V hlavě deváté* se činí řeč o svátcích, slavnostech, o jubileích a odpustcích od papežů povolených. *V hlavě desáté* jest zmíniti se o rozdělení sv. svátostí pod kard. Harrachem a *v hlavě jedenácté* o jeho ctnostech, povaze, soukromém životě a o jeho smrti.

Hlava osmá.

Poměr kardinála Harracha k císařům a papežům.

506. Arcibiskup Arnošt povýšen byv dne 11. ledna 1626 na kardinála sv. Římské církve vzdával písemně pokorné díky jak císaři Ferdinandovi II. tak především sv. Otci za tak veliké a vzácné vyznamenání. I vypravil se na cestu do Říma, aby přijal klobouk kardinálský z rukou papeže Urbana VIII., který i název „Eminentissimi“ kardinálům byl propůjčil. Když vstoupil do shromáždění kardinálův arcibiskup Arnošt, přijat a uveden byl obvyklými obřady do sboru jejich¹⁾.

---

¹⁾ Rukopis Č. M. 23 E. 10. str. 180.

Zesnuvšímu správci zemskému knížeti Karlovi z Liechtenštyňa¹⁾, který pro svou věrnost byl miláčkem císaře Ferdinanda II., prokázal kardinál poslední čest a dne 12. února 1627 doprovodil bezduché tělo jeho slavným způsobem ke hrobu.

507. Dne 29. května 1627 obnovil císař Ferdinand II. Čechům některá práva i výsady a pro věrnost, kterou mnozí v zemi jemu zachovali, odpustil lidu vše, čím provinil se proti zákonitému pánu svému v odboji zosnovaném proti císaři. Většina však starobylých práv byla tímto obnoveným zřízením zemským zrušena a absol. vláda zavedena. Zároveň pak navrácena byla starožitná práva stavu duchovnímu tím, že vykázal mu panovník první místo mezi stavy zemskými. Po vůli císařově udělena byla arcibiskupovi nová hodnost, an propůjčil mu sv. Otec název *primasa království Českého*, kteréžto důstojenství až po dnešní den zůstává při arcibiskupech Pražských. Vedle obnoveného zřízení zemského a práv i výsad jeho dán byl hlas a místo na sněmu zemském arcibiskupovi, budoucím biskupům diecésním a arcibiskupským suffragánům, prelátům kapitolním a opatům klášterním, aby tak zastupovali duchovenstvo České na sněmu²⁾.

¹⁾ Tento pán vychován jsa ve víře evangelické přilnul záhy k víře katolické, jejíž horlivým ochráncem a rozšiřovatelem v životě se stal. Vynikl vysoko ve službě státní. Byv 1599—1601 nejvyšším sudím a 1604—1607 hejtnanem zemským markrabství Moravského, obdržel od císaře Matiaše, s jehož stranou za živobytí Rudolfa II. byl držel, roku 1618. knížectví Opavské co manství. Ferdinandu II. pomáhal jako vůdce vojenský ku přemožení odboje českého, a po bitvě Bělohorské, již se osobně účastnil, jmenován jest předsedou soudu k vyšetřování a potrestání provinilců a potom král. místodržitelem v Čechách. Již roku 1618. povýšen byl do stavu knížat říšských, této hodnosti stali se r. 1623. účastnými též bratři jeho Maximilián a Gundaker, kteří oba sloužili císaři ve vysokých úřadech a získali rozsáhlé jmění. Karlovi propůjčeno také knížectví Krňovské. Právem se mu vytýká, že kupoval statky konfiskované za fatku a tak, jakož i královským darováním že nabyl rozsáhlých pozemských statků v Čechách i na Moravě. Jako místodržitel postupoval přísně proti provinilcům a prováděl důrazně katolickou reformaci.

²⁾ Radost arcibiskupova, kterou způsobilo mu vlastní povýšení a rozmnožení práv duchovenstva Českého, zkalena byla téhož roku smrtí otce jeho. Týž opustil dvůr císařský a chvátal k milenému synu Arnoštovi do Prahy. Nějakou dobu bydlil v paláci arcibiskupském, nemoha se odloučiti od zdárného syna, až z nenadání zastihla jej tu smrt. Kardinál smuten provázal

508. Dne 18. října 1627 zavítal do Prahy kolem hodiny 5. odpoledne císař Ferdinand II. s manželkou Eleonorou (Eleonora Mantovská byla od r. 1622. po smrti Marie Anny, sestry knížete Maxmiliána Bavorského. manželkou Ferdinanda II. a slula Eleonorou starší na rozdíl od Eleonory Gonzagy, manželky Ferdinanda III.) se synem svým a králem Uherským Ferdinandem III. a dvěma dcerami ¹⁾). Kardinál Harrach přijal jej velmi okázale, vyšel mu naproti s mnohými šlechtici a měšťany. Brzy na to položen byl sněm ke dni 15. listopadu téhož roku. Když pak zahájena byla hromada, oznámil císař přítomným osobám stavovským, že dne 21. listopadu korunována bude manželka jeho na královnu Českou, kdežto korunovace nejstaršího syna a dědice království Českého slaviti se bude dne 25. listopadu, při kteréžto příležitosti učini mu stavové, jakožto zákonitému budoucímu králi povinnou přísahu věrnosti ²⁾).

Řečeného dne 21. listopadu v neděli před svátkem sv. Panny Kateřiny pomazána byla sv. olejem císařovna u přítomnosti císaře. syna jeho i dcer, kardinála Dietrichšteina biskupa Olomouckého, legáta papežského i Španělského a přemnohých šlechticův slavným způsobem od kardinála Harracha. Slavnost

.....
mrtvolu rodiče svého do Vídně a pochoval ji v rodné hrobce při kostele sv. Augustina. Císař Ferdinand II. miluje věrného rádce svého hraběte Karla z Harrachů, zůstal nějaký čas i synu jeho Arnoštovi nakloněn královskou přízní. —

¹⁾ Chrám sv. Vítšký byl za kardinála Harracha až do r. 1630. obnoven a oprava stála dosti mnoho. Poněvadž v tomto chrámu Ferdinand II. sám dne 29. června 1617 byl od arcibiskupa Lohela korunován, tedy poručil, aby malíř Matěj Mayer r. 1631. vymaloval nad průčelním vchodem chrámu sv. Vítšského kříž a pod ním modlicí se postavy císaře Ferdinanda II., jeho dvou manželek Anny Bavorské († 1616) i Eleonory Mantovské († 1655), obou dcer jeho Marie Anny i Cecilie Renaty (královny Polské), dále dvou synů, císaře Ferdinanda III. a Leopolda Viléma, biskupa Olomouckého a Vratislavského.

²⁾ Na sněmu tom zaujímal kardinál první místo, jak vidno z listu jeho, který zaslal císaři dne 19. pros. 1628: „*Thue gegen Euer kayserl. Majestaet der zu mir allergnedigst gesetzten Zuversicht und, dass dieselbe totum quasi negotium berührten Landtages mir zu tractiren allergnedigst committiret haben, ich mich unterthänigst bedanken.*“ V archivu místodržitelském listina ze dne 19. prosince 1628.

Kard. Harrach.

dála se tímto způsobem: Když se všichni legáti, knížata, hrabata i jiní vzácní páni na hrad pražský v sedm hodin ráno sjeli a všechny věci ke korunovací již připraveny byly, tu šli z královského paláce do kostela sv. Víta nejprve stavové čeští, za nimi císařští komorníci, po nich dvořané dle svého úřadu, pak císař. radové, potom se ubíral August, falckrabí z Neuburka a Sulzbachu, kníže z Wirtemberka, kníže kardinál Dietrichstein, olomoucký biskup, legát papežský po pravé a legát španělský po levé ruce, hrabě z Meggau nesl odznak svého úřadu, jsa císařským hofmistrem, berlu, pak následovalo pět hlasatelů; za nimi se nesly císařské klenoty; hrabě Salm nesl žezlo, hrabě z Fürstenberka nesl zlaté jablko, hrabě Mansfeld polštář ze zlatohlavu, na který se koruna na oltáři v chrámu položila. Za nimi šel Jan Křiřtof pán z Poru, císařský maršálek, nesa obnažený meč. Pak král uherský Ferdinand III., maje na hrdle zlaté rouno, jehož následoval císař ve svém císařském oděvu. S císařem šlo duchovenstvo, preláti a kanovníci pražští, kardinál Harrach, všichni v mitrách. Za nimi nesly se klenoty korunovační. Pan Křiřtof Vratislav z Mitrovic, nejvyšší písař zemský, nesl žezlo; p. Bedřich z Talmberka, nejvyšší sudí zemský, nesl zlaté jablko a p. hrabě Adam z Valdštejna, nejvyšší purkrabí pražský, nesl korunu království Českého. Pak mezi dvěma biskupy ubírala se císařovna, za ní nejvyšší její hofmistrně, pak dvořanky a jiné paní i panny české a německé. Před kostelem stálo vojsko. V kostele po pravé straně velikého oltáře byly dva trůny, jeden vyšší pro císaře, jeden nižší pro jeho syna. V prostředku kanovnických a panských stolic před velikým oltářem byl trůn pro císařovnu. Po levé straně oltáře byly trůny pro papežského a španělského legáta, také pro kardinála Dietrichšteina. Na lešení připraveném podle kůru hudebního seděli stavové, pak moravští a slezští poslové. Na lešení při královské oratoři yzácné paní i panny. Dvě arcikněžny v královské oratoři seděly. Císař se svého trůnu žádal, aby manželka jeho na královnu českou korunována byla, která hned od svých biskupů a kněžny abatyše svato-Jiřské Žofie Albinky z Helfenburka k oltáři doprovázena a od kard. Harracha sv. olejem pomazána, za velký oltář vedena byla, kde se na přihotoveném místě do jiného oděvu oblekla a na svůj trůn zpět odebrala. Na to kardinál Harrach měl mši sv., při které 4 preláti při-

sluhovali. Po zpívané epištole korunována byla jím za královnu Českou. Korunu jí nad hlavou držel po jedné straně kardinál spolu se dvěma biskupy, po druhé straně pak abatyše kláštera sv. Jiřského a nejvyšší purkrabí Pražský Adam z Valdšteina. Císařovně dostaly se královské majestáty, totiž žezlo a zlaté jablko, které ona do svých rukou vzavši ku trůnu svému zpět od oltáře odvedena byla. Následovalo *Te Deum laudamus*, při kterém se střílelo ze 24 děl na vrchu Petříně. Po skončeném *Credo* při mši sv. obětovala nově korunovaná císařovna veliký peníz a po přijímání arcibiskupa Arnošta přijala z rukou jeho, jakožto vrchního pastýře a nejvyššího kněze církve České nejsv. Tělo Kristovo. Když všechny obřady mše sv. byly skončeny, ubíralo se veškeré panstvo, doprovázeno jsouc jásotem lidu Pražského, z kostela sv. Vítského do královského hradu a zasedlo k bohaté hostině. U prvního stolu seděl císař, syn jeho Ferdinand, jeho manželka a dvě dcery, po pravé ruce císařovny zaujal místo kardinál Harrach, po levé kardinál Dietrichstein a vedle císaře zasedli oba vyslanci. U ostatních stolů vykázána byla místa šlechticům podle hodnosti a důstojenství jejich. Odpoledne konal kardinál slavné nešpory v kostele sv. Víta, kterým obcovali všichni účastníci korunovace královniny. Po nešporách byly slavnostní hry a večer radostný oheň na vrchu sv. Vavřince, který od osmé hodiny večerní až do půl noci trval¹⁾.

509. Dne 24. listopadu skládali stavové i kard. Harrach přísahu věrnosti a oddanosti korunovanému již králi Uher-skému Ferdinandovi III., kterýžto o den později ozdoben byl od kardinála Harracha před tváří otce svého a přemnohých pánů i šlechticů korunou slavného tohoto království Českého. Přísaha složena nejprve v jazyku českém, pak v německém.

Když pak nedlouho po korunovaci roznemohl se císařevič na neštovice, odložil Ferdinand II. odchod svůj z Prahy až do měsíce června r. 1628. Po ten čas důvěrně a přátelsky obcoval a rokoval s arcibiskupem Arnoštem, spolu navštěvovali a shlíželi kostely a kláštery Pražské. Dne 25. dubna 1628 položil²⁾ císař na paměť získaného vítězství základní kámen kostela

¹⁾ Beckovského Poselkyně. Díl II. sv. třetí str. 42.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 25. dubna 1628.

Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře, hodlaje založiti při něm klášter pro otce Servity. I tenkrát byl mu po boku kardinál Harrach, jehož jméno vedle jména císařova vryto bylo do základního kamene. Císař Ferdinand trval v Praze ode dne 18. října 1627 až ke dni 14. června 1628, kdy opustil sídlo Hradčanské a ubíral se na sněm Moravský do Znojma.

510. Kurfiršt Saský nechtěl ani po vzetí města Děvína (Magdeburka) zřici se spolku s knížaty protestantskými, o který smluvili se v městě Lipsku a byv vehnán do úzkých vojskem generála Tillyho, přizval na pomoc krále Švédského Gustava Adolfa. Spojené vojsko Saskošvédské přemohlo pole generála Tillyho v bitvě u Breitenfeldu. Vítězství to otevřelo cestu Švédům do Bavorska, Sasům pak do Čech. Zastírajíce bojechtivost a touhu po loupežích pláštěm náboženské ochrany protestantův Českých, jali se Sasové dobývati měst a zmocnivše se některých, jako Litoměřic, Roudnice, Slaného, Kadaně, přiblížili se až ke Praze. Ze strachu před nepřítelem uprchli místodržící, děkan metropolitního kostela Makarius sebrav korunu královskou i ostatní odznaky korunovační, jakož i nejvzácnější roucha kostelní, uchýlil se z Prahy do místa bezpečnějšího, ba i Albrecht z Valdštýna vyšel z města. Kardinál Harrach odebral se do Vídně k císařskému dvoru. Zástupcem svým ustanovil a v Praze zanechal Viléma z Zumakru. Maje pak ve vojště císařském několik spolehlivých přátel, podával zprávu císaři o všem, co se dalo v táboře vojanském¹⁾. Zatím zmocnili se Sasové, vedeni jsouce generálem Janem Jiřím Arnimem dne 15. listopadu 1631 měst Pražských a ačkoli nedbali hrubě podmínek obsažených ve smlouvě o vzdání se města, přece budiž to řečeno, že nedopouštěli se tak velikého bezpráví na měšťanech, jako to činili Švédové, kteří později nejednou Prahu navštívili. Když pak vůdce vojska císařského Albrecht z Valdštýna vy-

¹⁾ Jeť se tomu nemálo diviti, že kardinál Harrach dříve a lépe poučen byl o událostech denních nežli sám císař. Jak vidno z listin archivu arcib. ze dne 25. září 1629 a z r. 1632., měl v ležení vojanském dobré zpravodaje: Jana Jindřicha z Bedeberku, Pietra Caracoli a všechny bratři své, kteří byli důstojníky ve vojsku císařském. Ze Slezska zasýlal mu věrohodné zprávy o událostech válečných děkan Kladecký, přjmím Keck. Srovnej v arch. rod. H. fasc. 2. fol. 360, fasc. 10. fol. 255, fasc. 17. fol. 1.

pudil Sasiky ze země, navrátil se kardinál Harrach do arcibiskupského sídla svého na Hradčanech dne 1. října 1632.

Měnové štěstí válečné nepřálo mnoho Valdštýnovi, neboť po celý rok neúspěšně bojoval proti králi Švédskému Gustavu Adolfovi a i v bitvě u města Lützeny svedené, kterou zaplatil Gustav Adolf životem, poraženy byly pluky vojska císařského.

511. Po násilné smrti vévody Friedlandského bylo se arcibiskupovi ujmati jeho ovdovělé manželky, vlastní své rodné sestry. Valdštýn s ní splodil dceru, která se provdala za hrab. Kaunice. Poněvadž po smrti vévodově statky jeho byly zabaveny, ba místodržící dne 1. března 1634 též nařídili, aby každý, kdo by o nějakých věcech (klenotech, penězích a j.) Valdštýnovi aneb jeho spojencům náležejících věděl, ihned to ohlásil¹⁾, bylo sestře kardinálově strádati. Její mobilie byly jí však vydány²⁾. Že strádati musila, jest viděti z toho, že se v rod. arch. H. nalezají její dlužní úpisy nejen na 4000 zl. rýnských dr. Caes. Vecsimu ze dne 16. pros. 1636 (podepsána Isabella Herzogin zu Friedland³⁾), ale také dlužní úpis na 10 000 zlatých, které jí kardinál ze solní pokladny zapůjčil. Albr. z Valdštýna jí zapsal dne 20. března 1627 na panství Friedlandském 300.000 zl., určiv již 27. pros. Nové Zámky za její vdovské sídlo a vydav dne 3. července 1625 nařízení o posloupnosti ve vévodství Friedlandském⁴⁾. Známo, že se vdově jeho panství Nových Zámek po delším vyjednávání dostalo, které jménem její kard. spravoval⁵⁾.

512. Vůdcem vojska jmenován Ferdinand III. K prosbám jeho naklonil se arcibiskup Arnošt a pořádal⁶⁾ tři slavné průvody za vyprošení vítězství zbraním císařským. Průvody ty zařídil sám se jich účastniv, a sice nejprve z kostela Týnského ke hrobům sv. patronů zemských, aby vyprosili národu Českému, který tenkráté tížen byl též nedostatkem vezdejšího chleba, žádoucího pokoje. Druhý průvod veden byl z kostela stoličného

¹⁾ V archivu rod. H. fasc. 21. fol. 116.

²⁾ Tamtéž fasc. 1. fol. 634—640.

³⁾ Tamtéž fasc. 1. fol. 272.

⁴⁾ Tamtéž fasc. 1. fol. 761, 703 a 655.

⁵⁾ Tamtéž fasc. 1. fol. 289—429.

⁶⁾ V archivu arcib. listina ze dne 5. července 1634.

sv. Víta do chrámu Páně na Strahově k sv. Norbertu, třetí pak od P. Marie Vítězné do kostela Břevnovského. Vroucí prosby arcipastýře Českého a svěřeného lidu jeho byly milostivě vyslyšeny. Generál Lamboj zahnal Sasiky, kteří po druhé do země naší vpadli, a Ferdinand III. porazil na hlavu vojsko Švédské v bitvě u Nördlink dne 4. září 1634. Znamenaje však vítězný vojevůdce, že Francouzové podporují Švédy, prosil opět dne 13. dubna 1635 arcibiskupa Pražského, aby konal pobožnosti na získání trvalého pokoje. Žádosti jeho vyhověl ochotně zbožný kníže duchovní a odepsal¹⁾ mu dne 5. května: „Die Andachten werden durch den ganzen Sommer continuirt, damit Gott seinen gegen uns so lange gefassten Zorn einmal fallen lasse und unser tiefbetrübttes Vaterland mit den Augen seiner Barmherzigkeit beschütze.“ Jan Jiří kurfiršt Saský vida neúspěch válečných podnikův, učinil mír s císařem Ferdinandem II. dne 30. května 1635 a sřekl se spolku s nepřátely domu Habsburského.

513. Dne 15. února r 1637. odebral se Ferdinand II. stár jsa 59 let do stánků věčných, položiv otěže vlády do rukou syna svého Ferdinanda III. Arcibiskup Arnošt pospíšil do Vídně, aby se účastnil pohřbu krále a pána svého, který zvláště otce jeho královskou přízní zasypával a jehož přičiněním Harrach nejen arcibiskupem, ale i kardinálem se stal. Vedle rozkazu jeho zvonilo se při všech kostelích Pražských dne 21., 22. a 23. února všemi zvony, čímž měli povzbuzeni býti věřící k vroucím modlitbám za zvěčnělého panovníka. Kardinál navrátil se teprve dne 7. dubna do Prahy, konal o den později slavné služby zádušní za v Pánu zesnulého Ferdinanda. Týž čas přinášely se i v ostatních kostelích venkovských oběti mše sv. za pokoj duše císařovy. Z toho vidno, že poměr mezi arcibiskupem Arnoštem a císařem Ferdinandem byl přátelský, že kardinál ochotně plnil přání císařského pána svého, císař pak přízní byl nakloněn pražskému arcipastýři, chránil práva jeho, odpouštěl mu daně a nazýval jej zhusta drahým svým přítelem, mužem planoucím horlivostí o dům Páně. Ačkoliv Ferdinand II. stál ve sporných záležitostech po straně otců ze řádu Ježíšova, přece nikdy nedotýkal se práv arcibiskupských, nýbrž uznával

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 5. května 1635.

Arnošta milerád za pravomocného vrchního správce církve České a ve všem laskavě jej podporoval, čím mohla rozmnožena býti čest a sláva Boží. O císaři Ferdinandovi rozcházejí se soudy lidské. Abychom si neshodu jejich vysvětlili, dlužno podotknouti, že katolici zůstali mu věrni i v dobách velmi nepříznivých a neblahých, kdežto jinověrci porušili věrnost vůči zákonitému panovníku svému. V tom však se i katoličtí i protestantští dějepiscové shodují, že byl v úmyslech svých nezvratný, že mu vztýčení víry katolické šlo nade všecko, že nechtěl raději panovati, nežli by byl panoval v zemi jinověrci obývané, že byl zbožný, že se řídil radou zpovědníka svého Lamormaina, že byl štědrý k duchovenstvu, že zakládal četné kláštery, že však také ku nešťastným a chudým byl laskav, zakládaje nemocnice a jiné dobročinné ústavy.

514. Arcibiskup meškaje při dvoře císařském za příčinou pohřbu císařova, obrán byl Ferdinandem III. k úřadu velmi čestnému, aby totiž konal poselství k papeži Urbanovi VIII. Věděltě nový císař, jak váží si sv. Otec arcibiskupa Pražského a proto svěřil mu důležitou úlohu jednati v Římě o mír. Dne 26. května přijel Ferdinand III. s bratrem svým Leopoldem Vilémem do Prahy¹⁾ a rokoval s kardinálem. Při té příležitosti navštívili vznešení hosté po boku arcibiskupově kostely Pražské. V pondělí Svatodušní dne 1. června šel slavný průvod z kostela Panny Marie před Týnem, kde se konšelé z tří měst pražských i lid obecní sešel, do kostela sv. Víta na hrad Pražský, odkudž provázeli průvod i císař i bratr jeho Leopold do kostela klášterní sv. Benedikta u sv. Jiří a odtud ke Všem Svatým, načež se průvod k sv. Vítu navrátil, kde bylo kázání a mše sv. Tento průvod dál se ku rozkazu kardinála Harracha na vyprošení deště, nebo tenkrát veliké sucho zemi českou tížilo, načež skutečně veliká neúroda a s ní spojená nouze následovala. O svátek sv. Aloisia zavítali hosté do kolleje Jes. u sv. Klementa a vyslechli laskavé přivítání pronesené desíti rozličnými jazyky.

515. Dne 19. června 1637 nařízeno bylo z kanceláře arcibiskupské. aby věřící lid vysýlal hojně a vroucí modlitby k Bohu za velepastýře svého, který strojí se na cestu do Říma

¹⁾ Beckovského Poselkyně II. sv. třetí 247.

konat poselství císařského. Švédové totiž na odvetu, že kurfiřt Saský učinil smírnou smlouvu s císařem, obrátili zbraně své proti vojsku Saskému a porazili je dne 4. října 1636 v bitvě u Wittstoku. Vůdcem Švédským byl pověstný ukrutník a nemilosrdný palič generál Banner. Císař dobře věda, že nepřátelé jeho Švédští těžice z vítězství nad pluky Saskými a podporování jsouce kardinálem a ministrem Francouzským Richelieuem, zanesou novou válku do dědičných zemí jeho, vysílal proto kardinála Harracha do Říma, aby vlivem sv. Otce odvrácení byli panovníci katoličtí od Švédův a nastal konečně žádoucí pokoj mezi národy. Ferdinand III. pokládal to za jisté, že kardinál Richelieu uposlechně hlasu papežského spíše nežli čí jiného a dá se pohnouti k jednání o mír. Kardinál se této čestné úlohy podjal, do Říma odcestovav, kam dne 3. července 1637 přijel. Císař i hrabě Trautmannsdorf mu do Říma dopisovali, též on nejen o své cestě, ale také o svém vyjednávání v Římě jim zprávy podával¹⁾.

516. Urban VIII. vyslechl laskavě prosby arcib. Pražského a byl náchylen zastávat úřad prostředníka mezi spornými panovníky. I poroučel, aby svolán byl sněm v městě Kolíně nad Rýnem a na něm aby účastenství měli zástupcové válčících knížat a pronesli se bez zdráhání svými tužbami a stížnostmi. Všichni, ani Francouzy nevyjimaje, až na Švédy byli ochotni jednati o mír a tak ukazovala se naděje kardinálovi Harrachovi, že vrátí se do Prahy jako anděl míru, nesa radostné poselství o konci dlouholetých válek. Než bohužel Švédové nechtěli nikterak uznati papeže za rozhodčího králů křesťanských a nepřistoupili k žádným podmínkám míru. Poselství arcibiskupa Arnošta tudíž vyšlo na prázdno a nemělo žádoucího výsledku. Kardinál nezapomínaje ani v dále rozkvětu a blaha diecése své, rokoval v Římě o semináři a zřízení nových biskupství v Čechách. Se sv. Otcem obcoval velmi důvěrně a pohnul jej k tomu, aby vyplnil všechny prosby jeho. Urban VIII. pokud ještě nebyl Otcem křesťanstva, znal a zamiloval si Arnošta tehdejší pilného bohoslovce a brzo po zvolení svým na papeže učinil jej kardinálem, potvrdil za primasa království Českého, ustanovil jej též plnomocníkem svým v důležité záležitosti solní

¹⁾ V arch. rod. H. fasc. 15. fol. 73 a násl.

smlouvy, stál po straně jeho při sporech o universitu Pražskou a co se tkne semináře, neodepřel mu ani jediné žádosti.

517. Obyvatelé dědičných zemí Rakouských, obzvláště české vlasti naší, kde po celý rok hojnějšího deště nebylo, strádali hladem a nedostatkem nevýslovným. Arcibiskup Arnošt vrátiv se z Říma, kde polovici roku ztrávil, odpomáhal bídě poddaného lidu seč jen byl. Dne 23. července 1638 přišel císař do Prahy, hodlaje jednati o mír se Švédý skrze kurfiršta Saského, kterého do Litoměřic byl pozval. Avšak toužebně očekávaný mír vzdaloval se hranic země České. Naopak objevil se tu nelidský vojevůdce Švédský Banner, který krutostí svou vynikl i nad Nerona, nikoho nešetřil, ničeho nešanoval. Cesta vojska jeho znamenána byla zkaženými chrámy, jež Vandalové z běhů Skandinavských proměňovali ve stáje a chlévy, zřícenými městy, spálenými vesnicemi. Dědiny jindy utěšené kvetoucí srovnány byly se zemí tak, že pouze jméno po nich zůstalo, kněží katoličtí byli zabijeni, ženy a panny násilně potupyeny, starci a muži po zemi smýkáni. Ukruťník Banner prázděn jsa lidského citu, uchvátil obyvatelům země České a Moravské, kteří hladem mřeli pro nedostatek potravin, 2000 vozův obilí a kázal vojinům svým ohněm je zničiti, a čeho oheň ušetřil, poručil vrhnouti do řeky. R. 1642. dne 20. května dokonil bídný, zločinný život svůj, sešilev nesmírným obžerstvím v městě Halberstadtu. Kolik nevinných lidí připravil zbujník ten o život, kolik krve proliti dal v zemi naší! Mor a hlad byli průvodci jeho, málem celé království v poušť proměněné dílem jeho. Tak povstalo ono distichon:

Oppida urbes sunt factae, sunt oppida pagi,
Pagi sunt villae, villa sed ipsa nihil.

*) V archivu rod H. (fasc. 1. fol. 271) naleznou listina, ve které se dle desk zemských vykládá, že bylo r. 1582. v království Českém 732 ohražených měst a městeček, hrazených zámků 240, tvrzí a vsí 44.700 (sic!), hospodářův 44.200. Kdyby proti nepříteli vydán byl deaťtý člověk, nalezlo by se 346.120. (Tudíž veškerého obyvatelstva 3,461,200.) Kdyby z každého domu se dalo po třech kopách, učiní summy čtyřiceti sedmkrát sto tisíc čtyřiceti jeden tisíc: farních kostelův bylo 2033, klášterův 171. Tyto kláštery platily do komory královské 5201 kop českých grošův. — A za padesát let po té bylo království České pouští!

518. Sotva že vyklidili se ze země Švédové, nastaly spory o universitu. Přátelský poměr mezi kardinálem a císařem vzal za své, ba arcibiskup Arnošt pozbyl přízně i náklonnosti svého panovníka. Když totiž podporován jsa opatem Strahovským Kašparem z Kvestenberka, otevřel školy a prohlásiti dal mimo vědomí císaře Ferdinanda bullu papežskou o výsadách seminářských, rozhněval se jak svrchu řečeno panovník a poručil, aby místodržící zavřítí dali školy arcibiskupské a stíhali přísnými tresty ty, kteří by i na dále je navštěvovali. List velmi nemilostný zaslal kardinálovi, který mnohokrát jsa opsán, otištěn a rozšířen, sloužil k hanbě kardinálově, takže tento důstojenství svého chtěl se vzdáti. Již se činily návrhy pro případ, že by se kardinál Harrach pražského arcibiskupství zřekl¹⁾. Mimo to přemýšlel císař, kterak by odňal arcibiskupovi podací právo v městech královských. Než rozličné překážky zmařily účinný úmysl jeho. Toliko proboštství metropolitního kostela, přední obročí celé arcidiecése, odňal kapitole a arcibiskupovi. Podací právo proboštství, jež hledělo nějaký čas ke kapitole a spolu s ní i arcibiskupovi, vyhlásil Ferdinand za císařské a poroučel, aby kanovníci navrhovali mu tři členy, z kterých jednoho oběře si proboštem a představí ho arcibiskupovi²⁾.

519. Papež Urban VIII. vydav na sklonku života svého rozkaz o užívání nového opraveného breviáře, rozloučil se roku 1644. se světem a odputoval ke stánkům nebeským³⁾. Do konklave v Římě odbývaného dostavil se i kardinál Harrach. V Rakousku bylo starobylým obyčejem, že císař platil či nahradil kardinálům, kdykoli ubírali se k volbě nového papeže.

¹⁾ V arch. rod. H. fasc. 10. fol. 139 a 155 (z r. 1641.).

²⁾ Sotva že Harrach důležitou službu svým poselstvím do Říma vykonal, měl vlivu na vychování mládeže zbaven býti a školy jeho byly zavřeny. Císař při sjednocení obojího učení pražského kauclefský úřad stencil tou měrou, že se Harrach zdrabal v tento úřad se uvázati.

³⁾ Již roku 1637. myslilo se, že bude kardinál Harrach nástupcem Urbana VIII. Tak píše hrabě Maximilián Trautmannsdorf, který Harrachovi přál, tomuto meškajícím v Římě dne 10. října mezi jiným: „Die Promovierung des H. Cardinaln verhoff ich werde sich nicht laenger aufziehen, sonderlich weil man auch anderwärts vernimbt, dass es mit Ihrer Paepstl. Heiligkeit Gesundheit keinen Bestand haben will.“ (V archivu rod. H. fasc. 15. fol. 73 a následující.)

všechny výdaje za cestu. Arcibiskup Arnošt prosil za cestovné, avšak zdá se že rozhněvaný Ferdinand nepovolil, aby vyplaceno bylo. Že kardinál Harrach vlivem a věhlasem svým zasáhl rozhodně do volby nástupce Urbanova¹⁾, poznati lze z listu Jana Jiřího Burgmeistra z Weissenšteina²⁾, kterým podával zprávu Nefestýnovi o pobytu Arnoštově v Římě: „Es hat unser Cardinal ein solliches lob davon gebracht, dass uns allen nuzen thuet, denn der Cardinal von Harrach erat ein cingulum, quo cingebantur Hispani et hoc cingulo adjuvante cardinalem de Fiorenza (Jan Křitel Pamphili 1644—1655 nazývá se Innocencem X.) fecimus papam secundum nostram voluntatem, *er ist meines Fürst-en sehr grosser Freund*. Dieser Babst hat mir wegen unseres Cardinals alle Ehre in conclavi erwiesen und wird gar gut auf der spanischen seite stehen“³⁾. Na sklonku listu svého ujišťuje pisatel Nefestýna, že pan kardinál navrátí se do Prahy v měsíci listopadu³⁾.

520. Mezitím zhoršily se záležitosti zemské v Čechách, neboť generál Torstenson, nástupce Bannerův, přitrlh opět do Čech, veda sebou hordy vojska Švédského novými lupiči rozmnožené⁴⁾. Císař Ferdinand chvátal s bratrem svým arcibisk. Leopoldem Vilémem do Prahy, zavolal generála Getza z Moravy a Hatzfelda z Německa. aby spojenými silami obrátili se proti vojsku nepřátelskému a vypudili je ze země. Torstenson

¹⁾ Zpráva kard. z Říma o volbě papeže 8. října 1644 císaři poslaná. V archivu rod. H. fasc. 18. fol. 367, fasc. 24. fol. 262. Acta in conclavi 10. srpna — 15. září 1644.

²⁾ V archiv arcib. list. ze dne 29. října 1644.

³⁾ Burgmeister, který byl spolu s arcibiskupem v konklave a nazývá jej „svým knížetem“, zastával službu komořího při kard. Harrachovi. Ze slov listu jeho uzavíratí lze na přátelský poměr mezi arcibiskupem a novým papežem, když tento děkoval nejprve po Boží prozřetelnosti nejvyšší hodnost svou vlivu kardinála Pražského. Mocný rod Barberinův, z něhož pocházel Urban VIII., zasadil se též o to, aby kard. Pamphili byl zvolen papežem, poněvadž on od Urbana VIII. byl jmenován kardinálem, tedy se Barberinové domnívali, že jim bude jako papež příznivcem. Nový papež však jsa spravedliv pro rozličné nepořádky Barberinům nakloněn nebyl. Tamtéž listina ze dne 29. října 1644.

⁴⁾ V archivu rod. H. fasc. 24. fol. 80. Torstensonovo vypsání kontribuce ze dne 6. pros. 1644.

plenil některé kraje České, překročil řeku Vltavu a u Jankova v kraji Bechyňském sešikoval vojsko. Císařští hnuli se z Prahy, kde po vůli arcibiskupově konaly se modlitby za šťastné skončení války, a vedeni jsouce generálem Getzem, pustili se za nepřitelem. V měsíci březnu 1645 svedena byla krvavá bitva u Jankova, ve které Getz padl, Hatzfeld byl zajat a vojsko císařské na hlavu poraženo. Císař doslýchaje o porážce vojska svého, uchýlil se přes Plzeň do Štýrska. Švédové však neobrátili se ke Praze, nýbrž vešli do Moravy a odtud vytratili se do Německa.

521. Císař Ferdinand navrátil se do Čech. vešel dne 30. července 1646 o osmé hodině ranní, provázen jsa nejstarším synem svým Ferdinandem, vyslancem Španělským a Benátským a celou družinou dvorskou do chrámu sv. Petra a Pavla na Vyšehradě a obcoval tu mši sv. Odtud skrze Nové, Staré i Menší město Pražské slavně jeda, přibyl v 11 hodin na hrad Pražský, kde od královských mistodržících pozdraven a u kostela sv. Víta slavnostně uvítán a upřímně přijat byl od kard. Harracha, prelátův a kanovníků metropolitních. Dne 5. srpna korunoval arcibiskup syna císařova Ferdinanda IV. u přítomnosti otce jeho, 16 prelátův a mnohého vybraného panstva. V 8 hodin ráno vyšlo šest hlasatelů v obyčejných oděvech do hlavního chrámu u sv. Víta, za nimiž hrabě Pappenheim obnažený meč nesl, syn Julia Jindřicha, knížete Sasko-Lauenburského nesl zlaté jablko, kníže z Břehu žezlo, a Lobkovic korunu císařskou. Za nimi ubíral se císař Ferdinand III. se svým synem, v stříbrohlav oblečeným uprostřed dvořanův a šlechty. Kardinál Harrach se 16 preláty a s duchovenstvem mnohým císaře uvítal. Před velikým oltářem byli dva trůnové pod nebesy, jeden pro císaře a druhý pro nového krále Českého. Když se císař na svém trůnu posadil, uvedli pánové čeští arciknížete Ferdinanda do kaple sv. Václava, kde ho do královského oděvu oblékli a po té na trůn uvedli. Před budoucím králem nesl mladý hrabě z Trautmannsdorfu obnažený meč, nejvyšší sudí zemský Bernard Ignác hrabě z Martinic zlaté jablko, nejvyšší písař Přibík Jeníšek z Újezda na Březnici žezlo, nejvyšší purkrabí Jaroslav Bořita hrabě z Martinic českou korunu a za králem nejvyšší zemský komorník Sezima hrabě z Wrtby červenou čepičku. Korunovace dála se starobylym

způsobem od kardinála Harracha¹⁾. Při té příležitosti vyznamenáno bylo pět nejvyšších úředníků vojenských hodností rytířskou sv. Václava.

522. Zdá se, že nepřátelství mezi císařem a Harrachem, které již dříve přičiněním Trautmannsdorfovým zmírněno bylo, nyní korunovací úplně přestalo. Korunovaný král čtrnáctiletý Ferdinand IV. nepanoval, an zemřel dříve nežli otec. Za korunovace z veliké i malé střelby se střelilo. Na báni nad zámeckou věží bubeník bubnoval a nad ním jiný stoje praporem točil. Přátelství mezi císařem a arcibiskupem tedy obnoveno. Při hostině po obřadech odbyvané seděl arcibiskup Arnošt mezi císařem a nově korunovaným králem. Španělský i benátský legát byli jí s ostatním panstvem přítomni. Kardinál jel s císařem i s králem navštívit kláštera Emauského a duchovního přibytku u sv. Václava²⁾. Dvůr císařský prokázal kardinálovi všemožnou poctivost. Dne 6. srpna přítomen byl dvůr s arcibiskupem a vyslanci mši sv. v Jesuitském kostele sv. Salvátora a po té setrvalo panstvo v kolleji celé dopoledne, účastnic se nejen skvělé hostiny, nýbrž i divadelního představení, které pořádala studující mládež před císařem. Dne 10. srpna odjel císař s králem z Prahy do Lince.

523. Po smrti manželky své Marie Anny, sestry krále Španělského Filipa IV., zasnoubil se císař dne 12. července 1648 s Marií Leopoldinou, dcerou hraběte Tyrolského Leopolda V. a dne 25. července oddán byl s ní v chrámě Lineckém od legáta papežského. Když ještě nebylo u konce veselí svatební, zmocnilo se dne 26. července vojsko Švédské, vedeno jsouc plukovníkem Königsmarkem hradu a spolu i Menšího města Pražského. Stalo se tak zradou Ottovalského³⁾, který konaje před tím službu ve vojště císařském, zamýšlel státi se purkrabím

¹⁾ Beckovského Poselkyně II. díl svaz. třetí str. 350.

²⁾ Popsání korunovace Ferdinanda IV. v Praze, v archivu rod. H. fasc. 28.

³⁾ Ernst Ritter von Ottowald jest pravé jméno tohoto zrádce. On pocházel z Frank a zdržoval se nějaký čas v Polsku, kde jméno jeho proměnili popolitívše je v Ottowaldski. Po skončené válce královna Švédská proměnila jméno zrádce, aby ušel jistěji trestu, v Steinberg a on místo Ernst počal se jmenovati Oswald. Tak se proměnil Ernst Ottowald v Oswalda Steinberga.

Loketským, a když od obého byl odmrštěn, přešel do tábora nepřátelského. Švédové porazili za pomoci francouzské r. 1648. u Augšpurku císařské vojsko pod plukovníkem Holzapflem. Hlavní švédský vůdce Wrangel chtěl čelit veliteli Piccolominimu, který nové císařské vojsko soustředil v Horních Rakousích. Švédský vůdce dozvěděl se, že jest v Čechách jen malá posádka vojenská, poslal Königsmarka do ubohé země té, jenž se mnohých měst v západních Čechách zmocnil. Dozvěděl se od Ottowaldského, že se hradby v Praze opravují, přiblížil se tajně až ku Praze. Švédové zmocnivše se dne 26. července po půl noci brány Strahovské a obsadivše hrad a domy Hradčanské i Malou stranu, zajali kardinála, místodržící a některé šlechtice a v příbytcích jako v žaláři je drželi. Na to loupili po tři dni kostely, kláštery, císařskou komoru, knihovnu, palác arcibiskupský i domy měšťanův a shledavše hojnost kořisti, jejíž cena prý nebyla menší 8 milionů zl., odeslali vše do země své. Jiní počítají kořist na 12 milionů, ba dle slovtného Balbina měřili prý i sprostí vojáci ukradené dukáty na klobouky¹⁾. Velitel posádky Pražské plukovník Colloredo a hrabě Václav Michna takorča zázračně ušli rukám stihajících nepřátel, za prvního povyku v noci na lodi se přeplavivše do Starého města Pražského. Zbožný šlechtic František Karel ze Šternberka, obzvláštní ctitel Rodičky Boží a sv. Jana Nepomuckého, raněn byl u okna stoje od jakéhosi vojína Švédského kulí jedem napuštěnou a v brzku na to poručil ducha svého Bohu. Tělo jeho pochováno bylo v kapli sv. Františka Xaverského v chrámě sv. Salvátora u mostu.

Obléhání a dobývání Starého a Nového města trvalo od svátku sv. Anny až ke dni Všech Svatých; tedy málem 100 dní. Řídili pak je plukovník Wittenberg a Karel Gustav, nově ustanovený hlavní velitel vojsk švédských, falckrabí rýnský a příští král Švédský. Líčiti průběh strastiplných dnů obležení nehodláme, poznamenávajice toliko, že té doby vyznamenali se jak vojínové, měšťané, studující tak zvláště kněží světští i řeholní, kteří velikou statečností a horlivostí hájili netoliko náboženství katolické, nýbrž i milou vlast svou. V městě setrvalo málem všechno duchovenstvo, toliko Karmelitáni, Dominikáni a Ka-

¹⁾ Balbin Misc. dec. I. 1. pag. 98.

pučini, na které připadl strach, hledali spásy své v útěku, vypravivše se dne 6 a 9. srpna směrem ke Zbraslavi. Švédové kanovníky a jiné duchovenstvo sv. Víta z hradu vyvedše, po ulicích potupně je vodili, je až do krve bili, nicméně kanovníci viru katolickou veřejně hlásali, proti bludům nepřátel svých odporně se stavěli a proti nim kázali. Probošt Frant. Raš a děkan Krištof Rainhold před Königsmarka předstoupivše, za ochranu chrámu sv. Víta žádali, čemuž Königsmark na odpor nebyl a svým predikantům chrám sv. Vitský opustiti kázal.

524. Slovatný lékař Marek Markův Landskronský obeslán byl plukovníkem Wittenberkem, aby s vůlí pánů Pražanů navštívil nemocnou manželku velitele vojska Švédského, která ve Zbraslavi na lůžko byla poutána¹⁾. Generál odměňuje ochotu a službu lékařovu, dovolil mu navštívit kardinála Harracha zajatého. Arcibiskup Arnošt potěšil se příchodem jeho a nařídil skrze lékaře, aby dne 16. srpna o 8. hodině ranní zvonilo se v Praze po čtvrt hodiny, aby ve všech kostelích vystavila se nejsvětější Svátost oltářní a před ní konaly se litanie ke všem Svatým. Na to, poroučel uvězněný arcipastýř, nechat obětují se mše sv. tempore belli a věřící, jakmile uslyší zvuk zvonův, ať pokleknou a zbožně se modlí. Dne 5. září přichvátal do Starého města Pražského kancléř Visentainer, jenž sdílel žalář s kardinálem Harrachem a oděn jsa chatrným šatem i opíraje se o hůl, vyřizoval, že poslán jest s dovolením nepřátel, od arcibiskupa, aby shledal 5000 tolarů jakožto výkupné pro kardinála. I dokládal, jakmile počet ten vydá se Švédům, že arcibiskup propuštěn bude ihned ze žaláře, on pak že do večera musí se navrátiti do Menšího města. Není nám známo, kdo později poskytl výkupné za arcibiskupa, avšak že v pravdě vyplaceno bylo Švédům, jest jisto. Se zajatým kardinálem měli Švédové ten úmysl, že z jeho osoby co možná nejvíce těžiti budou. Jak se dovídáme z listu vyššího švédského důstojníka²⁾ ze dne 13. září 1648 měl býti vyměněn za prince Portugalského, kterého Španělové ani za 200.000 tolarů ze zajetí propustiti nechtěli. Proto královna Švédská Kristina si nepřála, aby byl

¹⁾ Hammerschmid k r. 1648.

²⁾ V archivu rodinném Harr. ve Vídni listina ze dne 13. září 1648 fasc. 7 b.

kardinál Harrach jen tak zhola ze zajetí vydán. Nemoha v zajetí peníze sehnati, musil se plukovníkovi Königsmarkovi zavázati, že do konce měsíce října se vykoupí. Kardinál propuštěn byl na dané slovo, že výkupné zapraví z vězení a dne 7. září viděli jej, kterak ubírá se z města kolem hodiny 8. či 9. směrem ke Zbraslavi. I uchýlil se přes město Linec do Vídně a oznamoval císaři, kterak se mají věci v Praze. Na svobodu jsa propuštěn prosil listem¹⁾ ze dne 2. října 1648 císaře Ferdinanda, aby mu byl při zapravení značného výkupného nápomocen, neb nejen že mnohé věci mu byly pobrány, ale nyní jest také úplně beze všech příjmů, tak že jest mu i s domácím lidem strádati a nouzi trpěti. Císař buď té milosti a poruč, aby mu alespoň čtvrtletní deputat ze solní pokladny v obnosu 1750 zl., kterého se mu dosud vždy z pokladny solní dostávalo, dokud v Praze byl, vyplacen byl²⁾. Po té obrátil se kardinál k arcivévodovi Leopoldu Vilémovi, bratru císařovu, který byl po Gallasovi vůdcem nějaký čas císařského vojska v třicetileté válce a nejen vzorným knězem, ale také statečným vojínem. I toho prosil listem ze dne 3. října, aby mu při známé své dobrotě něčím přispěl, by výkupné zapraviti mohl³⁾. Švédové nejen prý jeho palác v Praze vydrancovali, ale také 50.000 tol. výkupného mu uložili poručivše, aby je v šesti nedělích zapravil. Na přímluvu Julia Jindřicha Saského snížil Königsmark toto výkupné na 25.000 tol. a propustil kardinála v září na svobodu. Harrach neví, jak by nezapravenou dosud část vyplatil, an veškeren jeho majetek jest v rukou nepřátelských a on sám sotva má tolik, aby živ býti mohl. — Kardinál byl tak svědomitý, že nikterak nechtěl, aby plukovník Königsmark v něčem na jeho daném slovu pochyboval. Proto vyslal z Vídně posla do Prahy a v listu ujišťoval švédského vojevůdce, že se vše zapraví a aby něco málo nábytku, který kardinálovi ještě zůstal, do Lince neb na některé jiné místo dopraveno bylo⁴⁾.

¹⁾ V arch. rod. H. listina ze dne 2. října 1648 fasc. 7 b.

²⁾ Dle této listiny dostávalo se kardinálovi ze solní pokladny 7000 zl. ročně. Z této listiny se také dovídáme, že kardinál Harrach zapůjčil císaři r. 1645. na potřeby válečné ze solní pokladny 40.000 zl., které mu byly pojištěny na některém panství v Rakousích. O jednu část těchto peněz, která dosud nebyla zapravena, upomíná kardinál císaře.

³⁾ V archivu rodinném H. list. ze dne 3. října 1648 fasc. 7. b.

⁴⁾ Tamtéž listina ze dne 7. října 1648 fasc. 7. b.

525. Brzy na to poželnal kardinál sňatku dcery císařovy Marie Anny s králem Španělským Filipem IV. Sňatek uzavřen byl za nepřítomnosti královského ženicha plnomocníkem jeho Ferdinandem IV., bratrem nevěstiným. Císařský dvůr zahrnoval arcibiskupa Pražského vzácnou poctivostí, provázeltě nevěstu, když k manželu svému cestovala do Španělska, až na hranice Vlašské¹⁾.

526. Zatím neustávali Švédové dorážeti na Staré město, hodlajice se celé Prahy zmocniti. Na vrchu Petříně postavili děla a jimi jakož i ručnicemi stříleli především na sochy svatých na mostě Karlově. Hejtman švédský nenávisť plana proti náboženství katolickému, mířil děsnou zbraní proti kříži mosteckému a neustal dříve, dokud nebyl svržen kříž a Bolestná Matka na most, kdežto socha sv. Jana Evangelisty do vody přepadla. Než nechlubil se dlouho umělostí střeleckou svatochrádece švédský. Koule dobře mířená jej zastihla a o život připravila. Jak se za to má, zastřelili jej studující, kteří zbraní svou hájili most.

527. Již svrchu toho zmínka se stala, že kněží spojivše se v mohutný šik, hájili statečně město proti nepříteli. Šest členů sboru, jemuž velel don Florius Zderazský, těžce bylo raněno, totiž člen kláštera Benediktinského v Emausích, ředitel řádu Ježíšova Ondřej z Bois, mistr Weinardus, dva Pavláni a jeden Minorita. Když pak přirůstalo nebezpečení, obelání byli představení klášterův do domu pana Kotvy. Tam dostavili se probošt Zderazský, opat od sv. Mikuláše, opat Emausský, P. Plachý a jiní. I usnesli se na tom shromáždění, že vydati se mají klenoty, jež šlechticové jim svěřili a do klášterův uložili, poněvadž jest tíseň válečná téměř nesnesitelná a peněz nutně potřebí. Dne 29. října vydány byly od duchovních správců rozličné zlaté a stříbrné nádoby kostelní, aby razily se z nich peníze. Otcové Jesuité obětovali dva zlaté kalichy, jež cenou rovnaly se 750 zl. a čtyři stříbrné svícny, probošt Staroboleslavský Roder věnoval 6 stříbrných svícňův, bosí Augustiáni přinesli tři stříbrné a dobře pozlacené kalichy. Někteří duchovní

¹⁾ Instrukce pro kardinála, který určen byl, aby doprovodil královnu španělskou Marii Annu na cestě její (6. listop. 1648). V rodinném archivu H. fasc. 15.

darovali kříže, náprsní kříže, konvičky, patény a monstrance. Dary ty uloženy byly u sv. Michaela a buď proměňovaly se v peníze nově ražené, buď zastaveny byly židům, kteří ihned peníze půjčiti byli hotovi. Tím získané peníze rozdělovány byly vojákům a studujícím, aby tím více se vzmužili k statečnému boji proti nepřátelům.

528. Mezi tím jednalo se o mir v městech Vestfalských Múnsteru a Osnabrucku a i Pražané jsouce v úzkých uzavřeli příměří se Švédy, kteří pak částečně uchýlili se k městu Brandýsu. Než přes to čekali Pražané každodenně na nepřitele, domnívajíce se, že z nenadání přitrhne ku Praze, aby se jí zmocnil. Avšak dobrotivý Bůh nedopustil tomu a chránil věrné a statečné ditky své. Vypravuje se, pokud ještě Švédové obléhali Prahu, že hněvem pro nezdar svůj rozpálení jsouce, taktó se pronášeli: „Jestliže se přece dostaneme do města, pobijeme šlechtice mečem, měšťany oběsíme, studující mládež, jež stráží břehy, svrháme do řeky, z kněží kůži sedřeme a židy, že hlídají, aby ohněm nebyly zapáleny domy, za živa upálíme.“ Dne 1. listopadu 1648 odtáhla veliká část obléhajícího vojska švédského od Prahy. Za tři dni po té došla zpráva, že mir vestfalský jest uzavřen a tím skončena strastiplná třicetiletá válka, která naši drahou rodnou zemi na kraj záhuby provedla.

529. Jako vřelý průjev díků za osvobození od nepřátel vedeno bylo dne 6. listopadu 1648 slavné processí z kostela sv. Jindřicha, kde bylo viděti patrné stopy hrůzy válečné, do basiliky Týnské. Prve nežli průvod vyšel, vyslechli přítomní v kostele řeč jazykem německým konanou k lidu. Na processí podíl měli generálové vojska Goltz, Colloredo, Conti, Špork a oddíly vojanské, všichni kněží té doby v Praze meškající, studující omladina a nescíslné množství měšťanův. V kostele P. Marie před Týnem sloužil don Florus slavnou pontifikální mši sv., která českým kázáním a chvalozpěvem sv. Ambrože byla ukončena. Dne 10. prosince obětována byla slavná mše zádušní v kostele Týnském za padlé bojovníky.

Nad všechny obhájce Starého města Pražského vynikl a největší chvály si zasloužil P. Jiří Plachý ze řádu Ježíšova, který, jak shora podotknuto, rozplameňoval slovy i příkladem svým studující k chrabrosti a neúnavné stalosti v boji proti nepřátelům. Obraz jeho maloval slovutný umělec Skreta, sochu

jeho z kovu zhotovil bratr Jindřich, člen řádu sv. Augustina. Obé pak veřejně lidu se ukazovalo. Nad to zván byl P. Plachý obrancem vlasti a ochrancem studující mládeže.¹⁾

530. Kardinál Harrach, aby danému slovu dostál, musil i vůči uzavřenému míru výkupné složit. Z kvitance, kterou vystavil Königsmark na hradě Pražském, vysvítá, že kardinál místo ujednaných 15.000 tolarů zaplatil jen 12.666 a že mu zbytek z jistých nejmenovaných příčin odpuštěn byl. Peníze ty zapraveny byly od sekretáře arcibiskupského Wolfa Jindřicha Dillischena.²⁾ Francouzský resident ve Švédsku orodoval následkem vyzvání kardinála Mazarina u královny švédské Kristiny, aby výplatné kardinála Harracha zmírněno bylo; pohříchu však tato přímluva neprospěla, poněvadž se opozdila a teprv tenkrát se stala, když již výkupné v Praze zapraveno bylo.³⁾ Nicméně se Harrach za tuto přímluvu, která dobře miněna byla, poděkoval. František hrabě Harrach, bratr kardinálův, psal v této příčině hraběti Montecucullimu, je-li

1) Jiří Plachý (Ferus) narodil se roku 1606. v Českých Budějovicích, vstoupil v 17. roce věku svého do řádu jesuitského, a byv vysvěcen na kněžství, vyučoval po pět let na akademii Olomoucké vědám humanitním a filosofickým. Po té učil v Praze po pět let jazykům východním a jiným předmětům theologickým. Postavy jsa vysoké a jsa muž srdnatý konal v čele mládeže akademické za obléhání Praby od Švédů platné služby v obraně města proti sveřepým nepřátelům. Za to došel chvalné pověsti i u nepřátel, který ho dlouhým knězem jmenovali. Podobizna jeho připojena ke všelikým tiskem vydaným vypsáním obležení toho, a přilbice i rukavice jeho uloženy v universitě a nošeny drahně let let při slavném průvodu, který na památku obležení švédského každoročně k soše Marianské na Staroměstském náměstí se konal. Poslední léta strávil v kolleji Kutnohorské, kde zemřel 19. dubna 1664. Vyznamenal se též jako osvědčený kazatel svou výmluvností a příkladnou pokorou.

2) V archivu rod. H. listina ze dne 4. prosince „Dass von des Herrn Cardinaln von Harrachs Hochfürst. Eminenz Secretario Wolffen Heinrich Dillischen auf denen veraccordirte fünfzehn Tausende Rhth. zwölf Tausend sechs Hundert sechs sig sechs Rhl. bezahlt sein und ich Endtbenannter den Rest zur Contentirung bemeldeter fünfzehn Tausend Rhld. aus gewissen Ursachen nachgelassen habe, darüber theue behörig quittiren und solches in Craft diesen bescheinigen. Signatum auffm Prager Schlosse den 4. Decemb Anno 1648.

Hanuss Christoff v. Königsmark.

3) V archiv rod. H. listina ze dne 27. prosince 1648 fasc. 7. b.

možno, aby se výkupné kardinálovo, které z větší části již zapraveno bylo, arcibiskupu Pražskému při vyjednávání s Königsmarkem vynahradilo, jelikož Königsmark ještě některé požadavky jako výkupné za jiné šlechtické osoby, v Praze při nenadálém vpádu Švédském zajaté, činí. V té příčině vyjednáváno také s generálním komisařem p. z Blumenthalů. Zdá se však, že bez výsledku a že kardinálovi ničeho nahrazeno nebylo.¹⁾

531. Když počátkem r. 1649. navrátil se kardinál Harrach do Prahy a Švédové vyklidili se ze země, vzdávány byly v celé arcidiecési slavné a veřejné díky Bohu za dosažení tak žádoucího míru. Císař Ferdinand vyhýbaje se nákaze morové nezavítal do Čech, až teprve r. 1652. z Lince 4. července přibyv s manželkou svou Eleonorou Gonzagou Mantovskou (mladší), synem Ferdinandem IV. a vybraným panstvem na Vyšehrad, ubíral se odtud kolem Emaus Novým a Starým městem Pražským na Hradčany. U kaple sv. Vojtěcha očekával jej arcibiskup Arnošt a když přišel, uctivě a pokorně jej přivítal. Dne 31. července navštívil kollej Jesuitskou, doprovázen jsa kardinálem Harrachem, synem svým i manželkou. Po mši sv., které přítomen byl, posnídal v jídelně nynějšího arcib. semináře. Dne 15. srpna položil, maje po boku tytéž průvodčí, základní kámen kostela Hibernův na Novém městě a odebral se odtud do chrámu P. Marie Sněžné na nešpory. Z kostela pak spěchal s průvodem svým k nově zřízené soše Panny Marie na Staroměstském náměstí²⁾ a vykonav u ní krátkou pobožnost k veliké radosti vůkol shromážděného lidu, vrátil se na hrad.

V měsíci říjnu přijeli do Prahy ke dvoru císařskému volenci Němečtí Heidelberský, Trevířský, Saský a Mohučský,

¹⁾ V archivu rod. H. list. ze dne 16. prosince 1648 fasc. 7. b.

²⁾ Sochu tuto dal Ferdinand III. sám na poděkování uhájení Prahy od Švédů shotoviti. Dílo vykonal cis. sochař Jan Jiří Pendel, při které práci mu pomáhali Pražští sochaři Arnošt Heidelberger, Stanislav Goldschneck a Melber. Vysoký sloup korintský, 70 centnýřů vážící na širokém podstavci byl vztýčen již dne 26. září 1650 a 30. září postavena naň socha Panny Marie bez poskvrny břichu prvotního počaté. S posvěcením sochy musilo se sečkat, až do příchodu císařova. Posvěcena byla socha dne 13. července 1652 za přítomnosti Ferdinanda III. i IV. Viz Ekert: Posvátná místa král. hlavního města Prahy I. str. 328.

Braniborský s kancléřem Oxenstiernou. Kurfiřt Mohučský bydlil v paláci arcibiskupském. Při skvělých hostinách, kterými se vyznamenávali vznešení hosté, přítomen býval kardinál, těše se účtě a vážnosti nejen volenců říšských, nýbrž i císaře Ferdinanda III.

532. V letech 1653—1656. zaměstnán byl arcibisk. Arnošt mnohými pracemi a povinnostmi vrchnopastýského úřadu. Světil kostely, přísluhoval svátostí biřmování v Praze i na venkově, navštěvoval a shlížel církevní okresy, podíl bral na sněmu zemském. na kterém r. 1654. propůjčeno bylo duchovenstvu katolickému mnohých výhod¹⁾, staral se horlivě o zřízení biskupství Litoměřického. Mimo to nastolil na křeslo arcibiskupství Solnohradského Guidobalda Thuna, kterému roku 1666. přikázáno bylo i biskupství Řezenské. Po smrti sv. Otce Innocence X. vydal se kardinál Harrach na cestu do konklave Římského²⁾. Když pak veden byl spor o volbu papežskou mezi Rakouskem a vládou Francouzskou a konklave trvalo déle než obyčejně, přičinil se arcibiskup Pražský, seč jen byl, aby dorozuměli se kardinálové Rakousku přízniví se soudruhy svými ze Španělska a volili jednomyslně papeže. Snaha jeho nevyšla na prázdno. Většinou hlasů zvolen byl kardinál Fabio Chigi za Otce křesťanstva a přijal jméno Alexandra VII. Nový papež pamětliv jsa zásluh arcibiskupa Arnošta o volbu svou, nakloněn byl vezdy láskou kard. Harrachovi a zachovával mu upřímné a něžné přátelství.

533. Ježto korunovaný král Český a Uherský Ferdinand IV. vykročil předčasnou smrtí z údolí zemského dne 9. července 1654, přibyl otec jeho císař Ferdinand dne 28. srpna 1656 kolem 7. hodiny večerní ke Praze, veda sebou mladšího syna a dědice trůnu Leopolda Ignáta, manželku a všecko komonstvo.

¹⁾ Den Páně nedělní i jiní svátkové aby svěceni byli, přestupníci pak a potupníci jich aby trestáni byli; farářové aby se rozmnožovali; také alumní, z nichž farářové bývají, aby své náležité vychování měli a na ně zvlášť od Její Milosti císařovny Anny, jakožto královny české, učiněná fundací neb vychování aby se odvozovaly. Beckovského Poselkyně II. sv. třetí str. 423.

²⁾ Listy a zprávy o smrti papežové a nové volbě, jakož i instrukcí pro kardinála v té příčině. V archivu rodinném Harr. fasc. 33. Listina ze dne 12. října 1654.

Bliže se od hranic Moravských, vkročil císař do hlavního města Českého branou, kterou posud žádný panovník nevzkročil do Prahy a proto také brána ta císařskou aneb Novou, také Horskou byla zvána, poněvadž se tudy do Hry Kutné jezdilo. Obyvatelé městští, vojsko, studenti nadšeně za střelby i hudby jej uvítali, šlechticové a úředníci císařští očekávali pána svého u první brány na hradě, kdežto kardinál v čele ostatního duchovenstva uvítal jej u druhé brány krátkou, srdečnou promluvou a vedl do kostela sv. Víta na hluchý chvalozpěv „Tebe Bože chválíme“. Prve nežli přikročilo se ke korunovací manželky císařovy a syna jeho Leopolda na krále Českého, putoval císař s družinou svou, maje po boku kardinála Harracha do Staré Boleslavi k milostnému obrazu Rodičky Boží. Před odjezdem do Prahy císař s proboštem Staroboleslavským Rudolfem Rodrem obšírně o zvelebení a okrášení chrámu Panny Marie Staroboleslavské rozmlouval a se omlouval, že dar, který v Pánu odpočívající císařovna Maria Leopoldina Panně Marii Staroboleslavské odkázala, naléztí nelze; proto že císař nežli do Vídně odjede, dá stříbrný umělecky pracovaný kříž pro Starou Boleslav shotoviti. — Při tom podotýkáme, že císař Ferdinand III. nebyl pouze ctitelem Rodičky Boží Staroboleslavské, ale také sv. Václava, že zejména rád píseň sv. Václava v chrámu sv. Vítském zpíval, z okna cis. oratoře hlavu vyloživ, aby ho lid viděti mohl. Za českou řeč se nestyděl. Dne 11. září korunována byla císařovna Eleonora Gonzaga v metropolitním kostele sv. Víta. Slavnostním úkonem tím přísluhoval opět kard. Harrach a abatyše kláštera sv. Jiřského. Ježto však císař poněkud ochuravěl, byl z kostela nesen v sesli, oblečen jsa v císařské roucho a na hlavě maje korunu císařskou, za ním šla císařovna pod korunou království Českého, majíc v ruce žezlo a zlaté jablko, za ní král uherský Leopold a bratr císařův arcikníže Leopold Vilém, dvořané královští a vyslancové papežský a španělský. Při císařské hostině seděli císař, císařovna, Leopold, král uherský a arcikníže Leopold Vilém s kardinálem Harrachem, s papežským i španělským legátem u vyvýšeného stolu, kdežto ostatní hosté u 12 nižších nevelkých stolů místa svá zaujali. Dne 14. září ozdoben byl syn Ferdinandův Leopold korunou království Českého, kterou položil mu na hlavu arcibiskup Pražský spolu s biskupem Litoměřickým Maximiliánem

a hrabětem Benonem z Martinic, proboštem Vyšehradským ¹⁾. Císařský dvůr vrací se do Vídně, provázen byl kardinálem a zavítal dne 25. září do Staré Boleslavi. Odtud pak navrátil se arcipastýř Pražský do sídelního města svého. Dne 26. září daroval císař veliký stříbrný kříž uměle zhotovený Rodičce Boží ve Staré Boleslavi a manželka jeho obětovala tu šaty, kterými před korunovací se oděla ²⁾.

534. Císař postonávaje již při posledně řečených slavnostech Pražských, usnul v Pánu dne 3. dubna 1657. Když došla zpráva toho do Prahy, nařídil kardinál Harrach, aby ve všech kostelích po celé zemi konaly se zádušní služby Boží za spásu duše zvěčnělého zeměpána. Ferdinand III. byl nemalým příznivcem duchovenstva jak řeholního tak i světského; založil veliký počet kostelů, velmi rád uctíval Staroboleslavskou Rodičku Boží a vážil si jak řečeno nemálo světce Páně a dědice království Českého sv. Václava, jemuž k poctivosti vystavěl nádhernou kapli na hradě Pražském. Kostel Boleslavský, při kterém zavražděn byl řečený kníže bratrem svým Boleslavem, Ferdinand obnovil a zvelebil.

535. V létě téhož roku přibyl nový císař Leopold do Prahy, aby podíl bral na sněmu zemském, jenž započal dnem 3. září. Na sněmu tom ustanoveno bylo nejprve, aby znova vystavěly se zbožené kostely, aby zřizováni byli na fary zbožní kněží a zpustošené příbytky jejich se opravily, aby původnímu účelu navrátily se starobylé fundace, jež časem byly odcizeny a konečně aby placeny byly řádně obvyklé desátky. Snahou kardinála Harracha vyvoleni byli komisaři ze čtyř stavů zemských a sice ze stavu duchovního děkan metropolitního kostela

---

¹⁾ Podrobná zpráva o korunovací Leopoldově ochraňuje se v arcibisk. archivu a jest nadepsána: „Coronatio Leopoldi 14. Sept. 1656“. Ke zprávě té, jež i tiskem vyšla, přičiňoval arcibiskup Arnošt vlastnoruční dodatky a opravil titul svěř, jež slovem kardinál byl vyjadřován, v úplný název „kardinál arcibiskup“.

²⁾ V Staré Boleslavi jest obraz sv. Václava, který Ferdinand III. pro svou pobožnost u sebe míval a pod ním svou vlastní rukou napsal: „Svatý Václave, králi Če-ký, pros za mne.“ Z úcty k sv. Václavu vyprosil si Ferdinand III. také částku Sv. krve, která se v kříšťálové schránce v Staré Boleslavi chová.

Rainhold, opat Strahovský Bernard a opat u sv. Mikuláše Matouš Ferdinand Zoubek z Bilenberka. Arcibiskup oznámil sněmu, že bude mít o to péči, aby řešení komisari horlivě rokovali o záležitostech duchovních a shromažďovali se k poradám v paláci arcibiskupově, pokud meškati bude v Praze a kdykoliv vzdálil by se kardinál sídla svého, že raditi se budou v domě prvního místopředsího.

536. Císař Leopold I. byl panovník spravedlivý a zbožný, ve vědě theologické a mudrcké dobře vycvičený. Hodlal zajisté za života bratra svého Ferdinanda IV., nástupce trůnu, státi se údem řádu Ježíšova a za tou příčinou oddal se záhy na zevrubnější studia. Milostí svou nakloněn byl kard. Harrachovi mnohem více nežli otec a děd jeho, ba dával se vésti radou Arnoštovou v důležitých záležitostech duchovních. V pokojnějších letech, která nastala za vlády Leopolda I. dopřáno bylo více poklidu arcibiskupovi Arnoštovi nežli před tím, avšak nežíval ho k nečinnosti a žádoucimu občerstvení. nýbrž staral se otcovsky o poddané věřící, pořádal vnitřní záležitosti diecésní a přičiňoval se o zřízení nových biskupství¹⁾. Když pak opět vzplanula pocholeň válečná na jihu a císař Leopold musil bojovati proti Turkům v Uhersku a Chorvátsku, dopustil toho Arnošt, znamenaje, že dobrotivý panovník ocituje se v nesnazi peněžité, aby vybírala se při duchovních daň na zapravení výloh válečných. Leopold I. vyznamenával stárnoucího arcipastýře při každé příležitosti, zvláště r. 1666. přikázal mu čestný a lichotivý úřad, vypraviv jej vstříc manželce své Markétě, infantce Španělské, aby jménem císařovým pozdravil ji na hranicích říše Rakouské. Sňatek císařských snoubenců vykonán byl skrze zástupce knížete Medinu de las Forres na dvoře Španělském dne 25 dubna 1661. Sotva která nevěsta vyznamenána byla větší poctivostí nežli Markéta Španělská. Berouc se cestou skrze Sicílii, Dolní Itálii a Benátsko, přesvědčila se o nadšení a lásce lidu, který nelíčeně vítal mladou

¹⁾ Na doklad viz listy v rod. archivu H. fasc. 32. fol. 123, kterými královští místopředsí vyjednávají s kardinálem v příčině instalování Maximi-liána Rudolfa Šlejnice za biskupa Litoměřického a zřízení biskupství Král.-Hradeckého a ve fasc. 35. psaní císařovo, kterým se oznamuje, že za biskupa Kralohradeckého vyhlídnut Caramuel z Lobkovic.

choť císařovu. Dne 17. října přiblížila se k hranicím zemi Rakouských a přijela do města Rovereda v Tyrolsku. Kardinál Harrach ozdoben jsa zlatým rounem a kníže Ferdinand z Dietrichšteina vyšedše jí v ústrety, vítali ji slovy císařovými a uváděli do kostela Roveredského. O den později 18. října propustila Markéta Španělská průvodci své a poslala je do rodné země, podělivši je skvělými dary, které jí byl přivezl arcibiskup Arnošt z Vidně. Obě knížata Harrach a Dietrichštejn provázeli vznešenou paní zemi Tyrolskou, Korutanskou a Štýrskou do sídelního města Vídeňského. Dne 5. prosince došla družina ta cíle daleké cesty. Kardinál Harrach požehnal téhož dne manželskému sňatku panovníka svého u přítomnosti císařského dvoru. Na to konaly se ve Vídni hlučné slavnosti a jich účastnil se i arcibiskup Pražský, zahrnován jsa vždy a všude laskavostí císaře Leopolda.

537. Šlechtný vládce ten věda předobře, kterak štědrý arcipastýř strádá nedostatkem potřeb časných, zasadil se o to, aby uprázdněný **prestoľ biskupství Tridentského** propůjčen byl jemu, jakožto kanovníku kapitoly Tridentské. Tak se také stalo¹⁾. Arcibiskup Arnošt vypravil se na sklonku roku 1666. (nemaje více spatřiti Prahu) z Vidně do města Tridenta. kde měl nastolen býti na knížecí biskupství a přijati slib věrnosti z rukou kněžstva i poddaných, jichž pánem se stal. V Tridentu zastihla jej zpráva, že sv. Otec Alexander VII. rozžehnal se se světem dne 22. května 1667.

Neunavný kardinál vydal se tedy na cestu do Říma k volbě nového zástupce Kristova na zemi. I vyvolen byl v konklavi dne 20. června za nástupce Alexandrova slovatný kardinál tit. sv. Sixta Julius Rospigliosi, jehož svatost života, pokora a štědrost daleko široko byly známy a přijal jméno Klementa IX. Arcibiskup Arnošt byl tenkrát nejstarším členem sboru kardinálského a ochotně označoval hlasem svým Julia za papeže. Tak tedy dokonána byla třetí volba papežská za života kardi-

¹⁾ Aby se snad někdo nedomníval, že kard. Harrach hromadil církevní benefícia jsa kanovníkem v Tridentu, kanovníkem v Solnohradsku, proboštem ve Frýsínku a v Halberstadtu, tedy podotýkáme, že to byli úřadové více čestní, z kterých nepatrných požitků měl. Spíše jako kardinál dostával, jak z rozličných listin v rod. arch. H. zřejmo, některé příspěvky z Říma.

nála Harracha, který mimo to korunoval tři krále České a dvěma královnám vstavil na skráně věhlasný vínek království Českého.

538. Jako by pak v Římě jat byl tušením blížící se smrti, vyprosil si při Stolicí papežské poslední milost, kterou zvelebiti hodlal církevní dějepis Český¹⁾. Prosil totiž sv. Otce, mileného představeného a přítele svého, aby vydána byla bulla a v ni zakázáno bylo všem kanovníkům jakož i budoucím arcibiskupům Pražským, aby neodvažovali se mimo opisy, kterých by ke sporným záležitostem bylo potřebi, ubíratí z archivu arcibiskupského spisy a listiny, aniž komu bráti je dovolovali Kdo by

¹⁾ Že kardinál Harrach byl přítelem historického bádání a zejména, že mu na tom záleželo, aby zpráv se dopídil o rodu vlastním, pozorovati jest z listiny, která v arch. rod. H. ve fasc. 18. pod čís. 146 se přechovává. Kard. žádal totiž císaře Ferdinanda III. za svolení, aby za příčinou poznání původu rodiny Harrachův archiv Třeboňský prohlédnouti směl. Zajímavé to psaní uveřejnil p. Ferdinand Tadra v Sborníku hist. r. 1883. Zní pak takto:

Alledurchleuchtigster etc. Ich habe eine Curiositaet, weil etliche Memorien weisen, dass das Geschlecht deren von Harrach auch in Böhmeim ein Zeit lang wohnhaft gewesen und jetziger Zeit noch ein von Adel desselbigen zu sein praetendiret und das Wappen schier ganz gleich führet, etwas fleissiger nachzuvorschen, was etwan darvon in Böhmeim für Memorien zu finden und ob in der That dieselbigen mit unserer Linie ein Connexion haben möchten. Nun vernehme ich, dass man am leichtesten was darvon in der Bibliothek zu Witinaw, alda Herr von Rosenberg seel. viel Scripturen derjenigen von Adel, so ihme gedienet oder aufgewartet, depositirt, zu finden sein möchte. Gelanget derowegen Eu. K. Mtt. mein geb. Bitt, mir zu erlauben, dass ich bineingehen und was ich von dieser Materi darinnen finden möchte, copialiter herausnehmen dörffte und hierüber einen Befelch an den Gubernator alda ausfertigen zu lassen. Darmit wird mein ganzes Geschlecht sonderlich obligiret verbleiben. — K tomuto listu byla dána následující odpověď: Ihr Hochfürstl. Eminenz zum Bescheid anzufügen, es hetten Ihr. k. Mtt. auf dero königl. H. Statthalter ohnlenget eingelangt raethlich Gutachten gnedigst resolvirt und anbefohlen, dass die zu Wittingau befindliche Schriften des nehesten nach Prag gebracht, alda fleissig durchsehen und darüber ordentliche Verzeichnüssen oder Repertorien aufgerichtet werden sollen. Da sich nun alsdann von dergleichen von Ihr. Hochf. Em. verlaugten Antiquitet was befinden möchte, solle deroselben unaufgehalten gefolget werden. 14. Novem. 1643. Zmínka o šlechtici českém z rod. Harrachů vztahuje se patrně k Hanušovi Markvartovi Hřebenáři z Horachu, který ještě r. 1646. živ byl.

tak přece učinil, nechať potrestán jest tím, že nesmí vkročiti do kostela. Bulla v ten rozum sepsaná vydána¹⁾ byla v Římě dne 9. září 1667. Arcibiskup Arnošt za 44letého biskupování v Praze věnoval velikou péči archivu arcib., shromažďuje a ukládáje v něm rok co rok množství důležitých spisův a listin. A proto, aby namáhavá práce jeho nebyla svévolně zmařena, dožádal se nově zvoleného papeže o vydatnou pomoc a ochranu. Stávalo se totiž nezdárka, že po smrti arcibiskupově vcházeli kanovníci a jiné osoby do archivu a vyňali z něho listiny veliké váhy, které proti nim svědčily a zničili je, jak nejlépe mohli. Nástupce pak zvěčnělého arcipastýře nemohl se vykázati potřebnými doklady při vznikajících sporech, což ovšem bylo jen na škodu pravomoci jeho a někdy i na újmu věřícího lidu.

Bulla papežská ze dne 9. září 1667 upevněna byla na dvěře metropolitního kostela a po delší čas tam ponechána. Přes to však přese všechno dostaly se důležité listiny, které náležejí právem do arcibiskupského archivu, do rodinného archivu Harrachovského. Tak se tam nalézají: *Relationes cancellariae Archiepisc.* od r. 1637—1642²⁾.

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 9. září 1667.

²⁾ Archiv rod. Harrachů dříve v Mostě, nyní ve Vídni, přechovává mnoho důležitých listin, týkajících se výhradně kardinála arcib. Harracha. Korrespondence tohoto knížete církevního tvoří hlavní a nejdůležitější část archivu, obsahující veliké množství listův a konceptů jeho vlastní rukou psaných jakož i listův a zpráv jemu od různých osob ze všech zemí evropských zaslanych. Jest viděti, že Harrach všechny dopisy sobě zasláné sám četl a rovnal, neb na všech — skoro bez výjimky — jsou jeho vlastnoruční poznámky s krátkým udáním obsahu (též roku i dne) v jazyku vlašském. Na zprávách arcib. kanceláře, které kard. v témdni podávány byly aneb sa ním posílány (obyčejně dvakráte v měsíci), činil latinské poznámky, ku př. „bene“, „fiat“, „fiat sed“ atd. Tímto způsobem dostaly se zprávy arcib. kanceláře za řečených shora 5 let do rod. archivu H. Veliká většina korrespondence kardinála svázána jest v silné fascikle, z nichž některé i přes 700 listů obsahují. Fascikle ty, jichž jest 35, nejsou chronologicky uspořádány. Svázány jsou do starého popsaného pergamenu. Značná část korrespondence není vázána, leč jen v desky pergamenové vložena: takových jest 16. Jiná část složena jest v malé balíky. Konečně jest v rod. archivu H. více silných knížek malého formátu s vlastnoručními poznámkami kardinála Harracha v jazyku italském. (Srovnej Archiv zámecký v Mostě n. Litavou. Sepsal Ferdinand Tadra, skriptor universitní knihovny v Praze. Sborníku hist. roč. I. str. 17 a na)

539. Kard. Harrach ustanoven byl v pozdějších letech života svého za **protektora** (ochrance) **Německa a dědičných zemí Rakouských** u sv. Stolice. Osoby jeho vážili si netoliko tři papežové a tři císařův, nýbrž i přemnohá panující knížata Evropská s úctou vyslovovali jméno jeho. Každý, kdo ho znal a jen málo s ním rozmlouval, zamiloval si šlechtného knížete a slavného arcibiskupa Pražského¹⁾.

---

¹⁾ Z rodinného archivu Harr. a i z arcib. archivu dozvídáme se, že kardinál H. s přemnohými osobnostmi a to nejvznešenějšími byl ve styku a v korespondenci. V archivu rod. H. i v arcibiskupském nalézají se koncepty listů kardinálových k císařům Ferdinandovi II., III. a Leopoldovi I., vlastnoruční listy císařův k arcibiskupovi, listy kard. k Urbanovi VIII., Innocencovi X., Alex. VII. a zase naopak; listy bratří kardinálových Otty Bedřicha, sestry Isabelly, jeden list Valdštýnův ke kard. ze dne 6. února 1634 v příčině statků církevních, aby vojskem osazovány nebyly, listy biskupů Vídeňského a Řezenského ku kard. z r. 1641., list vojevůdce Aldringera, kterým se kard. nabízel kanonikát v Bergu u Halberstadtu, listy kapucínů P. Valeriana Magni (dlouhý spis vlásky: „Discorso del P. Magni sopra il stato della persona et officio meo), přemnohé listy též chifrované kap. P. Basilia, listy hrab. Trautmannsdorfa ke kardinálovi, rozličné listy od některých kardinálův, od biskupa Brixenského, od vévodkyně z Parmy, od císařovny Eleonory, od vyslance španělského v Římě, od Anny Eusebie hrab. z Harrachu roz. Švamberské, od Polyxeny z Lobkovic, od arcivévodý Leopolda Viléma. Listy krále polského, velkovévodý Florentského, biskupa Tridentského a jiných převznešených osob.

Hlava devátá.

Svátky, slavnosti a jubilea.

a) Svátky zavedené kardinálem Harrachem.

540. Snahou a prací arcibiskupa Arnošta z Harrachu dovoleno bylo Čechům od sv. Otce Urbana VIII., aby slavili svátek *sv. Andělů strážných* a sice první neděli měsíce září. Nový svátek ten světil se nejprvé¹⁾ v arcidiecési Pražské léta 1623. — Opat Strahovský Kašpar z Kvestenberka dosáhl toho, že tělo zakladatele řádu Premonstrátského vyzdviženo bylo v městě Magdeburku (Děvině) dne 3. prosince 1626 z hrobu, pak do Doksan odveženo, kde přes zimu ostalo. Kardinál Harrach prohlásil 30. dubna 1627 *sv. Norberta patronem Českým*, načež dne 1. května sv. tělo do Prahy převeženo a ve zvláštní kapli, jak již vypravováno, na Strahově uloženo bylo²⁾. Svátek *neposkrvněného Početí blah. Panny Marie* světil se v dědičných zemích domu Rakouského původem zbožného panovníka³⁾ již roku 1629. Císař Ferdinand III. jakož i arcibiskup Arnošt ničeho neopomenuli učiniti, aby úcta neposkrvněné Rodičky Boží byla rozšířena a v lidu upevněna. Císař nařídil, přivoluje k prosbám ctitelů Marianských, aby všichni professoři vysokých škol Karlových i Ferdinandových dostavili se v neděli Devítník

---

¹⁾ Beckovského Poselkyně II. díl sv. druhý str. 386.

²⁾ Sv. Norbert, arcib. Magdeburský. Sepsal Dominik Čermák, knihovník na Strahově. V Praze 1877. Beckovského Poselkyně II. sv. třetí str. 31.

³⁾ V archivu arcib. listina ze dne 9. října 1629.

r. 1650. do kostela sv. Salvátora a složili přísahu, že hotovi jsou hájiti učení o neposkvrn. Početí P. Marie. Učitelové universitní uposlechli a v kostele Jesuitském poprvé dali se viděti s žezly a odznaky svými. Na paměť toho a z vděčnosti za mír postavil císař Ferdinand III. na Staroměstském náměstí mramorový sloup a ozdobil jej svrchu sochou neposkvrněného Početí¹⁾ I učinil zvláštní nadaci, aby při soše té po celý rok v sobotu a každý svátek zpívali královští zpěváci litanie Loretánské u přítomnosti preláta, či alespoň kanovníka metropolitního kostela a dvou vikaristův téhož chrámu, kteří měli vésti procesi z Týna k soše Marie Panny. O svátcích Početí, Narození a Nanebevzetí Marie Panny konaly Mariánské kongregace studujících z koll. Klementske k soše té slavné průvody a roku 1657. sůčastnil se průvodu toho sám císař Leopold s celým dvorem svým. Za císaře Josefa II. byly průvody z Týna k soše zakázány a vůli císaře Ferdinanda III. činilo se tím zadosti, že litanie Loretánské nezpívaly se více na náměstí, nýbrž v kostele Týnském a sice první sobotu každého měsíce a po skončených litaních uděloval některý kanovník metropolitního kostela slavné požehnání. Nyní přeložena slavnost ta do chrámu sv. Víta, kde se každou sobotu o 4. hod. koná. Avšak lid nezapomíná na sochu Panny Marie na náměstí Staroměstském; modlívali se u ní zbožní Pražané u večer a o svátcích Marianských; zvláště o Nanebevzetí Marie P. bývá tam též požehnání.

Arcibiskup Arnošt poručil, aby svátek Pěstouna Páně *sv. Josefa slavil se veřejně jako jiné svátky zasvěcené*, neboť sama sv. Stolice schválila veřejnou úctu Ženicha Panny Marie²⁾

¹⁾ Také ve Vídni dal Ferdinand III. postaviti ku cti neposkvrněného Početí Marie Panny překrásný sloup, kterýž na dolní části je t. ozdoben obrazy a podobnostvými vítězství, jakéhož Maria P. nad hříchem I. sála. Na vrcholu sloupu jest socha neposkvr. Matky Panny s tímto překr. snýtu a právě katolickým nápisem: „Bohu všemohoucímu, nejvyššímu, vznesenému Panovníku nebes i země, skrze něhož králové panují, neseké Páni a ze zvláštní náchylnosti zvolené ochránitelce Rakouské říše svěříuje, obozvládá a věnuje sebe, své dítky, své národy, svá vojska, své země a vše, co z jeho jest císař Ferdinand III. A na věčnou památku a na vyplnění slíbeného postavil tento pomník.“

²⁾ Beckovského Poselkyně II. sv. třetí 422. V archivu arcibiskupském ze dne 28. ledna 1854. V tomto listu se praví: „Svátek sv. Josefa a sochy

K přání císaře Ferdinanda III. jednalo se na sněmu zemském r. 1654. o to, aby vyvolen byl řečený Pěstoun Krista Pána za *ochrance království Českého*. Tomu nasvědčuje druhý článek jednání sněmovního z 1654.: „Stavové Česti na žádost J. M. císařské sv. Josefa, Krista Pána pěstouna, za *patrona království* a za ochrance pokoje v České zemi jednosvorně přijali a následujícího roku den výroční jeho památky světiti počali.“ Jako prohlásil arcibiskup Lohelius dne 2. července 1622 svátek sv. Prokopa za festum fori, tak povýšil také kardinál Harrach roku 1657. svátek sv. *Vojtěcha*, ku kterému světci úctou lnul, za veřejný svátek. — Dne 11. května 1664. zaveden¹⁾ byl v Čechách svátek a památka blahosl. *Rodičky Boží Bolestné* a o dni tom šlo se ve slavném průvodu z chrámu sv. Salvátora do hlavního kostela na hradě Pražském“).

blahoslovené Panny Marie, světiž se jako zasvěcený svátek“. Ale v r. 1655. dne 5. února vydal Harrach, poněvadž zasvěcených svátků bylo příliš mnoho, rozkaz, aby se přeložil svátek sv. Josefa „quoad solemnitatem externam“ na druhou neděli po velikonoci.

¹⁾ Hammerschmid k r. 1664.

²⁾ Papež Urban VIII. vydal dne 10. listopadu 1642 bullu, „*Universa per orbem*“, kterou ku žádosti přemnohých biskupů veliký počet tehdejších svátků ztenčil. Svátků zasvěcených bylo tolik, že se v bulle praví: „adeo quidem, ut multi jam dubitare videantur, quoniam ex praecepto, quaeve ex libera conjunctaque voluntate sint servanda, pietate ob nimiam festorum numerositatem tepescere“. Kardinál tuto bullu náležitě uveřejnil. Dle ní měly se slaviti „tamquam dies sacri ex praecepto“ mimo neděle a hlavní svátky Páně: Pondělí a úterý Velikonoční i Svatodušní, Nalezení sv. Kříže, Očišťování, Zvěstování, Nanebevzetí a Narození Marie Panny, Svátek sv. Michaela a Narození sv. Jana Křtitele, všechny svátky sv. Apoštolů. Svátky: sv. Štěpána, Mláďátek, sv. Vavřince, sv. Sylvestra, sv. Anny, sv. Josefa a Věch svatých. Konečně svátek hlavního patrona v každé zemi a svátek patrona města neb i vesnice, kde některého světce jako patrona ctí. V Čechách ztenčil počet zasvěcených svátků nejprve Arnošt z Pardubic na synodě r. 1344. slavené. Totéž učinila metrop. kapitola r. 1502. za příčinou uprázdněného prestolu arcibiskupského. Pražská synoda z r. 1605. zrušila v řádu Arnoštové svátky: Nalezení a Povýšení sv. kříže, sv. Prokopa, sv. Vojtěcha, sv. Ludmily a sv. Benedikta s bratřími. Lobelius a Harrach svátky sv. Prokopa a sv. Vojtěcha zase zavedli. Arcibiskup Mořic Gustav Manderscheid prohlásil dne 26. listopadu 1753 následkem breve papeže Benedikta XIV. ze dne 1. září 1753 „Cum

b) Slavnosti

541. Velikolepých a okázalých slavností podnětem byl obraz *P. Marie Staroboleslavské* ¹⁾. Když zmocnili se Sasové měst Pražských r. 1631., zašli dne 22. února 1632 dva důstojníci jejich Oldřich Hrbovatý z Říčan a Jan Tonner s četou vojáků z Prahy do Staré Boleslavi a tam nejen že všechny domy vydrancovali, ale koňmo do kostela sv. Václava i Panny Marie vjeli, oba chrámy na dobro oloupili a co sebou vzítí nemohli, jako oltáře, sochy a obrazy zlomyslně polámali aneb rozsekali. Vzali kořistí i milostný obraz přeslavné Panny, donesli jej s potupou do Prahy a odevzdali baronu Vavřincovi z Hofkirchu, jenž od hlavního velitele vojska saského Arnima ustanoven byl za velitele Starého města Pražského. Hofkirch byl protestant, ale rodem Rakušan, jenž pro vzpouru z Rakouska byl vypovězen a do služby kurfiřta Saského vstoupil. Zpupný Vavřinec postaviti dal r. 1632 dne 29. března na náměstí Staroměstském šibenici, na které jistého tesaře oběsiti kázal, jako vyzvědače, který nevěda, že jest to zakázáno z venkova list do Prahy přinesl. A naproti té šibenici postavil dvě staré židle, na něž položil obraz Rodičky Boží, kterému rouhali se kolem stojící vojínové luteránští. Na větší potupu katolíkův dal postaviti kolem židlic jehlance z pik a mušketů a k ohavným nástrojům těm přičiněna byla listina s pečeti obsahující v německé řeči domnělou příčinu této potupy milostného obrazu. Poněvadž mnoho Sasíků kolem chodilo, nemohl žádný katolík pismo čísti. Jedni však praví, že na listině byla napsána latinská slova: *Propter correspondentiam cum caesareanis*. Hofkirch chtěl touto potupou donutiti katolíky české, o kterých dobře věděl, že ten obraz až na výsost ctí, k velikému výkupnému. Žena šlechetná jménem Alžběta z Plavna rozená z rytířů českých Kořenských, nemohouc potlačití bolest nad

---

sicut quaedam“ za svátek „praecipui Patroni in foro et choro celebrandi“ dle metropolitního práva svého pro celou církevní provincii Českou svátek sv. Václava. Svátky sv. Víta a sv. Vojtěcha byly ustanoveny za *fešta fori* jen pro Prahu.

¹⁾ Beckovského Poselkyně II. díl sv. třetí 165, 179. Votka: Památky Staroboleslavské str. 337.

potupou milostného obrazu, protlačila se davem vojákův až ke židlím a nedbajíc nebezpečnosti vrhla se tam na kolena a zvolala: „Rodičko Boží, Panno nejsvětější, neprodívej se mstiti nad svými nepřátely!“ Později se přiznala, že byla připravena na smrt, nebo právem se domnívala, že jí mezi modlitbou některý voják hlavu setne. Odvahou její zahanbení byli kacíři a neodvážili se vztáhnouti ruce po statečné, na smrt připravené ženě, ba zastyděli se a upustili od dalšího tupení zázračného obrazu. Hofkirch čekaje výkupného choval potom ten obraz ve svém bytu na Starom. náměstí, v domě tehdejšího komorního rady rytíře Antonína Binaga, rodem Vlacha. Uloupené náčiní kostela Staroboleslavského uloženo bylo ve chrámu Pavlánském u nejsv. Spasitele, kdežto milostný obraz odnesli nepřátelé, vypuzeni byvše od Valdštýna ze země České, původem Vavřince z Hofkirchu do města Lipska. Po vypuzení Sasiků dal rytíř Binago v onom pokoji, kde Matka B. Staroboleslavská zajata byla, zříditi oltář s podobným obrazem, před kterým stále lampa hořela. Syn jeho dal na průčelí domu obraz Starobolesl. Panny Marie tak vymalovati, že za mřížkou se nalezal. Pod obrazem byl památný nápis: „Hac captiva fui, qua sum modo sede Patrona, Hostis me famulam fecerat, hospes Heram.“ Trestající ruka Páně zastihla v brzku hanobitele náboženství katolického. Bratr Vavřincův jménem Albert uprchl z bitvy u Lützenu svedené dne 16. listop. 1632 a za to odpraven byl se 14 důstojníky dne 14. února 1633 na tom místě, kde bratr jeho postaviti dal šibenici pro obraz Staroboleslavský. Dva jiní důstojníci byli oběšeni. Avšak poznamenati sluší, že Albert Hofkirch před smrtí svou na dobrou cestu uhodil, ke katolickému náboženství se obrátil a s Pánem Bohem smířil.

Probošt Felix de Cancelariis a děkan Jiří Bílek Staroboleslavské kapitoly pohnuli prostřednictvím Jana Ctibora Kotvy probošta v Litoměřicích Ferdinanda II. i vévodu Albrechta z Valdštýna, že zasadili se o to horlivě, aby obraz Staroboleslavský navrácen byl království Českému. Než když té doby zavražděn byl vévoda, zmařeny jsou všechny pokusy jeho o získání obrazu od Hofkircha. Po smrti jeho přičinil se ze všech sil Jiří hrabě z Martinic, aby milostný obraz odňat byl nepřátelům, avšak i jeho namáhání vyšlo na prázdno.¹⁾ Ačkoliv bédou

¹⁾ Ku žádosti Bílkové odpověděl Martinic z říšského města Filipburku
Kard. Harrach.

a nouzi sklíčeni byli bez mála všichni obyvatelé země České, zřízeny byly peněžité sbírky na získání ztraceného, nepřátely uloupeného obrazu, který nazýval se právem palladiem země České. Největším dílem přispěla Benigna Kateřina kněžna z Lobkovic.¹⁾ Konečně sešlo se sbírkou několik tisíc dukátův, které podány byly Vavřincovi z Hofkirchu. Lakotný vojin zaslal v měsíci srpnu 1638 milostný obraz do Prahy. Ten pak uložen byl v domě Lobkovickém a po několik neděl pečlivě tam se ochraňoval. Ctitelové Marianští těžce to nesli, že posvátný obraz v soukromém domě jako u vězení se drží. Císař Ferdinand III. tehdež v Praze bydlicí doslýchaje o nevěli jejich, poručil, aby přenešen byl zázračný obraz s vůlí kardinála Harracha do Staré Boleslavi dne 12. září 1638. Arcibiskup Arnošt vydal za tou příčinou zvláštní pastýřský list tohoto obsahu: „Svatý obraz nejsv. Rodičky Boží Staroboleslavské z kaple Loretánské na Hradčanech bude do Staroboleslavského kostela se slavnou processí přenešen, při které J. M. Cká. osobně se dá vynajíti. Proto mocí Naší arcibiskupskou všemu duchovenstvu tří měst Pražských věděti dáváme a je otcovsky napomináme, aby oni v neděli mezi Oktávem Narození Panny Marie dne 12. měsíce září při Loretánské kapli na Hradčanech se svými korouhvemi a kříži k jedenácté hodině dopoledne společně se šli: jakož také všem farářům církevním i řeholním tří měst pražských nařizuje se, aby oni s kazatelen lidu to oznámili a jej napomenuli, aby také v týž den a výše jmenovanou hodinu na výš

dne 30. srpna r. 1635. takto: „Každého času všemožné se vynasnažím, abych sv. poklad nejmožnější příčinlivostí milé vlasti k potěšení z rukou nepřátel vymoci a vybavití a do předešlého místa odeslati mohl. Ukázala se sice nedávno dobrého mého úmyslu nenadálá naděje, když vojsko naše císařské město Ulm oblehlo, v kterém tehdež polní maršálek vojska saského Vavřinec Hofkirch s dílem vojáka saského ležel, a je ku vzdání J. M. C. přinutilo. Že ale Vavřinec Hofkirch před vzdáním toho města v příčině své osoby tak mnoho podmínek a výhrad míti chtěl, až konečně ani slyšán nebyl, který obávaje se nemalého neštěstí, z Ulmu tajně ujel a slovem utekl, nyní v zámku Hohenwill nazvaném se zdržuje, kterýž zámek poněvadž také nyní naši císařští vojáci oblehli, státi se může, že on v tom zámku, když se ho naši zmocní, snadno zastížen i chycen býti může, i já tehdež můj úmysl v šťastný skutek uvéstí budu moci.“

¹⁾ Beckovského Poselkyně II. svazek třetí str. 261.

jmenovaném místě najíti se dal a s J. M. Ckou takové processí přítomen byl, tak se chovaje, jak jednoho každého vlastní pobožnost a láska k Matičce Staroboleslavské povede. V čas pak té processí jak se při hlavním kostele sv. Víta zvoniti uslyší, všemi zvony po Praze také ať se zvoní.“ K slavnému průvodu dostavily se deputace z Kolína, Nymburka, Mělníka, Kutné Hory, Čáslavi, Mladé Boleslavi a jiných měst. Dne 12. září 1638 konáno tedy slavné processí, jakéž sotva kdy v Čechách a v městech Pražských bylo vidáno.¹⁾ Dostavili se četní vyslancové k průvodu, shromáždily se zástupy šlechticův a úředníků zemských, přichvátili kněží světští i řeholní a nepřehledné davy věřícího lidu. Počínajíc 11. hodinou před polednem zvonilo se všemi zvony kostelními až do 2. hodiny. Postaráno o to, aby posvátný obraz v kapli Loretánské byl umístěn. V druhou hodinu odpoledne počal průvod, napřed šli řádové, za nimi duchovenstvo světské, farářové, kanovníci, v středu průvodu postavil se sám arcibiskup Pražský, za ním kráčeli čtyři prelátové hlav. kostela Pražského nesouce na trůnu zlatem, drahokamy a perlami bohatě posetém milostný obraz, za nimi ubíral se císař Ferdinand III. s celou dvorní družinou, šlechtou a vojskem. Potom následovaly paní a panny šlechtické a veliký dav lidu. Průvod se bral skrze hrad Pražský, přes Prašný most k Bubeněčské oboře a až ke kamennému můstku u obory. U prostřed tohoto můstku zřízen byl oltář a upraven zvlášť pro tuto slavnost. Když dospěl průvod k mostu tomu, postaven byl obraz na oltář a kardinál Harrach udělil nesčíslnému shromáždění požehnání, vykonav dříve některé modlitby. Císař i arcibiskup doprovázeli klenot Staroboleslavský až na Poříč. Na to posadili se do vozův a jeli do Staré Boleslavi, kde vyčkávali slavnostní průvod. Ostatní pak účastníci, netoliko nižšího stavu nýbrž i šlechtici a zemští úředníci doprovázeli pěšky preláty a kanovníky, kteří střídali se nesouce poklad země České. Lid hlasitě se modlil a písně Mariánské prozpěvoval. Když pak nachýlil se den k večeru, vzplanulo tolik světél nad Brandýsem a Starou Boleslaví, že soumrak byl zaplašen a noc změnila se v den. Až v noci při světle četných pochodní došel průvod

¹⁾ V arc. archivu listina ze dne 20. srpna 1638: *Caeremoniae ratione translationis B. V. M. celebrandae 1638.*

do Brandýsa. Rodička Boží uvítána a pozdravena byla kardinálem a císařem u oltáře, zřízeného u prostřed náměstí Brandýsského. Sv. obraz byl položen na oltář, načež jej kanovník Diviš Měsíček v české řeči ve vsí poutivosti uvítal. Z rukou prelátů Pražských přejali obraz kanovnici Boleslavští Diviš Měsíček, Rudolf Roder a Jan Táborský a nesli jej střídajíc se s jinými duchovními pod nebesy do St. Boleslavi. Za obrazem šel císař Ferdinand, kardinál arcibiskup, dvořané, urození páni i zástup veliký s prozpěvováním. Ze všech stran slyšeti bylo hlasité lkání a slzy radosti kanuly po licích nadšených poutníkův. Když průvod k mostu mezi Brandýsem a Starou Boleslaví přibyl, tu sbor Pražských studujících objevil se na loďkách pochodněmi osvětlených. Jeden studující představoval pohanského boha Neptuna, jiní jiné bůžky, kteří též radostně vítali posvátný obraz. U Hluchova čekaly četné průvody z vůkolních míst, v jichž čelo postavil se mládenec, rouchem královským oděný a krále Davida představující. Jakmile posvátný obraz se přiblížil, počal on jako druhdy David před archou úmluvy na harfu hráti, plesati a poskakovati. Od kostela sv. Václava až ke kostelu Panny Marie stálo ve dvořím pořadí osm set horníků Kutnohorských s kahánci v ruce, kterým pořadím průvod se ubíral. U kostela byla vítězná brána, na níž studenti rozličnými nástroji a zpěvem obraz Marianský vítali. Když byl obraz do kostela vnešen a na hlavní oltář postaven, vystoupil na kazatelnu děkan Staroboleslavský Jiří Bilek. Slovnutý muž ten pozdraviv obraz, dal se do pláče, doznávaje v řeči české před císařem a arcibiskupem, kterak zázračný obraz Panny Marie toliko vlastním jeho nedopatřením, že ho v čas neskryl, odňat byl kostelu, vypravoval, jakého rouhání se mu dostalo, prosil úpěnlivě Rodičku Boží, aby nevzpomínala více veliké viny jeho. Prosil tak úpěnlivě, že nejen zástup, ale i císař, který české řeči mocen byl, hlasité plakal. Následovalo pak latinské kázání, které konal Karel Weiss, doktor učení pražského, jenž jménem císařovým Panně Marii Staroboleslavské některé dary obětoval. Po kázání byla zpívána loretánská litanie, vykonalo se církevní modlení a lid přítomný obdržev sv. požehnání, domů se propustil. Císař odebral se s dvořany na noc do zámku Brandýsského. Větší však část lidu celou noc v kostele Marianském na modlitbách a písních bděla, kde se tedy rozličná a koli-

kerá kázání od kanovníků česky i německy konala. Slavnosti Boleslavské potrvaly ještě osm dní.

542. Když roku následujícího vtrhli Švédové do země České, odnesen byl obraz Staroboleslavský od děkana Jiřího Bilka nejprve do Prahy a odevzdán Kateřině Benigné z Lobkovic k opatrování, která jej do Vídne zaslala. Císař Ferdinand III. i manželka jeho prokazovali mu dětinnou úctu a uschovavše jej v císařské kapli před ním svou ranní i večerní pobožnost konali. Ferdinand III. nemohl se ani odloučiti od milostného obrazu, vážil si ho jako drahocenného palladia a dal jej vézti sebou do tábora válečného v Uhrách a na sněm Řezenský. Ba císař dal pro obraz drahocenný vůz zhotoviti a když se někam ubíral, jel vždy s císařovnou teprv až za vozem, ve kterém se nalezal milostný obraz. Před tímto obrazem narodil se dne 9. června 1640 císař a král Český Leopold I., nebo císařovna kázala před porodem obraz do své komnaty přinésti. Z vděčnosti za šťastný porod okrášlila obraz drahokamy a perlami, dala také na hlavu Rodičky Boží posvátnou korunu shotoviti¹⁾.

Mezi tím přiblížil se do Čech pověstný Banner. Hofkirch, který již jednou potupil obraz Staroboleslavský, vstoupiv do císařské služby byl vyslán s plukem jízdeckým, aby mu zabránil přechod přes Labe, při které příležitosti vydrancoval Brandýs i Starou Boleslav, ale za trest dne 2. června 1639 v bitce u Lobkovic do Švédského zajetí upadl. Banner zmocniv se svatyně Mariánské v St. Boleslavi, kázal v ní dne 27. července 1639 vše zničiti a vyhubiti. V lednu 1640 vnikli žoldáci jeho do krypt obou kostelů Staroboleslavských a po způsobu hyen obrali mrtvoly bývalých ctitelů Mariánských a Svato-Václavských, kteří si tam místo k poslednímu odpočinku vyprosili, a vyházeli kosti jejich na náměstí. — Na to vtrhl Banner do Bavor, kde císař Ferdinand III. sněmoval, chtěje ho zajati. Při tuhé zimě tehdejší bylo to snadné, poněvadž všechny řeky pokryty byly ledovou korou. Císař byl v nejvyšším nebezpečení, ve kterém útočiště hledal u obrazu Matky B. Staroboleslavské, který do Řezna s sebou zavezl. Každý den dal císař několik mší sv. u oltáře čísti, kde byl obraz umístěn. Pojednou pově-

¹⁾ Votka: Památky Staroboleslavské str. 343.

trnost se změnila, led na Dunaji roztál a Banner k Řeznu přistoupiti nemohl, nýbrž bylo mu Bavyry opustiti. Obraz Staroboleslavské Panny Marie zůstal při dvoře císařském až do r. 1646. V tomto čase pouti do Staré Boleslavi neustaly, ba sám kardinál arcibiskup Pražský, aby úctu Marianskou osvěžil, připutoval r. 1641. do Staré Boleslavi, a tam slavné služby Boží konal. Téhož r. 1641. založili Praemonstráté při svém chrámu sv. Benedikta Marianské bratrstvo, jehož účelem bylo prositi za šťastnou hodinku smrti. Bratrstvo toto usneslo se konati každoročně k svátku Narození Marie Panny dne 8. září slavnou pouť do Staré Boleslavi. Pouť tato konala se poprvé r. 1641. slavným způsobem, nebo nejen členové bratrstva, ale i alumnové arcibiskupští, zástup jiných poutníků a hojný počet Praemonstrátů při ní účastenství bral. Lid počal té pouti říkati pouť bílých kněží. Pontifikant doprovodil průvod s nejsvětější Svátostí oltářní až na Pořič. V Staré Boleslavi byli poutníci slavně uvítáni od kapitoly, načež bílí kněží nešpory u Panny Marie zpívali, pak až do půl noci v obou svatyních Boleslavských střídavě česky a německy kázali, o půl noci jitřní a chvály, jakož i hodinky Marianské zpívali a vůbec v následující den veškeré služby Boží v obou svatyních hlavně oni konali.

543. Cís. Marie Anna, sestra Filipa IV., krále Španělského, zemřela v Linci náhlou smrtí dne 13. května 1646. Před tím často ve snách vzpomínala obrazu Staroboleslavského a napomínala přítomné osoby, aby vrátily jej na místo jemu vlastní v kostele Staroboleslavském¹⁾. Císař Ferdinand III. učiuil za dosti přání její a přišed dne 30. července 1646 do Prahy, přinesl sebou řečený obraz. Když pak císař opustil hlavní město České dne 10. srpna, ustanovil kardinál Harrach k slavnému průvodu den 19. srpna, který na neděli připadl. Milostný obraz zatím se choval v kapli sv. Václava k veřejné účtě. Bílí kněží zvláštním způsobem jej uctili. S vůlí kardinála Harracha uspořádali místo své výroční pouti v svatvečer Nanebevzetí Marie Panny veliké průvody z farních i řeholních kostelů Pražských k sv. Vitu, tam posvátný obraz vyzdvihli, nejprve do kaple Loretánské a pak do kostela Strahovského jej odnesli, kde se konala „svatá noc“, jako každoročně v Staré Boleslavi. Odpo-

¹⁾ Beckovského Poselkyně II. sv. třetí 346.

ledne na svátek Nanebevzetí Marie Panny byl obraz zase odnesen v průvodu k sv. Vítu. Dne 19. srpna 1646 konal pak se podobný průvod s obrazem tím do Staré Boleslavi jako r. 1638. V čele průvodu byl generální vikář arcibiskupa Pražského a kanovník Svato-Vítský Šebestián Zbraslavský. Ale i kardinál Harrach měl účastenství na okázalém processii a dne 20. srpna obětoval před obrazem nekrvavou obět N. Z.

544. Roku 1648. vtrhli Švédové opět do země a uchvátili obraz Staroboleslavský v kostele sv. Víta na hradě Pražském, kam za příčinou bezpečnosti byl uložen. Vůdce vojska Königs-mark domníval se totiž, že neujde mu veliké výkupné, jestliže zmocní se tak vzácného pokladu zemského. Avšak tenkrátě naděje jej sklámala. Anna Magdalena z Lobkovic, manželka Julia Jindřicha Saskolauenburského a dcera již zemřelé šlechtné paní Benigny, jež štědrostí svou vykoupila roku 1638. obraz Boleslavský od Vavřince z Hofkirchu, obrátila se prosebně na hlavního velitele švédského falckraběte Karla Gustava, kterého osobně znala a který do Prahy přibyl, a pohnula jej žádostí svou k tomu, aby darem poslal císařovně Marii Leopoldině milostný obraz, jež toho roku se provdala za Ferdinanda III. Poněvadž se právě o mir jednalo, svolil falckrabě a obraz do Vídně císařovně darem poslal, která rovněž jako zesnulá císařovna Maria Anna ve zvláštní úctě milostný obraz měla. Pokud trvalo obležení měst Pražských, vystaven byl obraz v císařské kapli Vídeňské a jasni manželé prokazovali mu vroucí poctivost, modlice se před ním růženec na vysvobození Pražanů z přemoci Švédské. Prošba jejich byla vyslyšena. Císařovna Marie Leopoldina rozstonavši se v šestineděli, prosila na smrtelném loži dne 8. srpna 1649 císařského chotě, aby navrátil obraz zemi České. Děkan Staroboleslavský Roder žádal kard. arcibiskupa Harracha, a pak pana Jiří hraběte z Martinic, nejvyššího kancléře království Českého, v této příčině za přimluvcí a prostředníky. Prosbě tak naléhavé bylo vyhověno.

545. Nedá se ani zevrubně popsati vítězný průvod, kterým dopravena byla Rodička Boží Boleslavská z paláce císařského nejprve do Karmelitského kostela v předměstí Leopoldově ve Vídni a napotom v trojspěžném povoze císařském do Čech vezena. Ve Vídni se účastnilo slavnosti převezení veškeré duchovenstvo, četní šlechticové, veliký zástup lidu a také Ferdi-

nand IV., jenž onemocnělého otce svého zastupoval. Když pak obraz vložen byl po krátké pobožnosti u Karmelitánů na skvostný vůz, vzali jej pod ochranu dva dvorní kaplanové a pospíšili s ním ke hranicím Českým. Císařská čestná stráž provázela vůz po celé cestě. Vilém Slavata, upřímný ctitel Matky Boží, dosáhl toho na císaři, spojiv prosby své s přimluvou kardinála Harracha, že průvodčí milostivého obrazu směli zabořiti do Jindřichova Hradce, poddaného města hrabat Slavatských Dne 17. srpna 1650 blížili se vezouce vzácný poklad k bráně města toho. V ústrety přichvátali jim četný zástup obyvatel, studující kolleje Jesuitské, v rukou nesouce buď palmy a květiny buď rozžaté svíce a pochodně. Bujará mládež studující pozdravila Královnu nebeskou slovy: „Imaginem sacram, quam hactenus incitante pietate Austria retinuit, justitia autem monente Bohemiae restituit, hoc inclytum regnum ingenti laetitia velut pacis reginam salutat.“ Všichni pak vesměs mládenci i muži, chlapci i starci, panny i ženy oplývali radostí a slzami, zírajíce na tvář milostné Matky Boží, všichni chtěli dotknutím posvětití růžence a přinešené obrázky tak, že kněžstvo umdlévalo prací, aby zadostí učinilo zbožnému přání věřících. Zpívány zvláštní písně, které proslulý tehdejšího času hudebník a varhaník Jindřicho-Hradecký Adam Michna z Otradovic k této slavnosti složil. Jesuita Tobiáš Brázda konal slavnostní kázání, po němž probošt Jindřicho-Hradecký velkou mši sv. sloužil. Když pak odpoledne blížila se hodina odchodu, přiveden byl k posvátnému obrazu sličný mládeneček jakoby genius Jindřichova Hradce oděný a jasným, nevinným hláskem děkoval Rodičce Boží za milost, kterou prokázala městu návštěvou svou i prosil ji vroucně, aby pamětliva jsouc zbožného pohostinství, ráčila se přimluviti u Syna svého za obyvatele městské. Na to zpívaly se litanie a touže slávou jako do města byl přinešen, provázen obraz Staroboleslavský o 3 hod. odpolední k císařskému povozu na předměstí. Obyvatelé dědin, kterými bylo se dále bráti z Hradce do Prahy, uctivě pozdravovali a za přimluvu prosili sv. Pannu a ochranitelku království Českého, sypající ji na cestu květiny, aby dokázali, že Čechové vzpamatovali se v brzku z bludů jinověreckých a zachovali si vrozenou zbožnost a starobylou úctu k obrazům posvátným.

V sobotu dne 20. srpna s půlnoci přiblížili se kněží s klenotem svým ku Praze a uložili milostný obraz v kollegiálním kostele sv. Petra a Pavla na Vyšehradě. Týž záhy z rána přenešen byl do chrámu Týnského a odtud u přítomnosti mnohem větších zástupů věřících nežli ve Vídni, jak sami císařští kaplanové doznali, královských mistodržících, kardinála, panstva a úředníků dopraven byl do hlavního kostela sv. Víta na hradě Pražském k veřejnému uctění.

Kardinál Harrach ustanovil, aby přenešení obrazu dalo se v svatvečer Narození Marie Panny a aby se této čestné úlohy dostalo bílým kněžím za tou příčinou, že se o pouť Staroboleslavské o zvýšení úcty Mariánské tak bedlivě starali. Slavnost měla počátek již 6. září. V ten den shromáždili se nejvyšší hodnostáři duchovní i světsí v kapli Svato-Václavské, kde se obraz nalézal. Po vykonaných modlitbách dán obraz do svatostánku na nosidlách upraveného. Svatostánek nesli 4 Praemonstráté na ramenou, oděni jsouce ve skvostné dalmatiky. Před nimi kráčeli bílí kněží, pak ostatní duchovenstvo; za nimi kardinál Harrach, nejvyšší hodnostáři, šlechta, lid. Průvod pohyboval se z Malé Strany přes Karlův most na Staré Město, kde měškané velikou počtu Marii Panně vzdali. V kostele sv. Benedikta byl obraz postaven na veliký oltář. Tamtéž konala se svatá noc a druhého dne po velkých službách Božích okolo hodiny polední vložen byl obraz za Poříčskou branou do skvostného vozu, ve kterém gener. vikář a opat Strahovský místa zaujali. Dne 7. září ve svatvečer Narození Panny Marie přibyl se zázračným obrazem Rodičky Boží do St. Boleslavi, kde byl uložen nesen jsa na nosidlách s obvyklou slávou a poutivostí od 4 Praemonstrátů do chrámu Staroboleslavského.

546. Vůbec znamenati jest, že úcta k Panně Marii za církevní vlády kardinála Harracha utěšeně se rozmohla. Naši předkové právem tvrdili, že jen mocné přimluvě její a přimluvě sv. dědiců království Českého děkovati jest, že národ Český v neblahé třicetileté válce nezahynul. Jen mimochodem některá svědectví uvedeme, abychom ukázali, kterak lid vůči protestantismu, jenž úctu Mariánskou úplně zavrhl, dětinnou láskou a

¹⁾ Balbinova Historia Boleslaviae kap. 25, str. 79 a nn. Votka: Památky Staroboleslavské str. 334 a 355.

oddaností k Matce Boží počal lnouti. Šimon Brosius z Horšteina, arcibiskup Trapezuntský a suffragan arcibiskupa Harracha praví: „Neschůlné jsou milosti, jež se dostaly za podíl v chrámu P. sv. Jakuba na Starém městě Pražském na přimluvu bolestné Matky Boží, kteréž mně jakožto radovi a přisedicimu konsistoře jest prozkoumati“. Šlechtná paní Benigna Kateřina, choť Viléma z Lobkovic, kázala r. 1627. vystavěti poutní místo Loretánské u kapucínů na Hradčanech, které kardinál Harrach 25. března 1631 u přítomnosti panstva a paní Benigny vysvětil. Vzrostla úcta k P. Marii Karlovské. R. 1637. nepršelo v letě po dva měsíce, tak že pohled na úrodné nivy české, zvlášť v okolí Pražském byl smutný. Na žádost lidu uspořádal děkan kapitoly Vyšehradské Václav z Růžové slavný průvod k obrazu Panny Marie na Vyšehradě. Nepřehledné zástupy nejen Vyšehradských příslušníků, nýbrž i Pražanův a okolních obyvatelů ubíraly se k Vyšehradu, hlasitě prozpěvující prosebná slova: „Rosu dejte nebesa“ a hle, prosba byla vyslyšena, dne 1. července hojný déšť ovlažil celou krajinu. Proto také obdržel tento obraz název „Marie deštivé“. Ve chrámě P. Marie Vítězné na Malé Straně u Karmelitánů počal se od r. 1642. ctiti obraz Matky Boží Mantovské. Sám císař Leopold I. ctil sochu Matky Boží Zderazské. Z poutních Marianských míst, která za biskupování Harrachova zřízena byla, jmenujeme Bilou Horu, Loretu v Hájku u Prahy, horu Bezděz, částečně Bohosudov, Chlumek a jiné. Na stará poutní místa konaly se přčetné průvody, jak souvěci spisovatelé téměř jedněmi ústy dosvědčují.

547. Hodláme ještě zmíniti se několika slovy o milostném obrazu *nejsv. Vykupitele*, který r. 1674. postaven byv k oltáři děkanského kostela Nanebevzetí Panny Marie v *Chrudimi*, až po dnešní den těší se nelícené úctě horlivých věřících. Vypravuje se o něm, že pochází z obrazárny umění milovného císaře Rudolfa II. a spolu s jinými skvosty uchvácen byl na hradě Pražském od sveřepých Švédův, když v letě r. 1648. zmocnili se Menšího města a Hradčan. Nedopatřením spěchajících vojinů se stalo, že spanilý obraz vypadl z povozu na ulici a nalezen byl od jakéhosi služebníka, který prý prodal jej tajemníkovi hraběte Slavaty. Brzy na to cestoval řečený majitel obrazu z Prahy na statky pána svého a rozstoupan se v Chrudimi, daroval hostiteli a příteli svému Janu Pfeifrovi obraz nejsv. Vy-

kupitele. V rodině Pfeifrově ochraňoval se pečlivě vzácný dar, avšak před surovými pochopy Švédskými, kteří navštívili na podzim r. 1648. město Chrudim, neuchránil se přece. Několik vojínův ubytovaných v domě konšela Pfeifra krátilo si večerní chvíle hrou v kostky. Za podklad hry vzali kdysi se stěny obraz nejsv. Vykupitele, hodlajice tím potupiti předmět úcty katolické; při hře pak bodali do obrazu a byli by jej dokonce pokazili, kdyby srdnatá žena nevytrhla jim jej z rukou. Pan Pfeifer navrátiv se domů, shledal na obraze krvavé skvrny, které nižádnou barvou, jak později vypravoval, nedaly se zakryti. I pokládal se od té doby za majitele zázračného klenotu a krátce před svou smrtí svěřil tehdejšímu děkanovi městskému Samuelovi Václavu Hataši, jaký poklad skrývá se v příbytku jeho. Děkan Hataš mnohou přímluvou vyprosil obraz nejsv. Vykupitele pro hlavní kostel Chrudimský a vyšetřiv přispěním městského úřadu dřívější osudy jeho, prosil arcibiskupskou konsistoř v Praze o církevní dobrozdání a schválení, aby mohl milostný obraz postaviti ve chrámu Páně k obecnému uctění¹⁾.

548. O pobožnostech a slavnostech, které pořádány byly v Praze a v arcidiecési České za příčinou naléhavých úzkostí válečných a na odvrácení dalšího krveprolévání, promluvíli jsme již shora. — Zvláštní slavnost konala se v Budějovicích, když Marradas dal na svůj náklad vystavěti novou kapli v tanním Dominikánském klášteře a projevil přání, aby starý památný obraz Panny Marie, který měšťan Budějovický Václav Institor po r. 1410. z města Benny v Piemontsku do Budějovic přinesl, v nové kapli postaven byl. Slavnost přenešení dala se s velikou slávou v třetí neděli po Velikonoci dne 7. května 1634²⁾. Dne 13. září 1636 odbyvala se radostná slavnost v Praze, neboť týž čas přenešeno bylo od kněze Mikuláše Lancina, rodem Litvana, z Říma z katakomb tělo sv. mučenika a kněze *Kryspa* a uloženo v kostele sv. Mikuláše. — R. 1659. oslavovala se v kostelích Pražských k rozkazu arcibiskupovu památka *Tomáše*

¹⁾ Beckovského Poselkyně II. sv. 2. str. 391. nn.; 516 nn. — Jana Svobody: Nebeský lékař Kristus P. a zázračný obraz jeho v kostele děkanském v Chrudimi; 1880, str. 24 n.

²⁾ Viz Trajer: Beschreibung der Dioezese Budweis, str. 21.

z *Villanovy*, který touž dobou ve věčném městě prohlášen byl za světce Božího.

c) Jubilejní slavnosti.

549. Jubilea, o kterých hodláme se zmíniti, nebyla obvyklá milostivá léta církevní ve vlastním významu slova, nýbrž spíše slavnosti místní povahy, které nařizovali papežové Římští na snažnou žádost císařův, pokud stížení a tísnění byli nehodami válečnými. Starobylá léta milosti, která připadala na r. 162⁵., 1650. nemohla se náležitě oslavovati v Čechách pro morovou ránu v zemi tu i tam proskakující¹⁾. Za tou příčinou a i proto, aby věřící nepostrádali milostí duchovních a v dobách pohnutých a plných nebezpečnosti nebyli prázdni pokladů cirkve sv., dopouštěli náměstkové Kristovi na zemi věrným synům Českým jubilea mimořádná. Když obléhalo vojsko císařské město Děvín a štěstí válečné nechtělo se nakloniti zbraním Ferdinandovým, ohlásil s vůlí sv. Otce arcibiskup Arnošt dne 29. dubna 1629 jubileum trvající dvě neděle pro království České, kterým propůjčovaly se účastníkům plnomocné odpustky. V Praze vedl se slavný průvod z kostela sv. Víta do chrámu sv. Salvátora u Jesuitův. Sám kardinál Harrach propůjčil se za vůdce průvodu. — Dne 11. ledna 1630 prohlášeno bylo opět podobné jubileum na dobu dvou neděl. O tři dni později šlo se průvodem z metropolitního kostela do klášterního chrámu na Strahově. Téhož léta dne 6. října konalo se procesí na vyprošení pokoje z kostela sv. Jakuba do polí Břevnovských, kde pod stanem slouženy byly mše sv. a kázalo se jazykem českým i německým. Těm, kteří měli účastenství na průvodu, dostalo se plnomocných odpustkův.

Po skončené válce 30leté a vyhostění vojska Švédského ze země, rozmohl se mor v Praze i po celých Čechách a vyžádal si mnoha obětí. Počet obyvatel celého království ztenčil se měrou dosud neslýchanou. Roku 1650. nemohlo se tedy po-

¹⁾ Papež Bonifác VIII. zavedl dle způsobu jubilejního roku židovského rok jubilejní, jenž se měl slaviti vždy po stu letech. Prvý se slavil r. 1300. Papež Klement VI. ustanovil r. 1343, aby se jubilejní rok konal po 50 letech, Urban IV. (1389) po 33 letech a Pavel II. (1470) po 25 letech.

mýšleti na oslavu milostivého léta a proto vyžádal si arcibiskup Arnošt na sv. Otcí Innocenci X., že odloženo bylo pro Čechy na rok budoucí 1651., a sice počínajíc 18. červencem, potrvalo toliko 2 měsíce. K předepsaným pobožnostem určeny byly chrámy sv. Víta, basilika před Týnem a kostel blahoslavené Panny Marie Sněžné. Po vyjití dvou měsícův konal se slavný průvod z kostela Týnského do metropolitního chrámu sv. Víta. Když v boji proti nájezdným hordám Tureckým nepřálo štěstí válečné vojsku císaře Leopolda I., ustanovil roku 1662. papež Alexander VII. všeobecné milostivé léto pro celý svět křesťanský a poroučel, aby věřící vyprosili zbožnými modlitbami na Bohu jakož i šlechetnými skutky a postem pomoc nebeskou proti sveřepým nepřátelům všeho křesťanstva. R. 1663. poraženo bylo opět vojsko císařské v Uhrách, Turci vnikli do Moravy až po město Olomouc; ničíce vše mečem a ohněm, odváděli obyvatele do otroctví, ba hrozili i vpádem do země České. U veliké tísní té konány byly v Čechách dne 3. července veřejné pobožnosti před vystavenou nejsv. Svátostí oltářní, kdežto vlastní slavnost jubilejní započala teprve dne 20. března 1664.

Hlava desátá.

Přisluhování sv. svátostmi.

550. *O křtu, biřmování a svěcení* na kněžství netřeba mnoho podotýkati. Jinověrci, kteří toliko na oko hlásili se k církvi katolické, dávali dítky své křtiti od kazatelův a snášeli raději pokuty a tresty, nežli by v kostele katolickém hledali pramen vody křestní. Jakož nahlédli jsme v pojednání o poplatku štolovém, opřel se kardinál Harrach *neprávnému zvyku udělovati křest sv. v příbytku soukromém* a pokutu uložil na ty, kteří by odvážili se jím mimo kostel přisluhovati.

Svátost biřmování udělovala se v metropolitním kostele sv. Víta a též v jiných chrámech Pražských. V rozsáhlých tehdejších vikariátech biřmoval arcibiskup společně se světicím biskupem, byť i na rozličných místech. Bývalo zvykem, že přisluhovalo se věřícím svátostí biřmování i tenkrát, když světil arcipastýř nově zbudovaný kostel v odlehlých osadách.

Ježto zdržovali se v Čechách za života kard. Harracha mnozí kněží cizí a jali se o své újmě rozdávat sv. svátosti, ačkoli neměli ani vysvědčení o způsobilosti k úřadu kněžskému, vydal arcibiskup přísný rozkaz, aby každý duchovní opatřen byl listem biskupským a prokázal se, *že jest v pravdě knězem*. Při kanonické visitaci povinen byl každý duchovní správce zřetelně odpověděti na otázku vikářovu „kdy byl svěcen?“ a dokázati, že výpověď jeho spoléhá na pravdu.

551. *Nejsv. Svátosti oltární* užívali mnozí nově na viru obrácení k rozmanitým pověrám. A není také divu, že neumělejší Čechové pamětlivi jsouce staletých sporův a válek o při-

jímaní večeře Páně, ke které nesli se láskou jinde neobvyklou, zabočili do krajnosti a pověr. Tak zejména sedláci dostavující se k sv. přijímání, otřeli slynu z jazyka a sotva že vložil jim kněz Tělo Páně do úst, rouškou potají je vyňali a domů si odnesli. I užívali potom velebné Svátosti na ochranu proti tajným kouzlům aneb na zapuzení těžkých, nezhojitelných nemocí. Jinověrci nechtějice uznati katolickou Večeři Páně pod jednou způsobou za úplnou svátost Těla a Krve Páně a viníce církev sv., že odpirá křesťanům vzácného milodaru Kristova, kdykoli přece přinuceni byli přistupovati ke stolu Páně, nepožívali Těla jeho, nýbrž pohrdli jím a potupili je rozmanitým způsobem. Pokud cosi takového stalo se ze sprostnosti a nevědomosti, nemělo v zápětí přísných trestů; naopak poroučel arcibiskup Arnošt, aby vinníci laskavě byli poučeni a napomenuti, že mají se varovati podobného svatokrádežstva. Jestliže však zavedla podnět k tomu zloba jinověrcův, byl pachatel a rouhač přísně žalářem potrestán. Uvádíme tuto několik příkladův: Dorota, manželka Josefa Křikavy z dědiny Strak řečené, ukryla sv. hostii po přijímání, ku kterému přistoupila v kostele Nymburském a když se to na ni proneslo, vymlouvala se, kterák stížena jest padoucí nemocí a že domnívala se, že bude jí zhostěna, jestliže při opětém záchvatu křečovém podají jí domácí Tělo Páně¹⁾.

Jan Kavka z Říčan uvrhl do vězení Berounského podruha Víta Hrubého ze vsi Svinař, neboť lpělo na něm podezření, že vyňal z úst nejsv. Svátost, domů ji přinesl a zneuctil²⁾. — Děvče jakési z vesnice Trojovic potupilo zlomyslně nejsv. Svátost oltářní. Děkan Chrudimský Řehoř František podal o tom zprávu kardinálovi, který uložil zpupné hříšnici pokání, jak následuje: „Nechat se vyzná ze hříchu svého a k litosti pohne. O dnech svátečních nechť propustí se z vězení a bosa stojí v kostele při kázání a mši sv., držíc v rukou hořící svíci a prosí vcházející i odcházející, aby žádali ji na Bohu prominutí tak hrozného zločinu“³⁾. — Matěj Metanaeus, farář Kasejovický, dopsal⁴⁾ kollatorovi svému Adamovi z Trautendorfu, že jakýsi

¹⁾ Kardinál připsal k stížnosti vlastní rukou: „Melius instruatur“.

²⁾ V arch. arcib. listina ze dne 3. října 1629.

³⁾ V archivu arcib. list. ze dne 20. prosince 1633.

⁴⁾ Tamtéž listina ze dne 12. června 1643.

Jan přijímá Klenika, sklenář z dědiny Předmíře přistoupiv spolu s jinými zbožnými a řádu církevního milovnými věřícími ke stolu Páně, podržel v ústech sv. hostii a při mši sv. si ji uschoval. Odebral se sice domů, avšak byl jat a na pokutu zločinu svého strádá nyní na zámku Lnářském.

Přijímání pod obojí, které od konce XVI. století nebylo leč rouškou jinověrectví, odstraňoval a zrušil kard. Harrach dokonce. Podobně zakázáno bylo kněžím podávati lidu při mši sv. kalich vínem naplněný, aby spláchli jím sv. hostii s jazyka, poněvadž mnozí se domnívali, že přijímají obyčejem tím nejsv. Svátost oltářní pod obojí způsobou.

552. Katolíci lišili se tenkrát od protestantův netoliko že přijímali Večeři Páně pod jednou. nýbrž i tím, že vykonávali *svátostní zpověď*, kdežto protestanté Čeští libujíce si stále ve starém zvyku utrakvistův pokud se týče přijímání, nad to i zpověď zavrhlí a toliko na veřejném a společném vyznání se z hříchův přestávali. Kdo vykázal se písemným dokladem, že vykonal svátostnou zpověď u katolického kněze (lístky zpovědní obzvláště v čas velikonoční) pokládán byl za pravověrného syna církve sv. Již svrchu o tom zmínka se stala, že tu i tam, ovšem jen pořídku, vyskytli se zpronevěřili duchovní, kteří popustili úzdu lakotě a hrabivosti, prodávajíce lístky zpovědní. Že zrada jejich a zrušená přísaha věrnosti, kterou učinili Bohu, církvi a vrchnosti duchovní, krutě byla trestána, toho doklady podány byly při jiné příležitosti.

553. Arcibiskup Arnošt opět a opět napomínal kněží, aby navštěvovali nemocné a posilovali umírající *svátostí posledního pomazání*. Aby pak šířila se úcta nejsv. Svátosti oltářní, poručil kardinál Harrach, že povinni jsou duchovní, nechtějí-li zbaveni býti úřadu svého, veřejně nésti k nemocným sv. pokrm na poslední cestu pod nebesy. Při průvodu tom nechat se dávat znamení zvonkem a nesou rozžatá světla. Duchovní povzbuzujtež členy bratrstva „Těla Kristova“, aby doprovázeli velebnou Svátost, čímž množství se bude sláva Boží a utužovati náboženské přesvědčení věřících ¹⁾.

554. V Čechách bylo zvykem zavedeno, že poddaní dvou pánů nesměli se ani zasnoubiti ani za sebe jíti bez vůle vrch-

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 26. listopadu 1637.

ností svých. Tím porušovala se hrubě osobní svoboda jednotlivých osob, kterým kladly se mnohé překážky, aby nemohly dojíti svátostního spojení, ačkoliv toužebně si toho žádaly. Poddaným ztrpčovaly se chvíle klopotného života jejich, jestliže pánové trvajice houževně na právu svém, nedovolovali poddaným, aby po vůli své si vyhledávali družky života manželského, jakož se to zhusta stávalo za doby kardinála Harracha. Jistý okresní vikář z okolí Pražského podával dne 19. února 1652 zprávu ¹⁾ arcibiskupu Arnoštovi, řka: „Pánové zle užívají otevřených listů J. M. císařské, že poddaní mají se navrátiti k dědičným vrchnostem svým tak, že *odtrhují manžela od manželky a zase rodiče od duchovního* (syna jejich), *pán pánu nechce propustiti poddané, byť i byli řádně oddáni.* Tak vznikají časté skutky smilné, cizoložstva, nezákonná manželstva proto, že snoubenci sbíhají do cizích diecésí. Člověk by pokládal zprávy tyto za klamné a báječné; kdybych sám toho svědkem nebyl, slyše to, vida a takorka hmataje, sám bych tomu nevěřil.“ Ano byli šlechticové, kteří netoliko zbraňovali sňatkům snoubencův, poddaných dvou vrchností, nýbrž pro mrzký zisk zapovídali v manželství vejiti těm, kteří na jednom panství se zrodili a živi byli. Mikuláš Wagner, farář přísečnický a bývalý duchovní správce Dražkovský, žaloval ²⁾ na pana Jana Hřáně z Harrasu, že nechce dovoliti poddaným svým Jakubovi Reinoltovi a Valburce Melzerové, aby za sebe šli, dokládaje: „Herr Hrzan vermeinet sie sollen unehelich zusammenkommen, wie solchergestallt von vielen seinen underthanen geschehen, die in unehren Kinder gezeuget, welche er hernach zu 100, 200 auch wol mehr Reichsthaler zur Strafe genommen.“ Arcibiskup Arnošt dopsal řečenému šlechtici, otcovsky a přísně jej napominaje, aby upustil od hříšného počínání: „Což nikterak sněchtý máme, že jim brániti ráčíte, nýbrž za ně se přimlouváme, že jim toho povoliti a laskavě přiti ráčíte. Pak-li by se toho nestalo, a oni spravedlností dále při konsistoři vyhledávali, neopomenuli bychom jim zadesti učiniti a invocato, brachio saeculari, Vás za mrzkost potrestati.“ Zároveň pak uložil kardinál farář, aby nedbaje odporu pana Hřáně z Harrasu, oddal řečené snoubence

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 19. února 1652.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 9. prosince 1628.

vedle znění výnosů Tridentských, jakož i v Čechách byly prohlášeny.

Mladota ze Solopisk zjal¹⁾ na panství svém manželku jakéhosi poddaného, která byvši rodem z panství Polenského a těhotna, ubírala se do Polné k rodičům svým, aby tam slehla. K rozkazu pana Mladoty byla však na cestě jata a v řetězích odvedena k jakémusi pastýři, jemuž se ukládalo, aby střežil nebohou ženu. Dověděv se o tom Frant. Smilkovský, hejtman panství Polenského, oznámil celou záležitost arcibiskupovi Pražskému. I pohroženo bylo nejpřísnějším trestem panu ze Solopisk, jestliže ihned neupustí od neslýchaného přechvatu a nezhostí okovů strachem mroucí ženu.

Nezřídkka přimlouval se sám arcibiskup u Ferdinanda III., aby vydal výnos císařský svědčící prospěchu panských poddaných.

555. Ježto té doby nevážili si mnozí, obzvláště osoby šlechtické, *snubního slibu*, zasazoval se o to kardinál Harrach, aby důležitá záležitost ta na pravou míru byla uvedena. Dne 16. února 1624 nařídil Heleně Saloméň Černínové z Chudenic, která zasnoubila se s Janem Vilémem Šlovickým ze Šlovic, aby dala se najíti dne 13. března při konsistoři a pokud spor její nebude ukončen, neodvažovala se zasnoubiti se jinému, leč chce-li zaplatiti pokuty 500 dukátův. — Zbyňka dcera Jachyma z Kolovrat zaslíbila se k manželství hraběti z Valdštýna. Když pak vzpěchoval se ženich propustiti ji ze slibu a pan Jachym prosil arcibiskupa, aby prohlásil za neplatné řečené zasnoubení: odmítl²⁾ Arnošt žádost jeho a přislíbil, že raději vypomůže penězi ženichovi, nežli aby rušil slibu snubního.

556. *Dvojženství*, jež tu i tam vyskytlo se za biskupování arcibiskupa Arnošta, pokutováno bylo trestem přísným a veřejným. Havel Ždárský, učitel Mirotický, odvážil se za života pravé manželky své vejíti v manželství s osobou jinou. I vržen byl jakožto mrzký svůdce i s kuběnou do vězení a oba byli k tomu odsouzeni, aby po tři neděle stáli s rozžatými svícemi před kostelem Týnským, pokud trvati bude kázání a zpívaná mše sv. a když vykonají veřejné pokání, nechať po tři dni ve vazbě

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 8. května 1655.

²⁾ Viz v archivu arcib. listinu ze dne 16. července 1631.

se ponechají o chlebu a vodě a konečně povinen bude nešlechtný muž navrátiti se ke své manželce a jí živiti¹⁾. Podobnému trestu veřejnému u téhož kostela Týnského propadl²⁾ jakýsi Petr Maňourek a manželka jeho Anežka, že rozloučivše se od stolu a lože, jiných společníků si vyhledali a s nimi zle živi byli. Petr Maňourek a manželka jeho pokutou tou zmoudřeli.

Těžkým tělesným trestem přikračovalo se k manželům, kteří zapomněli se nade vši lidskostí a prodali vlastní manželky své. Podobné případy naskytly se na panství Milínském a v dědině Ronovské.³⁾

557. Sňatků *o smíšeném náboženství* nepřipouštěl nikdy kardinál Harrach, nýbrž buď ihned přijal jinověrecký snoubenec katolické náboženství za své, buď nutno bylo posečkati s oddavkami, až odřekl se bludův a vyznav se zkroušeně z hříchů, přijal velebnou Svátost pod jednou způsobou.

558. Největší obtíž naskytovala se arcibiskupovi Arnoštovi a duchovním správcům za příčinou *manželství osob jinověreckých*, která výnosem císařským, jak o tom svrchu zmínka se stala, byla zakázána a tresty stihána. Členové řádu Ježíšova netajili se míněním svým, že lepší jsou manželstva jinověrcův nežli veřejná soulož a proto pozorna činili kardinála Harracha, kterak by bylo na velikou újmu dobré věci, kdyby protestanté přísně byli trestáni pro sňatky své. Ředitel kolleje Jičínské P. Valentin Coronius dopisoval⁴⁾ arcibiskupovi o manželstvích jinověrců a zákazech k nim hledících, jak následuje: „Byl by to svatý nález uváděti lidi k pravému náboženství, kdyby nebyli tak zatvrzeli v bludech a ochotně přijímali poučení. Avšak za tou příčinou, že odpírá se církevního požehnání osobám, jež hodlají uzavřítí manželství, vzniká veliká neshoda v tomto obvodu. Mnozí sloučení jsouce chtíčem tělesným, potají spolu obcují a tráví život Bohu i lidem protivný. Jini docházejí ke kazatelům zdržujícím se daleko ve Slezsku a Lužici aneb predikantům, kteří v hojném počtu skrývají se v Čechách a dávají

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 5 září 1642.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 12. září 1644.

³⁾ Tamtéž listina ze dne 21. července 1628.

⁴⁾ V archivu arcib. listina ze dne 1. října 1626.

se před nimi oddati. Přemnozí pak hrozbami zahrnují kněží, že od-
 pírají jim požehnání k manželství. Tu i tam scházejí se sedláci do
 hromady a snadno lze si domyslet, jaké pikle při tom osnují.
 O tom pomlčíme, že nedostává se kněžím zevrubného přehledu
 proto, že odřikají požehnání sňatkův. Těmto a jim podobným
 nemilým obtížím neodpomáhá ráme světské spravedlnosti, ba
 ani odpomoci jim nemůže. Nezbyvá tedy, leč abychom utekli
 se o radu a pomoc k V. nejdůstojnější Osv., jakožto vrchní
 hlavě této diecése poníženě a snažnými prosbami za obě žá-
 dáme. Přičinujeme se ze všech sil, abychom lidi toho druhu
 získali Kristu Pánu, avšak nadarmo. Naskytují se ovšem
 i takoví snoubenci, kteří by ochotně vkročili do kostela, však
 zdráhají se tak učiniti k vůli přátelům a sousedům, neboť vy-
 hrožuje se jim mečem, ohněm, vyhnanstvím, jestliže zamění
 vyznání své, byť bludné, za náboženství katolické a lid sprostý
 a venkovský nemá tolik odvahy, aby dal přednost věcem spa-
 sitelnějším před stínem hrozeb. I takových snoubenců není
 pořádku, kteří slibují, že stanou se katoliky, až nastanou bez-
 pečnější časy a nebude více hanou měniti náboženství. Kdyby
 lze bylo vedle pravomoci Vaší nejdůstojnější Osv. alespoň ty od-
 dávat, řečené potíže z velikého dílu by pominuly.* Tolik tomu
 můžeme přičiniti, že arcibiskup Arnošt ochotně mírnil přísnost
 zákona hledícího k protestantům.

559. Pojednávajíce o poplatku štolovém zmínili jsme se
 o tom, že nařídil kardinál Harrach, aby oddavky odbyvaly se
 vždy dopoledne a slučovaly s obětí mše sv, aby přísluhovalo
 se svátosti manželství toliko těm, kteří přišli ke správě Boží
 a přistoupili ke stolu Páně, neboť jenom získanou a rozmnoženou
 milostí Boží dostává se manželům s dostatek síly, aby těžké
 povinnosti stavu svého náležitě plnili.

Hlava jedenáctá.

O ctnostech, povaze a smrti kardinála Harracha.

Mezi ctnostmi arcibiskupa Arnošta ¹⁾ oslavuje se právem na prvním místě

560. a) *Štědrost* jeho k lidem chudým a bidou sklíčeným. Štědrostí svou vyrovnal se kardinál Harrach všem laskavým lidumilům, kolik jich věk křesťanský čítá. Veden jsa láskou k chudině, snažně prosil ²⁾ císaře Ferdinanda II. již počátkem biskupského úřadu svého, aby ustanoven byl za vrchního ochrance a ředitele chudobinců (špitálův). „Toliko horlivost křesťanské lásky a milosrdenství k nebohým chudákům,“ tak dopisoval císaři, „bez ustání navádí a pobádá mne, nejponiženějšího sluhu, abych pokud síly mé stačí, v těchto posledních dobách staral se o lidi pomoci lidské zbavené a ode všech téměř opuštěné.“

---

¹⁾ Kanon čili „Album Capituli Metropolitanani Pragensis“ z roku 1789. o kard. Harrachovi na str. 204. praví: „Ingenii erat mitissimi et ab omni cholera alienus. Oviculis vere bonus Pastor, subditis misericors parens. Castimonia vitae et ciborum abstinencia insigniter praeditus. Diebus sabbathinis vesperi toto anno jejunans, nec in decrepita aetate Ecclesiae jejunia neglexit. Nunquam otiosus, sed aut legens aut scribens inventus, propterea inflammatione ac dolore oculorum pressus. Negotia Archidioecesis ad se devoluta sine omni mora promptus expedivit. Liberalem omnibus, etiam minimo de plebe audientiam praebens, patrocinium suum imploranti nemini negavit.“

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 29. ledna 1626.

Císař přesvědčen jsa o obětavé náklonnosti šlechtného arcipastýře k chudině, vyvolil jej již r. 1624.¹⁾ za ochrance chudobincův a špitálův. Avšak úsilovná snaha Arnoštova ne-
soucí se k obnově a zřízení ústavů těch, mnohými a rozmanitými
obtížemi byla dušena a potlačována. Rychtář Starého města
Pražského zdráhal se vydati knihy nadací a účty špitálů pro
chudé lidi zřízených a podněcoval i úřady ostatních měst, aby
hleděly si zachovati správu špitálův. Za tou příčinou prosil
arcibiskup Arnošt císaře dne 23. ledna 1625, aby odstranil
všecky překážky zdárného působení na prospěch chudobou
stížených, potvrdiv a vyhlásiv jej **veřejně** za vrchního ochrance
a pána všech špitálův a dědictví chudých. Proč za veřejné
prohlášení žádá, oznámil císaři slovy: „aby moci a řízení jeho
podrobeni byli všichni dozorcové a správcové špitálův, jakož
i moci jeho aby ustanovováni byli dohlédatelé a úředníci jejich,
*skládali se s úřadu správcové neslechetni a nevěrni a i ti, kdo pro-
marnili dědictví chudých, aby byli pokutováni.* Tím odpomoženo
by bylo řečeným obtížím a dědictví chudých řídití a spravo-
vati se bude lepším řádem“. Císař nevyhověl sice všem žádo-
stem arcibiskupovým, pokud se tkne správy špitálův, avšak
tolik jest jisto, že dobročinný arcibiskup staral se o ně péčí
otcovskou. Kardinál Harrach staral se též při svém pobytu
v Římě o hospice český, Karlem IV. slavné paměti pro poutníky
české do Říma ustanovený. Kardinál přimlouval se za to, aby
důchody hospice původnímu svému účelu navraceny byly²⁾.

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 16. září 1624.

²⁾ Koncept kardinálův datovaný „in Roma 30. Julii 1656“ zní: Aller-
durchleuchtigster! Es befinden sich allerhand Memorien zu Rom, dass vor
Jahren sub Carolo IV. ja noch auch eine Zeit vorher in selbiger Stadt ein
Spital für die böhemische Nation gewesen, allwo man die böhemische Pilgrem-
men, beherberget und mit Almussen befürdert und ist zu glauben, dass es
erst damaln in Abkommen gerathen, wie die Ketzereien im Königreich über-
handt genommen und keine peregrinanten mehr dortenhero nacher Rom
gewallfahrtet und weil sich also solcher Fundation niemand sonderlichen ange-
nommen, die Paepste solche Stiftung anderstwhin verwendet haben, wie
dann die Patres Societatis zu Prag dem Verlaut nach 3 in 400 Cron darvon,
quo titulo weiss ich nicht, jaehrlich empfangen sollen, den Situm und das
darzu gehörige Kirchel solle erst letzlich papa Innocentius X. der Donna
Olimpia zur Gelegenheit eines Gartens, welchen sie dortsrumb aufgerichtet,

Hospic by byl pomalu zanikl, nebo pro náboženské války jen málokdy některý poutník z Čech do Říma zavítal. Kardinál shledav hospic ve smutném stavu, jehož zahrada již byla jakési paní Olimpiii odevzdána a jehož fundace měla se spojití s některým špitálem římským, prosil císaře, aby dal věc vyšetřiti, by hospic pro české poutníky zachován byl. Ferdinand mu v této příčině také 12. ledna 1656 odpověděl¹⁾

Ať meškal kardinál náš kdekoli, rozděloval chudým hojně almužny a nepropustil prosebníka, aby štědrě ho byl neobdaroval. Před sídelním domem jeho v Praze scházívalo se každodenně 600 žebrákův²⁾, někdy ještě více, jindy o něco méně a každý z nich odnášel si Český groš almužny. Chudým řeholníkům byl valně nakloněn a štědrým jim dobrodincem, že ho nazývali posměšně někteří Pater monachorum. On však na to mírně odpověděl: „Quid sum nisi Pater³⁾“⁴⁾ Když roku 1648. zmocnili se Švédové mimo nadání menšího města Pražského, zajali arcibiskupa a uchvátili všecken majetek jeho, jako to učinili r. 1632. Sasové, odcházejíce z města. Ačkoliv přinucen

überlassen und den Rest der Gefell, so aufs wenigstens 300 Cronen austragen, in ein anderes Spital mit dem peto, den böhemischen Pilgramen damit beizuspringen, transferirt haben. Wann nun Gottloh die katholische Religion in das Königreich wieder introducirt und die peregrinanten von dorteu aus häufig alle Jahr nacher Rom excurriren, so waer billig darob zu halten, damit solche fundation wieder ausgesucht, zur Nation gebracht und inskünftig besser administrirt würde, auf das die armen Pilgramen ein refugium allda wie andere Nationes für sich finden und ihre Andachten desto gelegener verrichten mögen. Was ich über diese Materi in mein zu Rom sein ausforschen können ist hierbei sub lit. A. und B. Gelanget hierauf an E. Mtt. mein underthenigste Bitt, sie geruhen mit Communicirung dieser Memorien dem H. Cardinal Colonna allergnedigst Commission ertheilen, dass er weiter hierüber inquiriren, den Befundt berichten u. wie dieser fundation wieder aufgeholfen werden möchte sein Guethedunkben einschicken solle, oder wollten sie anfangs diese Inquirirung nur dem Mons. Emmerico, welcher ohne das eine Inspection über die deutsche Kirche all' Anima bat, anbefehlen, so künnte vielleicht eben derselbe diessfals fruchtbarlich genueg dienen u. berichten. Stelle alles E. K. Mtt. allergned. Disposition haimb und befehle mich etc. (Arch. rod. H. fasc. 35.)

¹⁾ V arch. rod. H. fasc. 32. f. 25 a 176.

²⁾ Beckovského Poselkyně II. sv. druhý str. 374.

³⁾ Berghauer: Protonartyr Pars I. cap. 6.

byl arcibiskup slibiti značné výkupné nepřátelům, aby vyvázl z vězení, nezapomněl přece na chudobné obyvatele Pražské. Že však tiseň a nedostatek peněz byl příliš citelný, dostávalo se žebrákům štědrostí Arnoštovou po celou dobu, kdy obléhali Švédové Prahu, po krejcaru denně. Mnozí nespokojili se malým podílem a sestavivše žádosti své písmem, prosili kardinála za peněžitou podporu. Smělejších prosebníků těch neoslyšel laskavý arcipastýř a rozděloval mezi ně po 6, 10 i více zlatých. A jako jednotlivce obmyšlel dary, tak nezapomínal na žaláře, chudé kláštery, špitály a příbytky nuzných, do kterých zasýlal hojné almužny. Není tedy divu, že obětavému a štědrému arcipastýři Českému nedostávalo se zhusta peněz, ba tu i tam dlužiti si musil. Vznesený úřad jakož i nepokojná válečná doba vyžadovaly toho na kardinálovi, aby vychovával si značný počet úředníkův a služebnictva. Jim všem vyplácel služné, pečoval o slušnou výživu jejich a přece nespotřeboval i s celým dvorem a družinou svou ani poloviny toho, co chudým rozdával. Když jednalo se o tom, aby zvolen byl Arnošt za Otce všeho křesťanstva, zastavovali se kardinálové nad jeho štědrostí k chudým a netajili se obavou, že by snadno rozdati mohl celé dědictví sv. Petra žebrákům. Básník jakýsi hodlaje zachovati budoucím věkům paměť dobročinnosti kardinálovy a lásky jeho k chudým. sestavil toto dvouverší:

„Pauper ubique jacet, sed ad atria grandia Magni
Praesulis Arnesti, pauper ubique sedet.“

I jazykem našim tlumočena byla slova ta a Čechové nemohouce zapomenouti na laskavou štědrost arcibiskupa Arnošta z Harrachů, oslavovali ji drahá léta, říkajíce po řečeném básníkovi:

„Žebráci sem i tam ležejí,
málo kdo nad nimi se slituje,
před domem Arnošta sedějí,
a on jim almužnu uděluje¹⁾.“

¹⁾ Arcijahen Augustin Pfalz, který konal pohřební řeč po úmrtí kard. Harracha, praví v ní o dobročinnosti jeho toto: „Sám jsem viděl na své vlastní oči, že Arnošt nikoho ze žebráků nepropustil; i když jich bylo denně šest ba sedm set, každý alespoň po krejcaru obdržel. Před vpádem Švédským,

561. b) *Znameníť zbožnosť a ve spolku s ní neúhonnosť života a apoštolská horlivosť.* Zbožnosť a horlivosť byla toho příčinou, že arcibiskup Arnošt zasazoval se ze všech sil, aby šířila se v Čechách sláva Boží a rostla v srdcích věřících bázeň jména Hospodinova. Posty církevní velmi svědomitě zachovával, postě se dvakrát v témdni v pátek a v sobotu, od kterého zvyku nechtěl ani v těžké nemoci upustiti. Nebylo dosti na tom, že každodenně oddával se na domácí pobožnosť¹⁾, pilně se modle církevní hodinky, navštěvoval zhusta kostely Pražské, buď denně sloužil mši sv. neb nemohl-li sloužiti, byl jí přítomen, modlil se růženec, putoval k Rodičce Boží do Lorety Hájecké; tím zajisté chtěl osvědčiti nelíčenou zbožnosť ducha svého, že i jiné naváděl k pilné službě Boží. Purkmistra a radu Starého města Pražského otcovsky a laskavě napomenul²⁾, aby obnovili starý a chvalitebný řád předků svých, kteří modlili se a obcovali službám Božím prve, nežli radu spolu brali. „Předkové Vaši ten obyčej sv. a jistě chvály hodný zachovávali, že nežli k uvažování a k vyřizování věcí světských přistupovali, každý den mši sv. v kapli blahosl. Panny Marie Rodičky Boží na radnici Starého města Pražského nábožně všichni přítomni jsouce vyslyšeli a to skutečně, že napřed království Boží vyhledávali, zachovávali. Jakož pak i my z toho v pravdě potěšení jsme a nad tím veliké zalíbení máme a takový sv. obyčej schvalující, té nepochybné naděje k Vám jsme, že dále v tom setrváte a to vše vykonávati a zachovávatí budete. Odkudž nebude moci nežli čest a chvála Boží a církve sv. katolické rozmnožena a rozšířena býti, Vaše pak ustavičná a nikdy nemírající památka z toho ze všeho následovati.“

O neúhonnosti života kardinála Harracha rozepisují se všichni současní skladatelé dějin, ba ani odpůrcové náboženství katolického, jako známý Peschek, nemohli ničeho naléztí, čím

---

kterým na dobro schudnul, každý chudý dostával denně po groši. Schudlým šlechticům však daroval vlastnó rukou, jak jsem též viděl, někdy šest, deset, ba i dvacet tolarů“. Berghauer: Protomartyr P. I. cap. VI.

¹⁾ Pešina: Phosphorus septicornis 551. Berghauer: Protomartyr P. I. cap. VI. „Quotidie breviarium quam attente oravit, SS. Missae Sacrificium celebravit, aut negotiis praepeditus devote audivit“.

²⁾ V archivu arcib. listina ze dne 23. září 1627.

by zlehčili svatost života a čistotu mravů jeho¹⁾. Právě řečený Peschek pomluvil všechny údy komise zřízené k obnově náboženství v Čechách a na každém z nich našel skvrnu, toliko arcibiskupa Arnošta si váží, mlčením pomijeje mravy jeho. A kdyby nikdo ani jediného slova hany neproněsl, původce spisu *Libri persecutionum*, jistě by byl nemlčel a obšírně vypravoval o poklescích arcibiskupa Arnošta, kdyby toliko stín viny kde byl znamenal. Není tedy divu, že Arnoštovi přikládal se název „andělského kardinála“ (*angelus cardinalis*²⁾).

Apoštolská horlivost, neúnavná snaha, aby šířilo se v Čechách náboženství katolické, tak zřízeny byly u moudrého arcipastýře, aby nevykročily z mezí lidskosti a lásky k bližnímu. Všecky práce, které podnikal k věčné spáse věřících a na prospěch biskupství svého, svědectví vydávají o pravé, dobře sporádané horlivosti vrchního pastýře³⁾. Snažnou pílí a starostlivostí jeho o rozkvět arcidiecése uznávali nezdědka netoliko královští místodržící, nýbrž i sami císařové jako Ferdinand II. a syn jeho Ferdinand III. Jestliže přece vyzývali jej listy svými, na př. ze dne 4. září 1624 a 5. června 1650⁴⁾ k větší horlivosti, nutno odnáseti slova ta ke členům komisi reformačních, kteří tu i tam liknavě ba i netečně si počínali, nikdy však k arcibiskupu Arnoštovi samému. Císař Ferdinand II. nařizoval, jak víme, r. 1627, svým místodržícím, aby nebyl obtěžován kardinál Harrach, muž „plný horlivosti apoštolské“, za příčinou daní, kterými povinen byl pokladně císařské.

¹⁾ Jako každý člověk měl též kardinál Harrach i při svých výtečných vlastnostech dosti nepřátel. Nasvědčují tomu též akta soudní v příčině hano-pisu pod názvem „*Archangelus archiepiscopatus Pragensis*“ proti kardinálovi vydaného, jehožto domnělý autor Prokop, farář u sv. Štěpána v Praze, byl uvězněn r. 1642. Viz v archivu rod. H. fasc. 13. fol. 1.

²⁾ Berghauer: *Protomartyr Pars I. cap. 6.* praví: „*Castimonia vitae et ciborum abstinentia insigniter praeditus*“.

³⁾ Berghauer tamtéž: „*Suis ovis oculis vere bonus pastor, suis subditis misericors parens*“. Veškeré práce svého obtížného úřadu rád vykonával, každého k sobě předpusťl, písemné prosby s velikou trpělivostí přijímal, hned četl, vyřizoval a tak snadno nikoho bez útěchy od sebe nepropustil.

⁴⁾ V listu tom zmiňuje se císař Ferdinand III. o jiném dopisu, jehož obsah nám není povědom řka: „*War nicht meine Ungunst (listem projevená) sondern Aneiferung*.“

Jindřich, biskup Augsburský, přál štěstí¹⁾ kardinálovi Harrachovi, že podařilo se mu vypleniti rozkolné učení v zemi České a dodal do slova takto: „Nachdem Euer Liebden in unserer Zeit gehabter Augsburgischen Reformationshandlung sich viehl bemühet gefunden und solche Gott wohlgefällige Sach zue desideriertem guetem Zihl und Ende geführet durch Ihr hochansehnliches Zuethuen.“ Arnošt nedada se odvésti chválou od skromnosti, přičítal zdárný výsledek namáhavé práce své Bohu a nikoli sobě. I odpověděl biskupovi: „Obwol zu so gottwolgefälligem werke incliniren, aber wenig cooperiret haben so erfreut uns doch der Succes hoch.“ - Kardinála Harracha nikdo nikdy zaháletí neviděl, činnost jeho byla tak veliká, že velmi zhusta trpěl zapálením očí od neunavné práce.

Namítne snad někdo, že nesnáší se s horlivostí apoštolskou opouštěti stádo věřících v dobách válečných, vyjítí z města, když mor tu nejvíce řádí, jako to učinil arcibiskup Arnošt, že biskup, který hledá vlastní spásy, zapomínaje se nad spásou poddaných, není horlivým pastýřem duší. Sv. Karel Boromejský zůstal ovšem při ovečkách svých i tenkrát, když nakažlivou nemocí byly uchvacovány a sám je ošetřoval, avšak tak veliké oběti nežádala na něm přísně láska křesťanská. Pokud zůstává biskup v zemi, na místě, z kterého dobře řídití může diecési svou, potud neztrácí jména a chvály horlivého pastýře. Za života kardinála Harracha objevila se nejednou morová rána v Čechách. Více trvám než vyhnanstvím ubylo v Čechách lidu morem, zhoubným provazetelem všech válek. R. 1625 trval ode dne 4. července až do svátků Vánočních. Té doby zapovězeno bylo zvoniti při pohřbech, aby obyvatelům Pražským častým zvoněním nepřibývalo strachu, který jest nebezpečným společníkem nemoci. Pro zákaz ten povstala hádka ve farnosti sv. Štěpána. Dva měšťané, kteří násilně vložili ruce na faráře, trestáni byli na hrdle dne 26. listopadu. Roku 1630. a 1631. podlehli přemnozí obyvatelé království Českého krutému moru. R. 1632. v jediné Praze bylo 700 pustých domů. Nejhůře pak řádila hrozná nemoc ta r. 1639.; 18 tisíc křesťanův a 10 tisíc židův zaplatili ji životem. I mnozí duchovní při konání povinností svých stali se obětí morové hlizy. Tak zemřeli 4 členové

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 6. září 1629.

řádu Ježíšova u sv. Mikuláše, 13 v Klementinu a mezi nimi ředitel kolleje P. Jiří Meridies, 3 v kolleji na Novém městě. R. 1648. podlehl moru v Plzni 2000 osob. R. 1649. povstal opět mor v Praze a když následkem toho zapovězeno bylo zvoniti hranu a kázáno mrtvoly pochovávat i v noci bez zvonění, ztropena byla původem sousedův nová hádka ve farnosti sv. Štěpána při pohřbu jakéhosi zedníka dne 22. srpna. Sběhlo se totiž mnoho lidí, mrtvola zedníková nesena ve dne, při zpěvu ku hrobu a když stráž tomu bránila, strhla se z toho krvavá pětka, v níž mnozí byli raněni a jeden voják zabit. Po čas vpádu vojska Saského do Čech a moru (1631 a 1639) meškal kardinál Harrach buď v Červecé Řečici buď ve Vidni. Také až do Stýrska zajel. Nebude nikomu na podiv, že opouštěl arcibiskup sídlo své, když blížila se k Praze vojska nepřátelská. Nemohl věru platiti veliké výkupné, jak vůdcové cizozemští vždy požadovali. Když r. 1648. nezbylo již času k útěku, slíbiti musil kardinál 15.000 tol. a po té propuštěn byl na svobodu. R. 1639. a 1649. bylo vojsko nepřátelské a spolu mor v Praze, před oním ušel arcibiskup a tomuto bezděky se vyhnul. Roku 1629. a 1635. stranil se ale toliko moru a sídlil v Červené Řečici, avšak správa diecése netrpěla tím újmy nižádné, naopak lépe bylo o ni postaráno, nežli kdyby arcipastýř její byl se vydal v nebezpečení života a zahynul. Bylo ho potřeba pro léta příští mnohem osudnější. I sv. Cyprián, biskup Kartaginský, opustil, byv pronásledován, ohrožené stádo své a skutek jeho řízen byl pastýřskou horlivostí a dochází vezdy zasloužené chvály¹⁾.

¹⁾ Při své horlivosti byl sobě kardinál těžké zodpovědnosti a břemene svého úřadu vědom. Píšeť r. 1642. místodržícím českým v ten rozum: „Auf die Geistlichen muss ich acht haben, damit sie nicht unwissend seien alles dessen, was ihnen amts halber zu wissen obliegt, damit sie nichts unterlassen von allem den, was sie zu thun schuldig sein und damit sie sich hüten in diejenige Excess zu fallen, die ihrem Standt übel anstehen . . . . In genere aber Geistliche und Weltliche betreffend, bin ich schuldig zu invigiliren, dass sie catholisch seien und ein katholisches Leben führen, dass die Verbrecher sowol in Glaubenssachen als wider andere Gebot der Kirchen. sonderlich welche öffentliche Ergernisse geben gestraft werden. Was die Kirchensachen anbelangt . . . wissen meine Herrn wol, dass was einmal Gott und an Kirchen zugeeignet worden ist, allezeit darbei verbleiben muss, item

562. c) *Dobrotivost a milostivost* arcibiskupa Arnošta byla známa všem obyvatelům království Českého tak, že netoliko města královská a osoby soukromé, nýbrž i jinověrci jej prosivali, aby přimluvil se za ně u císaře a zasýlali k němu přemnohé žádosti, které pokud možná ochotně vyplňoval. Přimluvou jeho ¹⁾ obnoveny byly výsady a práva měšťanů Jilovských. A jako za ně orodoval laskavý arcipastýř, tak přimlouval se téměř za všechna města Česká, aby vráceny jim byly starobylé statky jejich, byť i byly již zabaveny a pokladně státní připsány, aby dosáhla bývalých práv a privilegií i jiných milostí. Kardinál Harrach prosil ²⁾ za sousedy Kolínské u císaře, dokládaje, že poznavše pravost víry katolické, vyznali se z hříchův a přijali Večeři Páně pod jednou způsobou; že srdečně litují všeho, čím provinili se proti císařskému pánu svému. „Račiž tedy V. M. Císařská k pokorným prosbám vrchního pastýře ušetřiti lidí, kteří svedeni byvše, proti V. M. zhřešili.“

Jan Michael, farář v Ústí nad Labem, prosil ³⁾ Arnošta, aby přimluvou svou a osvědčením, že všichni sousedé města

---

dass in des Bischofs Macht nicht stehet diesfalls zu dispensiren, item dass eine Todsündt ist, sich was dergleichen anzumassen und zu seinem Privatnutzen zu verwenden . . . und solches Verbrechen ziehet oft auch einen zeitlichen Unsegen auf ganze Geschlechter. Endlich den wirklichen Gottesdienst belangend, da muss ich Sorg tragen, damit die Kirchen mit gebührender Zier officirt, Gott mit ordentlichen Gottesdienst geehret und die heil. Sacramenta aller Orten der Notturft und göttlicher Einsetzung auch fleissig administriert werden.“ Proto praví dále, aby místodržitelové v tak obtížném úřadu mu byli nápomocní. Zejména však v tom, aby všichni obyvatelé tohoto království zanechali bludného učení a stali se katolíky. Pak aby se kněžstvo neutiskovalo. On praví: Das andere trifft die Kirchensachen und Pfarrer an. Und kann ich diesfalls meine Herrn versichern, dass ich die Relationes meiner vicariorum foraneorum und Pfarrer im Königreich selbstem überlesen und *mein Extract daraus mit eigener Handt* für mich gemacht habe und befunden, dass kaum einer unter ihnen ist, der sich nicht lamentirte, dass ihm diesfalls zu khurz geschicht und dies oder jenes entzogen wird. Stěžuje si do patronů, kteří rádi své moci nadužívají a zneužívají, proto dal složitě instrukci o moci patronů, aby duchovenstvo vědělo, jak si má oproti nim vésti. (Arch. rod. H. fasc. 22. fol. 486.)

¹⁾ V archivu arcib. list ze dne 12. listop. 1627.

²⁾ Tamtéž list ze dne 28. února 1628.

³⁾ Tamtéž list ze dne 8. března 1628.

toho jsou katolíci, vymohl obci potvrzení výsad. I netajil se tím farář Ústecký, kterak měšťané nadějí se do nejdůst. pana kardinála, že přání jejich učiněno bude zadosti, poněvadž arcibiskup jest pán povahy na výsost dobrotivé. — Tomáš Pavlin z Tompy, farář Nepomucký, chtěl býti raději duchovním správcem na panství kardinálově nežli v Nepomuce proto, že arcibiskup jest nejmilostivější příznivec stáda svého ¹⁾. — Václav Ploczar, arciděkan Kutnohorský, prosil ²⁾ Arnošta, aby vedle osvědčené své horlivosti stal se ochrancem Kutnohorských sousedův, aby vráceny jim byly statky, když ochotně uposlechli rozkazu císařského a obrátili se k náboženství katolickému. Med. dr. Jan Bernhard Fabricius z Liebenberku prosil kard. za přímluvu u císaře, aby jemu místo zemsk. medika v král. Českém, úmrtím dr. Amada Hartiga uprázdněné, uděleno bylo ³⁾.

Trutnovští pronášejí prosbu kardinálovi, aby jim nějakým způsobem pomozeno bylo, nebo město jejich bylo od Švédů pod nejv. vůdcem Janem Reichhartem zloupeno a dne 5. června 1642 úplně vypáleno ⁴⁾.

Obyvatelé Slivenečtí a Holínští osvědčující, že jsou úplně přesvědčeni o dobrotivosti a laskavosti pana kardinála, prosili jej o zastání, aby nemusili platiti daně císařské za rok 1628., když živelnými pohromami a neustálým tábořením vojska byli ochuzeni a zápasí s bédou a nouzí. — Křištof Všerub z Kolchburku obrátil se prosebně ⁵⁾ k arcibiskupovi, aby poshovělo se manželce jeho, která nechce se přiznati k víře katolické a dopřál se jí pobyt v zemi, poněvadž manžel postrádaje zraku, pomoci choti své má nutně potřebí. Snažné prosbě jeho vyhověl milostivý biskup. I v tom se jeví veliká ochota kardinálova, že při všech svých svízelných nezapomínal zajatců ubohých mezi Turky a učinil pro ně mezi svým chudým kněžstvem opětovné sbírky, které mnohdy až 500 zl. rýn. dosáhly. (Arch. H. rod. fasc. 2. fol. 200. R. 1629.).

¹⁾ V archivu arcib. list ze dne 10. března 1628.

²⁾ Tamtéž list ze dne 14. srpna 1628.

³⁾ V arch. rod. H. fasc. 9. fol. 71.

⁴⁾ Tamtéž fasc. 9. fol. 193.

⁵⁾ V arch. arcib. list ze dne 6. listopadu 1628.

563. d) *Nestrannost a spravedlnost* arcibiskupa Harracha dochází u všech zasloužené chvály. Byl spravedlivým soudcem nejen vůči kněžstvu, odpovídaje na žaloby proti duchovním „*audiatur et altera pars*,“ nýbrž i vůči poddaným věřícím, ba i jinověrcům a židům. Když toužili poddani statku Světeckého na arcibiskupského hejtmana, že jest příliš krutý a ukládá jim veliké roboty, ustanovil kardinál soudce nestranného rytíře z Bleilebenu, úředníka ve vojště císařském, aby jakožto soused panský zkoumal stížnost arcibiskupských poddaných a dosvědčil, kdo spíše trestu hoden, zdali oni či hejtman: „*Es sein mir zu unterschiedlichen malen die underthanen meines Stifts Schwetz mit Klagen über meinen Hauptmann alldorten vorkommen, welchen sie gar zu grosser Strengheit gegen Ihnen und gar zu schwerer Überladung mit Robothen auch etlicher anderer Exorbitation, wie beiliegende ihre eingaben ausweissen bezeichnen. Wann ich nun meine Underthanen nicht gern wider die billigkeit beschwert wissen möchte, doch benebens auch dem Hauptmanne eine so grosse indiscretion nicht zugetraue: also auf den wahren Grund zu kommen, habe ich hiemit den Herrn als meinen Nachbarn und vertrauten gueten Freundt, freundlich hiemit ansprechen wollen die unpartciische Commission über sich zu nehmen und sowol die underthanen als den Hauptmann über gemeldete materia zu verhören auch zu referiren, wer am meistens diesfalls reus und strafwürdig sei.*“¹⁾ Ve slovech těch jeví se jemný cit pro právo a spravedlnost.

564. Spravedlivým byl kardinál Harrach netoliko snad k svým poddaným, nýbrž i oproti jinověrcům a bludařům. Již nejednou svrchu toho slovy jsme se dotekli, že nechtěl nijak připustiti, aby přivádění byli protestanté nucením k poznání víry katolické a násilnými prostředky do lůna církve sv. Věděl zajisté, že nenávisť provázeno jest každé násilí. I zasazoval se o to všemožně, aby jinověrcům laskavě bylo domlouváno, aby byli obsírně o všem poučeni a když přesvědčí se o bludech svých, aby zapsáni byli za členy církve katolické. Vždy propůjčoval slechu oprávněným steskům a žalobám jinověrcův a jestliže jen poněkud možno bylo vyhověl žádostem jejich, ačkoliv všude jinde byly oslyšány. Jakási Markéta Müllerová prosila r. 1628

¹⁾ V archivu arc. listina ze dne 15. září 1641.

komisaře zřízené k obnově náboženství, aby jí dovoleno bylo o něco déle prodliti v Praze, ježto chorobou jest stížena. Kardinál doslýchaje, že vzpěčují se komisaři tak učiniti, vyslal lékaře, aby vyšetřil zdravotní stav řečené ženy a přesvědčiv se, kterak prosba její o pravdu se opírá, prodloužil lhůtu k pobytu v Praze i přes nařízení císařské

565. Za války 30leté přistěhovalo se do Čech z okolních zemí veliké množství židů, kteří obchodem svým šálili ochuzený lid a snažili se rozličným způsobem zdržovati obnovu náboženství katolického. Za tou příčinou bylo kardinálu Harrachovi často s židy i o židech jednati. Obyvatelé nejednoho města jako Lounští, Litoměřičtí, Sušičtí, Plzeňští, Novoboleslavští, Budějovičtí toužili na židy při místodržicích královských a prosili, aby nebylo jim dopuštěno usazovati se v městech královských. I dokládali, že židé nechťejí platiti daně ke komoře královské, jakož povinni byli vedle nařízení sněmovního odváděti větší berně nežli ostatní obyvatelé. Kdykoli totiž připadlo platiti daň, ušli židé, nejsouce poutáni zbožím nehybným k určitému místu, do kraje, kde jich nikdo neznal, vyhýbajíce se takto pravidelným poplatkům na újmu ostatních obyvatel křesťanských¹⁾. Císař Ferdinand III. pokračoval sice přísně k ošemetným podloudníkům, avšak výnosy jeho neřídili se hejtmanové, kteří více si vážili úplatků židovských nežli vůle panovníkovy. Arcibiskupu Arnoštovi působili židé mnohé starosti. Uživati musil prostředků mírných i přísnějších, chtěje předejiti pronásledování, jež snadno mohlo stihnouti nenáviděné židy. Kněží katoličtí tu i tam povznesli hlas proti lstivým cizopásmníkům, avšak konsistoř počínání jejich neschvalovala. Než když laskavost a mírnost nevystačovala, ba spíše dodávala ducha potomkům vyvoleného národa, aby tím více zlehčovali náboženství katolické, stěžoval si kardinál císaři r. 1638. na drzost židů. Byli pak to především obchodníci, hudebníci a řezníci židovští, kteří zavdali podnět k stížnostem.

1) *Obchodníci v Nové Boleslavi* dopouštěli se mnohých výstředností. Když donesena byla na ně žaloba, že pohoršují

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 11. ledna 1642. Tamtéž listina ze dne 21. října 1642. V arch. místodrž. listina ze dne 10. listop. 1642.

dobré katolíky, zřídili místodržící zvláštní komissi, aby vyšetřila podstatu žaloby. Členové komisse Jiří Bílek, děkan kapitoly Staroboleslavské, Matouš Jiří Černoهورský z Lerchenfeldu, děkan Brandýský a Jan Pihavý, děkan v Rožďalovicích, podávali¹⁾ zprávu arcibiskupovi dne 11. srpna 1627, že židé nedbajíce práva městského skupili domy na náměstí Boleslavském, vystavěli si modlitebnu, tropí mnohé nešváry a ruší křikem a hřmotem služby Boží katolické. Mimo to oznamoval císařský rychtář, purkmistr a konšelé kardinálovi dne 19. srpna, že židé zvláště o dnech nedělních a svátečních, kdy konají se služby Boží, scházívají se v tlupy před kostelem, obracejí se zády ke chrámu, jezdí v neděli ráno do Prahy, nakládají zavazadla a zboží na vozy a spolu se hašteři a všechno nečistotou pokálejí, což ovšem jest na veliké pohoršení věřícího lidu, který schází se z okolí do kostela. Za tou příčinou vypovězeni byli židé z města a usadili se na předměstí. Arcibiskup Arnošt počínal si při tom tak spravedlivě, že poručil děkanovi Danielovi Kastalovi, aby židovce Veronice dovoleno bylo prodati dům u kostela aneb zaměnití jej za příbytek jiný na předměstí.

Jan Tišnovský, děkan v Chlumci, stěžoval si dne 3. dubna 1636 do židů, že dopustili se výstředností ve sv. týden Velikonoční, přistrojivše se jako na divadlo a právě, když v kostele vystavena byla na oltář nejsv. Svátost oltářní, křikem přivolávali kupce a tahali je k sobě rukama. I praví dále: Výtržnosti ty jsou trestu hodnější proto, že zvykem zavedeno jest v zemi České, aby židé neodvažovali se ničeho prodávati ve sv. témdni. Pan hrabě Kinský, který zadlužil se u židů, stojí po straně jejich a hájí je proti děkanovi, jinak nemohli by se něčeho podobného dočiniti.

Židé Planští, napodobíce bohoslužbu katolickou, uváděli ji v lehkost, na náměstí konali křížovou cestu, exhorty a požehnání, ano i obřady pohřební. Arcibiskup listem svým²⁾ ze dne 16. listopadu 1638 kladl na srdce hejtmanovi, aby proti židům zakročil a vinníky do žaláře uvrhl. — Židové Sušičtí žalovali u arcibiskupa na Šebestiána Zabranského, že v kázáních svých popuzuje lid proti nim tak, že ocitují se v nebezpečnosti

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 11. srpna 1627.

²⁾ V archivu arcib. list. ze dne 16. listop. 1638.

života. Kancléř Visentainer poroučel¹⁾ tedy děkanovi, aby ne-
 byl na obtíž Hebreům a má-li něco proti nim, aby stěžoval si
 při kanceláři arcibiskupské. Děkan hájil se proti nářku, řka,
 „že věrolomné pokolení židovské bojuje proti katolickému du-
 chovnímu lži, ruší dni sváteční jako židé Pardubští, křesťany
 zjevně podvádí a jim se vysmívá pro náboženské vyznání,
 působí mnohá zla a pohoršení a činí mu život pastýřský v Su-
 šici velmi trpkým; mluvi-li někdo proti ohavnostem jejich,
 hýbe pokolení židovské nebem i zemí proti směleci tomu.“ Nil
 novi sub sole!²⁾

Neposledním dokladem fanatické pověrčivosti a krutosti
 židovské bylo zavraždění³⁾ pětiletého chlapce křesťanského
 v Kadani dne 11. března 1650. Žid jakýsi jménem Noe z Ho-
 lešova na Moravě potkav pětileté pacholátko na ulici, které
 před ním kříž dělalo, zasadil mu osm smrtelných ran nožem,
 schytl řinoucí se krev, aby měl se čím umývat i o bližících
 se svátcích Velikonočních. Na pokutu tak hanebného zločinu
 byla mu utata dne 22. března pravá ruka, vytržen jazyk z úst,
 prsa rozpalenými kleštěmi trhána, potom byl do kola vpleten
 a na hrdle potrestán. Zlotřilý žid hnut byl v poslední hodině
 života svého milostí Boží a vyznáváje víru křesťanskou, došel
 od tamního děkana sv. křtu nedlouho před smrtí. Zavražděný
 mládeneček stav se mučenicem Kristovým nikoliv vyznáváním
 víry nýbrž smrtí svou, docházel v Kadani neobyčejné pocti-
 vosti. Po sedmi letech bylo zavražděné křesťanské pacholátko
 z hrobu vyzdvíženo a do kostela přeneseno, kde bylo pohřbeno
 blíž velkého oltáře.⁴⁾ Ferdinand III. kázal postaviti na hrob
 jeho pomník.

¹⁾ Tamtéž listy ze dnů 11., 14. a 24. července a 1. srpna 1640.

²⁾ Židův přes 20 let starých nacházelo se tehdež v království Českém
 2619; židův přes 10 let starých 970. Dohromady 3589 židův.

³⁾ V archivu arcib. list. ze dne 8. února 1654. Beckovského Poselkyně
 II. díl sv. třetí str. 401 a 420.

⁴⁾ Nad jeho hrobem byla vsazena do zdi mramorová tabule s latinským
 nápisem: *Mathiae, innocentii puella, qui non loquendo, sed moriendo confessor
 Christi simul et Martyr ab impio Judaeo Noë per diluvium proprii sanguinis
 hinc in caelum directus suae caedis immanitatem more christiano plus quam
 justitia puericidae influit, et poenam poenitentia pie impetrata illi in extremis
 reddidit salutarem, dilectus Jesusus candidus et rubicundus candore Austria-
 cam pietatem purpuraque instituit, conciliavit 1653. Hinc tumuli istius honorem
 debet soli Caesari Ferdinando.*

Kdykoli podněcovali židé křesťany, aby zřekli se víry své, poručil ¹⁾ je kardinál vrhnouti do žaláře a když místodržící královští upírali mu pravomoc nad židy, kteří uráželi cit náboženský a dopouštěli se výstředností na újmu víry katolické, hájil se arcibiskup velmi statečně. Přilázelo se taktéž, že chlapci židovští uprchli rodičům svým příliš krutým a k dítkám necitelným, uchýlovali se do klášterů (otcové ze řádu Ježíšova v Březnici přijali dva malé uprchlíky) a dávali se tam pokřítí. Někdy také vychovávány byly sběhlé dívky židovské potaji v soukromých domech (jako u paní Cabelické z Katvic). Když pak rodičové žádali, aby dívky jejich domů se vrátily, nečinil kardinál po vůli jejich, nýbrž dívky ty i na dále vychovávaly se v náboženství katolickém ²⁾.

2) *Hudebníci židovští.* Mnohým čtenářům bude nadivno slyšeti, že zabývali se židé za doby kardinála Harracha také hudbou. Umění své provozovali obzvláště v Pražských krčmách dne nedělního a svátečního. Ježto však nezřídka nepřáli si pokoje ani v době 40denního postu, v krčmách hráli ohavné písničky na potupu náboženství a zlehčení dobrých mravů zpívali a po nočním hýření osoby služebné a jiné dívky o poctivost připravovali, zapověděl kardinál Harrach hry jejich dokonce ³⁾. Židé odvolali se k císaři a když stížnost jejich podporována byla přímluvou úředníků královských, kteří nemohli odolati penězům židovským, přinucen byl kardinál Harrach dne 10. ledna 1642 oznámiti, že dovoluje se hudebníkům hráti pod dozorem v neděli a o svátcích, vyjímaje toliko Hod Boží Vánoční, Velikonoční, Svatodušní a svátky nejsv. Trojice, Božího Těla a Všech Svatých. Při oddavkách a jiných slavnostech domácích volno jim bylo obveselovati hodovníky, jestliže byli k tomu vyzváni. Před tím totiž dostavovali se z přirozené sobě dotěravosti i když nikým nebyli voláni.

1) *Řezníci.* Za doby kardinála Harracha zachovávaly se od katolíků svědomitě ve vlasti naší předpisy o postu, věřící postili se každý pátek a sobotu, na všechny vigilie a po celý čas 40denního postu. O svědomitosti předků našich svědčí

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dnů 8., 16., 21. ledna a 3. března 1638.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 10. února 1653.

³⁾ Tamtéž list. z měsíce března 1641.

mnohé žádosti uložené v arcib. archivu, kterými vyprošovali si jednotlivci dovolení, aby pro zvláštní příčiny mohli požívatí masitých pokrmů ve dni postní. Kdo tak činil, nevyžádal si souhlasu církevní vrchnosti, považován byl za bludaře a jinověrce. Dne 8. února r. 1641. vydal ¹⁾ úřad arcibiskupský následující rozkaz řezníkům: „Poněvadž jeden každý křesťan podle příkázání církve zavázán jest času postního od pokrmů masitých se zdržovati, nechtějice my než podle příkázání Božího a církve sv. kráčetí, v známost všem mistrům řemesla řeznického uvádíme, je napomínajice, aby žádnému buď on jakéhokoli důstojenství, řádu neb povolání, buď zjevně nebo pokoutně masa neprodávali, vyjímaje ty, jenž by z jistých příčin od kancláře dovolení a licenci měli.“

Po čas 40denního postu neprodávali řezníci masa společně, nýbrž zvolili několik členů cechovních, kteří buď na jatkách buď po domích prodávali maso osobám, jež mohly se vykázati dovolením, jako vojákům, nemocným, těhotným, šestinedělkám, osobám v stáří pokročilým a j., pokud vyňati byli z příkázání církevního. Když r. 1642. byl v Čechách nedostatek obilí a tu i tam hlad se dostavoval, udělil arcibiskup Arnošt všeobecné dovolení, aby se požívalo masitých pokrmů i v postě, vyjímaje toliko středy, pátky, soboty a vigilie.

Řezníci židé nedbali hrubě vůle arcibiskupovy a tajně prodávali maso, kdykoli kupec přišel, ač dobře jim bylo známo, že výnosy kardinálovy hledí nejen k řezníkům křesťanským, nýbrž i k nim. Proto stěžovali si do židů netoliko faráři nýbrž i ostatní mistři poctivého řemesla řeznického. I bylo tedy nařízeno, kterýkoli řezník židovský bude dopaden, an tajně v den zapovězený prodává maso, aby ihned uvržen byl do žaláře arcibiskupského. Dalo by se příklady doložiti, že židé snažili se uplatiti faráře buď penězi buď novým oděvem (jako pronesl to na ně farář Kolinský), aby je v podloudném obchodu s masem nerušili a neprozradili. Proto i místodržitelé nařídili, aby židé Pražští žádného masa neprodávali v těch dnech ani veřejně křesťanům, v kterých dnech křesťanští řezníci společně masa neprodávají ²⁾. Rozkaz ten musil býti na sněmu r. 1652. opakován.

¹⁾ V archivu arcib. list. ze dne 8. února 1641.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 18. června 1646. Srovnej císařské rozhod-

Vůbec chovali se židé za času kardinála Harracha druhdy vyzývavě. Tak byl jeden žid z měst pražských dne 16. října 1638 vymrskán, poněvadž se Marii P. rouhal¹⁾. Dne 14. března 1642 jedna židovka za pražskou branou byla státa, poněvadž svatokrádežně věci kostelní kupovala²⁾. — Proto bylo zapovězeno na sněmu zemském r. 1650., aby židé křesťanské čeledi v svých obydlích nepřechovávali, ani k jakémukoli posluhování pod pokutou 30 kop miš. nepřidržovali; kdo by ze židů takovou pokutu zapraviti nemohl, aby byl přísným vězením dvou měsíců stížen. Kdyby se nepolepšil a přece křesťanskou čeleď přechovával, tomu má se znamení na těle vypáliti a z celého království má ihned vyhostěn býti. Podobná záповěď židům, aby křesťanské čeledi nenajímali, dána roku 1652. — Ačkoliv proti židům dosti přísná opatření byla činěna, nicméně vzámali se v Čechách za dob třicetileté války. Ani to neprospivalo, že jim byly značné daně ukládány.

566. e) Kardinál Harrach vyznamenával se dále *podivuhodnou stálostí, zmužilostí a neohrožeností ducha*. Podnikaje práce přetěžké, nedal se zastrašiti ani překážkami sebe většími ani odporem mocných osob a protivníkův a neustal dříve, dokud dílo jeho nebylo dokonáno. Jako někdy předchůdce jeho sv. Vojtěch silou ducha svého opřel se nešlechtnostem jednotlivcův i zlovykům všeobecným, tak i arcibiskup Arnošt nehledě na osobu lidskou, káral chyby, poklesky a přestupky nejen chudých poddaných, nýbrž i urozených šlechticův. Dával císařovi, což císařovo a co Božího Bohu. Práva církevní byla mu svatá, která hájil oproti císaři, velmožům, měšťanům i poddaným³⁾.

567. f) K uslechtilým vlastnostem kardinála Harracha družila se *pastýřská opatrnost, která zručila se jak ve slovech*

---

nutí (v rod. arch. H. fasc. 4. fol. 15) ve sporu mezi křesťanskými a židovskými fezníky v Praze, a prosba židů proti tomuto rozhodnutí k císaři 1647.

¹⁾ Beckovského Poselkyně II. sv. 3. str. 265.

²⁾ Tamtéž str. 303.

³⁾ Slavata psal jménem císařovým kardinálovi, aby probošta Eliáše Kolbia suffraganem svým ustanovil. K tomu odvětil kardinál, že doufá, že císař to ponechá jemu, koho by k tomu úřadu jmenovati chtěl, kteréhožto právo jemu samotnému náleží. (V arch. rod. H. fasc. 17. fol. 271.)

tak i skutcích jeho. Opatrnost tu osvědčil části při sporech o universitu, obezřetně vedl sobě při správě arcidiecése, obíraje si ku pomoci muže hodné a osvědčené, kterým pak podle schopností jejich svěřoval důležité záležitosti vrchnopastýrského úřadu. Dávaje se vésti moudrostí postavil se na odpor vznikajícím pověrám. V dědině Morašické zdržovala se jakási stařena a zabývajíc se kouzly, tvrdila lidem, že má v kameně uzavřeného ďábla, s nímž může rozmlouvati a tajné věci na něm vyzvídá. Arcibiskup doslýchaje o tom, poručil ¹⁾, aby žena i s kamenem dopravena byla do vězení a tím přetrhla se kouzla její. — Když dopsal Michael Vojtěch Crusius, administrátor Strakonický, arcibiskupovi ²⁾, že lid selský počtu prokazuje jakémusi kameni na blízku dvora Sousedovického, stavi na něj svíce, křížky, pokrývá jej šatem a jinými ozdobami, prohlásil arcibiskup počínání to za pověřivé a poroučel, bude-li toho potřeba, aby řečený kámen odstraněn byl přispěním úřadu světského. — Kdykoli však věc na váhách byla, zdali v ní pověřivost více či pravdu hledati dlužno, nepřenáhlil se kardinál soudem svým, nýbrž zavedl přísné a podrobné vyšetřování. Kdysi došla ho zpráva, že u sochy P. Marie v městečku Pomyšli zjevují se bytosti nadzemské. Kardinál poručil ihned faráři Radonickému, aby prozkoumal celou záležitost a pátral pilně po jádru její, aby vyslechl všechny osoby a porovnával výpovědi jejich, zvláště pak aby vyzvěděl, jaký život vede tamní farář, neboť jest blízko nebezpečnosti, že by osadníci mohli býti svedeni, dávajíce se uchvátiti obraznosti.

Právě tak vedl si kardinál v příčině mimořádných uzdravení, které se v Praze a jinde na přímělu sv. Františka Paulánského udály. Jsou následující: Roku 1628. žil v Praze hoch, jménem Wolfgang Víšek (Viseg), kterýž ač 4letý byl, posud nemluvil a nižádným přirozeným způsobem řeči nabyti nemohl. Tu rodiče ustanovili se na tom, že hochu oblekou do votivního paul. habitu a otec chtěl vstoupiti do 3. řádu, jestli syn řeči nabude. Sotva že za obvyklých obřadů hochu do votivního šatu oblekli, promluvil hoch tato slova: „Pán Bůh“ a od té doby

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 19. března 1638.

²⁾ Tamtéž list. ze dne 10. dubna 1656.

mluvil. — R. 1634. Bohuslav Zaluský z Mělníka, tři a půl roku starý, pro slabost zraku nemohl snést žádného světla, ani slunečního ani jiného. Po marném léčení lékařů pozemských obrátili se zarmoucení rodičové na lékaře nebesk. sv. Františka a slíbili, že hoch 3 léta nechají nositi votivní šat. Sotva že hoch 2 neděle šat tento nosil, byl zdrav. — Roku 1635. Jan Oliverius z Schönecka, 4letý hoch, byl na půl těla ochromen a k tomu ještě ztratil řeč. Hledána pomoc, avšak marně. Tu zaslíbila matka syna svého sv. Frant. s tím, že hoch měl nositi votivní šat řádu, a když tak učinila, syn nabyl úplného zdraví. — Vdova pani Theodora Helena Mitrovská roz. Hanenwaldová z Eckersdorfu po 5 let byla churava a již celých 10 měsíců na loži svém ani hnouti se nemohla. K nemoci, kterouž měla, přidružily se ještě 4 jiné a proto prohlášena byla od lékařů za nezhojitelnou. Tu dala sloužiti po 13 pátků mše sv. na ten úmysl, aby buď brzy zemřela aneb ozdravěla. Když 5. mše sv. odsloužena byla, chorá pani se uzdravila. Stalo se to r. 1637. — Pani Alžběta Kolovratová, rozená z rodu Lobkovického, trpěla dlouho a mnoho bolením hlavy a pícháním, takže pochybovalo se o její uzdravení, jelikož i znamenití lékařové pomoci nedovedli. Její manžel Jindřich Libštejnský z Kolovrat, nejvyšší komoří, na to pak nejvyšší hofmistr v král. Českém, zaslíbil se na radu rozumných mužů, že kapli sv. Františka po 13 pátků navštíví, 13 mší sv. tuto sloužiti dá a jim přítomen bude. Po vykonání pobožnosti té vysoce urozená pani beze vší pomoci lékařské se uzdravila (1638). — Tato uzdravení za zázraky uznal kardinál arcibiskup Pražský Arnošt hrabě Harrach po dlouhém a bedlivém uvážení a prohlásil je r. 1646. ¹⁾

568. Hodlajice v krátkosti vše předešlé shrnouti v jedno a tím označiti povahu arcibiskupa Arnošta, uvádíme tuto slova vrstevníka jeho a slovatného spisovatele Tomáše Pešiny, který nejlépe mohl znáti kardinála, an ještě s ním obcoval. Že pak dalek byl toho, aby předpojatě soudil a pochleboval vznešenému knížeti církevnímu, na jevo jde ze spisu jeho „Phosphorus septicornis“ ve kterém tu i tam, kde potřeba byla, káral poklesky a chyby kněžstva. Právě tedy Pešina v knize právě

¹⁾ V archivu rod. H. fasc. 19. fol. 125. Josef Mrstík v Blah. rok 1883. Str. 567.

řečené na str. 551. takto: „Arnestus magnum illustris familiae Harrachianae decus, cujus viri modestiam, pietatem, clementiam, mansuetudinem vitaeque innocentiam, doctrinam item et eruditionem, in rebus providendis perficiendisque summam prudentiam, in exstirpanda haeresi maximum studium, in conversatione et colloquio comitatem, in adversis miram patientiam et alia virtutum ornamenta, quibus toto vitae suae tempore floruit, nulla profecto aetas conticescet. Quamdiu Bohemia catholicam religionem profitebitur et colet, memoriam tanti praesulis in benedictione recolet, cujus paternae sollicitudini se debere fatetur, restitutae catholicae religionis observantiam, exstirpatam haeresim, eliminata cum suis sectatoribus pestifera Viclefi. Lutheri et Calvini dogmata, expurgata ac prioribus sacris dicata templa, erecta pro juventute in literis erudienda collegia et gymnasia, salutarem populi in religione reformationem, morum emendationem, cleri abundantationem, denique regni universi salutem.“

569. Arcibiskup Arnošt oblíbil si určitý pořádek života, trvaje každodenně na pobožnostech a neúnavné práci. Po mši sv., kterou záhy obětoval v kapli paláce svého, vykonal vroucí pobožnost a po té vyřizoval důležitější záležitosti biskupského úřadu svého. Jakožto vrchní komisař reformační přijímal zprávy o pokroku obnovy a předsedal hromadám reformačních komisařův, jež jednou do téhodne se odbyvaly v arcibiskupském domě a vždy několik hodin trvaly. Kdykoli meškal v městech Pražských, dostavoval se ke schůzím konsistorním, což ovšem za oné doby trudné na výsoť bylo žádoucnó. Jestliže pak prázdén byl řečených schůzi, přijímal chudé a prosebníky vůbec, trpělivě naslouchal obšírným steskům jejich, a bylo-li mu možno, ihned podával jim pomocné ruky své. Každý člověk měl přístup do paláce jeho; jako otec rád syny kolem sebe má a vítá, tak i vldný arcipastýř ochotně přijímal všechny duchovní dítky své. Nenáviděl plazivou pokoru a pochlebenství, miloval upřímnost a otevřenou povahu. V rozmluvě a obcování svém byl vldný a přívětivý, pýchy a nadutosti u lidí byl nepřitelem. Pamětliv jsa vysoké důstojnosti své, nedopouštěl tomu, aby kdo buďsi cis. buďsi muž prostý, ji zlehčoval. Meškaje delší čas v Itálii, zamiloval si jazyk země té, že nejraději ve vlastině skládal listy své a se znately řeči té rád obcoval. Svě paměti

psal si vlastnoručně v italské řeči, které až do dnešního dne v několika svazečkách v archivu rodinném ve Vídni se chovají. Písmo jest zběžné a těžko čitelné. A jako miloval jazyk Vlašský, tak i láskou nesl se k Vlachům, povolával je ke dvoru svému a svěřoval jim některé domácí služby. Nefestýn z Koborovic, sekretář arcibiskupský, psal ¹⁾ na jaře či v letě r. 1628. hejtmanovi panství Vltavotýnského Skálovi ze Zhoře: „Při dvoře jsme po alla italiana živi, maggior domus Vlach, maestro di camera Vlach, maestro di stalla Vlach a tak žádný Čech krom mne a p. kanovníky při dvoře nezůstává.“

Kromě čes. sekretáře, kterým byl Nefestýn, vychovával si arcibiskup tajemníka německého. V jazyku českém byl jen málo vycvičen, v německém o kolik lépe se vyznal. Není znám případ, že by byl plyně česky mluvil. Nicméně byl s to, aby i v jazyku českém slovo Boží hlásal. Němčině přiučil se za let dětinských v otcovském domě ve Vídni, kdežto teprve později seznámil se s řečí českou v kolejích Jesuitských v Krumlově a v Jindřichově Hradci. Hejtman Skála ze Zhoře prosil ²⁾ dne 9. června 1627 Jiřího Nefestýna, aby předložil žádost jeho panu kardinálovi skrze kancléře německého, uváděje za důvod prosby své: „poněvadž německy píšu a J. M. panu kardinálovi lehčeji jazykem německým resoluci dáti přichází, abych mohl zase od něho brzkou odpověď dostati.“ Když nepřátelé hubili zemi, hledal útočiště ve Vídni. Roku 1644. — 10. května byl v Neapoli, odkud ustanovil po čas své nepřítomnosti za administratory diecése svého suffragana, dne 18. dubna 1644 jmenovaného arcibiskupa Trapezuntského Křišpína opata Strahovského, Ondřeje Kockra děkana sv. Vitského a gener. vikáře. Za assessory tribunálu arcib. Nefestýna a Don Floria, probošta Zderazského. (Arch. rod. H. fasc. 18. fol. 298.)

570. Na jaře a na podzim dojížděl arcibiskup Arnošt na panství Červenorečické a setrval tam několik neděl, aby odechl si od namáhavé práce. Panství to volil za pobyt svůj nejspíše proto, že tamní vzduch a mírnější podnebí nejlépe

¹⁾ V archivu arcib. list. z r. 1628.

²⁾ Tamtéž list. ze dne 9. června 1627.

svědčilo zdraví jeho ¹⁾. V prázdných chvílích oddával se tam nevinné zábavě, chytaje raky a ptáky. Dne 8. srpna 1650 psal z Červené Řečice jakémusi příteli svému: „Das Vogelfangen ist diesen Morgen gar schlecht abgegangen, desto lustiger gestern das Krebsfangen, da wir in gar kurzer Zeit vollen drithalb schock in einem bach bekhommen, heunt und gestern ist eine zimblische starke hitz gewesen. Den 5. August seien wir wieder gegen Selau gefahren, unsere andacht alldorten zu verrichten. Nachmittag ist eine solche hitz gewesen, dass uns gar nicht mehr gelüftet weiter aus dem Hause an die Sonne zu khommen. Der Probst von Neuhaus ist heunt herkhommen, relation zu thun von der Geistlichkeit in seinem Krai.“

571. Služebníkům a úředníkům svým byl arcibiskup v pravdě otcem, staraje se o ně řádem patriarchálním. Kdykoli byl vzdálen domova, tázával se písemně nejspíše Nefestýna, kterak se jim daří, jsou-li zdraví a byl velice o to pečliv, aby nikdo z nich v něčem nedostatku neměl. Na cestách, když nebylo lze oddati se na věci vážnější. hrával s družinou svou tak řečený piquet. Bohuslav z Lukavce, úředník, podáváje zprávu²⁾ Nefestýnovi o příjezdu pana kardinála do Červené Řečice dne 9. října 1641, takto rozepisoval se o zábavě cestovní: „Než jedouce cestou ve voze v piquety s J. M. kn. jsme hráli a já okolo 19 grošů Českých prohrál a p. Josef též s velikou ale nechutí 9 grošů, smutný obličej jeho velmi J. M. p. kardinála rozveselil.“ Domácím lidem sídla kardinálova představen býval světící biskup a proto přikládal se mu název nejvyššího prefekta dvoru arcibiskupského.

572. Kardinál Harrach byl štíhlé postavy, těla pravidelného a sličného. Podobizny jeho, které tu i tam se ochraňují, jsou si vesměs podobny a jak se zdá zhotoveny byly na základě téhož vzoru. Pokud nám známo, lze naléztí obraz kardinálův v paláci arcibiskupském, v klášteře křižovnickém, v jídelně arcibiskupského semináře, ve Vídni v paláci rodiny Harrachovské a na Hrádku u Chlumce v diecési Králové Hradecké i jinde dosti zhusta. Vyobrazen jest Arnošt v rouchu kardinál-

¹⁾ V archivu arcib. listina ze dne 24. prosince 1633, 28. dubna 1640, 22. října 1640, 4. srpna 1650.

²⁾ Tamtéž listina ze dne 14. března 1664.

ském, černé vlasy a oči vynikají z obrazu, na hořejším pysku a na bradě má krátce přistřižený vous¹⁾. Na obrazech, které jsme viděli a porovnávali, jest barva pleti jeho poněkud o-smahla a na tváři lze postřehnouti několik skvrn.

573. Když vyvolen byl za sv. Otce Klement IX., vydal se arcibiskup Arnošt uprostřed měsíce září z Říma na cestu do Vídně. V Harrachovském domě na Freyungu ve Vídni se narodil, tam měl také zemřít. Roznemohl se a po třinedělní nemoci poručil ducha svého Bohu a odputoval do věčných stánků dne 25. října 1667 v 69. roce věku svého. Arcibiskupem Pražským byl 44 roků 6 měsíců a 12 dní, kardinálem 41 let. I pohřben byl v kostele dvorním sv. Augustina ve Vídni v rodinné hrobce hrabat z Harrachů u otců řehole sv. Augustina, kterým za živa nakloněn byl láskou a přízni. Podnes viděti jest na hrobce rodu Harrachovského z kamene vytesaný klobouk kardinálský, odznak hodnosti Arnoštovy. Obyvatelé královské země České truchlili upřímně, doslechše o smrti milovaného arcipastýře. Netoliko v Praze nýbrž ve všech kostelích na venkově konaly se slavné bohoslužby za spásu duše zvěč-nělého arcibiskupa. Pokud bítí bude šlechetné srdce v zemi České, pokud nevyhyne v ní víra katolická, vždy vděčně a uctivě vzpomínáno bude jména slavného arcibiskupa Arnošta Vojtěcha z Harrachů. V nejtěžších a nejosudnějších letech, jim podobná kůže se nikdy na naši drahou vlast nevrátí, šťastně a moudře řídil tuto starobylou arcidiecési. Zahrnut byv vysokými hodnostmi, nezpyšněl, nýbrž byl a zůstal do posledního dechu pokorným služebníkem Krista Pána. Nikdy nehledal vlastní cti a chvály, nýbrž čest Boží a blaho věřícího lidu byly pravidlem života jeho. Pro zásluhy, kterých si dobyl o církev sv. a zemi Českou, sluší postaven býti na přední místo mezi velikány minulosti České. Jestliže mezi biskupy Pražskými první místo zajímá sv. Vojtěch, jestliže k němu druží se arcibiskup Arnošt z Pardubic, tož zajisté do spolku jejich na třetí místo přistupuje kardinál Arnošt z Harrachů, neboť ctnostmi svými a pů-

¹⁾ Synoda Pražská z r. 1606. stanovila: „Si barbam non radunt, ut antiquitus moris erat, saltem ne eam studiose nutriant, presbyteri autem barbam ad superius labium ita incisam habeant, ne sumentibus sanguinem sit impedimento.“

sobností poctivosti té zasluhuje. Za nástupce jeho označen byl již v měsíci listopadu 1667 Jan Vilém Libštejnský z Kolovrat, kanovník scholastik kapitoly Olomoucké. Když však raněn byv mrtvicí zemřel v Brně dne 31. května 1668 prve, nežli posvěcen byl na biskupa, vyvolen byl Leopoldem I. za arcibiskupa Pražského první biskup Králové-Hradecký Matouš Ferdinand Zoubek z Bilenberka a zasedl po kard. Harrachovi na prestol slavné arcidiecése Pražské.

Název kardinála Harracha v plném znění jest:

**Arnošt II. Vojtěch kardinál hrabě Harrach,
kníže arcibiskup Pražský,**

roz. Legat sv. Apoštolské Stolicе pro slavné království České a pro diecése Bamberskou, Míšenskou a Řezenskou, kníže biskup Tridentický a ochrance Německa i dědičných zemí rakouských, rada J. c. kr. Veličenstva, slavného království českého Primas, Vysokých škol Karlo-Ferdinandejských stálý kancléř, velmistr řádu křižovnického s červenou hvězdou v Čechách, na Moravě, v Slezsku a v Polsku, probošt Frýsinský, Halberstadtský a v Solnohradsku (Solicusis), kanovník Olomoucký a Passovský, theol. dr. atd. atd. atd.

Dodatky.

Z listin hledících k životopisu kard. Harr. kromě uvedených ještě poukazujeme k listu císaře Ferdinanda II. papeži stran jmenování Arnošta z Harrachu arcibiskupem Pražským (dd. Ratisbonae sexto Calendas Decemb. 1622.), který se přechovává v rod. archivu H. (fasc. 8. fol. 1.).

Z konfirmační papežské bully, datované ze dne 7. srpna 1623, vystavené od papeže Řehoře XV., avšak pro úmrtí jeho, teprv od Urbana VIII. odeslané, vyjímáme dle Berghauera¹⁾ následující věty:

„Dudum siquidem Ecclesiae Pragensis, ad quam dum pro tempore vacat, nominatio personae idoneae, per Rom. Pontificem pro tempore existentem, eidem Ecclesiae praeficiendae, ad Imperatorem pro tempore etiam existentem, ratione regni Bohemiae, cuius ipse Imperator etiam Rex esse consuevit, ex privilegio Apostolico dignoscitur pertinere, et cui Bonae Memoriae Joannes Lohelius Archi-Episcopus Prag. dum viveret. praesidebat, per obitum eiusdem Joannis Archi-Episcopi. qui extra Romanam curiam debitum naturae persolvit, pastoris solatio destituta, felicis Recordationis Gregorius Pontifex praedecessor noster etc. Demum ad te Praepositum saecularis collegiatae Ecclesiae oppidi in Solicis Salisburgensis Dioecesis in vigesimo quinto tuae aetatis anno constitutum etc. direxit oculos suae mentis . . . . . Sperans quod tu, licet Doctor, nec alias graduatus, neque in aetate legitima constitutus existas, quia tamen prudentia, et sufficienti doctorina praeditus, et ad alios docendum iuxta Concilii Trident. decreta aptus existebas etc. Te in Archi-Episcopum praefici, et ut decentius statum tuum iuxta Pontificalis dignitatis exigentiam tenere valeres, etc. Praeposituram praedictae Collegiatae Ecclesiae, ac Olomucensis, et Passaviensis Ecclesiarum Canonicatus praebendas retinere, libere ac licite valeres etc. de specialibus dono gratiae dispensari concessit etc. Datum Romae octavo Idus Augusti An. Dom. 1623. Pontificatus Nostri Anno primo“. — Harrach byl od samého papeže Urbana VIII. na biskupství posvěcen a dne 2. dubna 1624 po neděli Květné slavně v Praze inthronizován.

---

¹⁾ Berghauer: Protomartyr. Pars I. cap. 6.

Smlouva o Králův Dvůr v Starém Městě Pražském mezi kardinálem Harrachem a paní Polyxenou z Lobkovic. (V arch. rod. Harr. fasc. 7. fol. 123.)

Další spisy obsahující vyjádření kardinála k rozličným otázkám in politicis a odpověď císařská. (V archivu rod. Harr. fasc. 7. fol. 459 a 654)

Zpráva kardinála císaři in causa visitationis et reformationis religionis (z r. 1638 Tamtéž fasc. 14. fol. 573 a 584.)

Compendium relationum, quo repraesentatur modernus status regni Bohemiae quoad religionem et huic annexa 17. Aprilis 1638. (Tamtéž fasc. 19. fol. 127.)

Plnomocenství dané od kardinála Harracha „starostovi zemských desk Janovi Bonaventurovi Papazonimu z Klarsteina v příčině zapsání do desk Králova Dvora u Prašné brány v Praze, 26. listop. 1645“. (Tamtéž fasc. 19. fol. 306.)

Relatio cardinalis ad curiam Romanam de statu religionis in Bohemia 1644. (Tamtéž fasc. 30. fol. 116.)

Zpráva vlaská o vpádu švédském do Prahy roku 1648. (Tamtéž ve fasc. 28.)

Extractus ex relationibus parochorum de statu animarum et religione (dle krajů spořádané) z r. 1651. (Tamtéž fasc. 26.)

Discursus archiepiscopi Prag. super fundatione archiepiscopatus seu ejus erectione. (In causa novae fundationis sive restitutionis archiepiscopatus Prag. ut alienata ab ecclesia bona suis usibus restituerentur. Tamtéž fasc. 31.)

Dobré zdání v příčině velikých trhů v Praze („an utilis futura sit regno Bohemiae erectio Pragae liberarum nundinarum, prout Lipsiae, Francofurti etc. celebrantur“) 23. února 1654. Vedle toho dotýčný návrh obchodníka Leipena a dobré zdání kard. ze dne 27. února 1654. (Tamtéž fasc. 33.)

Zpráva o ostatcích na Karlově Týně chovaných r. 1414. do Norimberka zavezených a zde každoročně až do času Luthe-rova veřejně ukazovaných a návrh, aby opět do Čech převezeny byly. Taktéž zpráva o všelikých posvátných ostatcích Karlo-Českých někdy na Karlštejně šetrně zachovaných, pak dne 20. srpna 1654 z Malé Strany do kostela sv. Vita přenešených. (Tamtéž fasc. 33. a 35.)

Listy kardinálovy z let 1654—1660, které vedle přemno-hých jiných důležitých listin přechovávají se v rod. archivu Harrachovském.

OBSAH.

Úvod
Rozvrh .

Stránka
1—14
. 15

Díl první.

Hlava první.

O pokusech protireformačních v Čechách.

A) *Protireformace od r. 1623—1627.*

Přípravy k protireformaci a náznaky její	17—36
Obnova náboženství katolického v Praze	36
Na Horách Kutných	36, 37
Ve Slaném	37, 38, 39
Ve Velvarech	39, 40, 41
V Rokycanech	41
V Bydžově	41, 42
V Domažlicích	42
V Mladé Boleslavi	43
V Litoměřicích	44—46
V Hradci Králové	47
V Chebu a v Lokti	48, 49
V Žatci	49—51
V Lounech	51
V Jabloném	52
V Pardubicích	52
V Benešově	52
V Karlových Varech	53
V Rumburku	53
V Liberci	53, 54
Ve Fridlandě	54

V Jáchymově	56—58
Překážky reformace	58—66

B) *Obnova náboženství katolického v letech 1627—1650.*

Návod k ní	66—74
Obnova náboženství katolického v Praze	74, 75
V Rožmitále	76, 76
V Mimoní, Jablonci a Grabátně	76—78
V České Lípě	79, 80
V Boleslavsku	80, 81
Na Hradecku	81
V hrabství Kladském	81, 82
Na Horách Kutných, v Kolině a v Poděbradech	83
Na panstvích hrabat Kinských a některých končinách Míšenských	83, 84
Obnova katolického náboženství na Slánsku	84, 86
V Chebu	86—91
V Aši	91—93
V Sušici	93, 94
Na některých panstvích českých jako: Opočenském, Náchodském a Novoměstském	94, 95
V Chrudimi, na Mělnice, v Mostu a Dašicích	96, 97
Bludařské knihy překážkou reformace katolické	97, 98
Obnovení výnosů reformačních	98, 99
Stěhování se jinověrců ze země	99—103
Vpád Sasů do Čech roku 1631.	103—112
Obnova náboženství katolického v horních městech	112—116
Kardinál Harrach hlavní váhu klade na missie při reformaci katol.	116
Missie a missonáři katoličtí v Čechách	116—118
Missonáři Adam Kravařský a Albert Chanovský	118—126
Horní města vzdorují katolické reformaci	126, 127
Obnova katolického náboženství v Boleslavsku, Královéhradecku a Čáslavsku	126, 129
Stav katol. náboženství v některých jiných krajích	129
Nové návrhy, jak by obyvatelstvo ku ku katolickému náboženství priváděti se mělo, poddané od kard. Harracha	130, 131
Vpád vojska švédského do Čech pod Bannerem r. 1639. a stav ná- boženství katolického v této době	131—136
Poměry náboženské po odchodu vojska švédského ze země České roku 1646.	137
Vpád Švédů do Čech roku 1648.	138—140

C) *Obnova náboženství katolického v letech 1650—1655.*

V Kraslicích, Hostinném, Šluknově, Rumburku a Hanzpachu	140—142
V horních městech	142—144

Navedení <i>dné</i> Rudolfovi Rodrovi a zprávy jeho o obnově náboženské	145—147
Utvzování ve víře nové obráčených	148—151
Vzpoury protestantů za příčinou katolické reformace v Čechách	151—154
Pronásledování některých missionářů ze řádu jezuitského	154—165

Hlava druhá.

O arcibiskupském semináři.

Konvikt sv. Bartoloměje a seminář sv. Václava	157—159
Založení arcib. semináře pomocí opata Kašpara z Kvestenberka	160—165
Povstale o arc. seminář a nižší školy arcib. spory	165—184
Vnitřní zařízení semináře, první rektorové a dobrodincové jeho	184—193
Disputace a zkoušky v arcibiskupském semináři	193—198

Hlava třetí.

Nově zřízená biskupství v Čechách.

A) Biskupství Litoměřické	201—205
B) Biskupství Králové Hradecké	205—214

Díl druhý.

Rozvrh.

Hlava čtvrtá.

A) *Duchovenstvo světské.*

a) Nedostatek kněžstva	216—222
b) Kázeň duchovních	222—232
c) Tresty duchovenstvu ukládané	233—238
d) Zřizování duchovních ke správě kostelní	238—241
e) Neblahý osud duchovenstva	241—245
f) Práva a výsady duchovenstva	245—249

B) *O kněžstvu řeholním.*

1. Benediktini	249—259
2. Dominikáni	259—261
3. Fr. tiškáni	261—265
4. Serviti	265—267
5. Řád kapucinský	267—274
6. Minorité	274—275
7. Křížovníci Cyriačtí	275—277
8. Karmelité nereformovaní (mírní Karmelité)	277, 278
9. Augustini poustevníci	278, 279
10. Kanovníci řehole sv. Augustina	280, 281

Kard. Harrach.

	Stránka
11. Řád cistercienský	. 281—287
12. Řád praemonstrátský	. 287—302
13. Křižovníci s červenou hvězdou	. 302, 303
14. Johannité čili Maltézové	. 303—305
15. Křižovníci strážcové Božího hrobu v Jerusaleém .	. 305—307
16. Kartusiáni	. 307
17. Panny Klarisky	. 307—309
18. Magdalenitky	. 309, 310

Noví řádové uvedení do Čech za času kardinála Harracha.

1. Benediktini z Vrchu Serratského	. 310
2. Hybernové	. 310—313
3. Milosrdní bratří	. 313
4. Bosí Karmelité	. 314—320
5. Bosí Augustini na Novém městě u sv. Václava na Zderaze	. 320—322
6. Pavláni čili bratří nejmenší	. 322—332
7. Paulini čili Barnabité	. 332, 333
8. Řád Piaristův	. 333, 334
9. Theatiné čili Kajetáné	. 334—336
10. Sestry sv. Voršily	. 336—337
11. Bosé Karmelitky	. 337—338
Poměr kard. Harracha k řeholnímu duchovenstvu	. 338—341
Otcové Tovaryšstva Ježíšova	. 341—363

Hlava pátá.

Spory o universitu.

Vznik a postup universitních sporů až do roku 1638.	. 364—383
Vyjednávání o upravení vysokého učení Pražského od r. 1638. až do sloučení učení Karlova i Ferdinandova	. 385—398
Sloučení obojího učení Pražského	. 398—412

Hlava šestá.

Řízení arcidiecése.

Řízení arcidiecése vůbec	. 413—416
a) Rozličné překážky, které řízení arcidiecése na ujmu byly .	. 416—421
b) Okresní vikariaty	. 421—434
c) O schůzkách duchovenstva	. 434—437
d) Výnosy synodální	. 437—439
e) Dozor nad kněžstvem	. 439—443
f) Vrchní dozorcové arcidiecése	. 443—444
g) Arcibiskupští rádcové	. 444—454

Hlava sedmá.**O zboží církevním.**

	Stránka
a) Důchody kněžstva	. 455
α) Poplatek štolový	. 456—462
β) Dobrovolné dary kněžstvu poskytované	. 462
γ) Desátky	. 463, 464
δ) Statky církevní	. 464—467
ε) Roční důchody	. 467—478
b) Dané duchovenské	. 478—483
c) Důchody arcibiskupovy :	
α) Statky arcibiskupské	. 488—499
β) Smlouva solní	. 496—513
γ) Důchody metropol. kapitoly a kolleg. kapitol	. 513—526

Díl třetí.**Rozvrh.****Hlava osmá.**

Poměr kardinála Harracha k císařům a k papežům	. 527—556
--	-----------

Hlava devátá.**Svátky, slavnosti a jubilea.**

a) Svátky zavedené kardinálem Harrachem	. 557—559
b) Slavnosti	. 560—572
c) Jubilejní slavnosti	. 572—573

Hlava desátá.

Přisluhování svatými svátostmi	. 574—580
--	-----------

Hlava jedenáctá.

O ctnostech, povaze a smrti kardinála Harracha	. 581—605
--	-----------

Dodatky	. 695, 606
-------------------	------------

Ukazovatel.

Ukazovatel

osob i věcí zpředu řečených.

(Číslice naznačují stránku.)

A.

- Abertány** 57, 112—116, 144, 145.
Adamité 149, 323.
Z Adlaru, Bobuchval Valkoun, ze-
man 84.
Adrsbach 426.
Akantius Mikuláš Dr., lékař Králové
Hradecký 47, 48.
Akvaviva Klaudius, generál řádu Je-
žíšova 158.
Alanus Dominik, převor dominikánů
Pražských 52.
Albanus František, farář 114, 115.
Albenreut 91.
Albert z Klinkovic, děkan 433.
Albrechtice 428, 431, 477.
z Aldringenu, vojevůdce 556; Pavel
hrabě arcib. Tripolitánský 372, 375.
Alexander III., papež 276.
Alexander VII. (Fabio Chigi), papež
14, 202, 210, 251, 338, 416, 549, 553,
556, 573.
Alexius Burgundus, kapucín a missio-
nár 269, 271.
Alkale de Henares 206.
Altenburg 357.
Althaeus Jan Václav, kněz řádu Pre-
monstrát. 295, 296, 492.
z Altheimu hraběte panství 247.
Alžběta, král. Anglická 20. 311, 413.
Ambrosiáné 311—313.
Ambrož od sv. Ondřeje, karmelitán,
spisovatel 278.
Amoenus Norbert z Amelunxenu, opat
Premonstrátský 291.
Andellius Pavel, S. J. missionár 34.
blah. Anežka Česká 302, 307, 308.
Anglicko, pronásledování katolíků 19,
22, 100, 104.
Anielovicz P., děkan 229.
Anna, chot císaře Matyáše 257, 524.
Anna Dorota ze Silií, představená
sester sv. Voršily 336.
Anastasius P., kapucín a spisova-
tel 271.
Antonín, opat Kremsmünsterský 64.
Applan de Milego, děkan 96.
Arciděkanství, viz Hradec Králové,
Hora Kutná, Krumlov, Plzeň, Horšův
Týn.
Arcijahnové v Čechách 414, 415, 416;
počet jejich 414.
Arcikněží (arcipřystové) 415, 416.

Archív arcibiskupský 554, 555; rodu Harrachovského 555; Třeboňský 554.

Viz Kapitola u sv. Víta.

Arnim Jan Jiří, generál Saský 104, 105, 107, 317, 325, 532, 560.

Arnoltice 429.

Arnošt, lantkrabě Hessenský 271.

Arnošt Maximilián, arcikníže 313.

Arnošt z Pardubic, arcibiskup 2, 358, 359, 365, 366, 408, 432, 478, 484—486, 559, 603; bratří jeho Bohuš a Smil 366.

Arnoštovice 434.

Arsenius z Radbuzy, Kašp. děk metr. kapitoly 31, 159, 278, 352, 448, 513.

Aspriskoll v Belgii 353.

Aster Jiří Vojtěch, rektor semináře a probošt 187, 188, 361, 525.

Aš 91—93 okolí 92, 93; reformace 49, 147, 148.

Atzendorfer Volfang M., 144.

August, falckrabí z Neuburku a Sulzbachu 530.

Augustin, koadjutor opata broumovského 255.

Augustin P., člen řádu sv. Augustina 321.

Augsburk 542, 587; konfesse Augsburská 92, 93.

Augustiniáni 79, 217, 339, 351, 364, 502, 512, 603; bosí poustevníci 278—281, 320—322; kanovníci 280, 281; Augustiniánky 279.

Aulík Petr, sekretář král. 312; Šimon Petr, regent statků 491, 492.

B.

Bablán František, O. s. Fr. farář 219.

Baderus Eliáš, farář 479.

Bacháček Martin, univers. rektor 344.

Bakov 230, 241, 429.

Balbin Bohuslav, S. J. missionář a spisovatel 155.

Balcar Jiří, predikant 84, 85.

Baltazar de Avila, gen. Pavlánů 327.

Bamberský 604.

Bamberský Barnabáš, kapucín 137.

Bandhauer Zachariáš Mořic, probošt Chotešovský 294, 298, 299, 301.

Bandini, kardinál 502.

Banner, vůdce Švédský 131, 132, 155, 156, 243, 256, 286, 298, 300, 308, 317, 318, 351, 419, 536, 537, 539, 565 a j.

Baranov 103.

Barbarství vojínů 20.

Barberini, rod Vlaský 539; František kardinál 369, 382.

Barducinus Ambrož, karmelitán 278.

Barion Jonáš, arcijahen Kutnohorský 430.

Barnabité viz Pavlín.

Bartl Jindř., kapitulní děkan v Hradci Král. 213.

Bartoloměj, opat Sedlecký 281.

Bartoloměj P., polský kněz 227.

Bartonides Václav, S. J. missionář 34.

Bartsch, Jindřich, prot. kazatel 133.

Basilius P. ze řádu kapucinského 32, 181, 271, 290, 291, 389, 395, 556.

Bastianperk 430.

Bašf Malá 260.

Bavorov 428; ve Slezsku 118.

Bavory 104, 118, 297, 314, 565, 566 a j.

Beck, baron a člen řádu Theatinův 336.

Becker Tomáš, biskup Král. Hradecký 267.

Bečov 429, 430, 479.

z Bedeberku, Jan Jindřich zpravodaj 532.

Bedřich Falcký, zimní král 23, 25, 27, 155, 270, 346; Alžběta dcera jeho 270.

Bedřich Rudousov, císař 6.

Bedřich, vévoda Altenburský, vůdce Saský 317.

Bechyň 205; arcijahenství 415; dekanát 431; klášter 262; kraj 129, 416, 421, 422, 431, 491, 495, 540; vikariát 431.

- Béchary u Kopidlna** 485.
Becher Jan, opat Těpelský 162.
Bejšt 474.
Belgie 162, 206.
Belský, palatin, ochrance vystěhovalců 103.
Bělá 283, 423, 429, 471, 472; Německá 427; klášter (Weisswasser) 279; panství 80.
Bělčice 428.
z Bělé, Markvart, zeman 297.
Běleč 432.
Běllice 434.
Benátky Nové 429; klášter 276; Vlaské 176, 319.
Benátsko 552.
Benedikt XIV., papež 569.
Benedikt, opat premonstrátský 289, 290, 302.
Benedikt z Fulstýna, z řádu kazatelského, farář 218.
Benediktini misionáři 128; 162, 163, 184, 185, 196, 207, 208, 248—259; 402; Španělští 162, 163, 310; Vlašti 311; Benediktinky 257—259.
Benešov 162, 229, 283, 256, 422, 423; dekanát 414, 422; kollej 333; (Bensen) 52, 148, 425, 521; B. v Budějovicku 432.
Benig Štěpán, oficiál komory č. 499.
Beniš Michael, S. J. misionář 49.
Benna v Piemontsku 571.
Benno z Falku, opat Břevnovský 163.
Berg u Halberstadtu 556.
Berkové z Dubé, Jan Jetřich 190.
Zdislav Ladislav, opat 252; Zbyněk, arcibiskup 1, 159, 246, 267; Alžběta 258; Evsebiq 8; Marie Terezie 337.
Bernard, O. s. Fr. v Bechyni 262.
Bernard, opat Strahovský 552.
Bernardice 294, 424.
Berndt Jan, S. J. v Chebu 88.
Beroun 31, 60, 76, 219, 231, 232, 253, 433, 440, 575.
Berounský Jan Benedikt, opat benedikt. 252.
Běšice 362.
Běšiny 428.
Betlen Gabor 59, 118.
Bezdědice 109, 433.
Bezděkov 264, 428.
Bezděz, klášter 79, 250, 251, 279, 351, 570.
Bezno 187, 429, 453.
Bezov 457.
Bílek z Bilenberka, Jiří, děkan kapitolní 416, 525, 561, 564, 565, 593; Václav, dr. a kanovník Král. Hradecký 211, 212.
Bilenberk, farář 133.
z Bilenberka, Matouš Ferdinand Zoubek, biskup 161, 187, 208—212, 251—253, 257, 273, 274, 337, 526, 552, 604; bratři Václav a Jiří 208.
Bílina, vikariát 193, 425; dekanát 425, 429.
Bínago Antonín, rytíř a komorní rada 561.
Bírka z Birkenštýna, Jan 356.
Biskupství v Čechách obmělena 64, 65, 68; nově zřízená 199—214. Viz Litoměřice, Hradec Králové
Blankenštýn 247.
Blanské 432.
Blatná 116, 124, 416, 427; vikariát 427.
Blato 471.
Blažejov 431.
Blažim 430.
Blehov 292.
z Bleileben, rytíř, vojanský úředník 591.
Blejsa Jan, měšťan Slanský 38.
„ Ondřej z Kutné Hory 38.
Blevice 259.
Blissemius Jindřich, S. J. 342.
Blížejev 424
Blovce 423.

- Blovský Alexander Václav**, děkan 463; **Jan Heřman z Menšítna**, děkan 39, 428.
- Blšany** 218.
- z Blumenberka, Václav Celestýn** (Nebeský) probošt u sv. Víta 462.
- z Blumenthalu pan**, generální komisař 548.
- Bohárna** 426.
- Bohdal** 57, 112, 113, 116, 143—145.
- Bohdaneč** 427, 471, 472.
- Bohosudov** 570.
- Bohumilice** 428.
- Bojanov** 278.
- Bolechov** 295.
- Boleslav II.**, kníže 252.
- Boleslav Mladá** 43, 44, 80, 81, 105, 116, 149, 154, 221, 429, 563, 592, 593; dekanát 428; kraj 32, 61, 74, 76, 80, 81, 128, 148, 205, 267, 288, 421, 425, 428, 429, 450; klášter a kollej 275, 320, 333, 361; **Boleslav Stará** 12, 34, 132, 187, 188, 246, 249, 350, 361, 415, 452, 453, 465, 520, 522, 524, 525, 545, 550, 551, 560—569, 593; obraz P. Marie 318, 448, 560—569; vikariát 429.
- Boletice** 432.
- Bonaventura P.**, minorita farář 229.
- Bonifác VIII.**, papež 572; IX., papež 393, 394, 396, 398, 404, 405.
- Bononie** 391.
- Bor** (Haid) 218, 424; **Malý** 428; **Velký** 428.
- Borek (Görkau)** 430.
- Borohrádek** 476.
- Borotin** 431.
- Borovany** klášter 280.
- Borovnice** 426.
- z Borovska, Václav Matyáš**, zeman 258.
- Bořanovice** 259.
- Bořechovský Bedřich**, převor dominikánský 260.
- Bosáci aneb Františkáni bosí** 310, 311, 312, 362.
- Boseň** 194, 221.
- Boskovice u Černé Hory** 329.
- Bošilec** 431.
- Botta Klement**, regent statků 492.
- Böttner Jan**, děkan Kadaňský 429.
- Bouček Jiří**, farář 480.
- Bouda Martin**, S. J. misionář 119, 355, 356.
- Boušovice** 301.
- Božeňský dekanát** 427, 433.
- de Bozullo**, kníže a vyslanec císařský v Řítmě 176.
- Božanov** 254, 255.
- Božetice** 292.
- Braga v Portugáliích**, synoda církevní 94.
- Brancacci František**, kardinál 202.
- Brand Jiljí**, prot. kazatel 139.
- Brandl Pavel Bernard**, farář 239.
- Brandtner**, predikant 88.
- Brandýs** 105, 132, 325, 423, 524, 546, 563—565, 593; dekanát 414, 422; panství 129; nad Orlicí 321, 426.
- Branibory** 270, 549; markrabí 92, 128.
- Braníšov** 430.
- Branná** 8, 190, 426, 497.
- Bratronice** 432.
- Bratrstvo Anděla Strážného** 326; Francouzské 260; Vlastské 260; nejsv. Trojice 333; **Panny Marie** 349—351, 558; **P. Marie Karmelské** 278; **P. M. u Kajetánů** 336; růžencové 328; Zvěstování P. M. 356.
- Bratřetice** 292.
- Bratři Čeští** 17, 22, 43, 61, 119, 121, 149; Peclínovští neb plachtivi 148.
- Bratřín** 469.
- Braun Jan František**, křížovník, děkan 244.
- Braunšlag** 323.
- Brázda Tobiáš**, S. J. misionář 568.
- z Breitenbachu**, cis. kuchmistr 3.

- Breitenfeld** 104, 532.
Breský Albert, ze ř. Karmelitánů 278.
Breuner, hrabě a velitel vojska 504;
 pluk jeho 40, 41, 46, 47, 60, 89.
Breviř 434, 436.
Bridellius Bedřich, S. J. missionář
 34, 154.
Brixen 468, 566
Brloh 431, 432.
Brložec 424.
Brnky 356.
Bruo 118, 124, 262, 353, 366, 604;
 klášter 287; kollej 363; kommen-
 da 304.
Brňany 301.
Brod 91: (Bruck) 424; Český 58, 218,
 222, 228, 417, 423, 485, 488, 489;
 Německý 286, 411, 430; dekanát 430;
 klášter 322; Vyšší, klášter 6, 168,
 169, 184, 249, 284, 285, 287; pauství
 95; Železný 429.
Brogelmann Kornel, S. J. 342.
Brosius Šimon z Horátýna, suffragan
 Pražský 31, 159, 226, 248, 272, 314,
 336, 446—448, 481, 514, 570.
Broumov 213, 259, 288, 426, 460; de-
 kanát 425; klášter 149, 208, 248,
 250, 253—255, 465.
Brozany 193.
Brtná 295.
Brtnice u Jihlavy, klášter 329.
Brunner Bartoloměj z Vildenavy, ko-
 misář ref. 87.
Brunšvik 318.
Brunťál ve Slezsku, kollej 333.
Brus Antonín, arcib. 2, 3, 486, 486.
Brusch, kazatel prot. 88.
Bruska Přední 292.
Brusy 362.
Břeh, kollej 362.
 z **Břehu**, kníže 540.
Břeskovice 423, 480.
Březí 292, 431.
Březina Tobiáš, kanovník 521.
Březnice 122, 124, 126, 359, 428;
 kollej 198, 358, 362, 595.
Březno 430; Hofejši 310.
Březňoves 306.
Břetislav, kníže Český 268.
Břevnov, klášter 251—255, 257, 259,
 278, 279, 465, 534, 572.
Břežany 515.
Břístě mladé 295, 430; staré 295.
Bubeneč 563.
Bubovice 428.
Budecius Jan, farář 233.
Budenice 433.
Budějovice 140, 200, 219, 431, 432,
 448, 523, 547, 571, 592; diecése 147,
 430; klášter 261, 274, 571; kraj 6,
 422; vikariát 431, 432.
Budětice 428.
Budišálek Jiří Bruno, farář 232.
Budovec Václav 343.
Budy 295.
Budyň 40, 104, 433; panství 96.
Budyšín 83, 123, 142, 229, 447, 451—
 453; rituál 141.
 z **Buchheimu**, Marie Terezie, hra-
 běnka 337.
 z **Buchova Pavla** Václav, císařský
 komisař 389.
Bukač Jau, konšel Ml. Boleslavský 43.
Bukolí 258.
Bukovec 424.
Bukovsko 431.
Bukovský P., kněz 239.
Bukva 220.
Bukvoj Karel 32; Ferdinanda hrabě
 268; Magdalena hraběnka 232, 463.
Buky Staré 426.
Bulla zlatá o universitě Pražské 364.
Burghof Hilger, Dr. a profesor z Li-
 lienfeldu v Rakousku 168, 184; opat
 Sedlecký 287, 287.
Burgmeister z Václavotýna Jan Jiří,
 komoří 539.
Burgundsko 327.

Burnatius (Burnatý) Matěj, S. J. mis-
sionář 96, 164, 165.
Buškovice 480.
Buštěhrad, 104, 483.
Butler Valter, důstojník císařský
26, 312.
Buzek Filip, převor Valdický 307.
Bydžov 41, 42, 211; dekanát 425;
kraj 422; sousedé 41, 42; vika-
riát 426.
Bystrá 296, 442: panství 121.
Bystré 427.
Bystrice 422, 428; Nová 323, 327—
329, 431; klášter 328.
Byškovice 513.

C.

Calvius Šebestián, farář 229.
Camarát Jiljí, generál Pavlánův 324.
Canisius viz Kanisius.
Caracoli Petr, zpravod. vojanský 532.
Caraffa viz Karaffa.
Castalius Daniel, děkan 221, 593.
Cavsius Honorius, provinciál Minori-
tův 464.
Cecillie Renata, princezna Rakouská
270, 529.
Celestýn Jan z Kronenfeldu, arciděk.
Král. Hradecký 47.
Cell Nová v Lužicí Dol., klášter 287.
Censura knih 365, 367.
Cerekvice 426, 431; Dolní 490.
Cerhovice 226, 226, 433, 466.
Cetuly 292.
Cetvinger z Cetvinberka, Daniel Mi-
chal, kanovník u sv. Víta 458.
Cisterciáci 13, 94, 167, 187, 217, 281—
287, 511, 512; učitelé v semináři 179,
184, 185, 196, 392; Cisterciánky 287.
Citov 234, 433.
Clermontská synoda církv. 94.
Coccinus Jan Ladisl., děkan 231, 440.
Coccus Jakub, farář 242.

Colloredo z Walsee, generál císa. voj-
ska 542, 546.
Colonna, kardinál 583.
Conti, generál císa. vojska 546.
Conopaeus Pavel, komisař reform. 79.
Coronius Valentin, S. J. rektor kolleje
u sv. Klementa v Praze 346, 346, 579.
Cortesius z Peregrinu, František, pri-
mas Staroměstský 106, 107.
Corvin Jan, kalvinista 22, 23.
Corvino Jan, člen Kajetanův 335.
Cossonius Jan P., missionář 149.
Cromwell, tyran Anglický 20.
Crusius z Grausenberka, Michal, ka-
novník u sv. Víta 453, 598.
Crussenius, provinciál Augustiniá-
nův 79.
Curatius Jiří P., missionář 149.
Curtius Kornel z Bruselu, převor
Augustiniánův 279.
Cvikov 425, 429.
Cyner Jan, prob. Zderazský 306, 307.
sv. Cyprián, biskup v Kartagině 588.
Cyriáci křesťovníci 268, 275—277, 402.
sv. Cyrilla a Metoděje přenesení
ostatků 496.
Cyryll od Matky Boží, karmelitán
316, 318.
Čimbulovský Pavel, ubrman v do-
lech 330.

Č.

Čabelická z Katvic, paní 595.
Čabelický ze Soutic Šebestián, hejt-
man krajský 229.
Čadský Adam, děkan 194.
Čáchrov 423.
Čakovice 262.
Čáslav 36, 163, 220, 417, 488, 563;
dekanát 427, 430; kraj 128, 164,
210, 421, 422, 426, 430; vikariát
422, 430.
Častolar Jan Václav, z Dlouhé Vsi
197, 490.

Častolovice 118, 121; panství 153.

Částrov 431.

Čechlades Jan, farář Týnský 106—110, 266, 267, 444.

Čechtice 430.

Čejka Jan Adam, zeman v Němčicích 58.

Čejka z Obramovic Tiburcius, zeman 514.

Čelákov 427.

Čelákovice 423.

Čelivo 424.

Čeminy 267.

Čenětice 258.

Čepl, opat Karlovský 280.

Čeradice 475.

Čermná 362.

Černice 340; v Sasku 145.

Černická Anna, převořiše Premonstrát. 297.

Černík Martin, S. J. missonář 34.

Černíkovice 34.

Černínové z Chudenic 296; Diviš 258; Heřman 49, 86; Humprecht 74, 83; Jan 129, 464; Protiva 241; Tomáš Zacheus 322; Anna 514; Heléna Salomena 578; Monika 337; Maximiliána 337.

Černoهورský Jiří, arciděkan Kutnohorský 411, 441; Matouš Jiří z Lerchenfeldu, děkan Brandýský 593.

Černochoch 284.

Černošín 242, 424.

Černoušek 433.

Černovský Jan, S. J. ředitel kolleje 366.

Černovský Matouš, Kutnohorský arciděkan 230, 430.

Číhaná 424.

Číhovice 295.

Čiměř 431.

Čistá 432, 515.

Čížkov 423.

Čížová 428.

D.

Dačice na Moravě, klášter 265.

Dalaus Cherubín z Iraka, převor Servitův 266.

Damník 427.

Damnov 424.

Daně duchovenstvu ukládané 478—480; císařské 481—483.

Daniel P., správce duchovní v Klápích 95.

Dánsko 103, pronásledování katolíkův 19, 100.

Dary Boží (Gottesgab) 57, 62, 114, 144.

Dašice, reformace 99, 427, 473, 474.

Daumin Bonaventura P., generální komisař Františkánský 261.

Davle 252.

Davlice (Dáblice) 303, 496

Děčín 104, 425, 446.

Degenmajer Kašpar, farář 92, 229.

Dechtary 361.

Dejvice (Debnice) 465, 515.

Dekanáty v Čechách 414; výčet starobylých děkanství 414.

Děkov 432.

Desátky kněžstvu povinné 463, 464.

Desfour z Montatienville, Albert Maximilián hrabě 325.

Dešenice 423.

Deštná 431.

Deutschendorf 284.

Děvin (Magdeburk), klášter 298, 301, 572. Srvn. Magdeburk.

z Dietrichštýna František, kardinál a arcibiskup Olomoucký 31, 64, 159, 213, 500, 629—531; Adam hrabě 31; Ferdinand kníže 553; Gundacker velkopřevor 303.

Dietz Kašpar, farář 479.

Dikastus Jiří, administrátor dolejší konsistoře 23.

Dillischen Volf Jindřich, tajemník arcib. 547.

- Dionysins, farář** 227.
Dírná 431.
Dittersbach 429.
**Dlouhoveský z Dlouhé Vsi Jan, svě-
tící biskup** 159, 358.
Dmejtice 292.
Dnešice 428.
Dnesná 136.
**Dobner Gelasius, člen pobožných
škol, spisovatel** 334.
Dobranov 429.
sv. Dobrotivá (S Benigna) 360, 433;
klášter 279.
Dobrovice 429.
Dobřš 428.
Dobruška 219, 482; dekanát 425.
Dobřany u Plzně 428; klášter 310.
Dobřeh 220.
Dobříče 306.
Dobřichovice 433, 496, 497.
Dobříš 438.
**Dodoneus Rudolf, professor univer-
sitní** 372, 373.
z Dohna, Amalie braběnka 326.
Doksany 433, 557; klášter 52, 95, 110,
154, 248, 289, 291, 299—301, 450, 465.
Doksy 425, 429.
Dolánky 301.
Dolany 248, 423.
Domaslav 424.
Domašice 513.
Domašín 152.
Domažlice 42, 147, 298, 424, 502;
klášter 279.
**Dominik a Jesu, představený bosých
Karmelitánů** 314—316, 318.
Dominik, stavitel Vlaský 295.
Dominikáni 217. 259—261, 307, 308,
314, 341, 342, 364, 369. 542. Domi-
nikánky 261. Srvn. Kazatelský řád
sv. Dominika.
Donin 514.
Doudleby 432; dekanát 431, 432.
Doupov 430.
Dozorcové nad vikáři i kněžími
443, 444.
Dožice, zámek 125.
Drahovský David z Horstýna, děkan
kapitولní 32, 524.
Drachov 431.
Dráždany 103, 109.
Dražkov 577.
**Drkolny v Horních Rakousích (Schlae-
gel), klášter** 289, 290, 291, 294, 299,
301, 451.
Drmy (Stolinky), panství 202, 203, 497.
Drozdv 516
Druzdová 423.
Družec 433.
Držkov 276, 429.
Dřevice 254.
Dřímál Zikmund, professor 161.
Dřiteč 221, 227, 474.
Dub 418; Český 148, 429.
Dubá 241, 425.
Dubovice 434.
Dubnice 149.
Dubravius Jan, biskup Olomoucký 159.
**Dubský Emanuel, provinciál Františ-
kánský** 262.
Dubulson Ondřej, S. J. 385.
Duchcov 425.
Důchody arcibiskupské 483—499; me-
tropolitní kapitoly 513—520, farního
duchovenstva 455—464, 467—478.
Duklas, vo evůdce Švédský 254.
**Duldinová Kateřina, představená klá-
štera** 301.
Durinky 167.
**Durych Fortunát, člen řádu Pavlán-
ského, spisovatel** 332.
Dušejov 430.
Dušníky 516.
**z Důsterwaldu Jan, professor uni-
versitní** 403.
Dvořecký z Olbramovic, Prokop rytíř
259, 284, 514.
Dvořiště Dolní (Unterhaid) 432.

Dvůr Králové 425; dekanát 425.
Dvůr Králův v Praze 160, 161, 184,
 274, 310, 606. Viz i seminář arcib.
Dymokury, panství 149.
Dýšina 425.

E.

Ebenfurt v Rakousku, kommenda 304.
Eberlin Matouš, ze řádu kazatelského,
 farář 218, 233.
Eberspach Ondřej, opat Tepelský
 57, 292.
Ebrle Ondřej, S. J. missonář 34.
Eduard VI., král Anglický 20.
z Eggenberka, Jan Oldřich, rádce
 císařský 500.
Eibenstollerová Judita, abatyše sv.
 Jirská 258, 287.
Einsiedl 429; Dolní 84; Horní 84.
Eisendorf 424.
Eisfeld v Německu 187.
Eleonora, císařovna 214, 238, 258,
 265, 266, 336, 522, 529, 556; 529,
 549, 550.
Ellbogner Wolfgang z Unterschoen-
 feldu 91.
Emausy, klášter na Slovanech 162,
 163, 207, 236, 237, 249—253, 279,
 281, 310, 402, 541, 545, 548. Srvn.
 Benediktini.
Emerik, Mons., dozorce Německé
 Animy v Římě 583.
Emigrantí, srvn. Vyhnanství, Stěho-
 vání se ze země.
Emrich Jan, S. J. missonář 86, 88.
z Engelfussu, baronka Anna Kate-
 řina 337.
Englhaus 479.
Engelken Ben., opat Plaský 283.
Erfurt 293.
Erinaceus Matouš, Libochovický
 správce duch. 95.
Erlacher Linhart Otta, hejtman pan-
 ský 494.

Erpužice (Velpraice) 192, 424.
Etesius Matyáš, utr. farář 23.
Etinky, poutní místo v Bavorsku 335;
 obraz P. Marie 335.
Ettlová z Rosenfeldu Anna, Abatyše
 sv. Jirská 258.
Exner Jiří, farář 192.

F.

Faber Mikuláš, děkan 482.
Fabricius Filip, písař 44.
Fabricius Pavel, kalvinista 23.
Fabricius z Liebenberku, Jan Ber-
 nard, Mdr. 590.
Fagellus Vit, farář pod obojí 23.
Falc 327.
Falco Kašpar P., professor 170.
Falk z Falkenberka, Benno, opat be-
 nediktinský 250—254.
Falknov 91, 105, 430; arciděkanství
 415; klášter 273.
Fallonus Malachiáš, professor theo-
 logie 161, 311, 312.
Faráře hledej podle jmen a osad,
 kde působili; zkouška farní 197.
Felicián P., převor Karmelitánův 317.
Felix de Cancellariis, probošt St. Bo-
 leslavský 525, 561.
Felmer Martin, prot. kazatel 52, 80.
Fellman Jan, S. J. 82.
Ferallus P., provinciál Hybernův 161.
Ferdinand I., císař 55, 70, 142, 160,
 218, 260, 282, 306, 307, 315, 341 až
 344, 349, 350, 398, 404, 406, 407, 487.
Ferdinand II., císař 3, 4, 6, 7, 10,
 11, 18—21, 24, 25, 57, 59, 62, 66,
 69—71, 81, 86, 92, 98, 101—104,
 116, 118, 119, 122, 123, 127, 143,
 157—160, 162, 164, 175, 188—190,
 199, 200, 213, 215, 216, 218, 224,
 245, 246, 251, 253—255, 260, 261,
 265, 268—270, 272, 274, 276—278,
 280, 281, 283, 295, 298, 301, 304,
 309, 311—316, 320, 321, 324, 346,

- 347, 349, 350, 352, 354, 357, 358, 368, 369, 382, 383, 398, 399, 417, 419, 448, 449, 450, 467, 488, 484, 486, 487, 489—491, 494, 495, 498, 499, 502, 505, 506, 508, 509, 518 až 516, 522, 525, 527—529, 531—535, 558, 561, 572, 581, 583, 586, 605.
- Ferdinand III.**, císař 91, 127, 128, 139, 150, 151, 162, 171, 172, 175, 180, 181, 189, 202, 204—207, 213, 215, 249—253, 262, 263, 265, 266, 272, 278, 275, 279, 293, 313, 317 až 319, 321, 327, 347, 359, 378, 381, 382, 383, 385, 386, 389, 402, 403, 405, 406, 409, 419, 445, 464, 486, 497, 529—540, 544, 548—551, 554—559, 562—566, 578, 586, 592, 594.
- Ferdinand IV.**, krá. 206, 299, 451, 540, 541, 545, 548, 549, 552, 556, 567, 568.
- Ferdinand I. P.**, farář 127.
- Ferreus Vavriuec**, S. J. spisovatel 370, 377.
- Fiala Martin**, představený kolleje sv. Bernarda 178.
- Figarolli Vavriuec**, děkan Ml. Boleslavský 429.
- Filibert**, biskup a legát sněmovní 274.
- Filip II.**, král Španělský 414.
- Filip III.**, král Španělský 414.
- Filip IV.**, král Španělský 206, 249, 414, 541, 545, 566.
- Filipsburk** v Německu 561.
- Fischer Fr.**, S. J. misiónář 34, 149.
- Fisirek Bartoloměj**, probošt v Hradci Jindřichově 431.
- Flaminus**, arcibiskupský sekretář 444.
- Flamming Antonín**, opat Zbraslavský 286.
- Flander Silvius**, S. J. professor 342.
- Flaxius** z Čankova, arciděkan Horšovo Týnský 243.
- Fleischmann**, prot. kazatel 88.
- Flemeng Patricius**, kněz řeholní 312.
- Fleming Frant., P.**, professor 161.
- Flexius Jan**, S. J. rektor koleje 411.
- Florenca** 566.
- Florius**, čten kongregace sv. Pavla 377.
- Florius** z Kremony, Jan Křt., probošt Zderazský 80, 306, 332, 403, 444, 445, 545, 546, 601. Viz Kremoua.
- Forst** 426.
- Foy** v Belgii 353.
- Francie** 20, 104; Francouzové 127, 310, 534, 536, 549 a j.
- Frank Vincenc Makarius**, opat Premonstrátský 291, 294.
- Frankfurt** 606.
- Frankštein** 305.
- Franta Václav**, probošt St. Boleslavský 361.
- František I.**, císař 322.
- František Josef**, kapucín 441.
- František**, opat Osecký 283.
- František Václav** a s. Maria, misiónář 149.
- František** z Rozdražova, kapucín 271.
- Františkáni** 89, 128, 141, 189, 261—265, 277, 369, 399; bosí aneb Observanti 310—312; misiónáři 128, 148, 149.
- Frashammer Jan Jiří** 446.
- Frauenreut** 88.
- Frauenthal** 428.
- Freisleben Daniel**, místokanclér královský 382.
- Frey Konrád**, S. J. 88.
- Fridland**, vévodské panství 32, 35, 53, 54, 78, 80, 133, 148, 153, 201, 219, 301, 306, 454; vikariát 429.
- Friedštýn** 418.
- Frimburg** 432.
- Frýsinsk** 497, 553, 604.
- z Fürstenberka**, rod hraběcí 233, 530.
- Fürstenfeld** ve Štýrsku, kommenda 304.
- Fuchs Petr** z Vramholce 188—190.
- Fuchsová** nadace 394, 396.
- Fuck** z Hradiště, Křišpín, opat Strahovský 167, 169, 181, 288—291, 299—302, 389, 395, 451, 601.

Fulnek klášter 280.
Fumák Martin, S. J. misionář 34.
Fux M., prot. kazatel 138, 139.
Füssel Bedřich, opat Teplský 293, 294.

G.

Gabriel, hrabě Ferarský, kněz řeholní 313.
Gabriel ab Annuntiatione, generální komisař karmelitánův 278.
 z **Gallasu**, hrabě 209; vůdce císařského vojska 544; panství 378.
Galli Jiří, kazatel v Sušici 31.
Gallo Salvátor, člen řádu Kajetánova 335.
Gams, opat Sedlečský 282.
Gangolf, opat kláštera ve Vyšším Brodě 284.
Gdansk 270.
Gelder Vilém S. J., professor 342.
Geraldin Heralt, kněz řeholní 311, 312.
Geraldinus Jakub P., profesor 161.
Gerhard ze Sellessinu, probošt Peltenberský 492
 z **Gersdorfu Jan**, komisař refor. 54; Mikuláš nejvyšší písař zemský 460.
Giglingar Kneisl z Kneislstýna, Albrecht a Oldřich 287.
Girard Jan, S. J. v Chomtově 61.
Glauschius Martin, farář 248.
Glodomastæus Jan, farář 60.
Gmunden 510.
Gniess z Kolachu, rada nad apelační 367.
Goldberg ve Slezsku, komenda 304.
Goldmast Šimon, probošt benediktinský 253.
Goldschmid Severin, protestant v Chomtově 62.
Goldschneck Stanislav, sochař 548.
Goltz, generál císař. vojska 546.
Gorbetti Vincenc z Narbonne, převor dominikánský 260.
Gordon 26.
Gorelius Matěj, farář 234.
Gotský Tomáš, rektor školní 279.
Gottschau 357.
Götz, generál císař. vojska 539, 540.
Gradinus Matouš, vikář 193.
Gradt z Grüneberku, Krištof, horní hejtman a komisař reform. 49, 55, 57, 86, 112.
Graefenštýn 32, 148, 429; reformace v Gr. 76—78.
Grafner Jan, prot. kazatel. 144.
Gram Kašpar, plukovník 153.
Gratz Jakub, S. J. misionář 154.
Greff z Greffenberka, Zikmund, kanovník u sv. Víta 453.
Greifenfels z Pilsenburku, Jan, opat Sedlečský 167, 282, 286—287; Samuel, provinciál kapucinský 269, 271.
Grenzinus Krištof, provinciál Jesuitů 354, 356.
Gretzer Jakub, S. J. spisovatel 176.
Gribund z Falkenberka, Bedřich Viktor, opat benedikt 255, 256.
Grininger Antonio, minorita far. 236.
Grobendonk Karel, S. J. dr. 406, 408.
Grodocki, statkář v Studenci 135.
Gröhning ve Slezsku, komenda 304.
Gruber, farář 234.
Gryll ab Alto Pavel, kněz 303.
Gryspek z Gryspachu, Albrecht Ferdinand 282; Florian 282, 491; Václav 282; Johanka 494.
Guillard František Jan, korektor Pavlánův 326, 327, 329.
Gurnel Bernard, generál Pavlánů 326.
Gustav Adolf, král Švédský 103, 414, 512, 532, 533.
Günther Wolfgang, superintendent 54.
Güntzl z Guntzlsdorfu Abraham, komorní rada 384.
Gürl Zikmund, prob. Chotěšovský 297.
Gymnasium arcibiskupské 400, 401; Jesuitské 842, 343; luteránské v Praze 27. Viz Školy, Kolleje a Učenf.

H.

- Haas Kašpar**, farář Leskovský, vikář 242, 424, 446.
- Habelschwerdt** 82.
- Habrkovice** 282.
- Habry** 430.
- Habří** 284.
- Had z Proseku Felix**, zeman 350.
- Haelmann Jan**, opat Zbraslavský 286.
- Haertl z Leutersdorfu**, Bohumír, komisař ref. 74, 87.
- Hagenholz** 284.
- Hagl Jan**, děkan 57.
- Hagth Daniel**, děkan 227.
- Hailenštýn ve Štýrsku**, komenda 304.
- Haindorf** 429.
- Háj Jan Leopold**, biskup Král. Hradecký 210.
- Hájek, Loreta v H.** 264, 670, 685.
- Hájek Jan**, kazatel prot. 109; Jan P. missionář 149; Josef, S. J. missionář 34.
- Hala Bartoloměj**, duch. správce 192.
- Halánek Václav Stanislav**, hejtman panský 330.
- Halberstadt** 259, 319, 453, 497, 537, 553, 556, 604.
- Hals** 327.
- Hammerschmid Jan Florián** ze Stoda, rektor semináře 188.
- Hammerstadt**, panství 149.
- Hanšpach**, reformace v H. 83, 84; 141, 142.
- Hanzburský Mikuláš** z Kopečka, hejtman panský 87, 88; Vavřinec Augustin, děkan 40, 224, 225, 237; Václav, primas Slanský 38, 39.
- Harachy**, dědina a tvrz 6.
- Harant P.**, missionář 149.
- z Harrachu páni** 6, 7, 554, 555, 603; Beneš, Berthold. Buzek, Jetřich, Oldřich, Přibyslav, Tomáš 6; Ferdinand Markvart 7; František 8, 547; Hanuš Karel 8; Jan Jáchym 7; Karel 4, 5, 7, 528, 529; Linhart 8; Maximilián 8; Otta Bedřich 8, 306, 556; Alžběta Kateřina 8, 556 viz Valdštýn: Anna Evaschie 206 viz Švamberk.
- Hartig Amand**, Mdr. lékař 599
- Harting Bernard**, opat ve Vyším Brodě 284.
- Hartmann**, převor křižovnický 412: Jiří, farář 193.
- Hartman z Reizenštýna**, Karel 148; vdova pozůstalá 148.
- z Hasenburku Zbyněk**, zeman 456.
- Haslava** 91, 147.
- Hasler Adam**, probošt Chotěšovský 297.
- Haštal Daniel**, děkan 227.
- Hataš Samuel Václav** z Vlašimi, rektor semináře 187, 192, 571; Jiří 192.
- Hatzfeld**, císařský generál 132, 357, 539, 540.
- Hauenštýn** 357.
- Haugvicová** z Biskupic, paní 446.
- Havel**, probošt Chotěšovský 297.
- Havraň**, dekanát 428.
- Heide Evsebius**, kanovník u svatého Víta 453.
- Heidelberg** 548.
- Heidberger Arnošt**, sochař 548.
- Helligenbach Heřman**, aumnus arcibiskupského semináře 371, 373, 374.
- Heiligenmühle** 326, 327.
- Heinersdorf** 429.
- Heinz Volfgang P.**, farář 219.
- Helfenburk** 485, 491.
- z Helfenburku Žofie Albína**, abatyše sv. Jirská 257–259, 530.
- Helmerich Jiří**, S. J. missionář 34, 91.
- Hepp Eliáš**, farář 234, 235.
- Heralec** 485.
- Hermanuseifen** 128, 135.
- Herold**, starosta v Jáchymově 112.
- Herold Jiří**, děkan a vikář v Kouřimi 422; Pavel, prob. Chotěšovský 297, 298.

- Herrman**, děkan Sušický 93; Jan H. ze řádu minoritův, farář 185; Jiří P., farář 219.
- Hernštýn** 485.
- Hertvík Jan**, předsedící konsistoře pod obojí 23, 107, 109, 514.
- Heřmanice** 426.
- Heřmánkovice** 426.
- Hesselius** ze Zettwinberka, Daniel František, děkan kapitolní 521.
- Hessensko** 270.
- Hibernové** viz Hybernoyé.
- Hilár**, kněz ř. kazatelského, farář 219.
- Hildetrandus** Kašpar, S. J. misionář 34.
- Hildprand** Jakub, probošt Zderazský 306.
- Hilgersdorf**, reformace 84.
- Himmelthan** Vavřinec, S. J. misionář 76.
- z Hirschaimu** Jeronym, opat Premonstrátský 302.
- Hirsch** Bohumír, komisař reform. 128.
- Hiršberk**, kollej 362.
- Hiršperger** z Blumenberka, Jiří, arcijáhen u sv. Víta 452.
- Hřívec** na Hřívě, Jan rytíř 323.
- Hlavsa**, purkmistr Kutnohorský 36.
- Hlinsko** 427.
- Hlohová** 424.
- Hložek** ze Žampachu, Jan ze řádu Theatinů 335.
- Hluboká** 432.
- Hlucho** 564.
- Hlušice** 426.
- Hněvkovice** 3, 490.
- Hnězdno** 270.
- Hnistus** Jiří Leop., farář 225.
- Hodějevský** z Hodějova, Adam 152; Bernard mladší 292; Bernard starší 288; Bohuslav 514.
- Hodošín** 431.
- Hodušice** 295.
- de Hoeff** Huerta, don Martin, komisař reformační 32, 37, 41, 42, 50, 51, *Kard. Harrach*.
- 312, 315, 358, 419, 486, 487; Baltazar 312.
- z Hoeneggu** Hoe, dvorní kazatel Suský 26, 27.
- z Hoffkirchu** Vavřinec, oficiál kurfiřta Saského 108, 120, 266, 325, 348, 560—562, 565, 567; Albert 561.
- Hofmann**, převor Karlovský 280.
- Hoffman** Cyril, probošt Doksanský 301.
- Hoffmann** Jindřich, děkan 220.
- Hoffmannovo** panství v severních Čechách 74.
- Höfner** Karel P., farář 141.
- Hohenberk** 90, 147.
- Hobenwill** 562.
- Hochholzer** Chr., S. J. 86, 87.
- Hochlichter** Hubert, S. J. rektor kolleje 857.
- Hojanovice** 295.
- Holandsko** 103, 104.
- Holany** 205.
- Holbach** P., cisterciák, farář 286, 340.
- Holcšporec** z Hochtýna Vincenc 284.
- Holešov** 594.
- Holice** 427, 475—477.
- Holín** 590.
- Hollšov** 424.
- Holostřevy** 256, 424.
- Holyň** u Slivence 303.
- Holzapfl**, plukovník císa. vojska 542.
- Homelius** Sam., S. J. misionář 34.
- Hora Bílá** 16, 17, 99, 100, 105, 250, 532, 570; klášter 265, 266.
- Krásná 434.
- Kosová 434.
- Pirnu, klášter 289, 301.
- Supí 121, 426, 485.
- sv. **Hora** u Příbrami, kollej 358—361.
- Hory** Kašperské 93, 419, 428.
- Kutné 31, 34, 36, 37, 83, 155, 156, 205, 281, 282, 361, 377, 418, 422, 441, 479, 525, 547, 550, 563, 564, 590; arcikněz 415; klášter 337; kollej 357, 362, 411, 418; vikariát 480.

- Hory Stříbrné** 284.
 — Vlčí 296.
Horazdovice 124, 428; klášter 275.
Horčice 428.
Horníci 63.
Horšov 424.
Horušice 282.
Hory Matouš, kněz řeholní 312.
Hořelice 433.
Hořepníky 431.
Hořice 234, 418, 426; panství 149;
 (Hoeric) 428, 432.
Hořovice 221, 227, 228, 433, 515.
Hošín 431.
Hospic Český v Římě 582, 583.
Hospozín 433.
Hostěradice 515.
Hostinné 8, 34, 426, 464; klášter 141,
 263; reform. v H. 128; panství 149.
Hostivice 433.
Hostomice 494.
Hostonice 306.
Hostouň 424.
Hostovice 473.
Hošina 258.
Hoštka 485.
Hošťálek Maximilián z Janovic 309.
Hottengenhauen Kristián, far. 446, 480.
Hrabaeus Jakub, děkan v Královém
 Hradci 31, 47.
Hraběšín 282.
Hrad Nový 427.
Hradec 424.
Hradčany viz Praha.
Hradec Jindřichův 9, 118, 155, 241,
 328, 370, 415, 431, 448, 568, 602;
 klášter 263; kolej 9, 362, 568, 601;
 vikariát 431.
 — Králové 24, 31, 34, 47, 48, 81, 121,
 122, 136, 149, 197, 200, 230, 411,
 418, 427, 441, 445, 453, 475, 522,
 552, 604; arcijábenství 200, 426;
 biskupství 148, 149, 205, 214, 430;
 dekanát 425, 427; kraj 32, 59, 61,
 81, 128, 136, 153, 154, 288, 421, 422,
 425, 426, 450; klášter 275; kolej
 121, 212, 362.
Hradec Štýrský 118, 124, 312, 322,
 337, 412.
Hradecký Vit Adam, děkan 469.
Hrádek (Grottan), reformace v H. 78,
 429; u Chlumce 602; u Loun 418.
Hradešice 247, 428.
Hradištko 303.
Hradiště Dolní 283.
 — Choustníkovo 426
 — Mnichovo 97, 241, 429, 463, 464;
 dekanát 428; klášter 282.
 — ne Moravě 289, klášter 289, 301;
 kolej 362.
 — Okrouhlé (Scheibenhradisch) 424, 443.
 — Uherské, klášter 265.
Hrádkov 283.
 z **Hrádku** Diviš Markvart, zeman
 283; Epik, rytíř 366.
Hradý Nové (Gratzen) 314, 428, 432;
 klášter 267.
Hrbovatý z Říčan, Oldřich, důstojník
 Saský 560.
Hrdly 259.
Hrobčice 96.
Hroby (Klostergrab) 103, 284, 425, 431.
Hroznata, zakladatel kláštera Tepl-
 ského 294—296.
Hroznětín 218, 226.
Hry divadelní u Jesuitů 349.
Hřaň z Harasova, Jan 577; Václav 183.
Hřeben, tvrz 6.
Hřebenáři ze Hřebene neb z Harrachu
 6; Jan 6, 7.
Hředly 432.
Hříškov u Loun 309.
Hřminín 366.
Huber Šimon, S. J. missionář 34.
Hudcov 306.
Hudlice 432.
Humpolec 430.
Hus Jan M., obrazy jeho 24.
Husman z Namedy, Jan Filip 326,
 327, 420; Amalie, chof 326.

- Hübner Aleš**, opat benedikt. 254, 355; Šimon P., missionář 149.
- Hvoždany** 428.
- Hybelius Václav**, opat Karlovský 281.
- Hybernové** 185, 310—313, 399, 548; professoři v semináři 161, 179, 180, 184, 195, 196, 377, 392, 394, 396.
- Ch.**
- Chanovice** 123.
- Chanovský z Dlouhé Vsi**, Albert, S. J. missionář 118, 123—126, 219, 417; František 126; rod jejich 123.
- Charvát z Bernštýna**, Jan 515.
- Charvátce** 433.
- Cheb** 1, 48, 49, (reformace) 86—91, 105, 147, 293, 418; klášter 88, 261, kolej 86, 357, 362; kommenda 304; kraj 86—92; podací právo kostelů 49.
- Chebsko** 48, 49, 147, 327, 423, 429.
- Chejn u Hofemětic** 292.
- Chejnice** 522, 525.
- Chemnitzer Albrecht**, syndikus 89.
- Chigi Fabio**, kardinál 549. Viz Alexander VII.
- Chimenius Petr S. J.**, rektor kolleje u sv. Klementa v Praze 352, 366.
- Chirotheka Vilém**, děkan a kanovník 243, 453.
- Chlívín** 148.
- Chlum** 434, 479.
- Chlumčanský z Přestavík**, Vladislav, hejtman krajský 359.
- Chlumec** 136, 327, 426, 464, 593; vikariát 426.
- Chlumek u Luže** 570.
- Chlumín** 96; dekanát 414, 422.
- Chlystov** 423.
- Choceň** 233.
- Chodovlice** 259.
- Choltice** 205, 427, 442.
- Chomutov** 34, 61, 62, 112, 430, 482; kolej 62, 112, 118, 144, 362; okres 62; reformace 418.
- Choralisté při kostele sv. Víta** 519.
- Chorvatsko** 552.
- Chotěboř** 220, 430; panství 149.
- Choteč** 331, 525.
- Chotěšov** 424; klášter 248, 256; 292—294, 296—299, 301.
- Chotoviny** 284, 431.
- Chotovice** 427.
- Chotusice** 430.
- Choustník** 322, 431, 464.
- Chrastava (Kratzau)** 77, 78, 429.
- Chrast** 210; panství 206, 209, 210.
- Chrástany** 431.
- Chraštice** 428.
- Chroboly** 428.
- Chrudim**, reformace 96; 121, 154, 188, 210, 211, 218, 235, 427, 434, 435, 454, 525, 570, 571, 575; dekanát 427; klášter 273; kraj 32, 61, 135, 206, 210, 220, 421, 422, 426, 427; obraz sv. Salvátora 188, 570, 571; vikariát 191, 422, 427, 434—436, 441, 442.
- Chrzín** 433.
- Chřtíč** 432.
- Chudenice** 423.
- Chudeřín** 362.
- Chudobince (špitály) v Čechách**, správa jejich 581, 582.
- Chuchle Malá** 286; Velká 286.
- Chvaleč** 426.
- Chvalenice** 423.
- Chvalenický Jan**, arcijáhen a vikář Horšovo-Týnský 424.
- Chvalšiny** 432.
- Chvaly** 362.
- Chvojno Vysoké** 477.
- Chvojnovský Eliáš**, karmelitán 278.
- Chýlce** 423.
- Chýnov** 431, 485; dekanát 431.
- Chýše** 430, 450; klášter 278.
- Chýška** 292.

I.

Ignát, převor Karmelitův 317.
 sv. **Ignát z Lojoly**, původce německé kolleje v Římě 9, 341.
 z **Illau**, Kristián Illov, plukovník 319.
Ingelheim klášter 280.
Ingolstadt 182.
Innocenc II., papež 245.
Innocenc III., papež 276.
Innocenc VII., papež 393, 394.
Innocenc X., papež 14, 151, 202, 401, 539, 556, 573, 582.
Innocenc XII., papež 184.
Institutoris Jan, kněz 360.
Irsko, pronásledování katolíkův 19, 311.
Isaiáš z Mnichova, kvardián kapucinský 272.
Isidor de Croce, převor benediktinský 251; Karlovský 281.
Italie 333, 552, 600, 601 a j. Svrn. Řím.

J.

Jába Petr, soused 362.
Jablonec 76—78, 148, 276.
Jablonné 32, 52, 429; dekanát 428.
Jáchymov, reformace 55—57, 62, 112—116, 126, 134, 137, 143, 144, 229, 429, 430.
Jakeš Vít, utr. farář 28, 36.
Jakobaeus Jakub, utr. farář 23.
Jakobides Jakub utr. farář 23.
Jamně 424.
Jan Cyrill, starší konsistoře bratrské 22.
Jan Englbart z Pésina, vikář 486.
Jan Gottfried, biskup Vireburský 26.
Jan Jiří, kurfiřt Saský 57, 60, 116, 127, 128, 144, 534.
Jan Lucemburský, král 306, 307.
Jan Michael, farář 589.
Jankov 184, 492, 540.
Janov 431; (Jansdorf) 426.

sv. **Jan pod Skalou**, klášter 208, 248, 253, 254, 259, 350.
Janovice 423, 434; Uhlířské 422.
Jansenius, učení jeho 151.
Jan z Pihavy, děkan 230.
Jarek Tobiáš, kanovník 521.
Jaroměř 211, 238, 239; klášter 280.
Jaroměřice na Moravě 497, 507.
Jarošov (sv. Prokop) 431.
Javornický Tomáš, tajemník arcibiskupský 454.
Javorník viz Mohren.
Ječíněves 361, 362.
Ječovice 433.
Jeníkov Golčův 430; jezuitská residence 361.
Jeníšek z Újezda, Adaukt svob. pán 358; Příbík, podkomoří 42, 229, 367; nejv. písař 540.
Jenštýn 361.
Jeronym Pražský; obrazy jeho 24.
Jerusalém 275; v Praze 158, 167.
Jeruš, klášter 289, 298, 301.
Jesenice 434.
Jesenius Jan, dr. a rektor universitní 346.
Jestbořice 427, 471.
Jesuité 10, 21, 23, 24, (missionáři) 34, 54, 86—91, 107, 108, 112, 116—126, 128, 147, 148, 153, 154; (komisari reformační) 129, 138, 144, 157—160, 163—166, 170, 174—179, 181, 183, 184, 195—197, 200, 215, 217, 245, 262, 259—263, 268, 271, 288, 325, 341—412, 440, 450, 465, 528, 545—548, 579, 582; poměr jejich k arcibiskupovi 411, 412 a j; při kterých osadách působili 362, 363. Svrn. Školy, Kolleje, Učení, Universita.
Jesulátka u Karmelitánů 316—320.
Jezník 423.
Ježovice 284.
Jičín 23, 34, 54, 79, 132, 133, 154, 240, 440, 449; dekanát 425; kollej

76, 351, 357, 362, 579; obmělené biskupství 579.

Jihlava 34, 58, 155, 183, 288, 450; kollej 362.

Jiljí P., Augustinián 321.

Jilemnice (Starkenbach) 149, 321, 426, 520.

Jilové 423, 431, 589; klášter 275.

Jindřich VIII., král Anglický 20.

Jindřich, biskup Augsburský 587.

Jindřich, generál Servitův 265, 266.

Jindřichovice 91, 147, 430.

Jindřich, opat Sedlecký 285.

Jindřich P. ze řádu sv. Augustina 547.

Jinověrci v Čechách 2.

Jiřetin 425; Hořejš 425.

Jiří, kanovník u sv. Víta 453.

Jirice 295, 426.

Jiří z Poděbrad viz Poděbrad.

Jistebnice 431.

Jištěrpy 361.

Johanité aneb Maltézští rytíři 303—305, 358.

Johanneshof ve Vidni, komenda 304.

Jokeš Benedikt, O. s. B. kněz 236, 237.

Jordan J., S. J. missionář 34.

Jörger z Tolletu, Karel svob. pán 292, 295.

Josef II., císař 150, 205, 210, 307, 331, 409, 512.

Josef de Curtis, nejv. hofmistr kardinálův 377.

Josef P., Augustinián 321.

Josef P. (Clerc du Tremblay) kapucín 269.

sv. **Josef** za patrona zemského obrán 151, 559. Viz Svátky církevní.

Jubilejní slavnosti 572, 573. Viz i Slavnosti.

Julius II., papež 9, 303.

Julius Jindřich, vévoda Saský 218, 226, 540, 544, 567.

Junkher Pavel, purkmistr Chebský 90.

Jungenhengst 116, 144, 145.

K.

Kabirse Jan, S. J. missionář 34.

Kacerov 136.

Kaceřov 282.

Kácov 422, 430.

Kadaň 57, 105, 211, 262, 443, 532 594; dekanát 429; klášter 275; vikariát 430.

Kajetán, zakladatel a generál Theatinův 334.

Kajetáni aneb Theatiné 334—336.

Kajetánka, zahrada u Prahy 334, 335.

Kájov 432.

Kalec 283.

Kalendář Řehorský 143; Juliánský 143.

Kalchreit z Kalchreitu, Melichar, zeman 285.

Kalichy odznaky pod obojích 24.

Kallidius Vavřinec, kněz 197.

Kalvinští kazatelé vypovězeni 21, 22, 25.

Kamenec dekanát 428.

Kamenice 425, 431; Trhová 427; v Sasku 131, 166.

Kamenský Štěpán, farář 194.

Kamill, O. s. B. missionář 95, 153.

Kampana, biskupství 207, 208.

Kampián Edmund, S. J. professor 344, 349, 350.

Kamýk 433, 434.

Kancelář arcibiskupská 446—447.

Kancelářství při Universitě Karlově viz Universita.

Kanisius Petr S. J., zakladatel kolleje Pražské 259, 308, 431, 432.

Kaňk 282.

Kapithorský Šimon Evstach, kněz 219.

Kapitola u sv. Víta 2, 4, 5, 138, 173, 248, 365, 449, 451—454, 465, 499, 500, 543; důchody 513—520; počet členů 517, 518.

Kapitola u Věch Svätých 365, 465, 520, 525, 526; viz Praha kostel

- Všech Svatých. Srvn. Vyšehrad, Stará Boleslav, Olomouc a j.
- Kaplani** 197.
- Kaplice** 234, 235, 432.
- Kaplík ze Sulevic** 234; **Kašpar** 259; **Pavel** 105; **Kateřina** 302.
- Kappius Petr**, kanovník Erfurtský 226.
- Kapucini**, misijnáři 43, 45, 116, 128, 147, 149; 211, 267—274.
- Kapy**, kat., Švédský plukovník 139, 319.
- Karafa Jan Petr**, biskup Chietánský 334; **Karel**, vyslanec apoštolský 6, 11, 24—27, 129, 216, 449, 488, 500, 504.
- Karamuel** z Lobkovic viz Lobkovic.
- Karas Martin** z Rosenfeldu, arcijahen Král. Hradecký 136, 197, 411, 426, 441, 445; kanovník u sv. Víta 453.
- sv. **Karel Boromejský** 7, 587.
- Karel Ferdinand**, biskup Vratislavský 451.
- Karel Gustav**, falckrabí 91, 567; král Švédský 319, 542.
- Karel Veliký**, císař 280.
- Karel IV.**, císař 4, 70, 140, 158, 167, 182, 206, 251, 265, 277, 279, 280, 310, 340, 348, 354, 391, 393, 398, 404, 406—408, 485, 517, 525, 582; učení jeho 268, 269 viz Universita.
- Karel VI.**, císař 93.
- Karel X.**, král Švédský 414.
- Karlon Václav**, prot. kazatel 36.
- Karlov** 512; klášter 249, 280, 281, 465, 466; obraz P. Marie 570.
- Karlštýn** viz Tyn Karlův.
- Karmazin Václav**, radní písař 325.
- Karmelitáni** 402, 542; bosí 139, 314—320, 337, 338; nereformovaní 277, 278, 339; Karmelitky 337, 338.
- Kartouzy**, trestnice 307.
- Kartusiáni** 307.
- Kasejovice** 428. 576.
- Kaslovic**, plukovník Saský 88.
- Kasper Jan** 66.
- Kastl Michael Norbert**, probošt Chotěšovský 299.
- Kašovský Jan**, purkmistr Slauský 37.
- Katovice** 428.
- Katzendorf** 284.
- Katzenštýn** 426.
- Kaunic**, hrabě 533.
- Kavka z Řičan**, Jan starší komisař ref. 74—76, 93, 119, 227, 367, 516, 575; **Dorota** 516.
- Kazatelský řád sv. Dominika** 195, 196, 217, 269—261, 307, 308, 314, 341, 342, 364, 369, 542.
- Kaznějoves** 283.
- Kbely** 423.
- Kdovský Zikmund**, Karmelitán a farář 35, 217, 230, 277, 278.
- Kdyně Nová** 424.
- Keck Alexius Emil P.**, kvardián Františkánův 261; **Jeronym**, vikář a děkan v Kladsku 32, 81, 82, 225, 426, 445, 482, 532.
- Kelbl Erazmus P.**, professor 169.
- Kemlich Martin**, arcijahen Kutnohorský 430.
- Kestnerová z Frauenberku Eliška** Eufrosina, abatýše sv. Jirská 258.
- Kezellus Jiří M.**, soused Ml. Boleslavský 43.
- Khacmann z Naurugh**, Řehoř komisař ref. a děkan 83.
- Khlesl Melichar**, kardinál 345.
- de **Khuen**, hrabě 241.
- sv. **Killán** na břehu Vitavském 253.
- Killán Jan Chrysostom**, probošt 246, 522, 524.
- Kimellius Ondřej Damián**, farář 352.
- Kinner Bohumír Alois**, děkan kapitolní 625.
- Kinský** viz Vchynský ze Vchynic.
- Kinský Dominik**, člen pobožných škol, spisovatel 334.
- z **Kirchhofenu František**, kanovník v Hradci Král. 211.

- Kladno** 104, 219, 433.
- Kladruby** 424; klášter 248, 253—257; Habrové 424.
- Kladsko** 34, 81, 188, 189, 225, 288, 358, 359, 427, 445, 450, 482, 532; děkanství 32, 427; hrabství 81, 82, 422, 425; klášter 262, 275, 280; kollej 362; kommenda 301; vikariát 422.
- Klarisky**, panny klášterní 307—309.
- z **Klarštýna**, Jan Bonaventura Papanimus, starosta desk zemských 606.
- Kláštorec** 430.
- Klatovy** 34, (missie) 133; 239, 298, 302, 418; dekanát 423; kollej 122, 124—126, 358, 362; kraj 422; vikariát 423.
- Klatovský** Samuel, konšel v Žatci 50.
- Klaudián** Jan, prot. kazatel 36.
- Klee** Jan, dvorní kazatel Saský 139, 354.
- Kleeblatt** Jiří, kanovník u sv. Víta 453.
- Kleer** David Ignát, kanovník u sv. Víta 453.
- Klement VI.**, papež 365, 391, 393, 394, 396, 399, 404, 405, 572.
- Klement VII.**, sv. Otec 332, 334.
- Klement VIII.**, papež 333.
- Klement IX.**, sv. Otec 13, 212, 553, 603.
- Klement X.**, papež 212, 335.
- Klement** Adam, utr. farář 23.
- Klement**, člen řádu kazatelského 261.
- Klement**, probošt Chotěšovský 297.
- Kleneč** 424.
- z **Klenové** Vilém 498.
- Kletečná** 295, 490.
- Klímeš** Jan Václav, děkan kapitoly 523; Jiří, rychtář 84, 85.
- Klinkovič** Vojtěch, děkan 359.
- Kloboučník** Pavel, měšťan 360.
- Klocingerův** pluk 104.
- Klučnice** 496.
- Kluky** 220.
- Klusburský** Jan, farář 228.
- Kmefnoves** 433.
- Kmochián** Jan, kazatel prot. 136.
- Kněževs** 432.
- Kněží** (duchovenstvo), dary jim poskytnuté 462; desátky 463, 464; dozor nad duchovenstvem 439—443; důchody duchovenaké 455—464; kázeň kněžstva 222—232; nedostatek duchovních 35, 216—222; Němečtí 35; nepořádní 2, viz kázeň; neschopní 193; polští kněží 34, 35, 193—195, 217, 220, 221, 231; práva duchovenstva 245—249; příkladní 229—231; Slezští 34, 35, 217; utiskovaní 240—244; trestání kněží 233—237; vysvěcených počet 193; zřizování ke správě duchovní 238—241.
- Knihovna** v kolleji sv. Klementské 348.
- Knihy** bludařské 50, 97, 98; jaké byly 98; Martina Luthera 52.
- Knii** Starý 194, 433.
- Knížov** 427.
- Knivlíčky** 806.
- Knovíz** 515.
- Koberovice** 295.
- Kobr** Ondřej, kanovník Augustiniánský 280.
- Kobr** z Koberberka, Kristof starší 291, 515.
- Kocelovice** 428.
- Kocker** z Kockersberku, Ondřej Klement, děkan metropol. kapitoly 31, 106, 243, 308, 436, 448, 449, 469, 601.
- Koček** Dominik, ze řádu kazat., farář 233.
- Kočelius** Pavel S. J. missonář 75; Petr, dr. a děkan univerzitní 373.
- Kočov** 310.
- Kodice** Petr, professor 344.
- Koenigsegg** z Rottenfelsu, Hugo František, biskup Litoměřický 521—523.
- Koestenbrod** Eliáš, kanovník 521.
- Kojetice** 205.
- Kojetin** na Moravě 485.
- Kojice** 478.
- Kokořovec** Adam Jiří, komisař ref. 74.

- Kolbius** z Kolumberka, Eliáš, kanovník a probošt u sv. Víta 106, 449, 454, 513, 597.
- Koleč** na Rakovnicku 205, 433.
- Koleda**, dar novoroční 462.
- Kolesovice** 482.
- Kolfinius** Jiří M., soused Litoměřický 46.
- Kolín** 60, (reformace) 83; 105, (missie) 116; 417, 422, 423, 563, 589, 596; dekanát 422; klášter 274.
- Kolín nad Rýnem** 288, 397, 450, 536; synoda církevní 94.
- Kolínec** 428.
- z Kollalta**, Bombald hrabě 329
- Kollátoři** (podací páni) 238—241.
- Kollej** u sv. Ambrože 161.
- Kollej** u sv. Apolináře 449.
- Kollej** u sv. Bernarda 164, 166—169, 184, 195, 282.
- Kollej** u sv. Ignáta na Novém Městě 133, 262, 362, 404. Srvn. Residence.
- Kollej** u sv. Klementa 107, 118, 120, 123, 158, 159, 181, 183, 259, 260, 308, 325, 343—344, 347—352, 355, 361, 362, 364, 385, 390, 394, 396, 405, 408, 418, 535, 588.
- Kollej** u sv. Mikuláše 352—354, 362.
- Kollej** u sv. Norberta 161—163, 165—170, 173, 177, 195, 288, 290, 291, 293, 386—391, 397, 409.
- Kollej** u Piaristův 334.
- Kolloredo** z Walsee, Rudolf, velkopřevor 122, 169, 248, 303, 304, 317; Mansfeld 331.
- z Kolonny** Jeronym, ochránce národa Německého v Římě 404.
- Koloveč** 259, 424.
- Kolovius** P., farář 479.
- Kolovrat** Ferdinand, S. J. missionář 154.
- z Kolovrat** Jáchym 578; Jindřich, nejv. sudí 384; Zdeněk Lev, komisař reform. 32, 41, 52, 74, 80, 113, 220, 228, 363; Zbyňka 578.
- z Kolovrat** Bezdrůžický, Vilém 238, 442; Krakovský Vilém Albert 209, 333; Liebštýnský Arnošt Zdeněk 128; František 121; Jan Vilém, kanovník 604; Jindřich 318, 319, 599; Oldřich František 358; Vilém, komisař reform. 74; Alžběta 599; Lucie Otilie, vdova 121, 122; Novohradský Wolfgang 322.
- Kolydius** Václav, soused 362.
- Komárov** 474.
- Kominek** Leonard, karmelitán a spisovatel 278.
- Komisaři** reformační v krajích 33, 67—69, 72, 73, 129.
- Komise** theologův 66.
- Komorovice** 295.
- Komorany** 286.
- Konfiskace** statkův 29, 417, 418.
- Kongregace** Mariánská 349—351; původ její 349.
- Königsmark** Hauš Krístof, vojevůdce Švédský 138, 139, 256, 319, 354, 510, 541—544, 547, 548, 567.
- Konojedy** 220, 228.
- Konrád** Benedikt P., administrator děkanství 469.
- Konrád**, opat Zbraslavský 285.
- Konrád** z Vechty, arcib. Pražský 486.
- Konradce** u N. Bystřice, klášter 323.
- Konstantin Veliký**, císař 276; Heléna, matka 275.
- Konstantin Jiří**, S. J. missionář 34.
- Konstatt** 357.
- Konvikt** sv. Bartoloměje 3, 157—159, 165, 343, 374, 375.
— u sv. Václava 65.
- Kopidlanský** Václav, farář 239.
- Kopidlno** 357; panství 149.
- Kopist** Česká 301; Německá 301.
- Koranda** Václav, kazatel 277.
- Koránek** Bedřich, S. J. missionář 34.
- Kordule** ze Sloupna P., vikář 469.
- Kork** v Irsku 156.
- Korn** Jindřich, S. J. 91.

- z **Korti** Josef, biskup Sebastecký, suffragán Pražský 451.
- Koruna** Zlatá, klášter 168, 249, 282, 285, 287, 340.
- Koronovace** 529—531, 540, 541, 549, 550.
- Korutany** 553.
- Kořenský** z Terešova, Josue, hejtman Křivoklátský 420; Alžběta z Plavna 560.
- Kosmonosy**, kollej 333.
- Kosoř** 522, 523.
- Kostelec** 122, 423, 431; dekanát 425; panství 153; Černý K. 222, 339, 411, 423; Labský 129; nad Orlicí 453, 454.
- Kostnice**, sněm církevní 94.
- Kostomlaty**, klášter 280.
- Košetice** 430.
- Košice** 302, 430.
- Košumberk** 118; kollej 362.
- Kotopeky** 516.
- Kotva** z Frefeldu, Jan Ctibor, probošt a komisař reform. 63, 64, 78, 159, 201, 346, 449, 493, 561; Jan 521; Ondřej, místosudí 384, 389, 521.
- Kounice**, panství 129.
- Kounov** 432.
- Koupil** Jan, prot. kazatel 37, 39.
- Kouřim** 129, 133, 219, 228, 302, 418, 422, 423, 469, 488; dekanát 422; kraj 74, 129, 135, 417, 421, 422; vikariát 422.
- Kováň** 188.
- Koweindl** Pavel, S. J. 88.
- Kozlov** 430.
- Kozly** 515.
- Kozojedy** 432.
- Kozolupy** 423.
- Kožlany** 432.
- Krabč** Václav, děkan 433.
- Krajč** z Krajku, Konrád 323, 327; Volf 323.
- Krakov** 276, 277.
- Králiky** (Grulich) 426; klášter M. P. nad Kr. 267.
- Královice** 432, 515; komenda 304; Cinadrový Kr. 282.
- Kraslice** 140, 142, 430.
- Krásná** 188.
- Krasoňov** 295.
- Krašov** 424.
- Krašovice** 423.
- Kratonohy** 426; panství 149.
- Kratz**, důstojník vojska Saského 297.
- Kraus** M., prot. kazatel 133.
- Kráva** železná, důchod obroční 462.
- Kravařský** Adam, S. J. missionář 95, 108, 123, 138, 154, 354—356; Jan, S. J. missionář 149.
- Krč** 278.
- Krček** Jakub Šalomoun, ze řádu kazatelského, děkan 230.
- Krehleby** 220.
- Kremanský** Havel, S. J. missionář 34.
- Kremer** Edmund, farář 226.
- z **Kremony** Florius, barnabita 332; probošt Zderazský. Viz Florius.
- Kremsmünster** 504.
- Kremže** 88, 432.
- Kreuziger** Petr, děkan ve Stříbře 31.
- Krinsdorf** 284, 426.
- Krispinus** Bartoloměj, S. J. missionář 34.
- Kristián** II., saský kurfiršt 19.
- Kristin** Brněnský P., kapucin 271.
- Kristina**, královna Švédská 543, 547.
- Krnsko** 429.
- Kroměříž**, kollej 333.
- z **Kronenfeldu** Celestýn, děkan Král. Hradecký 81; viz Celestýn.
- Krsov** 424.
- Kršovský** Jakub, emigrant 102.
- Krumlov** Český 9, 93, 122—124, 225, 323, 340, 415, 416, 453, 525; arciděkanství 93; klášter 275, 309; kollej 9, 362, 601; vikariát 428, 431, 432; na Moravě, kollej 333.
- Krupá** 432.
- Krupec** 284.

- Krupius Pavel**, přísedící konsistoře pod obojí 107.
Krupka 243, 362, 425.
Krupná 34.
Krupský Daniel, S. J. provinciál 360.
Krutý 221, 222.
Kryplovic Jan, probošt Cyriakov 277.
sv. Krypus, přenesení ostatků jeho 571.
Krzmanný Havel P., missionář 149.
Krakov 424.
Křečová 423.
Křečovice 434.
Křeničná 259.
Křešice u Litoměřic 205, 521.
Křešín 95, 430.
Křinec 194.
Křišťan, opat Břevnovský 278.
Křivoklát 153, 420.
Křivosoudov 485.
sv. Kříž, klášter v Uhřích 211; v Rakousích kl. 282, 285.
sv. Kříž, osada farní 234, 236, 424.
sv. Kříž na mostě Karlově 348, 545.
Křížovníci božího hrobu v Jerusalemě 305—307; viz Zderaz.
Křížovníci s červenou hvězdou 12, 13, 302, 303, 496; panství kříž. 181.
Kšely u Černého Kostelce 516.
Kšice 424.
Ktiš 431, 432.
Kubín Jan, prot. kazatel 36.
Kucevius Ireneus, probošt křížovníků Cyr. 276, 277.
Kugelweit, klášter 323.
Kuhn Ondřej, S. J. missionář 147.
Kühnel Baltazar, hejtr an Novozámecký 79.
Kuchařík Matý 286.
Kukula Albrecht, soused 362; Martin, farář 241.
Kumburk 330, 418.
Kumžak 431.
Kunčice, panství 149.
Kunětice 473.
Kunwald 121.
Kunratice (Kunnersdorf) 429.
Kunz Petr, purkmistr 107.
Kurz Jakub, dr. a probošt Jindřichov-Hradecký 328.
Kuttner z Parcbheimn, Jan Jakub, správce Jáchymovský 143, 144.
z Kvestenberka Gerard, svob. pán a císař. rada 272; Kašpar opat Strahovský 32, 81, 162—164, 167, 169, 252, 288, 291—295, 299, 302, 387, 400, 443, 444, 450, 457, 481, 488, 538, 557.
Kvilice 438.
Kydliny 423.
Kynžperk 91, 295, 429, 430, 479.
Kynžvart 91, 424.
z Kyrenberka Regina, abatyše sv. Jirská 258.
Kyšperk 149.
- L.
- Lahna Bonifác**, opat Sedlecký 282.
Lalkové zastávali službu duchovních 55, 56.
z Lamberka Karel, arcibiskup 1.
Lambice 479.
z Lamboje, M. hrabě 141; Vilém hrabě 263, 534; Sibylla hraběnka 336.
Lammtr Frant. P. professor 162.
Lampaster Jindř., S. J. provinciál 412.
Lamormain Vilém, S. J. rádce císařský 48, 65, 122, 159, 173, 199, 354, 368—370, 503, 535.
de Lamotte Vincenc, pán na Semilech 135, 463.
Lancin Mikuláš, kněz 571.
Lancisl, S. J. 155, 156.
Landek v Kladsku 225.
Landher Jiří Dr., dominikán a komisař ref. 32, 56, 68.
Landštýn, hrad 241, 323, 324.
z Landštýna, Vilém 285.
Langius Jan Kašpar, děkan, 464.
Lanov (Langenau) 135.

- Lansmanius Jan**, utr. kaplan 23.
Lanškroun 227, 235, 236, 340, 427; dekanát 427; klášter 280.
Lapius Jeronym, minorita a komisař ref. 32, 275.
Lateránský II. sněm, 245, 371.
Lauterbach 55, 62, 112, 115, 144.
Lauterbach Jan, S. J. missonář 34.
z Lažan, Oldřich Bechyně, komisař ref. 37.
Lažanská z Bukové, Ludmila Maximiliána 322.
Ledčanský z Popic, Jan starší 286.
Ledeč 423, 430.
Lednické panství v Uhřích 103.
Lehner z Kouby, Vratislav, missonář a farář 339, 462.
Lehnice, kollej 362.
Leiersdorf, reformace 84.
Lejškov, vrch mezi Tmaní a Louní-
nem 60.
Lemberk ve Slezsku, komenda 304.
Leopold Ignát, arcivévoda Rakouský 298, 385, 549—551; Vilém, arcibiskup 258, 529, 535, 539, 544, 550, 556.
Leopold, hrabě Tyrolský 541.
Leopold I., císař 10, 206—210, 212, 213, 253, 257, 284, 285, 294, 302, 335, 337, 338, 349, 350, 360, 454, 552, 553, 556, 565, 570, 573, 604.
Leskov 242, 424.
Leskovec Šebestián, zeman 129.
Lešno v Polsku 48, 103.
Lešfany 423.
Letiny 423.
Letníky, dar kněžstvu udělovaný na venkově 462.
Léto milostivé, viz slavnosti jubilejní.
Letov 218.
Levín 361.
Lhota Chroustovská 209; Jeníčkova 326; Nová 282; Žalmanova 153.
Lhotka 524.
Lhůta odchodu jinověrcům poskytnutá 99.
Libáň, město 148, 429.
Libčany 426.
Libenštýn 91, 147, 148.
Libědice 248, 430.
Liberec 34, reformace 53, 54; 137, 240, 429.
Liběšice 361.
Libině Vysoká 432.
Liblice 96.
Liboc 248, 433.
Libochovice 95, 425.
Libor, opat benedikt. 252.
Libšice 430.
Lick Martin, S. J. missonář 34.
Libchava Horní 304.
Libuň 155.
Lidice 493.
Lieffroy Gabriel, korrektor Pavlánský 327, 329.
Liepure Jan Frant., kancléř arcibiskup 192.
z Lichtenštýna, pánové 218, 517; Evb-
bius 339; Gundaker 528; Karel
kníže, nejvyšší správce zemský 21,
22, 24, 26, 27—29, 48, 55, 222, 236,
246, 253, 283, 313, 324, 346, 351,
364, 365, 367, 417—419, 483, 488—
491, 493, 528; Maximilián 329, 489,
528; Kateřina 329.
Lichtenštýnské dragonády 33; pan-
ství 129.
Lilienfeld, klášter v Rakousích 168.
Lindtner Bruno, P., professor 169.
Líneck 268, 541, 544, 566.
Link Jiří, učitel 247; Řehoř, probošt
Zderazský 280.
Lípa Česká, panství Valdštýnské 9;
reform. 78—80; dekanát 425; klášter
79, 279, 282, 284, 351.
z Lipé, Jindřich 309; Anna choť 309.
Lipnice 430.
Lipník na Moravě, kollej 333.
Lippach David, lut. kazatel 26.
Lipsko 27, 103, 532, 561, 606.
Liskovice 284.

Liský 296.

Lissá 103.

Lissau, František hrabě, člen řádu
Kajetánského 336.

Lišany 482.

Lišnice 292.

Lišov 432, 448.

Litice 423.

Litoměřice 24, 28, 32, 34, 40, 44—46,
53, 54, 60, 104, 194, 200—202, 243,
247, 300, 301, 365, 415, 425, 454,
469, 491, 511, 520—523, 532, 537,
549, 550, 552, 592; biskupství 201—
205; dekanát 425; diecése 149;
klášter 261, 278, 275, 465; kollej
351, 357, 362; kraj 32, 37, 74, 80,
127, 202, 247, 421, 425, 428, 429;
vikariát 425.

Litoměřický Václav z Jizbice, měšťan
Pražský 515.

Litomyšl 61, 109, 219, 227, 400, 427,
454; biskupství 206; kollej 333.

Litomyšlský Matěj, konšel v Žatci 50.

Littwerich Benedikt, opat Osecký 287.

Liturgie, ambrosiánská, mesosarabská,
gallikánská 310.

Litva 350.

Litvinov Horní 205.

Lnáře 322, 428, 576.

Lobendau, reformace 83.

z **Lobkovic** Adam Popel, komisař ref.
74, 137; Jan Křištof 158, 159; Kara-
muel, opat Emauský 206, 236, 240,
248, 251, 402, 444, 452, 552; Křištof
Popel, nejv. hofmistr 405, 406, 408;
Ladislav 160; Matěj Leopold, velko-
pfevor Maltánský 514; Oldřich Adam,
nejv. mincmistr 115, 116, 126; Vác-
lav Evsebius 169; Vilém Popel 274,
442, 570; Vilém starší 303, 485;
Zdeněk 44, 160, 272, 278, 540; Alž-
běta 318, 599; Anna Magdaléna,
567; Benigna Kateřina 271, 562, 565,
567, 570; Marie Evsebie 523; Poly-
xena 160, 190, 272, 316, 556, 606.

Lobkovice 565.

Lodhérov 431.

z **Logau** Jindřich, velkopfevor,
303, 304.

Lohelius Jan, arcibiskup 1, 2, 4, 5,
9, 159, 161, 223, 283, 288, 350, 450,
483, 486—489, 498, 516, 529, 559, 605.

Lohenice 295.

Lochner Wolfgang, opat Zbraslav-
ský 286

Lochovice 229, 433.

Loket 48, 105, 479, 542; dekanát 423,
429, 430; komenda 304; kraj 87,
116, 142, 422, 423, 443, 457, 479;
vikariát 429, 430.

Lomnice 8, 119, 321, 481.

Lomy horní 91.

Londýnská synoda círk. 94.

de **Longin Robert**, malíř 315.

Lorencenus, kapitulní děkan Vídeň-
ský 368.

Loreta v Itálii 264, 265; viz Hájek.

Losellius, primátor Starého města
Pražského 74.

Lossen ve Slezsku, komenda, 304.

z **Losu**, Jaroslav Otta, rytíř 515;
Jindřich Otta, zeman 526.

Loubský Jan P., missionář 149.

Loučim 424.

Louka na Moravě, klášter 289,
290, 301.

Loukov 241.

Lounin u Berouna 515.

Louny 50—52, 104, 205, 418, 425,
429, 430, 592; klášter 310.

Louňovice 423.

Lovaň 206, 311, 397.

Löwel Křištof, zeman 84.

Löwl z Mirovic, šid 493.

Lstiboř 221.

Lštění 424.

Lublaň 118.

z **Luckheberku** Jakub, sekretář nej-
vyššího kancléře 252.

Ludvík, král Český 55.

Ludvík XIII., král Francouzský 26, 418.
 — XIV., král Francouzský 413.
Ludvík P., převor bosých karmelitánů 316.
Luhe ve Falci 485.
Luhý Příčovy 514.
Luk Kašpar z Budislavic dr. 303.
 z Lukavce, Bohumil 602.
Lukavec 430.
Lukavický Karel, S. J. missionář 34, 148.
Luková 423, 427.
Lukovec 521.
Luky 430; (Loučka) 226.
Lunacius Jan, utr. farář 23.
Lurag Karel a **Martin**, stavitelé z Milána, bratři 358.
Lusdorf 429.
 z **Lustenekn**, **Matěj Tomáš** 463.
Luteráni v Čechách 17—19, 23, 27; kazatelé Čestí 23, 25, 27, 28; Němečtí 25, 26.
Luther Martin 152.
Lutová 431.
Luttring Tomáš, představený Jes. 353.
Lützen (bitva u L.) 533, 561.
Luže 427.
Lužec 433.
Lužice 78, 116, 167, 451, 579.
Lužná 432.
 ze **Lva**, dva rytíři 152.
Lysá 429.
Lyskovice 295.

M.

Madrid 31, 206.
Magdalenitky 309, 310.
Magdeburk (Děvín) 104, 288, 298, 301, 450, 582, 557, 572.
Magni Štěpán, opat Premonstrátský 296.
Maldberg ve Slezsku, komenda 304.

Mallberk v Rakousích, komenda 304.
Mainer z Volkenbachu, Martin, kanovník u sv. Víta 453.
Majer Jiří, děkan Doupovský 430; František, ze řádu Premonstrátského 293; **Matěj**, malíř 529.
Major Leopold, studující 371—376,
Makarins Josef z Merfelice, děkan kapitoly sv. Vítské 31, 104, 191, 448, 525, 582.
Makovský komorník císařský 267.
Makoy Petr, farář 225.
Malahovský Tomáš Benedikt, opat benedikt. 256.
Malegius Jan, děkan 194.
Malenice 428.
Malesice 423.
Malešov, panství 149.
Malešovský Vavřinec, farář 226, 239.
Maletasta Baleo, apoštol. nuncius v Německu 372, 376.
Malič 521.
Malin 282.
Malobický Tomáš, S. J. missionář 34.
Malonty 432.
Malovec Matěj z Böhmu, kanovník v Hradci Král. 212.
Malovec z Malovic, Václav zeman 358, 459; **Anežka Vojtěška** 459.
Malšany 259.
Malšovice 156.
Maltánští rytíři aneb **Johanité** 191, 248, 303—305, 358, 465, 504, 506.
 z **Manderscheidu** **Mořic Gustav**, arcibiskup 559.
Manetín 58, 423.
Manner Jan Jiří P., hejtman statků křižovnických 496; **Jan Prokop**, opat benediktinský 253.
Mansella Michal z Drepanu, provinciál minoritů 32, 61, 275.
 z **Mansfeldu**, **Arnošt hrabě** 255, 256, 263, 293, 297, 504, 530; **Volf hrabě** 84.

- Mantova**, obraz P. Marie Man. 570.
- Manželství** 28—30, 437; clandestina m. 28; dvojženství 578, 579; jinověrcův 579, 580; neřádná 577, 579; 580; překážky 576—578; amíšená 579; snubní sliby 578.
- Maraviglia**, generál Theatinův 334.
- Marci Jan**, děkan universitní 373.
- Marci Marek Lanškrounský**, dr. lékařství 403, 404, 543.
- Marguardová Konstantia**, abatyše v Pohledě 287.
- Marchal Martin**, S. J. misionář 34.
- Marian Josef**, ze řádu kazatel., farář 227.
- Mariánské bradby u Prahy** 351; Zhdlo v Rakousích (Mariabrunn), klášter 321.
- Mariastern v Horní Lužici**, klášter 287.
- Marie Electa a Jesu**, představená bosých Karmelitek 338.
- Marie**, choť Ferdinanda III. 162; Marie Anna, choť Ferdinanda II. 257, 529, 541, 566, 567; choť Filipa IV. 545; Marie Leopoldina, choť Ferdinanda III. 541, 550, 567; Marie Terezie, císařovna 93.
- Marienthal**, klášter 287, 339.
- sv. Markéta** 259.
- Markéta Španělská**, choť Leopolda I. 552, 553.
- Markvartice (Maffersdorf)** 60, 152.
- de Maradas Baltazar**, komisař reformační 32, 45, 104, 420; don Francisco 420.
- z **Marrazzino**, zeman 135.
- Marstad Jan Adam** 357; Jan Ondřej 357.
- Maršov** 426.
- Maršovice** 434.
- Martin**, probošt Drkolenský 289.
- Martin P.**, převor Augustiniánský 821.
- z **Martinic**, pánové 318, 363; Bernard Ignát 268, 325, 333—335, 345, 350, 389, 540; Jaroslav Bořita 37, 38, 44, 53, 66, 84, 100, 122, 178, 181; 250, 253, 264, 282, 398, 522, 540; Jiří Bořita 122, 252, 358, 359, 385, 561, 567; Leopold Benno, probošt 248, 312, 333, 453, 522, 551; Maximilián 265, 410; Lucie Ottilie 358; Polyzena Veronika 263.
- Martinus Samuel z Drážova**, administrátor pod obojí 23, 106, 107, 110.
- Martinkovice** 255, 426.
- Martín**, důstojník císa. vojska 114.
- sv. Maří** 428.
- Maříček Benátský**, děkan Rakovnický 432.
- Mařík Mikuláš**, utz. farář 23.
- Maštov** 430.
- Matanaeus Matěj**, farář 575.
- Mathesius**, přítel Lutherův 55.
- Mathiades Jan**, prot. kazatel 36.
- Matouš Michal**, purkmistr menšího města Pražského 515.
- Matouš**, opat Karlovský 280.
- Matriky farní** 439, 440; křestní 56.
- Matyáš**, císař 143, 345, 419.
- Matyáš**, probošt Chotěšovský 297.
- Mauric Melichar**, S. J. misionář 149.
- Maximilián Bavorský**, volenec říšský 27, 255, 268, 314, 529.
- Maximilián II.**, císař 142, 279, 308.
- Mazarin**, kardinál 547.
- Mazenius Jiří**, S. J. misionář 34.
- Mazurkovič Silverius**, farář 471, 472.
- Meagh Jan**, S. J. 155, 156.
- Meckenburger Jindřich**, rektor semináře 178—180, 183, 184, 187, 188, 192, 196, 198, 229, 454.
- Meclov** 424.
- Měčin** 423.
- Medek Martin**, arcibiskup 3.
- z **Medici Vavřinec**, rytmistr 46.
- Medina de las Forres**, kníže 552.
- Měděnec (Kupferberg)** 254, 357.

- Medlešice** 471.
z **Meggau** Linhart hrabě, rada císařský 504, 530.
- Melber**, sochař 548.
- Melcer Zachariáš**, S. J. missonář 148.
- Melling** ve Štýrsku, komenda 304.
- Mělnice** 294.
- Mělník** 96, 104, 205, 229, 418, 422, 424, 425, 428, 480, 563, 599; dekanát 425, 428; klášter 465.
- Mendl** Celestýn, opat benedikt. 257.
- Meridies Jiří**, rektor kolleje 372, 383—385, 588.
- Merkl** Petr, S. J. 88.
- Merklin** 424.
- Měsíček** Diviš, kapovník Boleslavský 564; děkan 235, 427, 470.
- Messe** Jan, S. J. prokurátor kolleje 356.
- Města** (měšťané) za doby reformace katol. 68, 134.
- Městec** Hermanův 190, 427, 469.
- Městečko** 432.
- Město** Nové 34, 94, 426; nad Metují 136, 149, 153.
- Město** Staré 241, 431.
- Měšno** 423.
- Metternich** František, svob. pán 86; Lothar 91.
- Meyerhoffová** Kateř., převošice v Doksaněch 300, 301.
- Meziříčí** 190.
- Mičan** z Klinářůna 135, 464; dům Mičanský 184.
- z **Michalovic** Bohuslav, zeman 152, 284, 303, 490.
- Michalovice** 429.
- Michna** Adam z Otradovic, varhauk 568.
- Michna** z Vacinova 104, 152, 348, 363; Jiří 37, 49, 86, 112, 113, 384; Martin 44; Pavel 44, 87, 354, 417. Václav 542.
- Mikan** Pavel, prot. kazatel 80.
- Mikuláš**, probošt Zderazský 305.
- Mikulášovice** 135.
- Mikulášův** Jiří, farář 242.
- Mikulov** na Moravě, kollej 333, 500.
- Mikulovice** 427, 471.
- Milán** 310, 332.
- Milčín** 136, 226, 431, 494.
- Miletín** 426.
- z **Milevska** Jiří 287.
- Milevsko**, klášter 249, 287—289, 292, 301, 450.
- Milič** z Kroměříže, kazatel 158.
- Miličův** 276.
- Miličovský** z Braunsberku, Jiří, správce statků 492, 495.
- Milín** 359, 433.
- Milosrdní** bratři 313—314, 402.
- Mimoň**, reformace 76—78, 429.
- Mindlent** Jan, alumnus 229.
- Minice** 433.
- Minorité** 228, 274, 275, 309, 320, 402, 545; missonáři 128, 147.
- Mirotice** 194, 428, 578.
- Mirovice** 428, 493.
- Mířkov** 23, 424.
- Miřovice** 257.
- Missal** Pražský 436; Římský 436.
- Missionáři** 116—126; viz jednotlivé řády řeholní.
- Mišeň** 51, 74, 83, 148, 167, 202, 604.
- Mišovský** ze Sebusína Rafael, podkomoří 120.
- Mitrovius** Jan, S. J. missonář 34, 149.
- Mitrovský** z Nemyše, Jiří mladší, komisař reform. 40, 58, 60, 221; Theodora Ieléna 599.
- Mladota** ze Solopisk, zeman 578.
- Mnichov** (Einsiedl) 424; v Bavorsku 315, 317, 318.
- Mnichovice** 423.
- Mnišek** 433.
- Mohren** 128, 135.
- Mohuč** 206, 393, 396, 548, 549.
- Mokov** ve Slezsku, komenda 304.
- Moldava** 425.
- Moliclus** Jan, S. J. missonář 34.
- Molitor** Vavřinec, S. J. 91; Vilém S. J. missonář 34.

Molitoris Jan, S. J. rektor univerzitní 406—408, 410.
Montecuculli, hrabě 547.
Montserrat, vrch ve Španělsku 250; socha P. Marie 250; viz Benediktini, Emausy.
Mor v Čechách 58, 62, 244, 291, 320, 417, 572, 587, 588.
Morašice 61, 598.
Morava 61, 103, 121, 134, 167, 293, 333, 346, 350, 441, 449, 492, 500, 537; reformace katol. 31; útočiště jinovců 151.
Moravany 475.
Moravský Benedikt, farář 475.
Morigius Bartoloměj z Milána 332; Jakub 332.
 sv. **Mořic** 428.
Mořice 329.
Most (Brůx) 62, 105, 191, 310, 340, 362, 425, 430, 465, 469, 497; klášter 274, 275; kolej 362; reformace 96, 418.
Most nad Litavou 555.
Motoly 305.
Mottmaun Kornelius, auditor roty římské 368.
Mhradice 259.
Mrázek Mikuláš, král. rychtář v Lito-
 méřicích 44, 45.
Mšec (Kornhaus) 433.
Mukařov 221, 222.
Mulc z Valdavy, Jiří Fab., krajský hejtmán 142.
Murregius Jan, opat Teplský 1, 187, 297.
Mutějovice 432.
Mutěnin 187, 424.
Muth Jau, probošt Chotěšovský 297.
Mutius S. J., generál řádu 368, 369.
Mügler Erhard, probošt Chotěšov-
 ský 297.
Müller Augustin, opat Karlovský 280.
Müllerová Marie Saloma, představená
 kláštera 300, 301.

Münch Pavel, prot. jáhen 55.
Münstr ve Vestfalsku 546.
Münzer Jakub z Prondníku, děkan
 Ml. Boleslavský 429, 463.
Mylius Martin, kazatel Vodňanský 31.
Myllner Jan 259.
Myslevo 423.
Myslík z Hyršové, zeman 320.
Myskovice 251.
Myšlany 432.
Mýto 433; Vysoké 187, 188, 427;
 dekanát 427.

N.

Načeradec 239, 422, 423.
Náchod 8, 98, 411, 426, 462; panství
 94, 121, 133, 149.
Nasevřchy 427.
Nastoupil ze Schiffenberka, Daniel,
 světitel biskup 452.
Nathussius Fabián, lut. kazatel 27.
Naumburk 202.
Návody k reformaci katol. 67—71, 99,
 116, 130, 131. Viz reformace.
Návrat vystěhovalců do Čech 102,
 105—107.
Neapol 401, 601.
Nebovidy 310, 430.
Nečice 295.
Nečtiny 423.
Nedostatek církv. kněží 25, 130. Viz
 Kněží.
Nefestýn Jiří z Koberovic, arcib. offi-
 ciál 190, 220, 224, 227, 228, 243,
 265, 308, 445, 447, 454, 494, 495, 539,
 601, 602.
Nechánice 426.
Nechvalice 434.
Nelahozeves 434.
Němčice v Plzeňsku 58, 423.
Německo 130, 213, 501, 556, 604 a j.
Nemelkov 303.

- z Nemyšle Jiří, komisař reformační
32. Viz Mitrovský z Nemyšle.
- Nepkoty** 428.
- Nepomuky** 124, 125, 205, 423, 466,
494, 590; klášter 282.
- Nešpery** 148.
- Netolice**, missie 116.
- Netvořice** 434.
- Neudek** 147, 430.
- Neukircher Pavel**, S. J., prof. 344.
- Neustadt (Jezvė)** 133, 429.
- Neustupov** 431.
- Nevelkov** 434.
- Něžovice** 292.
- Nigrin Bartoloměj**, dr. 270; Daniel
Ildefons, opat benedikt. 257.
- Ninkovice** 292.
- Nissa** 451; klášter 305—307; kollej 362.
- Nizozemsko** 32.
- Nížbor** 433.
- sv. Norbert** 1, 2; přenešení ostatků
jeho 288, 299, 450, 557.
- Norbert**, probošt Premonstrátský 289.
- Norbert z Amelunxenu**, opat Strahov-
ský 299, 300.
- Nördlinky** 162, 249, 298, 301, 337, 534.
- Norimberk** 606.
- Norvéžsko**, pronásledování katolí-
kův 20.
- Nostic z Nostic**, Hertvík, nejv. kancléř
273; Jan Adam 515; Otta, dvorní
rada 64, 66, 500, 503; Eleonora
Marie 274.
- Noutonice** 259.
- Novák Josef**, S. J. missonář 34.
- Nucella Jan Holický**, farář 411.
- Nucellius Jonáš**, farář 227; Václav,
prot. kazatel 89, 40.
- Nučlice Malá** 301.
- Nusle** 280.
- Nymburk** 105, 132, 221, 229, 230,
235, 419, 428, 429, 563, 575; klášter
260; špitál 305.
- Nýřsko** 423.
- O.**
- Obecnice** 360.
- Obchodníci výtržní** 592.
- Obora** 423.
- Obornice** 284.
- Oborlště, klášter** 454.
- Obrazy Jana Husi, Jeronyma, Filipa
Melanchthona** 62.
- Obytecký z Obytec, Václav** 253.
- Očko z Vlašimi Jan**, arcibiskup 485, 491.
- Odkazy jinověrcův** 30.
- Okrouhlá** 292.
- Olbramovice** 423, 434.
- Olbramy (Wolfersdorf)** 284.
- Oldřichov** 431.
- Olešná** 432.
- Olešnice (Klein Oels) ve Slezsku, kom-
menda** 304.
- Olešnice dolní (Nieder-Oels)** 197.
- Oliverius Jan ze Schönecka** 599.
- Olomouc** 31, 59, 118, 124, 202, 208,
213, 321, 449, 453, 529, 547, 573,
604, 605; klášter 280, 337; kollej
351, 362.
- Olomučanský Štěpan**, předsedící konsi-
stoře pod obojí 107.
- Oloví** 57, 112, 116.
- Ondřej**, opat Sedlecký 285.
- Ondřej**, O. s. B. farář 218.
- Ondřej z Bois**, S. J. rektor 545.
- Opatovice** 427, 475.
- Opava**, kollej 362; kommenda 304.
- Opočno** 122, 136, 219, 304, 426, 482;
panství 9, 94, 149, 153.
- Opolí**, kollej 362.
- Oppel Bernard**, S. J. ředitel kolleje
Novoměstské 355.
- z **Oppersdorfu Bedřich**, komisař ref.
81, 118, 121; Otta 118.
- Oppiliasius Cyrill**, vikář Pavlánský 327
- Oráčov** 432.
- Oranský Vilém**, zákonodárce An-
glický 20.

Oravský Jaroslav, farář 477.
Orlice 426.
Orlík, klášter 276.
Orlech 433, 515; dekanát 414, 438.
Osečná 429.
Osek, klášter 18, 167, 248, 288, 281, 286, 287, 423, 465, 485, 486, 489, 490; panství 95.
 z **Oseka**, Hrabě 306; bratři Kvjata a Věbor 305; Vratislava, vdova 306.
Osnabruck ve Vestfalsku 546.
Ostatky císaře Karlem IV. získané 606.
Ostračin 424.
Ostrorog 103.
Ostrov (Schlackenwerth) 112, 114, 137, 205, 218, 283, 429, 430, 457, 479; kolleje 333; **Ostrov Vltavský**, klášter 208, 252, 253.
Ostrovec z Královic, Jan rytíř 292.
Ostrý, vrch na hranicích Bavorských 423.
Ostřetín 475.
Otín (Ottenreut) 242, 424.
Otročin 424.
 z **Ottovaldu**, Arnošt rytíř 319, 541, 542.
Oudřč (Oudřč) 58, 430.
Oulbice 330, 418.
Oupohlavy 259.
Oupoří 306.
Ouštek 425.
Oxenstierna, kancléř Švédský 549.

P.

z **Paaru**, Jindřich svob. pán, velkopřevor 304; **Marie Terezie** hraběnka 356.
Paběnice 361.
Pacificus František, kapucín 8. 128.
Pacov 320, 431.
Pachhelbel Volf Adam, purkm. Chebský 88.
Paka Nová, klášter 330, 331.

Palotta Jan, apoštol. vyslanec v Německu 503.
Pamphili, kardinál 539.
Panorma v Itálii 330.
Panství klášterní v reformaci 95.
Pappenheim Gottfrid, hrabě 540.
Paradis, don Martin 129, 312.
 z **Pardubic**, Bobuš a Smil, bratři 366.
Pardubice, reformační 52; 194, 218, 227, 230, 239, 339, 427, 448, 469, 470, 472, 594; klášter 275, 276, 472, 478; panství 149, 470.
Pardubičky 470.
 z **Parmy**, vévodkyně 556.
Partusius Jan, S. J. missonář 34.
Paříž 268, 391.
Pasov 88, 116, 604, 605; **Pasovští** v Čechách 843.
Pátek 433, 450.
Patronové zemští 558—560.
Pauli Jiří, prot. kazatel 36.
Pavel II., papež 572.
 — III., sv. Otec 332, 336.
 — IV., papež 334.
 — V., sv. Otec 176, 276, 283, 314, 333.
Pavláni aneb **Bratři nejmenší** 107, 108. 322—332, 348, 402, 454, 545, 561.
Pavлін Tomáš z **Tompy**, farář 466, 590.
Pavlini aneb **Barnabité** 332, 333, 335.
Pazman Petr, kardinál a primas Uherský 369.
Peck Vavřinec, S. J. missonář 34.
Peclínovští (plačtí, slzčí) bratři 148.
Pecher Jan, opat **Teplý** 293.
Pelschl Jiří, dr. a rektor semináře 161, 187, 452.
Peitus Jakub, děkan 40.
Pelhrimov reformační 419, 485, 486, 491.
Peller Václav Norbert, děkan a vikář 430, 479.
Pelletz Vojtěch, probošt **Chotěšovský** 299.
Peltenberk 492.

- Pendel** Jan Jiří, cís. sochař 548.
- Pěna horní** 431.
- Peñalosa** z Mandragonu, Benedikt, zpovědník cisařovny 162, 250, 251.
- Perelcius** Alexander P., professor 161.
- Perlic** Matěj, děkan Berounský 31.
- Perlovský** Aleš, rektor Norbertina 170, 178, 187.
- Pernarce** 298, 424.
- Perné** 521.
- Perno** v Sasku 38, 46, 103.
- z Pernštýna**, Vratislav 158; Febronie 319, 338; 318.
- Peruc** 433.
- Pešek** Kristián, kazatel prot. a spisovatel 231, 585, 586.
- Pešíková** z Kyncperku, Alžběta Ludmila 418.
- Pešín** Cyprián prot. kazatel 36; Petr, probošt ve St. Boleslavi 361; Ondřej, děkan 361.
- Pešina** z Čechorodu Tomáš Jan, kanovník 11, 159, 331, 453, 599.
- z Pětikostelí**, Arnošt 329; Jan Leopold avob. pán 329.
- Pětipeský** z Chýš a Egerberka, Václav 303, 515; Eva 529.
- Petr II.**, probošt Chotěšovský 297.
- Petr P.**, provinciál Pavlanův 323.
- sv. **Petr** u Lublaně, kommenda 304.
- Petráček** z Vokounštýna, Jan nejstarší 303, 305.
- Petrides** ze Steinfeldu, Cyprián Václav, kanovník u sv. Víta 453.
- Petrovice** 295, 428, 430, 434.
- z Petrsdorfu**, Beník, komisař reform. 32.
- Petríkov** 128.
- Petrín** 545.
- Pezo** Emanuel, probošt Kajetánský 385.
- Pfalz** z Ostriga, Kristián Augustin, gener. vikář 454, 584; děkan 429.
- Pfefferkorn** z Ottopachu, Karel 103; Anna 303, 515.
- Pfeifer** Jan, konšel Chrudimský 570, 571.
- Philippi** Jindřich S. J., rektor kolleje Vídeňské 199.
- Philoxenus** Melander 370.
- Pehery** 433.
- Piaristé** 333, 384, 388, 400.
- Piccolomini**, S. J. generál řádu 357.
- Pietsch** Baltazar Ignát, děkan v České Lípě 425, 426.
- Pihavý** Jan, děkan 593.
- Pilař** Václav, S. J. missonář 154.
- Pippius** Jan, rektor univers. 409, 410.
- Pirkštýn** 220, 228.
- Piryneus** Matouš, prot. kazatel 109.
- Písek** 194, 302, 419, 428, 486.
- Písnice** 261.
- Pistorius** z Lučska, Pavel, děkan kapitulní 523.
- Pístov** 424.
- Pištín** 432.
- Pitarné** (Děvčice) u Krňova 304.
- Pius IV.**, papež 129.
- Pius V.**, sv. Otec 195.
- Pivoňka** (Stockau), klášter 279.
- Plachý** Jiří, S. J. vůdce studujících 154, 402, 403, 545—547.
- Planá** 86, 237, 357, 423, 424, 431, 593; Horní 432; Chodová 424, 446.
- Planice** 423.
- Plasy** 432; klášter 58, 187, 169, 184, 248, 282—285, 287; panství 95.
- Plátenice** 475.
- Platten** (Blatno) 57, 62, 112—116, 143—145.
- Platýs** z Plattenštýna, Jan Arnošt, kanovník 31, 75, 76, 289, 321, 449, 488.
- Platzer** Matyáš Roman, opat benedikt. 256.
- Plešnice** 257.
- Plichťa** ze Žerotína 307.
- Ploczar** z Růžové, Václav, děkan kapitulní 83, 523, 570, 590.
- Plotiště** 121.
- Plotner** Jiří, probošt Chotěšovský 297.

- Plutzer Mikuláš**, probošt Doksan-
ský 301.
- Pižeň** 58, 124, 200, 255, 256, 293, 294,
297, 298, 423, 448, 452, 459, 540,
588, 592; arcijahenství 423; dekanát
423; klášter 263; kraj 74, 75, 298,
298, 327, 421—423, 429, 466; vika-
riát 423.
- Počaply** 219, 259.
- Počátky** 431, 453.
- Počepice** 229, 434.
- Počet obyvatel země České** 417, 537;
ve vikariátu Tachovském 424; Týn-
ském 424; počet kostelů a klášterů
v Čechách 537.
- Podbaba** 515.
- Podbořany** 430.
- Podbrdský dekanát** 414, 433; kraj 59,
74—76, 221, 227, 359, 421, 422, 433;
vikariát 422, 433, 440, 441.
- Poddanství Českého lidu** 100.
- z Poděbrad Jiří**, král 24, 53, 216,
230, 245, 248, 276, 285, 311, 524.
- Poděbrady** 31, reformace 83, 105, 132;
panství 149, 210.
- Podletice** 240.
- Podolí** 295.
- Podsetice** 521.
- Podulšany** 473.
- Podvorov** 432.
- Pohled (Frauenthal)** 286, 287.
- Pohřby jinovércův** 29, 30; hlav odpra-
vených pánů 106, 107.
- Pokratice** 362, 521.
- sv. Pole u Dobříše** 227, 331, 433.
- Poleň** 423.
- Police** 209, 254, 255.
- Poličany** 321, 426; Bílé 149.
- Polička** 227, 419, 426, 427, 434, 442;
dekanát 427.
- Polná** 229, 430, 578; panství 149;
(Stein) 432.
- Polsko** 20, 103, 269, 270, 333, 337,
339, 350.
- Pomyšl** 430, 598.
- Poncinus Jan**, farář 456.
- Pontan Jiří**, gen. vikář 159.
- Popovice** 148, 426, 524.
- Poradice** 306.
- Portugalsko** 543.
- z Poru**, Jan Kristof, cís. dvoru mar-
šálek 530.
- Porubka Jan**, S. J. missionář 34.
- Pořejov (Purschau)** 424.
- Poříčany** 221.
- Poříčí** 295, 423; v Praze 261, 563,
566, viz Praha; Spálené 423.
- Postní předpisy** 30, 595, 596; řezníkům
na paměť uváděny 596.
- Postoloprty** 430, 480.
- Postupim v Prusku** 291.
- Potěhy** 220.
- z Pöttinku**, Šebestián hrabě 267;
Františka Evsebie 274.
- Pověry obecného lidu** 598.
- Praha** 4, 23, 25—27, 35, 36, 67, 72,
74, 75, 104—112, 119, 133, 138, 139,
157, 158, 180, 181, 205, 207, 216,
271, 336, 337, 392, 446, 447, 485,
542, 543, 560—562, 566, 589, 583—
588; arcijahenství 414; dekanát 414;
důchody farářův 467, 468; reformace
67, 72. Kostely, chrámy klášterní a
špitály:
— sv. **Ambrože** 205, 310—313; viz
Hybernové.
— sv. **Anežky** 260, 308, 309, 342; viz
Klarisky.
— sv. **Anny** 258, 261, 307, 465, 466;
viz Dominikánky.
— sv. **Apollináře** 109, 439, 453, 513,
517, 519; viz Kapitola u sv. Víta.
— sv. **Benedikta na Hradčanech** 251,
332, 338, 535; viz Karmelitánky.
— sv. **Benedikta na Starém městě**
163, 167, 168, 178, 179, 232, 387,
392, 397, 400, 566, 569; viz Premon-
stráti.

- **Betlémský kostelík** 22, 109, 385.
- **Božího Těla** 22, 354—356, 385; viz **Jesuité**.
- sv. **Ducha** 258; viz **Benediktinky**.
- sv. **Františka** 307, 366; viz **Křížovníci s červenou hvězdou**.
- sv. **Haštala** 23, 35, 205, 217.
- **Havla** 23, 35, 133, 217, 277, 278, 281, 339; viz **Karmelitáni**.
- sv. **Ignáta** 205, 356; viz **Residence na Novém městě**.
- sv. **Jakuba** 61, 133, 274, 448, 449, 570, 572.
- sv. **Jana Křtitele** 205.
- sv. **Jana Nepom.** na **Hradčanech** 337; viz **Voršilky**.
- sv. **Jana na Zábřadí** 260.
- sv. **Jana ve Skále** 465.
- sv. **Jana v Oboře** 332.
- sv. **Jiljí** 21, 23, 247, 260, 271, 308; viz **Kazatelský řád**.
- sv. **Jiří** 257—259, 287, 465, 530, 531, 535, 550; viz **Benediktinky**.
- sv. **Jindřicha** 21, 23, 109, 205, 224, 302, 375, 427, 439, 458, 546; viz **Křížovníci s červenou hvězdou**.
- sv. **Josefa na Malé Straně** 337, 338; viz **Karmelitky**.
- sv. **Josefa u kapucínů** 205, 272.
- **Kapucínský** na **Hradčanech** 267, 268, 271, 272.
- sv. **Kateřiny** na **Novém městě** 279, 465; viz **Augustiniáni bosí**.
- sv. **Klementa** na **Poříčí** 259.
- sv. **Klementa** u **mostu** 259, 341, 345, 346, 385; viz **Kollej u sv. Klementa**.
- sv. **Kříže menší** 260.
- sv. **Kříže větší** 35, 75, 217, 258, 276; viz **Křížovníci Cyriačtí**.
- sv. **Lazara**, **špítál** 305, 356.
- sv. **Linharta** 260.
- **Loreta** na **Hradčanech** 562, 563, 566, 570.
- sv. **Maří Magdaleny** 133, 260, 308, 310, 341.
- sv. **Martina** 23, 35, 205, 217, 439.
- sv. **Michala** na **Starém městě** 23, 35, 53, 107—109, 217, 266, 267, 450, 546.
- sv. **Mikuláše** na **Malé Straně** 23, 108, 121—124, 133, 138, 139, 205, 317, 352—354, 439, 588; viz **Jesuité**.
- sv. **Mikuláše** na **Starém městě** 21, 23, 75, 133, 162, 163, 167, 249—254, 272, 288, 387, 392, 397, 400, 545; viz **Benediktini**.
- **Panny Marie Einsiedelské** 335; u **Theatinův** 335.
- **Panny Marie před Týnem** 22, 23, 24, 53, 106, 107, 109, 110, 187, 188, 205, 252, 256, 266, 267, 375, 406—409, 444, 450, 452, 453, 533, 535, 546, 558, 569, 573, 578, 579.
- **Panny Marie Sněžné** 189, 261, 277, 311, 548, 573; viz **Františkáni**.
- **Panny Marie ve Slupech** 265, 266; viz **Servité**.
- **Panny Marie v Louži** 109.
- **Panny Marie Vítězné** 26, 27, 108, 314—320, 439, 534, 570; viz **Karmelitáni**.
- sv. **Petra** na **Poříčí** 109, 133, 205, 302, 439, 482; viz **Křížovníci s červenou hvězdou**.
- sv. **Petra a Pavla** na **Malé Straně** 158; viz **Seminář u sv. Václava**.
- sv. **Petra a Pavla** na **Vyšehradě** 569; viz **Vyšehrad**.
- sv. **Petra a Pavla** na **Zderaze** 305, 307; viz **Zderaz**.
- sv. **Salvatora** na **Starém městě** 26, 107, 108, 207, 208, 322, 324, 325, 327; viz **Pavláni**.
- sv. **Salvatora** u **Jesuitů** 189, 342, 345—348, 408, 453, 541, 542, 558, 559, 579; viz **Jesuité**.
- sv. **Šimona a Judy** 313, 314; viz **Milosrdní bratří**.

- sv. **Štěpána menší** 260, 324.
- sv. **Štěpána na Novém městě** 23, 109, 119, 133, 205, 375, 439, 452, 468, 586—588.
- sv. **Tomáše** 133, 139, 205, 217, 271, 278, 279, 339, 348, 375, 439, 465; viz Augustiniáni bosí.
- nejsv. **Trojice na Malé Straně** 26, 27, 314.
- nejsv. **Trojice v Podskalí** 313.
- nejsv. **Trojice ve Spálené ulici** 439, 482.
- sv. **Václava, na Malé Straně** 133, 139, 192, 353, 375.
- sv. **Václava na Novém městě** 23, 133, 205, 305, 320—322, 351, 459; viz Augustiniáni, Zderaz.
- sv. **Valentina** 75, 313, 439.
- sv. **Vavřince na Starém městě** 261, 465; viz Dominikánky.
- sv. **Vita** 105, 138, 205, 212, 213, 260, 288, 304, 365, 439, 447, 448, 518, 519, 529—531, 534, 535, 540, 543, 550, 563, 566, 567, 569, 572, 573, 606; srovn. Kapitola.
- **Vlaská kaple** 342.
- sv. **Vojtěcha v Jirchářích** 23, 133, 224, 237, 439, 459, 468, 516.
- sv. **Vojtěcha v Podskalí** 22, 23, 313, 482.
- sv. **Voršily** 336, 337; viz Voršilky.
- **Všech Svatých** 105, 138, 212, 365, 393, 396, 448, 451, 452, 454, 535.
- Prachatice** 124, 419, 428; vikariát 428.
- Pracheň** 428; dekanát 427; kraj 416, 421, 428; vikariát 427, 428, 431.
- Praskolesy** 526.
- Praverus Kašpar**, S. J. misionář 34.
- Právo podací kanonikátů Král. Hradeckých** 213; kostelů a obrocí 238; měst královských 467; práva duchovenstva 245.
- Pravonín** 430.
- Prčice** 434.
- Premonstráti** 161, 184, 186, 217, 252, 287—302, 314, 511, 512, 566, 569; misionáři 128, 147; profesori 179, 185, 195, 196, 392; viz Norbertinum.
- Premonstrátky** 296—301.
- Přeborov** 292.
- Předmít** 576.
- Přednášky v semináři arcib.** 161.
- Předslav** 423.
- Předslavice** 428.
- Přelouč** 427, 471.
- Přemysl I. Otakar, král** 274, 278, 398.
- „ **II. Otakar, král** 276, 278, 285.
- Prerov, panství** 129.
- Přestice** 423.
- Přestěnice** 292.
- Příbor, kollej** 333.
- Příbram, reformace** 76, 229, 359, 360, 419, 463, 466, 485, 486.
- Příbramský Václav, S. J. misionář** 34.
- Příbylovic Jan, karmelitán a farář** 194.
- Příbyslav** 430.
- Přídolí** 432.
- Přichovský z Přichovic, rod hraběcí** 336, 337; Jan Karel, komisař reform. 144; Antonín Petr, arcibiskup 332.
- Přijímání pod obojí** 25; pod jeínou i pod obojí 93, 94, 575, 576; přechvaty v tom 575, 576.
- Přimda** 234, 424.
- Přisečnice** 34, 127, 148, 277, 419, 430.
- Přistoupim** 218.
- Přivětice** 423.
- Proboštův některých pravomoc** 415.
- Procházka Faustín, člen řádu Pavlánského a spisovatel** 330, 332.
- Prokop, farář** 586.
- Prokop J., S. J. spisovatel** 377.
- Proseč** 427
- Prosek** 109.
- Prostějov, klášter** 280.
- Prostiboř** 424

Protestanté v Praze za vpádu Saského 103--112.

Prusíňovskí Ludvík, farář 194.

Prusiny 423.

Prusko, pronásledování katolíkův 19.

Pšov (Schaab) 217, 218, 302, 430.

Ptice Dolejší 514; **Hořejší** 514.

Puchovské panství v Uhersku 103.

Puda Jiří, S. J. misionář 34.

Pulec Urban František, děkan Blatenský 427.

Pulst v Korutanech, kommenda 304.

Pusch Jiří, S. J. misionář 34; **Ludvík, vikář Pavlánův** 331.

R.

Rabštýn 423, 430; **klášter** 267.

Račíněves 433.

Rádcové císařští 24, 26; **arcibiskupovi** 444 - 452.

Radějovice 258.

Raděšín 428.

Radičevy 218.

Radkovský z Mysliboře, hejtman panství 494.

Radlice 261.

Radnice 423.

Radničný Řehoř, probošt a vikář 241.

Radobyteč 428.

Radonice 463, 598.

Radouň 431.

Radovesice 306.

Radziwill Krištof, kníže, ochrance vystěhovalců 103.

z Raedern, Krištof 303.

Rafael z Lešna, brabé, ochrance jinovců 103.

Rainhold Krištof, děkan metropolitní kapitoly 138, 451, 543, 551, 552.

Raj z Náglovic, Mikuláš, ochrance vystěhovalců 103.

Rajhrad na Moravě, klášter 163, 208, 252.

Rajsko 428.

Rakoey Jiří, ochrance vystěhovalců 103.

Rakousy 127, 167, 333, 542, 544, 549, 556, 557 a j.

Rakovník 53, 187, 232, 419, 432, 468; **dekanát** 414, 432; **kraj** 59, 119, 153, 299, 421, 422, 429, 432, 433; **vikariát** 422, 432, 433.

Raspenava 429.

Rassin, hejtman hrab. Colloreda 136.

Raš z Ašenfeldu, František, probošt u sv. Víta 138, 407, 451, 543.

Rataje, zámek 152.

Ratenice 430.

Rathouská Anna Voršila, abatyně sv. Jirská 258.

Ratiboř 305, 431.

Ratzinger, vikář 359.

Raušar Antonín, S. J. 417.

Rauštýn (Rauchštýn) 287.

Ravelli Alexius, generální komisař Ambrosiánů 313.

Redvice 91.

Reformace katolická v Čechách 17—151; **návod k ní činěný** 67—74, 99, 116, 130, 131; **následky její** 63; **soud o ní** 151, 152. **Viz Rokovány.**

Reger Václav, kanovník v Hradci Králové 211.

Regius Jan, prot. kazatel 49.

Rechštýn 428.

Reichel Tobiáš, S. J. misionář 34.

Reichenbach ve Slezsku, kommenda 304; **probošství** 305.

Reichensperger Rudolf, S. J. misionář 34.

Reichhart Jan, vojevůdce Švédský 590.

z Reinštýna Leopold hrabě 91; **Tattenbach, Vilém Leopold hrabě a velkopřevor** 304.

Residence Jesuitská na Novém městě 119—121, 133, 262, 354, 362, 404, 588; **viz Praha, kostel sv. Ignáta.**

- Ried** Bedřich P., kapucín 271.
Riedl Jakub, kazatel prot. 133.
Riesdorf, reformace 84.
Richard, O. a. Fr., farář 221.
Richelieu, kardinál a ministr 636.
Richter Petr P., farář 219.
Richter Řehoř, protest. jahan 55.
Rikcius Ant., S. J. missionář 34.
Rituál Budyšínský 141, Mechlínský, 435, Olomoucký 436; Pražský 142, 438; Římský 436.
Rock Kašpar, probošt Zderazský 306.
Ročov, klášter 279.
Roder Rudolf z Feldberka, děkan 144, 145, 147, 229, 234, 243, 300, 402; probošt 147, 249, 444, 525, 545, 550, 564, 567.
Rodrik z Ariaga, dr. a děkan univerzity 373.
Rohovald Jiří, děkan 261.
Rohozec, panství 34, 148, 149.
Rohrwolf Jan, farář 91.
Rochlice 429.
Rochov 361, 362.
Rokování o záležitostech církevních 11, 12; o reformaci katolické 59, 63-66.
Rokycana Jan, hlava pod obojí 276.
Rokycanský Mikuláš, měšťan Pražský 258.
Rokycany 41, 419, 423, 433, 486, 486, 514; arcijahenství 415; děkanství 423, klášter 280.
Rokytnice 121.
Romanus Melichar, probošt Doksanský 299.
Rongoni Gabriel, gener. vikář Observantů 311.
Ronov 220, 234, 430; E. u Milna 579.
z Rorova, Maximilián Linhart 7; Karel 7.
Rosa Pavel Petr, děkan 480.
Rosacius Jan, assessor konsistoře pod obojí 23, 107, 108, 317.
Roseč 431.
Roselhof 303.
Roscher Řehoř, prot. kazatel 52.
Rosice (Labské) 470.
Rospigliosi Julius, kardinál 553.
Rössler Vít, professor 161; opat Želivský 161.
Rotlender Bartoloměj, děkan 39; kanovník 453.
Roubíček Pavel, děkan Velvarský pod obojí 31, 40.
Roudnice 79, 104, 299, 300, 359, 433, 480, 485, 532; arcijahenství 415; klášter 79, 272, 280.
Roupovec z Roupova, Václav Vilém 105, 259, 301.
Rousinov 205, 432.
Rovensko 95, 154, 155, 227, 474, 475.
Roveredo v Tyrolsku 553.
z Rozražova František, kapuc. missionář 45.
Roztoky 433.
Roztyly 356, 523.
Rozýn Eliáš starší, zeman 362.
Rožďalovice, reformace 81; 221, 230, 429, 593.
Rožmberk 432, 453.
z Rožmberka, páni 554; Jan, velkopřevor 503; Petr 285, 309, 323; Petr Vok 119; Oldřich 323; Vilém 148; Anna 309.
Rožmítal 3, reformace 75; 432, 483, 485, 491, 494; panství 181.
Rpety 516.
Ruda Fab., S. J. missionář 34.
Rudolf II., císař 1, 3, 17, 24, 70, 142, 258, 267, 268, 287, 306, 308, 343, 314, 487, 491, 504, 506, 507, 511, 513, 528, 570.
Rudoltice 427.
Rudriš Adam, probošt Chotěšovský 297, 298.
Rulíkovský Antonín, kvardián miunitův 472, 478.
Růmandt Jan, vikář Loketský 194, 430.

Rumburk, reformace 58; 141, 142, 425; klášter 274.

Rusko 334.

Ruttger, katolický důstojník Švédský 139, 319.

z **Růžové**, Plocar Václav, 356; viz Plocar.

Rybnice 283.

Rybnický Jakub z Kfenovic, opat benediktinský 256.

Rychnov 8, 76, 78, 205; residence 333; panství 121, 181; Český 432; Německý 431; Nový 431, 482, 485, 490, 492, 495.

Ř.

Řečice Červená 3, 166, 444, 480, 483, 485, 490, 492, 495, 588, 601, 602; dekanát 430, panství 95, 181.

Řečice Kardašova 431.

Řečický Jiří, zeman 362.

Ředhošť 301.

Ředice 477.

Řehlovice 425.

Řeholníci, odbojní 339, 340; řevnivost mezi řeholemi 339; stateční ochránci Prahy 133, 545. Viz zejména uvedené řady.

Řehoř IX., papež 302.

— XIII., sv. Otec 9, 157, 158, 349.

— XV., papež 2, 4—6, 10, 11, 275, 315, 333, 338, 605.

Řehoř František, děkan 575.

Řehoř z Kleblattu, arcijahen 340.

Řemeslníci jinovérci 30.

Řeučov 482.

Řepín 96.

Řešihlavy 432.

Řevnice 286.

Řezno, sněm říšský 6, 25, 27; 86, 87, 256, 299, 318, 328, 404, 405, 453, 498, 499, 549, 556, 565, 566, 604, 605.

Říčanský z Říčan 153; Kavka Jan nejstarší 491. Viz Kavka.

Říčany, dekanát 414, 422.

Řím 9, 10, 13, 14, 31, 82, 164, 174—176, 181, 183, 268—270, 311, 315, 368—370, 381, 536—538, 553, 554, 571, 572, 582, 583, 603 a j.; hospic Český 582, 583; klášter sv. Cyriaka 276; kollej Německá 9, 10, 31; kongregace de propaganda fide 157, 168, 160, 166, 174, 176, 182, 190, 201, 202, 268, 269, 271, 289, 502, 505; kostely: sv. Augustina 13; Panny Marie andělské v Lázních 13, 14; sv. Praxedy 13, 14; sv. Vavřince u Luciny 13, 14.

Řípský dekanát 414, 433.

Říše Nová, klášter 289, 297, 301.

S.

ze **Sabionety**, Scipio kníže, cis. vyslanec v Římě 382, 386.

Sačany u Ledče 276.

Sadějov 430.

Sádová, panství 149.

Sádovský Jindřich 254; Barbora 254.

Sadská 210, 221, 423; klášter 280.

Savelli Pavel, vévoda a vyslanec cis. 368, 369.

ze **Salmu**, Julius hrabě 530.

Sallerus Marek, děkan 76, 466.

Sander Daniel, S. J. 88.

Sangerberk 424.

Santin Martin, S. J. 138.

Sapius Jiří, primas Pardubský 194.

Sarkander Jan, děkan Holešovský 159.

Sartorius Tomáš, opat benedikt. 255.

Sasové (Sasko) 19, 41, 51, 52, 63, 80, 84, 86—89, 92, 98, 100, 103—112, 119, 120, 137, 143, 145, 154, 161, 199, 200, 241, 242, 244, 296, 300, 312, 348, 354, 493, 583 a j. Kurtírát **Saský** Jan Jiří 24, 25, 27, 48, 92,

- 101, 103, 104, 106—109; viz Jan Jiří. Sasko-Lauenburská vévodkyně Anna 333.
- Satalice** 513.
- Sázava** 422, 423; klášter 263, 264.
- Scipio Vavřinec, opat Osecký** 284.
- Scrabo Pavel Václav P., professor** 161, 169.
- Sebastiani Frant., S. J. missionář** 34.
- Sebastus Mikuláš, prot. kazatel** 36.
- Seč** 427.
- Sedlec** 253, 259, 524; klášter 167, 168, 248, 281, 282, 285, 287, 307, 465.
- Sedlice** 295, 4. 8.
- Sedliště Staré** 424; Vysoké 424.
- Sedlo Nové** 362.
- Sedmíhradsko** 103, 104.
- Seel Jan, S. J.** 86.
- Seiffhennersdorf v Lužici** 53.
- Sekerka Jiří** 103; Lucek 103.
- Sekretáři vikariátní** 423, 441.
- Sekyřany** 423.
- Selč, dědina Mělnická** 418.
- Selčany** 434.
- Selge Jodok Tomáš, vikář a reform.** komisař 112, 126, 430, 457, 479.
- Selmice** 478.
- Seltenšlag z Friedenfeldu, Joachym** 305.
- Semanický, Jindřich, soused** 43; Šimon, primátor v Lešné 47, 48.
- Semily** 135, 418, 428, 429, 463; panství 148.
- Seminář** 472.
- Seminář arcibiskupský** 157—198, 313, 370, 371, 381, 386—392, 395—397, 399, 401, 409, 495; daň na seminář 191, 192, 479, 480; pravidla seminářská 185—187; výsady jeho 171; Viz Univerzita.
- sv. Bouaventury 275.
- sv. Františka Xav. 121, 356.
- u sv. Václava 3, 118, 158, 313.
- Semináře (alumnáty) v Čechách ob-
myslené** 11, 65; prozatímní 3.
- Semněvice** 424.
- Senomaty** 232, 432.
- Senožaty** 297, 295, 430.
- Sepekov** 292.
- Sequens Richard P., vikář generála
Pavlánův** 324.
- Servác z Fossenu, správce Marradův** 420.
- Servité (služebníci P. Marie)** 107, 265—267, 330; missionáři 148; Němečci 267; Vlasti 266.
- Seoussi Jan, vyslanec Saský** 26
- Sezemice** 427, 472.
- Severin P., Augustinián** 321.
- Sezima ze Sezimová Ústí, Adam Kri-
štof** 362; Jiří Vilém 362.
- Schadius, farář** 226.
- Schadt Jiří, S. J. missionář** 34.
- Schambogen Ondřej, S. J. provinciál** 348, 357.
- Schererz Zikmund, lut. kazatel** 27.
- Scherzer Jeremiáš, advokát Chebský** 49.
- Schiattini Štěpán, superior Kajetá-
nův** 335.
- Schilling z Grünkberka, Antonín, arcib.
kancleř** 278, 441, 454, 466.
- Schindler Václav, děkan Poděbrad-
ský** 31.
- Schlegl Antonín, minorita** 235, 340.
- Schleyer Benjamin P., missionář** 149, 154.
- Schmertofen Martin, měšťan Praž-
ský** 28.
- Schmidberk ve Slezsku** 212.
- Schmied ze Schmiedebachu, císařský
hejtman** 62.
- Schober Jakub, protest. kazatel** 55; Jan, hejtman panský 446.
- Schoeder Kristián, malíř** 328.
- Schoenberg** 90.
- Schoenberg Jiří, S. J. místoředitel
univerzitní** 373, 374.
- Schoenburk, panství** 140, 113
ze **Schoenburku, pánové** 143; Jiří, Arnošt 142, 143; Otta, Albert 142; Vít 142.

- Schoenfeld** 479.
ze Schoenfeldu Mikuláš, reform. komisař 116, 141, 143, 144; Vilém, velitel vojska 104.
Schoenthal 424.
Scholastik Pražský, dozorce škol 435.
Schönfeld 55, 112, 115, 116, 126.
Schönwald 424, 429.
Schopp Kašpar z Horní Falce, hano-piasec 370.
ze Schrattenbachu, Marie Alžběta 7, 8.
Schrenk Alois Josef, arcibiskup 360.
Schroff Michal, farář 227.
Schudt Frant., S. J. misiónář 34.
Schuster Bernard, opat Premonstrátský 291.
Schůze duchovenstva 415, 434—437.
Sicilie 552.
Sidecius Simeon, S. J. 346.
Simeon Daniel, prot. kazatel 136.
Simonis Jan, okr. vikář 191
Sixt IV., papež 323.
 — V., sv. Otec 158, 159, 350.
 — P., Augustinián 321.
Skála (Kacenštýn) 209—211.
Skreta Karel ze Závotic malř 203 až 205, 321, 546.
Skala ze Zhoře, Pavel, hejtman panství 493, 601.
Skalice u Kouřimi, klášter 168, 285.
Skalka 441.
Skalský Matouš, děkan 464.
Skoky 103.
Skoronín 292.
Skořice 423.
Skramníky 221.
Skribonius Jan, S. J. misiónář 34; Jindřich, kanovník u sv. Víta 158, 341.
Skryje 432.
Skryšov 434.
Skřivany 426, 432; panství 149.
Skuhrov 136.
Skuhrovský ze Skuhrova, Oldřich Sezim, komisař reform. 74, 417.
Skultet Pavel, S. J. misiónář 34.
Skury 85.
Skuteč 427, 434.
Slané 37—39, 86, 100, 104, 225, 453, 532; dekanát 414, 433; klášter 263; kollej 333; kraj 32, 37, 74, 84, 85 130, 135, 421, 422, 429, 432, 433, vikariát 422, 432, 433.
Slanina Václav, správce duch. 95.
Slapy 433.
Slavata z Chlumu a Košumberka, Adam Pavel 263, 327; Ferdinand Vilém 327, 328; František Leopold Vilém 328; Jáchym Oldřich 329; Jan Jiří Jáchym 328; Karel Felix, generál Křemelitánů 328; Vilém 44, 64, 118, 263, 327, 329, 345, 350, 363, 500, 503—506, 568, 570, 597; Kateřina Terezie 329; Lucie Ottilie 327; Markéta Saloména 516.
Slavětín 433.
Slavkov 112, 115, 116, 126, 127, 135, 194, 233, 430.
Slavovský Jindřich 254.
Slavnosti církevní 571, 572; božího Těla 50, 61; jubilejí 572, 573.
Slezsko 167, 242, 271, 275, 350, 579.
Slivenec 303, 515, 590.
Slivice 433.
Slovenice 431.
Sluhy 205, 361.
Smakovský Václav, S. J. misiónář 34.
Smečno 39, 53, 85, 225, 433, 449; panství 95.
Smeredev 454.
Smidary 239, 426; panství 149.
Smicheus Jeremiáš Jeronym, farář 230.
Smíchov klášter 307.
Smilkovský František, hejtman panství 578.
Smřice 116, 211, 212; panství 94, 149, 153.
Smolchořechovský Stanislav, farář 232, 468.
Smolík ze Slavic, Zdeněk 259

- Smrkovice**, panství 149.
- Sněm zemský**, ustanovení o reformaci katol. 150, 151; zastoupení duchovenstva na sněmu 248, 249.
- Snopek**, opat Sedlecký 282.
- Soběnov** (Oeman) 432.
- Soběslav** 119, 419, 431, 440.
- Sobotka** 148.
- Sobšice** 426.
- Socha P. Marie** na náměstí Staroměstském 547, 548, 558; P. Marie na av. Hoře 359—361; P. Marie Foyenské 353, 354.
- Solhauz** ze Solhauzu, komisař reform. 80.
- ze **Solmu**, generál saský 108.
- Solní pokladna** 64—66, 69, 178, 201, 202, 509, 510; smlouva 499—513.
- Solnice** 136, 276, 319.
- Solnohrad** 271, 397, 453, 549, 553, 604, 605.
- Solopisky** 422, 423.
- ze **Soru** (ze Zďáru), Florián Dětfich, komisař reform. 74. Viz Žďárský ze Zďáru.
- Sosten Odeneus Alexandrin**, gen. vikář řádu Servitského 265.
- de **Sottomajor** Antonín, opat benediktinský 237, 251.
- Souňov** 282.
- Sovinky** 188, 189, 193, 445, 495.
- Spythněv**, vévoda 201, 520, 522.
- Spisy bludafské** viz *Knihy*.
- Spikaly** 188.
- Stallhausen**, důstojník Švédský 300.
- Stanzel V.**, S. J. missonář 34.
- Staňkov** 292, 424.
- Starkov** (Starkstadt) 426.
- Statky arcibiskupské** 3, 483—499; církevní 464—467; jinověrců 71, 72.
- Stav kostelů a far** v Čechách r. 1641. 135; náboženství (poměry církevní) 134.
- Stebno** 193.
- Stefectus Matouš**, kanovník ve Vratislavi a Hradci Král. 211.
- Stehlík Petr**, konšel Ml. Boleslavský 43.
- Stěhování** se jinověrců ze země 99—103, 417.
- Stein** ze Steinfeldu, Augustin, administrátor farní 54, 303.
- Steinbach Erasmus**, kollátor 226.
- Steinberg Oswald** 541.
- ze **Steinheimu Vít Bohdan**, komisař ref. 147.
- Steinwasser Jiří**, děkan St. Boleslavský 361.
- Stelzl God.**, farář 479.
- Stěžery**, panství 149.
- Stodlar Jan Vojtěch**, děkan Klatovský 423.
- Stody** 424.
- Stolany** 190.
- Stolmír** 218, 221.
- Stolzenhahn** 144.
- Storberk** v Sasku, klášter 265.
- Stortz František**, kvardián Františkánský 262.
- Strádlíště** 432.
- ze **Strahlendorfu Petr**, dvorní rada 64, 382, 500.
- Strahov**, klášter 1, 2, 82, 95, 119, 161—163, 167—169, 179, 180, 187, 248, 288—296, 298—302, 370, 386—387, 392, 397, 400, 465, 466, 534, 552, 557, 566, 569, 572, 601; knihovna 291. Viz *Premonstráti*.
- Strakonice** 124, 205, 303, 304, 453, 598; konvent 303, 304; P. Marie obraz 314.
- Straky** 576.
- Stránský Kašpar**, soused v Rožmitále 76; Pavel, konšel Litoměřický 45, 46.
- Strany** 431.
- Strašecí Nové** 432.
- Strašice** 433.
- Strašín** 428.

Stráž (Neustadt) 424; (Platz) 431.
Strážkov 260.
Strážnice na Moravě, kolej 338.
Strážov 423.
Stredonius Martin, S. J. prosl. člen 169, 348.
Streer Norbert, kněz řádu Premonstrát. 293.
Strenice 429.
Strmilov 431.
Stropnice 428, 432.
Strubina 298.
Strunkovice 428.
Struthius Jan, děkan 94.
Stryalius, primas Žatecký 50.
Střezmír 434.
Stříbro 31, 256, 302, 419, 423; klášter 275.
Střihom, kommenda 304.
Střízov 432.
Studeneč 135, 209, 426, 430.
Stupno Horní 423.
Subeneicher, S. J. missionář 148.
Suchdol 430, 431.
Sulislav 423.
Sustius Adam, farář 93, 218.
Sušice 31, (reformace) 93, 94, 124, 147, 302, 416, 419, 428, 592—594; klášter 273.
Sušno 524.
Sutom 425.
Sutor Frant. Bernard P., professor 169.
Svatkovský Přech z Dobrohoště, hejtmán Lichtenštejnský 221.
Svatokupectví při zpovědi 224, 225.
Svatostmí přísuhování 574—580; biřmování 574; křest 574; nejsv. svátost oltářní 574—576; pokání 576; posl. pomazání 576.
Svébohy 284, 285.
Svéraz 432.
Swert Norbert P., professor 162.
Světec 306, 494, 591; klášter 181, 465, 486, 488.
Světlá 430, 456.

Světlík (Kirchs Schlag) 432.
Světlík Zachariáš, měšťan 292.
Svevus Prosper, kapucín 137.
Svidnice 34; residence 362.
Svijany, panství 148.
Svinaře 575.
Svinčany 427.
Svinčice 284.
Sviny Trhové 432.
Sviratice 123.
Svojanovský Jakub, zástupce panský 86.
Svojkov (Schwoika) 220.
Svojšíce 428.
Svojšín 424.
Svátky církevní v Čechách 557—559; nové zavedené 212; rozmnožené 213; svěcení svátků 29, 80. Svátek y J Husi a Jeronyma 96.
Svratka 427.
Synodální výnosy. 437—439.

Š.

Šanov 432.
Šárka 515, 516.
Šebířov 423.
Ševětín 431.
Šimeček z Cejnové, Karel Vilém, zeman 521.
Šipín 424.
Školy arcibiskupské 164; farní 435; jezuitské 164, 173; katolické 30; při kostele sv. Víta 519; u Dominikánů 260.
Šlechta Jan, farář 480.
Šlechtici, katoličtí 25, 68, 70; panství jejich 133; naklonění protestantům 25, 68, 70—72; neupřímní katolíci 442; odporní reform. 130, 131, 134.
Šleinc Maximilián Rudolf, arcibisk. official, biskup Litoměřický 32, 202—205, 229, 232, 273, 276, 425, 451, 463, 521, 550, 552.

Šlikové hrabata z Posounu, František Arnošt 273, 357; Joachym Ondřej 26; Jindřich 357; pluk Šlikův 494.

Šlovický ze Šlovic, Jan Vilém 578.

Šluknov, reformace 84; 104, 141, 147, 202, 203, 425.

Šmidlová ze Šternfeldu, Kateřina Febronie, abatyše sv. Jirská 258.

Šopka, klášter 279.

Španělsko 206, 310, 549 a j.

Špitály v Čechách 581, 582; křížovnický 13; sv. Alžběty pod Vyšehradem 513. Viz Praha.

Špork, generál cis. vojska 546; pluk jeho 211.

Šrám P., děkan 239.

Šrepl ze Šreplberku, Jan, administrátor na Karlově 281, 512.

Štěpán, kvardián minoritský 309

Štěpánov 430, 485; dekanát 422, 430.

Šternberk Český 205; klášter 280; zámek 152.

ze **Šternberka**, pání 261, 263; Adam, nejvyšší purkrabí 39, 40, 120, 262, 355; František 356; František Karel 542; Jaroslav 264; Jaroslav František, biskup Litoměřický 205, 521; Václav 262; Vojtěch 355; Isabella Magdaléna 356; Marie Eva 330; Marie Maximiliána 120, 121, 262, 355, 356.

Šternlík Jan 362.

Štětí 425.

Štípek Martin, arciděkan Král. Hradecký 411.

Štítary 236, 294, 424

Štokholm 291.

Štolonius Jiří Ignát, farář 473, 474.

Štolové poplatky 456—462: měšťanů 460; sedláků 461, 462; šlechticů 458, 459; úředníků 459, 460.

Štur z Hirsfeldu, Joachym Štátný, zeman 286.

Šturm Václav z Horšova Týna S. J., professor 344.

Štýrsko 540, 553, 588.

Šubrtas Jan Antonín, S. J. misionář 84.

Švábenský, S. J. misionář 108, 120.

Švalbach 271.

ze **Švamberka**, pání 288; Anna Evsebie, provd. Harrachová 206, 556.

Švanda Jan Vojtěch, děkan Chrudimský 210, 427.

ze **Švarcenberka**, Bedřich, kardinál a arcibiskup 13; rod jeho 309.

Švédové (Švédako), 20, 22, 91, 98, 100, 103, 104, 121, 123, 127, 131—133, 135—139, 155, 166, 168, 184, 207, 241—245, 268, 270, 272, 291, 293, 300, 301, 319, 356, 401, 402, 419, 420, 451, 452, 494, 534, 536, 537, 541, 542 545—548, 570—572, 583, 584 a j.

Šviha Jan, purkmistr Velvarský 41.

Švihov 241, 423.

Švihovský Václav, S. J. misionář 154.

Švihovský z Ryzmberka, Bedřich svob. pán 247.

T.

Taberna Matouš, probošt Kajetánův 335.

Tábor 120, 355, 419, 420, 431, 448; klášter 322; kraj 422, 525.

Táborský Adam, děkan 409; Jan, kanovník St. Boleslavský 564.

Tahlo z Horštýna, Severin, zeman 68.

Tachovice 433.

Tachov 244, 420, 424; klášter 262, 278, 326; vikariát 242, 423, 424.

Talacko, Alois hrabě, člen řádu Theatinův 336.

z **Talamberka**, Bedřich, komisař reformační 64, 181, 354, 367, 378, 383, 385, 389, 530; Jan starší 312; mladší 312; Jan František, probošt 318.

- Tamasi Michael**, S. J. 385.
Tanner Adam S. J., učenec 176.
Taubner Václav Dr., děkan a komisař reformační 32, 76, 78, 80, 81, 220, 228, 453.
z **Taxisu**, Gerhard, vrchní hejtman Fridlanský 79, 80, 240, 242.
Tazimerský Šebestián, karmelitán 278.
Těchlovice 423.
Teiser Hugo P., professor 161, 169.
Telč na Moravě, kollej 362.
Temnice 431.
Tendel Prokop, písař Slanský 37.
Těnovice 423; klášter 323.
Teplá 57, 58, 424; dekanát 423, 424; klášter 1, 162, 163, 169, 187, 191, 248, 292—299, 301, 370; panství 95.
Teplice 51, 103, 116, 205, 425; (Oberweckisdorf) 426.
Termesify 287.
Těšík Zikmund, děkan Kutnohorský 31.
Těšínský z Těšína, Jan Burián, duchovní správce 221, 226, 433, 440, 456, 463, 480.
Tetin 119, 219, 483.
Theatiné, řeholníci 334—336.
Thot Michael, farář 61, 240, 446.
Thresser Tomáš, důstojník 40.
z **Thunu**, Guidobald, arcibiskup Solnohradský 549; brabě 102, 442, 504; Kristof 49, 86; Šimon 304.
z **Thurnu Jindřich Matyáš** 105, 106; Tolesina Blanka 329.
z **Tiefenbachu**, Rudolf, svob. pán 330.
Tilanus Jan, S. J. professor 342.
Tilly Jan Tserclas, vojevůdce císařský 104, 450, 532.
Tinz (Týnec) ve Slezsku, komenda 304.
Tiskárna arcibisk. 164.
Tisová 256, 257, 424.
Tišnov, klášter 287.
Tišnovský Jan, děkan 593.
Tlappa Jan Václav, děkan 480.
Tmaň 84, 219, 433.
Tobiáš Zikmund, farář 229, 322.
Tochovice 428.
Toledo 310.
Tollenštýn 202, 203.
sv. **Tomáš z Villanovy** 348, 571, 572.
Tomšů Matouš, vikář a arcikněz 225, 415.
Tonner Jan, důstojník Saský 560.
Tonsura neb pleš duchovních 434.
Torstenson Linhart, vojevůdce Švédský 137, 256, 539.
Toruň nad Vislou 46.
Tosonay Matěj, generál křižovníků božího hrobu 451.
Toužim 292, 424.
z **Trautenberka**, vdova 147.
z **Trautendorfu Adam**, kollátor 575.
Trautman Bartoloměj, protestantský kazatel 133.
z **Trautmansdorfu**, Adam hrabě 257, 273; Kajetán 335; Maximilián 172, 176, 177, 181, 272, 273, 294, 389, 503, 505, 536, 540, 541, 556; Anna Marie 335.
Trautwein Michael, farář 479.
Travčice 259.
Trávnice (Treunitz) 91.
Trěka z Lípy, Adam hrabě 128, 153; Marie Magdaléna 292, 295, 411, 418; panství 61.
Trebendorf 91.
Trembský Jan, probošt Cyriakův 277.
Tresty a pokuty církevní ukládané Lnězím 233—237.
Treuensfels Rudolf 257; Dorota, vdova 257.
Trevinius Melichar, rektor semináře 159.
Trevír 548.
Trident 553, 556, 604; biskupství 213, 553; kapitola 10; sněm 2, 3.
Triolus Mikuláš, professor 345.
Tristram, probošt Chotěšovský 297.
Trnava na Slovensku 118.
Trnová 256, 257.

- Troetscher Ambrož**, opat Tepelský 294.
Trojer Jan z Arnheimu, dr. děkan a vikář 87—90; Ondřej, opat Plaský 159, 283, 287.
Trojovice 427, 575.
Trosky 418.
Trstěnice (Neudorf) 424.
Trubač Adam, konšel Ml. Boleslavský 48.
Trůn král. na Moravě, klášter 282.
Trupčice 284, 490.
Trutnov 62, 211, 420, 426, 590; špitál 305.
Třebenice 259, 425; dekanát 425.
Třebíč Moravská 149.
Třebnice 424.
Třeboň 7, 119, 431, 554; archiv 7; klášter 280.
Třebonice 259.
Třebonín 282.
Třeboratice 109, 521.
Třebošice 470.
Třebotov 525.
Třebová Česká 427.
Třebušice u Slaného 515.
Třídvorský z Třídvorův a z Votína, Jan, zeman 282.
Třídvořy 282.
Třtice 432.
z Tschernhausu (Černousová), paní na Grabštýně 77, 78.
Tuchoměřice 362, 433.
Tuklaty 218.
Tukleky 295.
Tuněchody 471.
Turci 58, 104, 127, 294, 295, 552, 573, 590 a j.
Turnov, reformace 97, 116, 332, 418, 429; dekanát 428; klášter 263.
Tursko 303, 433, 496.
Tuřany, residence 362.
Tuškov 256, 257, 423; Bílý 424.
Tycho de Brahe, cis. hvězdář 267.
Tytlíš Wolfgang, převor křižovnický 302.
Týn biskupský viz Skála. — Horšův 234, 243, 256, 298, 361, 402, 424, 436, 485; arcijahenství 424; dekanát 423, 424; klášter 272; vikariát 423, 424.
 — Karlův 116, 119, 433, 526, 606; děkanství 465.
 — nad Vltavou 3, 11, 147, 181, 420, 431, 483, 485, 487, 490, 493, 496, 511, 601.
Týnec 292, 423, 434; Hrochův 427; nad Labem 427, 477; Německý 521; Panenský 307—309.
Tyrellus Eduard, kvardián Hyberňův 161.
Tyroly 553.
Tytl Eugenius, opat Plaský 283.

U.

- Úboč** 424.
Učení o neposkvrněném Početí Panny Marie 409, 557, 558; učení v semináři 195; učené hádky 196; zkoušky 196, 197.
Učitelové 35.
Údrcký z Údrče, Adam Ferdinand 283.
Uhersko 32, 103, 121, 552, 573 a j.
Újezd 426; Červený 306, 434; Kamený 432; sv. Kříže 424; Velký 432; Vysoký 434.
Újezdec 261.
Ulčický Matouš, kazatel prot. 152, 153.
Ulčický z Plešnice, zeman 257.
Ulm, město Bavorské 562.
Úněšov 423.
Únětice 433.
Ungar Matyáš, opat korunský 285.
Ungrod, S. J. misionář 148.
Unhošť 420, 433, 514, 516, 524.
Universita Ferdinandova 368, 370, 372, 373, 375, 381, 383, 385, 389—394, 397—410. Viz Kollej u sv. Klementa.
 — Karlova 11, 18, 107, 109, 170, 181, 183, 196, 342, 344, 346, 347, 354, 367—370, 372, 374—377, 381—385,

- 887—410, 435; kancléřství při ní 182, 347, 365—367, 369, 376, 386, 387, 389, 391—396, 399, 401, 404 až 406; sv. patronové universitního učení 408, 409; potýčky studentův 371, 372, 410; senát 410; sloučení obou universit 364, 365, 398, 399, 401, 403, 404—409; spory o universitu 364—410; statky 888, 405, 407, 408; superintendent universitní 410; zlatá bulla 364—367.
- Upsala** 291.
- Urát Jiří**, opat Zbraslavský 283.
- Urban IV.**, papež 572.
— VI., sv. Otec 398, 394.
— VIII., papež 10, 11, 13, 14, 109, 157, 164, 167, 172, 181, 182, 187, 189, 212, 270, 275, 299, 316, 338, 347, 368, 369, 373, 381, 448, 481, 484, 496, 499, 502, 505, 506, 508, 527, 535, 536, 538, 539, 556, 557, 559, 605.
- Ursini**, stavitel Pražský 328.
- Úřady císařské** v čas reformace 73; obecní 73.
- Úřetice**, panství 206.
- Usmarus Gvisonius** z Luttichu, S. J. rektor 342.
- Ústí nad Labem** 63, 103, 104, 243, 302, 420, 425, 453, 589, 590; děkanství 425; klášter 261.
— nad Orlicí 149.
- Úšť** 361, 362.
- Úštěk** 205.
- Úterý** (Neumarkt) 424.
- Útěchovice** 292.
- Utrakvisté** 17, 23; Viz Příjímání.
- Utvina** 424.
- Úvaly** 218.
- V.**
- Vacek** z Růžného, Jan 362.
- Václav I.**, král 274, 306, 310.
Kard. Harr.
- Václav II.**, král 278, 285.
- Václav IV.**, král 70, 252, 393, 396.
- Václav**, probošt Doksanický 300.
- Václav**, probošt Chotěšovský 297.
- Václav**, prot. kazatel 136.
- sv. **Václava** obraz v Boleslavi St. 551.
- Václavice** 434.
- Vácov** 428.
- Vading Petr**, S. J. obrance Jesuitů 370, 373, 377, 385, 396, 412.
- Vagner Jan**, farář 217; Mikuláš, farář 577.
- Wagner Kašpar**, kazatel lut. 27.
- z **Wahlu** Melichar, komisař reform. 113.
- z **Vachi** vdova 135.
- z **Wachtendunku**, Gerhard 312.
- Waiss Karel**, dr. a professor 564.
- Waldhausen Baltazar**, děkan 54.
- Valdice**, klášter 188, 307, 351.
- Valdsasy**, klášter 282.
- z **Valdštýna Adám**, nejv. purkrabí 264, 530, 531; Albrecht, vévoda Fridlandský 8, 9, 25, 53, 54, 79—81, 89, 104, 109, 110, 120, 128, 132, 190, 201, 240, 242, 250, 271, 279, 307, 325, 351, 352, 357, 418, 440, 443, 488, 502, 512, 532, 533, 556, 561; manželky jeho: Lukrecie 307; Isabella Kateřina 8, 9, 190, 440, 497, 510, 533 viz z Harrachu; Emanuel Arnošt, biskup 205, Ferdinand 337, 406; Heník 362; Hynek 329; Jan Bedřich, arcibiskup 184, 192, 212, 335, 356; Jan Viktor 257; Karel 230; Kristof 135, 464; Maximilián 8, 241, 242; Zdeněk 197.
- Váleč** 226.
- Valerián de Magni**, kapucín 32, 45, 64, 65, 268—271, 273, 368, 369, 377, 500, 502, 511, 512, 556; bratr jeho: František hrabě 268, 271.
- Valkoun** z Adlaru, Buhuchval 260.
- Valpurger Kristián**, křizovník, farář 443.
- Valter Josef**, S. J. missionář 148.

- Troetscher Ambrož**, opat Tepelský 294.
Trojer Jan z Arnshemu, dr. děkan a vikář 87—90; Ondřej, opat Plaský 159, 283, 287.
Trojovice 427, 575.
Trosky 418.
Trstěnice (Neudorf) 424.
Trubač Adam, konšel Ml. Boleslavský 43.
Trůn král. na Moravě, klášter 282.
Trupčice 284, 490.
Trutnov 62, 211, 420, 426, 590; špitál 305.
Třebnice 259, 425; dekanát 425.
Třebíč Moravská 149.
Třebnice 424.
Třeboň 7, 119, 431, 554; archiv 7; klášter 280.
Třebonice 259.
Třebonín 282.
Třeboratice 109, 521.
Třebošice 470.
Třebotov 525.
Třebová Česká 427.
Třebušice u Slaného 515.
Třídvorský z Třídvorův a z Votína, Jan, zeman 282.
Třídvory 282.
Třtice 432.
z Tschernhausu (Černousová), paní na Grabštýně 77, 78.
Tuchoměřice 362, 433.
Tuklaty 218.
Tukleky 295.
Tuněchody 471.
Turci 58, 104, 127, 294, 295, 552, 573, 590 a j.
Turnov, reformace 97, 116, 332, 418, 429; dekanát 428; klášter 263.
Turisko 303, 433, 496.
Tuřany, residence 362.
Tuškov 256, 257, 423; Bílý 424.
Tycho de Brahe, cis. hvězdář 267.
Tyllš Wolfgang, převor křižovnický 302.
Týn biskupský viz Skála. — Horšův 234, 243, 256, 298, 361, 402, 424, 486, 485; arcijahenství 424; dekanát 423, 424; klášter 272; vikariát 423, 424.
 — Karlův 116, 119, 433, 526, 606; děkanství 465
 — nad Vltavou 3, 11, 147, 181, 420, 431, 483, 485, 487, 490, 493, 496, 511, 601.
Týnec 292, 423, 434; Hrochův 427; nad Labem 427, 477; Německý 521; Panenský 307—309.
Tyrellus Eduard, kvardián Hyberňův 161.
Tyroly 553.
Tytl Eugenius, opat Plaský 283.

U.

- Úboč** 424.
Učení o neposkvrněném Početí Panny Marie 409, 557, 558; učení v semináři 195; učené hádky 196; zkoušky 196, 197.
Učitelové 35.
Údrcký z Údrče, Adam Ferdinand 283.
Uhersko 32, 103, 121, 552, 573 a j.
Újezd 426; Červený 306, 434; Kamený 432; sv. Kříže 424; Velký 432; Vysoký 434.
Újezdec 261.
Ulčický Matouš, kazatel prot. 152, 153.
Ulčický z Plešnice, zeman 257.
Ulm, město Bavorské 562.
Úněšov 423.
Únětice 433.
Ungar Matyáš, opat korunský 285.
Ungrod, S. J. misionář 148.
Unhošť 420, 433, 514, 516, 524.
Universita Ferdinandova 368, 370, 372, 373, 375, 381, 383, 385, 389—394, 397—410. Viz Kollej u sv. Klementa.
 — Karlova 11, 18, 107, 109, 170, 181, 183, 196, 342, 344, 346, 347, 354, 367—370, 372, 374—377, 381—385,

- 887—410, 435; kancléřství při ní 182, 347, 365—367, 369, 376, 386, 387, 389, 391—396, 899, 401, 404 až 406; sv. patronové universitního učení 408, 409; potůčky studentův 371, 372, 410; senát 410; sloučení obou universit 364, 365, 398, 399, 401, 403, 404—409; spory o universitu 364—410; statky 383, 405, 407, 408; superintendent universitní 410; zlatá bulla 364—367.
- Upsala** 291.
- Urat Jiří**, opat Zbraslavský 283.
- Urban IV.**, papež 572.
— VI, sv. Otec 393, 394.
— VIII., papež 10, 11, 13, 14, 109, 157, 164, 167, 172, 181, 182, 187, 189, 212, 270, 275, 299, 316, 338, 347, 368, 369, 373, 381, 448, 481, 484, 496, 499, 502, 505, 506, 508, 527, 535, 536, 538, 539, 556, 557, 559, 605.
- Ursini**, stavitel Pražský 328.
- Úřady císařské v čas reformace** 73; obecní 73.
- Úřetice**, panství 206.
- Usmarus Gvisonius** z Luttichu, S. J. rektor 342.
- Ústí nad Labem** 63, 103, 104, 243, 302, 420, 425, 453, 589, 590; děkanství 425; klášter 261.
— nad Orlicí 149.
- Úšf** 361, 362.
- Úštěk** 205.
- Úterý (Neumarkt)** 424.
- Útěchovice** 292.
- Utrakvisté** 17, 23; Viz Přijímaní.
- Utvína** 424.
- Úvaly** 218.
- V.**
- Vacek z Rženešho**, Jan 362.
- Václav I.**, král 274, 306, 310.
Kard. Harr.
- Václav II.**, král 278, 285.
- Václav IV.**, král 70, 252, 393, 396.
- Václav**, probošt Doksanický 300.
- Václav**, probošt Chotěšovský 297.
- Václav**, prot. kazatel 186.
- sv. Václava obraz v Boleslavi St.** 551.
- Václavice** 434.
- Vácov** 428.
- Vading Petr**, S. J. obrance Jesuitů 370, 373, 377, 385, 396, 412.
- Vagner Jan**, farář 217; Mikuláš, farář 577.
- Wagner Kašpar**, kazatel lut. 27.
- z Wahlu Melichar**, komisař reform. 113.
- z Vachi vdova** 135.
- z Wachtendunku**, Gerhard 312.
- Waiss Karel**, dr. a professor 564.
- Waldhausen Baltazar**, děkan 54.
- Valdice**, klášter 188, 307, 351.
- Valdsasy**, klášter 282.
- z Valdštýna Adám**, nejv. purkrabí 264, 530, 531; Albrecht, vévoda Fridlandský 8, 9, 25, 53, 54, 79—81, 89, 104, 109, 110, 120, 128, 132, 190, 201, 240, 242, 260, 271, 279, 307, 325, 351, 352, 357, 418, 440, 443, 488, 502, 512, 532, 533, 556, 561; manželky jeho: Lukrecie 307; Isabella Kateřina 8, 9, 190, 440, 497, 510, 533 viz z Harrachu; Emanuel Arnošt, biskup 205, Ferdinand 337, 405; Henk 362; Hynek 329; Jan Bedřich, arcibiskup 184, 192, 212, 335, 356; Jan Viktor 257; Karel 230; Kristof 135, 464; Maximilián 8, 241, 242; Zdeněk 197.
- Váleč** 226.
- Valerián de Magni**, kapucín 32, 45, 64, 65, 268—271, 273, 368, 369, 377, 500, 502, 511, 512, 556; bratr jeho: František hrabě 268, 271.
- Valkoun z Adlaru**, Buhuchval 260.
- Valpurger Kristián**, křizovník, farář 443.
- Valter Josef**, S. J. missionář 148.

- Valter** ze Stönsdorfu, Vilém 257.
Vankenus P., farář 479.
Wardaeus Patricius P., professor 161.
Warnsdorf, reformace 84.
Vartenberk 429.
z Vartenberka, Jiří 80; Otta Jindřich 60.
Vary Karlovy, reformace 53, 429, 430, 479.
Váša Gustav, král Švédský 20.
Vašmutius Jiří, opat Plaský 282.
Wasser Kašpar Florián, farář 474, 475.
sv. Vavřinec z Brindisi, generál. komisař kapucinský 267, 268.
Vavřinec, probošt Premonstrátský 289.
sv. Vavřince klášter pod Mělníkem 96.
Važice 366.
Vdovy a sirotci pozůstalí po jinověrcích 72, 99.
Vecll Caes., dr. 533.
Veclov 432.
Weiber (Weiger) Jakub, hrabě 135.
Weinard M. 545.
Weintritt David, farář 234, 236, 340.
Vejpnice 423.
Velehrad na Moravě, klášter 168, 178, 282, 287.
Velenín 269.
Velešín 432.
Velešínský Václav, farář 229.
Velhartice 358; panství 95; zámek 51.
Veliny 475.
Veliš 237, 357.
Velvary 31, reform. 39—41; 60, 110, 224, 433.
Vepřek 516.
Vepřek Daniel, kronikář Slanský 39.
Werde z Werdenberku, Jan svobodný pán 64, 500.
Verner Adám, korektor pavlanský 325, 348; Jakub ze řádu Pavlání 328.
Vernerice 206, 361.
Vernířovice 209.
Wernsdorf 284.
Ves Dlouhá stará (Altlangendorf) 262; Nová u Lomnice 426; Nová v Pracheňsku 123.
Veselanský Martin, děkan kapitole 523.
Veselí 119, 431.
Vestfalský mír v Múnstru 92.
Věšín 494.
Větrušice 522, 524.
Vetterl z Wildenbrunnu, Wolfgang, komisař reform. 89.
Věžná 431.
Vchynský z Vchynic a Tetova, hrabě 83, 593; Jiří 218; Oktavián 355; Václav 284; panství 74, 83.
Videň 18, 19, 26, 31, 64, 66, 74, 122, 177, 179, 190, 206, 207, 251, 270, 271, 290, 312, 315, 316, 321, 336, 337, 556, 565—569, 588, 603 a j.
Widmann Ondřej, opat Zbraslavský 286.
Vidžín (Witachin) 297.
Wiese 429.
Wiesenthal Český 116, 144, 430.
Vikariáty, zřízení a obvody jejich 421—434; tajemníci vikariátní 441.
Vikaristé při kostele svatého Víta 517—519.
Vikáři venkovští, zřízení jejich 421—434.
Viklantice 480.
Vildštýn 88, 147, 148.
Vilém I., král Pruský 414.
Vilémice (Vilémov, Willomitz), 240, 446.
Vilémov 430.
Wilfert Rajmund, opat Teplský 294, 295, 302.
Willersdorf Zikmund, plukovník Saský 110.
Vimperk 229, 428.
Windberg v Bavorsku, klášter 298.
Vinoř 109.
Virčkovský Vavřinec z Palmberku, opat Karlovský 280.

- z Wirtenberka, kníže 530.
- Visentainer František**, kancléř arcibiskupský 371, 454, 479, 543, 594.
- Višalínová Kateřina**, představená kláštera 301.
- Víšek Wolfgang** 598.
- Višnov** 255.
- Višnovský August Matouš**, křížovnícký komendátor 147.
- Vít B.**, prot. kazatel 317.
- Vítíle** 218.
- Vitovec Jan** ze Hřebene 6. Viz Hřebenaři.
- Vittacius Václav**, utr. kaplan Pražský 23.
- Witte Bernard**, administrátor 303.
- Wittenberk**, plukovník Švédský 420, 542, 543.
- Wittstok** 536.
- Vítuv Řehoř**, prot. kazatel 36.
- Vivarius Jan** z Cach S. J., prof. 344.
- Vladava** 103.
- Vladislav II.**, král Český 160, 280, 285, 311.
- IV., král Polský 269, 270.
- Vlachové** na dvoře arcibisk. 601.
- Vlašim** 152, 423.
- Vlčice (Wildschütz)** 185, 426.
- Vlk Jakub**, kazatel, pod obojí 277.
- Vlková** 261.
- Vltava, řeka** 422; Vltavský kraj 74, 75, 148, 421, 422, 434; vikariát 422, 434.
- Vitavice Dolní** 432.
- Voboříště**, klášter 331.
- Voda Bílá** ve Slezsku, residence 333; Dobrá 149; Stará na Moravě, residence 338.
- Vodička Benjamín**, správce statků 190, 495.
- Vodňany** 31, 420, 429, 456, 462, 467, 468, 480, 488.
- Vojáci činní při reformaci** 72, 73.
- Vojenice** 423.
- Vojice** 426.
- Vojkov** 434.
- z **Vojslavic, Jan**, zeman 285.
- Vojslavice** 295.
- sv. **Vojtěch**, biskup 597, 603.
- Vokáč Šimon**, měšťan 362.
- Volary** 428.
- Volduchy** 423.
- Volechka** 312.
- Volenice** 428.
- Wolfartice (Wolfersdorf)** 304.
- Wolfstirn**, komisař reformační 32.
- Volšany** 332.
- Volyň** 428, 448, 514; dekanát 427; kostel sv. Vavřince u Volyně 428.
- Vorasice** 521.
- Voršílky (Uršulinky)** 336, 337
- Vosenice** 221.
- Vosice** 211, 473, 478.
- Vosletín** 292.
- Voškland Pavel**, měšťan 362.
- Votice** 434; klášter 263, 312.
- Voznický Šimon Ludvík**, děkan 230, 240.
- Vožice Mladá** 422.
- Vrabský z Vrabí Adam Ignát**, kolator 239.
- Vrané** 433.
- Vrangl**, vřdce Švédský 91, 293, 542.
- Vranov**, klášter 329, 380.
- Vranovice** 494.
- Vratislav** 61, 211, 279, 393, 396, 412, 451, 529; klášter 197, 309; kollej 362; komenda 304
- Vratislav z Mitrovic**, hrabě 133; Adam krajský hejtmán 359; Alexander 322; Jan Václav 337; Krištof, komisař reform. 66, 530; Petr 194; Václav ze řádu Theatinův 336; Vilém, velkopřevor Maltánský 304, 514; Zdeněk 239, 240.
- Vražkov** 260.
- Vrbice** 361.
- Vrbenský Viktorín**, farář utr. 23.
- Vrbna Jan**, S. J. správce provincie 361, 412.

- Vrbno** 96, 259, 303.
Vrbský Ondřej, farář 411.
Vrčany 428.
Vrch Serratský ve Španělich, klášter 206, 250; mnichové Benediktinští 162, 168, 250, 251. Viz **Montserrat**
Vrchlabí, reformace 116, 185, 426.
Vrchota (Perger z Rošenvertu) Jakub opat Plaský 288.
Vrškovský Jan, utr. kaplan 23.
z Vrtby, hrabě 133, 183; **Jan Hroz-nata** 95; **Sezima** 87, 263, 496, 540; **Barhora** 263.
Vrutice 525.
Vřesník 295.
Vřesovec z Vřesovic, Vilém, komissař reform. 36, 256, 283, 354; **Vojtěch** 301; **Volf Ilburk** 418.
Vřeštov 149, 426.
Všehrady 516.
Všehromy 261.
Všelis 522; **Malý** 524.
Všeradice 433.
Všerub z Kolchburku, Krištof 590.
Všeruby 423, 424.
Vůdcové při reformaci katolické 67—69, 72, 73.
Vyhnanství, pokuta za jinověrectví 100—103.
Vykročil z Bilenberka Jiří, primas Kutnohorský 278; **Václav, kanovník u sv. Víta** 433, 453.
Výprodej statků 101.
Výprty 116, 144.
Výrov 256.
Výrov stavu duchovního 245—249.
Vyskytná 485.
Vysocký Václav, starší města Žatce 51.
Vysočany 513.
Vysoká u Kutné Hory 58, 430.
Vystěhovalci (emigranti) 417, 418. Viz **Stěhování**.
Vystrkov 295.
Vyšehrad (město, kostely, kapitola) 248, 356, 365, 415, 439, 447, 448, 451 až 454, 465, 513, 520, 522—524, 540, 548, 551, 570. Viz **Praha**.
Výzovice na Moravě 118.

Z.

- Záblatí** 428.
Záboří 428.
Zabranský Šebestián, děkan 593.
Zábrdovice na Moravě, klášter 301.
Zacarius Antonín z Kremony 332.
Zahájí 431.
Zahání, residence 351, 367.
Záhoří 295.
Zahražany (Saras) u Mostu, klášter 310, 340, 465.
Zachotín 490.
Zákupy 426.
Zálesí 256.
Zalužský Bohuslav 599.
Zámky Nové, panství 8, 9, 80, 190, 497, 533.
Zásmuky 129, 219, 228.
ze Zastřizel, Zikmund Jiří, zeman 497.
Záton (Ottau) 432, 480.
Závěti duchovenstva 246, 247.
Zázračná uzdravení 598, 599.
Zbečno 432.
Zbelítov 292.
Zbislav 149, 292.
Zbitiny (Oberhaid) 428.
Zbraslav 163, 167—169, 205, 286, 433, 543, 544; **klášter** 184, 248, 283, 285—287, 465.
Zbraslavský Šebestián ze Svatavy, metrop. kapitoly děkan 452, 567.
Zbudovský z Hiršova, Jakub 259.
Zbuzany 525.
Zbynice 428.
Zdebořice 423.
Zderaz, klášter 133, 305—307, 320—322, 402, 451, 485, 570.
Zdice 219, 226, 433, 456.
Zdíkovec 428.

- Zdislavice** 430.
Zedvicové, zemané v Chebsku 91—93 ;
 v Aši a okolí 147, na Libenštýně
 147; Volf Jindřich 148.
Zelender Wolfgang, opat benedikt. 253.
Zelinský Václav P., professor 169.
Zelnavá 432.
Zemborský Ludvík, kněz 234.
Zerčice (Zerčíněves), arcijahenství 416 ;
 panství 485.
Zeze 247.
Zikmund, císař 274, 485.
Zikmund III., král Polský 269.
Zimmermann Jan, křížovník 331.
Zimotice 431.
Zink Otmar, opat benediktinský 255.
Zitveny (?) 479.
Zlonice 84, 85, 433.
Znojmo 532; kollej 362.
 ze **Zollega** Josef, správce dvoru arci-
 bisk. 308.
Zottines Bernardin de Vegla, děkan
 228; Jakub Sitenský, kanov. v Hradci
 Král. 211.
Zoubek z Bilenberka, Matouš Ferdi-
 nand, arcibiskup 360; viz z Bilenberka.
Zucconi Vincenc, probošt 522.
 ze **Zumakru** Vilém, zástupce arcibisku-
 pív 107—109, 114, 220, 221, 247,
 339, 340, 348, 443, 445, 448, 532.
Zur Rudoň, kněz církevní 114.
Zvíkovec 432.
Zvoleněves 433.
- Ž.**
- Žabokliky** 430.
Žacléř 229, 426.
Žák Pavel, arcijahen Eradecký 426.
Žákovce ze Žákavy, zeman 256; Ža-
 kovcová Ludmila 463.
Žamberk 116, 149, 426.
Žampach 118, 121, 123.
- Žandov** 243, 423, 424.
Žatec 49—51, 105, 420, 430, 450; arci-
 jahenství 414; děkanství 429; kraj
 32, 59, 129, 205, 247, 421—423, 429,
 497; vikariát 429, 430.
Ždanice 473, 478.
Ždany 221.
Žďár 431; na Moravě klášter 168, 287.
Žďárský Havel, učitel 578.
Žďárský ze Žďáru, Florian Theodor
 219, 268, 264; Frant. Adam 264;
 Gothard 264; Hynek Jiří 37; Jan
 Jiří, probošt Cyriakův 277. Alžběta
 263; Johanka 292.
Žebnice 432
Žebrák 226, 228, 232, 234, 433, 456.
Želenice 425.
Železná 433
Želiv, klášter 248, 287, 288, 290—298,
 295, 296, 301, 430, 450, 492, 602.
Želivský Jan, kazatel 277.
 ze **Žerotína**, Bedřich Vilém 329;
 Karel 61; paní 442.
Židé 75, 252, 347, 592; čeleď křesť.
 u nich 597; hudebníci 595; přechvaty
 židův 598—597; fezníci 597.
Židovice 310.
Žihobec 428.
Žichlice 283.
Žilovice 209.
Žinkovy 423.
Žirovnice 431.
Žitava 23, 52, 54, 77; dekanát 428.
Žitavský P., opat Zbraslavský 285.
Žitenice 521, 522.
Živanice 472.
Živhošť 434.
Žiželice 276.
Žižpechy 323.
Žlábky 209.
Žleby 220, 430.
Žlutice 430, 452; dekanát 423, 429.
Žumberk 427.

Oprava tiskových omylů.*)

Na str.	7. řád.	26. shora	místo	zu čti ze.
" "	13.	" 4.	" "	vystavil čti vystavél.
" "	14.	" 2. zdola	" "	Panny čti Panny.
" "	19.	" 23.	" "	kuéze čti knéze.
" "	19.	" 19.	" "	Boží čti Boží.
" "	19.	" 12.	" "	katoлик čti katoлик.
" "	20.	" 1.	" "	oprot čti oproti.
" "	23.	" 19. shora	" "	Flagellus čti Fagellus.
" "	27.	" 9.	" "	z hodnosti čti s hodnosti.
" "	31.	" 7.	" "	Jacobaeus čti Jakub.
" "	32.	" 21.	" "	Kutnohorský čti Čáslavský.
" "	32.	" 10. zdola	" "	lidu čti lidí.
" "	36.	" 17.	" "	Vřsovice čti Vřesovic.
" "	46.	" 17. shora	" "	Perny čti Perna.
" "	47.	" 2.	" "	Hrabý čti Hrabaeus.
" "	49.	" 7.	" "	dálších čti dalších.
" "	56.	" 11. zdola	" "	Jiří čti Jiří.
" "	61.	" 17. shora	" "	Lytomyšelský čti Litomyšelský.
" "	64.	" 2.	" "	císař čti císař.
" "	74.	" 7.	" "	ze Sory čti ze Žďáru (Soor).
" "	77.	" 19. zdola	" "	Tschirnhausová čti Černousová.
" "	84.	" 15.	" "	Slánsku čti Slanasku.
" "	88.	" 1. shora	" "	dálší čti další.
" "	88.	" 18. zdola	" "	Paulus čti Pavel.
" "	91.	" 3. shora	" "	Brodtn čti Brodu.
" "	95.	" 13. zdola	" "	Roznata Vrtba čti Hroznata z Vrtby.
" "	97.	" 5.	" "	pojednání čti pojednání.
" "	103.	" 26. shora	" "	překročující čti překračující.
" "	105.	" 13. zdola	za Falknova polož ,	
" "	118.	" 5.	místo	Opersdorfu čti Oppersdorfu.
" "	123.	" 11.	" "	Práchensku čti Pracheňsku.
" "	133.	" 9.	" "	Novém Městě čti Jezvém.
" "	144.	" 9. shora	" "	Boehmisch čti Českého.
" "	152.	" 13.	" "	vykonávatele čti vykonavatelé.
" "	160.	" 7.	" "	požadavku čti požadavku.
" "	160.	" 26.	" "	Říma čti Říma.
" "	168.	" 12. zdola	vypust od nečistoty.	
" "	170.	" 19. shora	místo	dálšímu čti dalšímu.
" "	170.	" 21.	" "	činným čti činným.

*) Rozličný pravopis některých jmen osobních a místních uveden jest na pravou míru v Ukazovateli.

Na str. 173.	řád.	5. shora	místo	čisté čti zhora.	
" "	176.	"	1.	"	čís čti čísař.
" "	178.	"	1. zdola	"	ména čti jména.
" "	181.	"	9. shora	"	vyhrazoval čti vyhrazoval.
" "	183.	"	16.	"	Swirbi čti z Vrtby.
" "	196.	"	15. zdola	"	církevním čti církevním.
" "	196.	"	11.	"	prisané čti přisané.
" "	205.	"	1. shora před	František polož	Jaroslav.
" "	213.	"	8. zdola	místo	odvislá čti závislá.
" "	217.	"	6. shora	"	panujícímu čti panujícímu.
" "	225.	"	8.	"	Prachatickém čti Pracheňském.
" "	227.	"	5. zdola	"	je čti jich.
" "	230.	"	11.	"	Crnovský čti Černovský.
" "	232.	"	11.	"	žalobn čti žalobu.
" "	234.	"	5.	"	Rödra čti Rodera.
" "	237.	"	1. shora	"	Solomajora čti Sottomajora.
" "	240.	"	12. zdola	"	Vozniczovskému čti Voznickému.
" "	248.	"	15.	"	Sedlického čti Sedleckého.
" "	248.	"	8.	"	dnb. čti dubna.
" "	252.	"	20. shora	"	Lipi čti Lipého.
" "	253.	"	9. zdola	"	hniže čti kniže.
" "	257.	"	9. shora	"	Tirnu čti Trnovou.
" "	270.	"	10. zdola	"	Gdášaku čti Gďanskú.
" "	279.	"	14.	"	sa mohly polož .
" "	280.	"	15. shora	za	Ingelheimé polož .
" "	280.	"	10. zdola	za	Role vynech ,
" "	281.	"	6. shora	za	August polož .
" "	281.	"	9. zdola	místo	Sedický čti Sedlecký.
" "	283.	"	5. shora	"	Vršovec čti Vřesovec.
" "	284.	"	1.	"	cisterc čti Cisterciackého.
" "	284.	"	11.	"	Oernice čti Obornice.
" "	285.	"	7. zdola	"	Sedlického čti Sedleckého.
" "	287.	"	6.	"	sen čti seu.
" "	288.	"	7.	"	Přech čti Bernard starší.
" "	291.	"	9. shora	"	Drkolny čti Drkolen.
" "	295.	"	15. zdola	"	Görgrovi čti Jörgrovi.
" "	295.	"	14.	"	nžívání čti užívání.
" "	297.	"	8. shora	"	gener čti generálního.
" "	297.	"	24.	"	obrista čti plukovníka.
" "	303.	"	2. zdola	"	Boaquoyovi čti Bouquoyovi.
" "	309.	"	15. shora	"	Budějovicích čti Krumlové.
" "	313.	"	11. zdola	"	arciknížeti čti arciknížeti.
" "	340.	"	3. shora	"	Heglovi čti Schleglovi.
" "	356.	"	19.	"	pán z Ružové čti Plocar z Růžové.
" "	358.	"	9.	"	círknvní čti církevní.
" "	365.	"	3.	"	soutěž čti soutěž.
" "	377.	"	15.	"	Torerus čti Ferreus.
" "	377.	"	22.	"	Mediolanskému čti Milánskému.
" "	378.	"	8.	"	nechtěji čti nechtějí.
" "	382.	"	18. shora	"	Strahlendorp čti ze Strahlendorfu.
" "	384.	"	6.	"	vo čti von.
" "	384.	"	16.	"	Abraháma čti Arahama.
" "	384.	"	5. zdola	"	Studenten čti Studenten.
" "	385.	"	14.	"	Těmtěž čti Týmž.
" "	390.	"	12. shora	"	ak čti jak.
" "	391.	"	15.	"	vyvřeni čti vyloučení.
" "	391.	"	3. zdola	"	podlehají čti podrobeni jsou.
" "	392.	"	11.	"	nizší čti nižší.
" "	409.	"	17. shora	"	počinaje čti počínaje.
" "	414.	"	8. zdola	"	Třebnický čti Třebenický.
" "	414.	"	7.	"	Ouštecký čti Ústecký.
" "	414.	"	5.	"	Kamenický čti Kamenecký.

Na str. 414.	fád.	1. zdola	dodek.	Chrudimský, Mýtský, Polický, Lanškrounský.
" " 415.	"	11. shora	místo	Zírčinský čti Zěrčinský.
" " 416.	"	1.	vynech	šl Prachatického.
" " 416.	"	12.	místo	Budějovického čti Bechyňského.
" " 427.	"	19.	"	Zumberk čti Žumberk.
" " 451.	"	8.	"	Drkolny čti kláštera Drkolenského.
" " 451.	"	3. zdola	"	Lužici čti Budyšíně.
" " 452.	"	11.	"	Boží čti Boží.
" " 462.			svrchu dopln	označení stránky.
" " 463.	fád.	18. shora	místo	Larnotha čti de Lamotte.
" " 466.	"	12.	"	Markus čti Marek.
" " 471.	"	10.	"	Bláta čti Blata.
" " 478.	"	19.	"	Vysockou a Ždárskou čti Vosickou a Ždanskou.
" " 492.	"	8.	"	G. čti Jiří.
" " 512.	"	7. zdola	"	Augustina čti Augustina.
" " 583.	"	20.	"	Gottlob čti Gottlob.
" " 586.	"	6.	"	Veškeré čti Veškeré.
" " 586.	"	5.	"	předpusil čti připustil.
" " 587.	"	12.	"	provazatelem čti průvodčím.
" " 588.	"	13. shora	"	Stýraka čti Stýrka.
" " 589.	"	6. zdola	"	kteří čti kteří.
" " 592.	"	12. shora	"	Novoboleslavští čti Mladoboleslavští.
" " 592.	"	4. zdola	"	Nové čti Mladé.